This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

3 3433 08162278 3

Gróf Széchenyi István

Levelei

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

LEVELEI.

Digitized by Google

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

MUNKÁI.

ÖSSZEGYŰJTI ÉS KIADJA A MAGYAR T. AKADÉMIA.

VI. KÖTET.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

LEVELEI. III.

BUDAPEST,
AZ ATHENAEUM IRODALMI S NYOMDAI R. TÁRSULAT.
1891.

Digitized by Google

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

LEVELEI.

A MAGYAR T. AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL.

ÖSSZEGYŰJTÖTTE,
ELŐSZÓVAL S JEGYZETEKKEL ELLÁTTA

MAJLÁTH BÉLA.

III. KÖTET.

BUDAPEST,
AZ ATHENAEUM IRODALMI S NYOMDAI R. TÁRSULAT.
1891.

Digitized by Google

TO NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
1763364
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 19 L

. . csak az, ki tűrni, szenvedni tud a hazáért, az érdemli meg a hazafiság vajmi tövises, de annál dicsőbb koszorúját.

Széchenyi István.

Digitized by Google

ELŐSZÓ.

Széchenyi István gróf leveleinek III-ik, utolsó kötetét adjuk ime a t. közönség kezeibe. Korántsem gondoljuk, hogy a három kötetben közölt 1620 levéllel teljesen kimeritettük volna mindazt, mi Széchenyi Istvánnak 1814—1860-ik évi márczius haváig, tehát 46 év alatt irt leveleiből napjainkig fenmaradt.

Vannak levelei életének, munkálkodásának deléről, utolsó évéből, melyeknek megszerzésére irányult minden törekvésünk eredménytelen maradt. S bár ha a' kegyelet, melylyel az illetők Széchenyi István grófnak ez irott emlékeit őrizik, reményleni engedi, hogy ezek, habár elszórtan is, talán egyenként napvilágot látandnak; mégis sajnálkozásunkat kell kifejeznünk ezen levelek kényszerü kimaradása felett, midőn az a gyüjtemény teljességének rovására történik.

A jelen kötet felöleli Széchenyi grófnak 1840—1860-ik évi január 7-ig irt 686 levelét, melyek alkotásainak delelő pontjától, műveinek megszilárditása körül való folytonos küzdelmein, a politikai, a társadalmi, a közélet, az ipar, kereskedelem, a gazdaság, megannyi átalakulásának, fejlődésének hullámzó phásisain keresztül az 1848-ik évi eseményekhez vezetnek. Elkisérnek döblingi »barlangjába«, hol lelkületének, kedélyének,

Digitized by Google

elméjének megdöbbentő képét tükrözi vissza 1850-ik évben kelt s Tasner Antalhoz intézett két levele, melyek a tépelődésnek, a kínos töprengésnek az önvádnak szívet, szellemet tépő furiáját rajzolják elénk; mig erre hét évi hallgatás után 1857-ik évben ismét kezünkbe adja a fonalszálat, hogy annak kalauzolása mellett, kedélyvilágának fel-fel lobbanó mozzanatait, meg nem törhetett hazaszeretetének, áldozat-készségének a szerető gondos apa, férj, barát érzéseinek nyilvánulásait sirjának küszöbéig lépésről-lépésre kisérhessük.

Mint a megelőző, ugy ezen kötetnél is a belső elrendezés és beosztás hasonló módszerét követtük az évrendi és keltezési egymásutánnak, s mig az eredeti leveleket jelzés nélkül hagytuk, a Széchenyi gróf másolati könyvéből kiirtakat »m. k.«, az eredeti fogalmazványokat »e. f.« betükkel jeleztük. Beszámolunk végre az I. kötetben tett igéretünkről, midőn mind a három kötethez való »Névjegyzék«-et, mely a kötetekben előforduló személy- és helyneveket foglalja magában, és a kimerítő »Tárgymutató«-t ezen kötethez csatoljuk.

Digitized by Google

1.

Lehmann Jánoshoz.[1])

Zimony, 1830. október 13.

Kedves Lehmann!

Folyő hó 16-án déltájban fogok Pétervárad megérkezni, a »Zöldfa« vendéglőben leszállani, a hadparancsnokot meglátogatni és utazásomat haladéktalanúl Temerinen keresztűl folytatni. Azonban végtelenűl sajnálnám Pétervárad úgy átutazni: a nélkül, hogy önt látnám. Ha rosszúllétem miatt annyi időt nem vesztettem volna, és az országgyűlésre nem sietnék, akkor Pétervárad maradnék, csak azért, hogy önt meglátogassam; — így azonban önt kell megkérnem, hogy engemet látogasson meg. Kérésemet ne vegye rossz néven. Éljen addig is boldogúl, a közeli viszontlátásra.

Zimony, 1830. október hó 13-án.

Széchenyi.

---

[1]) Lehmannal Széchenyi akkor ismerkedett meg, midőn 1830. évben Pestről a Dunán Sinának egy fahajóján a Fekete tengerig utazott, s onnan tovább egy vitorlás-hajón Konstantinápolyig ment. Sina ugyanis Lehmann újvidéki kereskedőt és hajótulajdonost ajánlotta Széchenyinek uti társúl, mint az Aldunának legjobb ismerőjét; a ki később Széchenyi ajánlatára a gőzhajó-társaság megalakúlásakor az »Argó« kapitánya lett.

Ugy ezen, mint a többi itt következő s Popovich Lázár Fótához intézett leveleket Boleszny Antal közölte 1878-ban »Széchenyi munkálatai az Al-Dunán« czimű könyvében, melyek azonban — a Popovich Lázár Fótához 1830-ik évi okt. 30-ikán írt levélen kivűl — nem eredetiek, hanem fordítások a német eredetiből. Minthogy pedig az eredeti német levelek most már megszerezhetők nem voltak, kénytelen valék a magyar fordításokat, ide, a maguk helyére sorozni.

Digitized by Google

2.

Popovich Lázár Fótához.[1])

Zimony, 1830. október 13.

Lieber Popovich, bevor ich diesen Ort verlasse, um auf den Landtag zu eilen, will ich mich noch in Ihr gütiges Andenken zurückrufen, um Ihnen für alle Ihre Gefälligkeiten zu danken.

Ich habe alle meine Zwecke glücklich erreicht. War aber recht krank; — und so alle meine Reisegefährten, keinen ausgenommen; der Bediente, der uns nach Mehadia begleitete, starb sogar. Wir sind aber alle beinahe schon ganz gut.

Den Internuncius ersuchte ich, Ihnen einen Ferman zu senden. — Er sagte: »Er könne keinen generalen Ferman geben. es wäre nie geschehen, es müsse aber angezeigt werden« auf was, und dann habe es keinen Anstand. Ist Ihnen auf diese Art gedient, so schreiben Sie geradezu nach Konstantinopel und berufen Sie sich keck auf mich.

Haben Sie Zeit, so schreiben Sie mir nach Pest. Wills Gott, nur hindern es die Menschen nicht, so soll die Donau bald anders aussehen.

Vor kurzer Zeit war ich bei Milosch, der ist ganz für die Regulation! Übermorgen reise ich ab.

Leben Sie wohl und bleiben Sie meiner eingedenk.

Gr. St. Széchenyi.

Semlin, 13-ten October 1830.

3.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pest, 1833. május 15.

Kedves Barátom! E pillanatban szállok ki kocsimból Czenkről jövén. S minek utána sokat gondolkoztam az Erdélyi díjról, tüstént elő akarom adni nézetemet, nehogy más dolgok által,

[1]) Széchenyi Popovich Fótával 1830-ik évben ismerkedett meg, s vele 1848-ik évig sürü levelezésben állott nem csak, de vele, a gazdag orsovai kereskedővel, — ki a török, orosz, görög, román, szerb, német és franczia

Digitized by Google

melyek itt halmozva várnak rám, hátráltassak, felszólításodra felelni, s kívánságodnak megfelelni.

A mostani Erdélyi díj alapin semmi czélirányost kitalálni nem tudok. Akár hogy forgatom a dolgot, mindig megkivántatik a bona fides, mely, mint tudod, kivált ilyesekben ritka madár.

Én, mostani tapasztalásom szerint, úgy hiszek 100 aranyat legsikeresben e két főczélra fordíthatónak, hogy t. i. sok vegyen részt benne s mind a publikumot, mind a közvetlen lóbirtokosokat legforróbban érdekelje, ha:

1-o. *A 100 arany minden esztendöben okvetetlen kiadatik.* A közönséget 12 hónapig váratni elég, 24 alatt elveszti rugósságát. S aztán idővel elcsíphetné valaki a deponált s más esztendőre hagyott 100 ☐. Ilyes honunkban sokszor történt már, és ekép megint történhet. Nékem legalább nem volna annyi bizodalmam, mintha minden évben rendesen kiadatna, s úgy másoknak sincs, mert hihető, hogy vélem egy vélekedésüek csak vagynak.

2-o. *A távolság nem felette nagy.* Mert 3 esztendős lovakat senki többé Pesten futtatni nem fog. 1600 öl s néha több — ezen hőségben s homokban, nagy teherrel — megöli a legjobb reményű csikót is... deductis deducendis 75 aranyért!! Itt semmi nem lévén számlálva, mint Jockey, Trainer jutalma s gyepbér. Én az Erdélyi díj számára javaslok »*A distancz-oszlopnál elindúlni s a gyepet egyszer kerülni meg;* semmi ismétlés. E távolság, ha jól emlékezem, egy kissé több volna, mint $1^1/_2$ angol mértföld. S azért tanácslom a distancz-oszlopnál az elindulást, mert ez legszebb s mulatságosb a publikumra nézve is.

3-o. *A lehető legtöbb szám vehet részt benne.* Ennek elérésére minden lovat pályára engedném, még a herélteket sem véve ki és minden gazda akár hány lovát állíthatná a gyepre.

E fölött 6 osztályt tennék, s pedig: *a)* angol telivér, *b)* angol félvér, *c)* ausztriai birodalomban vagy a kontinensen született telivér, *d)* detto félvér, *e)* oly telivér, melynek anyja is az

---

nyelvet teljesen bírta s Obrenovich Milos szerb fejedelemmel közeli rokonságban is állott, baráti összeköttetést is létesített; két évig lakott nála Orsován, midőn a dunai munkálatokat intézte; Popovich viszont gyakran tartózkodott Széchenyinél, Pesten, Pozsonyban s annak birtokain.

Digitized by Google

ausztriai birodalomban vagy a kontinensen született, *f)* detto félvér; — *a)* vinne 3 eszt. 100 font, 4 eszt. 111 font, 5 eszt. 116, 6 eszt. 120, 7 eszt. 132; *b)* vinne 6 font különbség 94—105, 110—114—116; *c)* épen ezen terhet, hadd mérközzön mi telivérünk az angol félvérrel; *d)* vinne 4 fonttal kevesebbet: 3 eszt. 90, 4 eszt. 101, 5 eszt. 105, 6 eszt. 109, 7 eszt. 112, s ezt azért, hogy a telivérrel legyen egy kis nyeresége; *e)* épen ezen terhet; *f)* vinne 4 fonttal kevesebbet: 3 eszt. 86, 4 eszt. 97, 5 eszt. 101, 6 eszt. 105; 7 eszt. 108, és ekép adna az *a) f)*-nek 14 fontot.

A hirdetésnek, das Ansagen, kellene minden esztendőben április 15-ig mint legutolsó megtörténni. Ezt elmulasztván, nem engedtetik gyepre. 30 arany »Einlage«, ha valóban gyepre kél a ló, ha nem, 10 arany bánat. Az első ló a 100 aranyt und alle Einlaggelder, csak a második visszakapja 30 aranyát.

Komplikált a dolog, de czélhoz vezető. Melyik a legszebb s érdekesb futás Simeringben? a Biel Stakes! Pedig az is ily tarka — de e mostani javaslat még czifrább. Tán paraszt gazdák lovait is bé lehetne ereszteni, s még 5 fonttal könnyebb teherrel, mint az *f)* osztály. *Ménesi* lovak épen e klassisba tétethetnének, ha ez nem terjesztené a satyra szagát. Arabs lovakat s félvérű angol sorába itt nevelt arabsokat pedig az itt nevelt félvérüek klassisába lehetne iktatni. Ménlovak két fonttal vinnének többet, mint a mi itt kijelentve van ... s pedig azért, hogy ne könnyítsük a terheket felettébb, a mi a lovagok miatt nagy tekintetet érdemel, minthogy könnyű s jó lovagokkal legszűkebben vagyunk, s azért javaslom, hogy inkább a mének vigyenek 3 fonttal többet, mint a kanczák s paripák két fonttal kevesebbet. Paripákat azért nem rekeszteném ki, hogy azoknak is legyen legalább 1 díjuk, melyre concurrálhatnak. Sok mén van, mely hágónak úgyse való, s ha rossz akaratu — semmi haszna a pályán — de ha paripává lehet tenni, akkor nyerhet nehány aranykát. S im ez volna vélekedésem s tanácsom főrajza. Nagyobb s erősebb Hyppomoclionkét egy díj sem szolgálna — und unterhaltlich wäre es sehr. Az egyre kérlek, válaszolj minél előbb... el fogjátok-e fogadni; mert ha *nem*, Pest városának projektálom, s gon-

Digitized by Google

dolom el is fogadtatom. Neked elsőséget hagyok. Szaporai tudósításodat várom tehát minél előbb.

Most még egy más tárgyról kivánok nyiltszívűséggel közleni veled egy-két szót.

Pénz dolgában azt tapasztalom, hogy mind mélyebbre süllyedek, habár inperceptibilisen is, és azért tartozom magamnak azzal, hogy ebben valahára rendet tegyek. Régi adósságod 5437 frt; 1827, 28, 29, 30, 31, 32, 33. à 1200 frt = 8400 frt. összesen 13,837 frt. Most ezt proponálom neked: április 1-én 1834. tartozol az 5437 frttól kamatot 326 frt 13 krt, készpénzben fogok adni 836 frt 47 krt, so wirst Du mir schuldig sein 15,000 Conv. Münz. Werde die 2 letzten Jahre 1835 und 36 nichts mehr zahlen, wodurch Du nach Abschlag der zweijährigen Interessen von dem ersten Kapital verlierst 1747 fl. 34 kr. Hingegen proponire ich Dir, dass Du von den 15,000 fl. C. M. mir einige Obligation gibst, und mir weder 1834, 35, 36, noch 37 Interessen bezahlst, sondern erst den 1-ten Jänner 1838 Interessen zu zahlen beginnst, wodurch Du, à 6 proc. gerechnet, 3600 fl. gewinnst Mir wird es leichter sein und Dir auch nützlicher.

Ez iránt jó előre akartalak tudósítani, hogy zavarba ne jőjj, válaszodat kérem. Ne hajítsd el ezen papirost, hogy annak idejébe útmutatóul szolgálhasson.

Pest, máj. 15. 1833. Széchenyi.

4.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pest, 1834. május 16.

Barátom! Márcz. 19-diki leveledet Helmeczy tegnap szolgáltatta kezeimhez. Mindenek előtt a pénzdolgaink körül válaszolok. A gomba — Champignon [1]) — restantia 800 frt és nem 600 frt, mint irod s magad is kételkedni látszol — és ekép csak 36 frtról disponálhatsz de rigore. Adósság-leveled Lunkányi (alias Liebenberg) kezeiben van, azért nem küldhetem ezennel mását; de tudom, hogy 800 frtról szól.

[1]) Széchenyi egyik paripájának a neve, melyet tőle Wesselényi megvett, s érette adósa maradt.

Digitized by Google

Hogy leveleket nem igen kaptál, elértem. Távoli Erdélyben ... hiányos pósták ... s egyéb akadályok (!) közt — alig érhető czélját ... a kis levél; — s e felett annyi a munka, annyi a szükség — oly csekély viszont az egybetartás, egyszerrei húzás .... hogy szinte ki-ki — igen keveseket kivéve — »csak inkább háza előtt söpörgeti az utczát.«

Angliából ápril utolsó napján érkeztem Bécsbe. Londonból Mainzig vizen; Regensburgtól idáig megint vizen. Június 10-én Orsovába megyek vagy 4 hétig ott maradandó. Onnét Triestbe, hol hajókat, erőműveket építünk, várunk. Szeptember elején Konstantinápolyba szándékozok ... hová mechanice véve — innend 8, 9 nap elérkezhetünk. Telet Pozsonyba töltendem, ha addig nem oszlik el a diéta. Egészségem igen változó. Munkám sok. Jövő tavaszkor 6 gőzhajónk lesz. Bécsi verseny meglehetős volt. Nádasdy Tamás *disgustálva* úgy hiszem örökre elhagyja a gyepet. A király szép jutalmat adott. Reméljük 1835-ben itt lesz egy. Ez nagy fordulást tőn Hardegg et Compagnieban. Most ki-ki lássa hasznát. Itt soha annyi por még nem volt. Egyedül vagyok. Károlyi György Nápolyban maccaronit eszik, és pénzt gyűjt a nagy hazafi!

Magyar theatrum jól fenn áll; szinte úgy kasinónk. T. társaság is éldegél stb.

Irásomból látod barátom, mennyi a dolgom. Ne vedd rossz néven, ha berekesztem, s hidd el, hogy igen örűlnék, ha egybe hozna ismét a sors, a *Meggyőződés* vagy akármi. Eszterházy Pál kijön Angliából s tán itt marad, Eszterházán akarja felütni lakját. Több lovakat hoz. Én most Angliában lovakat nem vettem, nem volt időm keresni. Többek közt Tattersall egy kis számadást adott be 4 L. 56 Sh. (48 frt pengő), melylyel tartozál néki és én kifizetém. Appel halálán van Bécsben, úgy Keglevich István és Mathilde itten. Marie, Crescence jó vannak ...

Isten veled

Széchenyi.

Pest, május 16-ikán 1834.

Digitized by Google

5.

Popovich Fótához.

Pest, 1834. június 2.

Kedves Popovich!

Sietek önnek mondani, hogy én folyó hó 10-én innen bizonyos Tasner és két szolga kiséretében gőzhajón el fogok indúlni. Hihetőleg sehol sem fogok időzni, hogy mielőtt Orsován lehessek. Ez alkalommal Orsova vidékén csak 3 egész 4 hétig maradok, mivel az egész munkálat szervezése engemet Bécs és Triestbe szólít.

Én azonban gyöngélkedő vagyok, nyugalom és ápolásra van szükségem, azért ajánlom magamat önnek jóságába. Lehetne-e ön házában laknom, illetőleg némelykor aludnom? miután Moldva és Plavesicza között leszek. Az ön háza legnyugalmasabb és legegészségesebb. Ha azonban az nem volna lehetséges, akkor is megelégszem és kérem önt, hogy más viskóról gondoskodjék. Valószinűleg más utazók is fognak velem jönni. W. Anderson, egy amerikai, gr. Teleki stb. Söpörtesse és takaríttassa ki tehát Orsovát, hogy »nekünk orsovaiaknak« ne kelljen magunkat szégyenelnünk.

Szakácsot magammal nem hozok, meg pezsgőt sem!!! Az mind szeptemberben fog történni, ha mi Konstantinápolyba utazunk . . !

Nekünk most sokat kell dolgoznunk, józanoknak lennünk, sőt böjtölnünk, de azután stb. Én örvendek . . . rendkívül.

A legnagyobb sietségben. Ajánljon ön engemet minden ismerőseinél.

Pest, 1834. június 2-án. Széchenyi István.

6.

Popovich Fótához.

Herkules-fürdő, 1834. szeptember 15.

Legkedvesebb barátom!

Az ön által nekem küldött csomagért köszönetet mondok.

Gróf Hunyady holnap korán reggel Orsovára utazik. Ugyan gondoskodjék, hogy ő *Adolfnál* [1]) jól elhelyeztessék, és hívja meg

[1]) Orsován az »Osztrák császárhoz« czimzett vendéglő tulajdonosának keresztneve.

Digitized by Google

őket minden étkezésre. Bort mintha nem innék, következőleg pezsgőt sem. Én holnapután jövök ebédre és elvárom Vásárhelyit. Wolframmal, következőleg ezen két atyafival *hatan* leszünk.

Allah bereket versün.

Herkulesfürdőhely, 1834. szeptember 15.

Széchenyi.

7.

Popovich Fótához.

Pest, 1835. február 24.

Kedves Popovich!

Túlterhelt dolgaim akadályoztak, hogy önnek írjak. De levelének vételével azonnal mindent megtettem az igazgatóért, a mi hatalmamban állt és biztosan remélem, hogy minden a legjobban sikerűlni fog.

Most előbbi kérésemre visszatérek, a melyre nem válaszolt, ugyan is: írja meg azt nekem, hogy *Zanoni* [1]) lakása számomra kiüríttetett-e már? az *udvari haditanács* azt mondá nekem, hogy márczius 1-ig üres leend, úgy van-e? megkapta-e Zanoni a parancsot stb.

Feleljen nekem ez ügyben és írjon Pozsonyba, hová holnap megyek el.

Az igazgató ügyében Schnellerhez [2]) sürgöny postát küldöttem, egyelőre a főherczeg nádorral beszéltem; megyek a császárhoz, szükség esetében — a *bolygó csillagot sarkából is kimozdítom.*

Semmi baj sem lesz.

Pest, 1835. évi február 24. Széchenyi.

8.

Popovich Fótához.

Pest, 1835. június 10.

Kedves Popovich!

Levelem átadója báró Orczy Lajos, az én igen jó barátom, kit én önnek a legjobban ajánlok. Az ő szándéka Konstantinápolyba menni. Én neki az utat Rustschuk felé ajánlottam.

---

[1]) Csász. kir. őrnagy és határőrvidéki parancsnok.

[2]) Azon időben temesvári hadparancsnok volt.

Digitized by Google

Nekem úgy megy a dolgom, mint egy túlterhelt *dromedárnak*. Már majdnem konok lettem. Mikor fogok ez évben Orsovára jöhetni, még nem mondhatom meg; nehezen fog július vége előtt történhetni. Ha ön addig is nékem néhány sort Pozsonyba írni akarna, úgy engemet nagyon lekötelezne.

Mit csinál az »Argo«? Mit az út Plavesiczáról? a jövőre micsoda kilátások vannak? Hogy van *Zanoni?* Hogy van a híres *méreg keverőné* és *pezsgőivóné Nathalia?* [1]) Hogy van végre önnek nagybátyja *Milos?* [2]) A legszivélyesebben üdvözlöm önt és várom feleletét, az alatt a bárót önnek ismételve ajánlom.

Pesten, 1835. évi június 10-én.

Széchenyi.

9.

Popovich Fótához.

Pest, 1835. augusztus 22.

Kedves Popovich!

Levelem átadója Nose, a cs. kir. szab. gőzhajózási társulatnak pesti főügynöke. Ő az igazgatóságtól leküldetett, hogy kutassa ki, mikép volna lehetséges az utat Moldovától Kladováig könnyebben, gyorsabban és olcsóbban megtenni, az utazók és málhák számára. Ez egy szép és csiklandós feladat; melyben senki jobban kezéhez nem járhat mint ön. Tartsanak tehát értekezletet. Ha nem tudnak czélt érni, akkor folyamodjék Blazohoz tanácsért.

Ide mellékelve van egy ajánló levél Nose számára az ezredeshez. Miután én nevét biztosan nem tudom, szíveskedjék ön a levélre az illető nevét minden czímeivel ráírni és Nosenak kézbesíteni, ki arról értesítve van.

Nose önnek gőzhajózási részvényét át fogja adni, melyet én akartam személyesen átadni, de sajnálattal akadályozva lettem. Önt azonban megkérem, hogy az 500 ftról szóló nyugtát,

---

[1]) Popovich nőrokonai.

[2]) A szerb fejedelmet érti, kivel Popovich rokonságban volt.

Digitized by Google

melyet én önnek kiállítottam, szíveskedjék Nose által visszaküldeni.

Ajánljon ön engemet minden orsovai lakosnak Pugalonak, Somossynak stb. Én nem írtam és nem írok senkinek, mert minden pillanatban gondoltam és még most is gondolok a gőzhajóval innen elutazhatni. De az ember tervez és az isten végez.

Mi történt Zanonival? Ki jött szegény Mükschitsek [1]) helyébe? Hogy volt-e a nyáron Mehádián? írjon nékem mindezekről, de vegyen mást s nem itatópapirost, mert különben a manó sem tudja önnek, noha szép írása van, levelét elolvasni.

Üdvözölje ön nevemben *májusi bogarait, Cseh leányait* és üdvözölje a *plébánost.* Közeli viszontlátásra.

Pesten, 1835. évi augusztus hó 22-én.

Széchenyi.

10.

Popovich Fótához.

Budán, 1836. február 5.

Kedves Popovich!

Ön még mindég a régi heveskedő ember. Hát mit mívelt? ön a valóságban nem kevesebbet ír az igazgatóságnak »*Mint egy kihívó iratkát.*«

Ön ügyes módon akarta magát a gőzhajózási ügy alól kivonni. Nem lehet máskép, mert különben ön úgy »szakítva« nem cselekedhetett volna.

Képzelje ön, én tegnap óta házas ember vagyok. Az elhalt *Zichy* gróf kamara elnök özvegye volt oly jó és kedves hozzám, *vén sárga legényhez* férjhez jönni. Ő nagyon dicső lény; — s engemet nagy valószínűséggel ezen júniusban — Orsovára fog kísérni. Mehádián fogna lakni; ez lenne a *főhadi szállás,* de többször Orsovára is eljönne. Ez volna körülbelől a személyzet: Ő, én, 2 leánya a grófnénak 12 és 13 éves, 1 nevelőnő, 1. W. Tasner,

[1]) Veszteglő-intézeti igazgató Orsován halt meg.

Digitized by Google

1 szakács, 1 kocsis 4 lóval, 1 komorna, 1 szobaleány, 3 inas: összesen 13.

Gondolkozzék ezek felett egy kissé és írjon nekem: 1-ször. Mily lépéseket — hol és kinél kellene tenni, hogy az ember Mehádián 6 egész 7 szobát biztosan kaphasson.

2-szor. Valjon ön nem fog-e addig házasságra lépni! *Ön vén gonosztevő!* Mert ha ez az eset lenne, úgy nekem Orsován más tanya után kellene látnom, ellenben palotájában szívesen laknám.

Hogy ön a gőzhajózási társulatnak megszünt ügynöke lenni engemet több tekintetben bosszant; de annak, hogy ismét szabadabb, örűlök — mert most önt jelölöm ki *nőm mellett udvarlónak* és őrnek; most már vegyék ki mások is kevéssé a *parázsból a gesztenyéket!* Majd fogják mondani, hogy *Lázár Fóta* stb.!!!

Irjon nekem hamarjában Pestre, postán hagyva *Allah almarbadek.*

Budán, 1836. évi február 5-én.

Széchenyi István.

11.

Popovich Fótához.

Pest, 1837. deczember 29.

Legkedvesebb Fóta!

Bocsásson meg, hogy önnek sokáig nem írtam, mindíg azt gondoltam, hogy személyesen fogom felkereshetni. Dolgaim akadályoztak. Remélem, hogy a jövő tavaszon az első gőzösön fogok Orsova irányain megjelenhetni.

Találmánya, melyet folyó hó 7-én kelt levelében velem közölni szíveskedett, előttem már ismeretes volt. De én hiszem, hogy ez a vaskapunál nem alkalmazható, mert minden összevetések (combinátiók) után, a legveszélyesebb helyek csatornázása, mindent tekintetbe véve, előnyösnek látszik. — Mikor fog ez történhetni? Azt az isten tudja! Ha mi azonban egyelőre, 1-ször a Moldova és Szkela Kledova közötti vonallal készek volnánk. 2-szor. Ha mi háromszori utazás alatt, kétszer Orsováig — nyo-

Digitized by Google

múlhatnánk! A mi az elsőt illeti, úgy remélem, hogy a jövő évben a legveszélyesebb helyek némelyikét eltávolíthatni fogom. A vesztegintézet ügyében annyit beszélnek, hogy végtére talán mégis fog valami történni, a mi utóvégre az Orsován való hajózhatást illeti, úgy remélem, hogy a legközelebbi nyáron vasgőzössel, mely csak fél méter mélységre hat, az Izlást és társait fel- és lefelé meg fogom ízlelhetni.

Én jól érzem magamat, úgy családom is, mely magát önnek a legbarátságosabban ajánlja. Ha ideje van, akkor írjon nekem néha egy szócskát.

Ha nekünk egy kevéssé több pénzünk és több akaratunk volna, hol volnánk mi most! De végtére is minden menni fog. Társulatunk az idén igen jó üzletet csinált. Hajóink száma 12. Jövő évben hármat építtetünk. És előre nem látható, mikor fog számuk teljes lenni. Most minket leginkább egy rakpart és központi hely foglalkoztat, melyek Pesten fognának építtetni, honnan rend, fegyelem és gazdászat kerűlnének ki. Adja isten áldását hozzá.

Éljen boldogúl, ajánljon ön engemet az orsovaiaknak és írjon nékem, mit csinál az orosz követ, Künel, Blazó stb. és ajánljon engemet jó akaratukba, maradván tisztelettel

Pesten, 1837. évi deczember 29.

Gr. Széchenyi István.

12.

Fáy Andráshoz.

(m. k.) Pozsony, 1840. január 3.

Igen tisztelt barátom! Boldog újévet kívánván Önnek s tisztelt családjának, nehány szót bátorkodom Önhez irányozni folyó hónapban tartandó kasinói nagygyűlésünk iránt. S pedig azért szólítom *Önt* fel nézeteim megfontolására, mert hiszem, hogy Ön minden hazai vállalatnak kifejtését szívén hordozza, s mert Önnek jól érdemlett népszerűségénél fogva módja is van, kivinni azt, mit czélirányosnak tart, mikép nézeteim sikerét is remélhetem annyiban, mennyiben Ön azokat osztaná.

Digitized by Google

Mi az Igazgatókat illeti; igen szeretném Ön lenne a hárommak egyike. Ha velem parancsol a többség, minden czikornya nélkül elfogadom; ha nem, az is jó. S ekkép mindenesetre Zichy Miklós — s Ürményi Lászlóból kikerűlne a szükség.

A választottságra nézve, akár kiket választanak, mindegy, csakhogy »valami kormány elleni színt« ne nyerjen az intézet. Ez okból, s azért, mert protectióra csakugyan van szüksége Casinónknak még, azt óhajtanám, hogy valamint a Pesti, úgy a Budai kormányszékek és hatóságok elnökei jönnének a választottságba, úgymint: a pesti polgármester, a pestmegyei administrator, a personális, az ország bírája, a kamarai elnök és a tárnok. Ezeken kívül akárki, csak figyelemmel kellene lenni olyanok iránt, mint például Károlyi György, és még más olyanok iránt, kik Pesten laknak.

Rádaynak vagy Pataynak megválasztását a választottságba csak azon okból sem óhajtanám, mert hiszen ezt ők magok sem kívánhatják, minthogy ez által igen ártanának az intézetnek, midőn magokra abból legkisebb nyereség sem háramlanék, s mert a Casinó soha sem volt azért felállítva, hogy általa politikai elveket vívjunk ki, hanem egyedűl concentratió végett. S éppen ezen okból, mivel a Casinónak semmi színt viselni nem szabad, s mindent kerűlnie kell, mi a kormánnyal újhúzásra mutathatna, ezt is óhajtanám, hogy sem a Stuller-féle, sem más országgyűlési tudósítások ne tartassanak a Casinó-társaság által. Ha azonban ezen kényelemmel élni akar a társaság, ám tartassanak, nem a Casinó előfizetése, de valamely privát név alatt, a költségeket pedig assignálja az igazgató a társaság pénztárából, mit azonban titkosan kell tenni. Ha annak idejében megvizsgáltatnak a számadások, napfényre jő a dolog, igaz, de kevesek előtt. S ha jóllehet az igazgatónak 100 frtig szabad assignálni, nem hagyná helyben akkor a számadást vizsgáló küldöttség ezen kiadást, szívesen megfizetem az egészet én, csakhogy most az intézet hírét — valamely elv kivívása miatt — ne koczkáztassuk.

Végre, megvallom, igen félek attól, hogy a nagy gyűlés a hátramaradt pénzek behajtásában igen szigorú módokat fog rendelni. Ha ez most történik, megrontjuk az intézetet, mert senki

Digitized by Google

nem ír többé az 1840—1850-ki könyvbe, melyben eddigelé csak körülbelől 300 van, holott a mostani intézet 500 tagot számlál. Legyen ezen évnek vége, nem bánom, nyúljunk akkor keményebb módokhoz, csak hogy most ne.

S ezek volnának, miket Önnel közölni bátorkodom. Kérem, tartsa a mondottakat annyira titokban, hogy tőlem jönnek, mert ez — tudom — sokaknál ok volna: éppen azért is ellenkezőt cselekedni. Ha pedig lehet, sürgesse azok teljesítését; mit Ön bízvást tehet, ha nem is fog tökéletesen velem kezet; s pedig mert tudom: bennem bízik, s én, ki annyit foglalatoskodom az érintett intézettel, tisztán látom, hogy így s csak így lehet végsikere a dolognak. Isten áldja!

Pozsony, január 3-án 1840.

Széchenyi István s. k.

13.

Báró Sina Györgyhöz.

(m. k.) Pozsony, 1840. január 8.

Hochwohlgeborner Freiherr, Sehr geehrter Freund!

Ich hoffe Ihr Schreiben vom 4-ten l. M. mündlich beantworten zu können. Leider bin ich wieder verhindert; und es dürfte sein, dass ich wieder 8 Tage verstreichen werde lassen müssen, bevor ich das Vergnügen werde haben können, Sie persönlich zu sehen. Bis dahin erlaube ich mir, Ihnen den Originalbrief etc. Lissovényi's in der Beilage zu übersenden. Ich gestehe, ich kann Herrn v. Lissovényi's Meinung nicht theilen. Die Stadt Pest verlangt 30,000 fl. Conv. Münze. Glauben Sie nun, dass es einen guten Eindruck machen wird, wenn man 12,000 fl. Conv. Münze anträgt, und dass diess besser wäre — nähmlich die Gemüther für Sie zu gewinnen, — als nichts oder evasiv zu antworten? Sie werden darüber am besten zu urtheilen wissen. Einstweilen kann ich Ihnen aber nur sagen, dass ich über das durch die Stadt beabsichtigte Einstellen der Brücken-Arbeiten bereits mit dem Erzherzog sprach. Se. k. Hoheit antwortete lächelnd: »Dies bedeute gar nichts; denn im Falle die Stadt

Digitized by Google

diese ihre Drohung vollzöge, würde der Baron durch die respective Gerichtsbarkeit wieder brevi manu reponirt werden können.« In dieser Hinsicht ist die Antwort auf die Erklärung der Stadt also nicht so dringend, und somit könnten wir auch über diesen Punkt in Wien mündlich besprechen. — Sie werden sodann ein anderes ·/. Schreiben hier beigebogen finden, welches Sie zu dem Gegenstande Ihrer Reflexion machen wollen. Ich bitte Sie, urtheilen Sie darüber nicht gleich ab. Und *auf jeden Fall* sagen Sie keinem Menschen — im Fall Sie es Jemanden mittheilen — dass es Ihnen missfält und Sie es unbenützt lassen werden. Ich brauche es Ihnen nicht zu erklären, dass dies von Ihrer Seite eine Eingabe an den Erzherzog sein sollte. Es ist ungewöhnlich wichtig! Oft erreicht man seinen Zweck aber einzig allein auf einem ungewöhnlichen Weg. Der Zweck, den ich erreichen will, ist: 1-o Ihre und meine Feinde zu züchtigen und zu beschämen, 2-o alle Ihre Entreprisen in Ungarn zu erleichtern; und endlich 3-o unsere Ehre vor der Welt auf der Stelle in das hellste Licht zu stellen.

Nun fragt sich's, ob man dies bewerkstelligen kann: 1-o ohne den Contract und hindurch die Sache selbst zu gefährden, und 2-o ohne dem finanziellen Theile der Unternehmung zu schaden? Was das Erste anbelangt, würden wir sorgen. Das Zweite hingegen zu beurtheilen ist Ihre Sache. Ich glaube aber, dass auch in dieser Hinsicht nichts zu befürchten wäre. Ich habe keine Zeit, um mich weitläufig in ein Pro et Contra einzulassen, ich halte mir alles dies mündlich vor. Über diese Sache sind indessen bereits mehrere der Haupt-Figuranten auf dem Landtage, und unter Anderen auch der Erzherzog informirt, die das Project sehr goutiren.

Ich bleibe mit aufrichtigster Hochachtung

Gr. Stephan Széchenyi mp.

Pressburg, den 8-ten Jäner 1840.

Digitized by Google

14.

Lissovényi Lászlóhoz.

(m. k.) Pozsony, 1840. január 12.

Tisztelt Barátom! Önnek levelét, a városnak adandó javaslatával minden oldalról megfontoltam, s nézeteimnek eredménye, minden körülményeket tekintve és a főherczeggel is beszélve, azlőn, hogy az ide mellékelt választ tartanám leghelyesebbnek. Semmit sem válaszolni lehetetlen. Tizenkét ezer forintot ajánlani [1] ellenben, nemcsak hogy nem kisebbitné az ingerültséget, sőt azt legmagasabbra emelné. — Hogy a dolog lárma nélkül nem fog maradni, az bizonyos; de ezt elkerülni nem lehet. — Kérem, Barátom, olvassa át az ide mellékeltet és minél előbb közölje velem iránta véleményét.

Köztünk maradjon: beszéltem a főherczeggel, hogy mi fogna történni, ha a város február végén, mint fenyegetőzik, a munkában a társaságot akadályozná; mire ő azt mondá: hogy ez nem tenne semmit, mert legott a vármegye reponálná a társaságot.

Isten áldja tisztelt Barátom s maradjon jóakaróm.

Széchenyi István s. k.

Pozsony, január 12-én 1840.

15.

Báró Sina Györgyhöz.

(m. k.) Pozsony, 1840. január 15.

Hochwohlgeborner Freiherr, Sehr geachteter Freund!

Ihrem Schreiben vom 13-ten l. M. zufolge eile ich Ihnen hier beigebogen Etwas zu übersenden, das ich jetzt für à propos hielte der Stadt Pest zu antworten. Sie werden in diesem Project das nicht finden, dessen Sie in Ihrem Schreiben erwähnen, nämlich: dass man die Stadt auffordere, die Brücken-Revenue der letzten Jahre Ihnen mitzutheilen etc.

---

[1] Lásd a Sinához intézett megelőző levelet 13. szám alatt.

Digitized by Google

Kommt dies hinein, so dürfte die Antwort der Stadt *zu schnell* erfolgen, was Sie in Verlegenheit setzen könnte; während mein Projectchen Zeit gewinnen machen würde. Dies ist in Kürze meine Ansicht. Sie werden indess gewiss das Allerpassendste veranstalten.

Was den zweiten Theil Ihres Briefes anbelangt, wo Sie meinen Antrag in der Brücken-Angelegenheit verwerfen, mögen Sie recht haben. Ich bestehe gar nicht darauf, obschon ich *meiner Ansicht* nach, Alles in Allem genommen, so wie der heutige Tag stehet, besonders in Rücksicht der Eisenbahn-Angelegenheiten, es für besser hielte, wenn es eingereicht würde. Es erfolge was immer, ich wasche mir die Hände.

Nun hoffe ich wirklich nächstens das Vergnügen zu haben, Sie in Wien zu sehen, wenn wir Alles auf das Beste besprechen werden. Nehmen Sie auch bis dahin die Versicherung meiner ausgezeichneteh Hochachtung, mit der ich mich nenne Ihren bereitwilligsten Freund und Diener

Gr. Stephan Széchenyi.

Pressburg, den 15-ten Jäner 1840.

16.

Báró Sina Györgyhöz.

(m. k.) Pozsony, 1840. január 17.

Hochwohlgeborner Freiherr, Sehr geachteter Freund!

So eben erhalte ich Ihr werthes Schreiben vom 16-ten l. M., in welchem Sie mir andeuten, dass Sie die bewusste Antwort an die Stadt Pesth unverweilt absenden wollen. Haben Sie sie abgeschickt, so ist es kein Unglück. Wo nicht, so wäre es mir lieber, wenn Sie es so lange verschieben möchten, bis Herr v. Lissovényi, dem ich das Project bereits am 12-ten l. M. abschickte, auch seine Meinung darüber geäussert wird haben. — Hiedurch entsteht zwar Zeitverlust, dieser ist indessen für Sie anjetzt nicht nachtheilig.

Haben Sie schon gehört, dass die Stadt Pesth eine Depu-

Digitized by Google

tation zum Landtage und bis zum Throne Sr Majestät abschicken will, um die linke Eisenbahn zu empfehlen? Diess ist der Dank für Ihre 40,000 fl. Geschenk, und die Anleihe von mehreren Millionen für so niedrige Procente.

Ich grüsse Sie auf das Angelegentlichste. Ihr bereitwilligster Freund und Diener

Gr. Stephan Széchenyi m. p.

Pressburg, den 17-ten Jäner 1840.

P. S. So eben componire ich ein officielles Schreiben an Sie, um Sie in Kenntniss zu setzen, dass ich in der Brücke nicht um einen Kreuzer interessirt sein will. Ich muss diess thun, um so mit aller Kraft und Energie für die Brücke, für die rechte Bahn, den Canal, und alle Ihre Angelegenheiten auftreten zu können.

17.

Gróf Fáy Istvánhoz.

(e. f.) Pozsony, 1840. február 12.

Méltóságos Gróf úr.

Folyó évi január 24-ről hozzám intézet nagybecsű sorait Götzl Ferdinánd cs. kir. hadnagynak ide mellékelt levelével együtt, Bécsből visszatértemkor tegnap itt lelvén, szerencsém van ezennel válaszolni, hogy mind a hadnagy úr szándékolt ajándékának becsét, mint kiváltkép Nagyságod ajánló szavának nyomósságát, főleg ilyes müvészeti tárgyban, teljesen méltányolni tudom ugyan, jelenleg mindazon által nagy sajnálatomra a kérdéses ügy előmozdítását, mely némi idő ráfordítást mindenesetre megkivánna, azon okból nem vállalhatom fel, minthogy egyéb más megkezdett s általam végzendő dolgok, minden rendelkezésemre álló időmet egészen elfoglalják. De egyébiránt is meg kell jegyeznem, hogy olyas országos határozatra, milyet Götzl hadnagy úr levele szerint kiván, az indítványtétel, valamely vármegyéből adott utasítás következtében, mindenkor alkalmasabban és az egy akaratú elfogadtatás nagyobb eredményével történhetik az országgyülésen. Példa erre a felséges királynénk megkoronáztatása iránt felterjesztett országos felirás.

Digitized by Google

Az időmet elfoglalva tartó ügyeknek épen egyike a pesti szinház tárgya is, melyet Nagyságod becses levelében szinte említeni méltóztatik és valóban örvendek, hogy erre nézve egy oly dologértőnek, s a művészet oly avatottjának mint Méltóságod, nézete annyira megegyez nézetemmel. Miután már jobbnak tartatott, a mostan fennálló szinházat épiteni, Pesten itéletem szerint is jelenleg egyedül annak országosan leendő biztosításáról kell gondoskodnunk, minthogy újnak építését, mi élők legalább alig érjük meg többé. Meggyőződve lehet Nagyságod, részemről semmit el nem mulasztandok, mi csekély tehetségemben áll, az említett czélnak elérhetése végett. Bár megyéink is mind ily szempontból tekintenék a tárgyat, mert leginkább az ő utasításaiktól függ hasonló pénzajánlási kérdésekben a siker.

Többnyire szives hazafiúi indulatába ajánlott valódi tisztelettel maradok Nagyságodnak alázatos szolgája

Gróf Széchenyi István.

Pozsony, február 12. 1840.

Ide mellékelve küldöm vissza Götzl levelét.

18.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. február 21.

Az ide mellékeltből látja Ön, miről van szó.

Gr. Andrássyval szóllottam; és abban egyeztünk meg, hogy az illetőnek 100 pengőt kölcsön adunk, sine tamen ulteriori consequentia. Gr. Andrássy Halbauer által fogja ő részéről az 50 ft. az illető kezeihez szolgáltatni. Az én részemről 50 ft. kifizetését eszközölje Ön. Koller adja a pénzt. Die Hauptsache ist, dass Sie mich vor jeder Ungelegenheit für die Zukunft befreien. Sie können den Franzosen sagen, dass mir meine Zeit noch theuerer ist, als das Geld; und dass ich überhaupt nur mit Herren, und als Ehrenmitglied in die Weingesellschaft gezogen würde. Ich habe *andere* Sachen auf dem Herzen. Und jetzt wäre es kein guter Augenblick. Alle Leute trinken Wasser. Amen. Er soll einen Schuldschein ausfertigen, den Koller aufbewahren soll.

Digitized by Google

Alfréddel *) mit végeztetek?

Ich bitte Sie. legen Sie sich ein bischen in die Wagschale; damit aus ihm Etwas wird.

Széchenyi.

Az ide mellékelt levelet tegye el.

19.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. február 22.

20-iki levelét vettem. Sajnálom megakadásunkat. Sophia nem jöhetett odáig. Komáromban maradott. Alfréd, ha felesküszik itt, — meddig kénytelen itt maradni?

Mi nem kívánnánk, hogy itt maradjon. Schreiben Sie mir das auf der Stelle. Er kann sich ja immer adjuriren lassen, so lange der Landtag währt. Nicht wahr? Ist das der Fall und dass er nicht hier zu bleiben braucht, was ich alles nicht weiss, so veranstalten Sie, dass er mit einem Dampfbot NB. ganz allein hier herkommt. In den Fasten wird es auf jedem Fall besser seyn. Inasra nincs szüksége, a hajón nem kell — itt pedig, hol vendégfogadóba szálland, lesz gondunk körülötte.

Zichy Miklós 1000 pengő forintját vegye fel. Tavali költségeinket ménesében, ha jól tudom, — kifizettük. Ez egyébiránt kiviláglik maga magától. Ha ki van fizetve a palotai tiszt számadása, akkor nekem az egész 1000 fr. competál, — ha pedig nincs, akkor vonassék le e nagyobb summából. — Eszközölje ezt. A pénzt pedig, melyet kezeibe veszen, adja át Kollernek, tőle nyugtatót vévén.

Kérem irjon per apices mindenről. Mit mond Steinbach Alfrédről; schreiben Sie mir nach offener Sprache von Steinbach, offen. —, Casinónk mint van. Fáy gazdálkodik-e? Heinrich mikép van? Köszöntse nevemben.

De mindenek fölött mint van a gőzmalom dolga?

Isten áldja Széchenyi.

*) Gróf Zichy Alfréd.

Digitized by Google

20.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. február 24.

Barátom, vettem 21-iki levelét. Köszönöm, hogy Clark levelét lemásolta. Egyébiránt ugyan sovány Önnek levele, mert szinte egyebet nem mond, hanem hogy gr. Alfrédnek fekete atilla kell. Irná meg inkább, tanúl-e ezen ifjoncz, — és mikép viseli magát?

Hát a malom? Istenért tegyetek e tekintetben már valamit, hogy vagy Wattnál vagy (Bécsben) Fletcher és Punchonnál megrendelhessük a gőzgépelyt. Hát a hid? Emberek Angliából? Fa? Felhozza-e az Erős?

Ide mellékelem Kilias leveleit.

Vegye — ha kell — hasznát, és dobolja Tükörit össze. Végezzetek valami okosat, mert máskép ugyancsak kudarczot vallunk.

Széchenyi.

21.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. február 28.

Barátom, Alfréd jőjjön fel, gőzhajón maga. Itt nálunk lakjék. Ezt eszközölje ön. Dolgainak végzése után, minél előbb, viszsza küldöm. A gőzhajó 4 actiámat küldje fel minél előbb biztos alkalommal. Ha Alfréd felhozza, elég idő lesz. Hradeczkinek se Alfrédnak nem irhatok különösen. Sok a dolgom és fájnak szemeim. Geyza [1]) tüsténi kezdje meg az olasz nyelv tanulását. Számolás, szépirás, religio és az olasz nyelv az, mit tudnia kell, hogy bevegyék Velenczén. Hradeczky tán maga kezdhetné meg vele az olasz nyelv tanítását, mert — mint hallom — jó olasz. Kezdetre ez elég volna, s megint meg volna gazdálkodva nehány forint.

Többi közt — Czenken alkalmas könyvtárt akarok állítani. Books to reference. Szükség volna ennek okáért tudni, hogy e *nemben* t. i. Books to reference, mit birunk Pesten, — nehogy

[1]) Gróf Zichy Géza mostoha fia Széchenyinek.

Digitized by Google

többet költsünk, mint kell. Keresné ezeket — okkal-móddal össze; s küldené meg lajstromát. Inkább Czenkre való a könyvtár, mint Pestre. Ott lakás több kell, — s egyébként könyvek inkább találtatnak. Ich will nichts grosses, aber eine gute nützliche Hausbibliothek.

29-én.

Éppen most veszem 27-iki levelét (10 óra reggel). Sz. Királyiról még nem tudok semmit. Tán megjött. Örülök, nem vala tegnap itt. A két vasút volt szőnyegen. 30 vármegye 17 ellen: hogy pártoltassék a pozsonyi vasút, ugyan — de úgy, hogy csak akkor legyen szabad az ausztriai vonalt építeni, — építéséhez kezdeni, mikor a Pest Pozsony közti vonal tökéletesen kész. Sztáray — megelégszik a végzettel, — de a pénzesek nem — miből látszik, hogy az elsőt mint gépelyt használnak. Ön — mondhatja, — hogy én is szeretem ezt, — mert nem vagyok a bal út ellen, de csak a Mystificatio ellen. A váltójog felirással be van végezve! Ezt izenem Valeronak.

Valero, — mint én látom — igen nyers és igazi Pesther klein Städler levelet írt Killiásnak. Vettem mását Killiás által, valamint ezen utolsónak válaszát is, — mely ugyan talpra esett. *Azért* késik annyit, das bleibe unter uns. Trachten Sie, dass in der Zukunft keine Krähwinkliaden dieser Art gesehen. Schwindler sind anders zu behandeln als Kaufleute von Ehre, olvassa Killiás levelét s tán velem kezet fog.

Isten áldja Széchenyi.

Sok a dolgom, fájnak szemeim, egészségem rossz, kedvem csekély, segítőm senki. Igy vagyok.

Digitized by Google

22.

Batthyányi Lajosnéhoz.[1])

(e. f.) Pozsony, 1840. márczius 1.

Liebenswürdige Gräfin!

Sie haben mich gestern, obwohl, wie ich glaube, im halben Scherz, aber dennoch einen Abtrünnigen genannt.

Sie müssen nicht glauben, dass ich mich beleidigt fühle, oder mich gar etwa entschuldigen wollte, keines von Beiden. Eine so liebe Dame wie Sie sind und die es mit unserer gemeinschaftlichen Heimath so ehrlich und so gut meint, wie Sie, kann mich unmöglich beleidigen. Und um mich zu entschuldigen, dazu habe ich wahrlich gar keine Ursache, ja ich hätte im Gegentheil, wollte ich sprechen, und dies kann ich mit Selbstgefühl sagen, eher das Recht, mich ob meiner Independenten Stellung, das heisst: »frey von Oben, aber auch frey von Unten« zu brüsten — dessen sich nicht geradezu jeder rühmen kann.

[1]) A levélnek sem czímezése, sem kelte nincsen, s arra nézve, vajjon kihez és mikor írta azt Széchenyi, naplóiban támpontot nem találtunk. A levél szövege azonban arra utal bennünket hinni, hogy azt Széchenyi akkor írhatta, midőn már a főrendi táblánál 1839-ben Batthyányi Lajos gróf a főrendi ellenzéket megalkotta és szervezte, melyhez eleinte Széchenyi is tartozott, de nem lévén a lázas, a rohamos haladás híve, s mert már ő akkor naplói szerint is minden jót és üdvöset a kormánytól remélt, s annak e levélben kifejezést is ad, a párthoz soroltatni magát nem kívánta, s azon politikai viszony, melyben ő e miatt Batthyányi Lajoshoz állott, azon következtetésre utal, hogy a jelen levél 1840-ben a főrendi ellenzék megalakulása után iratott. Naplói után indulva, némi indokok föltenni engedik, hogy e levelet gróf Batthyányi Lajosné Zichy Antoniához írta. Ugyanis naplójának 1840-ik évi kötetében a 138. és 139-ik lapon emlékezik meg azon vitáiról, melyek Batthyányi Lajossal a kerületi ülésekben fordultak elő, s a heves összetüzést Batthyányi nejének is elbeszélvén, február 29-ről ezeket jegyzi föl: »Ich stelle den Niemanden vor. Batthyányi — mit dem ich mich versöhne — ***muss gesprochen haben,*** da mich seine Frau und (kitörülve egy név) anschnarchte . . .« Valószinű, hogy a szakadást ekkor vetette szemére Batthyányi Lajosné, s ennek következtében írhatta hozzá másnap ezen levelet, a mi tehát 1840. márczius 1-én történhetett. Ennek alapján a levelet csak ide lehetett sorolnunk.

Digitized by Google

Ich nehme mir lediglich deshalb die Freiheit, Sie mit diesen Zeilen zu belästigen, um auch bei dieser Gelegenheit, so viel es in meiner Kraft ist, einen verwirrten Begriff rectificiren zu suchen, . . welcher in unserer Lage die traurigsten Folgen nach sich ziehen könnte, indem ein verwirrter Begriff in unserer Stellung, unausbleiblich eine thatsächliche Verwirrung jenes Zusammenhanges nach sich ziehen muss, in welchem wir gegenseitig zu einander stehen.

Sie sagen, ich wäre abtrünnig? Ich frage Sie aber, von welchem Chef, oder von welcher Sache?

Als ich vor so vielen Jahren, meine wiewohl schwachen, aber ehrlichen Dienste unserem Vaterlande zu reichen anfing — war bei unserer, nähmlich bei der Magnaten-Tafel, so zu sagen gar keine Idee und eine äusserst schwache Opposition, und ich glaube wirklich, dass kein Mensch so viel wie ich dazu beitrug, dass seit der Zeit an dem besagten Orte eine freie und numerirende Sprache geführt werden kann.

Als ich das Feld der Politik betrat, gleichte Ungarn einem Todtesacker, wo alles schläft, und wo die Regierung den letzten Funken ungarischer Verfassung und ungarischer Nationalität zu Grabe trägt.

Jetzt ist alles wach, ja es eilt alles — und glauben Sie mir, das verstehe und beurtheile ich besser wie Sie — Tag für Tag einem gefährlichen Fieberzustand entgegen.

Die Regierung wollte sich nicht in jenen Zeiten auf das Feld der Verfassung und der Nationalität stellen . . . . selbst fehlt es an Willen nicht. In einem so complicirtem Haushalt jedoch, wie der Österreichs ist . . . kann nicht alles geschehen und *besonders so geschwind geschehen* — als hiezu mancher rechtliche Mann Lust hätte. Sie, liebe Gräfin, wären Sie nun herrschende Königin von Ungarn, aber auch zugleich herrschende Kaiserin von Österreich . . . Sie würden dann, wenn Ihnen auch die ganze jetzige Pressburger Opposition mit Rath beistünde . . . gewiss einsehen, dass es leichter ist hochtrabende Sentenzen und wohlklingende Gemeinsätze auswendig zu lernen und zu declamiren, um ein allenfalls wohlfeiles Éljen zu bekommen — als Alle

Digitized by Google

jene verschiedenen Interessen in Einklang zu bringen, die in den Österreichischen Staatenverband vorkommen, und sich so oft kreutzen, ja sich nicht selten feindlich entgegenstehen. — Ich opponirte nie der Regierung, geben Sie auf dies acht, liebe gute Gräfin, und Sie brauchen sich wirklich nicht zu schämen, von einem 52 jährigen Mann etwas zu lernen und gütig aufzunehmen . . . ich also, wie gesagt, opponirte niemals der Regierung — denn ohne Regierung kann kein Staat bestehen und um so weniger aufblühen, und wie erst unsere Cara Patria — wo alles noch so dunkel und verwirrt ist? — Ich opponirte aber Regierungs-Massregeln — im Jahre 1825 etc., wenn diese Massregeln schnurstraks gegen meine ehrliche Überzeugung — ich also konnte nicht anders, als von der Opposition sein. — Die königlichen Propositionen, mit denen der jetzige Landtag eröffnet wurde, sind im Gegentheil ganz aus meiner Überzeugung geschöpft und à peu près nur das, für dessen Realisirung ich nie Umlaut nehme, den besseren Theil meines Lebens unaufhaltsam gesprochen, geschrieben, gekämpft und mich tausend Entbehrungen ausgestellt habe — während Andere, anstatt alles dessen — und ich will glauben, bloss wegen ihrer Jugend — à peu près nichts begonnen, gethan haben, als Kirschen essen und sich amusiren . . . nun aber dennoch gerne mich mit dem Schimpfe eines Abtrünnigen bezeichnen möchten — weil ich ihren Wahn und ihr unverdautes Benehmen nicht theilen kann — und dessen Grundlage . . . wohl eben so viel, wenn nicht mehr »Eitelkeit« als reine schlackenlose Vaterlandstreue ist.

Die Regierung hat sich meinen innigsten Wünschen genähert! das ist eine Thatsache. Was Himmels Willen soll ich also opponiren? Soll es dann zu einem Bruch kommen? denken Sie darüber ein bischen kaltblütig nach. Wäre denn diess ein Glück für Ungarn? handelt sich's denn eher darum, sich gegenseitig zu verstehen und zu utilisiren?

Glauben Sie mir, liebe Gräfin, ein ungarischer Magnat ist nicht dazu berufen, in seichter und gereitzter Aufregung,.. jungen Renomisten gleich, eine Schule in unserm Vaterlande vorzustellen — dies mag dem Heere von unbärtigen Studenten,

Digitized by Google

und dem viel zu langbärtigen Chor der Juristen ziemen und wohl anstehen, ich will's nicht untersuchen. Der Magnatenstand sollte in einem Land der Fels sein, an welchem die Tyranney der Obern, sowohl als auch die Übergriffe der Untern scheitert . . . so denke ich wenigstens . . .

Wenn auch Sie mich dennoch für meine unverbrüchliche Treue zu unserem Vaterlande, für die vielen bittern Stunden, die ich bereits erleben musste, und für meine Abnegation einen Abtrünnigen nennen, so wissen Sie wirklich nicht — liebe Gräfin — was sie thun, — geben Sie mir aber das volle Recht, alle jene, zu meiner Rechtfertigung, die meinen Rath verschmähten, meinen Bitten, meinen Warnungen kein Gehör gaben, und unter sich auf ihre eigene Faust eine Opposition bildeten . . . ihre bitteren Früchte gewiss tragen wird — geradezu in die Classe jener zu theilen, die entweder unsere Stellung nie von einem hinlänglich hohen Gesichtspuncte zu erfassen im Stande gewesen sind, oder die in ihren Innern mehr Eitelkeit als Vaterlandsliebe, und einen grösseren Durst nach eigenem Glanz, als nach dem allgemeinen Wohl bergen.

Ich lege mich zu Ihren Füssen. — Hätten Sie mich mit dem Scheinfroste »Abtrünnigen« nicht benannt, so glauben Sie mir, hätte ich geschwiegen, und allerdings nichts gesagt. Ich bin's ja gewohnt — verkannt und verunglimpft zu werden. — Werde ich aber geradezu provocirt, so pflege ich mich zu rechtfertigen — und wirklich gar nicht um mich in ein besseres Licht zu sehen, . . . denn das ist mir gleichgiltig, sondern wie gesagt, um verwirrte Begriffe zu erhellen.

Genehmigen Sie die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung und bleiben Sie mir ein bischen gut, so wie Sie es liebe Gräfin immer für mich gewesen sind.

Ihr.

Digitized by Google

23.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 1.

Sietve 28-iki soraira. *Viz elég van-e a malom helyén?* Ezt mindenekelőtt tudni kell. Én már gondolkoztam rá, és igen csodálom, hogy Adam Clark — *kit ez iránt megkértem, ki megigérte*, — s ki önnel egy hajón ment Pestre, nem beszélt Önnel. Oder haben Sie es etwa im Drang Ihrer Geschäfte vergessen? Ez ne legyen *szemrehányás*. Gegen verheiratete Menschen bin ich sehr nachsichtig geworden. A dolgot: *könnyü, de meg kell* próbálni. Azt hiszem, ásatott már kút, — man muss Leute aufnehmen und schöpfen lassen; wie diese nun den Brunnen in einer gegebenen Zeit ausschöpfen, oder nicht ausschöpfen, und man das nötige Wasser für 30 Pferde Maschinen in 24 Stunden (was Wilkinson angeben kann) damit combinirt, der Stand der Donau, die Küste mit in Anbetracht nimmt, so kann man mit ziemlicher Sicherheit sich für Hoch- oder Niederdruck Maschinen bestimmen. Sie wissen, dass Hochdruck viel weniger Wasser braucht. Dies Experiment, das wohl ein paar hundert Gulden kosten wird, muss gleich gemacht werden. — Szt. Királyi már megjött. Minden pillanatban várom ön paquetáját. A Personalis maga személyéhez esketteti Alfrédet igen örömest. Isten áldja. Hát Miss Pardoe mit művel? Pückler ugyan nevetségessé tette.

Sietve Széchenyi.

24.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 2.

Sz. Királyitól — (dieser Mann ritt 4 Tage auf dem Pegazus von Pesth hieher und übersandte mir Ihr Paquet 20 Stunden nach seiner Ankunft) — vettem a malmot illető irományokat. Nem hiszem, nagy hasznukat veendem-e. Meglássuk. Eddig reméllem Killiás válasza megérkezett, und dass ihr nun beruhigt seyn werdet, dass das Haus Holzhammer et C. nicht durchgeht! — Mert

Digitized by Google

ha ez nem áll. még akkor nem merem megrendeltetni, — a puszta protoculum után — a mozgonyunkat! Ich hätte eine *offene Ordre* von Seite des Ausschusses bekommen sollen; — denn wie ich sehe, ist mit diesen Herren nicht zu spassen. Killiásnak tüsténtirtam: jönne ide; holnap várom, — und ich werde, ohne weiteres zu fragen, — Alles was ich fürs beste glaube, *veranstalten*, id est: prepariren. Ich hoffe, Sie werden das Schöpfen gleich ins Werk setzen, und directe an Killias poste restante nach Wien berichten, denn bis dahin wird er von hier wieder zurück seyn. Sollte kein Brunnen an unserem Grund seyn, so nehme man einen Brunnen in der Nachbarschaft. Es wird sich überall dasselbe Resultat zeigen. Auch müsste man an Killias anzeigen, wie tief dieser Brunnen von dem Niveau seyn wird, wo die Dampfmaschine zu stehen kommt. Ich glaube die Brunnen variren nach der Donau. Da wäre also auch das höchste Steigen und Fallen der Donau anzuführen. — Ich bitte Sie, Freund alle diese Data mit Energie zu betreiben. Bevor ich mit Killias werde gesprochen haben, kann ich mich für keinen Maschinenbauer entscheiden. Ich glaube aber, dass wir nur zwischen Watt und Fletcher (in Wien) zu wählen haben. Sollte aber meine Wahl den Letzten treffen, so muss ich wieder um Erlaubniss bei dem Comité in Pesth einschreiten. Es wäre demnach gut, wenn Sie auf der Stelle veranlassten, dass ich vom Comité eine Bevollmächtigung erhalte — *a)* oder nach bestem Gewissen und Wissen zu handeln, *b)* oder zwischen Watt et Fletcher zu wählen, — oder directe bei Watt zu bestellen. — Bekomme ich Aengsten und werde ich von Killias nicht vollkommen unterstüzt, so werde ich auch der Narr nicht seyn wollen, die Kastanien aus den Kohlen heraus zu holen, — um sodann einer nie zu versiegenden. Rüge von Seite Tüköry's, Bergmann's etc. ausgesetzt zu seyn. — Haben Sie Vertrauen in mich, so will ich Schwarz auf Weiss — and no mistake — oder mögen Sie bestellen, ich willige in Alles ein, und muss die Bestellung detaillirter seyn, als die, die Sie mir sandten Sie werden sehen, *wie erschöpfend* **ich** an Watt schreibe, im Fall ich schreiben werde; — und weiss erst noch nicht, ob er späteren Nachfragen zuvorkommen wird.

Digitized by Google

Én még mindig Watt mellett vagyok. Mi az időt illeti, igaz, veszítünk, — de egy századra ható vállalatban mindegy; és itt igazán áll: Sat cito etc. Azt hiszem, legrosszabb esetben e holnap 24-ikén megkezdheti Watt a mozdonyt. Miattam mir zu lieb 4 hónap alatt Londonban lesz, s onnan 3 hónap alatt Pesten — id est 8-ber vége felé, — úgy hogy januárban már őrölünk.

Zichy M.-tül vegye fel a pénzt annak idejében, ha jön Czenkről tudósítás, s ha fizet, adja át Kollernek. — A Casinokönyvet várom, — mert most leszen szükségünk rá — miután nem hinném Május 1-jénél tovább maradnánk itt.

Isten áldja Széchenyi.

Délután.

E pillanatban vettem 29-iki levelét. Ich bitte Sie, verursachen Sie: 1. dass man mit Killias nicht mehr wartet, mert máskép még kinevetik a Krähwinklereket. Egy bizonyos Tactus kell: megkülömböztetni a bona fide vállalkozót a felszines vagy csalárd projectanstul. Az iránt túlbizalmatlanság éppen oly otromba tett, — mint ez iránt bizodalom. — 2. dass man an mich gleich directe aus dem Comite àpeuprès Folgendes schreibe. Wir bitten Sie bei Watt oder wo Sie wollen mir eine Druck-Maschine von 30 Pferdekraft bestellen, deren Auszahlung bei den Herrn Sina oder wo Sie wollen, bezahlen, und deren Transport nach Pesth besorgen zu wollen. Diese Machine gehört für unsere Walzmühle. — Wir danken Ihnen im voraus, und verpflichten uns im voraus, alle die hieraus quellenden Ausgaben, nach der Rechnung des betreffenden Banquiers (denn ich nehme vielleicht Eskeless oder Schuller) aus der Gesellschafts-Kasse zu tilgen etc.

Ha Killiassal egyetértek, — s ugyancsak Wattnál maradunk, e plenipot. *be sem várom* (de ez maradjon köztünk), mert itt időnyerés a fő. Trachten Sie also, dass es in diesem Sinn geschrieben werde, oder ich noch mehr Latitude habe. Én azt hiszem, a protoculum is elég biztosítás rám nézve. De jobb e plenipot. And that's fact aud no mistake. Die sichere ultimate Entscheidung, ob *hoch* oder *nieder* Druck ist auch keine Kleinigkeit. Wilkinson wäre hier gut zu einem Ausspruch zu bewegen. — So

Digitized by Google

viel ich a judge bin — wette ich 1000 ♯ gegen 1 ♯ dass nicht für 30, aber 60, ja 120 Pferdekraft genug Wasser durchsickern wird; meinen Kopf möchte ich aber dennoch nicht daran wagen, — und zwar weil man nur Einen hat.

Itt is megtörténhetne a non putarem. Wilkinson megmondhatná, — ob man durch Röhren aus der Donau vielleicht abhelfen könnte, im Fall *gegen alle Erwartung* dennoch Wasser-Mangel besonders im Sommer einträte? Ob 4 bis 6 Brunnen nicht mehr geben würden wie 1-ner (was im Sand oft nicht der Fall ist). *Ob endlich, das bereits benützte Wasser nicht wieder benützt werden könnte* (was man oft thut) und wodurch die Sorge wegen Ablauf verschwände, — ect. És e levelet t. i. ezen választ Ön részéről meg kell várnom, minek előtte a végképi megrendelést megtenném. Ich werde aber alles vorbereiten; damit es hier sodann auch nicht eine Stunde bleibt. Jetzt ist es Ihre Sache in kurzer Zeit viel zu thun. — Heinrichet köszöntöm. Örülök, hogy egésséges. Das übrige wird sich finden. A komáromi pénzt adja mind át Kollernek, damit es in eine Rechnung kommt, s aztán vegyen 100 pengő forintot tőle gegen Ihre Quittung, s fizesse le tartozásainkat a Casinóba. Isten áldja.

Ob der Jelenkor keinen übeln Geruch bekommen wird? Ob der Cz. . .?

Ich möchte gerne — wenn ich Etwas besser fände — egészen köztünk — kiköltözni Ullmann házából?

Cziráky eladatá bútorait? Ki lakja házát?

Hát a Casinót hová visszük? ha igaz, hogy a kereskedők 6000 fr. bérről szólnak.

25.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 3.

Zichy Miklós számadása a kanczákat tekintve nincs kifizetve. Lunkányi — azt mondja — nékem adta át a számadást. Meglehet. Jóllehet mindig azt mondja, ha valamit nem talál. — Ha nékem adta, a Verseny- vagy gazdasági ládában van, — keresse

Digitized by Google

meg. Itt már néztem, de nincs meg. Ha megtalálja, jó. Tegyen a szerint gr. Zichyvel computust. NB. minden kimélettel, mert ha nem akar fizetni, az is jó. Megvesszük később. Ha pedig nem találja, írjon a Palotai tisztekhez, hogy félre tétetett — küldenék meg még egyszer. — Vagy tán a Ménes mesternek kellene írni — und ihm zugleich sagen, dass er vom vergangenen Jahr nachträglich für jede Stute, die trächtig wurde, früher ein Geschenk bekommen wird, als die jetzt in Palota befindlichen Stuten abgeführt werden, mit denen er sich auch alle Mühe geben soll, damit sie gewiss trächtig werden.

Sietve

Széchenyi.

26.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 4.

Igen mulattat, hogy Killias levele még inkább felingerlé a Krähwinklereket, mit 2-ikán írt levelébül értek, melyet most kapok. Azon kell lenni: ne disgustálják Killiast végkép annyira, mikép kudarczot valljunk. — Sobald die Dampfschiffe gehen, werde ich Killias nach Pesth senden oder *selber kommen*. Ezen utólsót nem igérem, mert most országgyülés befejezésénél inkább itt kivánok maradni.

Killiást ma várom ide — s ha lehet odébb küldöm — azaz Pestre. — Azt tartom, maradjunk Wattnál. Már a megrendelő leveleket elkészítettem — und wenn wir auch noch 14 Tage verlieren, so können wir dennoch meiner .... Rechnung nach im laufenden Jahr noch mahlen. — A Casino könyvet várom.

Isten áldja

Széchenyi.

Küldené meg a legelső alkalommal a két utólsó Árvíz könyvet — ha nincs meg, meg kell venni. — E kivűl — ha valami különös magyar könyv volna, azt is. Kliegl iránt leszen gondom.

Én Graefenbergbe igyekezem, — de csak nyáron, midőn a hid etc. etc. már vágásában mozog.

Digitized by Google

27.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 6.

Alfréd április 5-ikéig esküdhet fel. Hát még várni lehet. Szóljon Chismárral; mikor mén a legelső gőzhajó, ha engedi az idő? E hónap 24-ikéig várhatni. Ha addig nem lágyúl az idő — ültesse *Eilwagenre.* Landkocsis veszélyesb, mert éjjel meghál; nem úgy az első. Kérem mondaná meg ezt Alfrédnek! Mi a ruhát illeti, lässt das nötige in Pesth machen; decent, aber oeconomisch; hogy itt aztán ne veszítsünk időt.

A Hírnökbe olvasá Ön a vaspálya körülti végzést.[1]) Mily csuda! Mindnyájan meg vannak elégedve! Sina is, Rothschild Dietrich is! Tehát én is! Mi fog belőle kifejlődni, kiváncsi vagyok látni.

Isten áldja

Széchenyi.

28.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 8.

Vettem Önnek 4-ik és 6-ik leveleit — az Árvíz és Casino könyvekkel, — úgy a plenipotentiával a gőzmalom iránt. Leszek kimeríthetlen béketüréssel mind Killiás, mind Valero iránt. Az elsőt naponkint várom. — Alfréd miatt írtam. Igen félek, semmi

[1]) A Széchenyi által említett végzés a Hírnök 1840. febr. 6-iki 11-ik számában »⊙ Pest febr. 2.« jelzés alatt jelent meg: s hozatott a Pest város tanácsa által jan. 11-én tartott ülésében, Pozsony vármegye felszólítása következtében. Ezen végzésnek Sinát és Rotschildot is kielégítő része, melyre Széchenyi levelében reflectál a következőkben összpontosúl: »mind a két vasútnak (ti. i. jobb és balparti) némi tekintetben különböző érdeke van; a mint a balparti vasút felett a jobbparti elsőbbséggel nem birhat; egy a jelenleg később tervezett jobbparti, a balpartinak azonnal elkezdendő építésében, legkisebb gátúl sem szolgálhat ... mind a kettő egymásba ütközés nélkül fennállhat.«

Digitized by Google

nem lesz belőle. Er schreibt an seine Schwestern nichts anders, als dass er sich sehr gut amusirt hat, und sich gut zu amusiren hofft. — Geyzát már őszkor gondolom Velenczére küldeni. Alle diese Buben müssen in eine andere Atmosphere, denn sonst wird nichts aus ihnen. — Valeronak mondhatja, rajtam nem fog múlni, hogy megnyerje a Nemességet.

Kérem praenumeráljon Jósika: Élet és tündérhon — Kölcsey minden munkáira és a Budapesti Szemlére.

Bertha ugyan nagy »bászli«, ugyan miért nem adott kérelem levelet díjja felemelése végett? Teleky nem akará pártolni, az én ajánlatomra! Was Teufel ist ihm denn eingefallen? Én elkészítém a többieket, — hanem mert Bertha részérül nem jött semmi, — nem is jött a dolog kérdés alá. — Ma volt második és utólsó akademiai ülés. Pronay Albert lőn megválasztva Igazgatóúl.

Ide mellékelem ez évre lovaim bejelentését. — Ha a Disjunctivának *nem lehet helye* — mit nem tudok — annak adok elsőséget, s azt kérem feljegyeztetni lovaim közt, mely veres ónnal van aláhúzva.

Grossnak aligha segíthetek, 1° már van más emberünk, 2° minden cselédeim örülnek, hogy elhagyta házunkat egy részeges házsártos ember. 3° Ich habe ihm hinlängliche Bedenk-Zeit gegeben. És NB. Gross már 3-szor mondotta fel szolgálatát. Bánom, — de tőlünk semmi legkisebb segítséget se várja. — NB. ha nálunk marad, — vagy inkább, ha Pozsonyban marad, — még be is csipik — weil er eine Pharaobank gehalten hat, — und alle Leute verführte. Senki nem gondolná, mily hypocrita ez ember.

Isten áldja

Széchenyi.

Többi közt a tavali gyepkönyvben pag. 29 hiba van. 1839 van 1840 helyett kitéve? Nemde úgy?

Ha rosszúl csinálom a jelentést, írja meg, mert egész márcz. 31-ikéig még lehet tenni javítást,

Digitized by Google

29.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 10.

Barátom, az ugrató verseny árkus, melyet nálam levőnek mond, — se kezeimben nincs, se másutt nem találtatik. Tán Hunyady Józsefnél van. Ennek kellene írni.

Isten áldja

Széchenyi.

Pozsony, 1840. márczius 10.

A Szeged-Pesti Canalis — most jóformán megindúlt. Tán lesz ebből is valami.

Küldene vagy 20 casinó quietantiát, nagy pénzt adnék vissza. Többen akarnak kezeimhez fizetni.

30.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 15.

Alfréd viszi Önnek ezen levelet. Beszéljen Hradeczkyval, kit köszöntök, de nem írok, mert fájnak szemeim, s Ön jobban tudja olvasni firkálásaimat. Alfréd vagy még tovább gyakoroljon, Juratus Steinbachnál, vagy egyenesen a Vármegyénél. Beszéljetek e tekintetben, vagy Steinbachchal, vagy Prónay (administ.) és Simonsitssal. Kivánom, hogy letegye a Censurát. Igen elbizott és lusta; úgy találom. Írjatok róla nyiltan. Ich werde meine Geduld nicht verlieren; muss aber ganz genau wissen, wie sich der junge Mensch beträgt und was er macht. Kivált írása igen rossz, mind stylusra, mind orthographiára. Ebben kell javúlnia.

Ide mellékelek nehány szót, tétesse azokat át az akademikus barátaink által vagy eszközölje maga s küldje meg okkal s móddal.

Ma írtam Nevinnek: jelentené be Pesten futandó lovaimat egyenesen Önnek. Ha ezt a tempo teszi, tartsa magát Nevin beje-

Digitized by Google

lentése szerint és semmisítse meg az enyimet. Ha pedig későn jönne Nevin jelentése, akkor szolgáljon az én jelentésem. Alfréd Önnek Valeróhoz intézett levelet át fog adni, annak tán Pesten nem létében nyissa ki maga, és tegye vele a teendőket. De mindenesetre tudja meg a tartalmát és írjon nehány szót, mily impressiót tett az illetőkre.

Isten áldja

Széchenyi István.

31.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 18.

Ide mellékelek egy levelet, melynek veres ónnal megjegyzett részét kérem forditsa haszonra. A levelet el kell tenni.

16-iki sorait vettem. Tegye meg Révaiékkal a kötést, mint említé. Egyébiránt — s így írtam Kollernek is — ha eladatik a ház, mit egyébiránt nem gondolok, — akkor természetesen a Révaivali kötésnek is vége. Erre vigyázzon. Ich möchte mir bei diesem Haus meine Hände nicht so binden, wie bei den Gärten Murelli. A Corvinusi vállalatra egy garast sem adok. Ha Ferenczy élelmérűl van szó, 12-szer invitálom ebédre. Tegyen más is valamit — s így élni fog. De, hogy 100,000 forinthoz oly igen antilogice én is adjak, azt nem teszem, s itt egyenesen ellene is leszek. We must stop such atrocities and absurdities. — Elejét kell venni ily ki nem főtt hiúsági viszketegségeknek. — Denn morgen steht ein anderer auf, um 100,000 fl. C.-M. zur Vergoldung der Puszta Rákos zusammen zu scharren. 100,000 jó volna *por, sár* ellen, das lasse ich mir gefallen. — Einen blosfüssigen Bettler steht aber ein goldgesticktes Kappel ganz närrisch. Diese Tendenzen — sind wie die Träume eines Sterbenden. Wieser házában igen szeretnék lakni — de ott még kisebbek a termek. Már láttam tervét. Legjobb lesz nekem, odébb állni altogether.

Sietve

Széchenyi.

Digitized by Google

Czenki fiskalisunk Darás, Eszterházy Pál herczeghez van többek által ajánlva. Azt mondják Haader dönti el a dolgot.

Pesten Wirken Sie auf diesen, so gut Sie können. Mayerhofertül megjöttek-e a Billicomok? Gróf Zichytűl incassálni kell — ha lehet — az 1000 forintot, lehúzván mindent, t. i. az 523 fl. váltót és a 16 fl. 10 kr. pengőt, és Kollernek átadni. — Többi közt Andrássy Gy. és Szapáry József egymással a Gazdasági Egyesület aláírási ívvel mennek. Már 30/m. felűl vannak. Én az 50-ik ezeret akarom aláírni. Tegnap vették elő a híd dolgát. Es war eine matte Sitzung. Már kisimpfelték magokat az emberek előlegesen. A szerződés megmaradt etc. etc. Hát Tüköry és Dumtscha mit mívelnek Dobbs vagy is inkább Kuntze dolgában? Wird denn das nicht geboren? Man müsste die Sache nicht fallen lassen. Most Dieta után, a Kis Casinónak tagjaiban meg fog még maradni tán egy kis meleg, melyet subscriptiókra jó volna használni.

32.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 19.

Sophia ma már 8-kor reggel itt volt. A vármegyei levélre — a színház dolgában — ennyit: — Én megtartom 1000 váltó forintért is. — De egy egész évre már nem fogok, most legalább előlegesen, — praenumerálni. De hat holnapra, *vagy ha lehet 3 holnapra.* (Én ez utólsót kivánom *ha lehetséges*, és kérem, hogy itt *kivánságom* **pontosan** eszközöltessék.) Ha ád az Ország 600/m. vagy 400/m. pengőt — mi hihető — akkor drága páholyt nem tartok, vagy tán épen nem tartok. Es müssen sich die Farben alle Tage mehr absondern. Ich will mich nicht abschämen, um das zu erhalten, was andere dumm angefangen. Sie sollen es selber. — De 3 holnapra mint mondom praenumerálok megint, s aztán *ha kedvem tartja* **ismét** és **ismét**, de egy egész évre semmi esetre. Ich bitte gehen Sie zu Balla — und entschuldigen Sie mich, dass ich nicht antworte, und bringen Sie die Sache nach dem *Gesagten* in Ordnung.

Sietve Széchenyi.

Digitized by Google

11-kor reggel.

Épen most veszem 17-én írt sorait, mellyeket Sophia felfelé megelőzött. Igen örülünk mindnyájan a kis Alicenak. Úr Isten, ki lesz Maltraversje? A főrendi Napló valóban nagy nyereség. Ich habe seit seiner Erscheinung quasi nichts gesprochen und zwar aus Discretion, um den armen Hajnik nicht umzubringen.

Isten áldja.

Feleségemtől sok szivest mind önnek, mind feleségének.

Hát a malommal mikép vagyunk?

33.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 20.

Jövő héten a Casinó-bútorok — für den Salon Neben-Saal, wo nicht geraucht werden soll — ismét hajón Pestnek indúlnak. Es ist an Sie adressirt. Később maga a Tapezierer is lejő, damit er alles aufmacht. Legjobb volna addig is az egészet bepakolva hagyni — de a felső emeletben, nehogy elromoljék nedvesség által, — mely még mindig megvan a vízözön után a falakban. Ha nincs hely a Casinóban, tán az én lakásomban lehetne addig is deponálni. — Ön a dologrúl semmi jelentést ne tegyen, — mert máskép tán kipakoltatják a bútorokat etc. Die Sache ist mir anvertraut. Ich will das ganze auf einmal produciren, — damit auch der erste Eindruck Etwas wirke.

18-iki levelét megkaptam, all right.

Pressburg, 20. März 1840. Széchenyi.

34.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. márczius 28. 4 délután.

Zichytűl felvehetni a pénzt, még a 25 ☐ lerovással is, és Koller vegye át. Nem tudom 4 vagy 5 kancza volt-e Palotán. Majd kitudjuk, de addig is jó lesz a pénzt felvenni.

Digitized by Google

A Fletscher-féle gőzmozdony 18/m. C.-M. fr. telik. A Casinói bútorok nehány nappal ezelőtt Pestre indúltak egy különös hajón. Legjobb lesz az egészet *tüstént* a Casinóba rakatni le, mert az idevaló Tapezierer (függönyész, bútornok!!) tüstént maga lemegyen gőzösön, mikor megjön a híre a bútorok Pestre megjövetelérűl — mit Ön *tüstént* jelentsen — hol ő maga akar mindent elrendezni. Welcher Styl. Itt a dolgokat rózsaszinübben látom most, — de tán csak *én*. Ez köztünk marad. Jeder hat seine Art zu sehen.

Valero levelét e pillanatban kapom. Nincs időm válaszolni. Killiás nehány nap múlva Bécsben lesz — és velem — vagy csak. Fehrrel mindjárt lemegy Pestre.

Széchenyi.

35.

Báró Sina Györgyhöz.

(m. k.) Pozsony, 1840. márczius 31.

Hochwohlgeborner Freiherr, Sehr geachteter Freund!

Ihrem Schreiben vom 28-ten l. M. zufolge werde ich in Hinsicht der Modalität, wie die Brücken-Actien ausgegeben, und überhaupt wie die Actien-Gesellschaft organisirt werden soll, nachsinnen und Ihnen suo tempore meine Ansicht mitzutheilen die Ehre haben. Die Brücken-Angelegenheit kam heute in der obern Tafel vor, und ich glaube, dass Sie über das Resultat der Sitzung, über welche Ihnen Wirkner oder Pazziazzi gleichzeitig referiren wird, nicht böse sein werden. Diese Gelegenheit benützend, muss ich Ihnen sagen, dass ich Ihnen, seit dem ich Sie zu sehen das Vergnügen hatte, gewiss zehnmal schreiben wollte, und auch mehrmal auf dem Punkt war nach Wien zu gehen, um Sie zu sprechen, so viel habe ich Ihnen mitzutheilen. Ich schrieb indessen eben so wenig, als ich diesen Ort nicht verliess, und zwar weil ich, weiss Gott, kaum eine viertel Stunde frei athmen kann, Allas das, was ich Ihnen mitzutheilen habe, nicht eben das Pressanteste ist, und endlich, weil ich hier für Sie besser wirken konnte und wirken kann. So viel ist aber gewiss, und Sie können

Digitized by Google

davon überzeugt sein, dass ich, bei dem Pflichtgefühl, das mich an Sie als meinen Verbündeten bindet, nicht versäumt habe und nichts versäumen werde, um Ihr Interesse zu sichern, und Alles that und thun werde, was ich nach meinem besten Wissen und Gewissen leisten konnte und leisten kann. Es ging nicht Alles, wie ich wollte. An mir und meinem Eifer gebrach es aber nicht und am Ende ist noch nicht aller Tage Abend, und noch nicht Alles verloren. — Wien ist nun das Schlachtfeld, wo Sie über Ihre Feinde siegen müssen. Sie kennen das Terrain zwar besser wie ich, dennoch erlaube ich mir Sie auf folgende Alliirte aufmerksam zu machen: Erzherzog Carl durch Wittmann, Fürst Paul Esterházy, Graf Felix Zichy. Diese Letztere muss Mama und die Fürstliche Schwester beschwichtigen, die sodann den Sohn und respective Gatten für Sie gewinnen werden. — Diese Mächte, wenn gut aufgeklärt, können unmöglich für den linken Schächer sein; und wir fahren, ich hoffe, nächstens nach Pressburg und Raab.

Ich bitte, zerreissen Sie diess Schreiben. Und genehmigen Sie auch einstweilen die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung, mit der ich mich nenne Ihren bereitwilligsten Freund und Diener

Gr. Stephan Széchenyi.

Pressburg, den 31-ten März 1840.

36.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. április 4.

Önnek útmutatása szerint ma írtam (a datumot 2-ikára tévén) Valerónak. Közöltesse magának a dolgot. A gőzmalom iránt jó reménységben vagyok, — a többi honi körülmények is legalább szemeimnek rózsaszinűebben mutatkoznak még mindig, mint azelőtt. — Noha betegnek, életuntnak érzem magamat, — mégis derűlt lelkem, mert sok jónak kifejlődését sejdítem, noha bár igen is érzem, mikép ezentúl inkább mások által fog egy és más eszközöltetni, mint általam.

Digitized by Google

Én alig megyek le — az or. gyűlésnek tökéletes befejezése előtt. — Es sind noch so viele Dinge, die ich hier zur Geburt helfen möchte.

Az idevaló függönyész — Förster, ki egy igen ügyes és becsületes ember, április 7., 8., 9. körül maga lemegy Pestre, a dohányfüst nélküli szobát eligazítandó.

Jó lenne előlegesen egy küldöttségi ülést tartani, vagy igazgatói rendelést kibocsátani — hogy ezen szoba — mely t. i. butoroztatni fog, elzárassék és benne senki ne pipázzon. — Die Verbindung mit dem Saal soll stets durch das Vorzimmer geschehen. Försternek semmit nem kell fizetni. Azt én rendelem el, s annak idejében beadom. Az incassátiók itt igen lassan mennek. — *A 20 darab Casinói albumot megkaptam.* Diese Zeile ist Ihnen einstweilen Bürge.

Isten áldja

Széchenyi.

Darázs több okok miatt nem recurrált és nem is fog az Eszterházy-féle fiscalatusra.

37.

Báró Sina Györgyhöz.

(m. k.) Pozsony, 1840. ápr. 6.

Hochwohlgeborner Freiherr, sehr geachteter Freund!

Unser Freund W. sagte mir: wir sollten trachten, die rechte Bahn auf irgend eine Art durch den Landtag der Regierung zu empfehlen. Er glaubt, diess sollte in Verbindung mit dem Gesetz-Entwurf des Pesth-Szegediner Canals geschehen. — Diess finde ich aber durchaus nicht vereinbar. — Meine Freunde sind auch dieser Meinung, und so bleibt gar nichts übrig, als dass Sie an ein Comitat recurriren, wo bald eine Congregation gehalten wird, und geradezu eröffneten; dass auch Sie noch kein Privilegium ausgefertigt haben, um in Oesterreich auf die Linie von Wien nach Pesth Ihre Bahn beginnen zu können, was, wie ich mit Erstaunen vernahm, auch wirklich der Fall ist. Ich sage Erstaunen! Denn was Sie bewog uns diesen Fall zu verschwei-

Digitized by Google

gen, begreife ich wirklich nicht. Hätten wir es gewusst, so stehe ich Ihnen gut dafür, dass kein Mensch sich der linken Bahn angenommen haben würde, oder dass der Landtag eben so und zu gleicher Zeit auch die Rechte in Schutz genommen hätte. Ich weiss übrigens nicht, ob es in Ihrem Plan liegt, die Sache jetzt — da es schon spät ist — zu divulgiren, nämlich dass auch Sie noch kein Privilegium haben; und ob Sie bei einem Comitat recuriren wollen, was durchaus nothwendig ist, um den Gegenstand bei der unteren Tafel in Anregung bringen zu können. Wollen Sie es indess, so müsste gleich eine Instanz verfertigt, von Ihnen unterschrieben und an uns übersendet werden, ohne jedoch irgend ein Comitat zu benennen, was erst nach den Constellationen und nach der Zeit der respectiven Congregationeu von uns zu bestimmen wäre. — Alles diess müsste aber, ohne auch nur einen Tag zu verlieren, geschehen, denn sonst ist nicht mehr zu helfen. — Glauben Sie jedoch — Sie, der Ihr Terrain in Wien gut kennen müssen, — dass Alles diess überflüssig ist, um den Sieg zu erringen, so ist es das Klügste, das Ganze mit Stillschweigen zu übergehen. — In diesem Fall empfehle ich Ihnen indessen die grösste Wachsamkeit. Ihre Widersacher sind rastlos, zum Theil auch mächtig, und man soll seine Feinde nie verachten. Uebrigens stehet ja Ihre Angelegenheit ohnehin besser, als die der linken Schächer; denn der impartial thun will — und das wird die Regierung gewiss, — der wird die Diffidenz für die linke Bahn daraus gewiss entnehmen, dass so eine Majorität eine unerhörte Clausel und Condition dem Pressburger Postulat beifügte.

Was die Brücke anbelangt, so wissen Sie, dass man in der obern Tafel entschied, Sie aufzufordern, in Hinsicht des Reserve-Fondes von 100/m. sich nach Ihrer Intention klarer aussprechen zu wollen, als diess im Contract enthalten ist; sodann, dass die Stände mit den Magnaten für die zollfreie Einfuhr des Eisens und der Aerarial-Magazine mittelst einer Repraesentation bei Sr. Majestät intercediren sollen, und endlich, dass 87 privil. Jahre anstatt 97 in das Gesetzbuch kommen. — W. sagt mir, Sie seien geneigt, in Hinsicht des Reserve-Fondes den Wunsch

Digitized by Google

der obern Tafel zu erfüllen; ist nun das der Fall, so wäre es grossartig, und würde eine Menge Ihrer Widersacher beschämen, wenn Sie die Initiative nähmen, und ohne aufgefordert zu werden, sich à peu près auf folgende Art erklärten: Sie hätten vernommen, dass der Landtag über den Punkt in Hinsicht des Reserve-Fondes von 100/m. in grösserer Klarheit zu sein wünschte, und somit Sie aufgefordert werden sollten, den benannten Punkt des Contractes Ihrer Intention gemäss modificiren zu wollen. In Folge dieses beeilten Sie sich dem Wunsch der Stände zuvor zu kommen, und um so mehr, da Ihr Antrag stets einzig allein die Beruhigung des Publicums zur Grundlage hätte, und Sie aus dieser Ursache willig einen Reserve-Fond bildeten, wie woh hiezu das Gesetz nicht verpflichtet, Sie machten also folgenden Vorschlag.

Ich erlege am Tag der Eröffnung der Brücke in die Hände der Staatsverwaltung 100/m. fl. Conv.-Münze. — Diese Summe soll sich Zinsen auf Zinsen anhäufen, so dass die Staatsverwaltung stets eine Summe Geldes in Händen habe, mit der sie frei disponiren kann, im Fall der 10. §. des Gesetzes in Anwendung zu kommen hätte, wenn nämlich die Brücke vor dem Ende der privil. Jahre in so einem verdorbenen Zustand wäre, dass sie die Actien-Gesellschaft nicht mehr aufbauen wollte, und somit die beiden Städte in Ihr voriges Brückenrecht kämen. Ist dann zu jener Zeit — die man im voraus nicht bestimmen kann — die Summe bereits so angewachsen, dass mit derselben die Brücke wieder aufgebaut werden kann, so möge die Staatsverwaltung das in ihren Händen befindliche Geld dazu verwenden. Wäre hingegen die Summe zu klein, oder bestimmte die Gesetzgebung, dass das Brückenzollrecht an die Städte zurückfalle, so werde die besagte Summe zu irgend einem andern gemeinnützigen Zweck verwendet, der aber vorzüglich das Wohl der beiden Städte betrifft. — Im Fall aber die Brücke 87 intact stehet — was mit aller Bestimmtheit anticipirt werden kann, — so soll das angehäufte Geld, das damals zu einem sehr nahmhaften Capital angewachsen sein wird, gleichfalls zur freien Disposition des Landes bleiben, um durch dasselbe einen Reserve-Fond bil-

Digitized by Google

den, entweder die Brücke gleich für jedermann frei zu machen, oder um mit demselben irgend einen andern gemeinnützigen Zweck zu erreichen, der aber vorzüglich das Bene der beiden Städte bezwecken soll.

Machen Sie diese loyale Proposition, die im Grunde nicht mehr als 100/m. fl. kostet, so desarmiren Sie alle Ihre Widersacher, und ich hege keinen Zweifel, dass der Landtag für Eisen und Magazine repraesentiren wird, was Ihren Tractat unendlich erleichtern dürfte. — Die Gesellschaft verliert freilich die Interessen der eventuell sich anhäufenden Millionen, und endlich die Millionen auch; wenn geschieht das aber? Erst in einem $^1/_2$ Jahrhundert, und nachdem die Gesellschaft — was nicht zu vergelten ist — während einem $^1/_2$ Jahrhundert die Anhäufung der Gelder manipuliren und die ganze Angelegenheit stets offen zur Inspection halten muss, was meines Erachtens so odios ist, dass ich für viel gerathener halte, die 100/m. baar zu erlegen, die Staatsverwaltung möge dieselben sodann verschlingen, oder auf eine Billion anwachsen machen. — Der von mir projectirte Vorschlag erschiene aber als sehr brillant, vielleicht nicht überall, wo nämlich die Leute rechnen können, aber wo man im Rechnen noch schwach ist.

Goutiren Sie diesen Vorschlag ganz oder zum Theil, so müsste vor allem Andern auf der Stelle gehandelt werden. Qui cito dat bis dat. Zu diesem Behuf wäre es am besten, wenn Schedius *bevollmächtiget,* wenn auch nur auf 24 Stunden, hieherkäme. Wir würden die Sache in Stylum briugen, und Schedius könnte als Ihr Plenipotentiär unterfertigen. Die Schrift würde dem Erzherzog eingereicht, und das Ganze wäre de la meilleure grâce du monde abgethan, während alle Aufklärungen der Concession von Ihrer Seite, wenn Sie warten, bis man Sie auffordert, als extorquirt erschienen, und somit keinen Effect machten.

Und nun wollen Sie mir ob meines langen Briefes vergeben. — Bald ist der Landtag vorüber und bald wird es heissen: ernstlich an der Brücke, Eisenbahn und Canal zu arbeiten. — Wie stehet es mit dem Holz für die Brücke? Wird es a tempo in Pesth eintreffen? Wie mit den Arbeitern, die aus England kom-

Digitized by Google

men? Wie endlich mit dem Stein? Hat man nach der Aufforderung hierüber auch Anträge erhalten?

Ich nenne mich mit aufrichtigster Hochachtung Ihren bereitwilligsten Freund und Diener

Stefan Széchenyi.

38.

Báró Sina Györgyhöz.

(m. k.) Pozsony, 1840. április 10.

Hochwohlgeborner Freiherr, sehr geachteter Freund!

Ihr Schreiben vom 8-ten l. M. erhielt ich heute. Sie mögen in allen darin angeführten Punkten Recht haben, und somit bleibt mir nichts anders übrig, als meine Hände zu waschen. — Clark schreibt mir in seinem Brief vom 27-ten März, auf den Sie sich beziehen, dass sie ihm die Weisung gegeben hätten: die Navigators zur Brücke erst bis zu Ende dieses Monates zu senden. Ich begreife also nicht, wie Sie dieselben, wie Sie mir sagen, täglich erwarten. Es muss hier wahrscheinlich ein Irrthum obwalten, der indessen, wie manches Anders sich mit der Beendigung des Landtages gewiss aufklären wird.

Die Kniffe etc. der »Linken« haben mir schon oft Galle gemacht. Den Verdienst muss man ihnen indessen einräumen, dass sie nichts gespart haben, um das Publicum irre zu führen, dasselbe aufzupfeffern und die Leidenschaften in Gährung zu bringen, was indessen keine Kunst ist, wie man denn auch viel leichter ein Haus anzündet, als dass man es aufbaut.

Est ist aber noch nicht aller Tage Abend, und Ihr gutes Recht, Ihre Umsicht und Ihr glücklicher Stern wird endlich doch gewiss den Sieg über alle Ihre Widersacher davontragen.

Genehmigen Sie auch bis dahin, bis ich das Vergnügen haben werde Sie persönlich zu sehen, die Gefühle meiner aufrichtigsten Hochachtung, mit der ich mich nenne Ihren bereitwilligsten Freund und Diener

Gr. Stephan Széchenyi.

Pressburg. den 10-ten April 1840.

Digitized by Google

P. S. Ganz unter uns gesagt:

Gr. A. Szapáry erzählt hier allenthalben, dass Gr. Szedlniczky, der gar nicht Ihr Freund (?) sein soll — ihm mitgetheilt habe: die Bewilligung für die linke Bahn, nämlich: von Gänserndorf bis Pressburg sei im Cabinet bereits durchgegangen. Ich kann es nicht glauben.

A propos, ich wünschte in den Statuten des Donau-Main-Canals etwas nachzusehen. Ich bitte Sie, schicken Sie mir ehebaldigst eine Actie, zu denen die Statuten geknüpft sind. Könnte ich eine dieser Actien ausborgen, da es mir nur um die Statuten zu thun ist, und ich bereits 10 St. dieser Actien besitze, die aber leider in Pesth, und zwar in einem versperrten Kasten sind, so wäre es mir lieber; kann es aber nicht anders sein, so kaufen Sie mir eine. Das Ganze müsste aber bald geschehen, da ich die besagten Statuten zu dem Gesetz brauche, das für den Donau-Theiss-Canal gemacht werden soll.

39.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. április 15.

Az ide mellékelt levelet tegnap későn vettem. Siettem átküldeni. Kellemetlen, hogy mind a két emberünk megbetegedett; de azt hiszem, nem sokára kilábalnak; és e pillanatban rájuk tán nincs is oly sürgető szükségünk. Közölje ezeket Valeróval. Ha lehet, 17-ikén Pestre megyek a gőzössel, ott csak 24 óráig maradandó.

Kérem, várjon a Casinóban — damit ich den 18-ten sehr viel beendigen könne. Komme ich nicht, so schreibe ich. Mindenesetre küldené ide Duna-Maini Csatorna-actiáimat.

Sietve

Széchenyi.

Küldje el többi közt Killiás és Fletscher közti szerződést is, — damit ich in dessen Sinn den Maschinen-Bau antreiben könne.

Digitized by Google

40.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. április 16.

L'homme propose et Dieu etc., nem mehettem le. Azt hiszem, itt létem szükségesebb.

Ich lasse Heinrich grüssen. Der hier beigebogne Bogen zeigt die Majorität. Man verkaufe also so gut man kann. Wenn wir auch weniger bekommea, als wir hoffen dürften, so werden wir die Sache durch neue Subscriptionen zu ergänzen suchen. Heinrich soll den Muth nicht sinken lassen. — Az ide mellékelt levelet kérem T.-nek átadni. A magyar színházi páholyomat egy $^1/_2$ évre ki kell venni.

Irjon nyiltan, Alfréd mit művel. Jó volna Nagyhoz menni; kit Ön nevemben köszöntsön, dankend, dass er sich mit Alfred so viel Mühe gibt (?) — és egyszerre megtudni, mikép igérkezik.

A lóiskola ívet ma vettem M. Anna által.

Isten tartsa

Széchenyi.

A Duna-Maini íveket vagy inkább »részvényeket várom.«

41.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. április 21.

Barátom, én nem igen értem, Ön mit ír a lóiskola ügyében. Heinrich mit akar? Miként akar és fog Pesten levotizáltatni? Das wäre schlecht. Mert oly *nyomorúlt.* (Ez köztünk maradjon.) Ló iskolát, mint az Oné volt — — olyant többé nem fogunk építeni — inkább semmit, vagy később. Agitáljon ön tehát, hogy a *mostani* eladassék.

Duna-Maini részvényeket megkaptam. Nem Almásy Pál — — de Almásy Gyuri nyerte meg a fogadást Forray ellen. Alfrédről irjon. Én aligha május 20—25-ike előtt lemegyek. Én is res-

Digitized by Google

tellém, hogy Fehr beteg. Es wird *nur alles* erschwert — de azért mégis kell sikerűlni a dolognak. Én mindig szenvedek. Most vagy 2 holnapja mindent megtagadok magamtól, stricte homeop. élek, und es geht noch nicht. Nem sokára vége lesz O.-gyűlésünknek. Dann werde ich mich vielleicht besser pflegen können, und weniger Aerger schlucken.

Addig is Valeat. — Holnap lesz nálunk a szóllásszabadsági tárgy, úgy hiszem legutólszor felvéve. — Tán, ha jó kedvben vagyok, még magam is kipuskázom magamat egyszer.

Széchenyi.

Ide mellékelve küldöm a kivánt szerződést. Nem tudom, hibátlanúl van-e írva.

42.

Tasner Antalhoz.

Pozsony 1840. április 26.

An Herrn von Tasner.

Besorgend, dass Herr Valero abwesend sein dürfte, und nicht wissend wer die Feder der Walzdampfmühle-Auschusses führt (worüber Sie mich gütigst belehren wollen) sende ich directe an Sie.

1-o. Ein Schreiben des Herrn Killias.

2-o. Ein Schreiben des Herrn Fletscher et Punchon.

3-o. Drey Zeichnungen, über deren richtigen Empfang Sie mir ehe nächstens ein Zeugniss geben wollen; indem auch ich ein solches auszustellen gebeten ward.

Aus dem Schreiben des Herrn Killias, sammt Einschlüssen werden Sie ersehen, dass die Herrn Directors und Ingenieurs nächstens in Pest eintreffen dürften, aus dem Schreiben des Herrn Fletscher etc. und Plänen werden Sie hingegen ersehen, um was sich's handelt.

Bitten Sie den Ausschuss zusammen kommen zu wollen, und können Sie auf die gestellten Fragen des Herrn Fletscher ganz oder zum Theil antworten, so veranlassen Sie ein directes

Digitized by Google

Schreiben an die Herrn Fletscher. Im Fall des Gegentheiles wollen Sie aber die Ankunft des Herrn Fehr abwarten, die nicht mehr sehr lange — wie zu hoffen ist — differirt werden dürfte.

Mich aber wollen Sie den verehrten Herren Ausschussmitgliedern auf das freundschaftlichste empfehlen.

Es kreutzen viele Unannehmlichkeiten unsere Pläne; mir scheint, dass dies aber nur deshalb stattfindet, um unsere Ausdauer auf die Probe zu stellen, der am Ende aber doch, so Gott will, alles weichen muss.

Ihr ergebenster
Gr. Stephan Széchenyi.

43.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. április 26.

Barátom ide mellékelek több leveleket. Nincs időm részletekbe bocsátkozni, — tegye a teendőket. — Miért nem ír Alfrédről? *Nem fogom elveszteni vele béketürésemet*, de szeretném tudni őszintén, mily színben áll Nagy és átaljában a vármegyei emberek előtt?

Zichy Miklósnak két levelet írtam, de Palotára, s pedig szelíd hangon, jóllehet igen nehezteltem és neheztelek rá. — »Ő meg nem hágatja a kanczákat, míg etc. etc.!« Egy jól nevelt ember meghágatja, és ha jussa van a pénzhez, később követeli. Pál bátyám rám haragszik, — miért nem mondám neki előbb meg, — de ki a fenébe gondolkozhatik még ily csekélységekről is. — Most alkalmasint Pál bátyám 2 kanczája vagy hágatlanúl marad, vagy mindenesetre későn hágatik. Gondolhatja, mily rosszúl veszi ezt Pál bátyám. Zichy Miklóshoz egyébiránt igen illik ezen modor; — ilyesek után monda Shakespeare a magyarról, the base hungarian. 24-iki levelét ma vettem. — 3 nap egymásután erős vitáink voltak a főtáblánál. Az úgynevezett oppositió, — melyet a főherczeg: die progressive Parthey nevez — — — igen igen sokat nyert. Erről szóval többet. — Azt gondolom 29-ikén megszabadúlnak W. et Co. — Örűlök, hogy eladatik

Digitized by Google

azon fene rosz lóiskola (entre nous soit dit). Kapunk-e subscribenseket újra, kérdés, de tán igen, — hacsak rossz gyapjúár nem csökkenti a hazafiúi érzelmet.

Isten áldja. Sok szépet és barátságost Heinrichnek.

Széchenyi.

Derrához szólló levél a 3-dik gőzmalom ráta fizetését tárgyazza.

44.

Döbrentey Gáborhoz.

Pozsony, 1840. április 26.

Szíves soraira, tisztelt barátom, sietve azt válaszolom, hogy mi *tőlem telik,* tenni fogom, ön kívánságának előmozdítására. De azt hiszem, igen rossz szagban vagyok azok előtt, kik leginkább segíthetnének a dolgon, s így — — ha egyenesen szólamlanék fel, tán többet árthatnék mint etc. s ekkép indirecte fogok hatni — s pedig — mit megigérek — nem passive, de active. — Egyébiránt igen ajánlom, ne mellőzze el Keglevich Gábort, itéletem szerint legtöbbet vethetne a serpenyőbe.

Reménylem, nem sokára látjuk ismét egymást, mert orsz.-gyűlésünk bevégeztével Pestre szándékozok menni. Jóval öregebb vagyunk, — mint mikor kezet fogva, vállat vetve, egyet s mást megkezdénk honunk előmenetelére — sok nyilak irányoztattak ellenünk — irigyeinknek, elleneinknek száma nőtt — testünk gyengült — de azért megvagyunk mégis, — s habár sokaktól félre értve, többektől rágalmazva, néha, s nem ok nélkül apad is keblünk, az egészben csak öröm töltheti el lelkünket, mert hála az Isten, hátrafelé nem megyünk.

Most is meggyilkoltathatunk ugyan s meg is halhatunk magunktól, de többé nemzetünk »megdögleni« nem fog. — Nyelvünknek bizonyos és szép »Jövendője« van — ezt, bár régiek szemeim, s bennök sok báj tünemény nem mutatkozik többé — tisztán látom!

Mi megérjük-e? — alig, — de ez mindegy — csak éltünkben kiveszne köztünk az irígység — ez is nagy élvezet volna

Digitized by Google

nékünk, — nékünk mondom, mert ön és én, mi igen egy akaratban vagyunk.

Isten áldja. Feleségem, családom köszönteti szívesen. én pedig maradok

őszinte és hű barátja
Széchenyi István.

Tán 29-én leszen eldöntve Wesselényinek etc. s ha isten segít: a nemzet meg leszen békéltetve a kormánnyal.

Pozsony 26/4. 840.

45.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. április 27.

Vettem Önnek levelét Árpád által. Örülök, hogy Alfréd iparkodik. Raich-féle zsidó compositiónak igen nevettem. Ezeknek is igen sok ellenségei vannak. Andrássy Györgynek kölcsönöztem Thiers munkáit. — Legelőször nehány (?) kötetet adott vissza és most 6-ot. Jolain kisasszonynál 3 kötet volt, melyet Ön vett át Andrássytól mint ez mondja. És így 10 helyett csak 9 tomus van. A 4-ik hibázik. — Kérem, emlékezik-e ön: első izben 3 vagy 4 tomust adott-e át Andrássy György. Andrássy azt mondja: bizonyosan 4-et. De nem találkozik . . . Kérem írná meg, miről emlékezik e tárgyban; vagy nincs-e a 4-ik kötet Pesten. Az ujságok praenumer. sem kell elfelejtenünk, jól lehet még van időnk. — A jövő hat hónapra külföldiekből a Beobachtert, az Allgemeinét és a Galignanit kivánnám.

Április 29-ikén.

Épen most írja Fehr Bécsből, hová tegnapelőtt érkezett, hogy holnap idejön a gőzössel. Lemegyen-e Pestre? Nem tudom! De azon leszek. Mivel azonban ez nem bizonyos, tartsa a dolgot titokban, de mégis várja Ön őt holnapután.

Széchenyi.

Úgy látszik: megakad az Országgyülése. Én mégis minden jót várok.

Digitized by Google

46.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. május 1. 4-kor reggel.

Nem tudom, Fehr viszi-e ezen sorokat vagy valaki más. De végkép lemegyen az első. Most már nem kell időt veszítni.

Tegnap az 5-ik articulusban az ide kapcsolt Resolutio jött, mely 5 minutai éljennel fogadtatott. Ma *Handbillet* által az Amnestia lészen nyílvánítva. W.-nek [1]) ez nagy satisfactió. — A miért úgy szólván bezárták. az most országos, vagy inkább »Legislatio Conclusum! 12-ikére leszen téve az O.-gyűlés vége.

Hála Isten Feleségem ma megyen a gőzössel Bécsbe, én pedig vasárnap. — A Dietára már alig jövök vissza — Pestre alkalmasint május 20—25-ike felé megyek

sietve Széchenyi.

Valerót köszöntöm. — A lóiskola iránt tán mégis fogunk valamit végezni. Említse Tükörnek, hogy vettem levelét. — Heinrichnek mondjon sok szívest. Őt igen kell szóval tartanunk.

Vidámabban tükrődzik *előttünk* — vagy inkább: honunk előtt a jövendő!

47.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. május 5.

Ma jöttem a gőzössel Bécsből. Versenyben rosz szerencsém volt. Mazeppa the favorite két futásban, egyszer 3-ik, másszor 2. volt. Ide mellékelve küldöm Putzer levelét. Tisztelem a választmányi tagokat. — Köszöntöm Kappelt. Mondja meg neki: that I am quite confident, the boilen of Fletscher & Punchon will answer the purpose very well. — Voltam Bécsben Fletschernél — és igen szívére kötöttem, hogy szaporán és jól dolgozzon.

E soroknak fő oka azonban ez: Az O.-gyűlés után számos tagból álló küldöttséget akarok összesítni, hogy ismét eljárjuk a

[1]) Wesselényi Miklós.

Digitized by Google

nagy urakat őket sürgetendők, »Ő Felsége is adna versenydíjt. Hogy ezt mindazonáltal némi logikával tehessük, szükségünk volna tudni 1838-ban (ha jól emlékezem) Esterházy M. és én *mily* irományokat nyujtottunk be, — és erre *mily* válasz jött. Az elsőnek mássa, valamint az utolsónak, eredetileg *meg kell* nálatok lenni. Irassa ezeket le és küldje meg Árpád által, ki e sorokat viszi - - s pedig Rey adresse alatt, mint *nagyon sürgetőt* s egyenesen Bécsbe, hová holnap megyek és hol én az O.-gyűlése végeig maradni kivánok a czeremóniákat elmellőzendő

Széchenyi.

Killiás még nem volt Bécsben ma reggel, — vagy legalább nem láttam őt.

48.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. május 8.

Megkaptam Árpád által a Versenyt illetőket. — Ugyancsak, mint ma mutatkoznak a dolgok, 12-dikén vége lesz O.-gyűlésünknek.

Kérem: fizettessen 100 pengő forintot Kappelnél Szápáry Sándor nevére mint 3-dik rátát ki

sietve Széchenyi.

Valeroval fogok szóllani. — Es wird Alles gut gehen.

49.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1840. május 20.

Barátom ma jöttem ide M. Annával. Több leveleit találtam. Igen bánom, hogy Vásárhelyi oly ebűl van. Mindig féltettem őt, mert még sárgább bőrben lakott mint én. Tán csak javulni fog. - - A Hg. ezt írja (663). Pénz tehát van és lesz is, csakhogy kevés. Mégis jobb, mint a semmi. Én 22-dikén innét Czenkre megyek, s alig leszek Pesten junius 3-ika előtt. Azonban -- ha csak lehet — a 31-ki gőzössel tán csak mégis megjelenek

Adná e sorokat Kollernek. Széchenyi.

Digitized by Google

Többi közt újságokat épen ne praenumeráljon számomra; s pedig se magyart, se németet etc., azt magam fogom tenni s pedig Sopronban. Azonban írjon tüstént Czenkre: junius 30-ikánál tovább van-e valami praenumerálva, nehogy kétszer fizessünk valamit. E kérdésre való választ egyenesen Lunkányihoz utasítsa, mert tán levele engem nem találna többé, s ekkép nagyobb rend helyett nagyobb zavar támadna.

Én ezeket tartom a jövő félévre

Jelenkor s Társalk.,
Hirnök s Század,
Athenaeum Figyelmező,
Galignani Mess,
Allgemeine Zeitung,
Wiener Zeitung.

Igaz, jó volna, ha minden magyar ujságot *tartanám* vagy inkább *tarthatnám,* but it will not do. — A magyar ujságok iránt majd beszélünk még Pesten. A Károlyi-féle kamatokat akkor vegyük fel, mikor Pesten leszek.

Az itt volt könyvek nagy részét Czenkre, de még nagyobb részét Pestre küldöm. Ezen utolsókat ki kell pakoltatni, s okkal móddal rendbe szedni.

Isten áldja

Széchenyi.

50.

Bënvenuti J. B.-hez.

(m. k.) Czenk, 1840. junius 25.

Mein sehr verehrter Freund!

Ich erhielt das Schreiben der Dampfschiffahrts-Gesellschafts-Direction vom 21-ten den 22-ten Abends, und entfernte mich den 23-ten von Pest auf dem Dampfboot, so dass ich keine physische Zeit hatte, bei der Kammer und den k. Praesidenten die Angelegenheit des in Frage stehenden Alt-Ofner Donau-Stromes oder eigentlich: Armes — *persönlich* fördern zu helfen; indessen

Digitized by Google

wirkte ich durch die dritte Hand, und werde auch von hier aus wirken, bis ich wieder selbst nach Pest gehen werde, was — wie ich glaube — bereits zu Ende des kommenden Monates geschehen wird. — Für die Überlassung der Vidra, wie ich Ihnen neulich zu sagen die Ehre hatte — sprach ich bereits mit Sr. k. Hoheit dem Erzherzog-Palatin. Nun muss ich Sie aber aufmerksam machen, dass wir bereits *jetzt* mit aller Energie auf 2 bis 3 Jahre hinaus blicken müssten und sollten, um endlich ein tüchtiges *Centrum* für unsere *ungarische Donau* zu bilden. Das kann — und diess war stets meine Idee — einzig allein durch die Verbindung der Pesther Stadt-Insel mit dem Pesther Ufer geschehen, wodurch ein Hafen gebildet werden würde, der sicher ist. — Ich gestehe, ich bin stets von einem bangen Gefühle ergriffen, wenn ich auf unsere in Alt-Ofen eingepferchten Schiffe denke. Feuer in Alt-Ofen, was so leicht in einem so schlecht gebauten Juden-Nest entstehen kann, — gäbe uns den Todten-Stoss; denn an eine Rettung wäre nicht zu denken. — Die Schiffe, wenn sie auch assecurirt sind, was hilft es. — Wer ersetzt die *Zeit,* bis 3, 4 neue Schiffe gebaut sind? — Es sind mehrere Jahre, dass ich bereits an der Gründung eines solchen Centrum's (ich rede von keinem moralischen, den das muss stets in Wien bleiben) nicht nur dachte, aber arbeitete. — Es fand, besonders von der Seite der Stadt Pest — mirabile dictu! — sehr viel Anstand, nun scheint der Gegenstand indessen zeitig geworden zu sein. Der Erzherzog, der neulich in Alt-Ofen war, wird es unterstützen, ich glaube, wir können anjetzt durchgreifen; das heisst: wir können mit Zuversicht in die Zukunft blicken, dass, in wie ferne sich unser Unternehmen entwickelt, dessen Sicherheit etc. auch stets auf eine ausgebreitetere Basis gestellt werden wird können. Wir müssen Alt-Ofen behalten, und das sogar ausdehnen und bequemer machen, Pesth aber auch benützen. Sorgen wir jetzt nicht dafür, so kann es für uns verloren gehen; sorgen wir indessen *jetzt,* so rücken wir in 2, 3 Jahren in einen vollkommen sicheren Hafen ein. — Ich mag unrecht haben — *ich glaube aber nicht;* — bitte Sie demnach Ihren Herren Collegen mich fürs Erste auf das Angelegentlichste zu empfehlen; zu ent-

Digitized by Google

schuldigen, dass ich der Direction nicht antworte, — und Sie sodann zu bitten, dieser Sache ihre Aufmerksamkeit nicht entziehen zu wollen. — Das Beste wäre, wenn sich einer der Herren Directoren entschliessen würde, damals wenn ich — ich glaube Ende Juli, oder die ersten Tage August's — in Pesth sein werde, auf ein Paar Tage auch dahin zu kommen, damit ich an Ort und Stelle mich so recht en Detail expliciren könne, was ich in das Leben treten zu sehen wünschte, und wie das zu bewerkstelligen wäre. — Nächstens tritt der Ausschuss des ungarischen Landtages »zur Regulation der Donau« zusammen, es wird viel debattirt, auch vielleicht endlich etwas gethan werden. — Es wäre gut, von Seite der Donau-Dampfschiffahrts-Direction auch eine Demonstration — und mit Erfolg — zu machen, etc.

Ich habe das Ganze so ziemlich rein in meinem Kopf. »Wir haben die grosse Schlacht gewonnen, Linz ist mit Alexandrien binnen 10 Jahren verbunden; nun müssen wir die Früchte dieses Sieges systematisch ernten«, etc.

Die Maschinen des Erős machen mich sehr besorgt. Über diesen Punkt behalte ich mir vor mündlich zu sprechen. — Einstweilen wollten Sie die Güte haben den beigebogenen Brief an die Herren Fl. et P. [1]) — so übermachen zu wollen, damit sie wissen, dass er durch Ihre Hände ging. — Es kann nicht schaden.

Ich bleibe nun 3 bis 4 Wochen hier oder in der nächsten Umgebung. Wollen Sie mich mit einigen Zeilen beehren, so bitte ich Sie sie nach Oedenburg zu schreiben, von wo meine Briefe regelmässig hieher geschickt werden.

Ich empfehle mich Ihrer Güte und Ihrem Wohlwollen

St. Széchenyi.

Zinkendorf, 1840. 25. Juni.

---

[1]) Fletscher és Punchon malomgépgyárosok.

Digitized by Google

51.

Fletscher és Punchonhoz.

(m. k.) Czenk, 1840. junius 25.

Meine Herren!

Ohne Ihnen im Mindesten Vorwürfe machen zu wollen, oder Ihre Fähigkeiten in Frage zu stellen, erlaube ich mir doch Ihnen hiemit ganz offen und unverhohlen zu sagen, »Dass mich Ihre, zu unserem Dampfboot Erős gelieferten Maschinen nicht wenig besorgt und für die Zukunft bekümmert gemacht haben.« — Die Dampfschiffe haben indessen bei uns bereits Credit. Ob nun eine oder zwei Maschinen, unter Zwanzigen, minder gut, oder sogar schlecht sind, so ist's wohl ein bedeutender Verlust, aber kein Todtschlag. Nicht so in Dampfmühlen! Dort ist der Credit erst zu sichern; und schlägt die erste Maschine fehl, oder ist sie nur mittelmässig, so ist ein Unternehmen schon im Keime vernichtet, oder wenigstens auf viele Jahre zurückgesetzt, das in Ungarn der grössten Ausdehnung empfänglich ist! — Die Walzmühle-Gesellschaft in Pesth wollte durchaus die dazu erforderlichen Dampfmaschinen aus England beziehen, ich mit einigen wenigen meiner Freunde bestimmte sie aber, selbe bei Ihnen zu nehmen; die ganze Responsabilität liegt also eigentlich auf mir, und ich muss gestehen, dass ich — seitdem ich die Maschinen des Erős sah — bereits bereut habe, das Gelingen unseres Unternehmens in Ihre Hände gelegt zu haben! — Ich weiss, das es ein grosser Unterschied ist, Maschinen für Schiffe und für's Land zu bauen, dass zwischen Maschinen von 140 Pferdekraft und 30 Pferdekraft kein Vergleich zu machen kommt; endlich, dass Sie, wie Sie die Maschinen für den Erős unserer Gesellschaft lieferten, nicht sehr gut eingerichtet gewesen sind. — Alles das weiss ich; wenn ich aber die Hauptbestandtheile des geschmiedeten Eisens auf dem Erős betrachte; dass so zu sagen: keines umbeschädigt ist, oder grosses Vortrauen einflössen kann; dann muss ich glauben, das die Qualität des Eisens, und die Art wie Sie schweissen, fehlerhaft sein muss. — Im Zweifel über die gute Qualität des Eisens bestärkt mich die mehrmahl misslungene Probe, die man

Digitized by Google

in Alt-Ófen machte, die gebrochenen Stücke zusammenzuschweissen; wo sich das Eisen so spröde zeigte, das dass Schweissen beinahe unmöglich ist, oder wenigstens keinen besonders günstigen Erfolg verspricht. -- Und was die Art, wie Sie *schweissen*, anbelangt, so dachte ich mir wirklich nicht, das Sie die Art, wie man in England schweisst, nämlich in the faggotius way, sich nicht schon längst eigen gemacht haben würden.

Das Eisen ist in Österreich wie in England verschieden. Das eine zum Giessen, das andere zum Hammern besser. — Ob Sie nun diese verschiedenartigen Qualitäten bereits ausgefunden haben, weiss ich nicht. Bitten will ich Sie aber, erstens: Alles aufzubieten, damit die Maschine, die Sie uns für die 1-te Dampfmühle in Pesth liefern werden, ja von keinem spröden Eisen sei, und dass Sie das Schweissen der Pistons etc. etc. in the faggotius way besorgen. — In Hinsicht der Kessel — und die mir am meisten bange war — bin ich beruhigter, indem jene des Erős bis jetzt wenigstents ganz gut sind.

Sie werden meine offene Sprache, wie ich hoffe, nicht missdeuten. — Ich meine es Ihnen aber eben so wie unserem Unternehmen, gut. — Beehren Sie mich mit einigen Zeilen, um mich zu beruhigen. Herr Killias wird Ihnen bereits geschrieben und Ihnen angesagt haben, das Sie sich — ob des Zurückbleibens im Bau der Mühle — ein bischen Zeit lassen können. Ihr aufrichtiger Graf St. Széchenyi m. p.

Zinkendorf, 1840. 25-ten Juni.

52.

Gróf Frieshez.

(m. k.) Czenk, 1840. junius 28.

Mein theuerer Graf!

Ihr Schreiben vom 14-ten l. M. gab mir Herr Röntgen nicht über, da ich wahrscheinlicherweise bereits abgereiset war, als er dort ankam, sondern schickte es mir hierher.

Ich kenne die Herren Röntgen bereits ihrem Namen nach. Ob es ein grosser Gewinn wäre uns in Verbindung mit ihnen zu

Digitized by Google

setzen, muss recht reiflich überlegt und erwogen werden. Ganz unter uns gesagt, bin ich eher gegen als für sie disponirt, das macht aber nichts, dass ich ihre Pläne und Vorhaben nicht mit der Unpartheilichkeit vernehme, als wäre ich für sie sehr eingenommen. Aufsuchen werde ich sie aber nicht.

Dass Fürst Metternich sich unserer Donau-Dampfschiffahrt annehmen will, freuet nich ungemein; hoffe jedoch, dass diess nicht durch Einmischung in das innere Wesen unseres Unternehmens geschehen wird, aber lediglich durch *endliche* Beseitigung mancher schädlichen Eingriffe von Seite der Regierung, die ich seit mehreren Jahren so frei war toties quoties einer allerhöchsten Regierung (?) zu unterbreiten; — aber ohne Erfolg.

Ich bin ganz Ihrer Meinung, dass man die Donau-Dampfschiffahrt anjetzt recht systematisch ordnen sollte. Bis jetzt war nicht recht daran zu denken. In weniger wie zehn Jahren haben wir Linz mit Trapezunt, Constantinopel, Smyrna und Alexandrien verbunden. Ich nenne die Schlacht gewonnen! Jetzt muss man — wie Sie sehr richtig bemerken — die Früchte des Sieges ernten. — Ich weiss sehr gut, *was* geschehen sollte und wie man zu Werke gehen müsste, und werde auch nächstens sprechen und *drucken*, weil man mein *Reden* und *Schreiben* nicht beachten wollte, und zwar aus der einfachen Ursache: »Weil ich kein *unbedingter* Regierungsmann bin!«

Sie denken nicht, wie froh ich wäre, mich mit Ihnen so recht con amore über diese Angelegenheit auszudiscuriren.

Ich bleibe nun bis circa Ende Juli aller Wahrscheinlichkeit nach hier, sodann gehe ich auf 8 bis 14 Tage nach Pesth, und wieder auf 6 Wochen hierher zu kommen, um endlich mein Winter Quartier in Pesth zu beziehen.

Wenn Sie mich aufsuchen wollen, so wäre es ja — ausser Sie wollen Pesth mitbesuchen — bequemer einen Abstecher hierher zu machen. — Ich glaube, in 5 Stunden kann man von Vöslau hierher fahren, und NB. bis in mein Haus mit der Post. Ich bin zwar in der grössten Unordnung; es wird gebaut etc. ect., ein Zimmerchen und eine Suppe, und vor allem Anderen eine sehr freundliche Aufnahme werden Sie gewiss finden.

Digitized by Google

Machen Sie also einen Abstecher hierher. Sollten Sie indess vorziehen nach Pesth zu kommen, so werde ich — wenn Sie mir diess mit ein paar Worten sagen suo tempore, wenn ich nämlich nach Pesth gehe — melden.

Ich empfehle mich Ihrem Wohlwollen auf das Angelegentlichste, und nenne mich mit der aufrichtigsten Hochachtung Ihren bereitwilligsten Freund und Diener

Gr. St. Széchenyi m. p.

Zinkendorf, 1840. 28-ten Juni.

53.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1840. július 1.

Barátom, igen igen örülök levelének, mely által tudtomra adja, hogy a navigatorok már úton vannak és T. Clark augusztusban leszen itt. A kövek iránt sokat gondolkozok. Két ok teszi drágaságokat. 1. Hogy nem tudják törni, 2. hogy vitelük drága.. — Az elsőre nézve kellene embereket szerezni, — valamint mi szereztünk a kazáni úthoz, angehende Meister oder eigentlich Meister werden wollende Gesellen! — A másik, hogy közel a Dunához kell keresni helyet, . . s pedig azt hiszem *lehet is*, mind mineműségre, mind mennyiségre . . . . *legalább*, for baking or filling in, Visegrád tájékán . . . a Duna balpartján etc. — Csobánka, jóllehet legjobb kő találtatik ott, s bizonyos mennyiségre elkerülhetetlenül *szükséges*, — mégis mindig felette drága kőbányánk marad *mindenesetre*, akármit mívelünk és gondolkozunk is ki, — s pedig egyedűl azon igen egyszerű okból, — mert szállítása a kőnek mindig felette drága fog maradni. — Visegrád és Esztergom között — NB. a Duna balpartján — igen sok a kő . . . és ott onnat azt hiszem, mind a törése, mind a szállítása felette könnyű és ekkép olcsó. — Bergernek jó volna mindezeket megsúgni. Er sollte 1. gute Steinmetz-Gesellen zu gewinnen suchen, 2. ganz neue Steinbrüche entdecken.

Schedius nyugtatványát suo tempore magam fogom Pesten kicserélni.

Digitized by Google

Estve.

Ma délután vettem Önnek e f. h. 26-iki sorait. Stubenrauch iránt leszen gondom.

Jól cselekszi, hogy szilvafája után néz egy kissé, habár csak egyetlen egy szál van is.

Azon kell lenni, hogy száma okkal-móddal növekedjék, s kivált most, midőn Ön jó erőben és egésségben van.

Marie leányomat sokkal jobban találtam idejövetelemkor, mint magam is gondoltam volna. Ennek kimondhatlanúl örültem, — de fájdalom, örömöm csak ismét szaporán nagy, igen nagy aggodalomra változott át! S ugyanis tegnapelőtt óta megint igen rosszúl van. — Ön tudja: nem igen szoktam valamit anticipálni, — de — és ez egészen köztünk maradjon — a legrosszabbtúl tartok. Feleségem nem sejti a veszélyt — igen jól és virágzó állapotban van ...; én bensőkép igen ebűl.

Adja Isten, hogy ennek is végét érjük, valami tűrhető mód

Széchenyi.

Ide mellékelem a Sopron körülti kövek tarifáját, úgy NB. mint Lunkányi küldé. Ebből nem tudhatni: helybeli árt jelent-e a tarifa. Azt hiszem: Berger, Fessel et C. számára *fogjuk rá*, hogy Sopronba állítsa.

54.

Andrew J. J.-hez.

(m. k.) Czenk, 1840. július 26.

Your letter dated 5-th July [1]), though I was myself very much flattered by it, puts me I confess in no little jeopardy, I do

[1]) Andrews angol vállalkozó a fent idézett levelében ajánlatot tett Széchenyinek, a már akkor több év óta fennállott Dunagőzhajózási társaság ellenében, egy más társaság alakítását, a melybe tagúl igen óhajtotta Széchenyit megnyerni. Andrews a régi társaság tagja, az igazgatóságban felmerült differenciák miatt kilépett, és egy sokkal szélesebb alapokra fektetett társulat alapítását tervezte. Andrewsnak ezen tervezetre vonatkozó levele adott indító okot Széchenyinek arra, hogy a jelen angol levélben Andrewsnak a következőket válaszolja:

»Julius 5-éről keltezett és reám nézve igen hizelgő levele, — megvallom — nem kis zavarba hozott. Nem habozom kijelenteni, hogy gőzhajózási-

Digitized by Google

not hesitate to declare, that in my concertion we ewe the success of our steam navigative Company beyond every thing to the good start which was given by you, and that no person could have behaved more honorable and creditable to himself and the Company as you deed. I am besides convinced that our undertaking would be in a more florishing state, if you had remaind an active

---

társulatunk minden várakozáson felüli eredményt ért volna el, és nem kételkedem abban sem, hogy ezt úgy Önre, mint a társulatra Önnél tisztességesebben, becsületesebben senki el nem éri. Meg vagyok továbbá győződve arról is, hogy vállalatunk sokkal virágzóbb állapotban lehetne, ha Ön a társulat tevékeny tagja marad, és bizonyos vagyok benne, hogy Magyarországnak nagyobb a haszna, ha Ön áll egy magyar, vagy — a mint Ön tervezte — egy szélesebb körű gőzhajózási társulat megalkotásának élére. De nem tudom, milyen színben tünném mégis fel, ha bármi módon pártolnám az Ön tervét. — Kérem, ne értsen félre és legyen elnézéssel az angol nyelvben való jártalanságom miatt. Mint magyar szeretném, ha a legnagyobb verseny fejlődnék ki, jól tudva, mily üdvös eredmény követné azt; de támogathatom-e a versenyt, mint e társulat tagja, a ki rábeszéltem, sőt rábirtam a társulatot, hogy hajózásával a vaskapun túl terjeszkedjék, stb, a mit a társulat meg is tenne, ha a kormány 25 évi háborítatlan hajózást bistosítana a Dunán a társaságnak.

Ön, Uram, 5 évi szabadalmat kért arra, hogy Magyarország összes vizein és folyóin javított szerkezetű gőzhajókkal hajózhasson. Hiszem és sohasem kételkedem, hogy Ön meg fogja nyerni úgy Bécs, mint Magyarország, de különösen elleneim rokonszenvét, másrészt azonban biztos vagyok benne, hogy e társaság valamint ennek igazgatósága Ön ellen minden erejét megfeszíti, kormányunk pedig — úgy hiszem, — minden oldalról való meghányás-vetés után Ön ellen hoz határozatot, mert nem mozdíthajta elő azon társulat ellenségeit, a mely társulat nagy hasznot hajt, ha az osztrák tartomány határain belül megnyeri a hajózást, és ha egyedűl foglalja el a teret, jóhiszeműleg támaszkodva a kormány igéretére, kiterjeszti hajózását Konstantinápolyon és majd Smyrnán túlra is. Hogy ezt egykor közösen hajtsuk végre, ez leghőbb óhajom. Nagyon fájlalom, hogy a legbefolyásosabb tagok egynémelyike nem oly világításba teszi a dolgot, mint én kivánom, de nem szünik meg abbeli reményem, hogy megtérítem őket, és hogy valamikor Önnel ugyanazon társulatban leszek.

Most pedig, drága Uram, tekintse e pár sort azon hatás első eredményének, melyet levele reám gyakorolt, nem szépítve azon semmit. Mindent meg akarok tenni hazám érdekében, de a becsület ellen a legcsekélyebbet sem. Kérem, hallasson magáról és tartson meg szives emlékezetében.

gr. Széchenyi István.

Digitized by Google

member of the Company and I am sure too, that Hungary would be benefited a great deal if you succeed in forming a Hungarian steam Navigative Company or an ample scale as you intend to do. And yet, I don't know whether it would be fair on my side if I was to protect your purpose in any way. — I pray don't misunderstand me and make me some allowance too, for not being in practice to write englisch. — As an Hungrian I would wish, if the greatest competition should take place knowing very well, what beneficial results follow competition, but can I protect a competition as the member of the present association who persuaded nay who induced the Company to extend its navigation beyond the iron gots etc. which the Company did, if she had a pledge from the government, that she might navigate the Danube 25 years undisturbed.

You my St. M. granted you a 5 years privilege for the navigation of all waters and rivers in Hungary with steam vessels of an improved construction, I believe it and I don't doubt never you shall excite sympathie at Vienna and Hungary for you, — at all events amongst my adversaries, but on the other side I am sure the present Company and the Direction of it will oppose you with all its might, — and our government will I think indeed — after the thing will be debated in the different counts — decide against you as it would not be fair, to promote the antagonist of a Company which would have gained a great deal if she had kept her navigation between the limits of the Austrian realm, — but keeps now herself handly aflout, for having relied bona fide on the governments promess, and extended her navigation beyond Constantinople and even beyond Smyrna. We should once more make, cause comune, that is my sincerest wish. — I am very much rued that some of our most influential members don't see the thing in the same light as I would wish, — but I hope allways to convert them and to find myself with you once more in the same Company.

And now Dear Sir, take this few lines as a result of the first impression wich your letter make upon me, I could not make up my mind what my conduct ought to be as I would do every

Digitized by Google

thing for the interest of my country, and so its very downfull rather than as to do the least thing against honour. — Pray let me hear of you, and believe me very truly your

Count Stephan Széchenyi m. k.

55.

Pulszky Ferencznek.

(m. k.) Czenk, 1840. julius 20.

Tisztelt Barátom!

Junius 27-ikén írt soraira későn válaszolok. Ne vegye rossz néven. Nem voltam mindig itt, egyébiránt igen-igen el valék foglalva, s szemeim felette gyengülnek, némileg egy kissé rest is kezdek lenni etc.; ez legyen apologiám.

S hát ugyancsak nincsen sok public spirit fölföldön: El akarom hinni. De ugyan hol van? Itt sincs. — Az agitatio szükségének vége, hála az égnek, de ugyan nem kell-e ismét félnünk a közönségnek elalvásától, minékünk, kik oly jól tudjuk, egy idő óta kivált, mily könnyen hajlong a magyar túlságokra, s vagy szökik vagy alszik? Még nem vagyok tisztában, bennem több-e a próza mint a költészet; mert hiszen felette szeretem a pénzt, a jó móddal s becsülettel szerzett vagyont; de másrészről con amore lovaglok a Pegasuson is, kivált ha a jelenidei piszkok- és középszerűségektől elbágyasztatván, egy szebb jövendőnek sejdítésében törekedem lelni nyugtomat. — Az iránt azonban már alig kételkedem, hogy valamint volt idő, midőn a Pegasust kelletett nyergelni a nemzet számára, hogy sárba ne fuladjék, majd ismét Sinai et Rothschildi tulajdonokat kellett szónoklani, nehogy nyakát szegje etc. etc. etc.; úgy most alkalmasint közelebb vagyunk az antiköltészeti mint a költészettúli léthez, annyira hatott a materialis érdekek csábja nemzetünkre! — Úgy hogy, szintúgy mikép Sir R. Wilson antinapoleonista volt, még Napoleon a trónon ült, s tüstént lelkes napoleonistává vált, midőn megbukott; úgy készt most engem is valami (ha magamat nem akarnám dicsérni, ezen valamit: előítéletlen, keresztény philosophiai lovag érzelemnek nevezném) miszerint vén napjaim daczára, ha tudnék, inkább ver-

Digitized by Google

seket, felrázó — de nem agitáló — verseket irnék, mint akármi egyebet tennék. Mert valamint csak kéréssel ezelőtt ilyes sor volt napirenden; — ebadta kötelesség-felejtette rest magyarja ne aludjál örökleg, — úgy most azt hiszem, a régi angol themát kellene mindenkinek keblébe csepegtetni, mely így foly: »Hús is vagy, lélek is vagy, s azért egyél is, de gondolkozzál is, földön is lakjál, de egekbe is emelkedj.« — Sok előtt mindez paradox. Ön tudom felfog. — Ha van ideje, most van, hogy a kormánnyal — ha az valósággal s állhatatosan akar haladni, s az önállókat meg nem kivánja gyilkolni — minden intelligentiáknak s vagyonbiróknak egybeszövetkezniök kell. A kormány ellen soha, de a kormány nélkül tán, ha ez vagy megváltozik személyeiben vagy ingadoz etc., midőn a trón nemzet és közbirodalom hasznára sőt: felállhatása végett, nékünk kell tennünk, nékünk kell cselekednünk. — Ön abban talál erőt, mikor Önt is — mint minden halandót — néhanéha megkisérti a velünk született gyengeség, hogy tudja: sokan úgy gondolkoznak, úgy éreznek, azon czél felé törekednek, mint Ön. S ez bizonyosan erőtadó érzet. — De kérdem, ha ezrek-, százezrek-, milióknál vagyunk rokonérzetekről bizonyosak, s tudjuk, hogy nem kevesek, de sokak munkálnak velünk etc.; ki tagadja, ki meri tagadni, hogy ily közlélektől edzve, tízannyi erőre lobbannánk mintha — mint most — mindig csak, úgyszólván Horatius Cocleskedni vagyunk kénytelenek. Dolgozni és munkálni kell naponta szünetlen. Minden 3 évben az országgyülésen megjelenni, ott czifrán szólani, ez még nem elég. Van becse, felette nagy becse a szónak, nem tagadhatni; de a tett, a százezreknek egy czélra törekvő tette emelheti csak ki nemzetünket, aljas — az én szemüvegem szerint — még mindig felette aljas vagy mindenesetre felette alacsony állásából. — Vége az agitatioi szükségnek, igaz: de azért korán sincs még itt a kényelmes nyújtózgatás időszaka.

Noha bizonyos voltam, hogy lelkes Pulszky barátom Czenkre a kitűzött időre meg *akar* jelenni; azért mégis örvendek sorainak, melyek által értesíttettem, hogy meg is *jelenhet!* Car l'homme propose et Dieu dispose! — Fogok-e mehetni — szándékom szerint — Bajorországba, nem tudom, de nyiltan megvallva nem

Digitized by Google

hiszem. Nagy bajom van a háznál. Marie leányom igen beteg és napról-napra fogy. — Oly számos családnál mint az enyém, ez nagy akadály. — Egyébiránt T. Clarkot várom, s ha csak lelhetek időt, még Orsovára is le kelletik rúgnom. — Istenért csak több volna az idő, vagy legalább több a segéllő.

Marie leányomnak felette bizonytalan léte egyébiránt nem fog akadályoztatni, hogy augusztus 19-kére etc. sokan jöhessünk össze; mert házam noha nem nagy, mégis elég tágas.

Isten tartsa jó erőben. Feleségem s Carolina leányom igen tisztelik Önt. Én pedig Fehérváryt szives érzéssel köszöntöm, s biztosan várom itt a köz Rendez-vousnál.

Széchenyi István m. k.

Czenk, 1840. julius 20.

56.

Deák Ferenczhez.

(m. k.) Czenk, 1840. augustus 2.

Igen tisztelt Barátom!

Nem halaszthatom többé, hogy Önnek szíves emlékezetébe egykét szóval magamat ne hijjam. — Nagy baj fordúlt meg rajtam, mióta nem láttuk egymást. Mari, legkedvesebb leányom igen rosszúl volt. Azt hittük, gyorsan közelít végéhez. — Májom meglehetősen viseli magát, jóllehet, szokásom szerint, nem igen óvakodom bortúl, kávétúl; de szemeim annál inkább gyengülnek, úgy, hogy gyertyánál alig írhatok s olvashatok többé. Ez reám nézve felette kellemetlen, s mégis — gondolhatná-e Ön — inkább szeretem, mintha májommal volnék rosszúl; noha tán ez munkában annyira nem hátráltatna. Ilyes az ember!

Még mindég nagy rendetlenségben lévő czenki lakomat most kettőztetett szorgalommal igazítgatjuk, mert közelít august. 20-ika, hol a váltótörvény alkotói s még néhány más lelkes barátok igérkeztek hozzám. Ezek közűl szinte egyet sem láttam, egyről sem hallottam az országgyülésének bevégzése óta; csak Pulszkytól vettem levelet, melyben általjánosan véve nem igen dicséri a felföldi körülményeket. Ujházin kivűl, úgymond, egysem fogta fel a

Digitized by Google

múlt országgyülésnek eredményeit, állásunk philosophiáját. — Elhiszem; mert másut is vajmi kevesen fogták azt valódilag fel. — August. 20-ikára, mint igérte, eljön; s Bavariába szándékozik rándulni az ottani Lajos-csatorna megtekintése végett.

Két hónap óta különösen sokat foglalatoskodom a pesti híddal, melynek kiviteli nehézségei csak most mutatkoznak teljes világban, és gőzhajóinkkal, melyek közűl Mária Anna csaknem elveszett. E két tárgy okozá leginkább, hogy zalai jelentési gyülésre, melyre oly igen örömest elmentem volna, nem jelenhettem meg; minthogy több bécsiek kerestek engem, e tárgyak és egy kis tanácskozás végett, itt fel. — Sina csak most látja, mily fába vágta a fejszét, stb.

Remélem, hogy august. 20-iki kis gyüleményünk fő bajnoka, kit velem együtt az egész haza annyira szeret és becsül, kedves Deák Ferenczünk, kit feleségem és egész házi népem legszivesben köszönt, nem fog semmi által is hátráltatni, a kitüzött napon megjelenésben, t. i. august. 19-ikén.

Tartsa Önt az Isten jó erőben, hazánk javára s nemzetünk dicsőségére, ki hazafiúi rokonérzéssel vagyok őszinte tisztelője s barátja

Széchenyi István s. k.

Czenk, 1840. august. 2-kán.

57.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1840. augustus 2.

Kedves Barátocskám, július 28-iki sorait vettem. Mari jobban van sokkal. Én meglehetősen, csakhogy szemeim igen könnyeznek és gyengülnek. Irigylem On kelését, mert igen jól szokta érezni magát az ember utána. Volt nékem is tapasztalásom benne.

Pestre august. vége felé megyek, október elején pedig úgy hiszem családostúl megjelenek ott télre.

A Casino iránti hírt örömmel vettem. Így megmaradhatunk.

A Josephinum iránti Ezer pengő dolga így áll. Én ezer

Digitized by Google

forintot úgy írtam alá, wenn auch ich in die Sache Einfluss haben werde, — mert restellem azon lopásokat, melyek ily alkalommal történni szoktak. — Engem azonban — s pedig úgy hiszem senki sem adott hozzá annyit mint én — senki semmi alkalommal meg nem hitt. — Das ganze ist — wie gewöhnlich zwischen Einigen, die ich nicht nennen will, gepantscht worden; e tekintetnél fogva egy kissé vonakodni fogok, minek előtte fizetnék. Ön kérem mondja Pfeffernek, dass Sie den Original Bogen sehen möchten, da ich conditionatim unterfertigte etc. etc. etc. Az emberek pénzemmel oly igen Csáki szalmájaként ne bánjanak. — August.-ban elvégzem mindezeket.

God bless you

Széchenyi István.

S hát a Gőzmalommal nincs megakadás? Csudálom, hogy nem hallok panaszt. — Mária Anna a szegényke nincsen még Ó-Budán?

A *Szederda* (?) melyet megindíték — úgy hiszem, nagy törésű leszen.

58.

Gróf Teleki Józsefhez.

(m. k.) Czenk, 1840. augustus 10.

Fő Méltóságú Elnök Ur!

Noha nemcsak kötelességemnek tartom Kegyelmes Ur parancsainak engedelmeskedni, de ebben gyönyörüségemet is lelem, még sem vagyok képes f. é. július 8-án hozzám intézett becses soraira legjobb akarattal is kielégítő választ adni. Ugyanis csak július 26-ikán vettem nagy uri levelét, s miután nem több mint két hét engedtetik mindazon kérdések megfejtésére, melyek Kegyelmes Ur becses iratában foglalvák, itt faluhelyen pedig azon adatokban jobbadán szükölködöm, melyek emlékezet-tehetségem gyengeségét némileg pótolhatnák, e következőkben vagyok kéntelen központosítni alázatos válaszomat, s pedig:

Születésem napja september 21-ke 1791., születésem helye bécsi Augarten, hol anyám betegeskedő állapotja miatt sokáig

Digitized by Google

tartózkodott. — Nevelésem a háznál ment végbe! — Az 1809-dik Insurrectioban azonban, valamint a győri ütközet babérjaiban már részt vettem. — Katonáskodásom 17 évig tartott. Lipcsénél 2-dik kapitányból elsővé lettem, — mely fokozaton több háborúban s csatában volt részem, — több lovagi keresztet nyertem, de magasbra kapitányságnál nem emeltetém, még végkép 1825-ben, mert az akkori országgyülésben úgy szóltam mint éreztem. s hallgatni nem akartam, oly kemény, s mondhatom, oly méltatlan bánásmóddal érintetém némi előljáróimtól, mikép egyébiránt sokat nyelni tanult gyomromnak daczára, — sem valék képes az efféle erkölcsi dorongolásokat eltürni, s abban hagyám azon rendet, melyben vénülni s halni csak azon okból is szándékozék, mivel megkezdtem, s mindég természetem ellenére volt: »Valamit abba hagyni.« — Utazást több ízben tettem, kivált Britanniában. — Mi pedig életem külsőségeit, s főbb munkálatit illeti, nehéz, sőt lehetlen azok körül magamnak tenni jelentést, minthogy részint gyónnom s pirulnom kellene, részint azon gyanúba esném, mintha magamat dicsérni kivánnám.

Írói pályámat illetőleg végre csak azt mondhatom: 1825-ben, midőn már 35 éves voltam, még nem is álmodtam, hogy valaha mint író a közönség előtt felléphessek, — s arra egyedül azon belső meggyőződés birt, hogy bizonyos dolgokat végkép meg kell pendítni, s azt, ha mások bizonyosan ügyesebben is mint én, tán még sem cselekedheti senki is oly könnyen, mint független állomásomnál fogva — én. — Az alá, mit nyomtatásban közlék — mennyire emlékezetem hív — soha sem mulasztám el nevemet tenni. — Irataim része nyomtatva van, része azonban még kézirat. Az elsők iránt sem vagyok képes részletes jelentést tenni, minthogy nincsenek kéznél. — A Társalkodóban iktatott némi czikkelyeknek pedig még mássát nem birom. — A kéziratok, melyekkel birok, kevés kivétellel szinte mind elvesztek érdeküket, mert idejük — hála az égnek — lepergett; minthogy nemzetünk sebesebben haladott, mintsem előre lehetett volna látni; azon kevés pedig, mely a mai napokhoz még tán illő volna, — fog-e s mikor napvilágot látni, az sem kevesebbé függ szövevényesbé lett körülményeimtől, mint a Censurától.

Digitized by Google

És ezek, Kegyelmes Ur, miket szükséges adatok nélkül rövid idő alatt, felette sok munkám közt, gyengélkedő szemeimmel becses soraira válaszolni képes vagyok.

Ki midőn megbecsülhetlen kegyeibe magamat ajánlanám, maradtam Fő Méltóságodnak legőszintébb szolgája

Széchenyi István s. k.

Czenk, 1840. august. 10-kén.

59.

Gróf Teleki Józsefhez.

(m. k.) Czenk, 1840. augustus 13.

Fő Méltóságú Elnök Ur!

Folyó év július 8-dikán kelt Kegyelmes Ur két rendbeli hivatalos levelére, melyeknél fogva a magyar tudós társaság e hó végével kezdetét veendő esztendőnkénti nagy gyülésre meghivatám, vagyon szerencsém válaszolni; hogy, ámbár a társaság minden részbeni lehető tökély fokára vezérlő tanakodásai s munkálódásai előttem legnagyobb érdekűek, mégis mostani helyzetemnél, tetézett foglalatosságimnál s gyengélkedő egészségemnél fogva azokban személyes részvehetésre minden óhajtásom mellett is bizonyossággal nem számolhatok s így ez alkalommal alig marad egyéb számomra, mint nemzetünk míveltségén buzgón eljáró más lelkes férfiak fáradság szülte sikerén őszintén örvendenem.

Ki midőn nagyra becsült kegyeibe magamat ajánlanám, legvalódibb tisztelettel maradtam Főméltóságú Elnök Urnak szolgája

Széchenyi István.

Czenk, 1840. august. 13-kán.

Digitized by Google

60.

Reyer és Schlickhez.

(m. k.) Czenk, 1840. augustus 16.

Meine Herren!

Ihrem Schreiben zufolge, in welchem Sie mir die Ankunft der zwei Fässer spanischen Weine andeuten, die das Schiff Astrea nach Triest überbrachte, eile ich Sie zu bitten, den besagten Wein mit aller Vorsicht, und etwa in Ueberzug Fässer gesetzt, oder wenigstens assecurirt, ohne Verzug an das k. k. 30-sigst-Amt von Pesth unter meiner Adresse absenden zu wollen, — Ihre Rechnung an mich einzusenden, und zugleich mir gütigst ein Wort zu sagen, damit ich wisse, welche Massregeln Sie getroffen haben, damit der Wein ohne Schaden oder Verschmälerung zu erleiden nach Pesth gestellt werde, — und wann derselbe alldort ankommen dürfte.

Mich wollen Sie aber in Ihrem ferneren Wohlwollen erhalten, der ich mich mit dem Gefühl der aufrichtigsten Hochachtung nenne meine Herren bereitwilligster Diener

Graf Stephan Széchenyi.

Zinkendorf 1840. den 16-ten August.

61.

Schmidt Sándorhoz.

(e. f.) Pest, 1840. September 13.

Lieber Schmidt!

Ihre Excellenz, die Frau des Judex Curiae, die ich über alles verehre — sagte mir vor einigen Tagen, dass sie uns, Károlyi und mir, wegen der Loge gerne den Process machen wollte; obschon Sie diess scherzhaft vorbrachte, so bemerkte ich doch, dass hinten auch etwas Ernst war, Aigreur gegen uns hatte. Da ich nun ein Mann des Friedens bin, und gerne alle Leute zufrieden oder wenigstens »beruhiget« sehen möchte, andererseits aber

Digitized by Google

weiss, dass man mit gutem Willen gar Vieles in der Welt schlichten und ordnen kann, ohne dabei selbst zu kurz zu kommen, so wünschte ich — wenn Sie nur immer können und wollen, auf ein paar Minuten mit Ihnen zusammen zu kommen. Und diess ist Ursache, warum ich meinen Secretär Tasner zu Ihnen sandte, um Sie zu bitten, mich besuchen zu wollen. Sind Sie zu beschäftigt, um sich zu entfernen, so sagen Sie: wann und wo ich Sie aufsuchen kann; ich hoffe, dass eine kleine Erörterung zwischen uns beiden, Sie, mich, dem Grafen Károlyi, die Judex Curiae, kurz: uns alle zu einem glücklichen Einverständniss bringen wird.

In Eile, aber mit aufrichtiger Achtung Ihr bereitwilligster Diener

Gr. Stephan Széchenyi.

62.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1840. október 7.

Barátom, egész családomat jól találtam, még Mari leányom is nagyon javult. — E hó 16-ikán, ha Isten segít, Pesten leszek. Kollernek már irtam, rendeljen mindent el. Kérem, mondja Helmeczinek, hogy selyemrűl írt munkácskámat, *ha kedve van,* elő-hozhatja Jelenkorában.[1]) Pozsonyban levén Orosznak — ki a versfutásnál mázsáló volt, egy példánynyal kedveskedtem, mert kettő volt kezemben, és egyet Batthyányi Lajosnak ajánlván jelenlétében, nem igen mellőzhettem el, hogy Orosznak ne adjam á másikát. Kértem őt, azonban — Hirnökében ne tegyen a dologrúl említést, míg ez iránt néki jelt nem adok. Már most kitűzött tervem szerint kivánnám, hogy az ujságok hoznák a dolgot egy kissé szőnyegre. Irna tehát Ön — miután a Jelenkor már egy kis előugrást (Vorsprung) kapott, de ez ne legyen oly nagy, hogy Orosz a Jelenkori hirdetményt vegye Ön levele előtt — Orosznak

[1]) A Társalkodó 1840. 84—88-ik számaiban »Selyemrűl, gróf Széchenyi István« czím alatt minden megjegyzés és commentár nélkül az előszót »Kitétel« és »Berekesztés«-t közli Helmeczi, s csak az első közlésben

Digitized by Google

nevemben nehány sort, miképp, ha *kedve van,* ő is szabadon bonczolja a kérdésben levő kis közleményt. [1])

9-én.

Öntűl még nem vettem levelet.

Igen félek, S. megint megbánta — hogy Cl. — ajándékot adjon.

Isten segítse.

Széchenyi.

63.

Clark Tyrney Vilmoshoz. [2])

Pest, 1840-i november 6.

Dear Clark! The bridge works are going on pretty fairly, but the affair of the Buda magazines wants very much pushing

---

annyit jelez, hogy a mű dicséretre nem szorul. s felhatalmazva lett. azt lapjában fölvenni.

[1]) Orosz a Századunk 1840. november 9-iki 90-iki számában négy hasábot szentel Széchenyinek a »Selyem«-ről irt munkája ismertetésének, s míg Helmeczi egyszerűen lenyomatta a Társalkodóban az Előszót stb., Orosz ismertetésében kiterjeszkedik, a kellő előzetes dicséretek után, e kis mű más egyéb motivumaira is, alkalmat vevén ostorozni a túlságos pálinkafogyasztást stb.

[2]) Kedves Clark! A hidmunkák simán folynak, de a budai raktárak ügye igen sok sürgetést kiván. Hogy egy még erősebb okmányunk legyen, mint Önnek a báróhoz tett szeptemberi jelentése, melynél fogva elmélébe véshetnők a kölcsönös nagy szolgálatokat, annak sürgős szükségét, hogy olyan háztelkek megszerzését haladéktalanul keresnünk kell, ajánlottam a bárónak, hogy küldje meg aláírás végett Önnek a mellékelt vázlatot, Ön majd ismét visszaküldi, hogy ő megmutathassa azoknak, a kik késleltetik az ügy eldöntését; kértem továbbá, hogy még ugyanabban az időben folyamodjék a hivatalhoz is és utaljon a vázlatban foglalt érvekre. De a báró azon reményben, hogy elég gyorsan megkapja a raktárokat ilyen folyamodás nélkül is, nem fogadta el tanácsomat és fölöslegesnek tartotta a vázlatnak Önhöz való elküldését. Félek, hogy a véghatározat nem lesz olyan, mint a hogyan azt a báró gondolja. Ha azután ezen okmány Ön által aláírva kezünkben van, semmiféle veszélytől sincs mit tartanunk, sőt az szükség esetén nagy hasznunkra lehet. — Segíteni akarok a bárón önakarata ellenére is, és szeretném, ha az okmány, mikorra kell, megvolna. Ennek okáért kérem Önt, irja le saját stylusával a mellékelt vázlatot jó angolsággal, a

Digitized by Google

on. In order to possess a still stronger document than your Report of September to the Baron by which we might inculcate to the respective High Offices the urgent necessity of getting immediat possession of those promises, I proposed to the Baron to send you the inclosed minute to be written by you, and send back again to him that he might show to those who procrastinate the decision of the affair, and I requested him to apply to the office in the mean time also, and to refer to the arguments contained in the minute. But the Baron being in hopes to get the Magazines very soon without such application did not accept my advice, and thought superfluous to send the minute to you. I am afraid the final decision is not so as the Baron think it. — And as that document to be signed by you, if in our hands, can do no harm at all and be of great use in case of necessity. I wish to assist the Baron in his own spite, and to have the document ready when wanted. I therefore request you to write the inclosed minute down according to your own styl in good english, directing it tho the Baron, and after having signed send it to me Pesth by the post as soon as possible. — I sincerely hope you arrived

---

bárához címezve, és aláirva küldje el nekem mielőbb postán Pestre. Őszintén remélem, hogy Ön néhány nappal korábban érkezik, hogy itt töltse a telet; itt minden jól van; kérem, tartson meg szíves emlékében. — Igaz híve

Széchenyi gróf.

Feleségem még haragszik rám, hogy én Önt oly sokáig itt tartottam — a mint ő mondá, és hogy Önnek nem volt ideje őt Czenken meglátogatni; örül az Ön által küldött szép rajzoknak, valamint Karolin a jegyzeteknek, de legjobban örvend Mary lányom a lószőr-keztyűknek, melyeket Ön nekem az ő számára átadott, s a melyekben ő tényleg nagy jótéteményt talál.

Most pedig Isten őrizze Önt attól, hogy hibát kövessen el a kivánt okmány elküldésekor; a báróra címezze, de hozzám küldje, mert ő megharagudnék, ha rájönne, hogy én messzebb látok, mint ő, bár meg vagyok róla győződve, hogy lassan-lassan örülni fog a dolognak. A sherry és madeira igen kitünő. A budapestiek csak most kezdik tudni, hogy mi a sherry és madeira. — Sokkal jobban vagyok, mint voltam; ablakom alatt a majmok játéka rendrendkivül mulattat.

Isten Önnel, kedves Uram.

gróf Széchenyi István.

Digitized by Google

but a few days ago to spend the winter here are all well, and desire to be kindly remembred to you. Yours very truly

Count St. Széchenyi.

My Countess is still angry me that I kept you so long here — as she says, and you had no time to go to see her at Zinkendorf. — She is delighted with the fine drawings — you send her — and so is Caroline with the notes, but the most grateful is my Mary — for the horse hair glove which you gave me for her as she finds a very great benefit of it indeed. — And now God bless you to not make a blunder, by sending the desired document to the Baron, it must only be directed to him, but sent to me as he would be angry now if he would find out — that I look forther then he does, whereas I am sure he will be very glad of it by and by. The Sherry and Madeira is most excellent. — It is only now that the Natives of Budapest begin to see what Sherry and Madeira is. I am rather besser, than I was, — the play of the monkeys under my window does me uncommon good! — — God bless You my dear Sir.

Count St. Széchenyi.

Pesth, 6th Nov. 1840.

64.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1840. november 12-ikén estve.

Barátom, elfelejtettem mondani, hogy Győri gróf holnap 1 óra tájban meg akarja nézni házamat. Tegyen tehát rendelést, hogy Révai-féle szállást is láthassa. Azt hiszem, megveendi s becsületesen meg is fizetendi, ha a ház jó benyomást tesz reá, és falai megbirják a második emeletet. — Eszközölje »javunkat« lehetőleg.

Többi közt: tán még is kijön a megbukott M. [1]) Waldstein.

[1]) Az »M.«-mel jelzett czikk, kinyomatása akadályokra talált a censornál, de Waldstein János gróf közbenjárásának a főherczegnél mégis sikerült a nyomtatási engedély megnyerése, s ez a »Marseillaise« czímű czikke Széchenyinek, mely a Társalkodó 1840-ik nov. 17-iki 93-ik számában megjelent.

Digitized by Google

indignálva van. Maga viszi a Hg.-hez — és neki kereken megmondja, hogy megbocsáthatlan bűn, ha ki nem jő s pedig tüstént. Ez által azt nyerjük, hogy, ha ki nem jő, legalább tisztában vagyunk a Hg.-el — s ő nem tolhatja Czehre a dolgot. Waldstein fogadni akar — mint ő gondolja ismerni a Hget, hogy tüstént kinyomtatásában megegyez, — az ő kifejezése szerint »dass er bereit seyn wird den dummen Streich gut zu machen.« — Jó benyomtam Waldsteinba, hogy az egésznek lehető legnagyobb titokban kell történni, — mert máskép, ha t. i. engem a közönség quasi en compagnie gondol a Hggel, ismét veszít a hatás.

Ha Waldstein végezhet valamit, tüstént Onért fog küldeni, mikép Helmeczyt — de mintha az én nevemben jönne — és Károlyit arra vigye, hogy még szombaton meg legyen az egész. — Ha nem végezhet semmit, — nem fog küldeni. Waldstein tudja, hogy Ön Coburg házában található.

Kérem, rendeljen mindent el, az előhozott kettős kérésem teljesítésére, s *mindenesetre írjon* egy rövid sort, hogy szombati estvéli megérkezésemkor tudjam, mi történt.

Jó hazafinak lenni nehéz, de nem lehetetlen!

Széchenyi.

65.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1840. november 15-ikén estve.

Helmeczy igéri: holnap 8-kor reggel elküldi az M . . . félét kefével levonva. [1]) Kérem jöjjön akkor hozzám. Némi igen kicsinyeket kerekebbre tehetnénk tán, — én pedig egy helyen még valamivel bővitni is kivánok rajta. — Tudja az ég — én mindig attúl félek, még valami jön közbe, és végkép nem leszen a nyomtatásbúl semmi. — Csötörtök még messze van!

Széchenyi Ist.

---

s vonatkozik a színházban előfordúlt azon eseményre, midőn az ott játszó Vester bandáját a fiatalság kényszeríté a Marseillaiset eljátszani.

[1]) Lásd a 64. számú levelet.

Digitized by Google

66.

Ebergényihez.

(m. k.) Pest, 1840. november 24.

Igen tisztelt barátom!

Ide mellékelve van szerencsém átküldeni két kis nyomtatványt, melyet Önnek figyelmébe ajánlok. Nemcsak a selyemtenyésztést mozdítná elé kitüzött tervünk, de a külön szinüek és külön sorokon állók intelligentiáit is egyesítné hazánkban, mi nemzeti, csendes és józan kifejlődésünkre nézve tán nem volna káros. Pártolja ennek okáért a dolgot, ha elveivel megegyez, s legyen meggyőződve, hogy oly köztiszteletben levő férfiúnak ügyünkhezi járulását, mint On, czélunk előmozdítására nézve legnagyobb nyereségnek tartanám, csekély személyemet illetőleg pedig semmi nem jutalmazhatná meg inkább kis, de jó szándékú törekedésimet. Szerencsésítsen kérem néhány sorral, s tartson meg jóvoltában, ki legőszintébb tisztelettel maradok Önnek, nemeslelkű Hazámfia, hű honfitársa és kész szolgája

Széchenyi István m. k.

Pest, 1840. november 24-én.

67.

Szegedy Károlyhoz.

(m. k.) Pest, 1840. november 30.

Méltóságos Ur, különösen tisztelt Hazámfia!

Midőn e sorokkal két kis nyomtatványt vagyok átküldeni bátor, látni fogja azokból Nagysád, hogy mi többen Vas és Sopron vármegyékben a selyemtenyésztésnek kivánjuk megvetni alapját; mi ha Méltóságod jóváhagyását megnyerhetné, igen fognánk örülni; s kivált én venném nagy háladással, ki némi kis fáradozásim díját leginkább abban lelem, ha lelkesb honfitársaim pártolásra méltatják terveimet. Szerencsésítsen tehát Nagysád néhány sorral, s midőn esedezném a mélt. Asszony emlékezetébe

Digitized by Google

hozatni, hódoló tisztelettel maradok Méltóságod legőszintébb honfitársa és kész szolgája

Széchenyi István m. k.

Pest, 1840. novemb. 30-án.

68.

Felső-Büki Nagy Pálhoz.

Pest, 1840. november 24.

Kedves barátom s különösen tisztelt mesterem!

Ide csatolva küldöm a selyem dolgát illető közleményeket. Vedd azokat nyájas hangulattal, s ha nincs elveid ellen társulatunkban részt venni, kérlek pártold azt hozzájárulásod által, bármily csekély summával. — Hiszen tanítványaid, kiknek én is egyike vagyok, csak azon nyomon indúlnak az illető tárgyban, mely nyomot te oly régen s annyiakban jelelél ki. Hidd el mindnyájan igen fogunk azon örvendeni, de kivált én, ki emberséges fáradozásaim díját leginkább abban lelem, ha régi barátim czélaimban egy kissé elősegítenek. Szerencséltess tehát néhány sorral.

Tudomásomra jött tegnap, hogy Pálffy Ferencz fiad megfizette régi hátramaradását a pesti intézvényekhez. Köszönjük, köszönjük, — ez is a te munkád, s így munkálsz te nagyban és kicsinyben, minden fitogatás nélkül, mint például az amnestia kérdésében, s teszel czélra vezetőt és jót, míg mások hasztalan lármát ütnek, s az otromba sokaság homlokjaikra fűzi a babért. Mi ketten igen igen egy helyen állunk a közvéleményben — majd fel, majd le — azért tán jó is volna, ha egymást kölcsönösen elősegítenénk. Isten tartson. Annyira el vagyok foglalva, hogy alig végezhetem be, de csak szapora leveleimet is. — De többi közt épen most jut eszembe, nem leszen-e hozzád szerencsém? Azt tudom, hogy várva várnak reád a szinházi kiküldöttek. Jőjj tehát minél előbb, s izend meg, ha megjövél, hogy hozzád minél elébb legyen szerencsém. Őszinte barátod s kész szolgád

Széchenyi István.

Pest, november 24. 840.

Digitized by Google

69.

Gróf Cziráky Antalhoz.

(e. f.) Pest, 1840. november 30.

Kegyelmes Uram,
Tisztelt Rokonom!

Midőn szerencsém van két kis nyomtatványt [1]) ezennel Hozzád küldenem, egyszersmind bátorkodom Téged mint Sopron és Vas Vármegyék egyik főbirtokosát hódoló tisztelettel felszólítani, Méltóztatnál kegyes pártfogásod által közjóra törekvő célunkat előmozdítni, melynek terve az ide csatoltakból kivehető. S ha mély bölcseséged szerint jóváhagynád azt, szerencsésíts minél előbb, alázattal kérlek, nehány sorral, mikép módot nyernék időhalasztás nélkül tudtokra adni a többi aláírtaknak is, kiknek meghagyásából írom e sorokat, hogy kegyes pártolásoddal tisztelél meg bennünket, mi tudom éppen annyi hálával, mint valódi örömérzéssel fog vétetni.

Engedd ez alkalommal magamat családostúl nagyuri kegyeidbe ajánlanom, ki legmélyebb tisztelettel vagyok

legkisebb szolgád

Sz. Ist.

70.

Gróf Cziráky Jánoshoz.

(e. f.) 1840. november 30.

Tisztelt Öcsém!

Vedd nyájas érzéssel az ide mellékelt két kis nyomtatványt, [2]) melyet többek meghagyásából, kiknek neveit megtalálandod, vagyok bátor Neked ezennel átküldeni; s ha közjóra

[1]) A sopronmegyei selyemtenyésztő társaságra vonatkozó füzetek. Ugyan arra vonatkozik a gróf Cziráky Jánoshoz és Szegedy Károlyhoz irt levelei s ugyanazon kelettel.

[2]) Lásd a megelőző levél jegyzetét.

Digitized by Google

törekvő czélunk megnyerhetné tetszésedet, mozdítsad azt hozzájárulásod által elő.

Nagyon fognánk örülni, ha Téged, kinek emlékezete oly őszinte tiszteletben áll közöttünk, pártolóink közé számíthatnánk. Szerencsésíts kérlek nehány sorral s fogadd valódi tiszteletem kijelentését nyájas indulattal, ki vagyok

kész szolgád és hű rokonod Széchenyi István.

71.

Szegedy Károlyhoz.

(e. f.) Pest, 1840. november 30.

Méltóságos Ur,
Különösen Tisztelt Hazámfia!

Midőn e sorokkal két kis nyomtatványt [1]) vagyok átküldeni bátor, látni fogja azokból, hogy mi többen Vas és Sopron Vármegyékben a selyemtenyésztésnek kivánjuk megvetni alapját, mi ha Nagysád jóváhagyását megnyerhetné, igen fognánk örülni; s kivált én venném nagy háladattal, ki némi kis fáradozásaim díját leginkább abban lelem, — ha lelkes honfitársaim pártolásra méltatják terveimet. — Szerencsésítsen tehát Nagysád nehány sorral, — s midőn esedezném a Méltóságos asszony emlékezetébe hozatni, hódoló tisztelettel maradok

Méltóságod

legőszintébb honfitársa és kész szolgája

Pest, nov. 30. 1840. Sz. Ist.

72.

Mayer Abbéhez.

(m. k.) Pest, 1840. november 30.

Különösen tisztelt barátom!

Szerencsém van ezennel átküldeni két darab függeléket, mint a »Selyem«-rűl írt munkácskámhoz tartozót, s pedig azon

[1]) Lásd a gróf Cziráky Antalhoz hasonló kelettel írt levél jegyzetét.

Digitized by Google

kéréssel: méltóztatnék egyikét maga számára szives indulattal elfogadni, másikát ellenben, legmélyebb hódolatom bejelentése mellett, tisztelt Herczegünknek átadni. Látni fogja Ön e kis függelékből, hogy a kitüzött elvhez hűk maradván, csak a szavazati jog iránt tettünk némi csekély, de az osztó igazsággal jobban összeférő módositást.

Igen óhajtanók, tisztelt Főispán Herczegünknek s Önnek saját kezük irásával erősített hozzájárulásukat birni aláíró íveinken. Ilyes ívet azonban küldözgetni kár volna, mi okból azon időre halasztjuk e kivánatunk teljesítését, bár késedelem nélkül ránk viradna azon nap! mikor Ön ismét elfogja kisérni herczegi Főispánunkat Sopronmegyei uradalmiba. Addig is kérem szerencsésitsen néhány sorral; ha pedig herczeg Miklós hozzájárulását is eszközölhetné Ön társulatunkhoz, miután Őt is Sopron és Vas lakósink közé szabad számítnunk, igen igen örvendenénk, s azt hiszem, nagy háladattal fogadtatnék az érintett két megye közönsége által.

Isten tartsa és erősítse, s minden szépre tartós hazánk előmenetelét forrón óhajtó keblébe öntse irántam szint azon rokonérzést, melylyel én vonzódom Önhez őszintén.

Széchenyi István.

Pest, 1840. novemb. 30-án.

73.

Nemeskéri Kiss Pál Fiumei kormányzóhoz.

(m. k.) Pest, 1840. november 30.

Méltóságos Uram, igen tisztelt jóakaróm!

Vegye Méltóságod hajlandó érzéssel az ide mellékelt nyomtatványokat. Látni fogja azokból, mikép mi Sopron és Vasmegyeiek a selyemtenyésztésnek kivánjuk megvetni erősb alapját anyaföldünkön. S miután szerencsénk van Méltóságodat nemcsak honi, de megyei kötelékek által is »Mienknek« nevezhetni, kérjük alázattal: pártolja hozzájárúlása által jószándékú, s hisszük, napi renden álló ügyünket. — A mélt. asszonynak, kit hódoló tisztelettel üdvözlök, s kinek szép lelke oly forrón lángol mind az iránt,

Digitized by Google

mi honunk felvirágzását érdekli, hasonló hozzájárúlásáért esedezünk; minthogy tervünk nem tiltja tőlünk azon szerencsét el, mikép szépneműek is gyámolíthassák törekvéseinket. Méltóztassék Nagysád engem nehány sorral megörvendeztetni, s addig is, míg Nagysádhoz szerencsém leend — mit jövő nyárban családostól teljesíthetni remélek — jóvoltában kegyesen megtartani, ki legőszintébb tisztelettel maradok Méltóságod alázatos szolgája

Gr. Széchenyi István s. k.

Pest, 1840. november 30-án.

74.

Gróf Harrach Ferenczhez.[1])

(e. f.) 1840. deczember 14.

Mein Hochgeehrter Freund!

Im Auftrage des Pester Casino-Vereines, dessen werthes Mitglied Du bist, erlaube ich mir die Bitte an Dich zu stellen, »auch ferner ein Mitglied des besagten gemeinnützigen Institutes bleiben zu wollen, zu dessen Erhaltung eine neue Subscription vom Jänner 1841 und zwar auf 10 nacheinander folgenden Jahren beginnt, indem die alte mit Ende dieses Monates abgelaufen sein wird. — Es handelt sich um nichts Neues, sondern um das Begonnene zu erhalten; — das mit jedem Tage sich mehr Entwickelnde, zur völligen Ausbildung und Feststellung zu verhelfen. Wir haben nebst unserem Mobilar gegen 50/m. fl. C. M. erspartes Geld, und in der neuen Subscription bereits nahe an 400 der achtbarsten Mitglieder als Theilnehmer, — so dass man den Verein als prosperirend betrachten kann, und der daran Theil nimmt, wahrlich nicht dazu verhilft, um einen agonisirenden Körper das sieche Leben ein bischen zu verlängern, sondern

[1]) A roraui gróf Harrach család az 1563-ik évi LXXVII. törv.-czikkel honfiusíttatott. A lajtha-brucki ága mosonymegyei birtokosok, ezek közül származik Ferencz, szül. 1795.

Digitized by Google

um eine bereits gedeihende Anstalt, wie gesagt, zur völligen Entwickelung zu bringen.

Sind indessen nicht wenigstens 500 Mitglieder, die an der neuen Subscription Theil nehmen, — so dürfte die Anstalt in ihren finanziellen Verhältnissen stagnant bleibend, sich ganz zu späth entwickeln. Sei demnach so gütig, — um dies bittet Dich die ganze Gesellschaft, — auch ferner ein Mitglied des Vereins bleiben zu wollen, und mir dies mit einigen Worten kund zu geben. Mich aber erhalte in Deinem ferneren Wohlwollen, der ich mich mit aufrichtiger Hochachtung nenne

Deinen ergebensten Freund und Diener.

75.

Medveszky Dánielhez.

(m. k.) Pest, 1840. deczember 26.

Tisztelt titoknok úr!

Október 28-án hozzám intézett, de csak tegnap vett becses sorainak következtében ezennel van szerencsém az ide mellékelt által, a nagyra tisztelt pozsonyi Casino-társaság [1]) iránti kötelességemnek eleget tenni. Nehogy azonban ezentúl is a hátramaradók vagy éppen nem fizetők sorában maradjak, kiket tudja Isten szívemből utálok s kiknek semmiért a világon nem szeretném viselni színüket, méltóztassék minél előbb megküldeni a társulat rendszabásit, s ha ezekből nem világlanék ki, egyszers-

[1]) A hazai casinók keletkezésének történetében egyike a legfontosabb adatoknak: az, a mely földeríti előttünk azt, hogy Pozsonyban már 1790-ik évben casino létezett, a mely azonban később megszünt lenni, s csak az 1825-iki országgyűlés alkalmával lépett ismét életbe Széchenyi István kezdeményezése alapján. A pozsonyi casino első fennállására nézve íme a következőket olvassuk a »Hadi történetek« 1790-ik III. évf. 714-ik lapján: »Nem lesz már ezentúl Nemzetünk becsmérlőinek csak annyi fundamentomuk is a tsufolkodásra, mint volt eddig a Fáró jádszásnak Nemesink között lett nagy elhatalmazásánál .... Mert ha tsak a *Pozsoni Casino* oldalszobái szólhatnának is, majd megmondanák azok, hányat buktatott meg a közelébb elmúlt tzeremóniák alkalmatosságával, csak egy estve is a fárózás! . . «

Digitized by Google

mind azt is, mire köteleztem magamat le. Kezeimhez adattak ugyan annak idején minden tudnivalók, s kötelességemet fel is jegyzém, de oly jó helyre tettem, hogy most semmi mód nem találhatom. Segítsen tehát rajtam, kérem, s a kivonatok megküldése által tegyen oly helyzetbe, hogy, mint a pozsonyi casino-társaság őszinte tisztelője s hű tagja, kötelességemnek ezentúl minden intés nélkül eleget tehessek; ki midőn magamat további hajlandóságába ajánlanám, legvalódibb tisztelettel vagyok tisztelt titoknok úrnak kész szolgája

Gróf Széchenyi István m. k.

Pest, 1840. deczember 26-dikán.

76.

Andrásy Jánoshoz.

(e. f.) Pest, 1841. január 1.

Főtisztelendő úr, Tisztelt Hazámfia.

A napirenden való körülmények mindinkább s inkább meggyőznek bennünket az iránt, miszerint honunkban egy dicső jövendőnek szépen fejlő csirája rejtőzik s nem csekély örömünkre, s talán büszkeségünkre elmondhatjuk, hogy nekünk vala az isteni gondviselés által mintegy feladva azon dicső munka, mikép igen valószínűleg hazánkat oly állapotba helyezve bocsátjuk a jövő maradék birtokába, melyben, ha mi veendettük azt őseinktől át, most már a mívelt nemzetek sorában méltán helyet foglalhatnánk, így azonban annál boldogítóbb ránk nézve azon öntudat, melyhez képest a nemzeti kifejlődés s jólét zsibbasztó akadályait legnagyobb részben mi győzvén le, járhatóvá tettük az utat, melyen hazánk szép jövendő felé bizton haladhat. Már csak ezen oknál fogva is nem lehet reánk nézve érdektelen honi közhasznú intézeteinket épen oly mértékben pártolni, minőben azok jótékony hatását s fennállásuknak szükségét érezzük. Egyébb honi intézeteink közt csak a pesti nemzeti Casinót említem itt meg, mint melynek megbíztából szerencsés vagyok Főtisztelendő urat ezennel az iránt megkérni, mikép az 1840-ik év végével lefolyván az

Digitized by Google

ezen intézet részére tett aláirás, noha főtisztelendő ur azon élvezetben, melyet a casino nyujt, legkevesebbé részesült, azt azonban tiszta hazafiui buzgósággal mégis pártolni méltóztatott, kegyeskedjék főtisztelendő úr az eddigi 50 pft. évenkénti ajánlat mellett megújított új aláirásban hasonló hazafiúi buzgósággal ezentúl is részt venni, s a már 400-ra menő tagok sorát becses személyével díszesíteni, miben valamint az egyesület teljes örömét, úgy alólírt a haza körül tett eddigi fáradozásainak igen szép jutalmát lelné föl. Midőn ehez képest becses nyilatkozatát az intézet nevében kikérném, teljes tisztelettel maradok Főtisztelendő úrnak őszinte szolgája

Gr. Széchenyi István.

77.

Aczél Jánoshoz.

(e. f.) Pest, 1841. január 1.

Tekintetes Táblabiró úr, tisztelt hazámfia.

Nem lehet honfira nézve boldogitóbb érzet, mint az iránt meggyőződve lenni, miként honfi társainál köztisztelet, kedves emlékezetben tartatik. Nem szándékom azonban ezen érzelmet itt bővebben fejtegetni, minthogy a Tekintetes úr részéről annak élvezete éppen oly gyakori lesz, minő számos oka van azt méltán követelni. Itt csak azért teszek arról említést, mivel a nemzeti casinó részéről megbizatásom folytában szerencsém van ezennel a Tekintetes úrnak szinte a legőszintébb köztiszteletet, mellyel a pesti nemzeti Casinó-egyesület a Tekintetes úrhoz mindenkor viseltetett, kijelenteni, midőn ezen társulat közohajtását saját kérelmemmel párosítva, oda bátorkodom nyilvánítani, kegyeskednék a Tekintetes úr, ezen honi intézetet hazafiúilag továbbá is pártolni és az egyesület 400-at meghaladó új tagjainak sorát becses hozzájárulásával díszesítni. A nemzeti Casinó anyagi érdekei annyira biztosítvák, miszerint annak további fennállhatása iránt semmi kétség sem forog fen; miután azonban ezen nemzeti intézet dísze attúl lenne felfüggesztve, ha az tagjai közt minél számosb jeles honfiakat tisztelhet; ennélfogva valamint az egyesület

Digitized by Google

valódi díszére, úgy alulírtnak különös örömére szolgálna, ha a tekintetes úr ezen közóhajtást az egyesületben továbbra is megmaradása által valósítani szíveskednék. Mi iránt annál biztosb reményt táplálnak az intézet tagjai, minthogy a Tekintetes úr testvéreit is szerencsés az egyesület mint tagjait birni s tisztelni.

Becses nyilatkozatát kikérve maradok teljes tisztelettel a Tekintetes úr őszinte szolgája

Gr. Széchenyi István.

78.

Bézsán Mihályhoz.

(e. f.) Pest, 1841. január 10.

Tekintetes Táblabíró úr, tisztelt Hazámfia.

A Casino intézetek által szerezhető társalgási élvezet, menynyire tartassék a jelen mívelt kor főkívánatai közé, tanusítják a hazánkban minden szerte keletkezett s naponként örvendetesen fejlődő számosb Casino egyesületek, melyek a pesti nemzeti Casinó mindannyi kifolyásai, sok szép s jónak csiráit rejtve magukban, egy nem igen messze levő szép jövendő előidézésére lényeges hatással leendnek. Mélyen érzi ezt a pesti nemzeti Casinó egyesület mint hazánkban, mind keletkezésére, mind szellemi s anyagi érdekeire nézve első ily nemű honi intézet, mely mennyire törekedik kitűzött nemes czéljai minél teljesb mértékbeni elérésére, tanúsítja az által, miszerint a folyó évtől számítandó tíz évre, az eddigi 50 pfrt évenkénti ajánlat mellett új aláírást nyitott meg, melyhez hazánk minden osztályú s felekezetű fiaiból már is 400-nál többen járúltak. Jól lehet pedig ezen nemzeti intézet helyzete örvendetes olyannyira, hogy fennállása akként biztosítva van, mint számos egyéb intézeteinknél hasonló örvendetes erendményt fájdalom eddigelé alig tapasztalhatánk, miután azonban ezen nemzeti intézet keletkezése óta oda volt szánva, hogy minél több jeles honfiakat legyen szerencsés a míveltebb társalgás kötelékével egy erkölcsi testté alakítva keblében bírhatni, kik minél számosabban vannak, annál több eszközt nyújtanak, az intézet kitűzött nemes czéljai elérésére, ennél fogva szerencsém van az egye-

Digitized by Google

sület megbízásából, a Tekintetes Táblabíró urat, ki az intézetből hasonló élvezetben alig részesült ugyan, de mind e mellett, azt tiszta hazafiúi buzgósággal pártolni méltóztatott — ezennel egész hazafiúi bizodalommal megkérni: kegyeskedjék ezen nemzeti intézetet ismert hazafiúi buzgó pártolásával továbbá is elősegíteni s az egyesület tagjait, valamint alúlírtat az iránt óhajtott becses válaszával megörvendeztetni. Többire nagybecsű indulatába ajánlott teljes tisztelettel maradok a Tekintetes Táblabiró úr őszinte szolgája

Gr. Széchenyi István.

79.

Battha Józsefhez.

(e. f.) Pest, 1841. január 10.

Tekintetes Táblabiró úr, tisztelt hazafi!

A mindennapi tapasztalás sajnosan azt tanusítja, miként számosb honi intézeteink a mily rögtön létre hozatnak, gyakran épen oly hirtelen, akadályokkal kénytelenek küzdeni, melyek azoknak vagy végképi elenyésztét szülik, vagy teljes kifejtésükre zsibbasztó erővel hatnak. Ezen sajnálatos lett dolog a pesti nemzeti Casinóra eddig nem alkalmazható ugyan s mondhatni jövendőre is fennállása iránt oly biztosítással dicsekhetik, minő számosb szalmatűz lobbanásából keletkezett intézményeinknél fel nem lelhető. De miután az intézet szellemi kifejlődése tetemest nyerend az által, ha az minél számosb s jelesb honfiaitúl pártoltatik, ennek szükségét az egyesület mélyen érezvén, e f. évtől számítandó 10 évre, az eddigi 50 pfrt évenkénti ajánlat mellett új aláírást nyitott meg, melyhez hazánk legfőbb hivatalokat viselő fiai számos egyéb jeles honfiakkal oly meleg részvéttel járúltak, hogy az aláírt tagok száma a 400-at már is túlhaladja. Miután pedig az intézet több év óta szerencsés volt, a Tekintetes úrban egyik pártfogóját tisztelni, holott az általa nyújtott anyagi élvezetben igen keveset méltóztatott részesülni, s így az intézet a Tek. úrtól nyert pártolást tiszta hazafiúi buzgóságnál egyébnek nem tekintheti: éppen ezen hazafiúi buzgóság iránti bizodalom s

Digitized by Google

tisztelet vezérelte jelenleg az egyesületet azon határozatra, mely szerint szerencsém van a Tekintetes urat megkérni, kegyeskednék az intézetet pártolásával továbbra is megörvendeztetni, s ez iránti becses szándéka felől engem értesíteni.

Különben nagybecsű emlékébe ajánlott különös tisztelettel maradok a Tek. úrnak őszinte szolgája

Gr. Sz. Ist.

80.

Gróf Apponyi Antalhoz.

(e. f.) Pest, 1841. január 10.

Mein verehrter Freund!

Es ist vielleicht unbescheiden, wenn ich Dich anzugehen wage ein Institut auch in der Folge unterstützen zu wollen, das Du bis jetzt mit Deiner Theilnahme beschenktest, dessen Nutzen Du indessen nie erfahren hast, und leider vielleicht nicht so bald erfahren dürftest. — Ich will aber meine Bitte in der sicheren Hoffnung vortragen, dass Du mich entschuldigen wirst, wenn ich mich bemühe, das in unserem Vaterland bereits Angefangene aufrecht zu erhalten. Es fällt leider ohnehin so viel wieder zusammen, was ein augenblicklicher Enthusiasmus emporhob — und keine Ausdauer unterstützte. Es handelt sich demnach um nichts Neues, sondern um das Begonnene aufrecht zu erhalten. Die Finanzen der Gesellschaft stehen gut, denn wir haben bereits über 40m fl. CM. erwirthschaftet und angelegt, — auch sind bereits gegen 400 Mitglieder in der neuen Subscription aufgezeichnet; — entziehen uns indessen die Vermögenderen und Grösseren unseres Landes ihre Gunst, so dürfte unsere vieljährige Mühe »Ein Locale zur Concentrirung unserer materiellen Interessen zu bilden« — wieder zu Nichte werden. Ist es also möglich, so bring uns das Opfer und verbleibe ein Mitglied des in Frage stehenden Casino's, und gebe mir hierüber eine geneigte Antwort. Die Conditionen sind dieselben, die waren, — und die zu erlegende Summe nach wie vor, nicht mehr als 50 fl. C.-M. des Jahres.

Wie sehr ich mich freuen würde, wenn Du unsere gut ge-

Digitized by Google

meinten Bemühungen, unser Vaterland cultivirter und blühender zu sehen, unterstützen wolltest.

Auf 200 Schritte vom Casino wird nun mit aller Energie an der Brücke gearbeitet. — Gott weiss, es war auch ein saures Stück Arbeit, es so weit zu bringen.

Wie Spott wäre es, wenn das Eine, nämlich das Casino, wieder zusammenfiele, während das Andere sich hebt.

Ich lege mich deiner Frau mit aufrichtigster Ehrfurcht zu Füssen, Dich aber grüsse ich mit der festbegründeten Achtung, die ich stets für Dich hatte, und bitte Dich, mich auch ferner in Deinem Wohlwollen erhalten zu wollen.

Dein bereitwilligster Freund und Diener.

Die vortrefflichen Zeichnungen für ein ungarisches Theater, die Du so gut warst mir zu besorgen, sind bis jetzt noch immer unbenützt geblieben. — De tán ennek is megjön egyszer az ideje.

81.

Gróf Keglevich Gáborhoz.

(e. f.) Pest, 1841. január 10.

Kegyelmes Urunk!

Az ide mellékelt ivből, — mely több esztendővel ezelőtt nyittatott meg — látni fogja Kegyelmes Úr, mikép a Pesti Kasino-Társaság mindinkább törekedik biztosb alapra állítni lételét, mely kétségkivűl semmi által nem nyerné annyira el »tönkre többé nem juthatási hihetőségét«, mintha a Társaság célirányos házat sajátjának nevezhetne.

S ez igazság, úgy hisszük, kétségbe nem vehető s így csak arról lehet most kérdés, oly tehetségre nőtt-e Társaság, mely szerint magának ily eldönthetlen alapot rakni már képes is lenne? Mire azt vagyunk szerencsések Kegyelmes Urunknak jelenthetni, hogy itt már a legillőbb idő ily eszközlésre.

Ugyanis 20 ezer pengő forinttal rendelkezhetik már most is a Társaság s kevés idő alatt 30 ezernek, mint meggazdálkodott sajátjának, leszen szabad birtokában, miszerint lehető legbátor-

Digitized by Google

ságosb helyre lesznek mind azon részvények állítva, melyek a casinói tőkén túl egyes személyek által azon sommának kiegészítése végett feljegyeztetnek, mely egy derék háznak megvételére és elrendelésére szükséges. S pedig azért mondhatjuk az említett részvényeket bátorsággal kihelyzetteknek, mert azok pesti házra lesznek állítva, — mi jó hypotheka, — s oly pesti házra, melybe 20, 30 ezer .... s az 1840-ki aláírások végével kétségtelenül 45—50 ezer casinói közpénz lesz investiálva úgy, hogy biztos helyen nyugandik a részvény mindig, akár maradjon fenn a Társaság utóbb is, akár nem; bár egy kissé olcsóbban, bár drágábban jusson is házához!

A casino több házat tart szemmel a Társaságnak e czélra rendelt küldöttsége, de titokban, mert itt a nyilvánosság mód nélkül felverné a megvásárlandó házak becsét, mi tán minden alku lehetőségét megsemmisítené s ezért ez alkalommal Kegyelmes Urunk a veendő házról többet nem mondhatunk, mintsem hogy az minden esetre Pest városa szebb részében fog lenni, ára körülbelül 160,000 pengő forint leszen és előbb sem a részvényes Társaságé nem leend, sem a Kasino-Társaságnak lakul szolgálni s lassankinti amortisatio által sajátja lenni nem fog, mig abban a többség meg nem egyez.

Kegyelmes Urunk! Méltóztassék elhinni, igen jól tudjuk, magas helyzetében mennyi s mily tarka kérelmek ostromának van Nagyméltósága kitéve. S azért nem is bátorkodnánk az esedezők seregét Kegyelmes Urunk unalmára még nagyobbra nevelni, ha privát tárgyról, vagy valami bomlásnak indult intézet végvonaglásinak hosszabbításáról, vagy oly aláírásról volna szó, melynek dividense csak erkölcsi, mivel Excellenciádnak hivatalával sok teher is függ össze. De itt oly Intézetnek végmegállapításáról forog kérdés, mely virágzik, mely Kegyelmes Urat tagjául tisztelhetni szerencsés s melynek megállapítására szolgáló segedelem amellett, hogy hazafiui tett, egyszersmind józan financzialis cselekedet is.

Kegyelmes Urnak öcscse, megboldogult m. bazini gr. Keglevich László, ki ezen Intézetnek virága s elfelejthetlen tagja volt, — négy részvénynyel szomjuzott előremozdítni e most érin-

Digitized by Google

tett közkivánatot, valamint azt az ide mellékelt eredeti íven látható keze irása bizonyítja, de közülünk kiragadta őt az irgalmatlan halál, minekelőtte teljesítheté vala szándékát.

Nagyméltóságu Ur, kérjük azért nem akarná-e az elhunyt dicső Hazafinak teljesítni kivánatát, megbecsülni keze aláirását?

82.

Zemplényi Casino-egyesülethez.[1])

(m. k.) Pest, 1841. april 21.

Mélyen tisztelt egyesület, drága hazafiak!

Marczius 18-kán tartott egyesületi ülésükből hozzám irányzott szives soraik bennem a háladat legédesb érzelmit gerjesztik; vegyék ennélfogva legőszintébb köszönetemet. — Igaz, erőm szerint iparkodtam eljárni eddigelé polgári tisztemben; de ez nem vala egyéb mint szoros kötelesség, és bár viradna hazánkra valahára azon hajnal, mikor nagy és kicsi egyenlő lélekismeretességgel járna el hivatásában, és közneheztelés érné azt, ki azon innen marad, vagy azon túl kalandozik; mert akkor remélhetnők, a lehetőségek számai szerint, nemsokára látni, mint fejledez, mint nő, mint emelkedik honunk valódi és tartós boldogságra.

Éveim hanyatlanak, erőm fogy; de azért — és erről bizonyosabbá teszem a mélyen tisztelt egyesület tagjait — míg lehel keblem, még dobog szivem, jutalmazza bár siker jószándékú fáradozásimat bár ne, s bár nyerjek köztetszést bár ne, ezentúl is erőm szerint és hű kebellel eljárandok mindenben, mit honunk valódi előmenetelére üdvösnek tartok.

Fogadják legmélyebb hódolatom bebizonyítását nyájasan, és birálják ezentúl is engedékeny indulattal hű rokonukat

Széchenyi István s. k.

Pest, 1841. april 21-én.

[1]) Sátoralja-Újhelyen 1831-ik évben alakúlt a zempléni Casino, 1832-ben jelent meg Kassán az első Casino-könyv, az első évben volt 279 tagja, 1395 frt bevétellel. Lásd a »Zempléni Casino Rendszabásai« »Hasznos Mulatságok« 1831. évf. I. 21-ik szám.

Digitized by Google

83.

Mesko grófnénak.

(m. k.) Pest, 1841. april 29.

Meine gnädigste Gräfin!

Erlauben Sie, dass ich als ein Bittender vor Ihnen erscheinen dürfe. — Den 22-ten May wird in Ödenburg unsere erste Versammlung in Hinsicht der Maulbeerbaumzucht statthaben. Seitdem ich Sie zu sehen das Vergnügen hatte, haben à peu près die meisten grösseren Grundherren vom Ödenburger und Eisenburger Comitat, als die Fürsten Esterházy, Battyhany, die Gräfin Zichy, Festetics etc. unterschrieben, und auch bereits mehrere Damen unsere Gesellschaft mit ihrem Beitritt beehrt, Sie gnädige Gräfin und Ihre beiden liebenswürdigen Töchter fehlen aber noch zu unserem Bund, wornach ich Sie ersuche — nach dem Sie bis jetzt vielleicht Gelegenheit hatten, die Ihnen von mir bei Ihrer Durchreise übergegebenen kleinen Brochuren durch zu blättern — im Sinne unserer Statuten gleichfalls an diesem gemeinnützigen Unternehmen gütigst Theil nehmen zu wollen. — Ne hagyjon el édes Nagysága őszinte fáradozásimban. Meglássa: nem lesz vízbe vetve az, mit Nagyságod eszmém felsegítésére szánand, de bizonyosan, csak egy kis béketűrés és szorgalom után, oly gyümölcsöket hozand, melynek Nagyságod szép lelke bizonyosan örvendeni fog. E kérésemet méltóztassék — esedezem — a Nagyságos Gróf kisasszonyoknál is pártolni, engem pedig néhány sorral, — s minden tévedés elhárítása végett Sopronnak Czenkre utasítva poste restante — hová hamarább szerencsésítni. Minél nagyobb sommával járuland Nagyságod a vállalathoz, — de évenként 100 pgő forintnál nagyobbal nem lehet, — annál inkább fogom csókolni kezeit; mert minél jobb példával járnak elő a nagyobb földbirtokosok, annál inkább várhatni a kisebb tehetségű közönség tagjainak is hozzájárulását, minél többen járulnak pedig a vállalathoz, természet szerint annál előbb ér sikert az egész.

Digitized by Google

Magas kegyeibe ajánlott, legőszintébb tisztelettel maradok Nagyságodnak leghűbb és legszófogadóbb szolgája s szomszédja

gróf Széchenyi István s. k.

Pest, 1841. april 29-kén.

84.

Szombathelyi gazdasági egyesülethez.

(m. k.) Pest, 1841. april 29.

Tisztelt egyesület!

Jóllehet bizonyosan nem mulasztom el, ha valami előre éppen nem látható akadály nem tornyosul előmbe, még az idén s tán hová hamarább személyesen vinni őszinte köszönetemet Szombathelyre azon szives megtiszteltetésért, mely szerint az ott fejledező gazdasági egyesületnek tiszteleti tagjául neveztetém: azért még sem tagadhatom meg magamtól azon élvezetet, s legalább addig is néhány sorral hálás érzelmemnek felcsordultát ezennel kijelentenem. S ugyanis, vajmi édes kéjekre olvadoz lelkem, mikor látom, mennyire nő honunkban az egyesülési szellem, s a sok fellengős theoria s képzeleti ábrándnak átellenében — miknek szinte nem vagyunk hijával, — mint keletkezik ellensúlyilag itt-ott olyas intézet is, mint például a szombathelyi, vasmegyei gazdasági egyesület, mely nemcsak gyakorlati alapon, de tökéletesen napirenden is áll, és ekkép bizonyos sikert is igér. — Vegyék ennélfogva legvalódibb hálámat tisztelt tagtársak, s legyenek meggyőződve, senki nem méltányolja iránti szivességük nyilatkoztát a rokonkeblűség viszonzóbb érzelmivel, mint a tisztelt egyesületnek leghálásb tagja

gróf Széchenyi István s. k.

Pest, 1841. april 29-ikén.

Digitized by Google

85.

Klein Károlyhoz.[1])

(m. k.) Pest, 1841. június 28.

Soeben bin ich mit Ludwig allhier angekommen. Vor Allem eile ich mich meiner Pflicht zu entledigen. die mir von Seiner k. k. Hoheit dem Erzherzog Palatin aufgetragen wurde, und die darin bestehet, der Löbl. Direction und namentlich Ihnen für die Güte zu danken, die Sie hatten, ihm Eines Ihrer Boote zum Dienste zu stellen, und hiedurch seine Reise zu einer Spazierfahrt gemacht zu haben. Der Erzherzog ist von Pest bis Baja, und sodann von Moldova bis Orsova auf dem Boot gefahren. Das Ganze fiel vortrefflich aus; nähere Details hoffe ich Ihnen nächstens — die ersten Tage July's — in Wien geben zu können. Bis dahin halte ich es für meine Pflicht, Ihnen Einiges über den Ludwig, aber ganz private, zu sagen. Ein solches Schiff zu haben das so niedrig, so schwach, und so langsam ist, à la bonheur aber selbst das halte ich für zweckwidrig! Es werden jedoch noch zwei andere, ganz nach denselben Dimensionen gebaut. Wass soll denn ihr Zweck sein? »Bei kleinem Wasser nach Wien und Linz fahren zu können« höre ich antworten. Beladen und mit etwas widrigem Wind wird man aber, da man beim niederen Wasserstand in dem Rinnsaal fahren muss, ohne hie und da Pferde zu nehmen, mit demselben nicht nach Pressburg kommen können, wenn sie nicht besser laufen als der Ludwig. Man wird also in der Ausnahme, nämlich bei kleinem Wasserstand, dem Publicum mit diesen Boten keinen grossen Dienst erweisen, und in der Regel, nämlich wenn das Wasser fahrbar ist, noch einen schlechteren, indem ein langsames Bot, wie z. B. unsere gute Pannonia, ein Gräuel für alle Leute ist. Ich würde, hätte ich zu rathen, die Verfertigung von Franz Carl und Hermine auf der Stelle sistiren lassen, und für die bereits fertigen Schiffe Maschinen von 60 Pferdekraft, und für die bereits fertigen Dampfmaschinen zwei neue und viel kleinere Schiffe verfertigen lassen, indem es Alles

[1]) A Dunagőzhajózási társaság igazgatója.

Digitized by Google

in Allem genommen viel besser ist, »Wegen Untiefen einige Zeit durchaus nicht fahren zu können, beim gutem Wasser aber im Style, als beim guten Wasser nur kümmerlich zu segeln, um eine äusserst schwache Chance zu haben, bei kleinem Wasser bis Pressburg und Wien zu gelangen.«

Ich höre mit Vergnügen, die Verdoppelung unseres Capital's ist von der Gesellschaft bewilligt. Trachten Sie daher, so lange die Operation noch nicht tödtlich ist, alle unsere Fehltritte zu repariren. Ich will sagen »Unsere«, obschon wir, weder Sie noch ich, die Schuld von Therapia etc. und die Erbauung dieser 3 neuen Schiffe auf dem Gewissen haben. Ein Fehltritt wird aber dadurch am sichersten und schnellsten reparirt, wenn man gerade zurücktritt, und alle Circumflexionen vermeidet.

Mit ausgezeichneter Hochachtung Ihr bereitwilligster Diener

Graf Stephan Széchenyi m. p.

Pest, 1841. den 28-ten Juni.

86.

A debreczeni polgári casinoi egyesület közönségéhez.[1])

(m. k.) Pest, 1841. július 1.

Különösen tisztelt hazafiak!

Folyó évi aprilben hozzám intézett igen becses sorai legvalódibb kéjérzettel tölték el keblemet. Fogadják őszinte hálámat. Valóban jól esik mostani időkben hazafiaknak engedékeny méltánylása, most midőn tán egy kissé kelletén túl vegyül szenvedelem mindazon nézetekbe, melyeknek jó vagy rossz irányától, helyes vagy helytelen alkalmazásától függ nemzeti létünk. S miután csekély személyem kötelességérzettől késztve, bár gyenge erejével, de mégis kikel némi most divatozó kedvencz nézetek ellen, s pedig, minthogy azok nagy része mérget rejt magában,

[1]) Alapíttatott 1833-ban, s már a következő évben megalakúlt, s legelső elnöke Pálffy József. másodelnöke Simonffy Dániel vala. Lásd: A debreczeni Casino története. Szűcs Gyulától 1884.

Digitized by Google

rám nézve örvendeztető s buzditó: minden hazafinak kéznyújtása, és annál inkább Egyesületnek kegye, igen, egyesületnek kegye: mert bármily hatalmas és hosszú életű legyen is magány, csak egyesület viseli, — ha szilárd alapokon áll — a minden oldalú, és ekkép részrehajlatlan felfogásnak, és az igazi, minden eseménynek ki nem tett életnek szinét. Szálljon is ennek okáért mennyei áldás a mélyen tisztelt debreczeni polgári casinoi egyesületre, szivemből óhajtom. Kezdetnél az ugyan nem több még; de ha őszintén és állhatatosan pártoltatik — mi egyesületek sikerére elmulhatlanul szükséges, — bizonyosan meghozza egykor legdúsabb gyümölcsét. Debreczennek könnyített közlekedés kell; erre van szüksége mindenek előtt. Mert mit ér a legnagyobb kincs is, ha azt piaczra nem viheti! — E kérdés körül forog Debreczennek élénkebb léte, szilárd élete; s remélem, nem sokára alkalmam lesz — s tán sikerrel, ha szavaim méltánylást nyernek — a teendők sorában oly élénken tűzni ki: mit nyerne Magyarország, ha Debreczenen át, kényelmesen volna egybekötve a honnak szive, Budapest Erdélylyel és Galicziával, mikép aztán csak hamar életbe lépne az eszme, addig is magamat további kegyeibe legőszintébb hódolattal ajánlván a tisztelt Egyesületnek legkisebb szolgája

gróf Széchenyi István m. k.

Pest, 1841. július 1.

87.

Tasner Antalhoz.

Kőszeg, 1841. július 18.

Barátom, leveleit kaptam. Holnapután ismét Czenken leszek és a hidrészvények iránt fogok útmutatása szerint cselekedni.

A Kelet népe második kiadásában nagyon kell vigyázni, a nyomtatási hibák kimaradjanak.

Henking egy filanda tervet rajzolt, összegömbölített nagy íven, de Pesten van; küldené minél előbb Colosseus által Sopronba Lunkányi Jánosnak. Magyar komédiákat akarunk játszani legelsőben is Horpácson, aztán Sopronban. Küldene azért több

Digitized by Google

magyar darabokat szinte Colloseus által, melyeket már birunk az Aurórákban etc. etc., új nem kell.

Sina, mint mondá felszóllítá Rotsch. és Wodian. fizetnék be a 20 perczentet, — tehát ha ezek nem teendik? Enfin: mitgefangen mitgehangen.

Sietve, — Szeder-egyleti dolgok jól mennek, már 4500 pengő évenkinti jövedelmen felül.

Széchenyi István.

88.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1841. július 23.

Barátom tegnap találtam Önnek 17-iki sorait itt, miután 5 napi kalandozásim után ide ismét visszatérék. Most mindenekelőtt a Szeder-Egylet megalapítása körül fáradozok. Tán leszen sikere, — de igen nagy bajom van véle. 150-szer már aláírtam nevemet a hidrészvények alá és már is elfáradtam! Ugyan miért vetettétek ezen provinciát nyakamba. Ily száraz munka nékem való? Ha »*megalapítá*« Báró Sina a dolgot, ám írta volna magát alá egyedül. Igen restellem, hogy annyi kellemetlen munkáim között még ezt is nékem kell végezni. So gar ein guter Kerl bin ich noch nicht, dass man mir, so mir nichts dir nichts das Unangenehmste auf den Rücken legen könne etc.

Hogy Schmidtnek kifizetteté a 6000 pengőt, jól van — mielőtt azonban az 5500 pengőt is én fizessem, még megbirkózom Kilias és Fehrrel. Bei dieser Anstalt sollte ich am Ende wieder den paga pantalone machen. — Kérem beszéljen Kiliassal komolyan.... Én nem azért kötelezém le magamat az 5500 pengő iránt, mintha bizonyos kedvem volna azt is fizetni, hanem hogy végre kezünkbe jőjjön minden. — Ön beszéljen Killiással, ... ki iránt egy kissé gyanús lettem, megvallom. — Én pedig Fehrnek irok mai postával.

A hid tárgya és kivált Ő Excellentia a fő k. bizony mondom megrontják gyomromat, — de kivált a Báró, ki nem teszen semmit. Ő most éppen kölcsönt contrahál a kormánynyal, ... a kor-

Digitized by Google

mány tehát némileg tőle függ .. és nem tudja kinyerni ezen átkozott magasineket! Kérem piszkálja őt ... s ha meg is bántaná. — Én nem vihettem semmit is végbe ... próbálja most Ő etc.

Ich bin sehr geneigt ihm zu schreiben, dass ich durchaus keine Actien nehmen werde. — Hát Rothschild et Wodianer béfizettek .. vagy béfizetnek-e? Ich bin in sehr abgespannter Laune .. wenn aber zu viel zusammenkommt .. bricht am Ende sogar das Eisen.

Önnek ad vires 3000 pengő hitelt hagytam Derrára. — 2000 fl. — a gőzmalom 7-ik rátájára vala szánva; — most azonban miután a 6000 pengő által, — melyet Schmidnek fizetett, a 7-ik 8-ik és 9-ik is bé van fizetve — az érintett 2000-et természetesen nem kell felvenni és kifizetni.

Vasvármegyéből most jövök; nagy részét keresztül jártam, a Kelet népe nagy mohón olvastatik, ... de *egy* példány 50 által, — mert sehol nem kaphatni!

Das haben wir also sehr ungeschickt gemacht, dass wir die Sache dem faulen (oder ich weiss nicht was) Heckenast übergeben haben ... Der es einmal gelesen hat ... kauft es nicht mehr. — Ebben is tegyen kérem Ön mit tehet, damit wir den Preis der ersten 1000 Exemplare nicht verlieren; — wegen den Verkauf der zweiten Auflage oder Nachdruck überlasse ich das Ganze Ihnen; — und werde, was Sie immer machen — zufrieden seyn. — Éppen most jut eszembe: Tán nem volna rossz, ha Sina a Főherczegnek egy lamentabilis levelet írna. »Es sey kein Handbillet gekommen, — man sage sogar: Er wollte es recht betreiben etc. etc. Egy kissé szemére lehetne lobbantani hanyagságát, ... és egyszerre meghagyni Adam Clarknak: keresse fel a főherczeget és lamentáljon.... *Én is irok.* Legczélszerűbb volna azonban Rosnernek ... conditionatim ... wenn nähmlich die Magazine bereits in unseren Händen sind — megkenni markát,

Kőszegen írt levelkémben megkérém önt, a Kelet Népében előforduló hibák kerültetnének el ... 3-ik lapon 26-ik sorban ej be kellemetlenül esik miután a kérdező jegy ...

Isten áldja

Széchenyi István.

Digitized by Google

89.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1841. július 25.

Barátom.

Vettem Onnek júl. 21. és 22-iki sorait. — Jóllehet azt mondám Onnek utolsó levelemben: eszközölje a Kelet Népének második kiadását a mint legjobbnak találja, és ha már végezett volna valamit a dologban, -- legkissebbé sem bánom, — azért mégis azt hiszem tán többet lehetne nyerni. ha magunk eszközlenők a kiadást, noha bár el van egy kissé vagy inkább el volt elejétől fogva hibázva a dolog, — mert mindenünnen a panasz, hogy nem kaphatni . . minek megint az lőn következése, hogy egy könyv 20 kezeken ment keresztül és így félhető, nem veszik többé. S aztán az is tesz valamit, hogy egészen kifogyunk az időből, . . mert Ön nem lehet Pesten, s ki más corrigálhatná. -- Vegye mindezt tekintetbe, . . s ha már Károlyinak adja . . kösse legalább véle ki, hogy 25 vagy 50 ingyen példányt adjon a pénz fölött, . . melyben quasi már megegyezett . . t. i. a ki nem fizetett számadásért, mert hogy Ő kész pénzt is adjon nem eszközölhető, tehát ingyen példányokkal kellene valamit belőle kicsípni. Ezek azonban éppen azon papiroson legyenek nyomtatva mint az eddigiek. Részét el akarnám adni, hogy legalább tisztán megmaradjon a 2500 pengő; részét pedig eltenni. Ha ezen levelem későn jött vala és már végezett valamit, . . 25 velin papirosi példányt az én számomra mindenesetre nyomasson. Valamit azonban tüsténtkellene tenni.

Holnapi Gyűlés (Szeder Egyleti) igen-igen nagy súly rajtam. Itt nem úgy megy mint Pesten; itt mindenesnek kell lenni, és igen hibázik. ohne Komplimente, Old Tasner 1000 hidrészvény már alá van írva. Tüsténtelküldöm. Nem tudom hány darabot küldött a Báró: Ott fekszik mind egy csomóban. Mind a 10.000 darabot kell aláírni? S mikorára? Isten adja áldását a magazinekhez! Ha lehet, igen szeretném, ha Ön hozná meg ide a hírt, dass wir im Besitz sind.

Isten áldja Széchenyi István.

Czenk, 1841. július 25.

Digitized by Google

Kotsi Horváth még egyszer sem írt. Was ist das? Muss man den auch stupfen? Anstatt Dampf ist er vielleicht Ballast?

90.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1841. július 28.

Barátom, igen igen meguntam a hidrészvények alá írni nevemet. Tegnap küldöttem 1000 aláírt példányt, s egyszerre az ötlött eszembe: ugyan Báró Sina alá fog-e írni 10,000 példányt? Midőn az világosúlt fel előttem, hogy Ő — valamint a Bankó Czédulákon szokott történni, — alkalmasint más által fogja oda nyomatni nevét, mikoron csak én játszom a Csörgő sapkás szerepét . . . és ezer tenni valóm közt . . . ilyes munka által is fecsérlem az időt. Ha így történne a dolog, igen bánnám, de mindenesetre kérném, dispensáljanak a többi aláirástól, és az én nevem is nyomassék oda mint a Báróé. Azon csomóval, mely küldetett semmi Consignatiót sem kaptam — hány darab részvény jött. — Ich stehe also für nichts. Csak 10,000 darab nyomatott vagy több, — mert hiszen kár is eshetik nehányon, melyet pótolni kellene. Irja meg ezt. — A Kelet Népéről mindenki panaszkodik, hogy meg nem lehet kapni. Wenn Sie noch nichts gethan haben, so will ich es selber noch einmal auf eigener Rechnung drucken lassen, und zwar 1000 Exemplar bey Károlyi gerade dasselbe Papier etc. etc. Sind Sie damit einverstanden, so preveniren Sie Károlyi, hogy magát papirossal ellássa — és kezdjétek meg a munkát, mikor ön Pestre megy. Dies glaube ich ist das Beste.

Kotsy Horváth még nem írt

sietve

Széchenyi.

Jó lesz Pestre érkezvén megtudni, Michel a Lakatos dolgozik-e a kapun. Heinrich tud az egészről!

1763336A

Digitized by Google

91.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1841. augustus 16.

Barátom holnap ismét Bécsbe megyok, tán ott végére járok elvégre mindennek, mi a Budai raktárokat illeti. Pestre minél előbb megyek. Tán f. hó 24-ike körül ott leszek. Addig is ezeket. Mondja meg Vásárhelyinek: kaptam a fő Herczegtűl levelet, — melyben azt mondja, hogy az idén azon 10/m. pengőn felűl, melyet *most* rendelt (és így összesen 20/m. felül) többet nem adhat *kezeinkbe* etc. Diess zur Kenntniss! Vásárhelyi szabja rendeleteit ez után. — A Kelet Népe közt etc. egy embert vettem kezeimhez. Igen elszomorított. Hogy lehet ily unalmas moslékot kitálalni! Er ist der Esel der »Wettrennen« will! — Wie kann man mit so wenig Mitteln so viel schwatzen. Das Büchlein kommt mir vor, wie der Fiebertraum eines dummen Menschen der nicht viel im Kopf aber desto mehr im Magen hat! — Was ist der Zweck dieses Werkes? Ich glaube gerade ... »Geld zu machen.« És arra meglehetős, s jobb mint a Kelet Népe, — mert a tartalmárúl nem szólva, betű mennyiség után drágább; minthogy 40 pengő kr. — és a Kelet Népében számolásom szerint legalább is 6 annyi betű van, és így ennek 4 fr. árúnak kellene lenni.

K. Horváth nézze, van-e Pesten valami kötete e munkának »Staats Lexicon« etc. etc. etc. von Karl von Rotteck und Carl Welker. És ezt Ön tüstént írja meg Bécsbe, t. i. nincs-e, van-e, s ha van mi van — hány és mely kötet van. Nékem hibázik a 8 és 9-ik rész.

Isten áldja. — Többi közt — pénzben t. i. *készpénzben* alkalmasint megakadunk, azért jó volna, ha Ön azon 10.000 pengőt, mely a kereskedői kar kezében van, nevemben felmondaná. A felmondás 6 holnapra van rendezve, — s február 3-ikárúl szól s ekép august. 2-ikán kelle történnie, hogy a kamatokban ne történjék zavar, vagy computisálásra ne legyen szükség — ám de ezen időt elmulasztottuk, s ekép nem tudom, mi volna legjobb. — Restellem, hogy Sinának nem fizethetem meg a 30/m. híd

Digitized by Google

rátát. Ha volna kilátás két kertemet, vagy az ujonnan vett Benvenuti házat vagy 10/m. nyereséggel eladni, — nem szorúlnék ezen 10/m-re, de így csak jobb, ha felmondjuk. Károlyi Györgynél letett 12/m-el is alkalmasint így teendek — s legjobb tegye On tüstént. Az is 6 holnapi felmondás s pedig április 24-ikérűl. Kérem, beszéljen Kollerrel — a kamati fizetések mind az egyik, mind a másik Obligatió után mikép esnek, — und bewerkstelligen Sie das Ganze — auf's Beste. Glauben Sie mich früher in Pesth erwarten zu müssen, bevor wir einen Schritt thun, so ist's mir auch recht. Ugyan a Lakatos Michel elkészítette-e a kaput. Was sagt Heinrich? Még egyszer áldja Isten.

Széchenyi István.

92.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1841. augustus vége.

Barátom!

Folyó hó 20-iki sorait vettem. Wesselényi kamatját megvárjuk. Ha a kereskedők le akarják tenni a 10/m. pengőt, vegye fel. Koller tudja meddig járt a 10/m. után kamat és eszerint kell kiegyenlítni a dolgot. A kötelező levél nálam van. Tüstént átadom mikor Pestre érkezem. Azt hiszem, ez kevés napok után történend; tán novemb. 1-ső vagy 2-ikán.

Sajnálom a Surányi malmot, — a Joseph malom sikerének (?) örvendek, — de nyugodt egészen nem vagyok. — Szegény Clark velünk együtt tán csak kitart, míg felépül a Saltus in natura!

Mi a raktárakat illeti, előre féltem: lesz sok bökkenő. Ha hamarább megyen egy kissé a dolog, mikor jószágrúl és külföldrűl meg nem érkeztek még némiek, tán szaporábbban megy a dolog. De Isten segítséggel tán csak ezen is átesünk.

Egésségem meglehetős, — még csak így vagy 20 évig — és tán még kiállítunk valami hasznost. Szeder dolgaink itt felette jól mennek. Idomitásba 6 lovam van. Soha jobb nem volt. Wenn ich 1842 auf der Rennbahn nicht eine gute Figur spiele, so gebe

Digitized by Google

ich Gestütt und Rennen auf. Feleségem, háznépem mind igen *frissen*. Önt nagy és kicsi, becsülve és igazi Sympathiával köszönti.

A Kelet Népe 2-ik kiadásbúl, ha tudtok egy kis kész pénzt készítni — igen fogom szeretni.

A kereskedőség tán nem adja ki Önnek a 10/m. — minek előtte nem adom én viszont ki a kötlevelet. Ha kiadná, kérem tegye az egészet Derra kezeibe für den Baron Sina, *ha lehet*, provisió nélkül; ha azonban a pénzt ki nem kapná — minthogy úgy is magam nemsokára Pesten leendek, minden esetre készítsék el a Pénzt, t. i. vegyenek másutt fenn — *minthogy én kész vagyok felvenni*.

Széchenyi István.

93.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1841. október 11.

Barátom, sietek octob. 7-iki soraira válaszolni. A forgó széltűl nem tartok — a függő hídunkra nézve, — de egészen köztünk maradva, — hogy T. Clark idő előtt kidűl a hámbúl. Két napig vala itt. Fájós szemmel jött ide — s baja itt annyira rosszabbúlt, hogy szünet nélkül hátán feküdt sötét szobában és így mene Bécsbe! — Mitsem bánom egyébiránt, mert már már fel kezdek ülni a Metaphisica paripájára; — melyen minden e földön kicsinynek és érdektelennek látszik lenni. »Wer weiss zu was es gut ist?« Egyébiránt: mitgefangen mitgehangen.

Wesselényi 13,837 pengő forintokkal tartozik nekem több évek óta, 830 fr. pengőt fizetett eddigelé kamatot egy évre. A fizetési terminus octob., 1-ső kérem tehát vegye fel e pénzt, ha teheti szerét. — Furcsa eset! Az előtt igen igen jó voltam Wesselényivel — és semmi kamatot nem fizetett a tőkéért — később egy kissé elváltunk — és akkor egy kis nógatás után nehány holnappal a kitett terminus után csak csak fizetgetett; — most — azt mondják éppen nem tetszik neki a Kelet Népe — és im! úgy látszik »pontos fizető« leend! — diess ist so recht aus dem Continental — also nicht englischen Leben gegriffen! Die Inti-

Digitized by Google

men auf dem Continent zahlen sich nicht, — nennen sich auch zuweilen einen »Esel« etc. — S mindezt a barátság szent neve alatt! Meglehetősen vagyunk. Önt egész házam köszönti. — Kérem írjon s írasson Kotsy H. által — mi új van — Hengermalom, Híd — etc. etc. Kotsy H. úgy látszik igen derék fiú, de nem carni — hanem herbivor.

God bless you

Széchenyi István.

Czenk, 1841. októb. 11.

94.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1841. october 14.

Barátom, jó lesz annak idejében praenumerálni ismét az újságokra. Január 1842. 1-sőjétől nem kívánok egyebet tartani, mint a Jelenkort, Világot, Pesti Hirlapot, Hirnököt, Athenaeumot, és végkép a Magyar Gazdát. A télre se Bécsit, se Allgemeinét, se Galignánit nem tartok. — Kérem eszközölje suo tempore a teendőket és természetesen Pestre.

Pál bátyám »*mindent*« vagy inkább »Minden Könyvet« akar birni mi a Kelet Népe ellen (s ha volna) mi mellette iraték. Kossuthon kivül semmit nem bir, szerezze meg neki tehát mindazt, mi eddig kijött, és mi még e részben kijövend. Az egészet pedig legjobb lesz Bécsbe küldeni oly utasítással, mikép odébb ne küldessék, de tüstént kezeihez vegye a kérdésben lévőt Bátyám, mikor Bécsbe érkezend, mi azt hiszem már e holnap végével történend. — Bitte vergessen Sie auf Alles diess nicht.

16-ikán.

Én megint nehány nap óta gyengécskén vagyok, igen fáj a máj, úgy hogy tegnap feküdnöm kellett egész nap. — A többiek hála Isten jól vannak. — Mikor megyünk Pestre — még nem tudom, alkalmasint e hónap vége felé.

Isten áldja addig is

Széchenyi István.

Digitized by Google

95.

Tatai Jánoshoz.

Czenk, 1841. october 17.

Barátom Tatai, nyáron két órakor ebédeltünk és 8-kor vacsoráltunk, most azonban kétkor reggelizünk és az ebéd csak 8-ra. Így mind a divatnak, mind a szomszédoknak meg van felelve. NB. azon szomszédoknak, kik szivesek eljönni akarni.

Sok a dolgom Pesten, — már készülőben vagyok »lefelé,« azonban még szeretnék még elébb megkeresni nehány Vasmegyeiket. Mielőtt ez történnék, egyen velünk egy kis »reggelit« akár mikor, tán holnap — vagy ha nem lehet — holnapután. — Hadd beszéljük magunkat egy kissé ki, mint a német mondja.

Sietve

Széchenyi István.

Czenk, octob. 17. 1841.

96.

Mészáros Lázárhoz.[1])

(m. k.) Pest, 1841. december 1.

Tisztelt hazámfia!

Tudom, nem veszi rossz néven, hogy több leveleire vagy éppen nem, vagy nem válaszolék kimerítőleg; mert hiszem, van arrúl tudomása, mikép honunkban az, ki valamit mozdítni vagy kifejlésre birni óhajt, könnyen kifogy mindenébűl, és így idejébűl is. Ezen s még mindinkább nevekedő dolgaim súlyát betegeskedni kezdő feleségem, számos gyermekeim, és egy romlásnak induló, vagy inkább »folyó« szemem annyira nevelik, miszerint már-már roskadozni kezdek, s alig birom a legszükségesebbek, de még néha a legszentebb kötelességek végbevitelét is.

Azon élvezetet azonban magamtúl még sem tagadhatom meg, hogy Önnek az idevaló hengermalom megindultát és meg-

[1]) A későbbi magyar hadügyminister.

Digitized by Google

lehetős sikerü folyamatját azon őszinte vallomással be ne jelentsem, s mihez képest, ha Ön nem volna, alkalmasint a pesti hengermalom sem jő létre; mert hiúság nélkül: én hoztam a dolgot életbe, ennek megismertetése, ajánlása azonban az Ön tette és érdeme! — Az e részbeni csata meg van nyerve; mert jó a liszt és kapós; mennyire biztosítjuk és haszonítjuk (utilisiren) a diadal gyümölcsét, az egyébiránt más kérdés, és e tekintetben ezer még a tenni való, még lisztet visz ki a magyar gabona helyett, és Odessával aztán bátran kiállhatja a versenyt. — S pedig ez, s nem egyes malommali molnárkodás, végczélunk, nemde.

A selyem, vagy inkább szederfa dolga jól megindúlt honunkban, több más társaság alakúlt, több megye összeült, és nem kétlem, igazi alapjára állítjuk végkép a dolgot, azaz sem a kormánytúl nem követeljük, sem a szántóvetőnek nyakába nem vetjük azt, mi minket, vagy legalább »Minek megkezdése és életbe hozása« egyenesen minket földbirtokosokat illet. Ha pedig valami igazi alapján áll, elvégre úgy csirázik, mint a maga földjébe elhintett mag; s így azt hiszem, okkal, móddal s idővel éppen oly selymesek leendünk, mint már vagyunk gyapjusak. — Önnek e tekintetbeni ajánlatit, melyekért vegye őszinte hálámat, ez alkalommal nem használhatom; mert mindent mellette és ellene összevetvén, arra határozók el magunkat: Svaici, Franczia, vagy jobban mondva, chinai minta és modor után indulnunk meg, mely mint Ön tudja, nem csak eltér, de némileg még ellentétben is van az Olasz minta és modorral.

Éljen boldogúl! Mennyire gyenge szemem bir tekinteni a messze jövendő homályiba, vajmi szép és nemes kifejtését látom nemzetünknek. Nagy és dicső leend egykor a magyar, nem kétlem többé; átalakulási időszakában azomban vajmi sok keserű serleg kiüritése vár ránk. Ámde legyen, s csüggedést nem ismerő türelemmel teljesítse saját körében nagy és kicsi, hazafiúi tisztét.

Legvalódibb tisztelettel Önnek rokonkeblü honfitársa

Széchenyi István m. k.

Pest, 1841. deczemb. 1-én.

U. i. Rousseau ezeredes, ki Önnek nagy tisztelője, ki itt telel, s kit néha látok. Önnek emlékezetébe kiván ajánltatni.

Digitized by Google

97.

Chernel Lajoshoz.

(m. k.) Pest, 1841. deczember 10.

Tisztelt barátom!

Annyira el vagyok foglalva, hogy se hivatalilag, se részletesen, magam markával nem vagyok képes Onnek írni. Vegye tehát e sorokat, mint privát nézetim s óhajtásim kifejlését, és tegyen azokkal, mit az egyletünk [1]) javára hasznosnak tart, felfogása szerint és a körülményekhez képest.

Deczember 3-án írt hivatali soraira ezeket jegyzem meg: Legelsőben is, mi munkálkodásink közrebocsátását illeti, ezeket tettem: szólottam Kacskovics s Törökkel, kik mindent felvesznek, mit csak kivánunk, s pedig ingyen, »Magyar Gazdájukba.« Szólottam Helmeczivel is, ki szinte így ajánlkozik, csakhogy Ő inkább kivonatokra szorítkoznék. Német újságíróval még nem szólottam, de fogok e napokban, minek eredményéről tüstént szólandok Onhez. A Pesti Hirlappal, valamint a Világgal én semmi összeköttetésbe magamat még most tenni nem kivánom. De kérdés: jó volna-e, ha minden újságban egyszerre kezdenénk a nagy kürtölést, hogy 30 hold földünk van! azon egy kis házacska van, s e fölött 500 plántánk is van stb. Bajunk úgy is az, hogy sokat szólunk, sokat írunk, hirdetünk, de annál kevesebbet teszünk. Hirdesse, ajánlja a dolog maga magát; ámde hogy egész titokban még se dolgozzunk, szorítsuk tudnivalóinkat per extensum a »Magyar Gazda«, s kivonatkép a Jelenkor s talán egy német újságba is, melyet ha nem találunk, azt sem bánom. Azt hiszem, így sem titokban nem marad az, mit teszünk, sem valami különös igénylést: mikép nézzen a világ a soproni csudára, nem árulunk el s nem követelünk. Mi végre a jelentéseket illeti: mikor ülünk egybe nagy gyülésre stb., — arrúl nem bánom tegyen minden hazai újság említést, s ezt eszközölje minden rám hivatkozás nélkül egyenesen az egyleti jegyzőség. Egyébiránt megvan min-

[1]) Sopronvárosi szederegylet.

Digitized by Google

den újságnak levelezője. Hagyjunk ezeknek is mezőt, ha lesz dicsérni vagy gáncsolni, azaz figyelemre méltó, majd mozgásba teendik tollaikat ők is. — Mi pedig a miképen-t illeti, hogy t. i. a társaság mikép teendi magát összeköttetésbe a »Magyar Gazdával«, a Jelenkorral és a netaláni német újsággal, ez volna véleményem: Ön úgy is mindent közöl velem, ne tegyen többet semmit; a többit én teendem majd itt, vagy ha nem vagyok itt, Tasner Antal, ki mindig itt van. — Legjobb lesz ez okból is, küldjön minden küldendőt, s pedig bérmentve vagy ingyen alkalom által, egyenesen Tasner Antalnak, ki a dolgot, ha itt vagyok, közlendi velem, ha pedig itt nem vagyok, nyert útmutatás szerint cselekszik.

Így azt hiszem, pénzben, időben és munkában lehetőleg gazdálkodunk.

Már mi a Szederegyletet magát illeti, sok munkáim közt, mint azok dictandó eszembe jutnak, im ezek volnának a tennivalók: Bezerédj Pált meg kellene választani választmányi tagúl. A fák és csemeték vásárlása végett, mint Henking, magának hátulsó ajtócskát nem hagyva, most annyira kiván, még is kellene valamit tenni; mert időgazdálkodás több mint pénz-gazdálkodás; e tekintetben hagyjátok engem azonban ki, és Czenkről ne tegyetek semmit, úgy is elég roszakaróm van, még több piszkot kennétek rám. De vegyetek Festetics Sándortúl fákat, hiszen annak szinte van, és tudom a legjutányosb feltételekre rá áll. A nemfizetők iránt jó volna most legkisebb szigorúság nélkül lépni fel, és a rendszabás erejét csak akkor foganatosítni, midőn már rendben forog az egész. Most a legtöbb tag még csak nem is tudja kötelességét, s ezt nem is lehet követelni annyi munka s általános hanyagság közt márúl holnapra.

Az új tagok sorsolási szükségét is ki kellene terjeszteni egy esztendőre, vagy legalább is júliusi gyülésünkre; mert ez is oly rendszabály, mely inkább csak akkor kezelhető szigorúsággal, mikor már az egész meglehetősen kering; s aztán, mert sorsolás nélkül könnyebben tehetünk tagokra szert, s ne csaljuk magunkat, minél több tag van, azaz minél több pénz van, annál jobb. E fölött most egy tanácsot vagyok bátor adni. Az alkotó szabályokat nem lehet, nem szabad változtatni, ámde szabad kiterjeszteni,

Digitized by Google

sőt új törvényekkel nevelni, s ez bizonyosan mindinkább fog történni, minél inkább fejledez az egész. Minden kiterjesztést, minden újat, akármily jónak látszassék is, tehát a Rendeletekbe kell tenni előlegesen egy évi próbára, minthogy ezeket változtatni, sőt megsemmisíteni lehet, nem pedig az alapszabályokba, melyek feloldhatlanok.

Mi a közebédet illeti, tartsátok ezt meg olcsón és csendesen, habár 12 tag közt is. — Jelentem ez uttal: hogy Horváth Antaltúl 10, Ürményi Józseftűl 50 pengő forintot beszedtem. Mondaná meg Lunkányinak, hogy e pénzt fizettesse be, és hozattassa Szalay által perceptio- s erogatioba, mikép a pénzt nem kell küldeni. S most éljen boldogúl! — Kicsiny e tágy kezdete ugyan, melynek Ön a mozgonya, de kétség kivül nagyra fejlik az; járjon kérem azért abban türelemmel és lelkesedéssel el, a mint eddig.

Niczky Sándort szivesen köszöntöm, ha nem írok neki személyesen, azt azért teszem, mert annyi a teher rajtam, hogy mindennapi 24 óra alatt se végezhetem a legszükségesebbet is.

Széchenyi István m. k.

Pest, 1841. deczember 10-ikén.

98.

Putzerhez.

(m. k.) Pest, 1841. deczember 15.

Mein verehrter Freund!

Ich bin von Geschäften aller Art so absorbirt, dass ich mich in diesem meinen Brief nur auf das Allernöthigste beschränken muss. Ihre beiden Briefe vom 26-ten November und 1-ten Dezember erhielt ich. Wenn ich auch keine Zeit zum Schreiben habe, so können Sie überzeugt sein, nehme ich mir in Hinsicht unserer Mühle hinlängliche Zeit zum Denken und zum Handeln. Was wir neuerdings über die Anfertigung des 3-ten Assortiments etc. beschlossen haben, meldete Ihnen Killias ganz gewiss. Das Ganze steht äusserst hoffnungsvoll vor uns. Es kann leicht Alles in das beste Geleise gebracht, aber auch eben so leicht verdorben werden. Kommen Sie jedoch, wie Sie mir anzei-

Digitized by Google

gen, dann stehe ich für Alles gut, mit vereinten Kräften werden wir unsere sichtbaren, wie auch unsichtbaren Feinde so derb auf den Kopf schlagen, dass wir sodann nicht mehr bemüssiget sein werden, uns noch einmal auf das Kräftigste zu armiren, sonsondern das Ganze sich dann allmählich von selbst immer mehr und mehr vortheilhaft entwickeln wird. — Der Tag der General-Versammlung ist auf den 4-ten Jänner 1842 ausgeschrieben; Sie werden demnach bereits, so wie ich denke, den 5-ten oder höchstens 6-ten Jänner Ihre Rückreise wieder antreten können. Je früher Sie aber vor den 4-ten Jänner hier erscheinen können, desto besser wird es sein, damit wir das Ganze auf einmal so recht aus dem Grund absolviren. Hinzu kömmt, dass wir in diesem Lande noch Alles mit viel mehr Zeitverlust und Formalitäten machen, als anderswo. Zum Erzherzog Palatin müssten Sie auch gehen u. s. w., so dass ich Sie nicht genug bitten kann, je früher bei uns einzutreffen. — In Hinsicht des Credits bei Baron Sina kann ich Ihnen in Kürze nur das mittheilen, dass uns Herr Kappel einstweilen 20,000 fl. vorgestreckt hat.

Und nun leben Sie wohl, und der Himmel bringe Sie bald in unsere Mitte. Ich nenne mich mit aufrichtigster Hochachtung Ihren ergebensten Diener

Graf Stephan Széchenyi.

Pest 1841, den 15-ten Dezember.

99.

Klein Károlyhoz.

(m. k.) Pest, 1841. deczember 26.

Hochgeehrtester Herr!

Im Augenblick, als ich aus eigenem Antrieb mir die Freiheit nehmen wollte, Sie auf Einiges, in Hinsicht der weiteren Entwicklung unserer Dampfschifffahrt aufmerksam zu machen, liess mich der Erzherzog Palatin, als die erste offizielle Person in Ungarn, kommen, und gab mir den Auftrag an Sie — nachdem er sich über Sie in den schmeichelhaftesten Ausdrücken äusserte, Folgendes privative mitzutheilen. Das Versinken des

Digitized by Google

Schweinschiffes hat grosse Sensation erregt; die Leute sagen: »Warum sollte nicht auch ein Schiff mit Menschen untergehen?« und setzen ihn (den Palatin nämlich) in die unangenehme Nothwendigkeit, bei dem ersten Unfall dieser officiose einzuschreiten, wodurch das Hineinmischen der Behörden für die Zukunft nicht vermieden werden könnte, ein Uebelstand, den er (der Erzherzog) stets für das Bene der Gesellschaft suspendirt halten wollte; übrigens wäre es auch schwer, die Concurrenz Anderer in der Folge zu verhindern, wenn die jetzige Gesellschaft nicht trachtete, Unglücksfälle grösserer Art möglichst vorzubeugen. — Das sind à peu près die Worte des Erzherzogs. Hören Sie nun gütigst auf mich. Sie nahmen die Zügel der Gesellschaft damals in Ihre Hände, wie schon Manches verfehlt und auf eine falsche Basis gestellt war; weit bin ich demnach entfernt über Ihre bisherige Regierung irgend eine missbilligende Bemerkung aussprechen zu wollen, ich halte es im Gegentheil in Hinsicht des Fortbestehens und der weiteren Entwicklung unserer Gesellschaft für ein Glück, dass so ein Mann, wie Sie, an der Spitze derselben stehet. Eins glaube Ich Ihnen jedoch ganz offen und unumwunden sagen zu dürfen, sagen zu müssen: »Um Einheit in unser zersplittertes Geschäft zu bringen, haben Sie das monarchische Prinzip eingeführt; diess war nöthig, ich gestehe es; was entwickelte sich aber daraus? Einseitigkeit in vielen Dingen. Rau z. B. brachte Ordnung in die Altofner Werfte, es wagt sich dort kein Mensch auch nur zu mucken. Vortrefflich! Was ist aber die Kehrhseite hievon? Nichts weniger, als dass auch kein Mensch sich wagt den Mund auf zu thun, wenn es noch so hell im Dache brennt. Das verunglückte Schweinboot z. B. lag so tief im Wasser, dass es Viele (ich selbst sah es nicht) ausnehmend beunruhigte. Es wagte aber kein Mensch zu reden, um von dem kleinen Autocraten, der sich das Schiff gleichfalls besah, nicht niedergedonnert und für einen italienischen Stockfisch gehalten zu werden, - im Fall das Boot doch glücklich nach Gönyő käme, wie es wunderbar nach Pest gelangte. Rau ist ein vortrefflicher, mir sehr lieber und werther Mann, das Gelingen des Unternehmens stelle ich aber noch weit höher als ihn, wornach ich offen sage, dass seine Leidenschaft-

Digitized by Google

lichkeit, seine Sympathien und Antipathien durchaus gebändiget werden müssen, sollen wir in Zukunft durch Einseitigkeit nicht zu Grunde gehen; dieses Bändigen muss aber nicht mit ostensibler Opposition, sondern durch Klugheit geschehen, weil der Mann für uns wirklich Gold werth ist, und demnach aufs Vortrefflichste benützt werden könnte, und somit auch sollte. -- Jeder, der ihm widerspricht, ist sein Feind, bloss die ihm huldigen, die allein findet er tauglich; es müsste demnach Eins und das Andere collective besprochen werden und sodann durch Einzelne angeführt werden. So z. B. der Bau der Schiffe, was die Hauptsache ist; denn sind die Schiffe schlecht, so geht jede Chance des Gelingens zum Teufel. Geschieht das aber? Ich glaube es nicht; denn das Quantum von schlechten, die wir auf dem Rücken haben, kann nur das Resultat einseitiger Vorliebe sein. Das Schweinschiff z. B. en question ist ein schlechtes Schiff; denn man braucht einen Künstler — und die haben wir nicht, — um es zu führen, und 20 Prozent mehr Gewicht macht es beim schönsten Wetter unter den günstigsten Umständen versinken. So wie ein Dampfkessel, der 20% stärkeren Druck nicht ertragen kann, für unsere -- ich möchte sagen, und ich rede von Ungarn — quasi antediluvianische Verhältnissen nicht taugt, eben so taugen Schiffe von Gingerbread, die man so ausnehmend glimpflich behandeln muss, noch nicht für uns; und leider gehören beinahe alle unsere neuen Schiffe à peu près in diese Categorie. Sie schienen es nicht sehr gut aufgenommen zu haben -- verzeihen Sie, als ich Ihnen offen meine Meinung über den Ludwig gesagt habe — und mir schien es, als setzten Sie einen diplomatischen Stop zu jeder weiteren Verfolgung meiner Ansicht. Die Zeit lehrte, dass ich Recht hatte, und das Jahr 1842 wird es noch mehr beweisen, wenn nur nicht eines dieser Schiffe -- und da nehme ich sogar den Stephan nicht aus -- nicht wie das Schweinboot versinkt. Glauben Sie mir, es gehört gar nicht viel dazu, und dann kann man auf das Ganze ein Amen ausrufen.

Ich habe so viel zu thun, dass ich Gott danken würde, wenn ich bloss den Genuss haben könnte, vor meinen Fenstern die Dampfschiffe abgehen und kommen zu sehen; auch habe ich

Digitized by Google

durchaus nicht die Ambition, meine Nase überall haben zu wollen — früher aber, als noch Br. Puthon lebte, geschah nichts Wesentliches, ohne dass auch ich meine Meinung dazu gesagt hätte, und mir kommt vor, als ob hindurch manche Einseitigkeit vermieden worden wäre, da kam unser guter, aber auch sehr einseitiger Rey aufs Tapet, und seit der Zeit, von dem verunglückten französischen Schiff, das in Prozess stehet, angefangen, tappen wir mit Experimenten herum, und haben das »Gute« in der Recherche des »Besseren« verloren. — Precious ist ein vortrefflicher Mensch, aber so modest, dass er sich mir eine Widerrede gegen Rau, den er für Superior hält, nie eine Bemerkung gegen die Direction, der er unterthänig ist, erlauben wird. Welch Uebelstand ist dieser! Ehre dem Ehre gebührt, aber für einen Baumeister und einen geschickten Contrahenten halte ich unseren Rau nicht.

Ich war vorgestern in Altofen und fand Rau durch alle Unfälle von 1841 sehr ärgerlich gestimmt. Die drei kleinen Gingerbread-Boote, Ludwig, Hermine, Franz Carl, die wir am Ende dennoch ihm zu verdanken haben — stecken ihm auch sehr im Magen, und ich frage, wenn diese jemand Ander, z. B. ein Italiener besorgt hätte, die sammt und sonders ein Gräuel in seinen Augen sind. Gott, welche Vorwürfe müsste dieser leiden. Ich hütete mich aber, wie Sie wohl denken können, ihm irgend einen Vorwurf auch nur von Weiten zu machen; fürs Erste schon, weil ich Rau sehr gerne habe, und er, wenn er fehlt, bloss wegen seines zu warmen Blutes und seiner Jugend fehlt, und dann, weil ich nicht zu viel zurückzusetzen pflege, sondern den Schleier auf das Vergangene ziehend, meine mir zu Gebot stehende Intelligenz stets lieber dazu zu verwenden trachte, zu erforschen und zu bewerkstelligen, was bei bewandten Umständen für die Folge zu thun sei. Ich liess mich über Manches mit ihm aus, und ich glaube, von mir nimmt er am meisten etwas an; wornach ich im Gedränge meiner vielen Geschäfte zu der End-Conclusion komme, sie (die Direction) sollten in Pest Jemanden befugen, jeden neuen und wesentlichen Gegenstand in einem ordentlichen Rath besprechen zu lassen, und das Besprochene und Bestimmte sodann

Digitized by Google

durch Einzelne vollziehen zu lassen. — Die zwei Haupt chevilles ouvrières im äusseren Geschäft sind Rey und Rau. Diese beiden hassen sich aber im Grund ihrer Seele nicht wenig. Der Eine trägt ausschliesslich das deutsche Prinzip, der Andere hingegen ausschliesslich das italienisch-französische Prinzip in seinem Inneren. Es muss ein Dritter aufgestellt sein, der als Vorsitzer diese Heterogenitäten in Einklang bringt. Es müssten ordentliche Sitzungen mit Protocoll geführt werden. Hiedurch erführen wir manches Gute, was die Leute jetzt verschweigen und allseitig, allwissend ist Niemand. Die Mitglieder dieses Collegiums wären z. B. folgende: Rau, Chrismar, alle ersten Capitäne, Precious und Punchon. Sie könnten da einwenden: Derlei Sitzungen werden in Wien und von der Direction gehalten. Vortrefflich! aber in Pest sind diese nöthiger, denn in Pest wird gebaut, in Pest geschehen die Ausrüstungen für die zunächst kommenden Campagnen, in Pest hat man Zeit zu Dingen dieser Art.

Wäre Rau um 10 Jahr älter, so würde ich sagen, er sollte der Vorsitzer dieser Berathungen sein; er ist aber zu barsch, und würde das Hervortreten mit allen Ansichten verhindern; und das ist gerade, was wir brauchen, nämlich, dass jede Sache stets von allen Seiten beleuchtet werde, dass stets alle uns zu Gebot stehenden Intelligenzen in Bewegung gesetzt werden, damit wo möglich auch nicht das Mindeste unbeleuchtet bleibe. — Die Direction in Wien würde sich nichts vergeben, sondern sich viele Plackereien ersparen; denn sie kann sich ja in jeder ihr beliebigen Frage die Entscheidung vorbehalten. — Pest ist das materielle Centrum der Donaufahrt. Wäre Wien das, so sollte in Wien dieser Austausch, diese Reibung der Ideen statthaben. Durch die Anomalie aber, dass die Direction in Wien, das Centrum der Sache hingegen in Pest ist, muss meiner Ansicht nach zu dieser *scheinbar verkehrten,* aber in der Wirklichkeit *unvermeidlichen* Massregel geschritten werden, wenn man nämlich die Einseitigkeit in der Administration vermeiden will, an der wir am Ende gewiss zu Grunde gehen müssen.

Einen berathenden Körper allhier zusammen zu stellen wäre demnach das, was ich jetzt für angezeigt hielte, um uns die

Digitized by Google

Zukunft einigermassen zu sichern, die, wenn wir uns nicht täuschen wollen, wahrlich keine sehr beruhigende ist; käme jedoch dieses Ansinnen so wie aus den Wolken, ohne allen Praemissen zur Kenntniss unseres kleinen herschsüchtigen Rau's, der sich in Ofen ohnehin nicht gefällt, so würde er, ich bin überzeugt, seine Abdankung augenblicklich einreichen. Die Sache sollte demnach nur allmählich und mit Klugheit eingeleitet werden, als ob diess Alles bloss deshalb geschähe, um jeder Einmischung der Behörden zuvorzukommen, um die Verantwortung nicht stets auf Einzelne laden zu müssen etc. Es sollte ein Beschluss der General-Versammlung sein, und das Ganze natürlich strenge unter uns Beiden bleiben.

Nehmen Sie diese gut gemeinten, im Interesse der Sache geschriebenen, aber wegen meiner vielfältigen Geschäfte leider nicht sehr erschöpften, und zum Theil wenig zusammenhängenden Zeilen mit Güte auf, und genehmigen Sie die Versicherung meiner vollkommensten Hochachtung, mit der ich verbleibe Ihr bereitwilligster Diener

Graf Stephan Széchenyi m. p.

Pest 1841, den 26-ten Dezember.

100.

Baloghy Lászlóhoz.

(e. f.) Pest, 1842. január 9.

Tek. Táblabiró Ur, tisztelt Hazámfia!

Önnek mind mult évi deczember 29-én írt értekezését, mind f. hónap 3-ról hozzám bocsátott sorait vettem. Beteg és pedig sulyosan beteg vagyok — azért nem válaszolék tüstént, és ma is csak lehető röviden tehetem azt. Mi az értekezést illeti, kérdem. mit tegyek azzal? — Ha Ön Helmeczihez írt soraimat figyelemmel olvasá, látni fogja, hogy én sem az ő szerkesztőtársa, sem lapjának irányadója nem vagyok. Beküldöm saját czikkeimet, ha és mikor akarom, és ezzel vége minden összeköttetésemnek Helmeczivel. Méltóztassék ez okból megírni, az értekezéssel mit műveljek. — Mi azonban levelét illeti — igen köszönöm jó és barát-

Digitized by Google

ságos tanácsát; de itt, úgy látszik, Ön megint tévedésben van. Nekem korántsem célom kirekesztőleg Kossuthtal párviadalt vívnom; — ámde nekem az előitéletek, rögtönzések stb. hydrájával van dolgom; — és kérdem, mi kár fog abból bekövetkezni, ha mind az ellen hírlapban is fellépek. Ha erőm és egészségem engedi, ott leszek én a főtáblánál is — melynek hivatását egyébiránt korántsem hiszem kimerítve lenni vétók által; — minthogy nemcsak arról van szó, hogy rosz ne történjék, hanem hogy a jó életbe lépjen. — Mi azonban még Önnek levelét illeti, ej be szeretném Öntől azon engedelmet nyerni, hogy azt data occasione, hogy ha szükségem volna rá, — nyilvánossá tehetném. Mióta Helmeczinek irtam, több mint 10 oldalról jött tanács, hogy »ezt nem vagy másképp kellett volna tennem«, »nem ezen szerep illik hozzám«, »jobb lett volna a Világhoz állnom« s így t. Mindezeket már most össze szeretném venni, és a közönséggel tudatni, mi célom és mikép gondoltam azt legjobban elérhetni stb. Legyen ennek okáért kérem oly szíves, és írja meg sans gêne — nem ellenzi-e, ha levelét per longum et latum, mint írva van, közrebocsátom, s valjon azon esetre, ha azt vetnék ellenem »Oly levél nem iraték és csak saját koholmányom volna« — szabad lenne-e Ont megneveznem? Kérek erre nézve szíves választ, — mert magától értetődik, hogy mind addig, míg ez nem jő, Onnek levele legkényesb fidei commissum.

S most Isten áldja.

A Tekintetes Táblabiró Úrnak

kész szolgája
Sz. Ist.

101.

Klein Károlyhoz.

(m. k.) Pest, 1842. január 10-én.

Mein verehrter Gönner!

Nehmen Sie meinen aufrichtigsten Dank für Ihr Schreiben vom 31-ten Dezemb. 1841, das ich vor einigen Tagen erhielt. Ich bin zu sehr beschäftiget, um mich irgend über etwas en Detail

Digitized by Google

bei dieser Gelegenheit einlassen zu können. So viel erlaube ich mir Ihnen jedoch in Kürze zu sagen, bevor ich mich über Eins und das Andere neuerlich werde mit Ihnen besprechen können, dass es mir unendlich leid ist, dass ich so unglücklich war, mich über Manches, was unsere Donau-Schiffahrt anbelangt, in meinem letzten Schreiben an Sie nicht ganz deutlich ausgedrückt zu haben. Ich halte z. B. Precious nicht nur für einen rechtschaffenen Mann, sondern in seinem Fach auch für volkommen competent. Er selbst sagte mir aber — und diess bitte ich, bleibe auch ganz unter uns — und allein, weil ich ihn streng aufforderte, dass er Manches on the wrong side of the post gehen sehe, sich aber deshalb nicht ausspreche, weil er nicht gefragt wurde! — »Let the company throw gold in heaps over board, well what is that to me, I am the shipbuilder that's all and I want and shall not mingle in any thing, except I am called for.« Er rückte nun mit einer Menge von Fehlgriffen aus, die in der Bestellung, Versendung etc. unserer englischen Schiffe begangen wurden, und endigte damit, gerade herauszusagen, es aber auch quasi zu beweisen, dass Mrs Ditchborn unsern guten Rau tüchtig angeschmiert haben. Ich bitte Sie, verkennen Sie mich nicht. Ich bin wahrlich kein kleinlicher Commeragen-Macher, oder Einer, den die Wuth des Hineinmischens plagt, auch bin ich nicht im Mindesten gegen Rau, im Gegentheil, ich will ihm, aber auch dem ganzen Unternehmen gut. Precious ist ein Ehrenmann, achtet und liebt sogar Rau, würde sich lieber auf die Folter spannen lassen, als unsere schwache Seiten ausplaudern. Von mir aufgefordert, jedoch über manches offen zu reden, sprach er im Interesse der Gesellschaft, deren Lage ihm wie mir gar nicht brillant vorkommt, gerade von der Leber weg.

In der Hinsicht, scheint mir, bin ich auch unverständlich gewesen, als ob ich allhier eine collegialische Regierung einführen wollte. Gott der Allmächtige behüte! — Ich habe die collegialischen Beschlüsse genug hassen gelernt, um sie auch in *unsere Verhältnisse* bringen zu wollen. Ich würde die Despotie dem Collegium vorziehen; Berathungen, und zwar hier, halte ich aber in unseren Verhältnissen nicht nur für erspriesslich, sondern

Digitized by Google

sogar für nöthig; Berathungen in einer bestimmten Form, wo NB. nicht die Majorität entscheidet, sondern sich ein jeder frei ausspricht, wodurch nichts gehemmt ist, manche Einseitigkeit hingegen verhindert und manche Vorliebe paralysirt wird. Ich hasse die Stock-Joint Companies, fürchte mich aber nicht minder von den einseitigen, nicht ganz digerirten Auffassungen. Über diesen Punkt, wo ich meine etablirten Grundsätze habe, werde ich, wie nicht minder über dessen hierortige Application, sobald ich nach Wien komme, mir die Freiheit nehmen, Sie weit und breit langweilen. Es handelt sich aber um das Wohl eines Unternehmens, welches vielleicht das Schönste in Europa ist, mir aber — ich gestehe es — graues Haar wachsen lässt.

Sie sagen, das Sinken des Schweinbootes, weil es remorquirt wurde, könne nicht als Todes-Horoscop für unsere Schiffe gelten. Das ist wahr. Nächstens wird aber eins unserer Eisenboote sammt Mann und Maus, wenn es auch nicht remorquirt wird, deshalb zu Grunde gehen, sage ich, weil auf der Donau, besonders auf der unteren, solche Stürme herrschen, von denen man keinen Begriff hat, und die meisten unserer eisernen Schiffe mit ihren Fenstern so tief liegen, dass sie bei dem kleinsten Versehen mit Wasser angefüllt werden, they will be swamped. Sie sind zwar mit Water tight bulheads zweifach versehen. Dies ist gut und rettet das Schiff — ich will zugestehen — wenn es auf einen Felsen oder Stock auffährt und leck wird. — Sollte aber nur Eines unserer 3 Gigenbread-Boote unversehens, wenn es auch nur bei Visegrád wäre — von Palanka, Bazias etc. rede ich nicht — in trouble kommen, und ich wette Zehn gegen Eins dass die Bulkheads nichts fruchten werden, indem ein Compartiment nach dem Andern füllen wird, and down they go. — Ich kenne den Capitain, der des Obristen Cherrey verunglücktes Schiff auf dem Euphrates commandirte, zu gut, ich habe mich über diesen Gegenstand zu vielseitig besprochen, um nicht — ohne übrigens ganz ein Hasenfuss zu sein — die lebhaftesten Vorgefühle eines bevorstehenden Unglücks auf der Donau in meiner Brust zu hegen. — Ich bin alt, hab' manches Unglück erlebt, bin deshalb vorsichtig geworden. Noch ist uns, ausser dem Ru-

Digitized by Google

derschiff István bei Drenkova, kein Schiff verunglückt, wobei Menschenleben geopfert gewesen wären, vielleicht auf dem Seri-Perras einige Türken. Wachen wir darüber, dass uns die Donau keine Leben verschlinge!

Ihr Schreiben hat mich übrigens, ohne Compliment sei es gesagt, ganz enchantirt. Diese Klarheit der Ansichten, diese grossartige Auffassung des Unternehmens, dieser Einklang in allen Begriffen, die aus jeder Ihrer Zeilen hervorleuchten, Ihre Energie endlich haben mir neuen Muth und Freude zu dem Unternehmen eingeflösst; und mit aufrichtig gezollten Respect rufe ich Ihnen zu: »Unter Ihrer Führung diene ich gerne.«

Ich bin übrigens in bedrängten Umständen. Tausend Geschäfte, wo noch Alles zu ordnen ist, und meine Frau krank, ich fürchte, recht krank. — Ist's möglich, so bin ich beim anbrechenden Frühjahr in Wien. Bitte, bitte, zerreissen Sie diesen Brief, und bleiben sie auch bis dahin, bis ich Sie zu sehen das Vergnügen haben werde, mir in Wohlwollen eingedenk.

Stephan Széchenyi m. p.

Pest, 1842. den 10-ten Jänner.

102.

Szentkirályi Zsigmondhoz.

Pest, 1842. január 13.

Tisztelt Hazámfia!

Bocsánatért esdeklem. Ön szíves vala múlt évi julius 18-án írt becses soraival, mint nem különben felette érdekes munkájával,[1]) személyemet megtisztelni.

[1]) Szentkirályi Zsigmond magy. akadémiai tag: »Az erdélyi bányászat ismertetése nemzetgazdasági, köz- és magánjogi tekintetben« czimű munkát írt vala, mely szakmunkáját, mint e téren az első magyar úttörő művet a negyvenes években, Széchenyinek megküldötte. Erre vonatkozik Széchenyinek fenti levele, melynek eredetije a Szentkirályi család birtokában van, s mely az »Erdélyi Hiradó« 1887-ik évi deczember 24-én megjelent mutatványszámának tárczájában kiadatott.

Digitized by Google

Féléve nemsokára, és én még mindig háladatlannak szinében állok Ön előtt. Háládatlan azonban nem vagyok; sőt midőn öröm-kéjekre fakadoz lelkem, látni mint hevűl hosszú és hideg álom után számosb hazafiúi kebel: »nevelni köreink díszét«, vajmi édesen esik gyarló létemnek hazámfiai hasonszenve és így önnek is szíves ajándoka.

Ha valaki, én tudom méltánylani, én tudom megbecsülni. — Nem is mulasztom vala el, higyje, már régóta nyilvánítni e hálasoraim, ha időmből ezerszer ki nem fogyok; ámde kivált itt, köztünk annyi a *tenni való* s fájdalom még oly csekély számú a rendesen »tenni akaró« és kivált a »tenni képes«, az »együtt munkálni szerető«, miszerint még felette sok kezdeteinkben bizony a legkisebb részlet is egyedűl saját gyenge vállaimat nyomja, és sokszor nem marad idő a legszentebb kötelességek idején teljesítésére is, némi dicső, ugyancsak napirendű pedig hazai Chaosunkban fulad.

Adjon az ég erőt, egészséget, szilárd kitűrni tudást. Tegyen őszintén körében mindent a mit tehet, s emeljük magasbra egykor bizonyosan egybe olvadó hazánkat!

Legvalódibb tisztelettel, Ön kész szolgája

Széchenyi István.

Pest, január 13. 1842.

103.

Erdődy grófnéhoz.

(m. k.) Pest, 1842. január 14.

Gnädigste Gräfin!

Ich bin in der That verlegen, Ihnen diese Zeilen zu schreiben, da ich noch immer Ihr Schuldner bin, Sie empfingen mich den vergangenen Sommer mit so vieler Liebenswürdigkeit in Fidisch, und sendeten mir so einen deliciösen Gartensessel, dass diess mein Benehmen Ihnen recht undankbar oder zum Wenigsten auf jeden Fall recht unordentlich vorkommen muss. Ich bin aber wirklich unschuldig; denn stellen Sie sich vor, erst gestern erhielt ich das Aviso, dass von Apati mit mehreren andern Baga-

Digitized by Google

gen auch ein Gartensessel an mich von Seite Ihrer Excellenz der Gräfin Erdődy in Zinkendorf angekommen sei. Es ist zwar eine Kleinigkeit, und ich bin überzeugt, Sie haben mehr Geld ausständig, als das, was ich Ihnen für den Gartensessel schulde, es würde mich aber untröstlich machen, wenn Sie denken könnten, dass ich Ihre Güte und Ihr Wohlwollen mit Vergessenheit oder Undank lohnen könnte. Erlauben Sie demnach, dass ich hoffen dürfe, Ihre Güte, wegen der Nachlässigkeit unserer Leute, und überhaupt wegen der Schwierigkeit unserer Communication nicht verscherzt zu haben, und erlauben Sie zugleich, dass mein Bruder Louis, der so glücklich sein wird Ihnen dieses Schreiben zu überreichen, meine Schuld an Sie berichtigen dürfe.

Unser Sopron-Vasi Szederegylet, zu welchem Sie und Erdődy so grossmüthig beigetragen haben, und dessen letzte General-Versammlung am 3-ten d. M. stattfand, ist Gott Lob auf den Beinen! — Noch kann das Kind zwar weder laufen, noch gehen, mit Ausdauer hoffe ich jedoch auch diesen Zweig der Landes-Industrie bei uns entwickelt zu sehen, besonders wenn solche Gönner wie Sie, gnädigste Gräfin und Erdődy, das Unternehmen beschützen. — A teendők sorában nem egyéb kis láncolatnál, egy kis téglácska a nagy nemzeti épülethez; ámde szilárd kitűrni tudással nemcsak magában fog csirázni egykor, de más hasznos intézvényekre is alkalmúl szolgáland.

Ich küsse Ihre Hände, bitte mich in das Andenken von Erdődy zu rufen, und mich in Ihrem Wohlwollen zu erhalten, der ich mit dem Gefühl der tiefsten Verehrung verbleibe, meine gnädigste Gräfin, Ihr ganz unterthänigster Diener

Gr. Stephan Széchenyi m. p.

Pest, 1842. den 14-ten Jänner.

104.

Lunkányi Jánoshoz.

Pest, 1842. február 15.

Barátom!

Nem akarván elmulasztani azon alkalmat, melyet Horváth Lászlónak Sopronba menetele nyujt, ide mellékelve csatlok 1-o

Digitized by Google

86 frt áru, vagy inkább 86 frtot érő szeder rendelést. A pénzt én fogom itt felvenni. Kérem, különösen ajánlja Stepaneknek, mennyire lehet jó és szép fácskákat és fákat küldjön. Azt hiszem, legjobb volna, annak idejében, például márczius közepén vagy vége felé, mikor a hidegek ereje már megcsökkent, az érintett fákat lehető legolcsóbban Gönyőre küldeni és onnan a gőzhajón Pestre Tasnernak, ki utóbbit el fogja végezni. Azon levélben, mely a fákat kísérni fogja, jó lesz a szederfák árával együtt a vitelbért Gönyőig is kitenni, — midőn Tasner a vitelbért Gönyőtől is beleszámítandja az egészbe. — Ajánlani kell az egészet mind a czenki vagy soproni fuvarosnak, mind a gönyői agensnek és az illető hajóskapitánynak, nehogy megrontassanak a fácskák, s ne tördeltessenek meg ágaik. 2-o küldök Deákunktól egy levelet. — Nem hiszi ön, mennyire nem szomorított minket s kivált engem, a soproni alázatos tudósítás! — Wir geben uns alle Mühe nebst den geistigen Aufschwung unserer Nation, auch für den Magen der Nation zu sorgen. Auch wir wünschen am Ende eine bessere Basis für unsere Nationalität, um unsere Institutionen zu begründen, als unsere Isolirung. So wie aber Kossuth et Co., weil er mit der Thür in das Haus tappt, — die Frage der adeligen Contribution, die Avicität etc. etc. nicht fördert, aber postponirt, — eben so fördern ***Unzeitigkeiten,*** wie der Soproni Tudósítás — die Frage des Zollvereines [1]) etc. nicht... zerstört sie aber geradezu. — Es ist wahrlich ein Unglück, dass ein jeder sich de facto zum Chef de cuisine unserer Politik machen will. — Soll sich das Ganze nicht in einen fürchterlichen Wirrwarr endigen ... so ist Unität der Handlungen und Maneuvres nothwendig ... Die Regierung ***will*** ... Sie will das Gute. — Wir alle...

[1]) Az itt említett soproni tudósítás, Stettner Lajos tollából a Pesti Hírlap 1842-ik évi 112-ik számában 61-ik lapon jelent meg. Sopron megyei határozatok között, az bántá Széchenyit, hogy a Poroszországgali vámszövetség ügye, melynek hasznossága iránt a Pesti Hírlap 110-ik számában vezérczikkben értekezik; ennek elfogadásához Lunkányi is hozzájárúlt a Sopron megyei gyűlésen, és Széchenyi nézeteivel ellentétbe jutott; a mi őt még inkább ingerlé, midőn a soproni tudósítást a szerkesztő jegyzetekkel kisérve a triesti vasut eszméjét megtámadva, a fiumei mellett tör pálczát.

Digitized by Google

allhier im ungarischen Centrum ... sind davon fest überzeugt ... Bieten auch zur Mitwirkung loyalement die Hand. Wie aber um Gottes willen ist aus dem Chaos unserer Verhältnisse heraus zu steuern, wenn jedes Comitat das Land auf eine andere Art aufpfeffert? Sogar in Büchern und um so mehr in Zeitungen kann man jetzt nicht genug behutsam zu Werke gehen. Obschon Meinungen allein ins Leben treten. Was soll man aber denken — wenn ein Comitat in einer so ungewöhnlich delicaten Sache. wie der Zollverein, so plump auftritt? Und was soll ich und meine Freunde dazu sagen, wenn mein gewesener Erzieher, mein jetziger Director, mein alter Freund und Wohlwoler dieses geschickte Maneuvriren. »*Sie sind nicht au fait der Verhältnisse.* Ihr Umstand, Ihre Kenntnisse reichen demnach nicht aus! — Unterdrücken Sie demnach — wo möglich — das Ganze. Damit Sie sich selbst, und quasi das Comitat aber nicht in die Verlegenheit einer Inconsequenz bringen, wäre mein Rath - - folgendes Thema anzuschlagen: Nagy fontosságú a tárgy, minél többet forgatom agyamban — annál szerencsésebbnek találom. Valakivel közöltem — most nem nevezhetem, ki igen-igen jónak tartja az egészet ... de azt hiszi, egy kissé idő előtti — reactiótól fél ... tán jobb volna egy kissé postponálni az egészet etc. Kommt Zeit, kommt Rath.

Mult — igen szomorún írt levelemben, többi között azt mondtam Önnek »vagy az én Directorom, vagy indítványozó táblabíró.« Diess will ich erläutern. — Aztán hogy értsük egymást. Deshalb, weil ich Sie bezahle, will ich Ihre Seele und Ihre Gedanken etc. nicht mit einkaufen. — Sie sind frey. — Ich meine aber, dass bei unseren lauen Verhältnissen — und meiner Stellung in Ungarn — Sie nichts in der Politik dieses Landes unternehmen sollten, was so sehr in dessen Lebensprincip schneidet, wie die Frage des Zollvereins, ohne mich darüber zu prevenire; — das Erste darf der Mensch vom Menschen nicht fordern, das Zweite ist Lunkányi dem Széchenyi schuldig!

Sie kennen den Daguerreotip? Wäre ich Louis Károlyi. so sagte ich an Nagy Károly ... Schreiben Sie was Sie wollen ...

Digitized by Google

mein Director aber haben Sie aufgehört zu sein ... Und was ist ein Buch gegen ein Circulandum?

Gott segne Sie. Jó volna, ha a szeder tarifát azon hírlapokba még egyszer tennénk, melyekben már egyszer voltak. Az ide valókról nekem leszen gondom. — Ön a pozsonyi és bécsieket eszközölje, de minden idővesztés nélkül. Und Stepanek etc. soll alle Leute, die kaufen, möglichst gut behandeln, damit 1843. annál jobban menjen minden.

Sietve Széchenyi István.

A gyapjú körül még mindig mély csend.

105.

Báró Wenckheim Lászlóhoz.

(m. k.) Pest, 1842. február 23.

Igen tisztelt barátom!

Folyó hó 8-áról írt leveledet igen-igen nagy örömmel vettem. Nincs időm részletesen válaszolni, de hidd el, gondom lesz, hogy várakozásidnak meg legyen felelve.

Nézd barátom, a selyem dolga Magyarországban azok közé tartozik, melyek körül száz kis csata már el lőn vesztve. Valódilag senki nem bízik a dolog sikerében, s ebből foly, hogy hibázik a nagy számban — s pedig csak a nagy szám vihet végbe nagyot — azon »Nem tudom mi«, mely nélkül az uszó nem éri el a távol partot, Columbus nem jut el Amerikába, mi magyarokbúl pedig soha semmi sem lesz, stb. stb. — Mi tehát a teendő? Vagy a czélhoz elmulaszthatlan vezető, vagy semmi; mert ha ismét vesztenénk csatát, előmozdítás helyett inkább hátra löknénk ez ügyet. — A magyar színház dolga által tanúlhattunk valamicskét e tekintetben. Ott is: száz vesztett kis csata után, most a vesztett nagy csata! s ajtóbezárásról a szó. — Ámde mi annyiszor elhibáztatott, s okos emberek által hibáztatott el, annak sikere nem fekszik éppen az országuton. Én azt hiszem. Én azt hiszem, tudom hol fekszik, de kimutatása se nem könnyű, se rövid idő alatt nem eszközölhető. A legtöbb, körülményektől függ. Az

Digitized by Google

mi például Sopronban talpra esett, már Békésre nem illik. s viszont. Értekeznünk kell. Ki megkezdi a dolgot mint szándokot, annak részleteket tudni nem szükség; de ha philosophiáját nem fogja fel a dolognak, bizony csak úgy fog állni szemközt a tárgygyal, mint — köztünk maradjon a szó — például — Czindery az angol idomárral. Addig is azonban, mig értekezhetünk, leszen gondom, hogy kertészed a lehető legkevesebb költséggel legtöbb kincset szívjon magába; mi körül anyáddal, Bélával és Heinrich bácsival majd kifőztünk valami okosat.

Szemeim annyira gyöngülnek, hogy nem veended rosz néven, ha nem saját kezemmel irom e sorokat, ki vagyok stb.

Széchenyi István m. k.

Pest, 1842. február 23-án.

106.

Török Gáborhoz.

(m. k.) Pest, 1842. február 25.

Tekintetes alispán Úr, tisztelt hazámfia!

Folyó hó 16-án írt becses soraira sietek válaszolni. Ezernyi dolgaink közt részletekkel nem foglalatoskodhatom, s ez okból bíztam szederfáimnak eladását Sopronhoz közel fekvő czenki jószágom tiszttartói hivatalára; s így a szedermagot is, melyet Ön kiván, egyenesen a czenki tiszttartói hivatalnál kellett volna rendelni, mint a hírlapokban közlött e részbeni hirdetményből is kivehető. Pesten nem tűztem ki e kisded tárgyra nézve rendelhetési helyt; mert ha Pesten tűzök ilyest ki, miért ne tűztem volna hasonlót ki Pozsonyban, Kassán, Debreczenben, Temesvárott is stb.; ha pedig nekem személyesen kellene, miután 3—4000 pengő forintnyi fát s magot stb. szokott évenkint eladni az említett hivatal számomra, minden egy pár font magért vinni a levelezést és szedni a garasokat: akkor Ön maga is átlátja tisztelt barátom, igen is drágára volna megvásárolva az ügy sikere. és határon túli nagy bajjal kivíva a nyereség. — A mi továbbá az aradi öt kertre nézve a 3 font magot illeti, melyet Ön kiván,

Digitized by Google

ezen eszköz a czélnak, melyet Ns. Aradvármegye, mint felteszem, elérni óhajt, fontosságához képest oly parányi, mely elvész, mint csepp a tengerekben. A szeder és selyem dolga Magyarországban az utolsó századon át tökéletesen el lőn hibázva. Mi tehát a teendő ez okból most? Felfogásom szerint kikerűlhetlenűl nem egyéb, mint »Semmit se tenni, nehogy megcsalt reményei által még inkább elcsüggedjen a közönség; vagy olyast művelni, mi biztosan vezet sikerhez.« Mert máskép ismét valami magyar szinházi dolog lesz e tárgyból is; ugyanis e tárgy körűl sok kis csatát vesztett már az ország, s aztán összeszedte magát, de csak félig-meddig, s erőt vőn, de rosszúl irányozva, s elveszté a nagy csatát, s már-már ajtóbecsukásról van szó, s tudja az ég, mikor fog ennyi *természetes és mesterséges hátralökések* után valódi alapjára állíttatni a magyar szinházi ügy. — A szeder és selyem dolgában is szintén csak úgy vagyunk, és azért — egészen köztünk maradjon a szó — igen igen sajnálom, hogy éppen Török Gábor, kit annyira tisztelek, és kit jóakaróim közé számlálok, kezdi meg ismét a dolgot három fontnyi sikerrel.

Nem, nem, barátom, vagy semmi, vagy talpra esett. Én tökéletesen meg vagyok győződve, hogy 20—30 esztendő leforgára múlva Magyarország annyi pénzt húzhat selyem, mint most húz gyapjú után. Ámde ennek megoldása nem tréfa.

Már most azt ajánlom tisztelt barátomnak -- mert nincs időm részletesebben fejtegetni a dolgot — várja meg az időt, még vagy látjuk egymást, vagy a dolog philosophiájáról közrebocsátok valamit. Ha pedig addig is — mert hiszen ez nem árthat -- három font szedermagot kiván, kérem ne sajnálja — mert ilyesekbe én egyáltaljában nem avatkozom — egyenesen a czenki tiszttartói hivatalhoz iratni.

Ne vegye rosz néven a talán igen is őszinte szót, s higyje, hogy valamint igaz szolgája vagyok a magyar közügyeknek, úgy tisztelem s becsülöm azok előmozdítóit, — s ekkép Kegyedet, kinek valódi tisztelettel maradok kész szolgája

Széchenyi István m. k.

Pest, 1842. febr. 25-én.

Digitized by Google

107.

Schuller és társa bankár czéghez.

(e. f.) Pest, 1842. márczius 19.

Da ich es für unschädlich, ja vielleicht sogar nützlich halte, meine Stimme zur Wahl des Ausschusses für die 1-te Dampfschiffahrts-Gesellschaft abzugeben, so bitte ich Sie verursachen zu wollen, dass Herr Baron Rudolph Puthon in meinem Namen für Folgende zu votiren die Güte habe:

Herr J. B. Benvenuti,
» Graf Ferdinand Colloredo,
» Graf Moriz von Fries.
» Hofrath von Huszár,
» Hofagent von Kiss,
» Johann Mayer,
» Baron Julius von Redl,
» Ludwig Robert,
» H. C. Popp,
» Baron von Walterskirchen,
» Leopold von Wertheimstein.
» Josef Voigt.

Die Sache ist übrigens von keiner so grossen Wichtigkeit, als dass ich hierüber eine Vollmacht zu ertheilen für nothwendig hielte, sollte diese jedoch verlangt werden, so nehme ich keinen Anstand dieselbe in einer durch Sie gefälligst an mich zu sendenden Form auszufertigen.

Wie steht es denn mit der »Böhmischen Dampfschiffahrt? — Könnten Sie mir hierüber irgend eine Aufklärung geben. da ich in derselben pr 6000 fl. CM. interessirt bin die Ihr Haus für mich ausbezahlte, so würden Sie mich verbinden, der ich mit dem Gefühle der aufrichtigsten Hochachtung mich nenne

Meinen Herren bereitwilligster.

Digitized by Google

108.

Fletscher és Punchonhoz.

(e. f.) Pest, 1842. márczius 20.

Es wäre möglich, dass durch meine Dazwischenkunft, — eine Dampfmaschine von 30 Pferdekraft mit zwei Wechseln bei Ihnen bestellt werden würde.

Sagen Sie mir: ob Sie diese liefern können? — wann Sie fertig werden könnte? und was Ihre Preise und etwa anderweitige Bedingnisse sind?

Glauben Sie nicht, dass zum Betriebe einer Mühle eine Engine Maschine geeigneter wäre, als eine, wie Sie uns lieferten? — Und dass die Kessel von einem dickeren Blech gemacht werden sollten, als die Kessel unserer Walzmühle in Pest? — Diese sind sehr schwach — und nach einem Gebrauche von weniger als 6 Monaten bereits in einem so schlechten Zustande, dass ich, aufrichtig gesagt, es schon mehrmals sehr bereute, sie bei Ihnen bestellt zu haben. — Können Sie jetzt vielleicht Etwas Besseres liefern, jetzt, da Sie besser eingerichtet sind?

Ich erwarte Ihre Antwort. und bleibe mit aufrichtiger Werthschätzung Ihr

ergebenster.

109.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pest, 1842. április 4.

Kedves Barátom!

Crescence parancsából — (de a nélkül is meg fogtam volna cselekedni) — örömmel jelentem, hogy: Caroline leányunkat Festetich Dénes feleségül veszi. S úgy legyen! A fiú csinos, pénzecskéje is van, s mi több ennél: lelke is szép és művelt is, . . miszerint — mennyire emberi eseményekbe pillanthatni — azt hiszszük, azt reméljük: »Gyermekünk földi sorsa, földi uta, biztosítva van.« Kesertül menten éldeljük is ez okért a ránk szállott mennyei

Digitized by Google

áldást; s midőn ezt tennénk, lehetetlen Wesselényi Miklós barátunkról megfelejtkeznünk, kit — habár sokban nem is osztozunk véle — becsülni, szeretni soha meg nem szüntünk.

Élj boldogúl, emlékezz meg néha rólunk, s tartsad meg családunkat szíves hajlamidban!

Széchenyi István.

Pest, április 4-ik, 1842.

110.

József főherczeg nádorhoz.

(m. k.) Pest, 1842. április 17.

Euer k. k. Hoheit,

Durchlauchtigster Herr Erzherzog!

Höchstdieselben haben geruhet einen Theil des vor dem Ilkei'schen und Rudolph Wodianer'schen Hause an der oberen Donau-Zeile liegenden Grundes zum Behuf eines dort mit der Zeit zu erbauenden ungarischen Theaters zu bestimmen. Da dieser Grund von einem Flächeninhalt von beiläufig 1200 □° ist, so vermuthe ich Endesgefertigter, dass zum obbenannten Zweck eventuell die Hälfte des besagten Grundes bestimmt werden dürfte, indem 600 □° für das grösste Theater hinreichend ist, wenn nämlich die Zufahrten frei sind, und keine Nebengebäude beabsichtigt werden. In dieser Voraussetzung erkühne ich mich Ew. k. k. Hoheit unterthänigst zu bitten, die andere, und zwar die gegenüber dem Merkantil-Gebäude liegende Hälfte des benannten Grundes mir schon jetzt um einen annehmbaren Preis als Eigenthum überlassen geruhen zu wollen, was ich durch folgende Motive zu illustriren mir erlaube:

1-o. Das zu erbauende Theater würde auf dem oberen Theil des benannten Grundes eben so gut, und vielleicht noch besser stehen, als auf dem Untern, und zwar, weil die grösste Zu- und Abfahrt zum Theater mit der grossen Zu- und Abfahrt der stabilen Brücke, die unmittelbar vor dem untern Theil des Grundes statt hätte, in keine Collision käme, und somit in dieser Hinsicht

Digitized by Google

keine gegründete Reclamationen gemacht werden könnten, dass der schlechtere Theil des in der Frage stehenden Terrains, zum Zweck eines National-Institutes bestimmt worden wäre.

2-o. Es wäre vielleicht zu wünschen, dass das dem Merkantil-Gebäude gegenüber zu kommende Gebäude beiläufig nach denselben Proportionen aufgeführt werde, welche das Merkantil-Gebäude hat, und dass dasselbe, wenn auch nicht zur gleicher Zeit, aber dennoch unmittelbar nach Beendigung der stabilen Brücke ebenfals beendiget werde, damit der die Brückenauffahrt umgebende Platz vollendet und zur Brücke in schöner Harmonie stehe.

Ich verpflichte mich aber, mich nicht nur nach den Proportionen des Merkantil-Gebäudes zu halten, sondern den Bau womöglich gleichzeitig mit der Brücke oder unmittelbar nach deren Eröffnung zu beendigen; wo hingegen ein Theater einigermassen andere Dimensionen erheischen dürfte, und es überdiess sehr in der Reihe der Möglichkeiten ist, dass ein ungarisches Theater, um erneuert in's Leben zu treten, vielleicht viel längere Zeit bedürfen würde, als die Brücke beendigt werden wird.

3-o. Die beabsichtigte Donau-Regulation scheint auch kein Motiv gegen meine unterthänigste Bitte zu sein, indem durch die Donau-Regulation die Ufergründe am fraglichen Orte nicht geschmälert, sondern im Gegentheil erweitert werden.

4-to. Durch die Stockung des Handels und überhaupt durch die ungünstige Zeitperiode in Hinsicht der Geldverhältnisse, ist auch im Kauf und Verkauf der pester Gründe eine ungewöhnliche Lauheit eingetretten, und viele Gründe sind dadurch bereits entwerthet worden. Der Kauf eines solchen Platzes, der noch mehrere Jahre als Brückenhof dienen muss, würde, wenn auch nicht vollkommen, aber dazu dennoch auch etwas beitragen, das Vertrauen und den Muth zu Unternehmungen herzustellen, deren Mangel die allerwesentlichste Ursache der jetzigen Stagnation ist, weder die Bedürfnisse sich vermindert haben, noch endlich die Erzeugungsfähigkeit sich verkleinert hat; endlich

5-o. Glaube ich gehorsamst Gefertigter als Bürger von Pest auf die höchste Gnade Euer k. k. Hoheit denselben An-

Digitized by Google

spruch machen zu dürfen, dessen sich mehrere Bewohner der Stadt Pest zu erfreuen haben, die zum Behuf ihrer Bauten sehr vortheilhaft gelegene Gründe angewiesen erhielten, wodurch das allgemeine Wohl nicht minder, wie das Wohl der arbeitenden Klasse auf's Wesentlichste befördert würde.

Was den Preis der besagten Gründe anbelangt, so nehme ich mir die Freiheit, hiemit zu erklären, dass ich nicht dreist genug bin, irgend ein Geschenk zu erwarten, sondern einzig allein jene Berücksichtigung in Anspruch nehme, dass viele bisherige Verkäufe wirklich zu hoch gespannt waren, und dass der Werth eines Grundes, den man baar zu zahlen, oder wenigstens Interessen dafür zu entrichten beabsichtiget, sich dadurch nicht wenig niederer stellen muss, dass man denselben erst nach Verlauf einiger Jahre wird benützen können, wenn nämlich der Brückenbau es erlauben wird.

Einem gnädigsten Bescheide mit tiefster Ehrfurcht entgegensehend, nenne ich mich Euer kais. königlichen Hoheit ganz unterthänigster Diener

Pest, den 14. April 1842.

Gr. Stephan Széchenyi.

111.

Zsoldos Ignáczhoz.

(e. f.) Pest, 1842. június 25.

Igen tisztelt Hazámfia!

Folyó hó 18-án költ becses levelét »A Szolgabirói Hivatal« czímű munkájával, melylyel engem megtisztelni méltóztatott, igazi érdekkel vettem. Többszöri szives ajándékinak, midőn ez ujabbikáért hálámat mondom, szeretném, hogy már annak becses tartalmában is — miről *Zsoldos Ignácz* hazaszerte ismert s köztiszteletben álló neve eléggé kezeskedik — részesülhettem vala; de sok foglalatosságim annyira kifogyasztnak időmből, miszerint nem mertem tovább hallgatni, azon hiedelem kikerülése végett, nehogy honunkban én is, sok másokkal, hosszas adósság emberének lenni látszassam.

Digitized by Google

Isten tartsa Ont, ily igazán közhasznú fáradozásinak minél további folytathatására jó erő s egésségben szívemből kivánom. Legvalódibb tisztelettel és hazafi érzéssel ki maradok rokonkeblü honfitársa

Sz. I.

Pest, június 25. 1842.

112.

A Pesti Hirlap szerkesztőségéhez.

(e. f.) Pest, 1842. június 27.

Alúlírt illedelemmel bátorkodik a T. cz. szerkesztő hivatalnál tudakolni: Valljon azon nagy öröm, melyet a Pesti Hirlap »Baranyai felírás« [1]) szakaszában nyilvánítni szives, mikép a »Kelet Népe« czímű könyve az aláírtnak nem lett volna utolsó munkája, de még a selyemtenyésztésrűl is fogna írni, — valljon — mondom ezen öröm tek . . . Baranya vármegye karai és rendeinek, vagy a beküldő úrnak, vagy egyedül a t. szerkesztőségnek volt-e nyájas kifakadása?

Gr. Széch. I.

113.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1842. július 13.

Mon cher ami!

Július 8-iki sorait vettem. Én bizony nem emlékezem, hogy W. Faurenak valamivel tartoznánk. Breisach várjon, míg jövök, mikor elrendelendjük a dolgot.

[1]) Haimer Ignácz nevével aláírt megyei közgyülési tudósítása a Pesti Hírlap 155-ik számában 452-ik lap, harmadik hasábon. A 9-ik pont alatt említi Széchenyi megkereső levelét Majláth György baranyai alispánhoz a szedertenyésztés tanításáról a sopronyi szederegyleti intézetben; kilátásba helyezvén egyszersmind, hogy még ez évben egy munkát fog kiadni a selyemtenyésztésről. Ezt illetőleg apostrophálja a czikkíró kövér betűkkel, »örvendjen tehát velünk az egész haza a ***Kelet népe*** nem lesz utolsó munkája gr. Széchenyinek.«

Digitized by Google

Feleségem még mindig gyengélkedik. Lederer az orvos ennek okáért kívánja, minél tovább maradna itt — és e szerint Caroline august. 8-án itt fog asszonnyá válni.

Andrássy írt a vas szemek tárgyában. Már válaszoltam neki, dass ich ihm jetzt darüber gar kein Wort sagen kann. Egészen köztünk: nekem ezen közbenjövet igen alkalmatlan. Nehéz azt mondani »Nem.« t. i. minden próba nélkül — és ha azt mondjuk »igen« lesz valami nyerni való ... majd a Báró is fogja csinálni, vagy protegei által csináltatni. Andrássy tehát alkalmasint úgy sem kap az egészből semmit. És csak a sok baj és secatura. O Gott, bewahre uns von solchen Freunden! Egyébiránt, T. Clark fog tehetni ebben legtöbbet. Es wird gut sein auch für A. Clark einstweilen von der Sache gar nicht zu reden, oder kann man dies nicht vermeiden: sich nicht gerade zu dagegen auszusprechen.

Én a szeder »egyleti nagygyülés után, mely 25-kén leend, tüstént Pestre megyek. A garat bizeg, de se nem jól, se nem kedvem szerint; — ámde azért eddig csak megvagyunk.

Schreiben Sie mir von E. H., wenn er in Pesth ankommt. Isten áldja és tartsa. Alles Liebe von den Meinigen an Sie. Empfehlen Sie uns Alle recht angelegentlich und umständlich an Heinrich.

Ich Schreiben vom 8-ten July erhielt ich

Széchenyi István.

114.

Tasner Antalhoz.

Sopronmegyei Congregatióban 1842. július 18.

Barátom, ide mellékelek egy levelet. Tegyen vele, mit legczélirányosbnak itél.

A szárazság megöl nálunk mindent, engem N° 1, alig hurczolom magamat. — Egyébiránt minden mozog; — a garat is mozgásban — jóllehet bágyadtabban. Én, ha ki nem dülök, július 28-kán Pesten leszek. God bless you Dear Sir. Házamban ezer baj.

Széchenyi István.

Digitized by Google

115.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1842. július 27.

Barátom, ma akartam indulni Pestnek, de éppen nem megyek, a menyekző előtt, mert Feleségem nehány nap óta roszszabbúl van, — kérem tehát, mondja annak, ki tán rám vár, hogy august. 10-ke előtt semmi esetre nem fogok Pestre érkezni.

Teleki Jósef írt, tartanám meg az Akadémia Nagyülését most, vagy hagynám novemberre. Én minden esetre *most legalább* nem tartom. Közölje ezt az illetőkkel; Telekinek írni fogok.

Tressinsky Ferencz ismét lamentál, hogy nem fizet az Akademia, jóllehet 8000 ft. pengővel tartozik. Kérem — szóljon Bertha, Helmeczy és Schedellel .... man muss Rath schaffen.

Szeder Egyleti nagygyülésünk tegnapelőtt volt. Jó ment végbe. Én kellemetlenül vagyok, félig beteg-felvigyázó, félig vendégfogadós. Alig dolgozhatok a garaton. Írjon, mikép van a város, a híd, meg a gőzmalom.

28-kán.

Feleségem veszélyben nincsen, de ... mégis félek, sokat és sokáig fog még nyavalgani .... mi: kis ráadás, ugyis eléggé complicált létemre bizony néha erős próbára teszi vállaim erejét.

Isten áldja.

Széchenyi István.

Köszöntse nevemben ... Heinrich bácsit, A. Clarkot stb. Schreiben Sie mir per Apices ... einige Haupt Begebenheiten. Valhallával mikép vagyunk? August. 20-kán leteszik-e a híd követ?

116.

Nagy Pálhoz.

(e. f.) Pest, 1842. augusztus 7.

Őszinte köszönetem mellett, hogy Bertha Sándor magyar T. Társasági ügyésznek május 21-iki leveledben oly loyalis módon

Digitized by Google

válaszolni sziveskedél, újra vagyok kénytelen barátságodhoz folyamodni. S ugyan is oly mostoha állapotban van tudós társaságii pénztárunk, — s pedig egyedül a restantiák hosszú sora miatt, mikép legsürgetőbb kötelességeinknek sem tehetünk eleget. . . Ha tehát lehet, segíts rajtunk és ha lehet minél előbb — nehogy ezen intézet is sok egyebekben hazánkban szakadatlan adakozások közt pangjon — könyörülj Barátom — szegény fejemen, kinek osztályrészül több efélék közt azon mulatságos időtöltés is jutott: meg nem szünőleg incassálni itt is — ott is — ha hogy mind azt, mit jószándékúlag megpendíték, egymásután temetésre kisérni nem akarom.

Vigasztalj néhány sorral kérlek, és maradj jó akarom, jó barátom, mint eddig valál, ki legőszintébb tisztelettel vagyok valódi hived Sz.

117.

Ismeretlenhez.

(e. f.) Czenk, 1842. szeptember 3.

Mein sehr lieber Freund!

Seit Jahren habe ich mich nicht so gewaltig geärgert, als über die zwei Artikel, die den Herrn von Bethmann betreffend, in dem Pesther Tageblatt Nr. 134 und 156 [1]) zu lesen sind. Ich lese diess Schandblatt, das sich für liberal hält, weil es Alles angreift, was nicht im Schlamm liegt. niemals, und so erfuhr ich diese Infamie erst vor einigen Tagen; wann man mir auch

[1]) Széchenyi felháborodását a Pesther Tageblatt ellen, ezen lap 134-dik számában »Briefe aus Pesth an Frau von K. in Ofen« czimű czikk idézte elő, melyben nem épen kiméletes szavakban elmélkedik Bethmann frankfurti bankárról és azon tényről, hogy a pesti gyepen Orelia nevű lovával az 1000 ⌗ nagy dijat és Rococo nevű lovával még más négy dijat elnyert Esterházy. Lichtenstein herczegek. Clam Gallas gróf és Csapody lovai elől. A 156-ik számban Nassau Károlytól 666-ik lapon első hasábon »Ungarn und Siebenbürgen« rovatban jelent meg egy czikk, mely némileg a Bethmann elleni valótlanságokat helyre igazítja, másrészt azonban a magyar versenyfutásokat legyalázza s azt felnőtt gyermekek játékának tartja, s erős philippicát tart az aristocratiának.

Digitized by Google

erzählte, dass sich Herr von Bethmann darüber gekränkt fühlt, und sich an dich, zwar auf das Mässigste, aber Bestimmteste geäussert habe, »seine Pferde nie mehr nach Pesth senden zu wollen.« — In meiner Wuth konnte ich nur mit Mühe die Lust in mir erdrücken, directe mit der Peitsche gegen die blöden und infamen Autoren dieser Diatriben aufzutreten. Die Schaar dieses Fliegengeschmeisses ist aber zu gross, um in corpore durchgeprügelt werden zu können, wesswegen ich glaube, einen Gegenartikel, in welchem wir Alle unseren Ekel über das Geschehene unumwunden aussprechen, in irgend einem Blatt einzurücken. Diess würde jedoch zu einer Polemik führen, zu der ich keine Zeit und durchaus keine Lust habe, indem ich mich nicht gerne in die Kleye mische, um von den Schweinen nicht gefressen zu werden.

Wir haben demnach etwas Anderes im Sinne, denn wir sind Alle auf das äusserste ultrirt. wo du uns helfen musst. — Wir wollen dem Herrn von Bethmann eine öffentliche Satisfaction dadurch geben, dass wir ihn hiemit bitten und einladen, das kommende Jahr seine Pferde gewiss wieder nach Pesth senden zu wollen, und wo möglich selbst zu kommen, wo wir schon wissen werden, ihm jene Beweise von Achtung und Gastfreundschaft zu geben, die ihm gebührt und die wir für ihn fühlen.

Sei mein Organ in dieser Hinsicht, liebster Freund, und biete uns die Hand, jenen Schandfleck von uns abwaschen zu helfen, den die Infamie einiger Hirnloser auf uns warf, und der einigerweise auf uns, vielleicht in den Augen einiger schlecht Unterrichteten klebenbleiben möchte.

Diese Zeilen sind schnell und schlecht geschrieben. Du kannst sie aber dennoch — denn sie sind wenigstens verständlich — zu unserer Satisfaction nach ihrer ganzen Länge und Breite wo und wie du willst, anführen.

Beehre mich mit einigen Zeilen nach Pesth, wohin ich in einigen Tagen gehe, und sende mir wo möglich die Copie des Briefes von Herrn von Bethmann an dich.

St. Sz.

Zinkendorf, den 3-ten Sept. 1842.

Digitized by Google

118.

Hausenhez.

(e. f,) Pest, 1842. október 12.

Nagyon tisztelt Uram! Legyen szives mássát azon két aláírásnak okkal móddal, de ne igen elkésve kezeimhez juttatni, melynek egyikét Londonban az utolsó verseny alkalomkor kezdénk meg és Csúnyon (Sandorf) Zichy Emánuel grófnál folytatánk és aztán azon második aláírásnak mássát is, melyet Csúnyon kezdénk. Erre nézve kérem tegye magát Zichy Emánuel gróffal érintkezésbe.

Bámulva olvasánk a Hírnök 77-ik és a pesti Tageblatt 236-ik számaiban, mely, mint hallom, a Pannonia után eredt, hogy Báró Stürmer Arabjával megverte volna lovamat.[1]) Ugyan ki mert ily hazugsággal a világos napnak képébe hazudni. Hiszen Ön több száz jelenlevőkkel saját füleivel hallá, saját szemeivel látá, mikép kérkedett a kis tábornok és mint maradt aztán sárba, mikor tettre került a dolog. Ily alkalomkor azt hinné az ember: hallgat a vesztes fél, kivált ha a győztes annyi gyöngédséggel bir a lecséplett bramarbást le sem kaczagni, sőt, hogy elismeri csalatkozását .... ámde, hogy ily goromba hazugsággal lépjen fel, azt valóban nem hinné senki.

Kérem tudja Ön jó móddal meg, mikép jött a két pozsonyi újságban az érintett elfacsarás, sőt hazugság .... Itt egy kis malicia fekszik, kötekedés t. i. a verseny ellen és az Arabónikának kiszépítése. Ezt szó nélkül hagyni nem lehet. Önnek, mint a pozsonyi versenyegylet Organumának ilyes falsumokat tán rectificálni kellene.

Reménylem, nemsokára kapni sorait, addig is szives jóvoltába ajánlván magamat

Önnek

őszinte lekötelezettje

Sz. Ist.

---

[1]) Stürmer báró, Hermedy nevü arab ménje. Széchenyi magyar lovát gróf Batthyányi István lovagolta. Hermedy vezetett, de kitört s vesztesnek nyilváníttatván, Széchenyi lova lett a győztes.

Digitized by Google

119.

Blinkhornhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1842. november 12.

Dear Blinkhorn! Robinson writes to me, that you did not send for the Dorse filly yet. How is that? I should think you ought not to wait longer and send for here, before the bad weather sets in. As I selld her to you possed it in consequence short of a companion. I gave the two year old Titania colt in Huckles hands. I am very sorry that the big Chirzine colt is not in training. Certainly he is rather slow yet, but why he should not turn out it will managed a good one, I don't see.

I did not hear much particular from the Prague races, I hope you had good luck, ond now God bless you

yours very truly

Pesth, novemb. 12. 1842.

120.

Robinsonhoz.[2])

(e. f.) Pest, 1842. november 12.

Dear Robinson. In answer of your novemb. 7, I am very glad to say, that about the covering of our mares you meet my

[1]) Blinkhorn versenylovak idomítójához írja Széchenyi: Kedves Blinkhorn! Robinson írja, hogy ön a Dorse csikóért még nem küldött el. Hogy van az? Úgy vélem, hogy ön ne várjon tovább s küldje ön ide, mielőtt a rosz idő beállana; hogy én azt önnek átadtam, azért történt, mert nem volt párja. A két éves Titánia csikót Hucklenak adtam a kezeibe. Nagyon sajnálom, hogy a két éves kövér Cherzin csikó nincs idomítás alatt. Az most bizonyára még lassúbb, azt azonban be nem láthatom, mért ne javúlhatna meg, ha jó idomítás alá kerül. A prágai versenyekről nem sok részletet tudok, reménylem, hogy önnek jó szerencséje volt, s most isten áldja meg. Igaz lekötelezettje.

[2]) Kedves Robinson! Válaszolva november 7-iki leveléfe igen örvendek, hogy a mi kanczáink fedeztetésére nézve véleményeink megegyeznek. Már néhány nap előtt írtam gróf Hunyadynak, s el lett határozva, hogy mi

Digitized by Google

ideas. — I wrote it is several days ago already to Count Hunyady and it is settled, that we may send our four mares 15 ♯ a piece to Ürmény to be covered by any of his two stallions. — Now you know enough and may in proper time and proper ordre settle the rest. — As to Blinkhorns not having yet taken the mares it is rather curious, I will not yet say, provoking. I wrote him this minute a few lines, saying only it would be high time, to fetch the filly which he bought. Now we will see, don't deliver her except for ready money ot good surety — and now good — bye.

Pesth, novemb. 12. 1842.

121.

Báró Wenkheim Bélához.

(e. f.) Pest, 1842. november 19.

Mein sehr lieber Freund!

Obschon ich deutsch schreibe, so hoffe ich, dass Du mich dennoch für keinen schlechten Patrioten halten wirst. — Gott sieht eben nicht immer auf die Zunge, sondern manchmal auch auf das Herz. Und da ich eben in einer Athmosphäre bin, wo $^2/_3$ deutsch ist und ich folglich sans vouloir nur deutsche Luft athme, so geht es mir jetzt leichter, mich deutsch auszudrücken.

Ihr braucht einen Hengst. Ich aber möchte einen verkaufen — nämlich den Shilelagh Christine colt.

Nach bestem Wissen und Gewissen ist kein besseres Pferd für Euch im Lande, es hat aber einen sehr grossen Fehler, nämlich dass es ein Krippenbeisser und sogar ein Luftkopper ist. Ich lasse ihn nicht trainiren, — weil ich überhaupt bei mir, to

---

a 4 kanczáinkat 15 ♯ darabonként Ürménybe küldjük fedeztetésre a két csődör valamelyikéhez. Ön immár eleget tud, a többit az idő és körülményekhez képest megállapíthatja. Hogy Blinkhorn számára a kanczák nem lettek megtartva, az legalább is feltünő, nem akarván mondani, hogy provokáló dolog. Írtam is neki e perczben nehány sort, csak annyit mondván, hogy legfőbb ideje volna a megvett kanczát elvinni. Most meglátjuk; de csak készpénz vagy jó biztosíték mellett adja át neki. Isten önnel.

Digitized by Google

kiep my money in my pocket, nicht trainiren lasse, sondern nur bei Emanuel Zichy ein Kramperl habe, der für Schilelagh keinen Platz hat. – Dieser ist demnach verkäuflich; und es wäre, ohne die Zeit vorüber gehen zu lassen und ihm bereits das nächste Frühjahr nicht zu gebrauchen. Ich frage mich demnach an: ob Ihr drei Horatier des Alföld auf das besagte Thier reflectirt oder nicht. Ich handle mit Euch nicht gerne. Setze deshalb meine Conditionen klar und vernehmlich hieher. Ich lasse das Thier nach Pest kommen, damit Ihr dasselbe mit hardeggischer Masse mittelst Zirkel und dergleichen durch und durch untersuchen könnt. Gefällt Euch der Monsieur nicht, so bezahlt Ihre seine Reisekosten von Zinkendorf hieher, sowie diese aus den Rechnungen meines Studgroom M. Robinson sich erweisen werden, und ausserdem 100 fl. C.-M. Poenfall, damit ich den Monsieur wieder zurückspediren könne. — Kauft Ihr ihn jedoch, so bezahlt Ihr keinen Poenfall, sondern nur die Hälfte der Reise-Unkosten von Zinkendorf hieher. — Sein Preis ist folgender: 500 Stück vollgewichtige Ducaten, und zwar 300 ⌗ bei Uebernahme, 100 ⌗ sammt 6% Interessen den 1-ten August 1843, und 100 ⌗ gleichfalls mit 6% Interessen endlich den 1-ten Jänner 1844. — Bei mir hatte der Monsieur in einem Augenblick irgend einen Anfall von Colik. Sollte derselbe bei Euch jedoch nach Uebernahme einen stärkeren Anfall bekommen, was ich aber gar nicht vermuthe, so zahlt Ihr anstatt den später zu erlegenden 200 ⌗ nur die Hälfte. Im Falle er aber stirbt, gar nichts mehr.

Ich stipulire mir ausserdem das Recht, 3 Stutten bei ihm jährlich gratis belegen lassen zu dürfen, so lange er in Eurem Besitzthum ist. Endlich geb ich euerem Gestütsmann 100 fl. C.-M., Ihr hingegen dem meinigen gleichfalls 100 fl. C.-M.

Ich halte das Krippenbeissen für nicht erblich; in England wenigstens sind es die besten.

Und nun bitte ich um eine Antwort. Nach meiner aufrichtigen Ansicht mache ich Euch so annehmbare Anträge, dass Ihr zugreifen müsst, denn der Monsieur ist von Geburt, Grösse, Stärke, Farbe, Auge, Proportionen, Action wirklich ein seltenes Product!

Digitized by Google

Ich höre, Ihr amusirt Euch vortrefflich. Well done! ich kann von mir nicht soviel sagen. — Ámde én már kikaptam a magamét és azért most dologgal kell fizetnem érette; — és most Isten veletek. — Meiner hohen verehrten Gönnerin, Eurer lieben, lieben Mutter, meine ehrerbietigste Empfehlung. — sowie an alle Körösladányer meine herzlichsten Grüsse.

122.

Döbrentey Gáborhoz.

Pest, 1842. november 24.

Tisztelt Barátom.

Mai ülésünkben: Batthyányi Lajost írtam Tasner vendégeül 62-ik szám alatt közebédi ívünkre. Bravo bravissimo!

Látom a házi gazda magához vonz!

Önt fölöslegűl aziránt akarom e szapora sorok által figyelmeztetni, hogy a névkönyvben előforduló egyetlen egy tagját az Akadémiának sem kellene fölszólítás nélkül hagyni . . . és arrúl legyen önnek gondja — mert hiába emberek vagyunk, — és *egy* megsértett többet árt sokszor, mint száz lekenyerezett használ.

Ragályi példáúl, egészen köztünk, fel van-e szólítva?

Sietve

Széchenyi István.

Holnapi ülésünk délután van, kezdete 4 óra, ott reménylem látni önt. Mi ugyan azt mondtuk pénteken vége az aláírásnak . . de szombaton délkor is berekeszthetjük.

Pest, novemb. 24. 1842.

123.

Báró Gervay Józsefhez.

(e. f.) Pest, 1842. deczember 5.

Mein sehr verehrter Gönner!

Während meines letzten Aufenthaltes in Wien habe ich mir die Ehre erwiesen, Sie zu besuchen. Aufrichtig gesagt,

Digitized by Google

geschah dies nicht allein, um Ihnen meine Ehrerbietung, die ich stets für Sie hegte, zu bezeigen, sondern um zugleich durch Ihr Organ meine Bereitwilligkeit, »den Zwecken der Regierung meine besten Kräfte zu weihen,« an Jene kommen zu lassen, die an der Spitze unseres Kaiserstaates stehen. - - Sie haben mich mit Wohlwollen aufgenommen, und schenkten meinen Worten Glauben, ich hingegen verliess Sie mit dankbarem Gefühle und festen Willens, wie ich Ihnen verhiess, noch in diesem Jahr nach Wien zu gehen, um alldort Alles das, was ich Ihnen mittheilte, in noch grösserem Detail zu wiederholen und sogar, wenn man es wünschte, zu Papier zn bringen. — Neueren Nachrichten zufolge jedoch, die ich aus sehr verlässlichen Quellen geschöpft zu haben glaube, habe ich meinen Plan geändert, und gehe nicht mehr; was ich Ihnen hiemit zu sagen für Pflicht halte, damit Sie mich nicht missdeuten.

Ich höre: man traut mir nicht und schenkt mir keinen Glauben. Wenn so, dann ist es besser, ich gehe nicht; denn wo Misstrauen herrscht, da scheitert die beste Absicht. Wie sehr ich mich hierüber aber gekränkt fühle, können sie sich denken. und wirklich gar nicht etwa wegen meiner Person, denn ich habe mit mir längst Rechnung gemacht, trachte Recht zu thun und scheue Niemanden; sondern weil ich — offen gesagt — täglich nuhr zu der Ueberzengung gelange, wie viel Nützliches in Ungarn mit verhältnissmässig leichter Mühe bewerkstelligt werden könnte, — wie wenig biedere, zugleich aber auch geschickte Diener die Regierung indessen in diesem Lande besitzt. — Ich bin gewiss sehr weit entfernt so thöricht zu sein, zu wähnen, die Regierung sei in irgend einer Verlegenheit, oder dass meine schwachen Kräfte eine grosse Beachtung verdienten; andererseits, gestehe ich aber, stelle ich mich auch nicht zu tief, und weiss, wie vieler Confusion, wie vielem Unglücke oft bloss ein rechtschaffener ausdauernder Wille und ein bischen moralischer Muth vorzubeugen im Stande sind; demzufolge ich die Ueberzeugung in mir trage, der Regierung, deren Interesse mit dem unserigen so identisch ist, trotz meiner Unbedeutendheit manchmal dennoch ganz gute Dienste leisten zu können, zumal wenn

Digitized by Google

ihre Zwecke mir bekannt wären. — Da ich jedoch, wie gesagt, keine Hoffnung haben kann, meine Ansichten geltend zu machen, oder wenigstens Vertrauen einzuflössen, so will ich meine Reise für diesmahl aufgeben, — und mich einstweilen der Hoffnung hingeben, dass man über meine bisherigen politischen Schritte, die aber nie schlecht gemeint waren, endlich doch den Schleier ziehen, und mich mit Wohlwollen beurtheilen wird. Was sollte ich denn Uebles wollen? — und wie könnte ich so niedrig oder in meinen Jahren und in einer so ernsten Sache so leichtsinnig sein, mich selbst anzutragen, wenn Arglist, oder nur eine unüberlegte Laune in meinem Busen wohnte.

Ich glaubte — und es ist möglich, dass ich mich irrte, — ich glaubte aber, die Regierung beabsichtige die allmählige Abolirung der ungarischen Verfassung und eine vollkommene Verschmelzung aller in der Monarchie lebenden Völker. — Die Treue zu meinem Blute und zu der ererbten constitutionellen Form — liess mich deshalb die Bahn der Opposition betreten. — Die ungarische Sprache ist jedoch die Sprache des Gesetzes in Ungarn geworden, und unsere Regierung stellte sich auf das Feld des constitutionellen Fortschrittes, auf dem sie beharret. — Ich bin demnach entwaffnet, und der bereitwilligste Anhänger der Regierung, der ich nie einen Augenblick aufhörte ein treuer, loyaler Unterthan des Kaiserhauses zu sein. — Was ist nun in dieser Ansicht, in diesem Betragen Inconsequentes oder gar Räthselhaftes? — Ich frage Sie. — Mir scheint: als ehrlicher Mann könnte ich ja gar nicht anders denken und zu handeln Neigung in mir finden, der ich kein Advocat oder Rabulist bin, aber wirklich das Wohl meines Landes vor Augen habe. — Ja wenn die Schreier und ungewaschenen Buben hier zu Lande mich als einen Apostaten, der seinen Mantel nach dem Winde dreht, — zu schildern und zu verunglimpfen suchen, — à la bonheur, das begreife ich. — Denn wie soll man von jenen verstanden und für loyal gehalten werden, die alle Begriffe verwirren und Loyalität oft kaum dem Namen nach kennen. — In Wien sollte man aber von mir, Gott weiss, anders denken. — Sagt man doch, ich hätte vernünftiger sein, meine Kräfte besser verwenden kön-

Digitized by Google

nen, — ja nun, man mag Recht haben, und könnte ich in das Jahr 1825 mich zurückstellen — es ist wohl möglich, ich würde einen anderen Weg gehen. — Während ich Alles dies willig zugebe und dagegen gar nicht remonstriren will, — kann ich anderseits mit ruhigem Gewissen und einiger Selbstzufriedenheit sagen, — meine Absicht war stets rein — und mit Vorsatz, mit Willen habe ich nie auch nicht mit einem Worte jenen Mann zu täuschen gesucht, den nicht nur die Gegenwart für den Grössten erkennt, — dem aber auch die Zukunft den verdientesten Tribut der Liebe und Bewunderung zollen wird. — Und dies ist, was ich, so viel ich es vermochte, Ihnen in Kürze mittheilen wollte, damit Sie, wie gesagt, mich nicht irrig beurtheilen, wenn ich anjetzt mich von hier nicht bewege, sondern in meiner exceptionellen Stellung mich so feuerfest zu erhalten trachte, dass ich manchmal für die gute Sache auch ein bischen derber auftreten könne, ohne geradezu ausgezischt, übertönt oder gar buchstäblich mit Koth beworfen zu werden.

Viele sagen, ich wäre über die Bewegung erschrocken und suche nun einzulenken und einen Anhaltspunkt zu finden. — Mein Gott — ich bin nicht von furchtsamer Natur — und ich frage, vor was soll ich mich eigentlich fürchten? — — Vor Anarchie? — Es wäre wirklich lächerlich; denn in Ungarn ist man gegenwärtig — meiner unumwundenen Ansicht nach — gar nicht in der Gefahr, dass etwas Uebles geschieht, — sondern dass *Nichts* geschieht und somit das Land in noch grössere Lethargie, Marasmus und Armuth versinken wird, wenn die Regierung ihre Hand von uns zurückzieht. Sollte ich jedoch in dieser Hinsicht irriger Meinung sein und Unruhen und Gesetzlosigkeit vielleicht überhand nehmen, so glaube ich, wird die Regierung es bis zu einer Anarchie nicht kommen lassen — und Ordnung zu treffen wissen. — Ich fürchte mich also gar nicht wegen des Periculum, sondern trauere wegen den lucrum cessans, dass nämlich — Ungarn nicht zu der Blüthe kommen wird, zu der es kommen könnte, — und somit sowohl Ungarn Schaden leidet, als die österreichische Monarchie verkürzt wird, wie nicht minder meine eigene Person, sei es in patriotischer, sei es

Digitized by Google

in finanzieller Hinsicht, — ihren Durst nicht löschen kann. — Ja den Durst, den meiner Ansicht nach jeder ehrliche Mann und besonders jeder Familien-Vater haben sollte, nämlich in Hinsicht der Veredlung und Beglückung seiner Landsleute und der Seinigen, — nicht nur für das Herz und den höheren Sinn zu sorgen, — sondern auch auf den Geldbeutel nicht zu vergessen.

Wenn ich mich also auch jetzt an die Regierung wende, so geschieht es, — weil ich in der Regierung jetzt, da es endlich Zeit wäre etwass Tüchtiges zu schaffen, allein jenen Centralpunkt finde, aus welchem das Wohl von Ungarn und somit das erhöhte Wohl des Kaiserstaates, wie nicht minder mein eigenes und meiner Angehörigen Bene sicher und dauerhaft entquillen kann.

Wären ausschliesslich gescheidte und gute Menschen auf der Welt, so wünschte ich Nichts mehr, als dass diese Zeilen geradezu veröffentlicht würden. So aber zähle ich darauf, dass Sie mich in meiner ohnehin schwierigen Stellung nicht compromittiren werden. Crescence, die Gottlob ganz wohl ist — wünscht Ihnen auf das Herzlichste empfohlen zu sein. — Sie waren immer der treue Freund jenes Hauses, dessen Mitglied sie war. — Schenken Sie ihr ferners, und dadurch auch uns Ihr Wohlwollen, und seien Sie versichert, dass Sie Ihre Güte an keine Undankbaren verschwenden werden. Ich nenne mich mit aufrichtigster Hochachtung

Ihren bereitwilligsten

Graf Stephan Széchenyi.

124.

Hertelendy Dénesnéhez.

(e. f.) Pest, 1842. deczember 12.

Verehrte, insbesonders hochgeschätzte Gönnerin!

Wirklich ich weiss mich kaum zu erinnern je in meinem Leben von Bewunderung so ergriffen und gerührt worden zu sein, als ich es durch Ihr werthes Schreiben von N. N. — geworden bin. Heil Ihnen, vielgeachtete Patriotin, und Heil dem Lande, wo noch solche Seelengrösse lebt; denn es ist unmöglich, dass ein

Digitized by Google

so hoher Sinn, wäre er noch so selten unser Vaterland zu jener Höhe nicht bringe, zu der es von der Vorsicht bestimmt zu sein scheint; indem Beispiele dieser Art zu schön sind, um besonders in jüngeren Gemüthern jenen Anklang nicht zu finden, der unter Menschen stets das Alleredelste unausbleiblich hervorgerufen hat.

Während jedoch Niemand Ihre Seelengrösse tiefer und inniger bewundert als ich, — bin ich andererseits als Familienvater von sieben angeheiratheten und zwei eigenen Kindern verpflichtet Ihnen hiemit zu erklären, dass ich unter jener Form und jenen Bedingungen, unter welchen Sie Ihre patriotische Fundation gestellt haben, unmöglich der Sachwalter Ihrer hochherzigen Intentionen sein kann, und zwar — weil wahrscheinlich mehr als 60 Jahre — im besten Falle — erst ablaufen müssten, bevor Ihre Intention in's Leben treten könnte, — wenn ich schon längst verdorrt und vergessen, meinen Kindern eine Last zurückliesse, welche sie — nebst allen den Lasten, die ich ihnen leider überlassen muss — wahrlich so nahe an den Rand eines Abgrundes stellen würde; dass ich ein pflichtvergessener Vater wäre, wenn ich sie in diese Lage setzte.

Wäre ich jung, oder so gesund, dass ich mir ein längeres Leben versprechen könnte, gerne würde ich mich — Ihrem Wunsche, durch den ich mich übrigens sehr geehrt fühle — unterwerfen; obschon ich sehr gut zu ermessen im Stande bin, welche ungewöhnliche Last, Verantwortlichkeit und Servitute ich auf mich nehmen würde. In meinem Alter, von Geschäften und manchen Übeln bereits gebeugt, darf ich meine, so complicirte Existenz aber nicht noch mehr erschweren. Ich bin ja ohnehin, weiss der Himmel, kein Froher und esse Gottes tägliches Brod nicht ganz umsonst.

Vergeben Sie mir demnach, hochherzige Gönnerin, wenn ich die hohe Ehre, die Sie mir gütigst zugemuthet haben, hiemit ablehne. Es ist aber wirklich weder Hochmuth noch Arbeitsscheu, die mich hiezu bestimmt, sondern einzig allein meine Vaterpflicht, die leider mit Ihrer edlen Absicht vollkommen im Widerspruche steht.

Digitized by Google

Gott der Allmächtige segne Sie, und erfülle Ihre schöne Seele mit jener Zufriedenheit, die Sie in so hohem Maasse verdienen. Mich aber und die Meinigen wollen Sie auch ferner mit Ihrem Wohlwollen beschenken, der ich mich mit dem Gefühle der tiefsten Verehrung nenne Ihren

125.

Cs. kir. katonai főparancsnoksághoz.

(e. f.) Pest, 1842. deczember 17.

Hochlöbliches k. k. General-Commando!

In Bezug auf die hochverehrliche Zuschrift vom 3-ten l. M. Z. 6990 eile ich Einem Hochlöblichen General Commando pflichtschuldigst zu erwiedern, dass ich die Ehre, die mir Frau von Hertelendy [1]) zumuthet, gerade abzulehnen benöthigt bin und zwar aus den Ursachen die ein Hochloebliches General-Commando aus meinem hier beigebogenen Schreiben gütigst entnehmen wolle, das ich an Frau von Hertelendy sammt allen hier rückfolgenden Acten zu befördern gehorsamst bitte. Der ich auch diese Gelegenheit ergreife meine tiefste Verehrung hiemit auszudrücken und mich mit ausgezeichneter Hochachtung nenne

Einem Hochlöblichen k. k. General-Commando unterthänigster Diener Graf Stephan Széchenyi.

---

[1]) Báró Lederer katonai főparancsnok hivatalos átiratban arról értesíti Széchenyit, hogy Komáromy özvegye Francziska, Hertelendy Dénes neje, végrendeletileg a bécs-újhelyi katonai akadémiában 26000 frtnyi alapítványt tett oly czélból, hogy alapítványa folytatólagos nagyobbodása által az intézetben legalább 10 ifjú neveltessék, s kilépésük után katonai felszerelésük is eszközöltessék. E czélból Hertelendy Dénesné gróf Erdődy Cajetán 24000 frtra szóló, Bogáthi Skerlecz Károly 2000 frtra szóló kötelezvényét letéteményezte, s Pécsett levő házát adományozta az intézetnek. Az alapítónő azonban ama óhajának is kifejezést ad, hogy czélja megvalósítására a legérdemesebb hazafinak Széchenyi Istvánt tartja, s kéri őt, hogy ezen alapítványi összeget gyümölcsözés végett Széchenyi átvegye, azt kezelje és avval rendelkezzék. Ezen értesítésre vonatkozik Széchenyinek jelen levele, s azon sorai, melyeket Hertelendy Dénesnéhez írt. (Lásd a deczember 12-én kelt levelet.)

Digitized by Google

126.

Gróf Batthyányi Lajoshoz.

(e. f.) Pest, 1842. deczember 19.

Mein sehr werther Freund!

Ich habe 8 Tage wieder recht kümmerlich durchlebt; und ohne ein Schwächling oder altes Weib zu sein — was ich nächstens thatsächlich beweisen werde — mich ganz abgehärmt. Ich fand selbst mich in politischer Hinsicht wieder so ganz erbärmlich irritirt. Ein Freund, der sich in meine Lage ganz hinein hätte denken wollen, — würde mir ausnehmend wohl gethan haben. — Nach allem was unsere lieben jungen Damen mir gestern gesagt, scheint aber ein Missverständniss zu obwalten, — und bemüssigt mich zu glauben, dass es Dir vielleicht auch ein bischen leid wäre wenn wir noch vor dem Tode ganz auseinander kämen. — Mehrmal war ich demnach auch gesonnen, schon auf dem Punkt, Dir meine stets ganz treu gebliebene Hand zu reichen — ich fühle mich aber selbst jetzt noch, einem Entschluss zufolge den ich in Hinsicht meiner politischen Laufbahn endlich genommen habe, so aufgeregt, — dass ich ein Aufsehen zu erregen befürchtete. — Ich bin heute den ganzen Tag so ungewöhnlich beschäftigt, nach dieser Sitzung, Alt-Ofen, und Nachmittag eine lange Akademie-Sitzung, dass ich Dich heute nicht mehr sehen werde können. Diese Zeilen aber mögen Dir auch einstweilen zum Beweise dienen, wie hoch ich Deine Freundschaft und Wohlwollen stelle.

God bless you dear Sir.

127.

Báró Gervay Józsefhez.

(e. f.) Pest, 1843. január 2.

Ihrem Werthen vom 28-ten December 1842 zu Folge eile ich Sie zu bitten, das hier beigeschlossene Schreiben gleichfalls

Digitized by Google

sub . . . . . an Baron Józsika zu übermachen die Güte haben wollen. Ich bin leider wieder recht unwohl. Trotzdem geniesse ich aber in vollem Zuge die Herablassung und den Edelmuth des Fürsten, den ich von Tag zu Tag mehr Gelegenheit habe zu bewundern und zu verehren, und demzufolge ich hoffe nächstens die Beweise geben zu können, dass meine Absichten rechtschaffen und auch practisch sind.

Genehmigen Sie den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung, womit ich die Ehre habe zu verbleiben Ihr aufrichtigster Diener und Verehrer.

Pest, den 2. Jänner 1843.

Ich bin so leidend, dass ich gezwungen war diese Zeilen zu dictiren. Dem ich sie aber dictirte ist des vollsten Vertrauens würdig.

128.

Marinihoz.

(e. f.) Pozsony, 1843. január 3.

Mon cher Marini!

Il y a plusieurs semaines que je suis en possession de Skill and Chinois que Vous m'avez envoyé. Il est charmant, et il est arrivé en parfait état. Recevez-en mes remerciements I'espère que la maison Sina a déjà acquitté ma dette envers Vous. — Veuillez encore, je Vous prie, m'envoyer les règles du jeu par le Baron Sina, car c'est la seule chose qui me manque, et qui, comme je suppose, doit exister.

Agréez les sentiments de ma plus sincère considération

Votre bien dévoué.

129.

Felső-Büki Nagy Pálhoz.

Pest, 1843. január 15.

Igen tisztelt kedves Barátom!

Még mindig fekvő beteg; noha már javúlás útján vagyok, s ez okból fizetem idegen kéz által jelen sorokban azon hálámat le,

Digitized by Google

melylyel f. hónap 9-ikéről hozzám utasított igen szives leveledért tartozom.

Bizony szinte enyhíti mostani állapotomat is azon barátságos nyilatkozatod, mely szerint engem a némely közintézeteinket illető szüntelen incassatio mulatságától gr. Pálffyra nézve megmenteni kívánsz, s ezért fogadd legőszintébb köszönetemet. Bár több részről is ily készségre találnék!

Sietek tehát ezennel, kijelentett óhajtásod szerint, téged ide mellékelt jegyzék által tudósítani arról, mivel tartozik gr. Pálffy a nemzeti casino és lóverseny intézeteinek. — A mi pedig a magyar tud. társaságot illeti, válaszolhatom: hogy gr. Pálffy részéről az 1837-iki julius 27-ikén fizettetett a pénztárban 400 pengő forint, 1835-iki május 1-től 1836-iki május 1-jéig járóképen. Az azon időtől fogva mult 1842-ki november 1-ső napjáig járt summa pedig legújabban a Te szivességed által vonatott le. S igy már csak jövendőre fizetendő május 1-ső és november első napjain évenként mindenkor 200 és 200 pengő forint, Helmeczy Mihály mint tud.-társasági pénztárnok kezeibe. Még egyszer az isten áldjon a közhasznú szives eszközlésedért, s egyszersmind irántam újra bizonyított készséges barátságodért, melybe ezentúl is ajánlott maradok. Leghívebb szolgád és barátod

Széchenyi István.

Pest, január 15-én 1843.

130.

Gróf Zichy Gézához.[1])

(e. f.) Pest, 1843. január 30.

Lieber guter Geyza.

Nicht nur durch meine Schwester Sophie und Schwägerin Emilie sind, wir deine Mutter und ich, davon unterrichtet, dass du ein braver, fleissiger, gut gesitteter junger Mensch bist, sondern wir hören diese uns über Alles frohe Nachricht von Allen jenen, die in Venedig waren, oder in der Lage sind zu wissen was

[1]) Széchenyi Istvánnak mostoha fia.

Digitized by Google

dort, besonders in der Marine-Schule vorgeht. — Gott segne dich, mein lieber guter Sohn! Du kannst nicht denken, wie deine gute, unübertreffliche Mutter hierüber glücklich ist; — und wie es meinem Inneren über alle Massen wohlthut, meine ehrlich gemeinte Absicht dein Wohl zu befördern, von deiner Seite so schön belohnt zu wissen. — Lasse dich aber, ich bitte dich, durch diese Anmerkung, durch dieses Lob nicht etwa einschläfern, — ja verdoppele sogar deine Aufmerksamkeit, deinen Fleiss, um ja nichts durch Wort, durch That, oder Vernachlässigung zu begehen, was auf deinen Charakter einen Mackel werfen, oder dich in Hinsicht deiner Ausbildung hinter deinen Kameraden setzen könnte. Du must als ein reiner mackelloser, gebildeter Mann dastehen. — Sorge dafür mein Sohn — und du wirst meine Asche recht segnen, dass ich dir, von deiner zartesten Kindheit angefangen, nie unterliess einen solchen Rath zu ertheilen. — Diese Eigenschaften des unbefleckten Herzens und der ausgebildeten Geistes-Fähigkeiten bedarf jeder Mann, der sein wahrhaftiges Glück zu begründen wünscht, — und um so mehr jemand, der wie du ohne Vermögen, ohne besonderer Protection, in der Lage ist, durch sich selbst, durch seine vorzüglichen Eigenschaften, seinen Weg und sein Glück in dieser Welt machen zu müssen. Wache also über dich; und mache dich mit dem Gedanken schon jetzt vertraut, dass du, und so lange es deine Kräfte erlauben, dienen wirst müssen. Dieser Gedanke hat aber gar nichts Abschreckendes in sich . . . vielmehr ist jener nichtsthuende Andere, und am Ende sich selbst zur Last fallende Genussmann zu bedauern und zu bejammern, der die Drohne in dem Bienenkorb der menschlichen Gesellschaft vorstellt. Und glaube mir — ohne dass man sich sagen kann: ich habe einen innern Werth, und bin ein nützliches Mitglied des Staates, wohin mich Gott berufen — kann man nie auf dauernde und wirkliche Weise glücklich sein. Verdoppele also deine Wachsamkeit und deinen Fleiss. Zu deiner Aufmunterung und Gemühtsstärkung theile ich dir folgendes mit. Deine Mutter gedenkt die Seebäder zu brauchen, und wird demzufolge das kommende Frühjahr mit Marie und Béla nach Triest und Venedig reisen. Im.

Digitized by Google

Zurückkommen, wenn gerade deine Ferien anfangen, wird sie dich zu uns bringen, wo du so lange bleiben kannst, als du darfst! Ich freue mich besonders, dich an mein Herz drücken zu können, nur bleibe aber, ich bitte dich auf das zärtlichste, der gute, fleissige, von Allen geliebte und geachtete Geyza — und nun segne dich Gott.

Empfehle mich an alle deine Vorgesetzten und Onkel Ferdinand auf das ehrfurchtvollste.

131.

Döbrentey Gáborhoz.

Pest, 1843. február 1.

Régi és régtűl óta máig mindinkább tisztelt Barátom!

Rosszúl voltam, ma sem vagyok jól, noha sokkal jobban, és ez oka, hogy önt sem személyesen, sem írásban fel nem kerestem, miszerint köszönetemet elmondhatnám, hálámat kimutathatám vala, e folyó hó 18-án kezeimhez küldött Berzsenyi kiadásának folytatása és szíves soraiért. Vajmi jól esett lelkemnek, vajmi jól esett megroncsolt testemnek önnek ezen barátságos szívessége; és ha ezt beteg mondja, ki még most is csak ügygyel-bajjal szedegeti erejét össze, ön bizonyos lehet: őszinte és szívből jő.

Ha egy kissé kiderűl az idő, és ön épen átjönne, kérem látogasson meg, hadd mondanám önnek mindazt, mit ön iránt érzek szóval el, minthogy írással úgyis annyira el vagyok foglalva, mióta újságíró lettem, mikép nem marad időm, bármily kellemes, de egy kissé hosszabb levelezésre.

Vegye ennélfogva addig is, míg meglátjuk egymást, e néhány köszönetsorokat, nyájas kedéllyel és valamint én vagyok önnek őszinte barátja, úgy legyen őszintén ön is enyém.

Széchenyi István.

Pest, 1843. február 1.

Digitized by Google

132.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1843. márczius 26.

Barátom, Önnek 23-iki sorait vettem, minden mellékvényekkel. All right! Az újságokat illetőleg azt hiszem, legjobb azokat mindig a gőzösök által küldeni. Én a Fehér Hattyúban Nr. 6 lakom. A levelekkel szinte ezt tehetnénk.

Egészségem tűrhető. Igen sok dolgom van. De azt reménylem, nem lesz tiszta szándékom és fáradozásom minden haszon nélkül. Okom van így gondolkozni.

Barkassy tegnap volt nálam, engem Onnek dolgárúl tudósítandó, hogy az t. i. ismét hátra van vetve. Miután azonban Barkassy megigérte, hogy Önnek írni fog, én ezúttal semmit sem szólok a dologrúl. Man muss es aber nicht aufgeben.

Igen nagy érdekkel vettem mind azt, mit Ön Zsedényirűl etc. írt.

Setzen Sie mich mit einigen Schlagworten au fait von Allem, was geschieht. Kiss által irathat. Nur Hauptzüge.

Isten áldja

Széchenyi.

Az üdvleldérűl mit mondanak? Elkél?

133.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. május 25. 12 órakor.

Barátom, az itteni dolgok folyama szerint nem mehetek oly hamar Pestre. Kérem ennélfogva 1. köszöntse Heinrichet és kérje, dass er sich um den Huckle und alle seine Pferde annimt.

2. Küldje 4 kocsilovamat és 2 paripámat Wickmann kocsissal, a lovászszal, kinek nevét elfelejtettem, Rosswarterével és Eichbergert sammt Livrée, um sodann hier zu bleiben, hieher... Eichberger tán a kis Calechebe jöhetne, melybe Wickmann befog.

Digitized by Google

Ha azonban igen sok Bagage volna, akkor küldje Eichbergert egyenesen ide gőzhajóra — ki a szennyes mosást és egy nyári Schlafrockot magával hozzon.

Richten Sie das aufs beste. Ich glaube, Wickmann kann in 3 bis 4 Tagen hier sein. Soll acht geben, weil die Pferde sehr dick sind. Recht langsam fahren und vielleicht über Komorn gehen.

Geld und Brief müssen Sie ihm mitgeben.

Igen sietve irok, mert e pillanatban Bécsbe megyek.

Széchenyi István.

Graf Lambergisches Haus Herren-Gasse.

134.

Havas Józsefhez.

(e. f.) Pest, 1843. június 18.

Mein sehr werther Freund!

Hier übersende ich Ihnen mein letztes, unter keinen kleinen Wehen geborenes Kind ... Der 6-te Transport ist noch zurück. Diesen nehme ich aber ganz légèrement, weil er dem Herrn Redacteur à peu près ausschliesslich angeht. Was das hiemit überschikte anbelangt, glaube ich nicht, dass Sie als h. Censor pl. Tit. Etwas zu streichen haben werden. Ich appellire aber höher; und da Sie mir, wenn ich nur die Beute anführen will, die so oft an einem Faden hing, mehrmal den besten Rath gaben und mich nicht einmal aus der Schlinge befreiten, so bitte ich Sie, den ich für meinen Freund und Gönner halte, jetzt um so mehr um freundschaftlichen Rath, da ich eine neue, äusserst kitzliche Laufbahn betrete, die nur dann zum Wohl unseres Landes etwas beitragen kann, wenn sie äusserst tief durchdacht und in strengem Zusammenhang durchgeführt wird. Nehmen Sie also ein Bleistift, vergessen Sie auf den Censor und machen Sie überall ein Zeichen hin, wo es den Havas etwa unangenehm überrascht. Morgen wollen Sie mir aber die Ehre erweisen, sich, sobald Sie frei sind, zu mir zu bemühen, damit wir dann etwas Zeit hätten; ich Ihnen meine vielen Pläne mitzutheilen, Sie hin-

Digitized by Google

gegen mich auf Alles aufmerksam machen, was Sie für gut finden. werden, um was ich bitte.

Gottlob es geht mir Etwas besser.

Isten áldja meg.

135.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. június 27.

Barátom, ide mellékelve fogja Ön találni, hogy Robinson szerint némiek a Christine csikóval, melyet Andrássy vett, Pesten a Köztelken maradtak. Kérem, jó móddal tudná meg Heinrichtől, mennyiben van a dolog és írná meg. Ha valami megtaláltatik, küldené Pozsonyba. Ezen kívül kérem, kérdezze meg Szekrényesít, vajjon mit jelentettem be az idei hetesi gyepre? Ezt írná meg Ön Pozsonyba. Itt minden jól van. A gyapjú nagyon szép, holnap ismét odébb megyek, de alkalmasint Bécsbe és csak onnan Pozsonyba. Man ist sich selber auch etwas schuldig.

136.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. június 29. estve.

Tegnap Vöslauban voltam. Feleségem és Béla jól vannak, de Marie annál rosszabbúl. Ide ma jöttem gőzössel. A herczeg most — úgy látszik — nem szereti az országgyűlés menetét. Önnek két levelét találtam az Adó Nr. VI-tal. Kérem az ide mellékelt levelet küldje tüstént Fehrnek át.

Többi közt: Ön tudja, hogy Emmerling subscriptiót akart készíteni, 1200 polgár aláírásával, melyet igen democraticus szellemben, a városnak elrendeltetési tekintetében petitióként be akart nyújtani az országgyűlésnek. Táry (Tretter) a herczeg által küldve lejött, hogy ezt hátráltatná. Ez meg is történt. Itt azonban — így mondják az uszító triumviratus (Kossuth, Szentkirályi és Ráday) — ezen megdöbbentek. Ráday azonban tüstént lement, hogy ezt forcirozza. Én nem hiszem, de mégis lehet. Kérem, tudja

Digitized by Google

meg ön hányadán van a dolog — aber sehr klug. Valero által' tán legjobb volna megtudni, és mennyire lehet, addig is contraminiroztatni, ... mig én valamit a dologban tehetni fogok. Mankönnte V. in die Confidenz setzen, dass der E. es wünscht. Borsody, tudom, mindent el fog követni most ellenem. Tán még sem fog ártani. Egyébiránt .....

Isten áldja.

137.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 1.

Barátom, junius 28-iki sorait vettem. Igen bánom, hogy Witnal visszakéri fiát. — E tekintetben kettőre kérem Önt: Ön azt mondja: Witnal julius közepe táján Bécsben legyen. Ez igen határozatlan és ekép ki nem vihető. Mert Bécsben most senki sincs. Ich wüsste gar nicht, wo er wohnen sollte und könnte. Én azt hiszem, legjobb lesz őt egyenesen Pestre visszaküldeni, vagy itt tartani. Feleségem 8-án megy Olaszországba. Witnalt akkor Horpácsra akarta árendába adni, hogy mikor visszajön, ismét magához vehesse. — Witnalt igen megszerették. Béla már jól megtanúlt angolúl. Nem volna-e lehetséges őt 3, 4 hónapig még megtartani? És aztán valami más angollal küldeni ki? A másik pedig az: ha Witnal elmén, nem lehet-e őt olyas által pótlani. Tán egy kis Wardrobe által, ki oly korán el nem megy. Irjon erről tüstént. Ide mellékelem azon kis consignatiót, mely tegnapi levelemből kimaradt feledve.

Az Adóról No. IV. ma kaptam. Jól van, julius 6-ikára elküldém a No. V-öt julius 13-án. No. VI. beküldöm nehány nap alatt. Szeretném tudni a Jelenkori praenumeratió mikép megy? Nehány könyveket küldök Önnek azon gőzhajó által, mely e sorokat viszi.

Köttesse be Kammerlohr által, úgy mint az eddigieket. Man müsste aber ihm eine kleine Consignation abfordern, damit nichts verloren gehet.

Éppen most veszi valaki észre, mert nem értette, hogy az

Digitized by Google

Adó No. IV. utolsó szakaszában a negyedik szó hitvallásom helyett hivatallásom van írva.

Ez valóban lesujtó! De egyetlen egy czikk sincs írva ily hiba nélkül. Mondja meg Helmeczinek *kereken*, hogy én azt meguntam, és jóllehet 6 hónapig még a jelenkorba írni igérkeztem — egy betüt sem írok többé, ha még ily eset adja magát elé, de más újsagba, egyenesen declarálva a nagy publikum előtt, hogy oly intézettel nem férhettem meg, mely, de egyetlen egy czikkemet sem bírta goromba hiba nélkül kiállítni. Az előfizetőkkel tegyen, mit akar. Hanem, hogy a vén gondatlan fukart szégyenpadra állítom, arra adom szavamat.

Kérem, küldje az ide mellékelt levelet Fehrnek át. Sie können hiezu den Portier (wenn er nicht besoffen ist) und den Zimmerputzer verwenden.

Isten áldja. Szükség nélkül ne használjon gőzhajót, nékem küldendő levelek számára.

Széchenyi István.

Az Adó No. VI. is elkészült már és ekkép azt is ide csatlom. Nézzen csak utána, hogy ne legyen hibás. És ne jőjjön ki julius 13-ka előtt — a könyvek mellé Kiss — mert épen még ideje van — egy consignatiót is csatland, mely szerint Ön átadandja a könyveket a kötőnek.

138.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 2.

Ide mellékelve küldöm Jankovits Viceispány levelére a választ, melyet a gőzhajóigazgatás küldött. — Legyen szíves, ezt lemásoltatni és *nevemben* egy kis hozzá ragasztott felvilágositó levelkével Jankovitsnak átküldeni a másolatot, az eredetit megtartván; kinek Eszék városával együtt grátiájába ajánlom magamat.

Kérem vetesse le: in dem blauen Doppel-Salon von den 4 Fenstern, 2 kleinen Thüren und der grossen Offnung, den blauen Lampas und von den 4 Fenstern den Gaz und auch die

Digitized by Google

Gold-Stangen. Lassen Sie das ausstauben, und gut eingepackt hieher senden. Vorhin müsste dieser Doppel-Salon vielleicht ganz ausgeräumt werden, wegen Staub, der sich entwickeln wird. Nehmen Sie zu diesem Geschäft ganz einfach den Zimmerputzer. Es ist nicht nothwendig, dass diese Sache gar zu sehr precipitirt werde, aber dennoch sobald es ohne Übertreibung geschehen kann.

Én Hradetzkynek, mikor Pestről mentem, azt hagyám meg, hogy a kikötői aláirást másoltatná le, és a ráirottakat veres téntával iratná be, és az egészet tüstént küldené be, mikép én itt folytathatnám a dolgot.

Eddig nem vettem semmit. Mily vétkes hanyagság ez? Kérem, beszéljen vele jó móddal ily értelemben: hogy én bizony nem űzök tréfát ... ha csak imígy-amúgy jár el ezen dologban, melylyel *megtisztelem* egyenesen kiveszem kezeiből ...

God bless you.

A kikötői felszólítást éppen ma végeztem. Ez hat — wie ich glaube — Hand und Fuss. Bárcsak küldené meg Hradetzky az aláirási ívet egyszer már — én tüstént egyben illeszteném és leküldeném Önnek az egészet. — Hradetzky e mellett küldje meg a mostani választmány consignatióját, mint ma áll.

Ön nem tudom megrendelte-e az Allgemeinét? Ha igen? Jól van. Ha nem, az is jól van. De irja meg, hogy tudjam hányadán vagyok. A Hirnökről lesz gondom.

Széchenyi István.

139.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 4.

Barátom, hivassa az én szakácsomat magához, ki most Lederer kommandirozónál dolgozik. Délután lesz erre ideje a szakácsnak; és mondja meg neki, dass ich ihm die ersten Tage, wo möglich den 1-ten September, in Zinkendorf brauche. Tudósítson azután, mit mondott, und ob ich mich auf ihn verlassen kann? Mikép megy a hid?

Digitized by Google

Julius 5.

Hradetzkyre mindinkább boszankodom. Nem értett-e vagy patrio more hanyag.

Irassa le a kikötö statutumokat és névjegyzékét azoknak, kik aláirtak és küldje úgy, hogy tüstént megkezdhessem itt a folytatást. Ezt mondtam néki junius 22-én. *Tizennégy* nap után a gyáva, a nyomorúlt még ennyit sem tudott végbevinni! Valóban bosszantó!

Igy természet szerént semmi sem lesz belőlünk, ha azok, kiket én bizok meg valamivel, így járnak el dolgaikban. Noch hat Hradetzky mit mir nicht ganz ausgekocht, aber bald wird es seyn.

Nehány nap után úgy szólván egész Dieta küldöttségekre szakadozván, eloszlik. Most csodákat lehetett volna mívelni, és egy otromba hanyag elég az egész dolgot megsemmisíteni. Ich möchte vor Aerger aus der Haut fahren. Reiten Sie den Esel tüchtig ein.

Az Allgemeinét szerencsém van 3, 4 nappal később venni, mint bárki más, mert Pestnek jön Pozsonyba. Küsse die Hand für diese schöne Anordnung.

Habt Ihr denn conspirirt, um mich wie einen Stier zu tode zu hetzen? Tegyen ebben rendelést, ha lehet. Ich bin wirklich schwach und lebensmüde, ob dieser Quälereien .... die man mir wirklich ersparen könnte. Helmeczy is éppen oly gondatlan. Ich bin recht übel gelaunt. Most valami mást. — Ide mellékelve küldöm a kikötői felszólítást. (Der verfluchte Hradetzky hat mir die ganze Sache verkümmert). Ezt minden ujságokhoz kellene annectálni és mindenek előtt volna kiadandó és egyszerre. Nicht so zippelweise, mint második levelemmel bánt Helmeczy. Es verstehet sich von selbst, dass zu dem Felszólitás der ganze Subscriptionsbogen sammt Unterschreiben NB. in der Reihe wie sie unterschrieben haben, und nicht in alphabetischer Ordnung zu kommen hat.

Ich werde sehen, ob Ihr nun mehr könnet als Birn braten. És Ön meg Helmeczy ki tudjátok ezt derekasan állítni.

Digitized by Google

Mir kommt vor, als ob Ungarn in Agonie wäre, denn keiner endigt eine Sache quite well. Bleibt immer etwas zurück.

In dem Felszólitás bitte ich, *Alles* zu behalten, vorzüglich meine lateinischen Wörter, was nicht gerade zu incorrect ist.

Für den 6-ten und 13-ten[1]) l. M. haben Sie den Adó No. V. und No. VI. in Händen. Ich müsste nun einen Czikk liefern für 20-ten Juli. Ob ich bei dem Wust meiner hiesigen Geschäfte das thun werde können, weiss ich nicht, weil ich leider *Alles* selber machen muss, was ich nicht halb gemacht zu haben wünsche. Es wäre demnach gut, wenn Sie in No. VI. den Text zu Ende des Aufsatzes auf diese Art verlängerten.

Erről azonban a jövő csütörtökön, vagy ha kifogynék az időből — később. Wir können sodann entweder auf den Sonntag 23-ten July übergehen und sodann bei die Sonntäge verbleiben (was vielleicht gut wäre, weil man am Sonntag vielleicht mehr Zeit zum lesen — hat) oder auf den 27-ten vertagen. Dies werden Sie nach Umständen richten — ich aber trachte Ihre zwei Artikel auf einmal zu geben; — damit Sie auf zwei Posttage versehen sind. Der Felszólítás sollte den 13-ten heraus kommen.[2]) Und könnte auch, wenn Helmeczy nicht bereits weich, faul und ein altes Weib wäre. Geschieht das, so könnte vielleicht Adó No. VI. auf den 16-ten kommen. Combiniren Sie Alles das ein bischen.

Lunkányi dolgaimban 8 nap van Bécsben; és még egyszer sem írt!!! Der ist auch in der Conspiration gegen mich!

A gyapjút eladtam — bleibe streng unter uns — Löwensteinnek, 90 pengőért um baar Geld, ohne Conditionen. Nem jó, de el lehet viselni.

---

[1]) Adó VI. nem julius 13-án, de a 16-iki számban jelent meg, s már ezen czikkével ment át közleményeivel a vasárnapi számokra.

[2]) A kikötői felszólitás sem a Jelenkor, sem a Társalkodó Julius 13-ki számában meg nem jelent; de az mint külön melléklet csatoltatott az említett számokhoz, minthogy ez iránt Széchenyi —. alatti levelében megelégedését jelezi Tasner előtt a felett, ha a Felszólítás julius 13-án *extra* lesz kiadva (ezen melléklet azonban a muzeumi hirlap könyvtárban nincs meg) s julius 14-én értesíti Tasnert, hogy a kikötői Felszólítást megkapta.

Digitized by Google

6-ikán.

A Felszóllításhoz még ezen megjegyzéseket. Azt kivánom, hogy egyszerre minden újságokban tétessék említés, vagy inkább küldessék szét ezen Extra-Blatt féle felszólítás. Nekem pedig ne később, de ha lehet legalább egy nappal előbb 50 példány szebb papirosra nyomtatva, küldessék meg, mit Ön gőzössel igen könynyen eszközölhet, mikép én itt némi urakat, úgy szólván meglepve, előlegesen megkereshessem. Dies ist eine Hauptsache. E kivül jó volna, sőt elmulhatlanúl szükséges az egészet tüstént legjobb németbe tenni. Kann dies umsonst geschehen, — gut, wo nicht, so muss man dafür zahlen. Alle Vorausgaben werde ich sodann mir suo tempore ersetzen lassen. Auch von dem Deutschen muss ich 25 Exemplare bekommen. Lassen Sie Hradetzky rufen; und sprechen Sie mit ihm Ernst, aut, aut. Will er mir dienen, so entwickle er Alle seine Energie, wo nicht, so danke er ab. Más embert is találunk. Dann verlange ich mir aber sein Gesicht nicht mehr zu sehen.

Tressinszky levelét ide kapcsolva fogja Ön lelni. Ezen jó úr addig várt, míg eltávoztam Pestről, damit ich ein bischen mehr zu schreiben bekomme. Kérem, közölje a dolgot Helmeczivel, Tressinszkyt pedig keresse meg, tisztelje meg nevemben, csókolja meg kezeit, és tegyen, mit legbölcsebben tenni lehet.

Széchenyi István.

Ich glaube wegen der Allgemeine bin ich gegen Sie ungerecht, denn noch ist die zweite Hälfte des Jahres nicht erschienen. Kommt Sie directe her, tunc veniam peto, wo nicht, so werde ich noch ärger brummen, de azért szeretem és becsülöm Önt. Good by old boy.

Apropos: Fehr mikép boldogúlt Borsody et Co. ellen?

Digitized by Google

140.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 6.

Éppen most vettem a kikötői aláirási ív másolatát. Hradetzkyt tehát csak annyiban kivánom érintetni »Ein andersmal geschwinder.«

Én igen veszedelmes kártyát játszok. Magamról felejtkezve, csak vérünk megmentése lebeg előttem. Igen fel vagyok ingerelve. Se étel, se álom. Nehány holnap kivilágland. Ob ich einen entscheidenden Einfluss haben werde, oder abtreten muss.

Áldja Isten.

Viel Schönes an Heinrich

Széchenyi István.

Ein hiesiger Arzt, der mich beobachtet — ich nehme nichts ein — sagt: weder Leber, noch Gallblase, aber Lunge. Seitdem bin ich heiterer, wenn es wahr ist, denn das Ende ist in meinen Jahren auch nicht selten und um ein bedeutendes confortabler.

Széchenyi.

Megint baj! Hradetzky azt írja, mióta elmentem 40 actióval szaporodott az ügy! De nem iratta oda veres téntával. Stets: halb's und halb's.

Kérem, küldje meg Hradetzky ezek névmását tüstént. Ülés volt-e azóta? Mit mível Steinbach? És a mostani választmány tagjai nem szaporodának-e? Mindezekből Hradeczky meg nem szünő tudomásban tartson engem. Sie müssen ihm Alles das Einmal recht hinein expliciren.

Seit dem ich weg bin, 40 Actien angebracht! das ist magnifique. Wie gerne möchte ich wissen, wer das sein kann? Wäre Hradetzky ein Psicholog, vor Allem hätte er mir das geschrieben!

Digitized by Google

Spät abends.

Tegnap quasi meggyőződtem, hogy minket vaskéz nélkül nem kormányozhatni. A vallási Resolutio, melyet Önnek ím ezennel küldök — bírt ily itéletre. Alle Theile sind entrüstet und haben ein Schwert im Maul. Es war schön zu sehen z. B. Zichy Domokos karöltve ment ki a teremből Zayval, mindkettő pogányilag káromkodván, — de mindkettő más okból. Dem einen zu viel, dem Andern zu wenig! Mikép lehet ily néppel boldogúlni? Ich werde noch lange das Maul halten müssen.

7-kén juli.

Küldje meg, ha Pesten van -- a Code Napoleont.

Julius 4-ikén írt levelét vettem. Witnalt szívesen megtartom. Károlyi Györgyné is megtartja. Tegyen vele irott contractust; és fizesse ki julius végéig. Irjon nekem: mikor megy öreg Witnal Bécsbe. Fiatal Witnal most egy darabig Hunyadiéknál Badenben lesz; és így az öreg en passant megnézhetné fiát. God bless you.

141.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 9.

Onnek julius 6-iki soraival vettem a függönyöket.

Semodan pensióját fizesse ki, gegen Quittung. Csodálom, hogy a Jelenkorra csak ennyi előfizető is van. — 1844-ben már nem fogok benne írni. Vagy egy ujonnan organisált ujságban, vagy ismét könyvet, vagy semmit.

Ugy el vagyok foglalva, hogy a jövő csütörtöki Adó czikkemben No. VI. végére — ki kell tenni, mint legközelebbről irám — *»jövő csütörtökön vagy később folytatjuk«*, mert úgy szólván semmit sem igérhetek . . . annyira el vagyok foglalva.

A kapusnak és szobásznak (Zimmerputzer) is ki lehet fizetni havi díjjukat.

»La Russie« megérkezett. Kérem írjon: Witnal iránt tisztában van-e a dolog? Mikép aztán rendelést tehessek.

Digitized by Google

Hradetzky meg Steinbach mit művelnek? Ha 34,600 frt már alá van írva, wie ich glaube — meg kellene kezdeni a Várossali egyezést.

Jó volna, ha Ön Heinrich kapitánynyal szólna nevemben, hogy ő Steinbacht egy kissé piszkálja, damit die Sache stets reifer werde.

Hradetzky pedig minden héten rendesen írjon, engem a dolog tudomásában tartván.

Mikép mennek a Hid dolgok? Ugyan az Ó-budai telepvény (telep?) mikép van? Meg az uj gát? A nagy viz nem ártott? Mily legnagyobb magasságra nőtt Budapesten a viz? A kikötő iránti felszólításom tetszik-e Önnek vagy nem? Csak őszintén ki vele. Itt minden tökéletes hagymáz és szétbomlás felé indúl. Alig kerülhetjük el vérünk buktát. A lélekharangot nem sokára megkonditom. Aber deshalb: gebe **ich** es noch nicht auf.

Isten áldja, egészségem elég jó!

Széchenyi István.

142.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 10.

Barátom, Clark Ádám írt, nem akarnám-e megengedni, hogy Serbie hajómat maga költségén vitorlás hajónak intézhesse el. Clarknak adandó feleletem ez: »With the greatest pleasure.« Önnek pedig azt mondom — Én azért meg szeretném biztosan tartani a tulajdoni jogot hajóm körül, nehogy később, akármicsoda körülménytől előidézve, ez valami kérdés alá jöjjön.

Ezt tehát tegye, bár mi gyengéden, de azért tisztába.

Julius 8-iki sorait vettem — egy felette nevezetes ülés után; soraira röviden ezeket.

A kikötői czikk, hogy extra és julius 13-ikán jő, helyes.[1]) NB. *mind* azoknak neveikkel, kik eddigelé aláirtak, azon igérettel, hogy a később hozzájárultak is szintén fognak annak idejé-

[1]) Lásd a jul. 4-éről kelt 139. sz. alatti levelet.

Digitized by Google

ben a közönség elibe állíttatni. Mi a németet illeti, szinte jobb lesz, — Extra adni. Und dann bitte ich mir gleichfalls 50 Exemplare. Ezért fizetni kell. Suo tempore fel fogjuk számlálni. Adnectálni kell pedig a budai és pozsonyi német ujsághoz, és nem bánom Tageblatthoz. Az Ungarn-ról nem veszek tudomást.

Az adói czikket No. VI. julius 16-ikán várom. Mikor jő »Nachguss«, nem igérhetem. Még egy betűt sem írtam, pedig nem fecsérlek időt.

Változást mindíg tehet, ha szükségesnek látja; mert ha 1-szer nincs is tán inyemre, tudom 3 esetben az lesz. Et avec vous je ne fais pas beaucoup de cérémonie. Ha igen mérges vagyok, kiöntöm. Es ist aber nicht übel gemeint.

A szakácscsal jól van. Az Allgemeine rendben van. Most mindíg a tempó veszem.

A gyapjúért több jön be 30/m. pengőnél. All right. A zöld angol festéket illetőleg »Thut was ihr wollt.« Dass ich nur keinen Schaden habe.

A mai ülésről nem beszélhetek sokat. A konferenciák után, apodictice állott, hogy úgy megbicsakolja magát a két tábla, — mikép tán megtörik rajta az országgyülése.

Azt hiszem — jóllehet nem volt nagy látszatja, vagy inkább füstje: *én hozám rendbe.*

A herczeg tudja . . . Ich werde bald — bleibe ich nur so wohl wie ich bin — einen viel grösseren Einfluss haben — oder sitze ich »verhöhnt« im Zinkendorf.

Isten áldja

Széchenyi István.

Clark előtt mentsen, hogy nem irok neki. De valóban nincs időm. Mikép van?

143.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 12.

Barátom, az irószobámban van egy bizonyos »Vorrichtung« a falra szegezve, melyre török pipaszáraimat függesztém:

Digitized by Google

van ezen felett szinte az iró szobámban egy kilencz vagy tizenkét fiókos 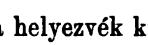 Kérem vetesse ebből az irományokat azon rendben, melyben oda helyezvék ki, tegye elkülönözve, tán paquetumokban, el — és küldje az érintett két bútort ide. Isten áldja. Ugyan Hild dolgozik-e a Szalay-féle ház plánumán? Kérdezze meg Heinrich bácsit.

Széchenyi István.

144.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 14.

Barátom, a kikötői felszólítást vettem ... a Code Napoleonnal. Hála az ég ... itt ... úgy látszik, derül egy kissé. Én minden oldallal még meg vagyok; és még minden Conferentiákban találtam elv barátokat. Éppen nem vesztem el hideg véremet. Magamon is csudálkozom. Tegnap bizonyos indítványom mellett igen nagy többség nyilatkozott.[1]) Egészségem igen tűrhető. Nagy mérséklettel élek.

Kérem Pesten van egy Tillburym (két kerekes?) és aztán egy phaeton (4 kerekes). Ha nincs a házban, künn van a józsefvárosi majorban. Kérem küldje azt, t. i. csak a phaetont, gut empfohlen und gut vermacht, gőzössel minél elébb ide.

Pesti irományaim és paquetáim közt küldje mind azt ide, mi ott van, — a Szeder egyletről ki azon Hubeny? kérem írjon neki nehány sort, hogy igen köszönöm, majd később magam köszönök.

15-én.

Én 20, 21 vagy 22-kén Czenkre megyek és alkalmasint ott maradok auguszt. 1-ső vagy 2-ikáig. Még ez iránt írni fogok.

---

[1]) Julius 12-iki főrendi ülésben Széchenyi azon indítványa tárgyaltatott, mely szerint a karok és rendek felszólítandók lennének, hogy a kinevezendő választmányokban főrendi tagok is részt vegyenek. Ezen indítványának tárgyalása folytattatott julius 13-án is, s erre vonatkozik Széchenyinek azon sora, melyben indítványa támogatását említi. Lásd Jelenkor 58-ik számát, az országgyülési közleményekben.

Digitized by Google

Az adó dolgában . . . egy kissé várni akarok. Es ist noch nicht ander Zeit mit der Grund Steuer auszurücken, vielleicht in 8 bis 14 Tagen. Mondja meg ezt Helmeczynek; nehogy tőlem most valamit várjon. Egyébiránt meglehet, előbb kifőzök valamit, mint magam is gondolnám és akkor reménylem, Jelenkor hasábjai nekem elsőbbséget adnak. Jó volna Helmeczyvel komputisálni. Ugyan nőnek-e a praenumeransok? Nem igen gondolnám!

Mikép áll a Nemzeti Ujság, Hírlap és Világ az előfizetőkkel? Mondaná meg ezt, mennyire kitudhatja.

Mondja meg Hradetzkynek: julius 3-iki sorait vettem — csak nehány nappal ezelőtt, . . . mely alkalommal azok névmását is megküldi, kik a nem kötelező ívben volnának aláírva. Hradetzky azt kérdi: Nem volnának-e ezek fölszóllítandók? *Igen*, és pedig idővesztés nélkül, egy nyomtatott, minden taghoz bérmentve és recepisse mellett küldött Circulare által. Man müsste Sie mit schönen Worten zur Theilnahme einladen, sich auf meinen felszóllitás berufen, und ja kein Terminus praeclusi setzen . . . was sehr schaden würde. Antworten Sie nicht, so wird man später de facto Sie streichen, und mit der Recepisse in der Hand stets verwahrt bleiben, dass man sich nicht preterirte.

Széchenyi.

Sagen Sie an Fehr: die Sparkasse von Pressburg gibt 20/m. fl. C. M. ergo 5 procent. Mehr kann Sie laut Statuten nicht geben. Das Geld wird erst die ersten Tage August flüssig, wenn die Direction 8 Tage früher avisirt werden wird. Ezt jelenti most nekem Zichy elnök, mint a mai ülés eredményét.

Grund-Steuer. Magyarúl mikép? Én Adót nem akarok használni. Ergo: Birtok-Díj, Telek-Díj, oder was?

145.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 17.

A kikötő ügyében már nem tehettem sokat, mert mind eltávoztak, Batthyány Lajos 1000, Keglevich Gábor 400, Zichy

Digitized by Google

István veszprémi főispán 200 frt írtak alá. Kérem, mondaná meg ezt Hradetzkynek, és hogy e három nevet tüstént az ő ivére kell írni, valamint én az enyimre mindazokat iratom veres téntával, kik saját kezeikkel a pesti ívre jegyezték fel magokat. Több ív a létező kettőnél ne készíttessék; — elég kettő. És csak Istenért ne tegyék ki valamely nyilvános helyre. A saját kéziratokon kívűl pedig minden veres téntával legyen írva; — és Hradetzky minden levelében jelentse az új részvényeseket; — valamint én is teendem. — Ez a dolog *csinnya,* hogy az ív jól megteljen; — mert ez ad kedvet.

Most valami igen fontost. Zichy Pál és Zichy Henrik megunták a sz.-miklósi Arendát. Coûte que coûte, meg akarnak szabadúlni attól; de még is igen magasra emelik követeléseiket. — Kérem írná le a Pesten lévő szerződést, mely a nagy vas-ládában található, küldené ide és mondaná meg röviden saját vélekedését: nem lehetne-e őket a szerződés erejénél fogva, pörrel fenyegetni és ad implementum contractus kényszerítni?? Ha ezt teszem, akkor egy tökéletes szétbomlás a vége, melyet csak én hozhatok rendbe; — ámde akkor kényem szerint és saját mostoha gyermekeim hasznára teszem. Szólljon erről röviden. Én csak fenyegetni akarom. — Zichy Pál ... azt mondá, ... hogy eddigelé mindíg rá fizetett és mind ő, mind Zichy Heinrik, ki most Meskoék által új mezőn áll, igen-igen megunták a dolgot. Én ilyest gondoltam: Fizetnék Zichy Heinrich, Pál, Albert és Ottónak életfogytáig 1500 vagy 1200 pengő forintot fejenként minden évben. Az tenne 1500-el évenkinti = 6000; Adósság, mely rajta van, teszen 340,000 à 6 pr. 20,400; pensiók 1300; Zichy Hermann eladta részét Zichy Heinrichnek 25/m. fl. pengőért. Investitió 40/m. summa 65/m. fl. ennek kamatja 3900; gazdálkodni lehetne így 32,800.

Per 1200 volna	4,800,
à 5 pr. a 340,000	17,000,
pensiók	1,300,
a 65-tul szinte à 5	26,350.

Digitized by Google

Ha eleinte vesztenék is . . . megmaradna a jószág árváim kezeiben és aztán az a rente viagère féle is segítne a dolgon. Isten Áldja — Én alkalmasint holnap megyek Bécsbe, ott csak két nap maradok . . . és aztán Czenkre, hol a Szeder-Egyleti dolgokat kívánom elrendelni.

Az adó dolga most az, mi leginkább fárasztja eszemet. Nemcsak írni akarok arról, de kivinni! Igen jól, vagy legalább szorgalmatosan rendelem el dolgaimat . . . és ha van szerencse . . . úgy viszem ki, mint a híd dolgát. Birtok-díj? vagy Telek-díj? Mondjon szinte egy szót. Isten áldja

Széchenyi István.

Mikép van Clark, Heinrich? A hid, meg a gőzmalom?

146.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 19.

Legnagyobb zavarba vagyok a phaeton végett. Ugyan jön-e ez, vagy nem? Czenkre akarom küldeni embereimet, hova minden órában menni szeretnék, de várok, várok a phaetonra, mert ha ezzel mennék, legalább is 50 ft. nyereség, mert lovaimon mehetnék.

E pillanatban vettem 17-iki levelét. — Sietve felbontom. Nincs benne egyéb csak nehány sor a Mentő végett! Ennek sikerén igen örülök, de inkább szerettem volna megtudni, a kocsi mikor jön.

Később ezer dolgaim közt eszembe jő, hogy 800 pengőt kellene Jakab napi házbért fizetni. — Kérdezem Kisst s panaszlom, hogy miért nem emlékeztetett rá . . »Hiszen azt tudtam, Tasner úr ügyel ezekre. Ich sitze also zwischen 2 Stühlen, wenn ich auf jeden . . . nicht selber denke.

Machen Sie sich einen Faulenzer der allmählig complet werden kann um mich auf Eins und das Andere aufmerksam zu machen.

Einstweilen sende ich Ihnen hier beigebogen 800 fl. Bezah-

Digitized by Google

len Sie den Zins auf die Stunde. Credit zu acquiriren ist eine lange schwere Arbeit.

Denselben verlieren ist ein Kinderspiel. Meskónénak 27-kén 780 pengőt kell kamatot fizetni. Én ezt itt teljesítem pro statu notitia.

A magyar szinházi páholyt én se, se Kendeffyné meg nem tartjuk. Ámde a németet igen. Legyen gondja, hogy ezt időben megfizessük.

A természetbuvári társaságnak adandó kijavított választ vettem.[1]) Igen köszönöm. A felszóllítást a kikötőre németben vettem. Vagy holnapi, vagy holnaputáni gőzössel küldöm. Az ide való németbe ne is adjuk, csak a Tageblattba és a Budai Ujságba. Ámde nekem 50 példány kell.

A 800 pengőt azon kapitány fogja Önnek átadni, ki a levelet viszi.

Többi közt az idén lepereg a 10 év hogy egymással élünk. Ich hoffe wir werden es noch weiter mit einander machen. Wer weiss, ob es noch lange dauern wird.

Széchenyi István.

A szlávok szépen felbőszültek ellenünk! Most a többi is majd utána riad! Ki segíthet rajtunk? A kormány? Teheti-e? De ha tehetné, fogja az kivánni tenni.

Ugyan miért? Haben wir ihre Sympathie verdient? Azon kis remény, mely 52 évig fentartott. bizony már csak pislog! Nemsokára consummatum est! Magunkban volna még feltámadhatási erő! Ámde mikép működhetne ez? Egyedül bölcsesség által. Ilyes azonban épen nincs!!!!

---

[1]) Lásd az 1843. julius 19-én kelt levelet 149. sz. alatt.

Digitized by Google

147.

Báró Gervay Sebestyénhez.[1])

(e. f.) Pozsony, 1843. julius 19.

Mein Hochverehrter Gönner!

Beigebogen finden Sie ein miserables Memoire. Glauben Sie es benützen zu können, so verfügen Sie damit nach Belieben.

---

[1]) Gervay cs. kir. állami s udvari confer. tanácsos és irodaigazgató levén, ezen levél kiséretében küldötte hozzá az itt említett »Emlékiratot«, melyről Lónyai Menyhért gróf is tesz említést a »Budapesti Szemle« 1875. évi VIII. kötetében. Az emlékirat eredeti fogalmazványa, Széchenyi hátrahagyott iratai között, e levél fogalmazványa mellett megvan 13 folio oldalra menő terjedelemben; sajnos, hogy e miatt csak kivonatban, s csak a legfőbb elvekre szoritkozva adhatjuk itt ezen igen érdekes »Emlékiratot.« Azon elvből indúlva Széchenyi, hogy ha az akkori viszonyok között a kormány a magyar alkotmány és nemzetiség álláspontjára helyezkedik, s az utolsó királyi propositiók nem a Karok és a Rendek loyalis közeledését czélozzák, akkor Magyarország önámitás nélkül hosszabb időre alkotmányosan nem kormányozható, mert a kisebbség általi kormányzás már magában az alkotmány eszméjét dönti meg. Ilyen viszonyok között a kormánynak minden áron, s minden életkérdésben többséget kell szereznie az országgyülésen; s ha erre képtelen, a talány meg van oldva, s következik a kérdés: mi történjék, hogy Magyarország, mint az osztrák állam kiegészítő része, továbbra is parlagon ne maradjon, vagy épen egy tökéletes chaosban fel ne oszoljék. Mielőtt azonban — mondja továbbá — kikerülhetlen szüksége az alkotmányellenes lépésnek beállana, minden elkövetendő lenne, hogy a czél szép szerével, megrázkódtatás nélkül eléressék, mert az erőszak alkalmazása által a megrázkódás mégis bekövetkezhet. De mert hiszi, hogy a kormány maga sem óhajt a közjó szempontjából, saját compromittálásával az erőszak útjára jutni, jelen *Emlékiratában* csak arra szorítkozik, hogy mit kellene tenni a kormánynak, — míg a magyar alkotmány és nemzetiség álláspontján megmarad — hogy minden életkérdésben a többséget magának biztosítsa. Felemlíti itt Széchenyi a kormány által régebben elkövetett hibákat a centralisatio és elnemzetlenítés folytonos kisérleteiben, s ebből kihozza, hogy mert az sokáig tartott, ezért sokkal mélyebbre gyökerezett a bizalmatlanság, mintsem hogy azt rövid idő alatt vissza nyerhetné; s arra, hogy Magyarország felvirágozzék, nem elégséges az évek hosszú sora, hogy az ország utilisálható lehessen, ahhoz még más is kell, kell pedig

Digitized by Google

Im Drange der Geschäfte und bei dem Quantum alles dessen, was ich zu sagen und zu bemerken hätte, kann ich nicht gescheiter schreiben, ... ich müsste mehrere Bände redigiren, und könnte mich selbst dann nicht gehörig ausdrücken.

Ich meine es ehrlich, habe passablen Muth, und glaube zuversichtlich — gute Dienste leisten zu können. Hiezu müsste ich reden, viel reden und desshalb in einem regelmässigen Contact mit den leitenden Häuptern unserer Staatsmaschine sein. — Mit dem Schreiben könnte man Ein's oder das Andere bezwecken, — es handelt sich, meiner Ansicht nach, nicht auch davon, »Einzelne Dinge« auszubessern und zu feilen, oder auszugleichen; sondern »Ein Ganzes im vollkommenen Zusammenhang zu entwerfen und auszuführen.« — Die Leute, mit denen man in Ungarn zu thun hat, und die leider einen entscheidenden Einfluss in alle Lebensfragen haben, sind theils zu ignorant, theils

---

egy tökéletesen átgondolt terv, mely az ország szükségleteit nem csak máról honapra, de hosszú évek sorára megállapítja; s a mely terv szerint aztán a kormánynak minden ingadozás nélkül tennie kell. Felhozza az 1825-ik év óta életbelépett kormányzati módozatokat, s kérdi valjon azóta jobban mennek a dolgok, mint az előtt? — s mindjárt válaszol is kérdésére: hogy még rosszabbúl mennek mint az előtt, s kimondja, hogy ennek oka az, hogy a kormány, mióta elhagyta centralizáló s amalgamizáló elveit, s a magyar alkotmányosság és nemzetiség terére lépett, soha megállapított és egymással összefüggő terv szerint nem cselekedett. Kivánatosnak tartja tehát, s legfőbb ideje, hogy az új rendszerben egy, minden részében összefüggő, átgondolt, s messzeható szervezet legyen, mely szigorúan keresztül vitessék. Felteszi a kérdést, ki legyen tehát az, a ki az ilyen tervet kidolgozza, s hogy lehessen azt következetesen keresztül vinni. A megyei hatósági szervezetét sokkal bonyolúltabbnak tartja, mintsem hogy az égető szükséggé vált reformok keresztülvitele felháborodás nélkül megtörténhetnék; javasolja, hogy a közreműködésre az összes népességet vagy legalább annak java részét kellene buzdítani és használni. Az ország független elemei — mondja tovább — minden kérdésben sokkal befolyásosabbak levén, mint a tisztviselők, s az ilyeneket sem eltörülni, sem megbénítani nem lehet, azokat meg kell nyernie a kormánynak, hogy az ellenzékhez ne csatlakozzanak. A részletekbe nem bocsátkozván, jelezi végre, hogy jelenleg mindenek előtt két fő tárgyra összpontosítja működését, s ez: valamellyes módon a nemességet adófizetésre bírni, s a kormány meggyengült végrehajtó hatalmát megerősíteni.

Digitized by Google

zu sehr aufgeregt, theils zu selbstsüchtig, um mit ihnen auf dem schlichten Weg der Überzeugung reussiren zu können. Hiezu müssen andere Mittel ergriffen werden. Die Hauptsache ist: — nur kein Flickwerk und Übertünchen. aber endlich einmal etwas »logisch Consequentes und zum Ziel führendes.«

Ich gehe morgen nach Zinkendorf — -- und bleibe bis zu den ersten Tagen August ununterbrochen dort. — Auf den geringsten Wink erscheine ich, wo man befiehlt, und bin bereit Zeit und Thatkraft, dessen ich nur fähig bin, der Regierung zu widmen, und lediglich darauf beschränkt sich meine Ambition, als ehrlicher Treiber zu dienen; — ohne reiflich durchdachtes Besprechen, in allen seinen Theilen, und sonach mit Consequenz und Energie gehandhabten Plan .... ist jedoch jede partielle Anstrengung, jede eventuelle Aufopferung verlorene Zeit und verlorene Mühe.

Die ersten Tage August bin ich wieder in Pressburg, und werde zwar stets redlich und nach meinen besten Kräften für die gute Sache kämpfen, — allein, entweder mit sehr wenigem Erfolg, wenn ich nämlich auf mich allein reducirt bleibe, oder mit vielen Chancen des Gelingens, wenn ich eine sichere Stütze auf Rechnuug habe.

Ich nenne mich mit aufrichtigster Hochachtung

Ihren bereitwilligsten Diener.

148.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 19.

Barátom, e sorok átadója ifju gr. Szápáry (ha nem csalatkozom, Géza), elhunyt Szápáry Sándor fia, kinek özvegyét (Apponyi György nénje) Zichy Károly a dús vette el.

Igen eszes fiu. Anyjával igen jól vagyok, legyen ennélfogva oly szíves, és *okozza,* hogy meglássa a hídat, az ó-budai telepitvényt, a gőzmalmot, az akadémiát, csónakdát. Isten áldja

Széchenyi István.

Digitized by Google

149.

A Temesvárott egybegyülendő magyar orvos és természetvizsgálókhoz.

(m. k.) Pozsony, 1843. julius 19.

Tisztelt hazafiak!

Tekintetes Kubinyi Ferencz alelnök és tek. Zomborcsevics titoknok urak által e folyó évi junius 15-éről hozzám intézett meghívó-levélnél fogva fel levék szólítva, az orvosi és természettudományok mivelői- s kedvelőinek f. évi august 3-án Temesvárott tartandó nagy-gyülésére személyesen megjelenni, vagy legalább valamely közlemény átküldése által a nagy-gyülés czéljainak elősegítésére kezet nyujtani.

Hódoló köszönetemet nyilvánítom mindenekelőtt e szíves megkeresésért. És ha volna időm: nincs semmi, mi hátráltathatna, vagy személyesen részt vennem a kitűzött ünnepletben, vagy legalább, habár távolrúl is, mégis legjobb tehetségem szerint járulnom a tisztelt társulat czéljainak előmozdítására; mert ha van ügy a haza tág terén, mely méltánylatot és őszinte vállvetést és kézfogást érdemel az a természeti tudományok segítségével kikutatni, és a polgári élet viszonyaival érintkezésbe hozni. Időm azonban szintoly kevés van, mint tehetségem, tenni valóm viszont annyi, mikép a két elsőször felhozottban folyvást szűkölködvén, a már megkezdett és most bevégzendő dolgok súlya által ellenben majd-majd lábaimról üttetvén, a Temesvárott tartandó orvosi és természetbúvári nagy-gyűlés előmozdítására a jelen körülmények között nem tehetek egyebet, mint üdvözletemet jelenteni a társulat minden tagjainak; nemes czéljainak elérésére pedig legbuzgóbb, legrokonabbkeblű óhajtásim erejénél fogva, a mennyek áldását megnyerni törekedni.

Számos az út, melyen a hon javához járulhatni. Adjon azért a nemzet nemtője mindenkinek, ki vérünk és szabadságunk kifejtéséhez bármily módon és arányban, de őszintén járul, erőt, egészséget, szilárd ki tűrnitudást és agg napjaira belső megelége-

Digitized by Google

dést. Ezt óhajtom szívem mélyéből, midőn a Temesvárott egybegyülendő társulat tisztelt tagjait egyenkint és összesen rokonkeblüleg köszöntöm, és magamat hazafiui engedékeny érzéseikbe ajánlom.

Ki is mély tisztelettel maradok a lelkes gyülekezet legőszintébb híve

Gróf Széchenyi István m. k.

Pozsony, 1843. julius 19-én.

150.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. julius 20.

Hála Isten a phaeton megjött ma, és ekkép meggazdálkodhatok valamit azért, hogy útamat ma helyett holnap teszem.

Ide mellékelem a kikötői fordítást. Kérem ügyeljen rá, hogy jól üssön ki. Ismétlem: a Budai német újságon s Tageblatton kivűl nem kivánom, hogy máshova jőjjön. Nekem ma Hirsch azt mondja:

Es wäre besser in die Zeitung setzen, anstatt als ein Extra-Blatt zu geben; indem diese Letzteren nie gelesen werden.

Nem tudom, mennyibe van igaza. Részemre 50 példányt kivánok.

Nem kell felejteni »Aus dem ungrischen übersetzt.« A fordítás meglehetős.

Ugyan ki eszközlé?

Ide mellékelek egy Nádor-félét. Közölje Vásárhelyivel és tegyen mit akar. Helmeczinek, ki nekem írt, mondja meg, hogy nagy-gyűlés semmi esetre sem lesz 8., 9. vagy 10-ke előtt. Mi a tudománytárt illeti, mely 300 példányban nyomatik és 34 vitetik — tán 100 kellene nyomtatni, míg ezekről máskép fog rendelkezni az Igazgatóság. Mi a lakást illeti végre: ne mozdúljunk — ha azonban fellebbre akarná vinni a bért Károlyi, akkor keressünk más lakást ... valami új házban, egy kissé távolabb a Privorszky féle tanyától. — E tekintetben alattomosan minden esetre jó volna az előleges körültekintés.

Digitized by Google

Julius 18-iki soraira, melyeket ma vettem, röviden ezeket. Örül, hogy ismét lecsúsztunk a zátonyról. Most ismét búsúlhat. Horvátország nyiltan kikelt a magyarok ellen . . . és nem sokára az egész tótság fogja követni példáját. Ez annak volt következménye, hogy kis Beöthy et Co. itt eltiltották a követektől a diák szólást. E kelepczéből mikép bujunk ki? Vagy megváltoztatják ezen határozatot a rendek és ez baj, mert gyengeségi symptoma, vagy el nem állnak és ez jaj, mert őrültség!

Kubinyi stb. már bánni kezdik.

Igen jó lesz, sőt elkerülhetlenül a német kikötői felszólításhoz ragasztani német aláirási tervet. Bár ki tudnák ezt még vinni.

A telek-díjról azért halasztom egy kissé a dolgot, mert nem csak írni akarok a dologról, de agitálni is, mikép azt, ha lehet, keresztül vigyük. E végett érintkezésbe tettem magamat sub rosa Batthyányi Lajossal stb. Ezek meg vannak a dolognak nyerve, most a kormány fő embereivel akarok szólni. Csak ez menthet meg. Máskép bizonyosan elbukunk, és mi több, nevetségesen bukunk el, mert legott megnyergelnek. — Heinrichet köszöntöm. Augusztusban okvetlen Pestre megyek, akkor a ház iránt is szeretnék végezni. Pénz alkalmasint lesz. Heinrichet aztán erővel, ha máskép nem, felviszem Sopron és Czenkre. Feleségem szerencsésen megérkezett Triesztbe. Nagyon jól van, Mari és Bélával együtt. Már a tengerben ülnek.

God bless you Széchenyi István.

Hogy van Clark?

Testem most nagyon javúl, de lelkem annál betegebb. Hajótörést szenvedni, ha felbőszűlnek minden elemek à la bonne-heure de hajótörést szenvedni merő ostobaságból, ez epesztő, — and that is our case!

151.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. augusztus 1.

Barátom, julius 28-iki levelét ma vettem. Nem tudom megyek Pestre. Ne hirdessünk ezen okból még kikötői ülést.

Digitized by Google

Muss ich denn aber dabei seyn? Hiszen azt tudtam és reméltem: Steinbach fogja a dolgot nagyjából kidolgozni! Muss ich denn auch hier heran? — Johnnak ki kell fizetni havi díját. Bizony nem tudom, és Kiss éppen nincs kéznél, meddig van kifizetve. Soha nem csalt meg. Kérdezze és tegyen szava szerint. Ha megcsalna, mit nem hiszek, mert igen becsületes ember — majd kiviláglik és rendbe hozhatjuk.

Hidunk, igen félek, rá megy több mint 4 millióra. Egészségemmel ebűl vagyok; oly bágyadt, hogy igazi vén asszony szerepét játszom; pedig mennyire kerülök mindent. Nem látom át, éjjeim után itélve egy holnapon túl mikép vihetném! Azonban több éve, hogy így vagyok. Itt minden gyönyörü. Tegnap volt Szeder-Egyleti köz- és ma választmanyi ülés. Igen jól forog minden.

Mikép van Heinrich? 1844-ben alkalmasint épitni fogunk, ha addig dögrovásra nem jövök. Az adó dolga körül most írom a 4-ik czikket. Ugy hiszem, talpra esett lesz.

Irjon ezentúl Pozsonyba, hová Bécsnek át holnapután megyek.

Feleségem Velenczén és igen jól van.

Széchenyi István.

152.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. augusztus 9.

Barátom, én 6-ikán jöttem. Egészségem tűrhető. Feleségem s mind igen jól vannak. Azt gondolom, e hónap végén ismét viszszajőnek; és vagy 2 havig Czenken maradnak.

Ide mellékelve küldök 4 újsági czikket.[1]) Egy 5-ik is készen van már. Nézze át. És adnánk tán egymás után ki, minden héten két czikket, vagy ha ez nem lehet, vagy Ön jobbnak gondolja, minden héten egyet. Tudja Isten még hány lesz —

[1]) Ezen czikkek, a mint az következő 153. szám alatti leveléből Széchenyinek kitünik: az Adó Nra. VII; Két garas I., II. és III.

Digitized by Google

mert nincs időm rövidebben írni. De minden esetre, vagy győzni fogom, ha minden héten két czikk is jelenend meg, weil ich schon einen so grossen Vorzug habe, vagy megint meg fogok állapodni egy kissé ... mikor azt fogom tárgyalni, mire volna előzetesen fordítandó a legelső három évre kitett 23 millió. Ön tehát Helmeczivel végezze, a hogy tetszik, de Istenért ügyeljetek rá, hogy hiba nélkül jőjjön ki. Gott weiss, ich trachte mich gegen alles, was geschehen kann, zu stählen. Nichts beugt mich aber so, wie alle die Fehler, die in meinen Veröffentlichungen vorkommen, und alles das, was in der Übersetzung derselben vorgeht. So z. B. hat mich die Aufforderung wirklich ganz entmuthigt. Kann ich den um Gottes Willen nicht 3 Seiten mehr decent in das Publikum erscheinen machen. Es ist ein wahrer Jammer! Ich bitte, ich zahle, ich ärgere mich, es hilft nichts. Sehen Sie doch die Anklecksung in der Aufforderung die ich hier beischliesse — mit dem rothen Blei! Ist denn das nicht erbärmlich? Kossuth et Co. geschieht das nicht. Wäre denn mein Stern bereits untergegangen, dass mir Schlag auf Schlag solche Dinge geschehen müssen. Ich fühle mich hiedurch wirklich sehr gebeugt, und habe zu dem Hafen meine ganze Lust verloren. Ich kann alle diese Aufforderungen bloss auf's Häusel brauchen.

August 1-sőn írt sorait itt találtam. Csodálom, hogy Helmeczinek mégis 1300 praenumeránsa van. Legyen ezen évnek csak vége — egészen köztünk maradjon én a Jelenkorban legalább nem írok többé. Igen-igen kifáradtam és higyje el, leginkább Helmeczinek gondatlansági végett. Tán jó volna most vele okkal-móddal a lefolyt 6 hónapról computisálni?

A német szinház végett fogok szólni gr. Károlyival s most Isten áldja.

Széchenyi István.

153.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. augustus 13.

Barátom, éppen most vett f. hó 11-iki levelére röviden — mert egy Conferentiából a másikba megyek — csak azt válaszolom: Ich bin mit allem einverstanden.

Digitized by Google

Legyen ennélfogva az Adó VII. közölve augusztus 17-ikén és a két garas I. 20-ikán, a két garas II. 24-ikén, a két garas III. 27-ikén. Éppen most végzem be a két garas V-ikét, ugy hogy nemcsak augusztus 31-ikére, de szeptember 3-ikára is van mi kell. E két utolsó Nr. IV. és V. Két garasos Czikket alkalmasint holnaputáni gőzössel küldöm Önnek. Ich bin damit gar nicht zufrieden. Allein was soll ich machen. Ich gebe es, so gut es ist. Én már — egészen köztünk maradjon még csak egy kissé — mert aztán **alkalmasint** agitálni fogok a dolog mellett — többekkel közlöttem a dolog lényegét. Batthyányi Lajos, Teleky László ... egészen mellette vannak *elv szerint* (!?) Ob sie später keine Schwierigkeiten machen werden, weiss ich nicht. Mellette van Pál, de még Lajos bátyám is. Bécsben soknak igen-igen tetszik.

Feleségem — kitűl több napja nem kaptam levelet — alkalmasint nehány nap után itt lesz ... ich glaube, Sie will mir eine surprise machen. Ha lehet mind e mellett lemegyek Pestre, alkalmasint 19-ikén, névnapomat Fóthon szeretném tölteni ... ha t. i. feleségem nem jő névnapomra vissza, akkor Pesten csak egy napig maradnék. Építésre Pesten — alkalmasint lesz pénzünk pro 1844, tehát Heinrich, kit köszöntök, sürgesse Hildet egy kissé. A kikötőre alig lesz *idő* és *jó idő* az idén. De ez köztünk maradjon. Sietve.

Széchenyi István.

Egészségem inigy-amugy.

154.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. augusztus 14.

Barátom, ma vettem az 50 példány német Aufforderungot. All right. Egyszersmind vettem a 12 angol patront és egy font angol pecsétviaszkot, melyet Wodianer (az angol féle) hozatott számomra. Kérem: köszönné meg data occasione nevemben, és kérné ki tőle, mi volna fizetendő.

Ide mellékelve küldöm a lemásolt és aláírt Concertet. Pecsételje be akár mikép. Egy huzással??

Digitized by Google

Igen örülök, ha Steinbach megkezdi egy kissé a várossal a kikötői alkut és stb.

Mi Fényest vagy Lypskyt illeti, mindegy. A végvidékeket belé kellene tenni a telekdíj számításokba. Wenn noch Zeit dazu ist, so müsste man es thun. Meine Tactik besteht darin, die höchste Summe heraus zu bringen. Ha tehát Fényes után nagyobb summa jő ki, vegye azt. Ez oka, miért hoztam elő a két garas egyik czikkében, hogy tán 6 garas is lenne fizetendő egy holdtúl.

Ich will es ganz verkehrt machen als andere Leute. Vor der Schlacht z. B. sage ich nicht: Ne féljetek, nem lesz bajotok, aber im Gegentheil! Alig menekedünk meg. Nachlassen ist leicht. Hagyjuk ki az utakat, »jól van — meg a mocsárokat — végvidékeket« azt sem bánom: aztán fizessünk inkább egy garast, — erre is rá állok. Begreifen Sie mich? Ich halte diese Maxime für besser.

Ide mellékelem Jerney dolgait! Endlich einmal. — Tegye vele a teendőt.

A két garast Nr. IV. és V. holnapi gőzössel küldöm.

Isten áldja

Széchenyi István.

155.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. augusztus 15.

Barátom 13-iki sorait ma vettem a 1/4 Jahrschriftet pedig tegnap.

A két garasos Czikkeket süsse, főzze. Geben Sie sich keine Mühe mich zu fragen.

Do as you think proper.

Ha ki lesz nyomtatva az egész, akkor 500 példányban az egészet kis könyvben kivánom kiadni. Wenn also auch jetzt was nicht ganz nach meinem Sinn geht, so kann man es dann verbessern.

Igen köszönöm, hogy figyelmeztetett arra, mikép a gyárosokat, kereskedőket, tőkepénzeseket meg kellene rövni. Ich komme auch auf sie.

Digitized by Google

Captivatio helyett természet szerint captatiót kell tenni. országos pénztár vagy nemzeti kincstár: ist mir ganz Alleseins.

Ide mellékelve küldöm a két garast Nr. IV., Nr. V. Ez utolsónak 9-ik lapján észre fogja ön venni a veres ónt, Stempel etc. machen Sie, was Sie wollen.

Isten áldja — 19-ikén alig megyek Pestre. Ülésünk tán csak holnapután lesz. Széchenyi István.

Ide mellékelve küldök önnek 200 pengőt, és Hornschall contóit. Es kommt zu zahlen 174 ft 30 kr., kérem fizesse azt ki.

Hornschall későbbi contói, melyeket spagáttal összeszoriték — és szinte ide rekesztek 188 ft 38 kr. szólnak. Was ist nun das Rechte? Untersuchen Sie und zahlen Sie aus, gut unterschrieben.

156.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. augustus 25.

Barátom, ide mellékelek egy Guttmann-féle contót, kérem fizesse ki és tegye el az aláírt contót. A hídhoz kivántató vas iránt elfelejtém önt kérni: Lassen Sie uns (Walzmühle) wo möglich auch etwas zukommen. Ich glaube wir verdienen mehr Rücksicht als die Union. Többi közt: nincs könyv a pesti könyvkötő Kammerlohrnál vagy másnál? Ha igen, kérem nézzen utána, és ha valami kész, küldené Pozsonyba. Tirneyt ki kell fizetni.

A két garas egyik számában, de nem tudom melyikben ... előjön ezen szó, *inditvány*, mintha én t. i. a telekdíj fizetést *inditványoznám*. Ezt eszmefelhozással, véleménynyel szeretném felcserélni, ha t. i. nem árt a textusnak, és ön feltalálja és még van idő. Ich weiss, warum ich dies begehre.

157.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. augusztus 28.

Tegnap este itt szerencsésen megérkeztem. Sietve jöttem, attúl félvén: későn jövök és még igen is korán érkeztem, mert

Digitized by Google

feleségem alkalmasint csak szeptemb. 4—5-ikén érkezik Bécsbe, az országgyülés pedig quasi alszik. So wenig, und das wenige so übertrieben ist noch nie gearbeitet worden.

Önnek auguszt. 24-iki levelét itt leltem. Bizony baj Tirney Clarkkal! Geduld! Ő mindig nagy talentum volt, de Angliában csak akkor lőn ismerve és méltányolva, mikor Rennie-vel jött concurrentiába és ő ez elibe tétetett. *Csak azóta oly kapós.* Ezt elfelejti vagy fel nem fogja! És **én** legalább . . . nem akarnám őt erre figyelmeztetni . . . De kapzsisága és ezen kimondhatlan pénzszomj, mely őt jellemzi, ki nőtelen, ugy is elég pénzes és kit egyedül higanylapdacsok tartják, ez valóban több mint szomorú, mert nevetséges! Nyomorult féreg az ember, hiába! Többnyire igen szeretem, hogy ön megírta ezt nekem, mert alkalmasint nehány nap alatt Bécsbe megyek, mikor tán fogok nehány szóval tehetni valamit.

Most némi kéréseim vannak. Én azt hiszem: jó volna az adói és két garasos czikkeimet könyvbe kinyomtatni. Azt hiszem, ez ha nem is nekem, de az ügynek hasznos volna. Wie wäre es wenn wir 500 oder 1000 Exemplare ganz langsam, alle Wochen 1 Bogen bei der Universität, angefangen im Monat 8-ber drucken assen würden? Ich will das Ganze in 2 Abtheilungen vorbringen. 1° In diesem Genre fortsetzen bis zu Ende 1843, und sodann im 2-ten, 3-ten, vielleicht 4-ten Heft. (Keine stärkere, als von 8 bis 12 Bögen.) Mivel kellene kezdeni, mit művelni, ha 100 millió volna. Von diesen Heften könnten wir sodam, weil sie in keine Zeitung mehr kommen, indem sie von 1844 geschrieben werden, 1500—2000 Exemplare drucken. Denken Sie ein bisserl nach és tegye magát érintkezésbe a budai egyetem sajtójával.

Kérem az ide mellékelt könyvet, melyben NB. egy kis rajz van — s vigyázni kell, ki ne essék, küldje át Fehrnek mit dem Bedeuten, dass einstweilen nichts bestellt wird.

Estve.

Sagen Sie mir ihre Meinung in Hinsicht der 500 oder 1000 Exemplare; über dem Adó und két garas . . . aber lassen Sie die Universität seyn. Ich werde es am Ende lieber hier drucken lassen. Hier habe ich es unter meinen Augen. Ide mellékelek

Digitized by Google

két garas Nr. VI., holnapután alkalmasint küldök ismét egyet Nr. VII. God bless you

Széchenyi.

158.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. augusztus 31.

Barátom, gondolja csak Master George Witnalt Horpácson, — hol deponálva volt — rajta kapták, mikor épen az ‚árnyékszéken egyik kis Wurmbrandnak onaniában leczkét adogatott!!! Lajos bátyám . . . minden lárma nélkül tüsténT Czenkre küldötte Robinsonhoz. Én pedig most e pillanatban írok Czenkre, hogy Witnalt ide s innen önhez küldjék Pestre. (Én alkalmasint elmegyek Bécsbe feleségem elibe . . azért itt hagyom a rendelést ez iránt.) Legyen ön oly barátsággal, és lárma nélkül adná át Witnalt szüleinek. Okát, hogy miért küldjük el, tán közleni kellene a szülékkel. Mennyit kapott Witnal, mennyit nem — bizony én nem tudom. Eziránt tehát várni lehetne, míg önnek megírom az igazat.

Baj nagy baj.

Széchenyi István.

Gróf Károlyi György nekem tegnap azt mondá, hogy Tirneyt tegnapelőtt Bécsben látta. Nem hihetem. Kérem írjon csak ide. Was sagen Sie zum 2 garas? Bis jetzt höre ich mehr Lob als Tadel. Kiss findet, dass es schon zu viel wird.

159.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. szeptember 10.

Barátom, a két garas Nr. 9 már meg van írva, és részint a Nr. 10 is, de egyszerre 4-et, 5-öt kivánok küldeni, damit es sodann im Faden bleibt. Legyen ennélfogva szives és figyelmeztesse Helmeczy által, jó láthatólag a közönséget, hogy még jő utánna, korán sincs befejezve még. Ich will dies aus 2 Ursachen: 1° damit

Digitized by Google

jene, die die Sache interessirt, gewissermassen in gespannter Erwartung gehalten werden, und 2° um jenen, die da Lust hätten, mich anzugreifen (és elég lesz ilyes) einstweilen bis die Sache reifer wird ein bischen das Maul zu stopfen. »Ezt sem mondotta, ezt sem világosította fel. — So etwas wird man plausibiliter nicht sagen können; denn die Antwort liegt am Tage, dass es nähmlich noch nicht beendigt ist. Auf jeden Fall wird so eine Figyelmeztetés im Jelenkor mehr nützen als schaden.

Többi közt, tudakolja meg: Raitsch bizony nem tudom, hogy írja nevét, Me. Duchange szerencsétlen imádója részemre leiratta-e már verseit? Man muss diess mit der grössten Delicatesse bewerkstelligen, als ob ich einen gar besonderen Werth auf dieselben legte, was auch wahr ist.

Feleségem jól van, én is meglehetősen, köszöntjük Tirneyt, Heinrich-et stb. Kérem, czifrázza mindezt egy kissé ki.

Szept. 6-ikán írt levelét tegnap vettem. Egyedűl Witnal végett kivánok válaszolni. Ez nem kapott tőlünk egyebet, mint csekély ajándékokat. Tán kapott Hunyady grófnétúl vagy Lajos bátyámtúl *atyja részére* is huszasokat; ezt azonban nem tudom; meg kellene kérdezni ifjú George Witnalt... és ha nem, kifizetni az atyját a naptúl kezdve, mikor hozzánk jött, lehúzva azonban azt, mit tán ön adott neki.

Isten áldja. Kérem, írja meg, mikor megyen Tirney vissza. Sina nem megy Pestre.

Széchenyi István.

Ha a két garas nem megy keresztül és nem lép életbe — én nem fogom csudálni; mert ha keresztűl menne, az volna csuda.

160.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. szeptember 3.

Onnek szept. 1-sőn írt soraira sietve ezeket. A VI., VII. két garast illetőleg, s különösen a VI-ikat, *Állandók* által fixumokat akartam kitenni, mint korcsma, malom stb., maradjon tehát fixum, nehogy homály legyen.

Digitized by Google

A második homályt illetőleg, t. i. a nem conditio sine qua non félét így kívánom értetni: Mir ist es übrigens gleichgültig — ob wir das, was unser Land zu besserem Aufblühen braucht, aus dem einen oder dem andern Sack herausnehmen; nur dass wir es irgend aus einem Sack herausnehmen, das heisst: ich will zahlen; ob endlich indirecte, durch den erhöhten Salzpreis. Telekdij stb., das ist gleich . . . nur dass gezahlt werde.

Most nincs időm többet írni. Ha mégis homályos, a mit mondok, tegye inkább czikkemet szórúl szóra, mint irva van a Jelenkorba; csakhogy más sensust ne nyerjen a dolog!

Inkább maradjon homályos, mert ezen majd magam segítek.

Isten áldja.

Holnap többet írok. Feleségem tegnap érkezett meg ide; ma megint Bécsbe megy s onnét Czenkre.

Széchenyi István.

Pozsony, 1843. szept. 3,

161.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. szeptember 3.

Barátom, én úgy el vagyok foglalva, hogy önnek nem írhatok sokat és elég világosan. Ide mellékelek ismét egy 2 garast Nr. 8. Es ist kein gut ausgearbeitetes Gericht, aber ich habe keine Zeit es besser zu machen. Ha lehet, nehány nap alatt megküldöm a Nr. 9. Das Nr. 8 ist weitläufig . . . ich bin gar nicht zufrieden damit. Alles in Allem genommen bin ich jedoch überzeugt. dass *jetzt* etwas Mittelmässiges besser ist, als *später* etwas Besseres. Ich schreibe demnach drauf los. Az ide mellékelt Nr. 8-al el van a Jelenkor látva szeptember 14-ikéig inclusive. 17-ikére, reménylem, megküldöm, valamint 21-ikére is a *szükségest*. Ha azonban; tudja az ég, mi okból, nem lehetne adni 2 garasi czikket, egy (posta) ujságnap, azaz: vasárnap vagy csötörtök tétesse ki Ön jó nagy betükkel a Jelenkorban körülbelül e szavakkal hogy bizonyos okból ma nem adhat a Jelenkor 2 garasos czikket. de hovahamarább adni fog. — — A Nr. 4, mely tegnap jött

Digitized by Google

kezeimhez, nem sértett, mint eddigelé legalább észrevehettem, nagyobb hibával.

Sz. Mihály nap előtt fogok önnek küldeni 1000 pengőt. 8-ber első napjaiban alkalmasint lemegyek Pestre, előbb alig.

Magyar szinházi confusiót Kisnek köszönhetem. Bárcsak mondotta volna meg. Gróf Kendeffiné is fizetne még. Azt azonban ki engedtük surranni, sőt még kináltam is erre; s most én vagyok a paga pantalone. Nem sok ugyan, de annyi oldalrúl jő a mindenféle teher, hogy bizony kellemetlen. Es bleibt jedoch nichts übrig, als zahlen oder an den Mann bringen. Ha ön eszközölheti ez utolsót, igen fogom szeretni.

Tirneyt köszöntöm. Ha Bécsbe megyek, mirűl nem vagyok bizonyos, teendem-e, fogok a két bécsi Ingenieur iránt, mit tehetek, tenni.

A városlődi dolog iránt fogok tenni, és remélem, sikerrel; denn es scheint aus Allem, dass ich, wo es gilt, gut aufgeschrieben bin.

Isten áldja. Kérem, írjon tüstént nehány sort, hogy vajjon megkapta-e a levelet.

Széchenyi István.

Feleségem, ki tegnapelőtt jött ide, tegnap megint elment, igen jól van, és köszönti önt és Heinrichet. Sagen Sie diesem Letzteren, dass ich Steinbach's Schreiben mit grossem Vergnügen erhielt, und ihm jetzt nicht antworten kann, weil ich zu sehr beschäftigt bin, aber bald mündlich rede.

162.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. szeptemb. 6.

Barátom, ide mellékelek 1000 pengő forintra valót. Fizessen abbúl ki az Ullmann-féle házbéren kivül, mennyit lehet.

Én több okokbúl holnap elmegyek Czenkre több hetekre. Itt közel állunk szétoszláshoz.

Ön, kérem, küldje leveleit csak mindig ide. Remélem. a tempo még megküldöm a 2 garast Nr. 9. Ha pedig nem, tegyen

Digitized by Google

úgy, mint mondám, t. i. ki kell tenni ilyest a Jelenkorba. »Még több 2 garas czikkek fognak hovahamarább közrebocsáttatni.«

Most bizonyos okokbúl egy vagy több ujságnap azonban nem szolgálhatunk.

Helmeczy számol-e? Ein paar Gulden wären sehr gut.

Isten tartsa. Teleky október elején akar akadémiai ülést tartani. Akkorra alkalmasint lemegyek. Köszöntse Tirneyt s írjon nehány sort, mikép áll Pest stb.

A magyar szinházi páholyt, ha illedelmesen nem adhatni rajta ki, fizessük Isten nevében. Aber zum letztenmal.

Széchenyi István.

163.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. szeptember 17.

Barátom, szept. 11-iki sorait, a két garas ügyét illető czikk másolatával együtt, tegnap vettem.[1]) Tüsténi ki vele!!!

Ha ön jónak tartaná, tán ilyest függeszthetne Helmeczy hozzá:

»Gróf Széchenyi nékem meghagyta, hogy ha mások miatt nem, az ő személye végett legkisebbet se utasitsak vissza, mi ellene vagy tervei ellen volna. Ez okbúl a most közlendő czikket is bátran felvehettem volna. Én azonban nem tartám (fair, billig) illőnek, hogy bármily ujság és kivált a Jelenkor a 2 garas ellen valamit felvegyen, mielőtt az bevégezve nincs. Hiszen a gróf is csak akkor emelte szavát, mikor időt és tért hagyva a házi adó agitátoroknak, ezek tökéletesen eltemették a dolgot. Én azért, megvallom, irtam a grófnak, ki azonban tüsténi azt felelte, »ki vele« stb.« [2])

[1]) Másolata volt ez azon czikknek, mely a Társalkodó szept. 28-iki 77-ik számában »Morion« aláirással »A két garas ügyében« czim alatt megjelent. Helmeczy attól tartván, hogy Széchenyi zokon veszi tőle, ha előleges tudta nélkül az ellene irt czikket kiadja, s annak másolatát előzetesen megküldé neki.

[2]) Széchenyi ezen utasítását Helmeczy híven követte, s e czikket megcsillagozva, mind azt kijelenti. a mit Széchenyi ezen levélben Helmeczynek utasításul ad.

Digitized by Google

Már 4 uj czikk van készen, most írom az 5-diket. Werde trachten bald zu senden, erhalten Sie das Publikum in Athem, *dass bald was kommt,* damit Sie nicht schreiben, bevor das Ganze heraus ist. Wenn Helmeczy das, was ich bezeichnete, geschickt anbringt und versprechen wird, dass bald was nachkommt, so könnte man dies vielleicht verwischen, dass ich für mich und die Sache als einen Gewinn betrachte.

Én semmi esetre nem megyek, ha megyek 8-ber 6-ika előtt Pestre, szeptember 26-ikán estve Pozsonyban leszek, sagen Sie das Tierney.

Sietve Széchenyi István.

A kiadandó ellenem gördített 2 garasnyi Czikket und nur nichts aus dem daran, mert igen ostoba, s majd meglássa, mikép kefélem meg. Helmeczy epilógusával tán irány czikként kellene adni. Mikor számol Helmeczy?

164.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. szeptember 19.

Barátom, ide kapcsolok 4 darab két garast. Tétesse minél előbb lehet *egymásután* a Jelenkorba. Pozsonybúl, hová 26-án megyek, ismét alkalmasint küldök 2 darabot, és aztán 6-ot, 7-et; semel pro semper mondom: habár mi okbúl nem jöhetne minden vasárnap és csütörtökön egy-két garas az ujságba, félbeszakasztás nélkül, akkor mindig valamit jó láthatólag ki kell tenni, miszerint az olvasó tudja, hogy még jő valami utána, de éppen ez alkalommal tudja, hogy mi okbúl, bizony a soron álló czikk ki nem bocsáttatott.

Viele werden glauben, ich zanke mit dem Censor, was übrigens schon so kam, und gewiss noch so kommen wird, was aber auf jedem Fall, nach dem Geschmack von so vielen, der Sache eigentlich erst recht ihre Würze gibt.

E csomót express ember viszi Gönyöre holnap, mikép Ön annak birtokában már szept. 22., sőt 21-ikén lehet. Azért mégis alig hiszem, szept. 28-ika előtt közre lehetne bocsátnia Nr. 9-et s

Digitized by Google

így tovább, enfin faites comme vous pouvez. Csakhogy minél kevesebb hiba stb. Tierneyt köszöntöm. Magyarázza meg neki, mily fontos dolgon töröm fejemet. Denn glaubt er, dass ich mich hier nur unterhalte, so könnte es ihn kränken, dass ich mich lieber in Pesth amusire.

Er soll mich in Pressburg aufsuchen. Vielleicht geh ich mit ihm nach Wien.

Szept. 26-ikától 8-ber 6-ikáig szakadatlanul Pozsonyba maradok.

Mikép mennek a hid dolgok? Itt és mindenütt annyit fecsegnek, hogy nem dolgoznak, mikép minap majdnem azt álmodtam, hogy ön Sinával és Tierneyvel megszökött és aztán nekem kellett a nehéz lánczot *quite* a *lose* felvonnom. — God bless you.

Alles Liebe von uns Allen an Sie, Heinrich etc.

Széchenyi István.

165.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. szeptember 20.

Barátom, e napokban írt Teleky József Jerney uti levelét sürgetendő. Mikép jön ez? Hiszen én már régóta Önnek átküldém azt! — Alkalmasint tévedés és anachronismus leszen az egészben.

Bartay lamentabilis levelet ir, hogy nem tartom meg többé a magyar szinházi páholyt. Nem fogok válaszolni, de a páholyt még sem tartom meg. Ha Önt is unszolná, egyenesen ezeket lehet néki mongani:

1. A gróf most kapja ajándékul a 10-ik gyermeket. 2. Nem Ducaten S . . . . . 3. Eleget tett a magyar szinházért, mely egészen az ő szándéka ellen állíttatott lábra. 4. Mindig tartotta és most is tartaná, ha az ország nem fizet 450/m., melynek szép része reá esett, 5. a németet azért tartja, mert közel van, és ekkép használhatja, mikép a magyart nem. 6. Tán ha Pestre megy megint veszen páholyt ki. 7. A gróf jó ember, mais il n'est pas

Digitized by Google

assez bonhomme pour faire toujours et toujours, et sans remercîment le paga pantalone.

Olvasta a Deák levelét? [1]) Ugyan mit mond hozzá?

166.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1843. szeptember 25-én estve.

Holnap Pozsonyba megyek. E levelet a két garas Nr. XIII-al, melyet ide kapcsolok, Ön 27-ikén estve veendi, lépjen a Nr. 13 tehát sorba. A Nr. XIV. is kész már; csak leírva még nincs; ámde legott Ön kezeiben lesz. 27. s 28-ikán ráudulok Tierney Clark miatt. A fecskendő végett majd megirom a teendőt.

Szept. 26. este $8^1/_2$ órakor.

Éppen most jöttem meg, miután a Czenkieket mind jól hagytam.

Széchenyi István.

167.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1843. szeptember 29.

Barátom, tegnap ide jövén, Tierneyt éppen megcsiptem a bárónál ülésben, — mely jó ütött ki, mint ön most már Ádámtúl alkalmasint tudja.

E hó 6-ikán alkalmasint Pesten leendek. Engem azonban ön tán be ne várjon, mert alkalmasint kocsin megyek. Leérkeztemkor sokat kivánnék végezni kevés idő alatt s ugyanis a kikötő dolgában meg a malomében és a *a ház építésében*. Ez utolsó végett szóljon Heinrich által Hilddel. Én szinte bizonyos vagyok fogunk épitni s pedig a Benvenuti-féle telken.

Igen szeretnék a háznak valami nevet adni, például zum

[1]) A zalamegyei követválasztásról szóló levél ez, a Pesti Hirlap 1843-ik évi szept. 10. 281-ik számában közöltetett; midőn is a Deák Ferencz megválasztása körülményeinek leirása után arról értesült a közönség, hogy Deák Ferencz a választást el nem fogadta.

Digitized by Google

Columbus, zum Kaiser Vespasian etc. olyas valamit, mi németül és magyarul volna könnyen észben tartható és kimondható.

A két garas Nr. 14-et holnapután küldöm. — Igen szeretném, ha most egymásután kijönnének mindazon czikkek, melyek önnek kezeiben vannak, ámde óhajtanám, hogy egyúttal azon ellenem vagy inkább eszmém ellen írt czikk, Moriontúl is kijönne, melynek mását ön nekem megküldötte, és pedig azon felvilágosítással, melyet szinte közöltem önnel, hogy elébb be kellett volna várni az egészet, de stb.

Jó volna, ha az ellenemi czáfolatok mindig a Társalkodóban jönnének ki — kérem eszközölje addig is, míg mindezekről bővebben szólhatunk, hogy legalább a Morion-féle beküldemény tüstént jöjjön ki.[1]) Szükségem van rá, hogy még kitálaljam végét, mi 2, 3 czikkel tán eszközölhető leszen.

Egyébiránt a két garast egészen ki akarom nyomatni, de az Egyetemnél. Tegyen ebben előleges lépést.

God bless you.

Széchenyi István.

Egésségem olyan, hogy naprúl napra, órárúl órára várom, dass ich wo liegen bleib.

Teleky József nyomorúltan kapkodott popularitásért. Ez egészen elszomorított. Előre gyanítom, ő az akadémiai nagy gyülésben, habár beburkolva is, éppen ellenkező szellemben fog nyilatkozni, mint én tevém tavaly. Wir sind ganz nahe, zu einer gänzlichen Dissolution. Aber deshalb noch nicht desperirt.

Széchenyi István.

---

[1]) Széchenyi ezen kivánatával elkésett, mert az emlitett Morion-féle czikk »A két garas ügyében« a levél írását megelőzőleg már a Társalkodó szept. 28-iki számában megjelent, az ehhez írt jegyzetben hivatkozva a szerkesztő Széchenyinek azon kijelentésére, hogy, ha bár mit is írnak személye ellen, az adót illetőleg, azt vissza ne utasítsa és közölje.

Digitized by Google

168.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. október 1.

Tegnap itt szerencsésen megérkeztem. Önnek szept. 29-iki sorait éppen most veszem. A magyar szinházi páholyt illetőleg, hogy ismét új tévedésbe ne jöjjünk, im erre figyelmeztetem önt: A második félévre, melyre hasonlólag nem volt szándékom megtartani a kérdésben levő páholyt, ám Isten neki, fizesse ki. De jó eleve tegyen, dass ich es sodann nicht behalten und zahlen müsse.

Atyja iránt megteszem, mit tehetek. Csudálom, hogy az első $^1/_2$ év után rám csak 200 ft. jő. Az előtt vége felé 1000 példány sem kelt és mégis szép nyereség volt mellette. Es ist schwer zu begreifen. Enfin was ist aber zu machen.

Ma van verseny. Felette rosz idő és úgy érzem magamat, hogy legszivesebben az ágyban maradnék, de azért mégis kimegyek.

Többi közt, a komáromi biztosíték részéről még nem vettünk az idén semmit.

Havas, ganz unter uns gesagt, geniesst mein Vertrauen in Geld-Sachen nicht ganz. Nézzen ez után egy kissé. Annyi költségeim vannak, hogy bizony minden módon és oldalrúl össze kell szedegetni a cseppeket.

5-kor.

Éppen most jövök vissza a versenytűl.

Kutya idő volt, de mind e mellett, még is elég néző. Lichtenstein Alajos mindent elvitt. Lovaim igen rosszul mentek. Én oly gyengén vagyok, hogy alig birom magamat. Ide mellékelve küldöm a Nr. XIV. két garast. Reméllem, nem töröl ki abbúl Havas semmit Ich glaube, es ist nicht schlecht. De nem fogják átlátni.

Azt hiszem, még jó időben megküldöm a Nr. XV. és XVI., ha azonban nem, kérem tétessen suo tempore jó láthatólag ismét valami ilyest a Jelenkorba. Nincs bevégezve még, de bizonyos okokbúl, jövő újságnap vagy ha akkor sem, hova hamarább folytatandjuk.

God bless you Széchenyi.

Digitized by Google

A fecskendő miatt tettem Bécsben rendelést, hogy azt tüstént küldjék Pestre, als Modell an A. Clark, der es in Ordnung bringen soll. A többirűl lesz majd gondom.

169.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. október 2.

Barátom, eddigelé még nem tudtam az elmaradt versenypénzekből valamit incassálni. Ma tán behajtok nehány aranyt Telekyvel nem szólhattam az erdélyi restantiák iránt. Jó volna, ha barátunk Heinrich megint unszolná őt egy kicsit, és beadná neki az egész consignatiót.

Többi közt a Nr. 14. két garasban egy kissé tovább, mint 2 harmada után azon periodusban, mely így kezdődik »Már ki így, az hasonlólag nem leli bennem emberét,« később az áll: úgy ők, a constitutionalis hypersthenia gőgös austéritásában etc. gőgös helyett **rideg** kell.

Ma éjjel megint eleget szenvedtem. Most megint meglehetősen vagyok. Azonban lemegyek-e 6-kán Pestre vagy később, vagy éppen nem, e pillanatban nem határozhatom.

Igen bánom, hogy egésségem oly változó, de azért nem búsúlok. Mert ki tehet róla? Alkalmasint azonban nemsokára a kályha mögött fogok ülni, vagy tán mélyebben feküdni.

170.

Tasner Antalhoz.

Ferencz-Visegrád, 1843. október 15.

Véletlenül egy pesti polgárral jöttem össze a gőzösön, ki, mikor bámulám a budai aerarial épületet, ezt mondá: Da wird sich der Kasselik auch schön den Kopf kratzen, er verliert bei dem Bau wenigsten 15/m. fl. C. M. Ha így áll a dolog, akkor jó móddal legjobb volna K-ik uramat nem ugyan az Ueberschlag tételtűl, de az építéstűl elmellőzni, mert ő mindenesetre azon lesz, hogy magát a mi kárunkra felsegítse, és ha neki ilyes nem

Digitized by Google

sikerül, lamentálni fog; és mi végre, úgy mint Nákó, ráfizethetünk. Tán legjobb volna Hildnek adni át az építést, de a végett, hogy őt is netalán egy kissé alább szállítsuk, Kaszelik és ifjabb Polack által is készíttetni Ueberschlagokat. A kertet pedig tartsuk meg. Alles dies hängt jedoch sehr viel von Umständen ab. Mert Kaszelik éppen azért, mert annyit vesztett, tán *kevesebb nyereséggel* is beelégszik, — csakhogy a kert most tán nem lesz kedvére. Mindezt mondja meg — auf eine gute Art — Heinrichnak.

Még egy más nevezetes tárgy is van. Ma reggel kaptam — egészen magunk közt — Zichy Henriktől tudósítást, melyhez képest oly sommát ajánlanak (!?) Szt. Miklósért, hogy egy fimostohámra jönne 40/m. fl. pengő. Alfrédet ide nem számítva volna ez 120/m., feleségem tőkéje 45,000, — két leány 10,000, összesen 145 ezer fl. pengő. Ezzel mit tegyünk? Denkt ein bischen nach, indirecte Steinbach is folyhatna be! — Ich glaube wir sollten wo ein liegendes Gut — nahe zur Execution kaufen etc. — Isten tartsa. — Állam — fogaim, nyakam úgy fájnak, hogy alig birom.

Pozsony 16. délután.

1-kor itt voltunk. Fájdalmim megszüntek tegnap éjjel. Mindamellett szinte elvégzettem tegnap a két garas Nr. 16-ot. Holnap alkalmasint Czenkre megyek — onnan Bécsbe, onnét ide, s aztán befonom itt magamat.

Ide mellékelek egy Fuchs-féle magyar cigarot. Száza 6 forint váltó. Kérem, menjen maga Fuchshoz: kann er mir 1000 Stück *ganz gleiche* senden, so wollen Sie es besorgen und zahlen, wie auch 4 Paquette Cigarren, die ich bei im vorgestern nahm.

Isten áldja.

17-ikén 10-kor reggel.

Éppen most ülök kocsiba Czenkre menendő.

Fuchs *kétféle* magyar cigarót állított ki a műipari ünnepletre. De nekem mind a kétféle nem kell — hanem csak olyféle, melynek mintáját ide csatlom. Kann ich nicht 1000 haben, so nehme ich weniger; dass sie nur gut eingepackt sind etc., küldené aztán gőzhajóval Devarnak mit der Weisung, nicht aufzumachen, und zu behalten, bis ich komme.

God bless you.

Digitized by Google

Irjon, ha van valami mondani valója Sopronba, később Bécsbe.

Széchenyi István.

171.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. október 25.

Barátom, mi mindnyájan jól vagyunk, én kivált, régóta nem érzém magamat oly frissen. 29-én Bécsbe megyek, ott vagy 14 napot töltendő. Feleségem 31-én megy Pozsonyba és 4. vagy 5-ikén Pestre, hol csak kevés napokig marad, — damit Sie sich sodann mit mir in Pressburg für den Winter einspinnt.

21-iki sorait vettem. Nincsenek közléseire megjegyzéseim; csak némiek a 2 garasi könyvről, mikről azonban később.

Pál bátyám 20 pengő forintot adott kezeimbe a végett, hogy küldeném egy Pesten tanyázó vagy legalább lehellő, Koch Annának; kérem kutassa e jó teremtést ki, és erga oblig. fizessen Pál nevében neki 20 pengőt.

Minden esetre tudósítson a dolog sikeréről. Írjon — ha van írni valója — Bécsbe.

A kétgarasos könyvet illetőleg pedig ezeket, 500 lehető legcsinosb, nem igen kis betűjű példány szórúl-szóra az újságban közlöttek szerint — és minden czikk elibe a datum . . . például

Július 15-kén Jelenkor 89.

X.

Und jetzt kommt der Text etc.

Előbeszédet fogok írni . . . erre azonban van még idő. — Miután szükséges lesz például minden hirlapi etc. ellenvetéseket az én állításimmal egykor hasonlíthatni — a könyv végén mind ezeket ki szeretném nyomatni. Nem bánom, ha november közepén kezdik meg a nyomtatást.

Én ez évben be akarom végezni a 2 garas, ha így lehet mondani, 1-ső részét, s pedig a Jelenkor organuma által. 1844-ben nem irok többé újságban . . . vagy legalább nem a Jelenkor-

Digitized by Google

ban. Hogy mit kellene művelni a *két garasokkal,* — errűl ez alkalommal — t. i. 1843-ban bizonyos okokból egy szót sem szólok; az a II-ik kötetnek lesz tárgya . . . ha *keresztül ment* az eszme, mit én, gondolja csak . . . mindig reménylek. Bécsi ottlétem fogja azt eldönteni.

Ide mellékelve küldök megint két darab két garast Nr. 16 és Nr. 17. Tétesse be. És semel pro semper . . . ha nincs kéznél részemrűl czikk, mindig tétessen jó láthatólag valami ilyest a Jelenkorba — »mai számban nem adhatunk 2 garast, de adunk hova hamarább.« Ezt azért kivánom, mikép tudva legyen, hogy bevégezve még nincs.

God bless you — Heinrichnek sok szépet.

Széchenyi István.

172.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1843. október 27.

Barátom, ma veszem október 17. írt levelét Szontágh Gusztávnak, ez *évben* és azt hiszem *legközelebbrűl* életbe lépett propylaeumával,[1]) mellyel nekem kedveskedik. Kérem, írjon neki tüstént nehány szót, hogy jól esett ajándéka.

Das Übrige werde ich schon machen.

Kérem, küldené meg tüstént Bécsbe valami gőzhajókapitány által Reynek, mit der Weisung: Er soll es mir bei dem Schwan in Wien übergeben, wo ich wohnen oder zu erfragen sein werde: »*Nemzeti iparunk*« Erdélyitűl.

Pest vármegye most erősen dolgoztat utakon; azt hallom, 2 indítványozó után . . . mi által rögtön 63, vagy $\frac{m}{73}$ pengővel emelkednék a Domestica. Legelső volt: *Legyen* és aztán, mikor ki lőn mondva, tünt elé a $\frac{m}{63}$ vagy $\frac{m}{73}$ forintnak szüksége, mely azonban ki lett vetve. Welche herrliche Controlle. Kérem, tudná meg ezt tüstént, wie sich's verhält, hogy t. i. mikor lőn téve és ki és hogyan

[1]) Propyleumok a társasági philosophiához. 1843. Budán 8.

Digitized by Google

tette az indítványt — Marcalis ülés alkalmával-e stb. Ich werde es benöthigen.

Küldené meg — hanem ha később is — feleségem által *Földesy estvéket* Bezerédi Amaliától.

Nem volna-e jó, ha Zichy gyermekek részére vagy $\frac{m}{200}$ pengőt kapnék, megvenni Ullmann házát, melybe lakom? Sie könnten da durch Gyra etwas machen. NB. man müsste Acht geben, dass er es nicht etwa dem Sina zuschantzt, im Fall Ullmann traitable wäre, was möglich seyn dürfte, indem er auf Ercsi speculirt.

E házat feleségem nevére kellene iratni. Ich glaube, es musste sich am Ende gewiss auszahlen.

Pensez-y, mon ami Széchenyi István.

173.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1843. október 30.

Barátom, ha van még idő, ezeket szeretném változtatni a két garasban. És ugyanis a Nr. 16-ikban, hol ez áll: *mert hiszen megvan az emberi természetben, hogy bármi nagyon hibázta volna is el valaki a kecskét,* itt ki akarom hagyatni az allusiót a kecskére, de egyenesen a bakra akarom szorítni az egészet, vagy tegyünk kecske helyett »nyulat«, így is jó lesz. Ott, hol az áll: *mikor két hónappal ezelőtt 1-sö adói czikkemre megjelent, a most szönyegre hozott pest hírlapi lovagiság* — ehez, t. i. a lovagiság után ezt kell tenni, vagy legalább elhamarkodás. Ott, hol ez mondatik: bizony csak úgy esett nekem ezen kislelkű borjúból, constitutionalis olcsó fanfaronádból és abrakként, némi hígvelők számára pompás, általános s azokból, ha nem is szánt-szándékkal, legalább elhamarkodásból készült keverék. Ezt kell belé tétetni.[1])

Isten áldja. Kérem írjon ide. Széchenyi István.

Hogy van a híd? Mint áll a gőzmalom? Hild dolgozik-e veres tornyon?

[1]) Az eredeti szöveg a Jelenkor 871-ik számában, az itt felsorolt változtatással jelent meg.

Digitized by Google

174.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. november 17.

Barátom, e sorokat gróf Andrássy György viszi. Ide mellékelve fogja Ön találni Rústan leveleit, melyek szerint Malvieuxnek 6310 írt pengőt kellene nekünk fizetni. Incassálja e pénzt tüstént. Ha nem fizet — a mit, tudja az ég miért, de gyanítok — küldje a két levelet vissza s pedig Andrássy György által. Also Geld oder die Briefe zurück, wie auch die Ursache., im Fall er nicht bezahlt hätte. Ezenkívül ide mellékelem a $\frac{m}{10}$ adósági levelet, incassálja a 300 frtot, mely május 3-ikárúl foly. És ezt is küldje.

Kérdezze meg Wodianert, nem fizette-e le Wesselényi a a szokott interest?

T. i. 830 pengő forintot, mely október 1-jén lejárt vala. Ha nem, so würde mich Wodianer sehr verbinden, wenn er sich bei Wesselényi anfrug.

Wesselényi soha sem fizette e kamatot nógatás és emlékeztetés nélkül, — csak tavaly, mert háborúban volt velem. Er ist beklagenswerth.

Széchenyi István.

A Fuchs-féle cigarókat elküldé? Azt mondják, eloszlik a Dieta. Nem hiszem.

175.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. november 19.

Barátom, Heinrich, mint Auer mondja, ismét kiván szedermagot. Kérem, mondja meg neki: Er soll direct an das Hofrichteramt in Zinkendorf schreiben.

Hild plánumával egészen megelégszem. Csak igen magasnak tartom a tornyot. Dieser Thurm soll gebaut werden: 1. um

Digitized by Google

den Leuten eine Uhr geniessen zu machen; 2. um in die ohnehin überhandnehmende Monotonie der Stadt Pesth einige Abwechslung zu bringen. Er soll nicht roth aber von gleicher Farbe sein. All right. Warum — ganz unter uns gesagt — die Baronin Wenkheim jedoch gegen dem rothen Thurm excipirt — weiss ich nicht. Es hat der Narrenthurm in Wien nie rother, wohl aber runder Thurm geheissen. Übrigens werde er weiss, nämlich von der Farbe des Hauses. Ich bin es ganz zufrieden. Nun müsste man allmählig zum Contract schreiben. Ich glaube wir müssen die Sache so führen, damit entweder Hild oder Kasselik baut. Dieser letztere wäre besser, um den Garten los zu werden, der für mich ein Luxus. Sollte er (Kasselik) den Bau übernehmen, so müsste Hild dennoch inspiciren. Isten áldja. Steinbach teszen-e valamit a kikötő miatt?

Írjon néha per apices.

Széchenyi István.

A Fuchs-féle cigarók megvannk, Ugyan mennyibe tellettek?

176.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. november 22.

Barátom, a $\frac{m}{6610}$ pengő forintot ma vettem kezeimhez! Köszönöm; és e pillanatban — 12 órakor a főrendi táblán — veszem Önnek november 21. írt sorait.

Azon 25 ⌗ arany, melyet Batthyányi István a 300 ⌗-búl lehúzott, nem egyéb, mint azon tartozásnak fele, ha jól emlékszem, mellyel Somogyban maradtunk hátra. Hozza ezt rendbe. A hátramaradt aranyokat pedig tartsa meg számadása alatt.

Időről időre írjon, mennyi pénzre lesz szüksége.

Itt igen nagy ingerültségben vagyunk. Még igen messze vagyok a kétségbeeséstől, de bizony rosszúl vagyunk.

Isten áldja.

Széchenyi István.

Digitized by Google

177.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. november 26.

Barátom, itt küldök három czikket, alkalmasint még 3 vagy 4 jön. Minél előbb elküldöm. Tétesse tüstént be a Jelenkorba.

Ich werde trachten es so einzurichten, dass es pünktlich ausgeht.

Der két garas Nr. 18 muss und kann den 3-ten December erscheinen, Nr. 19 den 7-ten, Nr. 20 den 10-ten, Nr. 21 den 14-ten, Nr. 22 — an welchen ich so eben schreibe — den 17-ten. Und somit bleibt und noch sey der 21-te, 24-te, 28-te und 31-te, also noch für 4 Nummern. Preveniren Sie Helmeczy.

1844 schreibe ich nicht mehr in Jelenkor. Sagen Sie *das* dem Helmeczy. Ich werde gar nichts hierüber veröffentlichen. Ugyan mit fog tenni Helmeczy? Eladná-e privilegiumát és mily áron? Untersuchen Sie das?

A két garas könyv nyomtatásáról akkor fogunk egymással szólni, mikor az idei újságmunkát be fogtam egyszer végezni — mi most ezer munkáim közt nem kevés bajjal jár.

A pesti kikötő dolgában Ön engem rosszúl fogott fel. Én csak az aláírásnak folytatását kivántam ideig-óráig megszüntetni, de a többit épen ellenkezőleg. Tudassa ezt meg Steinbachal valami jó mód.

Isten áldja. Fehr már írt. A fecskendő mikép megy? Tegnap érkezett ide egy franczia *gőzhajónk,* mely a bécsi canalisból viendi — Nussdorfra stb. az utasokat, hogy kényelmesen elérhessék a linczi és pesti gőzösöket. Nem megy 3′ mélységre 300 emberrel. Igen keskeny, de igen hosszú, — alacsony nyomású és jóval sebesb még a Stadt Wien gőzösnél.

Széchenyi István.

Digitized by Google

178.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. november 28.

Barátom, tegnap adtam át Wodianer Sámuelnek 3 czikket 18., 19. és 20., kinek ma kelle érkezni a gőzösön Pestre. A köd oly nagy és mert, úgy látszik, vannak tearing spirits, melyek utamban állnak, tán több napokig el is tarthat; mai postával minden esetre akarom Önt figyelmeztetni, hogy azt kivánnám a Nr. 18 kijönne deczember 3-ikán és így tovább. Ha szükre jönnénk idő tekintetében — tán két czikket, de kitéve például 18. — és aztán, mikor ennek vége, jóllehet continuative Nr. 19. Sapienti pauca. A többit meg fogja érteni levelembűl, melyet Wodianer visz és melylyel elvégre mégis meg fog érkezni.

Széchenyi István.

179.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. november 29.

Barátom, f. hó 27-iki sorait vettem. Mily rémítő különbség Fischer és Kasselik között! Ez utolsó igen sokat vesztett a budai épitményeknél, most minket szeretni fejni; és aztán talán arra is számított, hogy a kertet pénzbe veszi. Ki azon Fischer? Soha nem hallottam nevét. Ide mellékelem a tervet. Es ist ein bischen schmutzig geworden. Én még mindig a torony mellett vagyok.

Er ist mir aber ein bischen zu hoch. Sagen Sie das an Heinrich. Wegen Thurm bin ich aus 3 Ursachen: 1. weil die Monotonie in Pesth bereits über Hand nimmt; 2. weil ich dem Publicum eine Uhrglocke spendiren will; 3. weil sich bald jemand bei uns einziehen wird, der sich, so weit von dem Centrum der Stadt fürchten würde nicht gefunden zu werden, ausser er wohnt in einem so marquanten Haus, das nicht zu fehlen ist.

Ide mellékelve küldöm a Nr. 21 két garast is. A 22-ik

Digitized by Google

számot is küldendem nem sokára — azonkívül lesz még 23., 24. és tán 25. A két garas könyvről e napokban irok. Valero hadd beszéljen. A jövő fél évre innen fogjuk megtenni az újságpraenumeratiót.

Isten áldja Széchenyi István.

180.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 2.

Barátom, ma reggel vettem Onnek nov. 30-ikán írt sorait, melyek által értésemre jött, hogy a két garas Nr. 18, 19 és 20 Onnek kezeihez jött és az első már holnap jelen meg stb. A 21-ik számot tegnapelőtt küldöttem — ezennel küldöm a 22-ikét ... így tehát deczember 17-ikéig részemről nincs hátramaradás. Nr. 23., 24. és tán 25-ikét hova-hamarább kezeihez szolgáltatom.

Isten áldja. Sietve.

Széchenyi István.

Sagen Sie dem Valero: Ich hätte sein Schreiben erhalten: bitte ihn sehr um Vergebung, dass ich darauf nicht antworte ... de bizony nincs időm, und à peu près Folgendes: Ich würde die 10 Actien, die Valero verkaufen will, nehmen, ich wollte aber Valero nur warnen, sich nicht in das eigene Nest zu ... Er will die Actien losschlagen, und schimpft wie ein Esel über die Mühle! Die Mühle ginge jetzt viel besser, ja sehr gut (ich glaube und am rather afraid besser als seine Seide), man würde also mit den Actien nächstens etwas machen können, wenn keine Dummköpfe oder Bosnicken den Credit der Anstalt auf jede Art untergraben. Ich fürchte mich gar nicht von seinem Processe. Da ich aber die Ehre habe zu kommen, welcher Schuss und Phantast man ist, id est Dominus Valero, so sollte ich aus dem D .... helfen! Übrigens sind Wiener Häuser die mit Putzer unterhandeln, so dass viele Chancen sind seine Actien nächstens los zu schlagen. Dass ich mir aber für seine Impertinenzen dio Ungelegenheit machen soll, ihm $\frac{m}{10}$ fl. C. M. auf den Tisch aufzuzählen ...

Digitized by Google

Nem, oly bolond nem vagyok.

Machen Sie eine Sauce über diese bittere Speise, hogy addig legalább hallgasson és házánál hengermalmi lisztet használjon.

Köszöntöm Heinrich bácsit. Feleségem stb. jól vannak. Tegnapi scandalos ülés után, sokan azt hitték, eloszlik a Dieta. Ma némi komédiák és elájulások következtében, melyek a jobb ember gyomrát rontják, itt leszünk májusban is. God bless you. Azt hallom: Marquart gőzöse Pest körül jár. Igaz? Mit mond ehez Bozda? És a hajó jól megyen-e?

181.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 3.

Barátom, deczember 1-én írt sorait most vettem, és ha ismeretes volna az én tervem, de egész lényegében, mert azt minden részleteiben még sem hordhattam fel, úgy vagyok meggyőződve, hogy többnek jobban tetszene az, mint azon terv, t. i. a Pest hírlapi terv, mely szerint történt a Domestika körülti agitálás. [1]) Das wollte ich sagen im Nr. XIX két garas, und zwar aus dieser Ursache, die aber aus dem ganzen Text bereits hervorleuchtet; mert az tervem 1. **változhatlan** sommát ró nyakamba, 2. mert némileg kezemben van annak mire fordítása, 3. mert hihetőleg látszatja is lenne. E három feltétel hibázik a megbukott tervbe.

God bless you. Csinálja el, mikép legjobban gondolja.

Széchenyi István.

---

[1]) Vonatkozik ez az 1843-ik évi nov. 9-ki XCVIII. kerületi ülésben tárgyalt házi adóra, melyben a nemesség is részt venne, s az országgyűlési költségek is onnat fizettetnének, ez indítvány azonban elhalasztatott. Lásd Pesti Hirlap nov. 16. 300-ik sz. 785. lap 3-ik hasáb.

Digitized by Google

182.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 7.

Barátom, nincs időm részletes lenni és azért ad rem.

Én a Jelenkort vagy meg akarom vásárlani, vagy bérbe venni, például 4, 5 évre. Az elsőt jobban szeretném. Beszéljen Helmeczivel tüsténT, komolyan és okosan. Wenn er kein Esel ist, so soll er nicht überbieten und zugreifen. Hozza ezt minél előbb tisztába . . . de ha legnagyobb titokban nem marad a dolog. — mondja meg ezt Helmeczinek — recedálok mindenről.

Iparkodjék tehát, nékem minél előbb és minél több szigorúsággal megírni, mit kíván Helmeczi az újságért semel pro semper és mit évenkinti bérért 3, 4 usque 10 évre.

Isten áldja.

Széchenyi István.

183.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 9.

Barátom, itt küldöm a Nr. 23 két garast, még lesz egy, tán kettő, de kétlem. Hozza rendbe.

A könyvet 500 példányban meg lehetni kezdeni; *a függczimert és tudnivalót* hova hamarább megküldöm.

Ich wünschte es so zum Beispiel:

Jelenkor 52. szám július 10-ikén 1843.

Két Garas I.

Jelenkor 53. szám július stb.

II.

Und dann nach jedem czikk — ein Mann sollte trachten es ohne Fehler zu drucken.

Isten áldja.

Széchenyi István.

Digitized by Google

E most küldött czikk . . . egy kissé kemény, egy kissé éles! Ich entdeckte aber solche Fäulnisse, die man so, wie ich glaube, nicht anders herausreissen kann. Nekem. az igaz, ilyes nem használ, de ez nem legfőbb szempont.

Várva várom Helmeczinek válaszát a Jelenkor eladása vagy bérbeadása végett. Nézzen csak egy kissé utána, hogy a még most kibocsátandó Jelenkori két garasokban hiba ne legyen.

God bless you.

184.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 10.

Barátom, a két garas Nr. 23-ban kétszer van Reprobatió. talán egyszer *nehéztelésnek* és máskor visszatetszésnek lehetne nevezni.

11-ikén reggel.

Épen most veszem deczember 5-iki levelét. Mindent, mit Valero mondott, közölje Hradetzkivel. Vigyük a háborút! — Ám legyen. Hogy Valeronak én azért tettem volna ajánlatot, hogy megszüntesse pörét, ez csupa hazugság. Mit szinte kell közölni Hradetzkivel, ki tán átteendő Intabulatió alkalmával protestálhat. Mondja ez utolsónak: nem válaszolhattam levelére. Nincs semmire időm, de nem sokára lesz.

Duka azonban, úgy hiszem, nem igen lesz ínyemre, mert igen »pörög«.

Öreg Festetichnek adjon néha-néha részemről vigasztalást. akár maga, akár Heinrich vagy Steinbach által.

Mráz végett mindent tettem, teszek és teendek mit tehetek.

Igen jó lesz . . . óvást tenni Marquart hajója ellen.

Az ország gyűlése, ha ki is zavarodnék, semmi esetre nagy derűre nem fog fejleni!

Most írom a 24-iki két garast. Épen azon irányban, melyben sújtám az álnok Moriont, úgy fogom kiemelni a loyalis, maga nem nevezte (de nyakát szegte) Magunt.

Digitized by Google

God bless you. Kissé neheztelek Önre. Miért hallgatá el Kisnek financiális baját?

Itt igen kellemetlenül fejlődött ki!!!

Schweigen ist Gold, aber reden ist manchmal Pflicht.

Széchenyi István.

185.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 13.

Barátom, itt van a 24-iki és utolsó két garas. Adja Isten áldását rá! Nincs kéznél a nyomtatási minta, melyről Ön december 11-iki levelében szól, melyet ma vettem.

Holnap kikeresem és elküldöm. Az a', e' és 's betűknél hagyjuk el az apostrophot; a többi irásmód azonban maradjon meg, például Ign*ácz* és nem Ign*ác;* s aztán búl, bűl s nem ból, ből.

Helmeczy újságát inkább venném bérbe. Es muss aber ein Geheimniss sein. Ich glaube, wenn wir es auf 6 Jahre nehmen, sollte H. mit 1000 fl. oder 1200 des Jahres zufrieden seyn.

Ich glaube, wenn ich aufhörte zu schreiben, bekommt er gewiss nicht so viel, wenn er auch Tag und Nacht arbeitet.

Csak titokban mindent. Van erre okom. Und plauscht Helmeczy vor der Zeit, so mag er den Jelenkor fressen, ich brauche ihn nicht mehr.

Nun eine Bitte an Adam Clark.

Ich wünschte 2 Bote bauen zu lassen, das eine für mich, das andere für Fürst Nickerl Esterházy. Ich zahle beide. Sie müssen ganz gleich sein. Ihre Bestimmung wäre der Neusiedler See, gerudert von den dortigen Bauern. Es müssten demnach keine feinen Bote sein. Also nicht clinker boilt. Ich habe ein derley Bot. NB. ganz erbärmlich grob gemacht. Es kostete sammt Allem 50 fl. W. W. Sie können also denken, dass es nichts besonderes ist. Die Natives wagen sich mit demselben aber in die höchste See, die manchmal wirklich rasend ist, und ein Bot, by bumping on the ground, keiner kleinen Gefahr ausgesetzt ist.

Die Form des Botes ist: 4° 3′ Länge; 2′ 6″ perpendicular

Digitized by Google

Tiefe; 6′ 8″ Breite, 4′ 8″ Tiefe, in der Mitte mit Böschung. Dies kommt mir zu viel vor. Das sind à peu près die Dimensionen. In einigen Tagen werde ich genau angeben. Es versteht sich, das Bot müsste von sehr leichtem Holz, aber nicht sehr schwach gemacht sein. Ohne Segel. Nun frage ich, können zwei solche Bote bis Mai gebaut werden? plump dürfen sie nicht sein. Und mit Anstrich à peu près wie thun?

Széchenyi.

186.

Pyrker J. László egri érsekhez.

(m. k.) Pozsony, 1843. deczember 15.

Euer Excellenz, Hochverehrter Gönner!

In der Voraussetzung, dass Sie das kleine Blatt, welches ich Ihnen gestern zu überreichen die Ehre hatte, durchgelesen haben, erlaube ich mir, Eurer Excellenz hiemit die Subscriptions-Liste [1]) zu übersenden. Es ist nicht *für mich*, das ich bettle, sondern für das practische Aufblühen unseres Vaterlandes! Wollen Sie meine redlich gemeinte Absicht unterstützen, so werde ich Ihnen recht aber recht sehr dankbar sein, und ergreife auch diese Gelegenheit Sie zu bitten: meine innigst gefühlte Verehrung genehmigen, und mich in Ihrem Wohlwollen auch ferner erhalten zu wollen, der ich mit ausgezeichnetster Hochachtung verbleibe.

Eurer Excellenz etc.

Gr. Stephan Széchenyi m. p.

Pressburg 1843. den 15-ten December.

---

[1]) Ugyanilyen értelmű levelet írt Széchenyi Haulik György zágrábi püspöknek is; de abban már megnevezi az aláírási ívet, a mely a kikötőre szóló aláírási ívre vonatkozik; s ezért valószinűnek tartjuk, hogy a jelen levélben Pyrker érseket is ugyanazon ív aláírására kéri. Lásd a decz. 17-én 189. szám alatt kelt levelet.

Digitized by Google

187.

Tasner Antalhoz.

Pozsony 1843. deczember 15.

Barátom, a két garas Nr. 24-be tegyük végén gr. Esterházy Kázmért és Palóczy Lászlót is bele, mint Alphabet szerint jőnek; mert e szerint lettek nevezve azok is, kiket már beküldék. Alle übrigen, wie Kossuth, Perczel, Zákó, Vukovich, Kálai lasse ich zu Fleiss aus, wie auch Casimir Batthyányi, Zay etc. etc.

Ide mellékelek:

1. Nádornak Mindszenthava 19-kén költ levelét. Végezze el az illetőkkel. 2. Épen annak Szt. András hava 25-kén költ sorait. Vétesse tudomásúl.

3. Schedel november 21-kén költ levelét.

Ez utolsónak mondja: **a)** Tegyen NB. az igazgató ülés határozatának szellemében, mint legjobban gondolja. **b)** Reguli. tudakolja a pétervári legelső Banquiereknél, jött-e pénz számára ... Sinátúl. Ha a magyarok fészkét ki akarja kutatni Ázsiában, tán lesz annyi ügyessége, pénzecskéjét, sine qua non, felkeresni Pétervárott! Oder sollte man es ihm obendrein auch noch auf einem Tatzerl praesentiren! Jaj nekem Istenem! Ide mellékelem végre ... a nyomtatási mintát a 2 garas könyv számára. Kérem, nyomassa minél előbb és hibátlanabbúl 500 példányban. Én nehány nap alatt elküldöm a függczímert. God bless you.

Hát a fecskendővel mikép vagyunk?

Il faudrait payer! Széchenyi István.

Még egyszer előadom a 2 csónak dimensióját 4° 3′ Tiefe, 2′ 6″ NB. nicht aber Diagonal

6′ 8″ 4′ 8″ Breite.

Wie theuer wäre ein Stück solcher Bote, NB. ohne einer Einrichtung?

Fragen Sie dann Clark, ob ich nicht ein gutes confortables Bot clinker built haben könnte, um auf dem Neusiedler See allein oder in zweien zu rudern? Es müsste ein sicheres Bot sein.

Digitized by Google

188.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 16.

Barátom, a két garas Nr. 24-ben az utolsóelőtti §-ban, mely így kezdődik: Én most elvárom ... ezt szeretném hozzátétetni, pedig a Wenkheim Béla [1]) diese sind ja ausgelassen is után, kik közt szinte csak elvbarátokat tisztelek, csak hogy haladási — modorom más.

A jövő §. pedig így volna pótlandó: »Mi azonban engem illet, valamint soha nem fogom az ellenséget egyedül, da wäre zuzugeben, *vagy nehány bajtárssal megtámadni,*[2]) de ha csak stb.

A két garas könyv iránt, kérem, tegyen mindent, hogy ha lehet, nehány hét alatt el legyen készülve.

Én e napokban küldöm meg a függczímert; Ön pedig számlálja ki, mennyibe telik. Én, egészen köztünk, minden vármegyének 2 példányt akarok küldeni, cela fait vármegye 104

város 98

Minden követnek itt egyet 104

98

Más ajándék 100

504

És a boltba eladni 246

750

drucken — oder 1000. Ördög vigye. Let us do it handsom.

Szeretném, ha ön Vodianertúl a Wesselényi-féle 860 forintrúl ... küldené be számadását, mint az körülbelől deczember 31-kén fog állani, mikép rendet tegyek; és e végett jó volna, ha On szinte kitenné ... januárban és februárban mi leszen fizetendő.

God bless you

Széchenyi István.

---

[1]) Az itt kivánt betoldás a Jelenkor decz. 31-iki számában nem nyomatott ki.

[2]) Ezen pótlás megtörtént u. o.

Digitized by Google

189.

Haulik György, zágrábi püspöknek.

(m. k.) Pozsony, 1843. deczember 17.

Mélyen tisztelt kegyelmes Uram!

Remélvén, hogy kegyelmes uram a tegnap átadott kikötői vázlatot átolvasni eddigelé szives volt, ide kapcsolva vagyok bátor az aláírási ívet átküldeni; s ha kegyelmes Uram ebbeli, nem magamért, de honunk gyakorlati felvirágzásáért tett őszinte fáradozásaimat pártolni méltóztatnék, igen, de igen fognám, s kivált azon okból köszönni, mikép ez által is be legyen dugva szája nem egy Spoliatornak, ki rá szeretné fogni általán véve az egész papi rendre, hogy nem igen szeret közdolgokhoz járulni, minthogy igaz, némi egyes tagjai e tekintetben tán egy kissé kelletén is túlszigoru gazdák.

Többnyire vegye kegyelmes Uram ez alkalommal is legmélyebb tiszteletem bebizonyítását, ki őszinte hódolattal vagyok kegyelmes Uramnak stb.

Gróf Széchenyi István s. k.

Pozsony, 1843. deczember 17-én.

190.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 17.

Barátom, ma igen panaszkodott az idevaló hengermalmi fiókárus, dass er gar kein Königsmehl hat, der E. H. Palatin immer braucht, und er, der Verschleisser bereits 2-mal an Fehr deshalb schrieb, aber umsonst. Kérem, keresse fel Fehrt, und er mache, was recht ist. Egyébiránt kivánnám, hogy Ön ez alkalommal szólna nevemben Fehrrel egy kissé komolyabban; de lehető legnagyobb delicatiával, wie denn eigentlich die Mühle, Alles in Allem, stehet! Ob wir egy-egy lépéssel előbbre megyünk-e?

Isten áldja. Most a kikötővel is bajlódok ismét. A papokkal nagy a baj. Egészen köztünk: Nádasdy püspök, kinek igen szép

Digitized by Google

levelet írtam — egy garast sem írt alá! So ist es schwer, den Clerus zu erhalten.

Igen kiváncsi vagyok elvégre hallani, Helmeczy mit mond, ujságának el vagy bérbe adásárúl. Széchenyi István.

Barátom, szerezzen Grimmnél 48 darab, azaz két koncz arany hid papirost □-óban. NB. nem kékes, de sárgás szinűt és igen jó elcsinálva. nehogy elránczosodjék . . . küldje data occasione ide.

191.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 19.

Barátom. a deczember 17-iki vezérczikke [1]) Kossuthnak a »Kiábrándulóshoz« (deczember 7-iki megjelent vezérczikkéhez) állítva, itt nagy sensatiót okozott. Sie sagen, er lenkt ein.

Én természet szerint ignorálni fogom az egészet. De mégis szeretném, ha Ön jó móddal Mrazzal szólna . . . és kérné, hogy pennájából, — ha majd a Világi lapvizsgájában az Őszinte nyilatkozatot — félig meddig a következőket kifolyni engedné.

Az érintett vezérczikk második hasábjának 20-ik sorában parenthesis közt ezt mondja Kossuth (és minő eszközökkel, az Isten áldja). Dies ist eine infame Lüge, schändlich! Én eleget keltem ellene ki nyiltan és büszke vagyok ezért — de suttomban hátulrúl . . . ez nem szokásom, e körül szeretném, ha Mraz azt variálná. Ezt be kellene bizonyítani, mert máskép a gyanusítások leggyalázatosbja.

Épen azon hasábnak 21-ik sorában, NB. alulrúl felfelé olvasva, azt mondja Kossuth: »Még az iparegyesület s kereskedelmi társaság létesitését is gátolá, gúnyolá, akadályozá.« Das ist eine zweite Infamie.

---

[1]) Ez az »*Őszinte nyilatkozat*« czimű vezérczikk, mit Kossuth Lajos nagy hazánkfia Széchenyi Istvánnak azon többször ismételt nyilatkozata után irt — hogy a Pesti Hirlap pártja is nyilatkozzék Széchenyinek »*telekdijas*« indítványa iránt; megjegyezvén Széchenyi, hogy ha tervének még e párt is ellene volna, felhagy vele; de ha mellette nyilatkozik, az agitátióhoz haladéktalanul hozzá fogna. Lásd Pesti Hirlap 1843. 309. szám, első hasáb.

Digitized by Google

Erről Mraz azt mondhatná: Mi az Iparegyesületet illeti, ez egyenes hazugság; mert tudomásunk szerint gróf Batthyányi Lajos ivére 100 pengőt írt alá gróf Széchenyi; Széchenyi István pedig nem oly aljas, magát, ha valamit gátolni és akadályozni akar, aláírni.[1]) — Mi pedig a kereskedelmi társaságot illeti — nevetett talán, mint sok ezer más; de hogy gátolta és akadályozta volna, be kell bizonyítani, mert máskép visszapattan a rágalom e rágalmazóra, és aztán az így cselekvő azt mondja, *nyujtott jobbját csalánnal szedi tele.*

God bless you.

Széchenyi.

Ej be sok hiba volt a 22-ik »*Két garas*«-ban.

192.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 20.

Barátom, tegnap írt s mai gőzössel már megérkezett soraim következtében a Kossuth-féle »Őszinte nyilatkozatot« illetőleg még ezeket kivántam Önnel közleni — mikép, ha lehét, adná compromissiom nélkül Mráznak át.[2])

Harmadik hasáb 4-ik sorban kezdve — ezt mondja K . . .: »Mivel a vélemény, melyhez tartozni szerencsém van, nem elég erős ugyan arra, hogy minden egyéb ellenvéleményü felekezetek ellenében minden haladási kérdést keresztül vigyen.« — Ej be jó illik ez a veletek, nélkületek, sőt ellenetekhez.

Éppen e hasáb alján 4-ik sor alulról felfelé olvasva azt

[1]) Mráz Széchenyinek utasítását csakugyan tekintetbe vette, illetőleg a szerint járt el, minthogy ezen utasítás alapeszméjét a »*Világ*« decz. 20-iki számában a »*Hirlapi kalászok*« rovatban az első czikkben megtaláljuk, mindazon pontokra nézve, melyek Széchenyit sértették. Ezzel megtudjuk azt is, hogy az *a* jelzés a Mráz nevét jelenti.

[2]) Mind az, a mit Széchenyi ezen levél szerint pótlólag felemlíttetni kivánt a Mráz-féle czikkben, már elkésve juthatott kezébe, mert Mráz megjegyzése az »*Őszinte nyilatkozat*« czimű vezérczikkére Kossuthnak ugyan az nap jelent meg a »Világ«-ban, mely nap Széchenyi ezen levelét Tasnerhez írta, s így a kivánt pótlás abba többé nem jöhetett.

Digitized by Google

mondja Kossuth: »Hogy helyesen fogánk fel a nemzet korszerű teendőit« — mikép áll e szerint a deczember 7-ikén kijött Kossuth-féle *Kiábrándulás* czimű vezérczikkhez.

A 4-ik hasáb 5-ik sorában azt mondja végre Kossuth: »*Vagy ha gátolni akarja — lépjen föl ellene nyiltan, őszintén.*« — Ez legnevetségesebb! — Mert hogy elég nyiltan nem léptem volna ellene ki . . ., bizony nem vetheti szememre senki, hahogy egyenesen bottal nem kellett volna megtámadni őt... hogy pedig alattomosan, suttomban durch Gott weiss was für »Ränke und Schwänke« támadám meg őt — mint féreg (das bin ich) a fejedelmi tölgyfát vagy *benne* a nemzetet (und das ist Kossuth), ez a legkajánabb hazugság. — És meg kellene mutatni. Kossuth azzal dicsekedni látszik, hogy őt s pártját felkeresem.

Es erinnert auf die Anecdote des Hausknecht, der ein Fest vermogleisten will. Na, das können's mitmachen! A ja. Ich . . . in die Suppe. O Jeckerl, thuns das nit! C'est à peu près ma prière. . . Sie, Sie grober Sch.... auf meine *Zwei Groschen* nicht.

Il y a donc de quoi se vautrer.

St. Széchenyi.

193.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 21.

Barátom, deczember 19. sorait ma reggel vettem. A két garas Nr. 24 illetőleg még ezeket.

»És most elvárom, mit mondanak,« még gr. Szapáry Miklóst és Antalt is a többiekhez kellene csatolni; und dann nach den Béla Wenkheim stb. stb., kiket itt hely szűke miatt rendre mind elő nem sorolhatok, kik közt azonban majdnem egyedül elvbarátokat tisztelek,[1]) csak hogy egyben-másban haladási modorukat egészen megváltozott körülményeinknél fogva sem helyeselhetem.

A többi jól van.

[1]) A pótlás, mit Széchenyi kivánt, a »*Két garas*« czikkbe nem jött. Lásd Jelenkor 1843. decz. 31-iki számban.

Digitized by Google

Ide mellékelve küldök Jót (Bon) 666 ft 40 kr. ezüst pénzre. Vegye ezt fel és számadása alá. Kérem Önt. mert közelít az ujév . . . és ekkép az idén a számadásokat be kell zárni; mondaná meg legelső levelében január 1-től 1843. deczember végéig mit és mily pénzeket vett fel —

például január a gróftúl

Csemtry.

November Batthyány Ist.

Wessely.

Zichy-féle pensio stb. stb.

A positiókat csak simplán kivánom. A két garas-féle könyv miatt jól van — csakhogy minél szaporábban és hibátlanabbul készüljön.

A függczímert stb. illetőleg vette soraimat. A külső boríték, melyre szinte ki kell tenni az egészet — a Széchenyi stb. kivül legyen *kék* vagy zöld, de mind egyszinű, és semmi esetre ne sárga vagy veres.

Igen kiváncsi vagyok tudni, Helmeczy mit válaszol. Steinbach — kezdje és végezze be a dolgot Isten segítségével! Én itt minden nap megkisértek egyet. Pyrker 400, Haulik is 400 pengőt írt alá.

God bless you.

Széchenyi István.

194.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 21. estve.

Barátom, Helmeczy soraival ma estve vettem Önnek decz. 19-iki levelét.

Mi Helmeczyt illeti, e napokban fogok válaszolni. Ich glaube, ich lasse die ganze Sache fallen. Wen ich aber nicht mehr hineinschreibe . . . so glaube ich, ohne mir zu schmeicheln — wird es quasi eingehen.

Hlldnek számadását vettem summarium Nr. 2-őt ide kapcsolva küldöm. Mit NB.-vel jegyeztem meg, nem tudom, tisztán ben

Digitized by Google

van-e a 247,653 fl. 16 krban vagy extrakiadások-e? Én azt hiszem ugyan, az órán kivül már minden belé van foglalva; ám de mégis tisztán szeretném tudni. - - Írja meg. Alle Leute scheinen gegen meinen Thurm zu seyn. Ich bin überzeugt, viele Leute werden ihn Narren-Thurm nennen. Ich wiederhole noch einmal, warum ich ihn wünsche: 1. Um der Monotonie der Stadt vorzubeugen. 2. Dem Publicum seine Uhr zu geben, die auf Stunden und Viertelstunden schlagen muss. 3. Damit man das Haus leichter findet. — Wollt Ihr Alle jedoch, dass kein Thurm sey, akkor megadom magamat.

Alle Leute sagen, es ist jetzt so wohlfeil zu bauen! Ich mache es nicht. Übrigens kezdjük tehát meg. Heinrichot köszöntöm. Die Hauptsache ist 1. Alles sehr gut. 2. Die schon festgestellten Zahlungen so spät leisten wie möglich, damit wir an Interessen gewinnen. Der Bau müsste zu $^1/_2$ 1844 und 1845 ganz beendigt werden. Und nur gegen Ueberschwemmung und Feuer sicher. Lasst demnach Alles zu Papier setzen. Meg kell kötni mindent. És Heinrich bácsi legyen kemény és szigoru; mert máskép nem adom neki Marit, ki napról napra javul.

Macht mir eine kleine Berechnung. Z. B.:

Haus et Grund 140,000 à 6 . .	8,400
Portion	600
—	1,000
	10,000
40 Quartier à 300 fl. macht . .	12,000
Somit der Profit des Jahres . .	2,000

Macht mir eine Rechnung — wie sichs à peu près stellen wird, damit ich ein bischen im Voraus berechnen könne.

Isten áldja

Széchenyi István.

Wir müssen es so einrichten, dass die 99,000 fl. so spät wie möglich und der erste Theil erst im Jahr 1846 bezahlt werde.

Bedenkt, o Freunde, ich habe 7 Stiefkinder, $2^5/_6$ eigene, und bauts mir was Schönes und Wohlfeiles!

Digitized by Google

195.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 22.

Barátom, mindenesetre jónak hittem Önt figyelmeztetni, hogy én báró Sinánál csak azért biztosítottam magamnak hitelt az épitendő ház tekintetében, mikép ha minden törik — még se jőjjünk zavarba, tehát én csak akkor fogom e hitelt használni, ha magamébúl nem győzöm. Tehát mikor most ki fogjátok dolgozni az egész épitési tervet, jó volna ugy intézni a dolgot, hogy előre ki legyen tűzve az egész; például így:

1844. kőmíves jan. 10-ikén 8000, jun. 10-ikén 12,000 etc.

Kőfaragó ápril 5-kén 2000.—, szeptember 5-kén 3000 stb. s igy tovább; mert akkor én mindig előre tennék rendelést, — hogy a határozott napra, sőt órára Heinrich kezei közé szolgáltassam az illetéket. Száztuliak meggazdálkodása végett ez volna a legjobb mód. Ich glaube und hoffe, wir werden das Meiste aus Eigenem machen. Wegen den Thurm wäre es mir dennoch leid, wenn er ausbliebe. Könnte man denn nicht etwas Kleineres und ganz von Holz machen, welches quasi aus dem Dach herausgeht. Unter uns gesagt hätte ich einen Spitz lieber, als den Csonkatorony von Held. Dieser Letztere hat einen Geschmack auf eine und gewöhnliche Simplicität nach Palladio gestellt und in seinem Genre ist er sehr gut. Ich liebe zwar sein Genre nicht; allein das 1-te Haus, was ich baue, will ich durch Hild bauen lassen. Sollte ich ein 2-tes bauen, és ez meglehetne, werde ich etwas Gothisches versuchen. Einstweilen aber den Thurm, wenn möglich und so wohlfeil wie möglich, um den 3 Zwecken zu entsprechen, die ich in meinem vorigen Brief angeführt habe.

Szilassy levelét ide kapcsolva küldöm. Kérem, írjon neki nevemben — és végezze el a dolgot. Jó volna kifizetni tartozásomat 1842/43-ra és 1843/44-re, és egyuttal feljegyezni, hány évre és mennyivel vagyok lekötve és hol kell fizetni. Okkal móddal tabellát készítenénk és ezt Ön mindjárt megkezdhetné — melyben ki volna téve minden járandóság és fizetés . . . nappal stb. együtt.

Digitized by Google

23-ikán.

21-iki sorait éppen e pillanatban vettem. A két garas czimű könyv előszavában nem hajlok az *elszórtak* helyibe a *szórakozottakra,* denn ich wünsche diese letzteren Worte einzig und allein auf zerstreut sein etc. distrait zu nehmen.

Ha a két garas könyv megjelenhet február közepén — igen meg lesznek elégedve. Ob ich es in die Comitate senden werde, weiss ich noch nicht. Egészen köztünk: a mai hirlap Nr. 310 után, most nem fogok egy szót is mondani.[1]) Es wäre aber gut. wenn Dessewffy, Mráz, Oliver (ugyan ki ez) sich recht herumprügelten. Anfangs März oder April würde ich als Pacificator auftreten und von Zala selbst als Ablegat gehen oder Deák schicken. Dies Letztere wahrscheinlicher, um bei der Tafel wirken zu können. Angliában egy pillanatig a Tory és Whig helyibe Catholik és Anticatholik állott — nálunk a conservativ és liberal, vagy Pecsovich és Kubinsky helyébe. Weil diese starr gegen einander stehen. Adózókra, nem adózókra vagy szájhazafiakra és tetthazafiakra kellene osztani, vagy valami még jobbra. Erfindet etwas.

Mir kommt vor, ich habe meine Karten gut gespielt, denn laufe ich mit K. wett, so stehe ich mit ihm, Perczel, Kállai etc. allein da. — Jetzt stehe ich in Wien gut und doch imposant, indem man dort sagt: »Es hängt nur von Sz. ab — grosse Parthei zu haben.« Grimm Hid-féle papirosa éppen nem sürgető. Csakhogy semmiesetre ne legyen kék papiros.

Telivér kocsis lovaim nincsenek, és ha volnának, azokat alkalmasint nem birná megvenni egy pattantyus.

Mind arra, mit felhozott levelében mond, nincs észrevételem és ekkép tudomásul veszem. A *Két garas* Nr. 23-ban, melyet éppen most veszek, a harmadik hasáb 7. sorában hiba van; így kellene lenni: »Isten neki, hiszen e kedvtöltés nem drága szenvedelem, mint más, fejtörő sem, és annyinak nincs jobb dolga.« Ezt

[1]) »Visszatekintések és tájékozás« a czíme azon vezérczikknek, melyre itt Széchenyi gondol, mely azon thesist állítja fel, hogy az átalakulásnak szellemi és nem anyagi alapra kell fektetve lennie, s ebből kiindulván fejtegeti Kossuth Lajos adó körüli működésének logicáját. Lásd Pesti Hirlap 1843. decz. 21. 310. számu vezérczikket.

Digitized by Google

a könyvben ki kellene javitni. Seht nur, dass das Buch ohne Fehler. — Ha időm lesz, én is átnézem még mind és tán irok. Auf mich verlassen Sie sich jedoch nicht.

Széchenyi István.

Andrássy György, ki éppen nálam van, nagyon írtózik a 2 garastúl. Igen átlátom, mert sok a holdja.

196.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. decemb. 24.

Barátom, Helmeczy újságát tekintve, nem határozhatám el magamat még semmiben. Mondja meg neki, miután becsületesen megosztoztunk az osztandóban, hogy én *talán* ezentúl is fogok írni a Jelenkorban, *talán* nem, talán más újságban stb. De ezentúl *gratis,* mert mindenesetre annyit és oly rendszeresen, mint eddig nem fogok írni. Nem tudom, Helmeczy fogja-e, és mily sikerrel fogja folytatni újságát, ha azonban, azt hiszi, hogy nevem használna annak jobb keletéhez nem bánom, ha ilyest közöl most tüsténT. »*Miben fog leginkább fáradni gróf Széchenyi István e jövő évben, nem tudom, de nekem igérte, hogy a Jelenkorba is fog írni.*« — Tegnapi soraim következtében még mindig töröm fejemet jó kitételre, mely Pecsovics és Kubinsky aequivalense volna az adó dolgában. Ingyenes, ingyenesek legioja, fizető, fizetők osztályzata.

Denkt darüber nach, und schreibt

Széchenyi István.

197.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczemb. 25. 11 óra.

Barátom éppen most, mikor önnek 23-iki sorait veszem, izeni meg Almássy M., hogy Mráz meglett, mi lenni kivánt!! Ön mikor írta levelét, mint látom, még nem tudta. Ezen igen örülök.

220 ft. 2 kr. ki kell fizetni Clarknak a Kiss tündéért. Az eladandó csónakrúl várok tudósítást. Er wird's aber, wie ich glaube, nicht thun.

Digitized by Google

Estve.

Deczember 23-ikán Helmeczinél írt sorait éppen most veszem. Ej be boszantó. Indessen wass soll geschehen? Wer weiss zu was gut ist? tehát hagyjuk ki a neveket és jöjjön bele, mint itt Kiss által írva következik. Ez ellen az ebadta Tótnak csak nem lesz kifogása? Mert hiszen akkor meg volna csorbítva egész taktikámnak ékköve.

Holnap nagyon kiváncsi vagyok olvasni Kossuth *szellemi czéljait,* melyeket a »Két garassal« elérni kiván.[1]) Tán meglehet, hogy a 31-ikén kijövő 24-ik 1/3. czikkemet még némiekkel pótlani fogom, ha ki nem fogyok az időből.

A 24-iki czikknek ketté vágását igen okosan eszközöltétek.

Ide mellékelem Baloghy levelét stb. s kérem hárítsa el tőlem e keserü poharat. Írjon Baloghynak, hogy én Pozsonyban gen el vagyok foglalva, nagyon örülök, hogy oly jeles ember, mint ő is, pártolja a két garast, mi azonban röpiratát illeti, abba én nem elegyedhetem, — bizonyos levén, hogy mind a Jelenkor, mind a Világ, mind a Nemzeti Újság Redactiója szivesen fog Kossuthal háborúskodni. Endigen Sie das gut.

God bless you

Széchenyi István.

Ide melékelek megint a *két garas* könyvre szolgálandókat.

198.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 26.

Barátom, önnek 24-iki sorait ma reggel vettem. A két garas 24-ik végén kitörlött czikknek minden nevek nélküli módosítását, úgy mint ide csatlom, ide mellékelve még egyszer ma küldém a Friedrich gőzössel. Azt álmodtam: e hajó zátonyra került és azért még egyszer küldöm. Havasnak egyuttal az ide mellékelt levelet. Ezt csak akkor használja, ha szükséges. Még ha az oppo-

[1]) Megjelent a Pesti Hirlap 1843. decz. 24. 311-ik számában. mint vezérczikk »*Telekdíj*« czím alatt.

Digitized by Google

sitio szót is kihagyja, dann weiss ich nicht, wie wir einen Sinn heraus-bringen. Én haladó vagyok, de nem oppositio. Wie lang arbeite ich, dies anschaulich zu machen!! — Enfin. Es muss aber doch heraus; setzt also was Ihr wollt. Ezen eset többet boszant, mint minden egyéb. On n'est trahi que par ses amis.

Többi közt: Jó volna, ha 31-ikén a Jelenkor Redactio részérűl ilyes ragasztatnék a *Két garas* Nr. 25-hez.

Deczember 26-ikán félbe szakított és bizonyos okoknál fogva csak most előterjesztett két garast, mi gr. Széchenyi Istvántúl mai deczember 21-ikén vettük s azóta általa semmi nem adatott vagy vonatott a czikkből el. Mit azért kivánunk előhozni, hogy kilássék, hogy gr. Széchenyi Kossuth Lajossal, mi a népet illeti, egybetalált; minthogy világos, mikép a gróf azon 5. pontjában kivált a 2-ikban, melyben a küldöttség volna eljárandó, — ha nem is betűvel, de világosan kiteszi Kossuth Lajos eszméjét. S adja Isten sikerét a dolognak. Ha minden más kérdések körül háború, legalább egyben békesség, sőt frigyesülés.[1]) Setzt so Etwas hinein! Havas Brief schicke ich nicht mit. Bitten Sie ihm!! O Gott welche Erniedrigung.

Jó hazafinak lenni nehéz, de nem lehetetlen. Baloghy leveli itt maradtak, holnap küldöm.

199.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 26.

Barátom, mint most fordúlnak a dolgok, nem lehetek újság organum nélkül. Beszéljen Helmeczyvel.

Ha hat hónapra még megmarad köztünk a régi contractus és igéri t. i. Helmeczy, hogy ezentúl nem leszen annyi bosszantó hiba czikkeimben mint eddig, akkor csak a Jelenkor és Társalkodóba fogok írni, pedig alkalmasint eleget.

Ha erre rá áll, ám hirdesse ezt legjobb esze szerint; mondja,

[1]) Helmeczy híven követte Széchenyi ezen utasítását s mindazt, mit tőle kivánt, csillag alatt ki is nyomatta a Jelenkor decz. 31-iki 103—104-ik számában.

Digitized by Google

hogy most, miután a telek díj eszméje is már életbe vágó kérdések így vagy amugy dülni fognak igen hasznos lesz (legalább a központénztárra, ha nem is annyira a hazára nézve) gr. Sz. Istvánt hallani, ki körmös gyermek ugyan: de szőrmentiben is tud menni stb. stb.

Ha ellenben — az első nyilatkozatomhoz ragaszkodik, teljesíteni fogom igéretemet, de Arenámnak alkalmasint a Világot fogom választani. God bless you. A holnap utáni gőzössel, de másokrúl, . . . mert Helmeczynek tüstént kell tenni többet.

Széchenyi István.

Ganz unter uns gesagt: wollte ich an Helmeczy einen offenen Brief schreiben. Da ich aber nicht ganz sicher bin, ob ich sehr viel, oder sehr wenig für ihn schreiben werde, will ich das Publicum wenigstens nicht mit eigenem Maul anschmieren. Wachen Sie darüber, dass Helmeczy, nämlich so was sage auf jeden Fall, dass Er und nicht ich suo tempore beschimpft werde.

200.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 27.

Barátom, ide mellékelem Baloghy sorait, melyekrűl már írtam; de feledékenységből itt tartám, kérem, tegye iráutok a teendőket. Küldök e mellett a *Két garas* könyvre nézve némi könnyítést.

God by

Széchenyi István.

201.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 28.

Barátom, egészen köztünk. Közel vagyok Sz.-Miklós eladásához. Sina 700/m. pengőt ad érette. Zichy Pál s Heinrich 450 m. teszik az adósságot. Mikor átvették Sz.-Miklóst arendába, nem tudom, mennyi volt az adósság, és nem tudom, rendes conscriptio történt-e. Kérem, nézze egy kissé át a Zichy gyermekeket illető

Digitized by Google

papirosokat, és ha talál azokba valamit, mi némi világosságot adhatna, küldje ide.

Aztán találni fog Ön egy vagy két kis thermometert, kérem, küldené azokat is első alkalommal. Most veszem deczember 26-iki sorait.

Holnap vagy holnapután többet.

Széchenyi István.

202.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember 29.

Barátom, itt küldöm a Két garas körülti észrevételeimet. Már most lássunk a munkához. Kérem, minden megjelent ivet küldje meg. Én nem akarok hideg vizet önteni még a legnagyobb aberratiókra, ha őszinte kebelből fakadnak. Itt Zichy Ottó, Valero fekete selyem nyakkendőit árulgatja, mikép a *home consumption* nagyobb legyen. Ma láttam a kendőket legelsőbben és mennyire én értem a dolgot, soha sem hiszem, hogy azok Pesten készültek. Kérem, tudja meg ezt: wie ich sage, ich werde hievon auf keinem Fall einen indiscreten Gebrauch machen.

A fertői hajónak árát 120 usque 150 pengőért ugyan nem sokallom, de nem is olcsó. Es müsste auf 6 Ruder sein. NB. so wie in der Crescence, nebeneinander sitzenden und mit angebundenen kurzen Rudern, sowie es die Leute bei uns gewohnt sind.

Für so viele, als eben Platz haben.

Isten áldja.

Széchenyi István.

203.

Novák Ferenczhez.

(m. k.) Pozsony, 1843. deczember 31.

Tisztelt honfitársam!

Körös-Ladányban deczember 18-án kelt sorait igen nagy örömmel vettem. Bizony jól esik az öregebb embernek egy kis

Digitized by Google

méltánylat, mikor mindinkább kénytelen tapasztalni, hogy annyian nem értik, s még többen félreértik őt!

Igen el vagyok foglalva, alig marad legkisebb időm is, de azért még sem mulaszthatám el Önnek szíves soraiért köszönetemet elmondanom, midőn egyúttal kérem pártolja ennekutána is »Két garasos eszmémet«, mert bizony, ha magunk nem teszünk elvégre valami derekast honunk felemelése végett, majd tesznek mások, vagy megmaradunk nyomorúlt sínlődésünk között.

Ha egészségem — melylyel éppen nem dicsekedhetek — egészen meg nem bomlik, és csak egy kis pártolást nyerek, *úgy vagyok meggyőződve,* én pedig nem igen szoktam felhőkre építni, még ez országgyűlés alatt kivisszük a dolog lényegét.

Igen köszöntöm tisztelt Wenckheim családját, melyben — hála az ég — eddigelé mindig csak pártolókra leltem.

A legőszintébb rokonszenvvel stb.

Széchenyi István m. k.

Pozsony, 1843. deczember 31-én.

204.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember.

Barátom, itt igen sokan azt hiszik, kimegy a Két garas! — Mert én nem irok most egy darabig, szeretném, ha Mráz, jó móddal, azt is felhozná s annak megczáfolására okkal-móddal, hogy én csak negativitásokban pazarlám el időmet, hogy ez időben a versenyről írtam, a hazát felszólítva, mikép ne hagyná magát (miután *lóra,* nem *lóvá* született) még a burkustól is megelőzni.

A Sopron-Vasi Szederegyletet életbe hoztam, melynek már most is szép eredménye van. Nemzeti lóiskola és gymnastica és labda-házra, fundust én szereztem, szájjal nagyon, de pénzzel nem segítette senki is úgy, dass man sich darüber aufblasen könnte. Az üdvleldét indítványozám, magam pénzemből. De csak fel nem fogta egy követ is, sőt gúnyolá. A pesti kikötőre felszólítám a hazát. Egy-kettőn kivül senki sem jelenté magát, de extra fel kellett kérni mindegyikét. Kossuth et Co. megdi-

Digitized by Google

csérte a dolgot, de többet nem tett. A hengermalom pedig, az *semmi?* És e tekintetben mit tett a liberalis párt. Szabó, a helyett, — hogy a fiumei mellett ennek is megadja a magáét, annak kedve végett gyalázza.

Was hätte graf Széchenyi thun sollen. NB. mikor túlhajtás által mindenbe megzsibbadtak. Was hat aber Kossuth gemacht, ausser Plauschen? Er gestehet ja in kiábrándulás, dass er sich in Allem getäuscht hat. Kereskedelmi Társaság ist noch nicht auf den Beinen. Iparegyesület ist ja Balogh der Proponent, Landerer der Exequent, Kossuth theilt nur Protection und Medaillen aus.

Mráznak mondja meg, hogy itt és Bécsben igen jó hírben van. Alkalmasint eléri, a mit kiván. Legalább így mondá nékem tegnap Almássy. Ha pedig nem, lesz más.

Ich glaube, wenn mich nicht alles betrügt, bald mehr leisten zu können.

Isten áldja

Széchenyi István.

205.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1843. deczember végén.

Barátom!

Vettem Önnek két 22-iki leveleit. Semmi esetre sem akarok »Titulust«, kivált szózat nem kell.

Ide mellékelve küldök egy kis könyvecskét. Ily *formátumban* (tehát nem quart, de octav. Egy kissel nagyobb, kisebb — mindegy) és *így* legyen bekötve. Már az első lapon legyen NB. megkezdve a textus [1]) és Széchenyi István hagyassék végére. Az ide mellékelt minta-könyvet küldje vissza — *suo tempore.*

Időt Istenért ne veszítsünk, de azért mégis jó lesz bevárni a végét, mit reméllem mindenesetre megkap Ön szombatra vagy vasárnapra estve.

---

[1]) A már említett »Magyarország« stb. czímű röpiratra vonatkozó rendelkezése Széchenyinek.

Digitized by Google

Es wäre möglich, denn es ist heute zu Tag alles möglich. dass Havas den Theil der noch nach kommt, nicht zulässt, dann lasse ich nicht drucken, und sende es an Deák ... der in demselben Sinn ein Rundschreiben ergehen lassen wird. Deshalb müsste man also auf das Ganze warten, aber einstweilen den 1-ten Bogen *setzen lassen.*

Akár hogy töröm fejemet, nem találok más módot, mint octav formában bekötve, a Jelenkorban, Pesti Hirlapban, Világban és Hirnökben szétküldeni.

Ganz unter uns gesagt: spreche ich in der Deputation stets von 5 Millionen ... Ich kann demnach mich ausschliesslich nur in einem újság czikk zu einer Modification herbei lassen. — Ein offener Bogen — wäre in dieser Hinsicht besser. Es werden aber circa 2 Bögen.

Ich schicke noch circa 20 Seiten — auch vielleicht mehr seyn. — Und das kann man nicht bequem lesen; wie auch Quart nicht, wenn es auch eingebunden wäre. — Uneingebunden darf es nicht seyn, auch octav nicht; es muss eingebunden, sogar *beschnitten seyn.*

Was die Kosten anbelangt, so will ich diese allein tragen — — aber nur *schnell, schnell,* sonst stehe ich für nichts.

Ich wollte, im Anfang, wohlfeil verkaufen, verschenken, an alle Jurisdictionen senden. Diess letztere darf ich als »Választmányi tag« durchaus nicht thun. — Selbst das, dass ich *zu gleicher Zeit* in einer Zeitung einen Aufruf (das Wort steht aber nirgends geschrieben!!) ergehen lassen, wird sehr vielen nicht ganz (gar nicht) correct erscheinen.

Hol sie der Teufel! der Zweck ist edel, das Mittel ist auch nicht unedel, kann höchstens — in den Augen der Orthod'oxen! — nur schaden. Also kein Bedenken!!!

Was das Versenden anbelangt — könnte der Jelenkor vielleicht nur 1-ten Zeitungs-Tag früher? — Was sagen Sie dazu?

So eben lässt mir Hirnök sagen, dass er 1100 Exemplar versendet. Um hier kein Aufsehen zu erregen, liess ich sagen: ich würde eine Atmonie für Maulheerbäume machen etc. Ein

Digitized by Google

Gulden Münz wäre für die Versendung!! Versendung von einem Blatt!! Lassen wir den Hirnök ganz und, — halten wir uns an die 3 Central Ung. Zeitungen.

Also

Magyarország kiváltságos lakosihoz. Honfiak! Számosb évvel etc.

octav.

Diese werden es vielleicht gratis versenden? Wo nicht — so zahle man! — Auf einmal, und eingebunden muss es aber erscheinen.

Ich will diesem Ding (damit ich es selber nicht kaufe) keinen Namen geben. — — Kiváncsi vagyok, minek keresztelik?

Olvasta már azon . . . *izét*, mivel Széchenyi (bár vinné az ördög) megint megajándékozott.

Datum a végén lesz.

Irtam Czenken etc. A. E. F. utáni jegyekkel »To the devil for ever!« — ki fogja *nyomni* és *bekötni*, nekem mindegy. De a $1^1/_2$ hét tíz nap!!! Es ist entsetzlich! Ihr seid langsame Coach horses. — Landerer kiállítja elébb.

Most kellene megvásárolni a keztyűs házát Budán!

God bless you

Széchenyi.

Helmeczyt köszöntöm! — jövő fél évben megint irok ujságába, *Ueber* denselben Bedingungen. Er kann die Ceremonie suo tempore machen.

Digitized by Google

Vagy két órával ezelőtt végeztem be az 1000 hid aláirást. Ennyi munka közt még ez is!

Oppositio I. et. II.

Ide mellékelek 2 czikket.[1]) — Kérem. tétesse *minél előbb* a Jelenkorba; mert mielőtt megint visszatérnék *a telekdíj elvégrei* életbe léptetési műtételéhez, — még nehány más czikket fogok közrebocsátani. — Ich habe meinen Plan rein im Kopf, — und wenn die Leute, wie bei der Brücke, sich auch ärgern — — über alle Vorausarbeiten, Sie sodann leben, so hoffe ich, wird es auch mir am Ende gehen, wenn ich auch bereits *abgegangen* wäre!

Und jetzt will ich einige Bemerkungen machen.

Az oppositio No. II. 8-ik lapján — Pechovich áll . . . (Ugy sejtem, mintha Havas ezt ki akarná törűlni). Es mus aber bleiben. Ich lasse ihn bitten. Indessen könnte Helmeczy a peu près sagen: Minden ok nélküli . . . . etc. etc. etc.

Isten áldja.

Ide kapcsolom Morion sorait. NB. *lemásolva is;*[2]) mert azt kivánnám, jönne ki minél előbb.

Moriónak ilyest lehetne válaszolni az újság által, mert ex officio nem tudatik ki — »Tüstént ki akartuk nyomatni Morion válaszát; de oly bágyadt tintával és olvashatlan irással vala írva, hogy előbb le kellett másoltatni!!« — De igérjük legközelebbi **Társalkodóban** — vagy: itt következik wenn man es auf Einmal geben kann.

Helmeczy semmi észrevételt ne tegyen hozzá, — — kivévén ilyesmit:

Figyelmeztetjük a tisztelt olvasót, hogy ez: válasz gróf Széchenyi 23-ik számú deczemb. 21-ikén 1843. Két garasos

---

[1]) Az említett két czikk a Jelenkor 1844-ik évi január 21. számában a »Kibéküles«. a másik ugyanott a »Definitió« a január 28. sz.

[2]) A Társalkodóban 1844. január 14, 18. és 21-ikén, Morion aláírással, és »Felelet gróf Széchenyi Istvánnak Két garasos ügyében« czímű, polemikus czikk.

Digitized by Google

·czikkére.[1]) Csak azon kell lenni, Havas ne töröljön semmit. Ich werde gar nicht antworten.

Jablonczyn itt minden szín kaczag! 24½ czikkem itt igen jó benyomást tett.

Morion czikke ügyemnek csak segítni fog — — kivált ha ismeretes lesz, hogy Irinyi az, ki az *egész* nemességet gyülöli, és oly nagy és megkötött adót akar fizetni.

Ich werde nächstens mit einen czikk aufwarten. wahrscheinlich mit dem *Titel »Egyesülés«* . . .

206.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 2.

Barátom, deczemb. 31-iki sorait mai póstával vettem. Ide mellékelve csatlok egy közleményt, melyet kérem, tétessen be Ön magyarúl a Jelenkor, Világ, Hirlap, Nemzeti ujság, Hirnök és Magyar Gazdába, németűl pedig a Budai, Pozsonyi, Bécsi és Tageblattba.[2])

Ötven példány Szeder tariffát is küldök ide mellékelve vagy később. Legelsőn látni fogja Ön, hogy az veres tentával 1844-re van alkalmazva. Legyen Ön szives, és alkalmazza azokat, melyek tán kéretnének, így, a többi pedig maradjon javítatlan, mikép aztán 1845-re is haszonvehetők legyenek egyes és nem kettős helyreigazítás után. Sehen Sie, dass Sie etwas von unseren Bäumen anbringen. Bei grösseren Parthien könnte man auch Etwas nachlassen, worüber ich jedoch befragt werden müsste. Sie brauchen keine Tariffs auszugeben, ausser man verlangt.

A *Két garas* No. 24. végét is vettem — 1-sö hasáb 5-ik sor *A végett.* Az asteriscus 9-ik sorában *kivánatával* helyett *néze-*

---

[1]) Széchenyi utasítása olvasható ugyanott az első közleményhez irott szerkesztőségi jegyzetben január 14-ről.

[2]) Nagy-czenki szederfa csemetéinek eladására vonatkozik. Lásd »Világ« 1844. jan. 13-iki sz. 24-ik lap. Jelenkor 4-ik szám.

Digitized by Google

tével szerettem volna! — Ezt azonban nem változtatni többé! 2-ik hasáb 22-ik sor, ich glaubte *Eins oder das Andere zu setzen a kormánynyal vagy legalább annak fő embereivel*, Nun kam alle Beide hinein, was mir gar nicht lieb ist, weil Bartal et Co. anfangen sehr eifersüchtig zu seyn etc. — De ez is már megvan — és legjobb hallgatással venni, — mert máskép még nagyobban szúrna szemet — És ekkép *csak a könyvet*, minél szebben hibátlanabbúl és szaporábban.

A Jelenkorba fogok — s mint érzem sokat fogok írni . . . Sie werden sehen, wie ich geschickt manoevriren werde — Igen csodáltam, hogy a mai (deczemb. 31.) Jelenkorban nem találtam *felszóllítást* vagy avisot a publicumra nézve.

Van-e már előfizetője és hány van? Wir sollten abrechnen. Ich gestehe aber, dass ich nach Ihrem neulichen Brief, wo er Quartier und weiss Gott, was für Beneficium anführt, meine Stellung vis à vis seiner ein bischen complicirt finde. Übrigens was recht und billig ist.

Havasra nagyon haragszom! Jablonczy kiteszi Kossuth nevét, nekem nem volt szabad! Dies ist sehr unrecht; — und complicirt meine Lage, und was ich thun werde müssen.

Ingyenes-fizető, nem-fizető, fizető forintos és *garasos*. Diesen Witz habe ich in den Mund eines Andern gelegt, — gefiel sehr. — Én szegény garasos vagyok — — én nem oly bőkezű . . . ha ha ha . . . mint az Úr, t. i. forintos!

Helmeczy teszen-e valamit, hogy a Jelenkor kapósabb legyen?

Mikép van Dercsényi?

Mráznak olvastam czikkét. Ej be szeretnék egy jó ujságot redigálni, hol Ön és vagy 8 vagy 10 más dolgoznék. — Majd ha végére járunk a hídnak, — vagy előbb is, keletkezhetik ilyes. — Köszöntse Mrázt.

Az Akadémia mit csinál? A két garasos mikép tetszik? Itt nincs ellene tudtomra senki, mint Perczel, Kállai és Zákó.

Fájdalom, sokból gyanítom: személyem ellen az irígység Bécsben igen nagy.

Digitized by Google

Kérem meglehetne vagy 150/m pengő forint birtokba jönnék hová hamarább. »Nézzétek magatokat egy kissé körül — lehetne-e valamit szerezni.« — Minden esetre küldené meg azon terveket, melyeket Hild készített a *Szalay-házrúl.* Ilyes terv készíttetett 1-szer pincze, földszint, első és második emelet .... tehát 4 darabban, és egy alkalmasint Hildnél van — aztán egy 2-ik terv, hanem csak külseje és a 2-ik emelet, — — ez pedig a kulcsos olmáriumban van. — Wenn alle Stricke reissen, und wir nichts *gar Vortheilhaftes* kaufen können, so möchte ich das Szalay'sche Gut überdenken und 1845. beginnen, 1846. beendigen und 1847. darin wohnen, und mich sodann dort recht bequem machen und mein Ende erwarten, wenn es nicht früher eintritt. Sehen Sie doch nach, wie lange mein Contract mit Ullmann währt.

3-ikán.

Többi közt mikép van Clark? A fecskendő kitünőleg jobb-e, mint a többi? Hat Clark ein Recept bekommen von Blue Pill etc. etc. Wenn »Ja«, so bitte ich dessen Übersendung, wenn »Nein«, so sollte man Tirney deshalb schreiben. Ich sprach mit einem Arzt hier, der der Meinung ist, 1, 2-mal des Jahres wäre *für mich* nichts besseres, weil mir nichts fehlt, und die blue pills am besten putzen. — Es ist gar nicht radical (der Tod allein ist es) aber ein *langes* Palliatif.

Délután.

Ma érkezett levelére, német válaszomat találni fogja, a magyar szinházi páholyra nézve, ha valaki fizet érette, adassék neki; ingyen azonban csak Mr. Tasner and his party etc.

Marie sokkal jobban van, — igen köszönteti Heinrichet, úgy mint feleségem is.

Én megint elég hitvány vagyok.

Széchenyi István.

Digitized by Google

207.

Tasner Antalhoz.

Pozsony. 1844. január 3.

Barátom. a két Hild-féle tervet a Szalay-házat illetőleg megtaláltam.

4-ikén.

A Jelenkorba még nem irhatok, míg nem látom a mai hirlapot.

Január 2-iki sorait épen most veszem. Ide csatlom ..... mit Ön az ujév miatt kivánt.

Tehát megkezdjük az épitést! - - Ich werde, so wie mir das Eins und das Andere einfällt, Ihnen mittheilen, damit Sie's dem Heinrich bácsi sagen.

1. Gutes Material in die Fundamente!! und diese tief und dick!

2. Dach etc. etc. gut versorgt, damit es nicht hineinregnet! . . . Bäume nicht gar zu dünn, damit es nicht schwingt.

3. Überall Öfen.

4. Die Winterfenster so, dass die Mauer nicht über selbe rage, denn sonst setzt sich die Nässe hinein, und sie verfaulen bald.

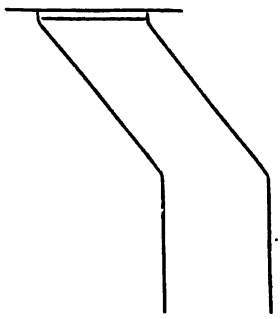

5. Retiraden wo möglich nicht so, denn sonst stinken sie gar besonders.

Es wird gut sein, wenn man es allenthalben sagen, oder wenigstens errathen lässt, dass sich das Haus für meine Stiefkinder, und zum Theil um ihren und meiner Frau ihrem Geld erbaut.

Most veszem január 2-diki sorait thermometrummal etc. együtt.

God bless you.

Széchenyi István.

Digitized by Google

208.

Báró Sina Györgyhöz.

(e. f.) 1844. január 3.

In Ihrem Schreiben vom 7-ten October 1843. geben Sie mir die Zusicherung, dass Sie mir einen Extra-Credit von 80,000 fl. C.M. zum Behuf eines Hausbaues in Pesth eröffnen wollen, und mir das Nähere hierüber nächste Woche mittheilen werden. Ich weiss nun nicht, ob Sie dies Letztere schriftlich oder mündlich gethan haben, indem ich kein Schreiben vorfinde, und mich auch nicht erinnern kann, mündlich über Etwas definitiv mit Ihnen übereingekommen zu sein. Meine Bitte gehet deshalb dahin: 1. Sie wollen die Weisung an die Herren Derra in Pesth ergehen lassen, unverzüglich 12,000 fl. C.M. zur Disposition des Herrn Tasner auf diesen meinen Credit zu bezahlen.

2. Mir gütigst anzuzeigen, unter welchen Conditionen ich die auf diesen Credit zu erhaltenden Gelder beziehen werde.

Wobei ich mich in Ihr bestes Wohlwollen empfehle.

3. In einer Extra-Rechnung mich gütigst alle sechs Monathe über den Stand meiner Schuld in Evidenz zu setzen.

Mit aufrichtiger Hochachtung.

209.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 3. délután.

Ihr Schreiben vom 1-ten l. M. bekam ich heute.

Sie werden sub */. die Copie des Schreibens finden, das ich soeben nach Wien sendete.

Man kann demnach anfangen! Hild's Specification werde ich im Auge behalten.

15,000 für April, May, Juni werde ich wahrscheinlich aus *Eigenem* bestreiten, wo nicht, — — auf jeden Fall durch Sina in gehöriger Zeit!! Also von Steckenbleiben keine Rede!

Digitized by Google

Nun muss ich Einiges bemerken. -- Auch meine Frau ist gegen den Thurm!!

Also er bleibe aus!

Für die ganze Summe von 105,348 fl. 27 (die nun durch den Thurm weniger sein wird) allein mit Hild contrahiren, halte ich für sehr gefährlich. — Wenn er — da er kein besonderer Rechenmeister ist -- etwa verliert, so muss ich daraufzahlen! Also wieder der paga pantalone!!! Der arme Hild und der Prasser Széchényi wird es heissen. Wir sollten mit jedem extra *bindend* und kein Bruder in Spiel, selbst mit Hild nicht. Ich kenne seine Umstände nicht, weiss aber, dass die Meinigen mit 9, jetzt bald mit 10 oder gar 11 Kindern sehr drückend werden kann, wenn ich nicht aufpasse.

Ich mische mich nicht hinein, ist der Contract geschlossen, so muss ich ihn so gut halten, als die andern Partheien, ob sodann Gewinn oder Verlust heraus sieht.

Gut binden, und Contract ohne Gnade und Barmherzigkeit erfüllen; besonders was die Güte des Baumaterials, die Dicke der Mauer, das Dach etc. etc. anbetrifft. Verkaufe ich St.-Miklós, so werde ich einen Theil der Zichy'schen Gelder in dies Haus investiren. Es muss also gegen Wasser und Feuer so viel wie möglich gesichert sein.

Hild ist mir sehr lieb, — und hat er so eine Reputation, dass man ihn über jede Controlle erhaben denkt.

Heinrich empfehlen wir uns Alle auf das Freundlichste. — Ihr Beide könnt und sollt recht strenge sein . . . denn es handelt sich eigentlich um das Vermögen meiner Waisen.

Gott mit uns

St. Széchenyi.

Digitized by Google

210.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 5.

Barátom, Jablanczy nekem levelet irt. — Utolsó czikke itt igen megkaczagtatott sokat.[1]) Er hat gar keinen Tact, ich glaube nicht, dass wir ihn je brauchen werden können, übrigens stinkt auch sein Name etc. *und er scheint auf* mich zu hoffen!!! — — Es wäre gut, wenn Sie okkal-móddal, ihm mit vielen schönen Worten sagten: Vette a gróf az úrnak levelét; nagyon köszöni etc. — — kár hogy egészsége oly rosz, és Bécsbe oly kevés hitele etc.

Steinbach és kikötő? Quomodo sumus? — Szeretném, ha Ön mind Sina, mind Schuller 1842-iki végszámadását (vagy 1843-ról mert nem tudom mikép stylizálta) megküldené.

7-ikén.

Most vettem 5-iki sorait — Kossuth majd megegyez megint Landererrel. Ez nem egyéb mint kancza rúgás (!?)

Én éppen most megyek Bécsbe, hová meghittak.

Sietve

Széchenyi István.

211.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 11.

Barátom, éppen most jövök Bécsből. Az ottani utammal nem igen vagyok megelégedve. Itt mindent jól találtam. Magam meglehetősen vagyok. Önnek 7-iki sorait itt leltem.

Mi a tarifát illeti, ide mellékelek: 1-o Lunkányi véletlenül

[1]) A Jelenkor 1843-ik évi decz. 31-iki számában jelent meg »*Kommentár közügyeink felett VI.*« czím alatt. E czikkben Jablanczy bonczolja Kossuthnak 1843. decz. 17. a Pesti Hirlapban megjelent »Őszinte nyilatkozat« czímű czikkét, s az abban nyilatkozó tapintatlanság az, mely Széchenyit Jablanczy ellen felbosszantá.

Digitized by Google

elszakított levelét; 2-o módosított Preis-Courant. *Tegyen szerinte!* NB. előbbi útmutatásom szellemében.

Most vigyázzon! Es wäre möglich, dass ich 120/m bis 150/m baar Geld in die Hände bekomme. Was soll damit? Ich werde vielleicht auf das Zalay'sche Haus *zu bauen beginnen,* 1845. beendigen und 1846. darin wohnen. Also zwei Häuser auf einmal!!

Zu diesem Behuf bitte ich den Façade-Plan von Hild einzusenden, der entweder bei ihm ist, oder in meinem Kasten. Sprechen Sie hierüber einstweilen mit Heinrich, sogar mit Hild, ob das faisable wäre. Den inneren Plan habe ich bereits rectificirt.

Göd wird in Arenda gegeben!! Sprechen Sie mit Geripp. Er soll sich — -- aber nur im Namen von Sina, mit Lónyai et Vay Miklós in Contact setzen. Bei Erlegung einer schönen runden Summe könnten wir vielleicht einen solchen Contract schliessen, hogy aztán Haller, Viczai et Co. soha nem vehetnék ki kezeinkből. -- Eins oder das Andere könnte gehen, oder sogar alle Beide!

Széchenyi István.

212.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 12.

Barátom, mikép van a Blue Pill dolga? A két hajó iránt etc. etc.

16-ikán.

Tegnap este 11 órakor 24 órai vajudás után feleségem szerencsésen megbabázott egy kis leánykával! Kérem, mondja meg ezt Heinrichnek. Többi közt: hogy van agg Festetich? Kérem nézné meg őt egyszer megint.

Január 11-iki sorait vettem. A Blue Pill receptet vettem. Köszönöm, szinte ugy Sina et Schuller 1842-iki végszámadásait.

A Szeder-tarifa félét, melyet küldött, nem fogom most az

Digitized by Google

újságba tétetni — mert ezelőtti levelem szerint — — az egész tarifát ki kell tétetni etc. és ezt Ön minél előbb eszközölje.

A Szalay-ház felépítését az idén vagy 1845-ben kezdjük meg? Tán mégis jobb volna 1845., mert 1845. és 6-ban elkészülvén, éppen 1847-ben belé költözhetnénk.

Mi a casinoi igazgatóságot illeti, 1844-re nem ellenzem, ha megválasztanának egyik Directornak, de ugyan *minek? parádénak?* Nekem több dolgom lesz, — egyébiránt, mint mondom, nem fogom ellenzeni.

Ide mellékelve csatlok egy ujsági czikket. Tétesse be. Ha Havas ellenzené a *Kossuth Lajos* kitételt, noha ben van a Kelet népében, és gróf Széchenyi István in infinitum jön elé, ám tegyük »Pesti Hirlap szerkesztője.«

Nem sokára küldök mást. [1])

Kunoss Endre meg Tóth Lőrincz — — igen kutyáskodnak a két garas ellen.

Sokan nem szeretik, hogy Kossuthtal kezet fogtam, és viszont . . . ! Ich glaube am Ende werden wir uns gegenseitig mehr schaden, denn nützen — und der 3-te der Gewinner seyn! . . . Bizony kellemetlen . . . de azért csak járjuk végig, »Bár siker, bár nem.«

Jelenkornak hány jártatója van? Es wird nothwendig seyn, dass ich jetzt, wenn ich nun näher zu meiner 2 garas rücken werde, viele gerade zu, lobend oder tadelnd, *benennen* muss. — Mich **nennen** ja alle *sans gêne.* Fragen Sie demnach Havas, da er sich zum *sekiren* immer etwas aufzubewahren pflegt, *to show his power, ob er mir streichen wird.* Ich hoffe, Nein . . . will er aber mit mir an *Ehrfurcht* für mich und zur *Beförderung* der két Garas mit mir schwieriger seyn, als mit Anderen, so ist's wenigstens gut, dass ich es im **Voraus** wisse, um meine Karten darnach zu spielen! God bless you.

---

[1]) A jelzett czikk a Jelenkor 1844-ik évi január 21-iki számában közöltetett és »*Kibékülés*« czímet visel, s fejtegeti abban azon viszonyt, melybe őt a »*Telek-díj*« eszméje hozta Kossuth Lajossal.

Digitized by Google

Az ide mellékelt Fejér féléket ki kell fizetni — az öreg bolond ide küldötte a két kötetet!!! Er glaubt, ich schlafe damit!!!

213.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 16. estve.

Barátom, a tegnap... vagy inkább: *ma* átküldött »Kibékülési« czikk 1-sö lapján vegye a németet mindig a magyar elibe és nem úgy mint írtam — például: Elveszett embernek — verlorener Mensch-nek, de: Verlorener Mensch-nek — elveszett embernek... s így tovább.[1])

Havas illetőleg, például törülné-e ezt? *Kossuth Lajossal egyesültünk, de mire? Eddigelé... én legalább azt hiszem, nem másra, mint a telekdiji eszmének érlelésére... Most egy országgyülése alatt kellene azonban* életbe léptetni a dolgot. *Kossuth erre is segít, tudom, de mit mond ahhoz báró Eötvös József, gr. Batthyányi Lajos, mit Károlyi Lajos és György, mit Apponyi György etc. etc.*

Mein Wunsch ist anstatt kormány embere et oppositió. anstatt liberal et conservatif, — eine andere Abtheilung zu machen. Fizetők, nemfizetők. Reden Sie mit Havas. Kann oder will er derlei Interpellationen, wo die Menschen genannt werden. nicht drucken lassen — NB. von einer Landtagsangelegenheit oder Oration wird nie eine Rede sein, *so weiss ich noch nicht was ich thun werde.*

Benachrichtigen Sie mich hierüber baldmöglichst; damit ich wenigstens wisse, was ich thun soll.

17. reggel.

Feleség és leányka igen jól vannak! Önnek 15-diki sorait épen most veszem. A Szalay-házzal tán mégis legjobb lesz egy

[1]) Széchenyi figyelmeztetése a javításokat illetőleg nem késett el. minthogy a »Kibékülés« czikkben a szedés úgy történt. a mint a levelében kivánta. Lásd Jelenkor 1844. jan. 21-iki számát

Digitized by Google

kissé várnunk, mert Ullmannál 1847-ig vagyunk bérbe. Így legjobb volna 1845-ben egészen felépítni a házat, 1846-ban végezni és kiszámíttatni, 1847-ben belémenni. Ámde mit csinálok addig is a m/150-rel, melyet kifizetnek?

Ich wäre nicht dagegen, ein gutes Haus, wenn auch in der Altstadt, für 100 oder m/150 zu kaufen, wenn es 5 bis 6 Procente trägt. Nur *gut gelegen* und kein enger Platz.

Ullmann háza . . . legjobb volna! Man sollte ihn sondiren — m/250 wäre schön . . . Ne felejtse ezt.

A csónakdára tavaly lepergett az aláírás! Az idén lesz-e ember rá? Alig hiszem. Opponiren und wohlfeil paradiren kostet weniger.

Minden esetre magam tartom fenn! és pedig im Style.

214.

Szapáry-Almásy Róza grófnéhoz.

Pest, 1844. január 19.

Ihr Schreiben vom 19. l. M., das ich heute Morgens bekam, eile ich zu beantworten. »Ich gedenke vom 1-ten April keine Loge im ungarischen Theater zu nehmen.« Es mag vielleicht ein wenig unpatriotisch erscheinen, allein jeder weiss am besten, wie weit seine Decke reicht!! Später aber -- nach dem Landtag nämlich — oder auf den kommenden Winter — gedenke ich wieder eine halbe Loge zu nehmen, wenn diese nämlich nicht ganz vergriffen sein werden. [1])

[1]) Ezen levél fogalmazványa egy Tasner Antallhoz írott levélhez volt csatolva Szapáry grófné levelével, melyben felszólítja Széchenyit, hogy áprilistől kezdve együtt tartsanak páholyt a nemzeti szinházban, mely felszólításra keletkezett a fentebbi levél.

Digitized by Google

215.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 20.

Barátom, 18-iki sorait vettem. Feleségem igen jól van, szintúgy a kis Julie (anyám után). Mondja és izenje meg ezt az illetőknek, annyi szép és ízletes mártalékkal mint csak lehet.

A herczeg ma magához hivatott. Többi közt azt is tudakolá: hogy van a híd és kivált a 3-ik zárgát. Szeretném, ha Ön — néha-néha — azt néhány szóval megmondaná, mint eddig is tevé: hányadán van egy és más. Különösen e kérdésekre kívánnék választ. Van-e mit tartani a jégtől, kivált a Nr. 3-nak. Ezen utolsó elkészült-e? Nr. 4 mint van? Most mit dolgoznak?

Feleségem, ki Önt specialiter köszönti, kéreti egyszersmind, küldené meg Ön nekem okkal-móddal die zwei Ziehungslisten: 1. die von Silbersachen Gräfin Brunswick, 2. vom 7-ten Januar Ball etc. etc.

Sapienti pauca.

17-iki sorait tegnap vettem. Hogy Ferencz kapus meghalt, biz én nem igen bánom. Felesége maradjon addig is lakásán, míg majd teszek ebben rendelést. Ich glaube, denn sie war eine sehr ehrliche Person, wir müssen was für sie thun.

Köztünk maradjon — Jungwirth épen nem kapusnak való. Wo denken Sie hin? Se személye, se kellékei; mert magyarul egy szót sem tud etc.

A Két garas könyvvel Istenért el ne maradjunk.

Széchenyi István.

216.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. janár 22. délntán.

Még a posta elmenetele előtt veszem Lajos bátyám feleségének levelét, . . melyben ez panaszkodva, rimánkodva, rettegve! azt írja, hogy neki megsugák, mikép bécsi salonját pelengérre

Digitized by Google

fogná állítni Honderüjében Kis Laczi!!! Mert német komédia volt. Teremtettét!

Én azt válaszolám neki: Sei beruhigt. Mr. Horváth wird gewiss nichts Verunglimpfendes über den Namen Széchenyi sagen. Weisst du was? Prenumerire auf das Blatt, ich aber werde einem *gescheiten Menschen* nach Pest schreiben etc. etc.

Fog-e praenumerálni, nem tudom — Ön azonban — in der Qualität des gescheiten (nem bánom geschaiden) Menschen, menjen hozzá . . . und thun Sie das Nötige, mit meinem freundlichen Gruss und von Crescence.

Give him plenty of soft sawder! and human nature!

Apropos, praenumeráltunk-e rá — t. i. a Honderüre? Én már, úgy hiszem, vettem ideit! — Ha nem mondja. Tévedésből történt, engem haragomban majd megütött a guta és . . . fizesse ki!

God bless you.

217.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 22.

Barátom, 20-iki sorait ma reggel vettem. Mind jól van. mit Havasrúl ír. Vorausarbeiten kann ich jedoch nicht. Bin zufrieden, wenn ich a tempo fertig bin. We must therefore take our chance. A két garas mind jobban érik. Egészen köztünk — én már conferálgatok . . . Beötyvel, Klausállal . . . Ma jövök Sz. Királyival össze etc. etc, kik mind mellette. Vielen gehen jedoch die . . . . auf, mert sejtik, nem bújhatnak már ki. Ezek között, a kis casino több tagja. Legalább jó mulatság lesz. Wenckheim Béla egészen mellette, senki nem mer jelenlétében ellene szólni. — Csak most adjon az ég egészséget és elég észt, alle die Eitelkeiten zu menagiren. És tán még lesz valami jó belőle. Feleségem és kis Julie igen jól vannak.

Sagen Sie dem Sie begegnen, ich und meine Frau hätte specialiter aufgetragen, ihn oder sie mit Phrasen anzuplauschen. E kis ártatlan fogással talán szabad élni. Hiszen senkinek sem

Digitized by Google

ért, soknak használ. Alkalmasint holnap küldöm a »Definitiót«.[1] Es kommt mir vor, es ist passable. Most »Oppositio«[2] czikk jő. Felette csiklandós egy Materia . . . ich muss jedoch »Heran« um die Pechovich — die auch Factoren sind, nicht ganz irre zu machen, — und so verlieren,

A két garas könyv igen tetszik. Csak most rajta.

Most egy kérésem. Szapáryné Rózának, kinek levelét ide csatlom, azt válaszoltam, dass ich im April keine ungarische Loge nehmen werde. Azt, hogy én neki igértem volna etc. etc. és Ő már most mást vett, azt egészen ignoráltam. Damit Sie wissen, ist es am besten, füge ich den Brief mit Oblat bei. Lesen Sie nun, übersenden Sie so dann zugemachter.

God bless you.

Széchenyi István.

219.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 23.

Barátom, itt küldöm a »Definitiót«.[3] Tétesse minél előbb a Jelenkorba. A mai »Kibékülés« czikket nagy élvezettel olvastam, mert nincs tetemes hiba benne, én legalább a non putarem kívül nem botlottam egyben is meg. A Definitióra alantabb még visszatérek.

Feleségem és kis Julie igen jól vannak, én azonban alig bírom magamat. A Jelenkornak ugyan hány praenumeransa van? Ráfizetni én nem kivánnék. — Mikép fogjuk árulni a két garas könyvet? 9-ik lapon . . . ha a Censor gáncsoskodna az *»diákos intra et muros«* ellen — mit azonban nem reméllek; mert ilyes, sőt éppen ez, már nem egyszer mondatott el; — akkor, de csak ezen esetben így lehetne tenni az egészet; *akkor ránk kétszeresen illik a troyai vers, — de felette etc.*

---

[1]) Megjelent a Jelenkor 1844-ik évi január 28-iki számában, melyben a *Telekdij«* czimének újabb fejtegetésébe bocsátkozik.

[2]) A Jelenkor 1844. febr. 15. és 18-iki számában.

[3]) Lásd a 219. sz. alatti levél jegyzetét.

Digitized by Google

219.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 24.

Barátom, az ide mellékeltet kérem közölje Vásárhelyivel szíves köszöntésem mellett. Nincs időm neki írni. Hallja tehát mit kívánok.

Vásárhelyi írna nekem szokás szerint levelet, melyben m/30 kér és eléadja, mit fog tenni Tomsits, mit tehetne az Ezred. Az elsőt tekintve, jó volna megütni néhány szóval a netaláni víz alatti sziklarepesztéseket etc. Ön aztán, ezzel összhangzással, a herczeg számára tenne fel egy jelentést, melyet Kiss itt lemásolna etc. etc.

God bless you.

Feleségem és Julie jól vannak, én pedig csak igen imígyamúgy.

Széchenyi István.

E sorokat Schedel viszi.

220.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 26.

Barátom, tegnap vettem kezeimhez ezen ide mellékelt szükkeblű sorokat! — Ugyan ki azon Nagy, ki meg akarja enni Kis urat?

Kérem tudja meg — én mint Széchenyi, magam vagy testvéremmel mit tehetnék a nádor ellenében, hogy Lutzenbacher lépjen Kis helyébe.

Mit szívesen eszközlenék, ámde épen nem vallási szempontbul, hanem mert Lutzenbacher tekintetbe veendő.

Man müsste meine Wasser-Schenkungs-Urkunde durchstudiren. Lassen Sie das etwa gerade durch Nagy János eruiren,

Digitized by Google

dem Sie meine Empfehlung machen können, és hogy én igen szeretnék segítni Lutzenbacheren etc. etc. Wenn Nagy auch glaubt, ich bin ein Eng. Catholik, all the same. Let him worb etc.

A tegnap nyilvánított királyi válasz, — emberül szólva — örökre megveté vérünk létét, mert ha a fejedelem szól egyszer hozzánk magyarul, a többi mind jő magától. Mégis nem egy oppositioi tag mondá azt: Még nagyítóüvegen sem lelhet benne jót ! ! ! Január 24-iki sorait éppen ma reggel vettem. Crescence, Julie etc. jól vannak. Én holnap Bécsbe megyek alkalmasint csak 3—4 napra. Senden Sie alles hieher. Én éjjel-nappal talpon vagyok. A két garas itt az oppositióban igen nagy pártolókra talál . . . annál erősebben dolgozik ellene Andrássy György (der ganz *schiech* (scheu) geworden ist), Barkóczy etc. etc.

A magyar szinházi páholyban, ***mindent benn kell hagyni***; de **jogositva** — Welch' ein guter Gedanke ! ! ! Bravó ! Allen unseren Freunden alles Schöne.

Széchenyi István.

221.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 27. estve.

Barátom, az épitendő hajó végett, kérem, mondja meg Clarknak e következőket.

Es müsste ein gutes, starkes Strapazirbot sein, um meine Familie durch Bauern rudern zu lassen. Es würde beinache nur unter Dach stehen, aber lediglich mit Decken zugedeckt werden. Es müsste also sehr schlicht sein. Ich habe zwar ein Obdach, wenn der Sturm jedoch wüthet, muss man die Boote entfernen, weil sie am Dach zerschellt würden. Das Bot herausnehmen geht auch nicht, indem man 100 Schritte braucht, um die Tiefe zu erreichen, das Boot flott zu machen.

Ide mellékelek egy jó falka akadémiai aláirt papirost — adja Schedelnek.

Digitized by Google

Ezen kivül ide mellékelem Báró Pongrátz levelét. Hát ez micsoda?

God bless you.

Sietve Széchenyi.

Pozsony, 1844. január 27.

Holnap Bécsbe megyek vagy 5—6 napra. Schreiben Sie mir nach Empfang dieses Briefes einmal dahin, alle anderen Briefe etc. wollen Sie jedoch hieher gehen lassen.

222.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. január 28. reggel.

E pillanatban megyek Bécsbe. Mind jól vagyunk. Én is ganz passable. Sz. Miklós végett nem sokára rendben leszünk. T. i. el fog adatni, egynek vagy másnak. Ekkor Alfreddel is szeretnék végezni. Ön már egyszer kicsinálta, beiläufig mennyivel tartozom neki. De ezt nem találom. Kérem tehát írja meg.

1. Wie viel auf ihn kommt, und von was für einen Tag, von Gnadengehalt. Diess kann ich ihm geben, oder nicht. Nous allons voir.

2. Wie vielmal 500 fl. ich ihm schuldig bin.

3. Und dem letzterem wird versorgen, wie viel 500 fl. Einziehungsbetrag. Auch diess kann ich geben, nicht geben.

God bless you.

Senden Sie mir nach beendigtem Monath Jänner Ihren Rechnungauszug sammt Prospect oder Zukunft.

Meskóné kamatait tegnap fizettem ki.

223.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. február 1.

Barátom, tegnap stafetát kaptam Bécsbe innen, hogy kis Julie megbetegedett (Ausschlag) és ma ide sietvén halva találtam. Feleségem igen-igen le van verve. Ez súlyos állapot!

Digitized by Google

A Definitióban tett javitásokat nem vettem észre, tehát az én eszem szerintiek valának. Vásárhelyi a sub ·/. ide mellékeltet írja, kérem kérdezze meg tőle és írja meg: 1. mennyiben tellene az út Orsovátúl egész a vodiczai malomig; 2. mennyi pénzt kellene kézben tartani, netaláni sziklarepesztések végett; 3. mennyiben telhetne az út Drenkovátúl Moldováig; 4. mi van még hátra; 5. nem kellene-e valamit gondolni az útnak átadásárúl és conservatiójárúl? Vásárhelyi írjon vagy irasson Ön által nékem ezekre per apices, damit ich den E. H. — wenigstens in groben Zügen — antworten könne, wenn er mich ausfragt, und ich um die 30'm ansuche.

Kérem ugyan, ki azon Olivér, ki a Nemzetibe ír?[1]) A magyar nyelv Resolutio mily hatással volt Pesten? Kemény Zsigmond (ugyan kicsoda, micsoda?) korteskedésrűl 2 füzetét olvasta-e? Szekrényesi levelét vettem, hol casinói megválasztásomat jelenti.

Tegyük »Panicust«, — francziául igy mondják privát életben: ah c'est une panique (terreur nélkül) — egyébiránt biz. én nem helyzek sulyt a dologba.

Mikép van Titsy? Clark? Hát a kikötő? Megvallom, nem bánnám megvenni Felber Mayer házát. Indessen . . . glaube ich nicht, dass man wohlfeil kaufen kann, wenn man sucht; müsste man *gesucht werden*.

God bless you. Egészségem meglehetős.

Széchenyi István.

224.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. február 4.

Barátom, ma azt beszéli Császár, hogy Kossuth negvette m/22 fl. Conv. peng. a Jelenkort. Igaz-e? Ide kapcsolom Kotsy H. levelét. Tudja az ég, hová tettem nemesi levelét! Lassen Sie ihn kommen, und thun Sie, was bei bewandten Umständen das Beste ist.

---

[1]) Nemzeti Ujság 1844. 2-ik szám »Lapvizsga« rovatban sok számban egymás után. Álneve Illucz Oláh Jánosnak.

Digitized by Google

5-ikén.

Egészen köztünk. Nem hiszem, a kormány megengedné-e Helmeczynek, hogy átruházza K.-ra a Jelenkort. Ugyan tudakolja Helmeczytűl 3000 évenkinti pengő forintért 2, 3, 4 évre bérbe kivánná-e adni a Jelenkort? Feleségem . . . nem jól van. . . . szünetlen láz bolygatja.

6-ikán.

Sinával most igen kivánnék a hídlánczok végett, több okoknál fogva, szólani. Sollte diess nicht durch Vodianer geschehen können.

Febr. 1-sei sorait vettem, 1. számadásának kivonatával, 2. Alfréd igényelhetésével, és 3. a Balogh Pali akadémiai követeléseivel. Az elsőre nézve nincs más megjegyzésem, mint hogy 200 fr. (a Lunkányi-féle híd actiákbúl) ki fogom fizetni.

Többi közt. Ezek al pari adattak el úgy-e? S ki vette meg? A 2-ikra szinte nincs. A harmadikat ide assignálva visszacsatlom.

Az özvegy kapusnénak 10 pengő frt havonként! Jól van. A ruhákkal comme il complaît!

Széchenyi István.

225.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. február 12.

Barátom, egészen köztünk. Nem hiszem, hogy a kormány megengedné . . . a Jelenkornak átmenetét K. kezeibe. Ob nun Helmeczy mit ihm handelt etc, etc. ist also gleichgültig, mert még sem lesz belőle semmi. Hogy volna az, ha például én azt mondanám: Én 3, 4, vagy 5 évre lefizetek 1000, 1500, vagy 2000 pengő forintot évenkint Helmeczynek, azon feltétellel, hogy ő senkinek ne adja el a Jelenkort, de maga folytassa.

Helmeczy e sommát bevételbe veszi, und unser Contract besteht fort. Így aztán legjobb volna. NB. senki nem tudna

Digitized by Google

a dologrul mint én, On és Helmeczy, — auf diese Art könnte Helmeczy jedem Antrag am bestem ausweichen, hogy ő bizony néhány évig még elviszi, s nem adja bár arany hegyért. Nem csak pénzbül él az ember etc. etc. később majd meglássuk etc.

Ob nun Helmeczy für jährliche 3000 fl. C. M. auf bestimmte Zeit seine Zeitung an einen 3-ten verkaufen will oder aber für 2000 fl. zur weiter Führung resolvirt. NB. diese Einnahme müsste auch för mich als bene erscheinen, so gilts mir gleich. Nur wollten Sie das Ganze, wie auch alles was ich gesagt habe, so einfädeln, als ob es von Ihnen käme.

226.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. febrnár 14.

Barátom, éppen most veszem Hajnik collegám üdvözlő sorait. Sagen Sie ihm bei Gelegenheit meinen Dank, zur Antwort habe ich keine Zeit.

Tegnap Marie azt mondja nékem: Wie ist das, dass der Honderü die Sitzung vom Casino erwähnend, Hajnik's und Ürményi's Wahl anführt, und von dir nichts sagt? etc. A kis Petrichevich alkalmasint azt tudja, hogy Directeur perpétuel vagyok! Igaz-e hogy Mihaleck el akar távozni, vagy őt akarják távolítani? Errül írjon nekem egy szót, denn jetzt wäre der Moment da für einen Andern zu sorgen.

227.

Deák Ferenczhez.

(e. f.) Pozsony, 1844. február 14.

Igen tisztelt Barátom! Több oldalról sürgetnek, álljak ki a gátra a »Két garas« ügyében. Ámde erre nincs elég elhatározottságom. Feleségem, kinek 4 héttel ezelőtt született leánykája meghalt, igen sínlő állapotban van, én pedig mindig, fáj, fáj, a majam fáj és e fölött egészen isolálva állok, úgy hogy se erkölcsi-

Digitized by Google

leg, se egészségileg nem vagyok elegendőleg felzománczozva. Mit gondol Ön? Tegyünk-e valamit? Megindítsuk-e most. Ha Ön pártolná a dolgot, akkor fölbátorodva szívesen megtenném én is, mi tőlem tellik.

A nyelv dolgában szép választ nyertünk, igaz, de azt az idő magával is el fogta volna hozni, ha t. i. van bennünk még élet, ha pedig nincs, akkor úgy sem használ semmi. A vallásban is alkalmasint »tűrhetőt« nyerünk — és ez jó lesz. De az én profánus szemeim előtt egész nyereség sem mutatkozik »életemelőnek«, úgy hogy, ha többet nem megyünk haza s kialuszszuk magunkat, tán sok előtt oly színben fog az egész országgyűlésnek resultatuma mutatkozni, mintha nem tettünk volna egyebet, mint azt, hogy a kormány egy kissé megöntözé nemzetiségünk fáját, a templom kúpját pedig megaranyoztatá. E szerint sok lesz, ki kérdezni fogja: Was ist denn aber im Rentamt eingekommen? etc. etc.

Én nézetemet előadtam s most is irka-firkálok körülötte, ámde nem vagyok fejes, csakhogy így vagy úgy, de valamikép — pénz dolgában is tegyünk valamit. Kossuthtal nem foghatok kezet abban, hogy most tüstént kimerítsük az egész dolgot, jóllehet nekem több okom van siettetni, mint neki. De nem fog menni. Választmánynak kell előbb egyet-mást kidolgozni és ezen választmányban én mindenekelőtt Önnek hozzájárulását kivánnám, mert máskép bizony nem lesz semmi a dologbúl s úgy elszakadozunk, mint birkanyáj.

Mi kikoptunk, némileg elhasználtuk magunkat, ránk is únt a község. Önnek fellépte elütné hátra az egészet.

Én egyébiránt a dolgot most minden esetre még egy kissé érni szeretném hagyni, aztán ... vagy 6 héttel az országgyűlés berekesztése előtt ... minden erőket hirtelen összpontosítni. Szólni szeretnék Önnel s ha csak egy kissé tisztul is ki az idő, Önt felkeresni elmegyek bár hová. Ön most előlegesen hol fog lenni? Nem megy tán Pestre? Ott volna jó találkozni. Mindezt ne vegye On rossz néven ... én sietve ez alkalommal csak úgy odaveték. Ha majd egyszer megtudom Onnek szándékát, kész vagyok minden részletre.

Digitized by Google

Ej be sokat gondolkozok Önrűl, mikor úgy rémlik előttem. mintha egyben-másban, még együtt igen közel egymáshoz fognánk vinni a jármot. Adná Isten, ha lenne sikere. Most Isten áldja. Vigasztaljon meg néhány sorral.

228.

Ismeretlenhez.[1])

Pozsony, 1844. febr. 16.

Igen tisztelt Barátom!

Vegye legszivesebb köszönetemet f. h. 12-én írt barátságos soraiért! Bizony csak szaporán elvitte Isten kis Juliet, melyet nagy örömünkre ajándékozott. Bizony csak így vagyunk e földön. Alig veszthettem volna el valamit, mit annyira sajnálnék! Feleségem tegnapig volt ágyban és már oly gyenge, hogy valóban félni kezdettem. Tegnap óta azonban sokkal jobban van. Önnek sorait mindjárt közlém feleségemmel is, s hidje el mind neki, mind nekem igen-igen jól estek.

Itt megvagyunk félig-meddig! nem úgy mint én óhajtanám . . . de csak még sem egészen ebűl.

Ha egy kissé felvidorodik az idő, lemegyek Pestre. Addig is tartsa Önt Isten. Ön pedig barátságát nekünk és kivált nekem, ki azt legőszintébben osztozom és viszonzom.

Széchenyi István.

Pozsony, 1844. február 16.

---

[1]) Ezen levél Lichner Pál gyűjteményéből kiadatott a Győri történelmi és régészeti füzetek II-ik kötetében 94-ik lapon. E levél minden valószinűség szerint Tasner Antal titkárjához volt írva, minthogy ugyan-e megszólítás, ugyanazon hang, sőt kifejezés is többször előfordúl a Tasnerhez irott levelekben.

Digitized by Google

231.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. február 17.

Barátom, a Két garas itt minden lárma nélkül minden nap egy lépéssel megyen elő. — Mi a könyvet illeti, mely már most végére jár, jól átgondolván a dolog helyzetét, ugyan szükségesnek gondolom, hogy az kijőjjön, *de nem az én nevem alatt;* mert a Kossuthtali polemia most nem használna, de igen ártana a dolognak. — Legjobb lesz tehát, hogy Ön csináljon egy kis mártalékot az egészre, és adja ki sub titulo »Többen.« T. i. többen, kik szükségesnek tarták, kik tőlem azt kikérték, — kiknek azt mondám: »Tegyetek, a hogy nektek tetszeni fog!« Igy megmentve volna minden ellenemi odiumtúl a dolog. — Mi a függczímert, előszót etc. illeti — legyen az épen azon értelemben, melyet már kicsináltunk. — Egyébiránt nem volna-e tán jó most a 2 garas könyvvel lassabban menni elő, mikép belé tegyük a *kibékülést* etc. etc. s mindazon czikkeket, melyeket még írni fogok a 2 garassal nexusban. — Denken Sie darüber nach! Oder sollen wir zwei Bände machen? Auf jeden Fall wird es gut seyn . . . ein Bischen mit der Herausgabe zu warten. Wenn auch das Ganze bereits gedruckt ist, könnte es liegen bleiben. — Éppen most hágy el Jablanczy. Ez azt mondá: Lap nélkül vagyunk, K. megvette Helmeczytűl a Jelenkort. 26/m.-ért! Wie steht denn dieses? Ich mache mir übrigens nichts daraus. — Nur möchte ich es wissen. Ich kann mir nicht denken, dass H . . . hinter unserem Rücken gepackelt hätte. — Jablanczy kért: hogy neki *lefelé* gratis-*billetát* szerezzek a gőzhajón egész *Beyrutig*! — Azt hiszi, ez csak penna vonásomban van. — Ich könnte ihm vielleicht Eins verschaffen. — Will aber so schmutzig nicht seyn, aber es lieber zahlen. Schreiben Sie mir demnach — wir kaufen ein Fahrbillet über Constantinopel bis Trebizonde oder Smyrna von Pest. Ich werde ihn lieber das Geld schicken — oder das Billet kaufen.

Épen most veszem február 15-iki sorait. Olvastam Rosetti

Digitized by Google

munkáját (Sendschreiben).[1]) — Bécsbe kinevetik. De nálunk où on aime à ramasser les ordures — nagy vagy inkább *szép hatással van?* A többit, mirűl ír, tudomásul veszem. — A propos, Most mindenféle más között a pesti kikötő érdekében is teszek mindennap valamit. — Grasalkovichné csak néhány nap előtt írt 1000 pengőt alá. — A hg. fog Szepessynek, Almássy másoknak írni, hogy végeznének valamit Steinbachchal; — de a *Magyar felszólítás,* melyet 1843. junius 22-ikén közre bocsátottam, kifogy már. Nincs Önnél vagy Helmeczynél? Küldene vagy 50 példányt. - Ha van. Nem kell ujra nyomatni. Itt küldöm a sorsjegyeket. Váltsa ki a nyerteket és igen jól elpakolva küldje azokat ide. Feleségem javul.

God bless you.

Széchenyi István.

232.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. február 22.

Barátom, 19-iki sorait ma vettem. Mi Helmeczyt illeti.. mégis szeretném, ha Ön vele így szólna:

Kész volna-e átengedni az ujságát 3, 4 vagy 5 évre, évenkénti 3000 forint pengőért — vagy hogy?

Meg akarná-e igérni és magát lekötni, hogy 3, 4 vagy 5 évig senkinek nem engedi át ujságát; de azt vagy maga folytatja mint eddig, vagy ideig óráig leteszi, ha t. i. nem volna kedve azt folytatni, feltéve, ha évenként 1000, 1500 vagy 2000 pengőt kapna.

Tegye neki sub sigillo e kérdéseket határozottan - - és kérjen ki egyenes és határozott választ, s pedig ne késsen mind ezzel. — Fontos okaim vannak ezt kivánni.

Mi a két garas könyvet illeti, legjobbnak hiszem — a szerint, mint itt fejlődnek a dolgok, — azt »Többek« nevében *tüs-*

[1]) Sendschreiben an die Actionäre der k. k. priv. Donau-Dampfschifffahrts-Gesellschaft. Wien, 1844.

Digitized by Google

tént kiadni. — A könyvre tán rá lehetne tenni az I. számot is.... és aztán kiadni egy II.... majd mikor mind elkészül. — Feleségem nem jól van, még mindig ágyban — én is alig hurczolom magamat — de azért lelkileg lesujtva nem érzem még magamat.

Heinrich bácsit igen barátságosan köszöntöm. Hát az »Építés iránt hogy állunk?« Sz.-Miklóst megvette Zichy Félix 744/m. pengő forintért. — Rám vagy 150/m. jő. — Ezenkivül igen szivesen adnának 90/m. à 6 perczent. — Én mindig azt mondom, jó volna megvenni Ullmann házát. A felépült hid igen fogná nevelni az árát. Halten Sie darüber mit Heinrich ein Consilium — durch wem man eine Negociation mit ihm anfangen könnte! Durch Gyra nicht, denn ist es profitable, so nimmt es der Sina selber. Vielleicht Krause.... Er könnte sagen, es ist nicht für Sina — aber Jemand anderer Solider, der kaufen, aber nicht überzahlen will. — Das Ganze baar zahlen etc. etc. — Er sollte mich ja nicht vermuthen lassen. — Wenn man die Chiffre wüsste, 250/m. lehetne érette adni — vagy tán többet is. Was tragt es jetzt ein?

God bless you.

Ma jön Lederer Bécsből feleségemet megnézni.

Széchenyi.

Tegnapi postával elküldött két czikkket, úgy-e, egymás után fogjátok adni ki? — Most 1 vagy két czikk jő *Constatirozás* czím alatt. Ha velük egy kissé elmaradnék — akkor a czégér Nr. 2 végén az »*Errül a jövő számban*« így modificálandó: hovahamarább.

233.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. február 23.

Lederer itt volt, és noha feleségemet igen súlyos betegnek találta, — mégis egészen felvidámított és uj reményekkel töltè el keblejnket.

Helmeczyt illetőleg — ha például Ő azt mondaná: »Én 1000, 1500 vagy 2000 pengőért évenként megigérem, nem fogom eladni senkinek is a Jelenkort (bizonyos évekig, 3, 4 vagy 5 évig),

Digitized by Google

akkor én - eddigi szerződésünk szerint — azt hinném jónak. Szontaghot megnyerni a Jelenkornak 600 pengőért évenként, ez tán menne — s aztán ő vinné a dolgot. — Ha a Hirlap Szalay etc. kezeibe jő. — K. pedig kimarad — a Világot Apponyi, Széchsen, Zichy Ferencz és Barkóczy veszi át - a Hirnök egészen kimarad, akkor, azt hiszem, jó speculatio volna a Jelenkor, ha jobban volna *ausgestattet*. — Egyébiránt — az én czikkeim — az idén sokkal hibátlanabbak. Denken Sie darüber nach. — Könnten auch Sie nicht entriren?

Néhány év után megvennénk a Jelenkort — és e tekintetben is jó volna, en cas que, valami sommát előlegesen kitenni — például 10, 15, 20/m. pengőt — wenn ich es an mich ziehen will. — Ha a hiddal elvégeztük - úgyis azt kivánnám, hogy Ön aztán *egészen az enyim lenne*. Ich werde es brauchen und auch Ihnen würde es zusagen. Was den finanziellen Theil der Sache anbelangt, wird sich's machen. - Gondolkozzunk mind erről. — Ha a gőzhajók mozgásba jönnek — lemegyek Pestre. — Kérem, tudja meg, mikor van Pesten generális gyülés. — Én tán magam teszem meg ott a két garasos indítványt. Irja meg ezt, kérem.

Széchenyi István.

234.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. február 25.

Barátom, Önnek 22-iki soraira sietek válaszolni.

Én, mi a XXIV. számu Két garas czikkeket illeti, egészen úgy akarom a *könyvben* is, mint volt az ujságban, tehát a szerkesztői *-ust is.

A Dercsényi-féléket kisebb betükkel kitenni jó lesz.

Magát a kormánynyal vagy legalább *ennek fő embereivel* etc. Ez is maradjon szórúl szóra úgy a könyvben, mint vala az ujságban.

Überhaupt, glaube ich, sollte es gar nichts anderes seyn, als ein Reproduct. Wenn ich ein Wort verändere, so müsste ich ganze *Stellen ändern* — dazu habe ich aber weder Lust, noch Zeit.

Digitized by Google

A fődolog az, hogy minél előbb világot lásson a könyv, mert már körmünkre ég a dolog.

Ich glaube wirklich, es *wird gehen,* wenn es uns nicht schief gehet. Tehát:

1. minél előbb a könyv és

2. minél előbb részemről egy *felhivás* à la O'Connell.

Remélem, Havas nem fog semmit *levágni* a két czégérembűl.[1]) — Jő most 1. constatirozás[2]) és aztán »Felhivás,« NB. ezen utolsó minden ujságba teendő, tehát 10,000 példányban kinyomandó etc. etc. Majd erről még többet. — Ich muss jetzt den Ausschlag geben. — Sauce kommt sodann darauf.

Reméllem, Barsy jobban van. Feleségem igen-igen javul. Én meglehetősen vagyok. Sagen Sie jeden Menschen, den Sie begegnen, dass ich *ihn* vorzüglich grüsse.

God bless you.

Széchenyi István.

235.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. február 27.

Barátom, ide mellékelem mássát egy királyi leiratnak, melyet a nádor eszközölt ki.[3]) Ez utolsó tüstént elhivatott magá-

---

[1]) »Czégér« czimű két czikke megjelent a Jelenkor 1849. február 29. és márczius 3-iki számban.

[2]) A Jelenkor 1844. évi márczius 10-iki számában.

[3]) A Széchenyi által itt emlitett királyi leiratot a nádor Széchenyinek a következő sorok által adja tudtára: »249. Seine Majestät geruhten mittels allerhöchsten Entschliessung vom 23. Jänner l. J. den durch den venetianischen Provincial-Bau-Director Paleocapa hinsichtlich der Regulirung des Donaustromes zwischen Pest und Ofen gestellten Antrag allergnädigst zu genehmigen und zugleich hinsichtlich des zur Aufnahme der Schiffe und Schiffsmühlen bestimmten Ueberwinterungs-Hafens den allerhöchsten Willen dahin auszusprechen, dass dieser dem einstimmigen Ermessen der Arbitrativ-Commission gemäss in dem bei der Pesther Stadt-Insel befindlichen Seitenarm der Donau errichtet werden solle. Nachdem es mir bekannt ist, dass zur Anlage eines solchen Hafens schon vor einiger Zeit sich eine Privat-Gesellschaft unter Ihrem Vorsitze gebildet hat, und von dieser bereits

Digitized by Google

hoz és nékem örömöt csinálni akarván, *egészen* rám bizta a dolgot.

Kérem, menjen és keresse fel Steinbachot és közölje vele ... kit igen tisztelek. Ne vegye rosz néven, ha néki *directe nem írok,* ich bin aber gar zu sehr vergriffen.

Szóval, ha majd lemegyek Pestre, többet tehetek. A dolog azonban igen kedvezőleg áll — mert **egészen köztünk** meg fog a dolog tétetni azon esetben is, ha a társaság nem akarná többé kivinni a dolgot.

Wir können also Begünstigungen aussprechen.

1. Billige et perennale Uebergabe;

2. 10/m. aus dem Saltzfond;

3. Gratis-Leitung von Vásárhelyi (den wir dann extra honoriren werden);

4. Ungestörten und beliebigen Besitz, id est: nach unserem Sinn.

Közölje ezt Heinrichchel — de azt, hogy *úgyis meg fogna tétetni*, arrúl hallgatni kell.

A két garas dolgában ... már lótok futok. Bár kész volna már a könyv!! — Mikor lesz kész?

God bless you.

Széchenyi István.

236.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. márczius 1.

Barátom!

Ismét küldök 2 czikket. Czégér által Aushängschildet akarok kitenni. Soknak igen vissza tetszik az, mit most írok — ámde

---

auch einige Verhandlungen mit dem Magistrate der k. Freistadt Pesth gepflogen wurden, so fordere ich Sie hiemit auf, mir die diesfälligen Erhebungen und Anträge sammt der Erklärung der genannten Gesellschaft vorlegen zu wollen, unter welchen Bedingnissen, respestive Begünstigungen oberwähnte Gesellschaft bereit sei, die Anlage des fraglichen Hafens zu übernehmen. Pressburg. den 24. Febr. 1844. Joseph m. p., Palatin.

Digitized by Google

soknak viszont inyére van. Én legjobb hitem és eszem szerint játszom kártyáimat. — Alle Züge, die ich mache, sind berechnet, ob gut berechnet, das ist eine andere Frage. És most nézzük, van-e valami az ide kapcsolt két czikkben, mire észrevételem volna.

A Nr. 1-én életanyag (Lebensstoff). Auf der 13-ten Seite *apródrúl* kann nicht bleiben. Magette hätte ich gerne. Finde aber kein Wort darauf. Suhancz ist nur so ein kräftiger Kerl. Vielleicht *Selejtes.*

Auf der Seite 6 im II-ten czikk — sind die Landtäge angeführt 25 × 30, 36 × 40 × 43. Sehen Sie doch nach, ob das richtig ist.

S e körül forog a dolog.

Kommt gar oft vor, es müsste durch etwas anderes ersetzt werden, — és ez a dolog sarka etc. etc. Das überlasse ich Ihnen.

237.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. márczius 2.

Barátom, ide mellékelve csatlom Stancsics Olla potridáját. *Én igen nagyon szeretném,* ha *szórúl szóra* minél előbb kiadná [1]) Helmeczy. NB. egy kis commentárral, melyet Ön ekkép készíttetne: »Gróf Széchenyi oly sokszor kérte, hogy mindent felvegyek, mi bár mily erősen ellene volna mondva; mert vagy igaz, akkor kerülni fogja hibáit, vagy nem, akkor a rágalom inkább használ neki. — Ezért adom Stancsics úrnak czikkét. Stancsics ur nemzetet akar alakítani, Széchenyi is — mily gyakorlati lépcsők és módok szerint Stancsics — nem tudjuk — Széchenyi testet akar venni magára — és alkalmasint megkedvelheti egymást. Stancsicsot becsülni, tisztelni, istenítni fogják tán a tulzók, — de a méltányosb gyakorlati mégis Széchenyi mellé áll . . . etc. Stancsics rechnet *ohne Wirth*, Széchenyi mit dem Wirth.

Ha azonban a censor vagy gorombaságaibúl törül, vagy

[1]) Stancsicsnak említett czikke sem a Jelenkorban, sem a Társalkodóban nem jelent meg.

Digitized by Google

vad kitéréseit mitigálja — akkor jobb, ne jőjjön ki — legalább a Jelenkorba ne. — Weil es dann den Effect verdürbe. Sowie es steht, wäre Stancsics's Unsinn nur ein Argument mehr für mich — und je mehr man mich *herabsetzt, beschimpft,* desto besser.

Ich bitte, sagen Sie Alles das dem Havas, den ich grüsse und dem Sie die Hafen-Angelegenheit mitzutheilen haben.

Isten áldja. Feleségem javul, én egy pár nap mulva Bécsbe megyek, onnan ide — aztán Pestre a gyűlésre.

Széchenyi.

Ha lehet, vegyétek föl Stancsics czikkét, úgy mint van!!! Azon része a közönségnek, melynek még most hatása van dolgainkhoz. visszarettenne tőle, hálómba kerül. — *Ha Havas nem admittálhatja,* akkor Helmeczy küldje vissza, weil er für den 2 Groschen ist und nichts dagegen publiciren will.

A kormány igen kívánja a dolog sikerét. — Havas azzal menthetné magát, hogy ennek elősegítése végett . . . gondolta jónak, ha H. túlságait nem ellenzi.

238.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. márczius 5-én, 9 órakor reggel.

Barátom, ide mellékelem a Magam Mátyás-féle elucubratiót,[1]) — Éppen nem ellenzem, sőt szeretem, ha szórúl szóra minél előbb kijön. — Magam ist hier so eingenommen und vernarrt in NB. *gewissen Zirkeln* für Telekdij, dass derlei *malitioser Nonsense,* den ich mit 3 Worte auf die Sandbücher stellen kann — nur nützt, aber nicht schadet.

A mire nagy szükség volna: az a két garas könyv!!! Wie lang ihr damit *tandelt,* begreife ich nicht! Istenem — ruckt einmal heran!

És hát Helmeczytűl mikor fogok nyerni biztost?

[1]) A Társalkodó 1844. márczius 14-iki számban jelent meg »*Töredékgondolatok a 2 garas telekdijről*« czim alatt, a mely leginkább Széchenyinek azon eszméje ellen harczol, hogy a nagyobb nyereség fejében a statusnak 1000 millió kölcsönt felvenni lehet.

Digitized by Google

Tegnap tandem aliquando eladtam Sz.-Miklóst Sinának!!! 757,000 pengőért. — Ich bekomme 157,000 fl. C.-M., die à 4 Procent bei ihm bleiben, bis ich damit disponire. — Az idén bizonyosan félre teszek a jövedelembűl 30/m. — Ezenkivül Zichy Ottó, Adalbert és Alfréd kérve kér, vennék föl tőlük 100,000 pengőt. Eh bien c'est l'embarras de richesse! — Már mit csinálunk ezen pénzzel? — Jószág vagy *erős ház!*

Egy órával később.

Éppen most veszem Önnek márcz. 3-iki sorait. A 2 garas könyv előszavát tökéletesen helyben hagyom.

Hogy Helmeczy végett NB. *Contracts projected*, denn ich muss es erst ratificiren, várva várom, ezt ismétlem.

Ej be szeretem, hogy Barry jobban van.

Tegnap azt hallottam, hogy a kikötő a választott polgárságnál simpliciter félre tétetett! Kérem, mindenesetre beszéljen Havassal ez iránt. Es wäre doch eine enorme Schande!

Mit azonban egészen lever, hogy Ön azt írja (mit *dem russichen* Gemüth). A két garas könyv végett folyó hó — tehát április — közepéig *remélem!!!* Schönen Dank!!! — Januar, Februar, März et April um 15 Bögen, NB. nach gedrucktem Text zu Ende zu bringen? **Akkor már nem kell. Es wäre jetzt** von der grössten Nothwendigkeit. — Ich begreife nicht, dass Sie so gar keine Energie in dieser Sache deployirt haben! Miért nem nyomtatja Károlyi? Azért, hogy szaporábban menjen!!! 15 év 4 hónap alatt. — O Gott — von allen Seiten! Wenn ich die Tretmühle nicht treibe, so bleibt es stehen! Thun Sie, was Sie können. Wenn ich das Buch nicht in drei Wochen habe, so .... ich darauf.

Széchenyi.

Digitized by Google

239.

Tasner Antalhoz.

Pozsony. 1844. márczius 5.

Barátom!

Ide mellékelek ismét egy czikket.[1]) Nem elégszem meg vele -- de annyi és oly különböző munka közt és oly kevés idővel, mint én *el vagyok és el nem vagyok látva*, nem tudok jobbat kiállítni. — Tervemhez pedig szükséges. — Most Bécsben fogom egy kissé sondirozni a dolgot. és aztán már a dologrúl magárúl írok.

Márczius 1-ső sorait éppen most veszem. — Az ismét hozzám irányzott czikket . . . elolvasom ma este és holnap átküldöm.

Én azt hiszem, Helmeczy megcsalja Önt, mert ily régóta nem ád választ. *Ich will einmal im Reinen seyn.* Also gehen Sie zu ihm, *und so oder so*, aber etwas Definitives. — Ich glaube, er muss einen geheimen Accord mit Kossuth gemacht haben. — Bringen Sie das einmal heraus.

És e tekintetben, megvallom, neheztelek egy kissé Önre — hogy nem jöhet Ön Helmeczyvel tisztába. Neheztelek pedig azért, mert *megigértem*, hogy tisztába fogok *jönni* és most naprúl napra nagyobb compromissióba jövök. — Sapienti pauca.

Ide mellékelve veendi Ön Mednyánszki levelét. Schedel etc. tegye a teendőket — a választ hozzám küldeni — majd aláírom, lepecsételem és átadom etc. etc.

Bár javulna Barry etc.

Pestre csak 8 vagy 10 nap alatt megyek, ha megyek.

Helmeczy miatt. Machen Sie einmal ein Ende!!!

Széchenyi István.

Számadását vettem.

---

[1]) »Constatirozás« czím alatti czikke Széchenyinek a Jelenkor 1844. márczius 10-ik számában. Polemikus dolgozat a Pesti Hirlap pártja ellen politikai eljárásuk tactikája tárgyában.

Digitized by Google

240.

Gróf Aichenburg Ferenczhez

Szegszárdon.

(m. k.) Pozsony, 1844. márczius 5.

Tisztelt barátom!

Február 18-iki soraidat nagy örömmel vettem. Bár követné az ország Tolna példáját!

Annyira el vagyok foglalva, hogy legkisebbé sem bocsátkozhatom részletekbe; annyit azonban mégis mondanom kell, hogy két mód van az adót vagy inkább *adózást*, mint az ma áll, megbuktatni. S ugyanis: 1-ször Mindennek egyszerü elvetése. 2-szor *Makacs ragaszkodás a házi adókhoz*. Ne felejtsétek ezt el, drága barátim!!! — Az ügyet most ezen utolsó tactika vagy inkább manoeuvre által legkönnyebben megbuktathatni, az tény; pedig, ha nem csalatkozom, Tolnában több *egyének* vannak vagy inkább: több *tolnaiak* vannak, kik — jó, rosz czélbúl-e, azt ők tudják, meg az Isten — igen hajlandók a megbukott házi adó mellett makacskodni. Tartsátok ezeket szemben!!!

Isten veled. Nagyon sietve

Széchenyi István m. k.

Pozsony, 1844. márczius 5-én.

241.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. márczius. 6.

Lieber Tasner, da ich für den Augenblick meine Loge im ungrischen Theater nicht behalten will, so haben Sie für die Zukunft dieselbe »vor allem Anderen« der Gräfin Rosa Szapáry antragen zu lassen. — Im Falle nun Gräfin Szapáry die Loge behält — was sie sodann nach Wunsch für sich allein oder en Compagnie thun kann, — so wollen Sie veranstalten, dass von A bis Z in der Loge Alles verbleibe, was darin ist. — Im entgegengesetz-

Digitized by Google

ten Fall wollen Sie jedoch nach meiner früheren Weisung verfahren.

Mit aufrichtiger Hochachtung

Ihr bereitwilliger Diener
Gr. Stephan Széchenyi.

242.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. márczius 7.

Barátom, Krause által megkaptam mindent. Helmeczy 6000 pengőt kap Kos . . . ul. — Was hat er Alles für diese Summe zu tragen? Ezt szeretném precise tudni. — Ich glaube — ich werde mich auf *stärkere Conditionen* einlassen müssen, denn sonst bleibe ich am Ende ohne Blatt!

Ön azt mondja, *mechanicai részét.* Was ist alles das? Doch nicht auch *der Druck?* Wo wird K. wohnen? Ich bitte, reden Sie mit H. — je früher, kann **ich** K. nicht überbieten, so nehme es K. in Gottes Namen!

Isten áldja

Széchenyi.

Ich möchte H. reinen Profit wissen! — Uebrigens, höre ich. hat H. gar kein Privilegium! — — Mindig Kisfaludira van írva! — Ist es so?

Compromittiren Sie mich nicht!

243.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. márczius 10.

Barátom, hogy a két garasos könyv tekintetében megcsalt az egyetemi factor — igen bánom — t. i. — hogy nem vallá meg betűinek szűk voltát és ekkép annyira elkésünk. — Ámde hasztalan recriminatiók helyett azt kell tekintenünk, mit kell ily körülmények között művelni. — és e részben Önnek 7-iki soraira válaszolván, magamban e következendőben egyeztem meg.

Digitized by Google

Dercsényi sorait — vagy inkább czikkeit hagyjuk egészen ki. E helyett ki kell tenni világosan — a hirlapnak mily czikkeiben lelhetők. Miután szegény meghalt — azt hiszem, nem olvassa azokat senki többé. — Készíttessen el a munka minél előbb — és bocsáttassék áruba. Én de egyetlen egyet sem fogok elajándékozni — 1. mert nem *én*, de *többen* adják ki, 2. mert benne polemia is van K. ellen, 3. mert hol elkerülhetem, az ingyennek sem adás, sem vevésben nem vagyok barátja.

Tűzzön ki ennél fogva árt etc. etc. legjobb belátása szerint — auf keinen Fall *zu wohlfeil*. Tétessen előleges hirdetést az ujságokba — és eszközölje azt, ha már kijött a munka — hogy *ide* és *szétküldésében* ne veszítsünk ismét sok időt.

Itt — miután 2., 3. conferentiákban Zichy Ödön, Zichy Domokos, Rudits, Aczél és még mások is csak az adó iránti küldöttségnek a főtábla részérűli kiküldetésében nem akartak megegyezni — oly élénk vita kerekedik a 2 garas körül, hogy alig van másrúl szó etc. etc.

Estve.

Holnap jön nálunk a 2 garas választmányi kérdés elé. Tán nem lesz vita; — mert a két garasosok leverik az ingyeneseket. Wie sich jedoch die Menschen *sonderbar groupiren* (ganz anders, wie vorher), ist es allerliebst zu sehen. — Ha az egészből nem is kerekedik több, — legalább jó mulatság.

Márczius 19-ikén valami 200/m. készpénzem lesz. Mit csinálunk vele? Ezentúl jó volna azon házépítési creditumot, melyet Sina nyitott, nem is használni. Mondaná meg Heinrichnek mind ezt — kit köszöntök, — s hogy mindig, ha pénzre szükségünk van — tudatná meg velem 8, 10 nappal előbb — és én egyenesen innen küldeném. — Wir ersparen dadurch 2 procent. Egyébiránt, mi a többit illeti — sollte man sich umsehen, wo etwas zu haben ist, ich bin nicht stützig, was und wo, aber nur so etwas, was sicher und werthvoll ist. *Liegendes Gut*, was in Execution fällt. Starkes Haus wo immer — Gründe sogar bei Elocirung à 6 procent. Wir sollen trachten, bald etwas zu ermitteln. Mit baar

Digitized by Google

Geld sollte es nicht schwer halten. Ullmann háza! - Budán is jó volna megvenni »Das Haus vom Handschuhmacher.«

God bless you. — Holnap többet.

Széchenyi.

244.

Deák Ferenczhez.

(e. f.) Pozsony, 1844. márczius 13.

Igen tisztelt Barátom. Önnek márczius 4-iki [1]) sorait tegnap vettem. Ej be jól estek lelkemnek! Én szomoru állapotban

[1]) Széchenyi körülbelől február 17—20-ika között írt levelet Deák Ferenczhez, melyben őt cselekvésre hívja fel. Széchenyi ezen levele nagy sajnálatunkra nem állott rendelkezésünkre. Deák Ferenez válaszolt Széchenyinek említett soraira, s ez, a melyre itt Széchenyi hivatkozik s a melynek teljes szövegét Deák Ferencz eredeti levele után rendkivüli fontos és nagybecsü tartalma miatt közölni kötelességünknek tartottuk. — A levél ime következő:

Kehidán, márcz. 4-én 1844.

Tegyünk igen is, tisztelt barátom! tegyünk mindent, a mit lehet, hogy a nemzet már valahára a cselekvés mezejére lépjen. — De cselekedni pénz nélkül, pénzt szerezni kölcsön nélkül, kölcsönt eszközölni, a nélkül, hogy szűz vállainkra tetemes és állandó terhet vennénk; lehetőnek én sem tartom. Örömmel fogadom tehát Önnek indítványát, mely körülményeink között legczélszerűbb arra, hogy minél előbb cselekedhessünk. A lépés azonban fontos, a dolog részletei s kivihetősége sok megfontolást kivánnak, s az elhamarkodás e részben nemcsak a tervet buktatná meg, hanem ezen gyanakodni s gyanusítani oly igen hajlandó nemzetnél minden egyéb fizetési kérdésekre is rosz hatással volna sok ideig. Tisztában kell tehát előbb lennünk a részleteknek fontosabb ágaira nézve is, különösen pedig meg kell előbb győződnünk arról, hogy lehet e kedvező feltételek alatt kölcsönt reménylenünk; megtörténhetik-e pedig mindez oly rögtön, hogy a dologhoz haladék és előkészületek nélkül tüstént hozzáfoghassunk, azon, megvallom, Önnel együtt én is kételkedem. Szeretnék mindezekről Önnel bővebben értekezni, pedig, ha lehet, szóval, mert szóval egy pár nap alatt könnyebben kicserélhetjük eszméinket, mint levelezés által, bármi hosszú idő alatt, s ezenfelül, megvallom, oly igen vágyok Önt ismét láthatni, s a tisztelet és barátság legszivesebb érzelmeivel Ön jobbját szorithatni. Találkozzunk tehát, ha lehet, valahol. Pozsonyba én nem mehetek, és május közepe előtt Pestre sem, mert márczius utóljan és április közepén közgyűléseink lesznek, melye-

Digitized by Google

vagyok. Feleségem, ki már minden veszélyből kibontakozott, ismét felette kérdéses egészségben van, alig beszélhet, köhög, nem alszik, úgy hogy, ha tán nincs is még közel azon végórához, melyben nagy és kicsi egyiránt sülyed hideg csendbe, mindenesetre sok ideig maradand sinlő állapotban. Szegényke sejti a veszélyt és rám tekintve úgyszólván egyedül bennem helyezi reményét. Ily körülményektől megzsibbasztva alig távozhatok, de csak órákra is a háztúl, és annál kevésbbé napokra! Ej, mennyire ver le, nem mondhatom, Bécsben is volna dolgom, Pesten is, kivált Önnel szeretnék értekezni, és nem mozdulhatok innen, legalább több hét előtt alkalmasint nem, és ez minden combinatiómat keresztülvágja, megsemmisíti. Néhány héttel ezelőtt még kék volt előttem a láthatár, most egészen beborult.

---

ket az előfordulható utasítási kérdések miatt el nem hagyhatok, május első napjaiban pedig, sőt talán még április utólján a megyei árvákra ügyelő választmány fog elnökletem alatt egy pár hétig üléseket tartani, s így ezen egész idő alatt nincs oly szakadatlan nyolcz-tiz napom, melyet a pesti találkozásra szánhatnék. De ha Ön, tisztelt barátom, későnek nem tartaná találkozásunkat május hónapnak második felére vagy junius elejére halasztani, tudósítson engem bármely határnapról, én örömmel kész vagyok május közepén túl bármikor Pestre lerándulni, hogy Önnel lehessek. Ha pedig ez késő volna s Önnek nem alkalmatlan még hamarébb Zalába leutazni, időm, márczius 19. s 20-ik napjain, és a gyűlések első napjain kivül, a lehetőségig Ön rendelkezésére fog állani. Vagy talán Ikerváron jöhetnénk össze? mint van Ön Batthyányival különösen e tárgyra nézve is? nem lehetne-e úgy intézni a dolgot, hogy például husvétkor Ön és Lajos Ikervárott lennének, s engem arról értesítenének, én azonnal oda rándulnék. — Határozzon tehát Ön e részben, s tudassa vélem szándékát, és szives készséggel követendem felszólítását.

A magyar nyelv tárgyában érkezett királyi válaszra nézve teljesen egyet értek Önnel, s örülök annak kedvező tartalmán, noha még némely pontokat, különösen a nevelési nyelvet illetőleg kedvezőbbnek óhajtottam, s reménylettem azt, de talán még ezeket is meghozza az idő. Vajha azon tárgyakban, melyeket anyagiaknak szeretünk nevezni, de melyek nézetem szerint szellemileg is oly nagy hatással lennének nemzetünknek erkölcsi kifejlődésére, szintén kedvező sikert nyerhetnénk! Én optimista nem vagyok, de néha mégis kecsegtet azon remény, hogy talán még ezen országgyűlésen az első kezdet meg lesz téve.

Ma és tegnap olvastam a »Kereskedés« tárgyában munkálódott vá-

Digitized by Google

Mi a telekdiji eszmét (hogy ne mondjam adót) illeti, azóta, mikor Önnek írtam, sok változott, országos választmány van rendelve, mint Ön az újság lapokban olvassa, holnap, holnapután ki lesz nevezve. Nagy viták voltak a privát conferentiákban. Ej be sok árulta el magát, hogy bizony csak Dobroghi és here akar maradni. Felette mulatságos jelenetek adtak elé magokat. Én még most sem tudom magamban elhatározni, jó volt-e ezen választmányt most kiküldeni. Az egész nálam nélkül történt. Tán némileg véletlenül. Én, magától értetődik, senkinek sem mondám és nem is mondom, hogy nem vagyok egészen tisztában e kérdés körül, de azt állítom »jobbra balra.« nem történhetett máskép etc. etc.; magamban pedig azt mondom, fordítsuk az eseményt lehető legjobb haszonra! Már mikép? Ebben nem vagyok még

---

lasztmánynak javaslatát. Ezen választmány a nemzeti kölcsönt határozottan ellenzi, s úgy szól arról, mint reánk nézve legalább jelenleg veszedelmes lépésről. Ezen nézet nagy hatással leend a megyékben, s félek, hogy a megyék többsége a választmány javaslatát s a nemesi kölcsön eszméjének teljes kizárását elfogadja — akkor pedig ezen ország gyűlése alatt Ön tervének létesülése lehetetlen. Meg vagyok ugyan győződve, hogy azon jövedelmi források közül, melyeket a kerületi választmány javaslatba tett, sok nem lesz elfogadva, rész szerint a kormány által, mint például az egyházi javak jövedelmének tizedrésze, az 1802. eszt. III. t.-cz. által 1 frt 6 krban felemelt só ára, a megürült egyházi hivatalok jövedelmei, a kis kincstári javak jövedelmének tized része, az ipar védelmi s fogyasztási vám-dijak — rész szerint a megyék által, mint például a bélyeg-dij; — ha pedig ezen források elmaradnak, akkor a javaslott nemesi házi pénztár jövedelme csak igen csekély lesz, s minden úgyszólván a szabad ajánlásra reducáltatik, olyan szabad ajánlattal pedig, mely csak három évig tart, nem sokra megyünk, — s ezért azt vélném, jó lesz ugyan megkisérteni némely más jövedelmi forrásokat is, de leginkább csak Ön zsebünkre kell számolnunk, s a kölcsön eszméjét el nem lökhetjük magunktól, mert utóbb is erre szorulunk vagy épen semmi nem lesz belőlünk. Igen sajnálnám tehát, ha a kerületi választmány javaslatának elfogadása mellett kimondaná a többség az anathemát a nemzeti kölcsön eszméjére, mert ez által ezen eszmének jövendőjét is megrontaná vagy legalább nehezítené, — Ön jobban ismeri a körülményeket, lehet-e ettől tartani?

Bocsánat késő válaszomért. Két hete, hogy távol valék házamtól, csak tegnap érkeztem haza, s így csak tegnap vehettem Önnek szives levelét. Isten áldja Önt! Szives válaszát óhajtva várom. Deák Ferencz.

Digitized by Google

rendben. Ha most nem küldetik ki választmány. Bécs és Hont mellé tán több megye is áll, és csak egyszerre ki lehet teremteni valami majoritást. Most meg fog állni az agitatio mindenütt, várván, majd mit süt ki a választmány. Azelőtt senki nem tartott igen, — hogy majd megcsipik, most kiki csapdában érzi magát. És e szerint a választmány kinevezése előtt sokat lehetett volna, so ruhig und ohne Lärm, keresztülvinni, mit most tán csak megpendítni sem volna tanácsos.

Egyébiránt én úgy el vagyok foglalva, hogy alig birom vállaimon a 24 órát. Ezeket röviden előrebocsátván most tüstént vagy csak közelebbről is — azon forró kivánatomat Önt felkeresni nem teljesíthetem. Batthyányi Lajossal nem tudom hogy vagyok, külsőleg egy nap jól, egy nap sehogyse. — Önnek sorait ma az ülésbe neki egyenesen átadtam. Sokáig és figyelemmel olvasá, és aztán visszahozta hozzám, átadta és egy szót sem szólott. Most be kell várnom, mit teend az országos választmány, mely alkalmasint ex utraque parte 30—40 főből fog állni, Majláth elnöksége alatt. A főherczeg igen tartozik pártolni a dolgot. Bécsben a kormánynak bizonyos töredéke őszintén örül a fizetési események, ha így lehetne mondani, vajudása felett, nagy része azonban retteg a netaláni vármegyei agitatióktúl és ezzel egybenkapcsolt kicsapongásoktúl. A dietának tagjai közől nem kevesen forcirozni akarják a házi adó dolgát. Én most többekkel, kiknek legerősb befolyása leszen a választmányra, egyről másról értekezni fogok, és addig is, mennyire időm lesz, a Jelenkor által tervünket szőnyegre hozni. — S most áldja Isten. Szemeim annyira gyengék, hogy idegen, de discrét kezekre szorulok. Nemsokára ismét írok. Adná Isten, hogy akkor házi viszonyaimrúl jobb hirt volnék képes Önnel közleni. Legőszintébb híve

Sz.

245.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. márczius 13.

Barátom, a constatirozásban nagy hiba van. t. i. a 6-ik hasáb 2-ik sorában kimaradt a *nem* (egészen helytelen)! Ez

Digitized by Google

egészen felfordítja a sensust. Igaz, hogy később kiviláglik a textusbúl a hiba . . . de a felszines olvasó ezt nem veszi észre. Jó láthatólag ki kell ehhez képest tenni legelső alkalommal a hibát.

Helmeczyt illetőleg sok habzás után — ezt határoztam el definitive.

Mondja meg H-nek, hogy én oly magasra nem mehetek, mint K. És ekkép lépjen bizvást K.-tal szerződésre; én nemcsak nem hátráltatom, de midőn H-nek legjobb szerencsét kivánok, egyszersmind azt is igérem, hogy barátságom személyéhez ez által legkisebb csorbát nem szenvedend! — Igy igaz, újságom nem lesz! De ez nem baj. Mert ha írni akarok, írni fogok 4, 6, 8 ívnyi iratokat. That's all! — Julius 1-sőig tehát még írok, ha írok, e poi basta!!

Kérem, jelentse be e lovakat Szekrényesinek.

1. Nemzeti dij: 3 éves sárga kancza. Shillelagh és Miss Chracomi után (die Orthographie ist zu rectificiren), 3 éves barna mén, Gallopade és Rosaline után.

2. *Batthyányi Kazimir-dij* 4 éves pej mén, Shillelagh és Rosaline.

3. *Hazafi-dij* 3 éves sárga kancza, Shillelagh és Miss Chracomi.

5. *Asszonyságok pályadija*, e most említett három lovat.

10. *Széchenyi-díj* 4 éves pej etc.

Heinrichet köszöntöm igen szivesen. Machen sie ihm 1000 Excusen, dass ich nicht gerade an ihn schreibe. — Wenn ich kann, so komme ich nächstens nach Pest. Nézze, Zichy irományok között kell lenni egy írásnak, mely 1500 frt, és egy másnak, mely 2210 frt 12 kr. biztosít. Nem emlékezem, obligatio vagy más formában-e. Ezeket küldené át biztos alkalommal, de *Kis kezeibe. poste restante;* mert én több napokra holnap Bécsbe megyek.

Schedel írja márczius 11-én, hogy Regulinak assignáljam a hátra levő 500 pengőt Pétervárott. Ezt szivesen teljesítem — csak szeretném tudni — kinél keresse fel Sina correspondence Pétervárott Regulyt! Kérem, írja meg ezt nekem Schedel tüsténti Bécsbe.

Többi közt tudakolja meg Helmeczytűl ugyanazon 500 frt

Digitized by Google

pengőt, melyet Sina által már assignáltam Reguly számára — nekem — vagy Sinának kifizette-e?

Egészen köztünk ... Reguly dolga nekem igazi nauseat okoz ... Károlyi György a koldulást, melyre felszólítá Schedel, nekem akarta átadni. — Ich habe das Gefühl von einem Pferd, das man *überladen will*. Alles auf einmal! Man wird stutzig!!!

15.

13-diki sorait ma délután vettem. — Melyik a Schindler-ház? Mennyibe telik? hol fekszik, mit hoz. Irja meg ezt. Ürményi (egészen köztünk) Agárdot akarja nekem eladni. Fejérvármegyében 4800 hold puszta 16/m. pengő jövedelem. — Wie es stehet und gehet 340/m. Igen hajlandó volnék rá. — 140/m. készpénz és 200/m. rajta maradna.

God bless you.

Széchenyi István.

Feleségem alig javul. Oly gyenge — szinte nem tud beszélni. Ez is köztünk.

246.

Kalocsa Antalhoz.

(m. k.) Pozsony, 1844. márczius 15.

Igen tisztelt hazámfia!

E folyó hó 9-én hozzám intézett szives sorait legőszintébb köszönettel vettem tegnap. Isolált, félreismert létemben régóta nem élveztem nagyobb politikai örömet, mint gerjesztett bennem Önnek sikert lelt indítványa. Bár több megye követné e példát, én életemmel, sőt becsületemmel ajánlkozom zálogul: csak szaporán más képet mutatna honunk! Mert mi tagadás benne, hosszú alvásaink után annyit kapkodunk rideg elvek után, és oly igen sokat nyargalunk felhőkön, hogy bizony sehogy sem fogunk az élet gyakorlati mezején haladhatni, de egy tapodtat se, ha valamikép pénzt nem teremtünk elé. Erre pedig, bármikép csürjük-csavarjuk, himezzük-hámozzuk is, nincs más mód, mint »zsebeinkbe nyulni.«

Digitized by Google

Nem csekély házi gond, felette ingatag egészség, mint nemkülönben politikai innenség és túlság által erősen megzsibbasztva én, fájdalommal mondom, korántsem fogom oly nagy energiával öntözgethetni a telekdijt, mint egyáltalában a fizetési eszmének életgyökerét, mint a milyessel e műtételt eszközleni kivánnám; de azért úgyszólván kályha megül én is megteendem a magamét, midőn őszinte kézfogás és vállvetés által reméleni, sőt hinni akarom, kivivandja az ügy sikerét minden pártczivódás nélkül a gáton álló mai hű hazai nemzedék. S adja Isten! — Önt pedig tartsa erőben, egészségben és nékem jóakaróul, ki legvalódibb hálával maradok Önnek őszinte hazafitársa

Széchenyi István m. k.

Pozsony, 1844. márczius 15-én.

247.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. márczius 16.

Barátom, a Két garas könyv árát etc. etc. Ön legjobb meggyőződése szerint rendelje el. Csakhogy szaporán és mindenütt meg legyen kapható. Hány példány nyomatott?

Bécs, márczius 18-án.

Kérem, mondja meg Schedelnek, hogy ma írtam Sinának a végett, hogy Reguly számára ismét 500 pengőt fizettessen ki Pétervárott.

Isten áldja. Itt csak néhány nap maradok . . . és reméllem, hogy még e hónapban meglátjuk Pesten egymást.

Széchenyi István.

Igen kiváncsi vagyok tudni, Helmeczy mit fog művelni!

Digitized by Google

248.

Deák Ferenczhez.

(e. f.) Pozsony, 1844. márczius 25.

Igen tisztelt Barátom!

Sietve jelentem, hogy tegnap jövén Bécsből, hol néhány napra kénytelen valék felmenni, feleségemet nagy javulásban találtam. Holnap, mint országház választmánytag, Pestre megyek, de ott lehető legrövidebben maradok, mikép, ha lehet, április 1-ső napjaiban megint itt legyek. Ha akkor feleségem egészsége nem hanyatlik és a telek körülti választmány nem ül tüstént össze. Czenkre megyek, és akkor kész volnék Ikervárra [1]) vagy Kehidára is elmenni. — Az érintett választmány, mint mondják (senki, se a herczeg, se az ország birája sem tudja vagy nem akarja tudni), csak április 15-én ül össze — és ha ez igaz, akkor még váltig is maradna időm önt felkeresni.

Batthyányi Lajos, kitől épen most jövök, több nap előtt megszólított, hogy mikor gondolnám összejövetelünket lehetőne ? Én akkor nem mondottam neki semmi bizonyost. Most e sorok értelme szerint értekeztem vele. Ő itt megvár, és a többit az érintett körülmények döntendik el.

Bécsben meglehetősen áll a »Két garas,« azaz néhányokrúl igen jól, néhányokrúl sehogy se. — Én reménylek. — Tán valami mégis lesz belűle. De mi? az más kérdés. Mert az illetők oly keveset értik egymást, hogy meg kell elégedni a valamivel, bármily kicsi és furcsa legyen is az, feltéve, ha el nem vágja a jobbnak utját.

Isten áldja. Visszajövetelemkor tüstént írok Önnek, vagy tán még Pestről is.

Széchenyi István.

---

[1]) Lásd a megelőző jegyzetben Deák Ferencz levelét Széchenyihez 262. lapon a 244. levélben.

Digitized by Google

249.

Duna-gőzhajózási társaság igazgatójához.

(e. f.) Pozsony, 1814. márczius 25.

Löbliche Administration!

Ich habe in Wien einen Reisewagen, ausschliesslich zu meinem Gebrauche, anfertigen lassen, und benützte die Gelegenheit des gestrigen Dampfbootes, um mit demselben hierher zu kommen, um sodann im demselben von hieraus auf meine Güter zu reisen. Da nun dieser Wagen ausschliesslich zu meinem Gebrauche ist, und ich bis jetzt, als ungarischer Magnat und Gutsbesitzer, für derlei Wägen stets einen sehr mässigen Ausfuhrs-Zoll zu entrichten hatte, so wollen Sie die Güte haben und verfügen, dass ich bei dieser Gelegenheit, meiner Pflicht nachkommend, von den hohen Behörden mit stets erprobter Billigkeit behandelt werde, der ich mich mit dem Gefühle der ausgezeichneten Hochachtung nenne

Einer löblichen Administration
bereitwilligster Diener
Graf Stephan Széchenyi.

250.

Duna-gőzhajózási társaság igazgatóságához.

(e. f.) Pozsony, 1844. április 2.

Löbliche Administration!

Der Auftrag, den Sie mir zu geben die Güte hatten, Director Rau zu bewegen, einen neuen Contract mit der löblichen Gesellschaft einzugehen oder wenigstens seinen jetzigen Contract insolange zu verlängern, bis er durch ein taugliches Individuum ersetzt werden könnte, führte zu keinem erwünschten Resultate, indem der besagte Director, durch bereits eingegangene Verpflichtungen gebunden, darauf beharrt, den kommenden 15-ten Mai die Gesellschaft definitive zu verlassen. Indem ich

Digitized by Google

Ihnen dies in Eile zu melden die Ehre habe, mache ich Sie aufmerksam, dass es gut wäre nun allsogleich, bis ein tüchtiger Ersatzmann gefunden wird, Jemanden zu bestimmen, der auch einstweilen an die Seite des Directors gestellt, Alles übernehmen und seinem Amte vorstehen würde.

Wenn gleich, trotz meiner aufrichtigen Bemühung, ich bei dieser Gelegenheit nicht so glücklich war, Ihren Wünschen nachzukommen, so hoffe ich, werden Sie in der Zukunft, in was es auch immer sei, mit meinen Diensten ohne Rückhalt disponiren, denn Sie dürfen sich überzeugt halten, dass das Interesse der Gesellschaft keinem Menschen wärmer und aufrichtiger am Herzen liegt wie mir, der ich mit aufrichtiger Hochachtung mich nenne

Der löblichen Administration
bereitwilligster Diener
Graf Stephan Széchenyi.

251.

Báró Puthon Rudolfhoz.

(m. k.) Pozsony, 1844. április 2.

Hochwohlgeborner Freiherr!

Ich melde unter Einem directe an die Administration, dass Rau [1]) nicht zu bewegen war, und er den 15-ten Mai die Gesellschaft definitive verlassen will.

Es wird sehr schwierig sein, einen tüchtigen und homogenen Ersatzmann zu finden, und auf jeden Fall einen solchen *schnell zu finden.* Man sollte sich demnach Zeit lassen. — Ein Individuum muss jedoch auf der Stelle erkoren werden, um auch interimaliter sich von Rau in das Geleise der Geschäfte einführen zu lassen, Alles zu übernehmen und seinem Amte vorzustehen.

Erlauben Sie, dass ich Ihnen hierüber meine aufrichtige Ansicht sagen dürfe, wobei ich Sie aber bitte, auf meine Meinung

---

[1]) Gőzhajó-kapitány volt a cs. kir. I. duna-gőzhajózási társaságnál.

Digitized by Google

durchaus nicht zu reflectiren, im Fall Sie — der das Ganze besser übersehen kann als ich — anderer Ansicht sind. — Ihrem hochverehrten, mir unvergesslichen Onkel, an den ich mit den Banden der aufrichtigsten Freundschaft gebunden war, sagte und schrieb ich Alles, was mir durch den Kopf ging, wie ich die Dinge nämlich aus meinem Gesichtspunkt und von Pest aus beobachtete. Er verwarf $^{9}/_{10}$-tel meiner Ideen. $^{1}/_{10}$-tel kam ihm jedoch — und hierüber habe ich Belege — manchmal sehr erwünscht. Machen Sie dasselbe; denn wie damals, so ist mir vielmehr um die Sache zu thun, als um irgend eine Rechthaberei!

Rau ist für diese Interimalsstelle ganz für Feith, ich ganz für Masjon. — Rau ist ein kleiner Tyrann, verträgt gar keine andere Meinung. Feith sagte stets zu Allem ja, Masjon manchmal auch ‚nein'. Diess ist der einzige Schlüssel zu dem Vorzug, den er Feith gibt, der zwar sehr gute Eigenschaften hat, aber meiner Ansicht nach gar zu sehr Lebemann und ein übertrieben fideler Kamerad, um Rau's Stellung (wenn dieser nämlich nicht mehr zurückkommt) auch nur interimaliter mit gutem Erfolg bekleiden zu können. — Rau sieht, seitdem Klein ausgetreten ist, in Jedermann, besonders Rey, seinen Feind. Baron Redel besuchte während seiner Durchreise die Werfte, Rau klagte bitter, dass die neue Administration Spione auf seinen Hals sende! — Ich fand ihn so aufgeregt und so unmanageable, dass ich ihn in seiner jetzigen Stimmung für keinen Verlust halte! — Wie er mit diesem Temper in Warschau auslangen wird, weiss ich nicht. Wünsche Glück dazu. — Als ich ihm den eigenhändig geschriebenen Brief des Erzherzogs Palatin vorzeigte, den mir Hochderselbe schrieb, um Rau wenigstens zu einer kleinen Verlängerung zu bewegen, schrumpfte er die Nase und sagte kurz: it is no use. — Ich behielt stets mein kaltes Blut und parlamentirte 3 Tage mit ihm, während es mir klar wurde, dass ihn sein Stern wegziehet und wir ohne ihn verfügen müssen. — Ich verlangte eine schriftliche Erklärung auf die schriftliche Aufforderung der Administration. »Er würde schon antworten,« war die ganze Abfertigung, die der kleine Trotzkopf mir gab.

Digitized by Google

Er wird Feith proponiren, weil der sein Schosskind und sein gehorsamer Diener ist. Vor $1^1/_2$ Jahren war er sehr geneigt für Masjon. Seit dieser Zeit jedoch, nach einem quasi Streit in Hinsicht des für Orsova zu erbauenden Schiffes, sprach Rau von Masjon stets, als von einem stolzen, suffisanten, zu früh emancipirten Jungen, der verdorben wurde. Wenn die Administration sich für Masjon bestimmt, so sehe ich, wie Rau die Nase rümpfen wird. Man kann jedoch den Prätext nehmen, das Feith bereits verwendet und nöthig ist, während Masjon in Oesterreich nicht fahren darf etc.

Das ist in Kürze, was ich Ihnen, aber bloss Ihnen, zu sagen mir erlaubte. An die übrigen Administratoren schrieb ich kein Wort, und bitte Sie, von dem Gesagten einen discreten Gebrauch zu machen.

Vielleicht werde ich morgen etwas noch nachtragen, da ich — ganz unter uns gesagt, Precious macht jedoch eine Ausnahme.

Genehmigen Sie die Versicherung meiner aufrichtigsten Hochachtung, mit der ich mich nenne Ihren bereitwilligsten Diener

Graf Stephan Széchenyi m. p.

Pressburg, 1844 den 2-ten April.

252.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1844. április 4.

Barátom, tegnap jöttem ide. Néhány nap után Ikerváron találkozni fogok Batthyányi Lajossal és Deák Ferenczczel. Tán kisütünk valamit a telekdij dolgában — 12. és 13-kán ismét Pozsonyban leszek. Addig is e néhányokat közlöm Önnel.

Azon hajó, mely most számomra készül, nagyon clumsy De miután meg van kezdve — be kell végezni. Nur dass einstweilen nichts für die innere Einrichtung verwendet wird, aber nett zusammengerichtet, und angestrichen muss es werden. Tán eladom a Balatonra. Irja meg, mennyibe fog A-túl Z-ig kerülni. — Damit ich, wo möglich, nichts daran verliere.

Digitized by Google

April 15-ikére 4000 pengőt kell Hild kezébe, úgy-e? Ezeket alkalmasint — ich möchte sagen: *sicher* — elküldöm Önnek Pozsonybúl. Addig tehát ne tegyen dispositiót Derránál.

Apropos. Wir haben über unser Haus Nr. I. so viel gesprochen, den Thurm cassirt etc. etc. Keinen fixirten Plan kenne ich jedoch nicht! Oder ist das jener, auf den wir den Thurm mit Bleistift zeichneten? Sagen Sie das Heinrich. Ich verbitte mir alle Säulen etc. etc.

Értekezzen errűl, *de csinnyán.*

God bless you.

Széchenyi István.

253.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1844. április 12.

Barátom, itt küldök 4000 pengő forintot a Nr. I. házépítésre. — Ezenkivül küldök 50 pengőt a következendő czélra. — Szapáry Antal gróf tegnap keserűen panaszkodva, hogy neve a pesti casino rostélya alatt függne, nekem átadá ezen 50 pengőt. Kérem, nézze, miben áll a dolog. Ott függ-e és vajjon megszabadítása végett elég-e az 50 forint? Nyugtatványt pedig mindenesetre kérek.

Pozsony, április 13-ikán estve.

Ma délután a gőzössel szerencsésen ide érkeztem, és feleségemet etc. türhetőn találtam, hasonlólag itt leltem Önnek 11-iki sorait.

Ikervári utammal, hol egyedül Batthyányi és Deák volt cosi cosi, meg vagyok elégedve. Bécsi létemmel szintén etc. etc.

Mi a hajót illeti, néhány nap mulva írni fogok, kell-e más és milyen, addig is legjobb lesz, az eddigit egészen elkészíteni.

Sina — egészen köztünk — azt mondja a hid részvényekrűl, hogy bizonyos, mikép nem sokára 30 pr. fel fognak rugni — és 12 hónap alatt 50-el. Akkor $^1/_2$ el kellene adni az enyéimbűl, utóbbit megtartani későbbre, mikor 100-al fognak felmenni. Adná Isten, hogy igaz volna.

Digitized by Google

Vásárhelyi levelének következtében — értekezni fogok a főherczeggel.

Sietve

Széchenyi István.

254.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. április 14.

Barátom, itt küldöm azon Bozi hajó rajzát, mely tavaly készült (de igen gyalulatlanul) Ilmitzben, melylyel a fertői hajósok a legnagyobb fergetegben ki mernek hajózni és melyhez hasonlót kivánnék szerezni. — Ha tehát a most készült hasonló ehhez, szivesen megtartom; ha ellenben nem, igen köszönöm, ha átveszi a hid és helyibe mást készít.

*/. alatt ide mellékelem Schedel [1]) és Szabó levelét. Schedel igen okosan rám akarja hárítni az odiumot, ha Szabó 50 ⌗ nem kap. Igen bosszantó efféle impracticus emberrel — mint Schedel — érintkezésben lenni. Mindenbe egyszerre belé, és aztán mindenütt kudarcz! Kérem, barátom, keresse fel Schedelt és mondja meg neki: én igen szivesen resolválom az 50 ⌗ — ha t. i. **lehet**, mert az Akadémia virágzása 1-ső előttem, Szabó István Homérrel 2-ik szempont, *virágozni pedig* **égben** tán igen; de földön (hol lakunk) financiális állapot nélkül nem lehet. Hogy pedig 50 ⌗ fizethet-e az Akadémia, a nélkül, hogy Széchenyi István legyen a paga pantálone, azt egyedül a pénztár és számadások mutathatják. — Diese sollen also entscheiden, und Schedel diese befragen und ohne das etwaige Odium auf mein armes Haupt zu wälzen, Szabó darüber benachrichtigen.

//: alatt szintén ide rekesztem Schedel etc. levelét. Kérem, adja néki a Reguly-féléket vissza. — Was soll ich machen? Während ich kaum auslange für meine 2 garas zu arbeiten — etc. soll ich für Reguly sammeln? Während ich 1000 wichtige

[1]) Április 6-án kelt levelében értesíti Széchenyi Istvánt, hogy az akadémia tagjai 200 forintot tettek össze Reguly uti költségeinek fedezésére, s megbizatott Reguly, a még hiányzó összeget beszerezni.

Digitized by Google

Dinge laufen lassen muss, weil ich kein Geld dafür aufbringen kann, soll ich aus meiner Tasche, die Moguln et Co durch Reguly aufsuchen lassen. Oh Isten, ments meg az otromba baráttúl! Und was werden die Russen von uns denken? Die wissen nicht, in welchem Jammer wir leben, wie uns überall das nothwendigste auf die Finger brennt — und wir **jetzt** nicht sehr geneigt und neugierig seyn können, zu erfahren, wo unsere Voreltern gehaust haben. Ich glaube die Engländer haben — bevor sie die Armada der Spanier nicht schlugen — keine Feste nach den Engen von Magellan veranstaltet. Meiner Seele, es verleidet einem so Etwas ... alle besseren Gefühle fürs Vaterland! Ich bin wie ein Maulthier oder Kamel, der sich bereits überladen fühlt, und sie etwas (was warten könnte) noch aufladen will.

:!!!: alatt küldök 17 aláirt utalványt, melyeket kérem adja Schedelnek.

Azon silesiai hypothecalis irományok, melyeket Prényi adott, és Ön — mint állítá — ide felküldött, sehol nem találhatók. Igen kellemetlen! Sehen Sie doch nach, ob Sie es vielleicht dennoch finden könnten, oder geben Sie mir irgend eine Erleuchtung, damit wir hier es auffinden.

Ide karczolok egy Stimmen-Zettelt Helmeczy számára. Kérem, irná be azon neveket, kiket ide csatolok sub ⌗ irná nevét alá és küldené meg nekem tüstént.

Isten áldja

Széchenyi István.

255.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. április 15.

Barátom, van-e pénze Ullmann házbér végett Sz. György napra? És mennyi van? Irja meg tüstént — mikép rendelést tehessek.

Én Önnek azt mondám: Szakácsomnak ki kell fizetni szeptemb. 2000 pengőt. Ezt kérem ne tegye, *még egyszeri* rendelkezésem nélkül.

Digitized by Google

Tegnap több zsidó volt nálam 10 pr. nyereséget ajánlott hídrészvényeimért. Nem adtam. Jó volna most megvenni des Handschuhmachers Haus in Ofen. Kérem beszéljen Heinrichchel. Minap Spitzer volt nálam Pesten, 7 et 8000-rűl szólt; . . . de azt mondá: jobb volna várni, még ő Bécsből vissza megyen Budára. Tegnapelőtt itt volt és jelenté magát nálam; de én nem voltam idehaza. Mind ezt pro notitia irom. Man müsse die Sache nicht überhudeln, aber auch nicht in das Unendliche hinausziehen. — Heinrich will immer, ich soll bestimmen, was ich zu geben wünsche, diess ist aber nicht die rechte Art. Ich will wissen, was der letzte Preis ist! Baar Geld ist da!

Hát a kikötővel mikép vagyunk? Es wäre gut durch Heinrich den Steinbach et Szekrényesi zu stupfen.

Kérem: minap John kimérte azon hajót, mely számomra készűlt; de elvesztém készítményét. Lassen Sie mir es noch einmal abnehmen.

Többi közt: az idén megszünt a *Hajós-egylet.* Most vagy új aláirást kell szerezni, vagy rajtam a teher; de a *dolog is enyim.* Én csak nem jobban szeretném ez utolsót. Akkor több hónapra elvinném Johnt (a verseny után) Czenkre. Béla, Robinson és John közt, jól megtanúlna angolul. A csónakdát, néhány hajóval azonban rendben kellene tartani. Theilen Sie das Clark einstweilen mit.

Isten áldja Széchenyi István.

256.

Zerdahelyi Lőrinczhez.

(e. f.) Pozsony, 1844. április 17.

Különösen tisztelt hazámfia!

Legközelebbről e f. é. márczius 28-án hozzám irányzott szíves sorait — miután hosszabb ideig nem valék itt — csak e napokban volt szerencsém kezeimhez venni. Sietek ennélfogva addig is személyes köszönetemet felette érdekes ajándokáért ezennel legőszintébben kitárnom, míg azt becses soraival együtt

Digitized by Google

el fogtam küldeni a magyar Akadémiának, mely hálját, bizonyos vagyok, külön irásban szinte Ön elibe terjesztendi.

Vegye addig is, tisztelt hazámfia, míg ismét szerencsém lesz Önnel érintkezésbe jönnöm, legvalódibb tiszteletemnek e sorok általi zálogát.

Legőszintébb hazafitársa
Sz. I.

257.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. április 19.

Barátom!

Legelső alkalommal (néhány nap alatt) küldök Önnek 1000 pengőt. Ne vegyen tehát Derránál fel pénzt. A Nr. 1, házépítésre 5000 forint kell május 15-ikén, így mutatja a kezemben lévő consignatio. Ezen 5000 forintot is leküldöm Önnek. Ich glaube nicht, dass sich eine Aenderung zutrug?

God bless you.

Tegnap ültünk 2-szor a két garas ügyben össze. Sokat reméltek! Eddig azonban jobbadán csak szó volt. Itt e választmány tagjait »Zsebelőknek« nevezik.

Széchenyi István.

258.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. április 21.

Barátom, az ide mellékelt levélből látni fogja Ön, hogy Szerdahelyi egy könyvet, melyet gr. Ráday viszen Pestre, ajándékoz az Akadémiának. Én már köszönve írtam Szerdahelyinek. Jó volna, ha az Akadémia is tenné és tán az újságban is! Vielleicht kriegen wir wieder Etwas, wenn wir sogar die kleinste Gabe ausposaunen!

E pillanatban megyek a két garas választmányi ülésbe. Perczel igen dolgozik ellenem. Az ifjuság nagy része felhőkbe

Digitized by Google

emeli Szentkirályit, hogy összetörte tervemet. Mind ezt igen békésen veszem — magamon is csodálkozom — de azért még igen távol vagyok, magamat megadni. Egészségem azonban igen gyenge. Tegnap meg ma alig tudtam felkelni.

Estve.

Ma egy kissé derüre fordúlt a dolog. Beöthy, Klauzál, Batthy. Lajos, Wenckheim, Szombathelyi és . . . Zsedényi *mordicitus* mellettem. Zichy Károly csaknem sír. Károlyi György meg Andrássy György szepeg etc.

Ma az egész ellenzék nálam ebédelt, Szentkirályi mellettem ült.

Valamit csak kisütünk. Ha pedig nem leszen többségünk . . . minden esetre respectabilis minoritásunk.

God bless you. Széchenyi.

259.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. április 21.

Barátom, ide kapcsolok egyezer pengőt. Vegye számadásába és írja meg, hogy *átvette.*

Ide kapcsolva fog Ön lelni 37 fél lapot, melyhez még 8, 10, tán több is jön.[1]) Célom: 8, 10, 12 ezer példányt nyomatni, úgy hogy a Jelenkor, Világ, Pesti hirlap és Hirnök szétküldjék és e fölött még maradjon 20, 30 darab. Ezt ki kellene számítni. Ich möchte den Druck nicht Folio, sondern Octav; weder zu gross, noch zu klein gedruckt, und mit einen rothen oder grünen, blauen etc., aber wo möglich alle gleich steif auf dem Rücken, also offen. So eingebunden müsste es, csinos külsővel, hibátlanul és minél előbb (minél sebesebben) durch die benannten Zeitungen in das Publikum gebracht werden.

---

[1]) »Magyarország kiváltságos lakosihoz« című röpiratának kézirati első ívei. Legelőször megjelent a Társalkodó 1844-ik évi május 6-diki számában, később mint önálló röpiratot adta ki Széchenyi.

Digitized by Google

In dem Wulst der Geschäfte kann ich nichts zu dem Gesagten sagen, als dass — wie ich von hier aus combinire — allein dieser Aufruf im Stande ist, meine Idee durchzusetzen, die hier auf schwachen Beinen steht, und sich zu einem miserablen Subsidium auswachsen will.

Már háromszor ültünk a választmányba. Legnagyobb ellenem Szentkirályi. Aligha 3 vagy 9 évi $1^1/^2$ millió fizetésnél többet viendünk haza, bizonyos egyes célokra.

Mint mondám, még jön utána 8 usque 12 vagy még több ív — és ezek is már félig készek. A két harmadát azért küldöm, hogy tüstént megkezdhessétek a dolgot. Havas nem hiszem, hogy fogna tenni nehézséget. Nem bánom Landerer is használható.

Isten áldja

Széchenyi István.

260.

Tasner Antalhoz,

Pozsony, 1844. április 26.

Barátom, nem sokára elküldöm az asszonysági billikomot. a Nemzetit — és Széchenyi »Villár«-t (Kandelabre). Ezen utolsón nem maradt hely — családi címerünkre. Akárhol, rá kell veretni *Széchenyi-díj 1844. Pest.* Úgy a többire is, ha lehetne.

Május 1. reggel.

A mai gőzös viszi a körlevél végét.[1]) Adja Isten áldását rá. Tudja az ég, én nem tudok kételkedni sikerén.

Manche Stellen finde ich ein bischen zu immodest und zu hochtrabend. Hier und besonders in Wien werden mir manche gradezu in's Gesicht lachen . . . aber in der Entfernung, in Partibus dürfte gerade das Hohe seinen Nutzen haben.

Wo ich sage — ganz am Ende — azért büszke öntudattal mondom, *még is több kellene egy menyországnál*[2]) etc.

[1]) »Magyarország kiváltságos lakosihoz« című röpirata

[2]) A kézirat ezen kitétele Széchenyi utólagos kívánsága szerint lőn megváltoztatva az utolsó lap második bekezdésében

Digitized by Google

Dies letztere sollte man a pénzre so ändern: *valóban egy menyország se lenne elég.* Früher werden Sie finden tövis *korona.* Mir gefällt *korona* besser wie *koszorú,*[1]) allein es kommt mir vor, als ob *korona* zu pretentios . . . und koszorú modester wäre.

Többnyire, megvallom, tenger miserabilitásaink között, egy kissé felébredett önérzésem. »Je sais que je suis d'une trempe plus noble.

Mikép mennek a hídrészvényesek? Haus des Handschuhmachers. Hafen? Wie viel Geld haben Sie? Was macht Nr. I. Haus?

Délután.

Azon gőzhajó, mely holnap e sorokat viszi, szint az viszi a 3 ezüst díjt is.

God bless you. Széchenyi István.

261.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. április 29.

Barátom, mondhatom: forr velőm a két garasban!

Minap azt írtam, hogy az legyen titulusa felszóllításomnak, most is azt mondom, de ha még van idő, tán e helyett *Honunk kiváltságos lakósihoz* és *Hazafiak.* (Ugy-e ez volt?) tán jobb volna ez: *Felséges haza, tisztelt Honfiak* vagy még jobb: *Felséges Hon, tisztelt Hazafiak!*[2])

Nem hiszem Havas a Felséges haza vagy Hon ellen kifogást tehetne, mert már 1792-iki Diariumban is előfordul vegyes ülésbe a Felséges Haza.

Ha Havas gáncsoskodnék, mit ha lehet, hárítsunk jó móddal el, akkor küldje vissza az egészet időveszt és nélkül. Akkor itt fogom kinyomatni . . . ha megint itt nem csapom fejemet falba.

[1]) Az utolsó lap első bekezdésében koszorú lett szedve.

[2]) Ezen kifejezést Havas censor csakugyan kifogásolta, s a megszólítás a »Magyarország kiváltságos lakósihoz« című röpiratában megmaradt így: »*Hazafiak*«.

Digitized by Google

12-kor délben.

Kovácstúl most veszem 26-iki sorait. Elállok a Brochure-formátumtúl . . . de ha lehet, mégis úgy kellene intézni, hogy be lehessen kötni később (ha NB. lehet).

Én mindent feláldozok az időnyerés végett. De most úgy fordult a dolog, hogy nem oly igen égetőleg sürgető. — Vége még nem kész és még a holnapi gőzössel . . . mely ezt viendi, sem küldhetem, de szinte bizonyosan igérhetem a holnaputánival. Ha tehát megjelenhetne 5-ikén a Jelenkorban és 9-ikén a többi újságokban . . . be volnék elégedve.

Nem lehetne-e akkor minden újságban egyszerre?

Ha ki tudjátok játszani a rendeleteket, mikép, ha bár egy postanappal később jönne is a röpirat a pesti hirlapban és Co, de octave bekötve — ezt sem bánnám.

Havas furfangos, hatalmával szivesen fitogtató ember. Ez hoz engem azon gondolatra, hogy valamit tán törülni fog. Sonst wüsste ich nicht was er streichen könnte. Ich glaube er wird die Ohren in der Sache der Devalvation — beinahe letztes Blatt — spitzen. Wäre mir leid . . . setze es aber mit zu Condition. Tán jó volna exsplicálni: 100 mikép esett 8-ra. Kiss például nem értette. Ergo: Vallis által 100-rúl 20-ra és ez, t. i. az Einlösungsschein 8 fr. pengőre.

God bless you Széchenyi.

262.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. április 30.

Barátom, itt küldöm végét!! Jobbat nem tudtam kiállítani tenger munkáim között és rövidebbet sem!

Kochen, braten oder sieden Sie - wie Sie wollen — nach Ihrem besten Sinn.

Igen ki vagyok fáradva. Széchenyi.

Digitized by Google

Grüssen Sie alle Leute, die Sie begegnen! Heinrich aber extra!

Ön a gőzhajó által nekem egy példányt — ha majd ki lesz nyomatva — egy nappal előbb elküldhetne.

Lásson csak utána, hogy minél hibátlanabb legyen.

Ich habe zu Fleiss Zinkendorf 13. April gesetzt.

263.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. április végén.

Két garas Nr. XV.

Hier muss der adó sub asterisco, der so anfängt: Tisztelt Balogh János úr — ebenso wie es per Extensum im Jelenkor gestanden, auch per Extensum im Buch angeführt werden, und *zwar nicht hinten*, aber gleicher Schrift mit dem Text *auf jedem Blatt etwas, bis es beendigt ist.*

Két garas Nr. XVI.

5-ik hasáb végén, hol az mondatik, mert *turpe senilis amor*, itt legalább *est* volna hozzáragasztandó. Én azonban mindig igy hallottam ezt állítani nil turpius senili amore et sene milite.

Richtet das also wie Ihr wollt.

Ibidem 6-ik hasáb 33-ik sor alulrúl olvasva:

mint azt mit éljenezve.

Ibidem: A hetedik hasáb 15-ik sorában említést teszek a 286-iki Hirlapban előfordult asteriscussal. Ezt szinte in-nexu és nem hátúl, egész hosszában . . . fel kell hozni, noha a Jelenkorban nem volt felhozva.

Ibidem 8-dik hasáb 20-ik sorában eseménye helyett *események* és 21-ik sorában *oly* helyett *olly*.

K. g. Nr. XVII. nem tudtam találni semmit is.

K. g. Nr. XVIII.

3-ik hasáb.

9-ik sorban alulrúl felfelé:

igen drágák a szép szavak.

Digitized by Google

Ibidem 10. sorban szinte alulrúl felfelé *al almasint* helyett *alkalmasint.*

Ibidem 5-ik hasáb 9-ik sorban *restel* helyett **resteli.**

Két garas Nr. XIX.

Semmi különös.

Két garas Nr. XX. 2-ik hasáb 2-ik sor: *visszük* helyett azt gondolom *viszünk.*

Ibidem 2-ik hasáb 20-ik sor alulrúl felfelé számítva: *tehotségét* helyett *tehetségét.*

Ibidem 4-dik hasáb 31-ik sor: *peczéztek* helyett *péczeztek.*

Ibidem 4-ik hasáb 14-ik sor alulrúl felfelé számítva: *csupa tervező volnék.*

Hier ist der ganze Sinn falsch und müsste à peu près so umgeändert werden: .... mint egy bübáj által csupa *tervező egy soron álló*, válnék *is*, azért, ha fractiora jönne bár mi **is**, mindig fogna egy ellen kettő, három, sőt négy is lenni, ki azt hátráltatni és kijátszani fogná (vagy) *akar.* Ich möchte den Satz à peu près so verändert haben! — der mit — unterstrichen auslassen, das mit — Bezeichneten hingegen so lassen, und endlich das mit — angemerkte versetzen!

Két garas Nr; XXI. 3-ik hasáb 9-dik sor: *bevégzésere* helyett *bevégzésére.*

Két garas Nr. XXII.

Ebben annyi a hiba és eltörött betű, hogy különös figyelmére ajánlom.

Az 1-ső hasáb 14-ik sor alulrúl fölfelé előforduló legnevetségesebb — t. i. *piszkáljon* van *piszkolja* helyett.

Két garas Nr. XXIII.

3-ik hasáb 7-ik és 8-ik sornak így kell állni:

Isten neki, hiszen e kedvtöltés nem drága, szemvedelem mint más, fejtörő sem, és annyinak nincs jobb dolga etc.; Morionnak, mondókája: — *nem hátul*, de a textussal foly.

Ibidem 4-ik hasáb 8-ik sor:
gondol láthatni; Morion etc.

Ibidem 5-ik hasáb 41-ik sor: *sulyesb* helyett *sulyosb.*

Ibidem 6-ik hasáb 19. et 20-ik sor: kedvessé akar tenni. az

Digitized by Google

tán hibás. Ich wünschte anstatt den *tán: ugy hiszem, bizonyosan* oder so . . . .

Ibidem 7-ik hasáb 44-ik sorban: *tekintetbül* helyett talán *tekintetben.*

Ibidem 7-ik hasáb 4-ik sor alulrúl fölfelé *ös* helyett *söt* vagy *és.*

Két garas XXIV.

A 286. és 287-iki hirlapi (így) Dercsényi-féléket . . . per Extensum ki kellene tenni . . . de *egészen hátul.*

Ibidem 3-ik hasáb 23-ik sor: *ki fognánk préselhetni.*

Ibidem 4-ik hasáb 40-ik sor: *vivjuk ki,* vielleicht *kivivjuk.*

Ibidem 4-ik hasáb 27-ik sor alulrúl fölfelé számítva; az Interpunctiókat máskép kivánnám:

. . . tervem alkalmazása által felvirágozni (;) s e tekintetben, mint érintem, nem mondtam semmit, ám de igérhetem etc. etc.

Ibidem 4-ik hasáb 10-ik sor alulrúl fölfelé — Wünschte ich so zu modificiren, weil akarni és akarja so knapp, nämlich in der 11-ten und 10-ten Zeile stehet: *mütétel után tüsténi nem iárja el kinjában a villi tánczot.*

God bless you.

264.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 2.

Barátom, Gross feleségének, als Quartier-Beihülfe. fizettessen ki 20 pengőt. Magyarázza meg az asszonynak, hogy ez nem valami szerződés utáni — aber reine Gnade, die vielleicht jetzt das letztemal gegeben wird, oder auf jeden Fall weniger etc. Ihr Mann hat alles frey, und 30 fl. W. W. des Monats . . . er könnte also auch etwas auf die Seite legen.

Ide csatlok egy kis számadást sub ·/., melyet Ön Heinrich bácsitúl fizettessen ki magának. Azon költséget, melyet a 3 ezüstdíj innét Pestre okozott és Ön kifizetend, ezt is adassa meg magának Heinrich által. Überhaupt: We must take care of the penny's; the pounds will take care of themselves.

Digitized by Google

3-ikán reggel 8-kor.

Ma éjjel azt álmodtam, hogy jóllehet Ön jól megdögönyözte Havast, azért ez még sem engedte kinyomtatni »Körlevelemet«. Kiváncsi vagyok hallani — tán mai postával beáll ezen álmom.

10-kor.

Május 1-ső sorait vettem. Tehát álmom nem teljesül? Annál jobb! Fizessen Bozda a megroncsolt hídért all right! Csak mi nem! Mennyi a kár?

Kérem, ha az én *körlevelem* [1]) vasárnap kijönne, alkalmasint szombaton estve volna már kapható. Ha Ön tán előbb küldhetne nekem egy példányt gőzös által, igen szeretném. Most a vasárnapi újságot mi itt kedden vesszük gőzös által, hétfőn lehetnék birtokába, ha t. i. *vasárnap adattatnék* a gőzösre. Ezt pedig azért óhajtanám, mert hétfőn délbe Czenkre kivánnék menni.

Május 4-ikén.

Ide csatlom a Börse adósságlevelét. Hajtsa a 300 forintot be, tartsa meg, vegye számadásba, az adósságlevelet pedig tartsa addig is, míg meglátjuk egymást, kezeiben. Akkor azonban adja át, a nélkül, hogy erre figyelmeztetném. Setzen Sie es demnach auf Ihr Memorandum.

Türk ezüstművesnek 230 ☐ kell fizetnünk. Könnten Sie mir das Geld nicht senden? Beszéljen Heinrichchel. Többi közt: Ezen utolsónak mondja meg, hogy az idén a díjakból, például Nemzeti díj, csak azt fogjuk készpénzben fizetni, a mi készpénz bejön, a többit csak csinosan irt assignátákban, midőn a nemfizetőkkel bajlódjanak a nyertesek.

Pótlani a köztökébül a restantiákat it will not do; mert ily manipulatió előbb-utóbb, de bizonyosan »Farkasverembe vezet«. *Die Welt soll sehen, wer nicht zahlt.* Ezt jó belé kell csepegtetni Heinrich képzelet tehetségébe, denn er packelt gerne ... Ein Loch zu, das andere auf! I don't call it a good and sound principle.

[1]) »Magyarország kiváltságos lakósihoz« czímű röpirata ez.

Digitized by Google

Jablanczy tegnap nálam volt ... wegen Frey-Billet für Constantinopel. Ma 100 pengőt fogok neki adni, egyúttal megmagyarázván, hogy *Frey-Billetek* körül nincs dolgom! — Pál bátyám ma kéri levele által: Ich soll der Anna Koch 20 fl. C. M. in Pest ausbezahlen lassen. Franziskaner-Platz Sándor-sches Haus 1. Stock: kérem eszközölje ezt. És tartsa evidentiában, úgy hogy visszafizettessük annak idejében. Gondolja, igen kedves négyes kocsisomat elcsábíták tőlem! Ich brauche einen wie das tägliche Brod! ... Sagen Sie es Heinrich ... er könnte mir etwas verschaffen. Das heist: einen gut aussehenden, wo möglich jungen 4-rer Kutscher. Wäre einer zu haben, so sendet ihn hieher zum anschauen und probiren. Findet er keinen Beifall, so sende ich ihn auf meine Unkösten zurück und gebe ihm auch für Zeitverlust etwas.

God bless you. Széchenyi István.

265.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 6.

Barátom, mai postával vettam a körlevelet.[1]) Nagyon meg vagyok elégedve, nem ugyan az én compositiómmal, de a pontos és elég hibátlan megjelenéssel. Ide csatlok néhány hibának megjegyzését. Ha lehet, jó volna a megjelenendőben kiigazítni, ha pedig nem, mind a Jelenkor, mind a többi újságlapok első számában, jó láthatólag ki kell tűzni a hibákat, melyeknek néhánya, például az ezen jegygyel megjegyzett ♯, némileg értelemzavaró.

Május 15-én 5000 pengő kell a házra Nr. I., le fogom küldeni.

Sietve Széchenyi István.

[1]) »Magyarország kiváltságos lakosihoz« című irata.

Digitized by Google

266.

Dunagőzhajózási társaság igazgatóságához.

(e. f.) Pozsony, 1844. május 7.

Löbliche Administration!

Ihre werthe Zuschrift vom 3. l. M. beantwortend, eile ich zu erwiedern, dass ich mich durch die auf meine Person gefallenen zwei Wahlen der Gesellschaft sehr geehrt fühle, und mir alle Mühe geben werde, dem in mich gesetzten Vertrauen nach besten Kräften zu entsprechen. Da mich jedoch sehr viele und zum Theile wichtige Geschäfte allhier fesseln, so werde ich bitten, mich, in so weit es thunlich ist, stets ein bischen im Voraus avisiren zu wollen, wenn ich in Wien zu erscheinen haben werde, damit ich sodann meine Zeit darnach einrichtend, Ihrer gefälligen Einladung ungesäumt nachkommen könne.

Genehmigen Sie die Versicherung der ausgezeichnetsten Hochachtung, mit der ich die Ehre habe mich zu zeichnen

Einer löblichen Administration bereitwilligster Diener

Graf Stefan Széchenyi.

267.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 7.

Barátom, tegnap estve gr. Erdődy János felesége így szólított meg: Liebenswürdigster aller Grafen! Wir: mein Mann und ich, wir wünschen in die Wohnung des Herrn von Ürményi im Fesel'schen Haus einzuziehen; allein Ihr *plenipotentiaire* (Tasner Antal) nahm einen Theil dieser Wohnung etc. etc. Könnten Sie nun nicht verursachen, dass er uns diese Wohnung cedire?

Most jövök én: Liebste Gräfin! Sie sind so ein liebes Wesen, dass es schwer ist, Ihnen etwas abzuschlagen, allein, wie ich glaube, wird es nicht gehen. 1. Muss Tasner nahe an der Brücke seyn. 2. Muss er wegen seiner Frau, die ein bischen delicat ist,

Digitized by Google

eine Wohnung haben, die dem Wind nicht ausgesetzt ist, und dennoch Licht in Menge admittirt. 3. Endlich ist er (Tasner) so beschäftiget, dass er keine Zeit hat, sich um eine andere Wohnung umzusehen. Ich werde jedoch mit morgiger Post schreiben.

Mondjon tehát néhány szót »Sans gêne«.

Május 5-iki sorait ma vettem. Öreg Festetich jól tartotta magát. 84 év nem megvetendő. Amen! Hic jacet! Miért és minek? Ki tudja. Enfin!

A hajórajzokat elvárom.

God bless you. Széchenyi.

Rákost nem lehetne-e most megvenni, *egy falat kenyérért?* Bekomme ich etwas Derley so zu sagen: nicht *geschenkt,* inkább nem bajlódom vele. Es wäre gut deshalb ein bischen herumschnofeln.

Többi közt: Házunknak Nr. 1. jó volna mégis bizonyos nevet adni. Nem lehetne egy órát — nem toronyra épen; de mégis a ház felső részére applicalni? Vagy valami szobrot etc., damit es ausser dem Numero noch ein anderes Kennzeichen habe. Denkt darüber nach.

Széchenyi.

12-kor.

Épen most veszem a gőzös hozta hajórajzokat.

268.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 8.

Barátom!

Vettem a hajórajzokat.

A dimensiokban a különbség, mint látom, ez:

Az elkészült hajó:

4° 5′ 0″ — hosszú,
1° 0′ 8″ — széles,
0° 2′ 6″ — mély,

Digitized by Google

A boozi hajóminta pedig ez:

4°	2′	0″	—	hosszú,
1°	0′	4″	—	széles.
0°	2′	3″	—	mély.

Tehát a Budán készült: 3 lábbal hosszabb, 4 újjal szélesb és 3 újjal mélyebb — *that's all.*

E különbség nem volna nagy . . . de az elkészült hajó ellen mégis vannak megjegyzéseim:

1. Igen massiv — es müsste leichter sein.

2. Igen is csinosan van építve és ezért oly drága.

Ez utolsó tekintetben magyarázni kell magamat. A Fertő oly kevessé mély — és e fölött oly nyomorult kikötőnk van — mert födél alatt nem tarthatni szélvészben hajót — hogy egy vagy legfeljebb két évi használat után vége van egy csónaknak. Ha nem állna így a dolog, akkor a legdrágább után nyúlnék, mert nem szenvedhetem a középszerűt; de miután úgyszólván, csak egy rövid nyár mulatságára leszen szánva az egész, so möchte ich's, wenn es seyn kann, zwar decent, aber nichts, was man finished zu nennen pflegt haben. Z. B. das Boot, was für Baldachy gemacht war, kostete — ich glaube 100 fl. — und hatte eine sehr schlechte Form, war aber gerade so vollendet, wie ich es bedürfte.

Um nun zur Sache zu kommen. Ist das Boot, das Clark die Gefälligkeit hatte für mich bauen zu lassen, im Entferntesten der Gesellschaft zur Last, so nehme ich es — cela va sans dire. Will jedoch Clark das fertige Boot für die Hohen Herrschaften etc. etc. E. H. Palatin, E. H. Ludwig, Sina, Rotschild aufbewahren, und für mich die Gefälligkeit haben, ein anderes zu besorgen — so hätte ich gerne Eins, vollkommen nach der mir übersandten Zeichnung, aber die Dimension wie das Hollinger Boot, und leicht etc. gearbeitet, dass es mich, der ich allenthalben zahlen muss - nich viel koste. Wenn es bis $^1/_2$ oder Ende Juny fertig ist, so ist's recht, $^1/_2$ Juny wäre besser. Grundirt, anstreichen lasse ich es in Zinkendorf. Schreiben Sie mir darüber.

Digitized by Google

A herczeg ma kérdezte: Ist der Fangdamm Nr. 3 ausgepumpt? Én azt feleltem: Nein, denn das Wasser ist zu hoch. Kérem per apices mondja: Was macht die Brücke.

God bless you. Széchenyi.

Néhány nap alatt elküldöm az 5000 pengőt Nr. I. házra. Itt a körlevél hosszúnak tetszik! Meine Frau und Marie wollen Ihnen und Clark sehr freundlich empfohlen seyn. Hogy van az utolsó?

Wir finden die Zeichnung allerliebst. Alles was Clark macht, ist so vollendet.

269.

Középszolnok Rendeihez.[1])

Pozsony, 1844. május 9.

Szeretett hazafiak! Középszolnok tisztelt közönsége!

Nem vagyok ugyan lábamrúl még leütve, sem kedélyem nem csüggedez; mert habár egy idő óta ellenem fordult is nemcsak a közvélemény, de számos jóknak véleménye is, azért még mindig megtörhetlenűl él bennem szebb jövendőnk reménye, öntudatom pedig nem vádol, s e kettő magyarra és becsületes emberre nézve nagyobb kincs, mint köztaps, vagy bár a legjobbak ingadozó hajlama; ámde azért mégis úgyszólván egészen új életet s kimondhatlan gyönyört lövelt ereimbe, tisztelt vérrokonaimnak e f. é. márczius 7-én hozzám irányzott szives levele. S miért ne vallanám ezt meg? Hiszen én is csak ember s fölötte gyenge ember vagyok, ki ugyan nem engedi magát portéka gyanánt semmi által is, sem felülről, sem alulról akaratja ellen sodortatni; de azért magára és önerejére hagyva, bizony mégis alig erősb, mint lelketlen növény, mely csak hervadoz. — Honunk halálos álmából fölébredve, hála Isten, él! És annyiban jóval előbb állunk a leélt gyászos napoknál. Ámde most ingadozásnak indul. És ez gyászos, de előbbi állapotjának természetes következménye. Valamint tehát volt idő, vérünknek már elalvó életét felserkenteni,

[1]) Kiadta Helmeczy a »Társalkodó« 1844-ik évi július 11-ki szá

Digitized by Google

úgy áll napirenden ma, mindazon erőket, melyek honunkban fejledeznek, okszerűleg mérsékelve, egy nagy czélra egybepontosítni. S e czél nem lehet egyéb, mint vérünknek ingadozás nélküli regeneratiója. »Ingadozás nélküli regeneratiója« mondom: mert sarkaiból kiforgatni a fennállót, és mindent tönkre verve, vak véletlenre bízni vérünk sorsát, nem mesterség. Az első műtétel könnyű volt: mert nem vala bennünk eloltva, de csak elnyomva, a lappangó élet. S így én is, elég olcsó áron, egy kis hírre kaptam; mivel az álombúl felriasztók sorában én is vevék részt, s tán csak azért, mert másoknál előbb születtem, előleges részt! A súlyos azonban, drága földiek! csak most kezdődik. Mert a kibontakozott erő magában még nem áldás; sőt alkalmazási műtételre, ezer és tarkábbnál tarkább néha átokra is fajul; de egyedül bölcs alkalmazás által emeltethetik azon supremátiára, melynek kénytelenül minden hódol. Már ily bonyadalmink közt, úgy, hogy az sükerüljön, más egyedek kellenek az első sorba, mint én vagyok. Én már leéltem napjaim javát, fáradt is vagyok s e fölött nem igen sikerül ugyanazon egyénnek a serkentő és mérséklő szerepet eljátszani hasonló eredménnyel; mert legtöbb a helyett, hogy ily eljárásban a megváltozott körülmények józan használatát venné észre és méltánylaná, e helyett legtöbb — ilyen a sokaság — rendszerint gondolja látni, s azt hiszi, hogy a szereplő változott meg, kitűl aztán igen természetesen, mert őt ingadozónak, sőt hűtlennek tartja, hidegséggel el is fordul, míg az egykoron népszerű ember, mivel senki sem pártolja, vagy csak fölötte kevés, saját erejére szoríttatik, honnét aztán közlegény sorban még jó hasznot hajthat, de többet bizony nem.

Adja tehát vérünk nemtője, hogy a fölébredt nemzedék, melynek erejét jól használva, csak egyesülnie kell, mikép csudákat míveljen, virágzó egyedeiben oly vezéreket is találjon, kik nemcsak papiroson és szájjal, de az élet mezején is ki birják kalauzolni ezer bonyodalmibúl a magyart! Én, míg élek s erőm meg nem szakad, bármily kis körben is, hű maradandok hazámhoz és magamnak s teendek annak felvirágzására mindent, mi tőlem csak tellik. Vegyék e sorokat tisztelt, hazafiak, azon nyájas hangulattal, melynek szíves barátságukat s legközelebbi megbecsültetésemet

Digitized by Google

köszönöm s emlékezzenek meg néha legőszintébb hazafitársukrúl, ki, míg meg nem szünik élni, maradand mélyen sisztelt Középszolnok közönségenek

valódi híve Széchényi István.

Pozsony, május 9. 1844.

270.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 10. este 10-kor.

Barátom!

Ha még oly szamarak is állják az ember útját, mint Karácsonyi, akkor bizony lehetetlen el nem csüggegni.

Ide mellékelve küldöm a Nádor levelét ... ki indignálva van ennyi ostobaságon.

Küldjétek tehát felszóllításomat ki ... minél előbb lehet! Most remélem nincs többé akadály!

Tán jó volna a Pesti Hirlap homlokán és a többi újságén is ... kitűzni jó láthatólag, hogy bizonyos okok miatt késett annyira.

God bless you Széchényi István.

Az 5000 forintot bizonyosan elküldöm.

271.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 11.

Barátom ide kapcsolom a megkivántató 5000 pengőt ház Nr. I. építésre. Rendelkezzen vele.

Tartson csak rövid sorokkal tudomásban, pénze van-e ... és kell-e?

Hild nálam volt. Miután 2 Balcon lesz házunk Nr. I. hosszabb oldalán, azt gondolom, tán nem lesz — miután a tornyomtúl elüttettem — más megismertető jelre szükségünk. Zum »*Csicsinyi*« oder zu die »Altanen.« — Ez lesz fővárosunkban házam neve. — Allright (!?)

Digitized by Google

Reguly, ki vagy nem talál magyart és akkor »Jaj« vagy talál és akkor »Jaj Jaj« — már megkapta az egy ezer pengőt Sina által. Ich habe es der Akademie vorgeschossen — allein ich werde mein Geld nun bald verlangen, oder von den 1800 fl. abziehen, *die ich* an die Akademie zu zahlen habe.

Beszéljen ez iránt Halmeczyvel. — Ich konnte z. b. anstatt 1800 nur 800 zahlen und dann wieder 800. — Többet tenni — habár Schedel haragudna is — tenni nem akarok én tenni nem fogok.

Széchényi.

272.

Báró Sina Györgyhöz.

(e. f.) Pozsony, 1844. május 12.

An die Herrn Sina.

Sie hatten die Güte mir durch Ihr Schreiben vom 16. März l. J. zu wissen zu geben, dass Sie mir auch den Kaufschilling für die Herrschaft St. Nicla, die Summe von 105,333 fl. 18 kr. C. M. gut geschrieben haben und diese von Februar mit 4 von 100 verzinsend, mir nach 3 täglicher Sicht meinem Wunsche gemäss, ganz oder theilweise zu erlegen bereit sein werden.

Indem ich diese Ihre Mittheilung dankend zur Wissenschaft nehme, erlaube ich mir Ihnen hiemit ein Verzeichniss einzusenden, aus welchem es hervorgehet, dass ich als bevollmächtigter und respectiver Vormund meiner Frau und meiner Stiefkinder, nebst den eben angesetzten 105,333 fl. 18 kr. suo tempore et sua via auch noch über die Summe von 49,460 fl. 12 kr. zu disponiren habe.

Indem ich Sie bitte, mich mit einigen Zeilen in richtige Kenntniss setzen zu wollen, ergreife ich diese Gelegenheit, so wie jede Andere, um Sie meiner aufrichtigsten Hochachtung zu versichern, der ich mich nenne.

Digitized by Google

273.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 13.

Főtáblai ülés.

Barátom, vettem Önnek 11-iki reggeli és estvéli sorait. Ha Elsler Fanny végett betüszerint *kiveti* Károlyi Istvánt, bizonyos és biztos tartalékseregetet talál bennem! — Also ohne gêne!

A kikötő végett ma szólok Almásyval. A főherczeg néhány nap előtt iratott e tekintetben egyenesen a Pest városi tanácshoz.

A hid körülti részleteket köszönettel tudomásúl veszem. Bergmann felmondását elfogadom. Man zahle mir 6 procent oder das Capital zurück. Es verstehet sich sua via et suo modo . . . nach 3 oder 6 Monath sammt gut gezählten Interessen.

Heinrich-ot szívesen köszöntöm. Elmegyek-e a pesti versenyre egyáltaljában — vagy mikor megyek, még nem tudom. Most csak a két garasnak élek. Ich bitte Euch demnach — zählt auf mich nicht. Komme ich, so werde ich nichts machen, mein Leben, was mich bereits oft sehr hart drängt, *wünsche ich allein geniessen.*

Kocsis már van. Lasst dies also fallen.

A felszólításnak nagyobb hatása lett volna, ha egyszerre lepi meg a nagy közönséget etc. etc., ki tehet arrúl . . . ha e kicsiség, hogy nem jelent meg egyúttal a hírlapban is — buktatja meg a dolgot. — Hiszen, ha igaz, egy ökör taposta Archimedes feloldott problemáit sárba.

Clarkot igen szívesen köszöntöm én, és köszöntjük mi mindnyájan. A Hollinger hajót illetőleg 150, sőt egy kissé többet sem sokallom. Ich brachte das Boot von Baldachy *und* für dessen Wohlfeilheit vor, *Forme* und Bauart ist mir von dem Clark's viel lieber.

Wird nun also ein neues Boot für mich gebaut, so möchte ich nur *nach den Dimensionen* des Hollinger Bootes Eines haben, aber gebaut nach Zeichnung und Bauart von Clark.

Digitized by Google

Kann es im Laufe des Juny fertig seyn. und zwar desto früher desto besser, so ist es mir sehr lieb. Ich wünschte es nur grundirt, damit man es sodann, wenn in Zinkendorf angekommen, ganz nett hergerichtet werden könne.

Feleségem napról napra javúl etc. Wir sind durch das wärmere Wetter wieder ein bischen auf den Beinen.

God bless you.

Egy csomó röpiratot vettem. Ne küldjön többet.

Széchényi István.

274.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 16.

Barátom, előttem úgy rémlik: szeptember vége felé végét üljük országgyűlésünknek. Előbb nem — de akkor alkalmasint. Félre kell gondolkozni. — Pesten több szobát ki akarok tisztíttatni, festetni etc. etc., de az ebédlőt 3 ablakkal, a salont 4 ablakkal és a mellette levő cabinetet egy ablakkal tapeta-papirossal akarom kirakatni — és a salont. de egyedül ezt új függönyökkel ellátni.

A végett azonban, hogy tudjam mennyi tapeta etc. kell, legyen oly szives és küldje meg rajzát e három teremnek, például:

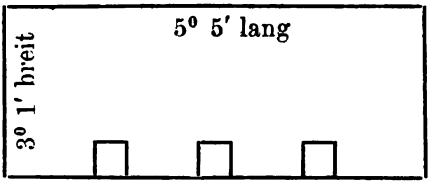

és ezenkivül: Höhe der Zimmer, Höhe und Breite der Thüren und Fenster etc. Ha van ily rajz — a többit majd elvégezzük. Ily rajzot pedig Hildnek valami embere 5 minuta alatt készíthet, eszközölje ezt tehát — de ne késsen vele — és küldje ide, mikép aztán feleségem utána járhasson, ki vagy 8 nap alatt Bécsbe menend.

A két garasos ügy — mozog. Most 3 alválasztmány van kiküldve.

Digitized by Google

Ma Bécsbe megyek — már 19-ikén visszatérendő.
Pestre alkalmasint e hónap vége felé.
Ide mellékelek egy levelet, vegye tudomásul és használja.

Széchenyi.

Többi közt: feleségem és mostoháim részéről szép pénz van Sina kezében (körülbelül 150/m.). Telekiék akarnának 6 percenttel vagy 60/m. Ich möchte gerne geben — 6 procent bekommt man nicht leicht — allein Sicherheit! pensez-y un peu.

275.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. május 20.

Barátom!

Ide mellékelve küldöm Önnek Schedel sorait.[1]) Wenn ich von Reguly nennen höre, so wünschte ich den Schedel abzuprügeln und Reguly zum Teufel. Posito: es ist nöthig oder wenigstens sehr edel, unsere Wiege aufsuchen lassen, so wäre es der Nation oder der Akademie vorbehalten Reguly zu dotiren — dass aber einige Phantasten uns *quasi zwingen* zu zahlen und zu betteln — und die Nation und die Akademie aussetzen, von Ausländern mit Koth beworfen zu werden, das ist impertinent.

Ich werde also weder die Bittschrift unterschreiben, noch für Reguly betteln, noch 1 kr. W. W. für seine Entreprise geben.

Die Klugheit verbietet mir aber, so blunt und barsch mit dem herauszurücken, was ich in dieser Hinsicht fühle.

Richten Sie die Sache also nach Ihrer gewohnten Art, nämlich beschwichtigend. — Sie können folgende Argumente geltend machen:

1. A gróf nem ostobább, mint közönséges agár; azért *most* csak a két garas van szeme előtt. Azt is bajjal fogja megcsipni.

[1]) Schedel Ferencz május 2-ról az akadémia kis gyűlése nevében felszólítja Széchenyit, hogy Reguly költségeinek fedezése czéljából szólítsa fel Veszprémmegyét országos segély szedésére.

Digitized by Google

Minden ember elfordul tőle. Ha koldulása hegyibe még Regulyt is teszi — kudarczot vall.

2. Irja Teleky alá — vagy Schedel a heti ülés nevében — wenn er dazu Muth hat.

3. A gróf 27., 28., 29. — maga jön Pestre. Isten tartsa.

A salónok rajzát vettem. Széchenyi.

Mai 21

(a 2. után). Kommt es zu dick, so werde ich das Ganze desavouiren. — Wird es eine Kliegeliade!!!

276.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pozsony, 1844. junius 21.

Igen kedves Barátom!

Május 28-iki soraid engem Pesten s Czenken keresvén. hol több hetekig tartózkodám, csak tegnap jöttek kezeimhez. Látásod tökéletes elvesztése mély szomorúságba sülyeszté kedélyemet! — Ilyen az ember sorsa! Halhatatlanságának daczára egy kis physikai hiány, és rögtön éjjellé válik előtte az egész nagy természet. — Vigasztalásul nem vagyok oly elbizott, Néked bármit is mondani akarni, mert ilyest kirekesztőleg csak saját lelki erődben lelhetsz; egyre azonban mégis bátor vagyok Téged figyelmeztetni, arra t. i., hogy az anyagi világosságot egyedül azon világosság pótolhatja némileg, mely a társasági viszonyokban fejlődik. Néked ennélfogva, kedves régi jó barátom, ha ugyancsak visszanyerhetlenül sötét már Előtted minden, úgy kellene intézned dolgaid, s pedig késedelem nélkül, hogy Pesten üthesd fel ezentul és minélelőbb földi lakhelyed fő táborát, mert Magyarország határai közt bizony Pest az, hol legtöbb szellemi szikra fejledezik; Te pedig ezentúl, ha részint élvezni kívánod régi barátid társaságát, részint, mi ennél több, élted fogytáig oly hűn akarod szolgálni a hont, mint tevéd eddigelé, valóban nem művelhetnél czélszerűbbet, mint lakni a hazát. Pesten köztünk volnál, és ha valahol, tán ott lehet most némely hazai tárgyat sikerrel előmozdítni.

Digitized by Google

A telekdiji eszmémet illetőleg dolgozik az erre kiküldött országos választmány. Mi lesz azonban működésének sikere, nem tudom. Most egy napra sem számolhatni előre; minden a játszi véletlenül függ. Én nem tudom még elhatározni magamban, mit tegyek, vagy általjában tegyek-e valamit előlegezve, mielőtt benyujtaná és a megyékhez küldené a választmány, melynek én is tagja vagyok, végzését; annyi azonban bizonyos, hogy nemcsak nem nyugszom, de éjjel-nappal állok lábaimon, mikép el ne gázolja a fukar rövidlátás, vagy fürdőstül ki ne öntse a zablátlan lelkesedés azon kisdedet minden időkre, melyet hűn ápolva, tán még ránk magyarokra nézve is felbiborodhatna egykor valami szebb jövendő. — Most főmunkám »kimutatni mind azt, mire szüksége van a magyarnak, ha eldiribolt tehetetlen népből, erős nemzetté emelkedni vágyik.«

Nincs időm többet írni, midőn most is idegen kézre vagyok kénytelen bízni e sorokat, mert nekem sem akarnak többé hűn szolgálni szemeim, legtarkább munkáim halmaza pedig annyira felmagasult, hogy néha úgy érzek, mint érezhet Sahara síkjain teve, mely ellankadva kétségbe esik, vajjon elég erővel bir-e elérhetni csak legközelebbi czélját is. Többnyire, megyek míg mehetek, és adja az ég, hogy munka közt bontakozzon ki lelkem roncsolt testemből.

Irjál, kérlek, tüstént. Ha pedig valamit a telekdij körül addig is tenni akarnál, mielőtt értekezhetnénk, vagy beadná jelentését az országos választmány, ám tegyél inspiratiód szerint. Én nem adhatok directiót. A dolog az, hogy Magyarország állása mindenesetre felette kérdéses. Ha nem járulunk hovahamarább, legalább valamihez, *bizonyosan* bukunk, ha ellenben járulunk, *tán* alkotmányt koczkázunk, minthogy kulcs, kezelés, mirefordítás, fizetési évek elhatározása stb. mindannyi tömkeleg, melyben igaz könnyen megcsiphetnék a magyart. — Minap egy asszonynak levágták csecsét. Kérdezik a boncz-orvost: Jót áll-e, hogy meg nem hal e műtételtül? Mire ő így: Én csak azért állok jót, hogy bizonyosan meghal, ha magára hagyják, midőn a *kés* tán megmentheti. — Esetünk ehhez hasonló.

A mitűl leginkább félek, az, hogy kifogyunk az időből. Ez

Digitized by Google

volt oka felszólításom kibocsátásának. Remélem, hogy az országos választmány jelentése nélkül fognánk a megyéktől kedvező utasításokat kapni. De úgy látszik, nem termi meg felszólításom t. i. az általam, ha nem is épen várt, legalább remélt gyümölcsöt. Ha tehát Te, feltéve, hogy valamit tenni akarsz, és ennél egyéb irányt ez alkalommal nem adhatok, tán e következő thema körül mondhatnál egyet s mást:

Ha nem investiáljuk a hont. s pedig minél előbb, bizonyosan bukunk.

Mert már-már inanitio bajunk.

Ámde a kelet bomladoz, és e fölött ki lát csak holnapra is; időt veszteni tehát nem szabad.

Széchenyi proponál holdonként két garast. Tévedett tán néha, de soha meg nem csalta a hazát.

Ez csak a dúsakat sujtja, a nagy számot nem.

Tehát fizessünk.

Nehogy a kezdet azonban nehéz legyen, fizessünk csak általján véve minden holdtúl egy garast. Ámde ezt tüstént határozzuk el, hogy t. i. holdonként és NB. altaljánosan véve fizetünk évenként egy garast.

Az, hogy — mily kulcs szerint szedessék?
mire fordíttassék?
mikép kezeltessék?
meddig fizettessék?

mind ezek s minden egyéb kérdések dolgoztassanak ki és határoztassanak el országgyűlése alatt, ha ez fennáll, **vagy utána — ha megszünik** — mi igen probabilis — választmány által; ámde úgy, hogy:

1. minden fillér, melyet fizetünk, Magyarország hasznára legyen fordítva; és aztán

2. ‚Nihil de nobis sine nobis' egész kiterjedésben.

Ne várjunk tehát, mert sok a fukar magyar, az országgyülés pedig már sokáig fenn nem állhat, míg beküldi az országos választmány munkálatát, de adjuk utasításba, hogy holdanként egy garast akarunk fizetni, a többi végett fentartjuk szavunkat.

Isten áldjon! — Feleségem igen rosszul volt mult télen,

Digitized by Google

újonnan szült leánykáját elveszté; most ismét helyre állott s Bécsben van. — Leveled ittlevő számos barátidat igen elszomorítá. Mind azt mondják, mit én: Bár jönne közénk, hadd ápolnánk őt; s aztán, mily nagy haszna volna ennek, mert bizony a tulzók és az innenesek közt megbukik vajmi sok, mit okos egyeztető könnyen megmenthetne. — God bless you mi dear Sir! és soraidat várom.

Széchenyi István.

277.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. junius 26.

Barátom, itt küldöm Önnek »1832—6-iki törvény«-eit. — Tétesse, kérem, az itt következő czikket minélelőbb a Jelenkorba, ezen aláírással: »*Gróf Széchenyi Istvánnak egy barátja.*« [1])

A nekem járandó hirlapokra Kiss praenumerált, a Honderűt is ide értve, azért Önnek egyre sem lesz szükség gondoskodnia.

God bless you.

Mielőtt eltávozik, írjon néhány sort a hidrúl.

Széchenyi István.

---

[1]) A Századunk 1844. évi 4., 5., 6., 7-dik számában megjelent egy czikksorozat »Mikép gazdagodhatunk ingyen?« czím alatt, melyet Czindery László írt, s a honboldogítás különféle eszméire, Széchenyi Két garasára is reflectálva, s bonczolgatva saját nézeteit adja elő. Ezen czikksorozat olvasása érlelte meg benne az elhatározást, Czindery czikkét taglalni s nézeteit mintegy birálatául az abban letett eszméknek nyilvánosságra hozni hirlapi czikk alakjában. — A czikk alá azonban nem írta saját nevét, s az a Jelenkor 1844. julius 7-diki számában »*Gróf Széchenyi Istvánnak egy barátja*« aláírással, »Mikép gazdagodhatunk ingyen« czím alatt jelent meg.

Mi indokai voltak ezen czikket nem a saját neve alatt megírni, ezt leveleiben nem említi, s csak ezen levélből tudjuk bizonyosan, hogy azt ő írta.

Digitized by Google

278.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. junius 29.

Barátom, legsürgetőbb szükségét látom, hogy azon iratot, melyet az országos választmánynak benyujtani vala szándékom, és melynek részét Ön már átnézte, hováhamarább ujság által a közönség közé szórassék. [1])

Kérem, jőjjön Pestre, habár csak egy napra is, julius 5. vagy 6-ikára estve, vagy később is, csak ne a 10-ik után. Aztán megint térjen vissza övéi közé. NB. mind ezt csak akkor vagy inkább azon esetben követelem, ha Önnek igen nagy áldozatába nem telik. Mert ha így — mi végett NB. nem fogom soha is kérdőre vonni, akkor valahogyan majd csak segítek magamon.

Jőjjön tehát, ha lehet, és pedig legfeljebb két napra. Minden költségeit pótlandom — tehát nem fillérezni. Vagy írjon poste restante.

Én már 5. vagy 6-dikán leszek — ha ki nem dűlök — Pesten.

God bless you.

Széchenyi István.

Pozsony, 1844. junius 29.

279.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1844. julius 13.

Barátom. ide már tegnap 2 órakor ebédre érkeztem. Scrupulusom van. Ha azon kocsiban . . . melyet a hid-társaság köl-

[1]) »Magyarország kiváltságos lakosihoz II.« megjelent a Társalkodó 1844. julius 14-iki számában, s össze nem tévesztendő a hasonló czímű czikkel és röpirattal, mely ugyan a május 6-iki számban s mint röpirat külön is megjelent. Az e levélben említett irat a Társalkodóban a mondott czímet viseli, mintegy bevezetésül szolgál az országos választmányhoz írt czikke előtt. Ezen irat tiz részre osztott programmja azon tenni valóknak, miket Széchenyi a hon javára foganatosíttatni kivánt az országgyűléssel.

Digitized by Google

csönzött, bármily hiba támadt volna, mi meglehet; mert igen sokat esett itt etc. etc. — kérem, költségemen mindent helyre állíttatni.

Felejtém mondani. A Jelenkorban olvastam Közép-Szolnokhoz írt soraim mássát.[1]) Kár, hogy nem tette H. belé Szolnok sorait is. — E nélkül igen rosszul ütnek ki eszméim!

»Nein, nein ... ich kann kein leader werden etc. etc.« — Ilyest mondok én ... ha már most nem látja a rögtön itélni szokott olvasó, hogy ilyest ajánl, sőt ilyesre felkér Megye ... természet szerint az jut eszébe: Sie brauchen sich mit Excusen gar nicht zu fatiguiren — es hat ja keinen Menschensinn, Sie für einen leader auszugeben. Tán még megtörténhetne most. — Há logice egymásután jő, jobb lett vala — ez bizonyos, — de tán ekkép sem lesz hasztalan vagy káros. — Eszközölje ezt.

Itt minden fris, minden zöld, minden egészséges, kivált feleségem — die Tasner, Heinrich et Clark auf das freundlichste grüsst.

Isten veletek.

Én holnap megyek Pozsonyba.

Széchenyi.

280.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. julius 17.

Barátom, tegnap itt meglehetős egészségben megérkeztem, feleségemet etc. jó karban hagyván Czenken. Nagy örömöm volt a felszólításon (Nr. II.), mert alig van hiba benne vagy épen nincs. — Bravo, bravissimo!

Mi azonban nem jól esett, az az, hogy a pesti kikötő dolgában — nem találtam itt semmit, holott azt tudtam: ide küldetik egy és más a herczeg számára. — Hogy van ez? Rosszul értettem-e? Vagy Hradetzky *öli-e* az időt szokása szerint? Sehen Sie nach ...

---

[1]) Lásd 1844. május 9-iki levelet.

Digitized by Google

Később.

Most jövök a főherczegtűl. Méreyt se itt, se Bécsbe nem látta. — Ezen ember mit csinált a Sopron-Ujhelyi dologban — és a helytartói indorsatummal — nem tudom. Igen tartok tőle, hogy kajánkodik. Ullmann igen nagyon is kézben tartja őt.

Ennek most mindjárt nyomába kell jönni; mert a 9 — Z. embernek én nem hiszek. — Nézze tehát Procopius tüstént, mi van a dologban ... Ön pedig írjon nekem idővesztés nélkül, hogy vajjon felment-e az egész? Vagy elsikkasztá-e azt Mérey? Göd iránt meg fogjuk leghidegebb vérrel tenni a lépéseket. Ha lesz belőle, jó, ha nem, az is jó.

Széchenyi.

Julius 13-iki sorait vettem.
God bless you.

281.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. julius 18.

Barátom, kérem, küldene legalább vagy 20 usque 40 példányt a felszólításombúl Nr. II. ide. Még csak azt tudtam eddig kivenni, hogy vagy nem olvassák, vagy csak a nagy betükkel irottat.

Tegnap azt hallám, hogy a helytartótanács a sopronyi vasutat illetőleg azt is tűzte ki feltételül, dass wir alle Detailpläne *vorerst* und nicht während dem Bau vorzureichen haben. — Ha ez így van, bajunk lesz. Csak tudná az ember, mikép áll a dolog, és elvégre felmenne az egész Bécsbe.

Trachten Sie das zu erfahren oder eine Abschrift der Indorsaten mir mitzutheilen. Procopius (egészen köztünk) azt praetendálja: 800 frt pengőt nyomott volna Mérey kezeibe. Das ist entweder eine Lüge, und Procopius behielt das Geld wohlweisslichermassen für sich — oder zieht das Geld nicht hinlänglich an.

Elég az, hogy ... még szurokban vagyunk, és a körül

Digitized by Google

forog a kérdés. — »Mikép menekedhetünk!« — E sorokat John viszi.

Itt nagy az ingerültség Sina ellen — a rendek el akarják tiltani a Bruck-Gönyői utat . . . Sopron ellen nincs kifogás etc. Nekem sok bajom van etc.

Holnap megyek Bécsbe . . . holnapután ismét itt vagyok.

God bless you.

Széchenyi.

Heinrichot köszöntöm. — Ej be bánom, hogy nincs itt a kikötői iromány, melyet a herczegnek kellene adnom át.

Dieser sollte von Mayerffy erfahren, was man für Göd jährlich, ohne Selbstbetrug, geben kann.

Apropos. Sind denn auf dem Haus Nr. I. (a két erkélybe) Dachrinnen angetragen? — Das müsste seyn. Das ist man dem Publicum schuldig.

Ha nem kaphatunk a sopronyi vasutat illetőleg másolatot . . . jó volna legalább authentice Procopius és Schedel által tudni . . . a fő akadályokat, damit wir uns in Wien herumbeissen mögen. God bless you.

Mikor lesz Pesten közgyűlés? Egészen köztünk: tegnap 2 garas ülésünkből mutatkozott, hogy kifogyunk az időből. Most 4—6 össze akarunk állni . . . und agitiren . . . Én Pesten szeretnék indítványt tenni . . . Beöthy igen dicséri a Nr. II. [1])

Kérem, küldje minél előbb Nagy Ignácz Magyar Titkait.

282.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. julius 21. 9-kor reggel.

Barátom, két, sőt három disappointement szenvedek tegnap Bécsből jövén:

1. hogy fölszólításom Nr. II. még nincs a többi újságokban, holott azt hittem, egy posta-nappal később jő;

---

[1]) »Magyarország kiváltságos lakosihoz.« Lásd Társalkodó, 1844. jul. 14-iki számát.

Digitized by Google

2. hogy Hradeczky nem küldé meg a kikötői dolgokat. NB. ez már második hanyagsági eset;

3. hogy nem hallok semmit a Sopron-Ujhelyi vasut indorsatumrúl

Később.

Most veszem Önnek 19-iki sorait.... A kikötőket bevárom. A 100 bekötött példányt Nr. II. nem kaptam még — ha 20-ikán küldé, itt kellene lenni már.

Trefortrúl az jut eszembe: »Kühn ist der Adler — keck ist der Käfer.« Egyébiránt én nemcsak nem bánom — de szeretem, ha ilyféle tudálékos gyerkőczék bemoslékolnak.

Isten áldja meg útjában. Mielőtt mindazáltal elmegy, szeretném rándulna fel Budára, és menne nevemben Méreyhez. Ich liesse bitten, die gnädige Decision nicht immer in seinem Sack zu haben und herumtragen! Procopius is tehetne e tekintetben némi lépéseket.... Sie aber können sagen, dass ich in Wien war ... dort bereits bei Garay etc. informirte, und alle Leute erstaunt waren, dass der Gegenstand noch nicht herauf kam.

Épen most veszem a 100 példányt Nr. II. God bless you.

Széchenyi.

A Stancsics-féle könyvet vettem.[1]) Igen köszönöm, hogy megküldé. Épen nem bánom, hogy kijött. Kérem, küldje a Vállas-féle Akadémiai Reformatiót[2]) is — ha kijött.

---

[1]) Széchenyi István gróf Két garasára »Nyilatkozat.« Irta Stancsics Mihály. Lipcse, 1844. Polemikus röpirat, mely a hirlapokba volt szánva, de a censura kiadását meg nem engedvén, Stancsics azt röpirat alakjában Lipcsében nyomatta ki. Kikel abban Széchenyi adózási eszméi ellen, a Jelenkor 1844. évi 8-ik számában Széchenyi »*Definitio*« czikkének felhivása következtében fellép röpiratával, és bonczolja Széchenyi adóterveit.

[2]) »Tudós társaságok körül, különös tekintettel a magyar tudós társaság reform kérdéseire.« Irta dr. Vállas Antal, magy. tud. társasági rendes tag. Pest, 1844. A Nemzeti Ujság 1844. évi julius 16. és 17-iki számában van ismertetve.

Digitized by Google

283.

Mária Dorottya főherczegnőhöz.

(e. f.) Pozsony, 1844. augusztus 9.

Madame.

La lettre que Votre Altesse m'a fait l'honneur de m'adresser ne m'est parvenue que cet anjourdhui après avoir fait le tour de Klein-Zinkendorf à Pesth où je suis dans ce moment.

Quoique je ne suis pas beaucoup plus que »rien,« et que par conséquent ma protection ne vaille guère plus qu'une dose homéopatique, qui n'a jamais souri beaucoup a Votre Altesse; je ferai contenance cependant de mon mieux, pour servir les intérêts de ces deux braves chrétiens, qui ont le bonheur d'être recommandé par vous, mais ils faut avant tout qu'il s'arment de la plus grande patience possible, — car — il y a une légion de petitionnaires, qui désirent être placés auprès de tous ces chemins de fer — que nous avons créé — mais dont malheureusement il n'y a peut-être qu'un seul qui sera exécuté et celui-là se trouve entre les mains de M. Ullmann avec qui je n'ai rien de commun — et que j'aimerai mieux voir exécuté en personne — à Dieu ne déplaise — que de voir executér ses entreprises, — dont je n'ai jamais su apprécier l'odeur.

Veuillez être persuadée, Madame, que rien n'excède le zèle, dont je suis rempli à vous servir et que je sentirai une bien vive satisfaction si je pouvais réussir avec vos deux protégés.

Je me ferai l'honneur de remettre les deux lettres en question, entre vos mains en personne aussitôt que je serai arrivé à Pesth, et me dis avec le plus profond respect, Madame, votre très humble et très obéissant serviteur.

St. Sz.

Digitized by Google

284.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

»Pest,« gőzösön Vácz tájékán, 1844. szeptember 1.

Kedves Barátom, régi adósod vagyok. Julius 3-ikán írt soraidra még nem válaszoltam. Nem azért, mert nincs mit mondanom, hanem mivel igen is sok van. Hidd el, annyira kifogytam időből, hogy lelki ismeretem szerint csak arra fordítom erőmet és napjaim rövidre mért voltát, hol ‚egyet' s ‚mást' hazánk és nemzetünk hasznára halászni reméllek. Egészségem naprúl napra kérdésesb. Májom jobb, de most fejemmel, — mely sohasem volt alkalmatlan, bajlódom. Szemeim igen gyengülnek. Éjjeim pedig — melyeket jobbadán ülve töltök, álmatlanok. Kedélyem megtörött etc. etc. etc.. úgy hogy nem szeretném létemet oly valakire tukmálni, kit szeretek. — De ezért mégis él bennem valami, mi megtörhetlen, mint aczél. És ez azon érzet, hogy azon szent vágy, mely bennem él s melyet veled oly régóta osztok, »tenni, mit csak tehetünk, népünk díszéért« meg fogja egyszer teremni gyümölcsét.

Igen szomjazok utánad. Te megroncsolt testeddel, és én nem kevésbbé lesujtott kedélyemmel és elkopott erőmmel mi ketten már most csak *két felet* képezünk. Egyesülve aequale ‚egy' volnánk. Nyomd el ennélfogva fájdalmidat, rendezzed dolgaid — és siess közibünk. — Tudod, én lelkem legmélyebb redőiben hazánkat és nemzetünket tekintve soha nem reméltem sokat. Ámde, ha azelőtt nem reméltem sokat, most, hidd el, több reményeim vannak. — Az O. gyűlése már végére jár — és én még mindig reméllem, hogy lesz eredménye Ámde aztán? — A kormány jót akar, — mi sem kivánunk rosszat — az ég tudja, és ekkép — csak ingrati érdek megismerésre van szükség — ez pedig egyedül higgadt surlódásnak lehet eredménye. — Rövid az élet, órája az idő, — tán már holnap és nem vagyunk többé; — ne postponáljad tehát azt, mi legfőbb — hogy t. i. — köztünk legyél. Akár szenvedni fogsz, akár enyhülnek fájdalmaid, akár

Digitized by Google

hosszú élet, akár kora halál sorsod — én legalább úgy hiszem, — *köztünk a hon szivében* jobban vagy legalább könnyebben fog Neked esni, bár mit hoz az örök végzés rád.

Reméllem, olvastad a II. felszólításomat.[1]) Most indítványt tettem Pestmegye közgyülésén. Minden oldalrúl pártoltaték. — Ezek közt Kossuth legelől. — Alkalmasint olvasni fogod ezt nem sokára; — és én hihetőleg még egy körlevelet léptetek szőnyegre hova hamarább. — És ha van felsőbb hatalom, melyet őszinte hazafiui kedély engesztel — és szeplőtlen hazafiság, nem szappanbuborék — lehetetlen, — hogy becsületes fáradalmaim veritéke — minden nyom nélkül maradjanak.

Élj boldogul és kövesd tanácsomat.

Széchenyi István.

285.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. szeptember 6.

Főtábla terében.

Barátom!

Vettem Önnek szeptember 1-iki sorait e reggel. Igen örvendek, hogy felesége és családja jó hasznát vette Vichnyének, Ön pedig kitatarozva érzi magát. Mióta Ön fürdőzik, 2-szer voltam Pesten — és valósággal csak azon okból nem írtam Onnek, hogy falusi csendjében meg ne zavarjam. — Én azóta sokat forgolódtam. — Szóval ezekről többet. — Egészségem . . . más változásnak indul. Most a fejnek veszi magát a baj. Ez nem fáj nagyon, de mindig nehéz, vérrel tódult — úgy hogy már alig állhatok — fekve pedig épen nem, de csak ülve rövid szakaszokként. — Kedélyem nem szenvedett ez által apadást, sőt mintha — kivált nappal — most körmösb, de mégis kevesebbé ingerelhető volnék.

Most több dolog fekszik rajtam — mint bármikor — s csak megy, csak megy — nem ám úgy, mint mikor »Jobb kezem« (Tasner Antal) segít etc. Bár halnék meg — csakhogy későn —

[1]) Magyarország kiváltságos lakosihoz. II.

Digitized by Google

igen sok munka közt! — Feleségem etc. mind meglehetősen vannak. Ha kivánatom szerint fog történni, feleségem mindenestül már e hónap folytában megyen, *mindenestül* Pestre. Én alkalmasint elkisérem. Addig pedig írjunk ismét egymásnak.

Az a 3-ik zárgát már többször nyugtalanítá úgyis gyér álmaimat! Fene dolog! — Tierney Clark is nagyon sápadt! — This me trying things! — Szilárd ki tűrni tudás, és csak ez, és megint ez.

God bless you. Irjon per apices. Schlagworte. Ein für allemal: grüssen Sie, *okkal móddal*, alle meine Bekannte stets, wenn Sie von mir Nachrichten bekommen. Der Graf hat mir extra aufgetragen, Sie auf das angelegentlichste etc. etc.

Széchenyi István.

286.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. szeptember 8.

Barátom, ugyan van-e részem a kereskedelmi társaságban? Kérem, tudósítson erről! — Én alkalmasint ma vagy holnap Czenkre megyek; de csak néhány napra, és a holnap végével — szintén néhány napra - Pestre. Az országgyűlés, úgy hiszem. november közepéig eltart!

Épen most veszem Rey sorait — melyek által officiose megkérdez — Regenhardtrúl mit tartok. Én erősen ajánlom — és ha nem csal meg combinatióm, Regenhardt mulhatlanul Redt helyébe jő. Mondja meg ezt Heinrichnek. Ha pedig *elsül* a dolog — akkor, reméllem, nem fog Regenhardt cserben hagyni, mint Chrismar!

God bless you.

Széchenyi István.

A mult éjjel majd megütött a guta. Sonderbares Gefühl! Nicht ganz unangenehm!

Digitized by Google

287.

Gróf Festetich Lászlóhoz.

(e. f.) Czenk, 1844. szeptemher 17.

Mein sehr werther Freund und Vetter.

Ich kann mich unmöglich von hier entfernen und von Geyza [1]) Abschied nehmen, ohne Dir meinen aufrichtigsten, meinen innigsten Dank dar zu bringen für alle jene Gnaden, mit denen Du diesen jungen Menschen überhäuftest. . . . Isten áldjon meg legjobb áldásával! Ich hoffe aber, dass auch einstweilen Geyza dir vergelten wird; denn er ist ein lieber, bescheidener Junge, dem es an Talent nicht fehlt und der dir somit Ehre und Freude machen könnte. — Zu sorgen wäre aber, dass der arme Junge nicht stecken bleibt, was bei der Marine leicht der Fall seyn dürfte, da das Avancement alldort so langsam ist; ihn von der Marine zu entfernen, wäre jedoch Schade; — und so möchte ich Dich um Deinen Rath und Deine Meinung bitten, ob es denn nicht möglich wäre, ihm einstweilen eine Lieutenant-Stelle zu verschaffen und bei der Marine belassen, wodurch eins und das andere erreicht werden würde; wenn ich mich nicht irre, so ist László Károlyi in demselben Fall. Er ist nämlich Hauptmann in einem Linien-Regiment und dennoch bei der Marine. — Glaubst Du diess nun für thunlich und stimmt es auch mit Deinen Ansichten überein, so sei so gut mir hierüber nicht nur zu schreiben, sondern Geyza wo möglich die Lieutenant-Stelle zu verschaffen.

Crescence tragt mir tausend Liebes an Dich auf, ich aber bleibe mit aufrichtiger Hochachtung nach wie vor Dein bereitwilligster Freund und Diener

Stephan Széchenyi.

---

[1]) Zichy Géza gróf, Széchenyi mostoha fia.

Digitized by Google

288.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. szeptember 21.

Barátom, tegnap estve érkeztem ide, és pedig igen-igen türhető egészségben!! A fej megint meglehetős rendben etc. etc. s mi legszebb, a nélkül, hogy legkisebbet is bevettem, vagy különös magam iránti vigyázatot tettem volna.

Sietve ezekre kérem Önt.

Köszöntse Tirneyt szivesen. Vettem levelét. Mondja neki, igen jól esett részvéte . . . de már jobban vagyok, sőt oly jól, mint az idén még nem. Feleségem etc. köszöntik őtet. Én feleségemmel Pestre megyek október 1-ső és 5-dik közt. Meddig marad ő (Tirney) Pesten?

Schedel levelét vettem. Keresse őt fel. Jelentse neki köszönetemet, és mondja neki, hogy még nem kaptam gr. Erdődytől választ, de órárúl órára várom — s vele közleni fogom. *Er wird schon wissen, um was sich's handelt.*

Az ide mellékelt Jerney-féle levelet a főherczeg nekem küldé -- két magyar kisérő levéllel. Néhány nap előtt vettem Czenken. Felnyitván láttam, hogy igen-igen ó, és tulajdonkép Schedelt illeti. Kérem, szolgáltassa kézhez.

Ma vettem a gőzhajó-igazgatóság sorait Bécsből, melyek által ajánlással tudtomra adja, hogy végkép F. Kloyber kapta Pesten Redl helyét!

Privát tudósítás szerint azt hallom: igen hajlottak Regenhardt felé. Már miért nem nyerte ez meg a helyet, nem tudom. Tán azért, hogy Kloyber személyesen volt Bécsben futott-lótott, Regenhardt pedig nem. Nem mondhatom, ezen elesés mily rosszul esik!! Ich kann aber nicht dafür. Kérem, mondaná meg azt Heinrichnak.

Tegnap ide érkezvén, három kellemetlen hirt leltem itt.

1. Stafeta által Lónyai felszólít, hogy maig és pedig déli 12 óráig várja tőlem a választ. Gődöt át akarom-e engedni —

Digitized by Google

17,400 pengőért, — és mind azon feltételekkel, melyeket Lónyai végkép szabott nekem egy új vetélkedő társnak.

2. Hogy Valerónak itélte a városi tanács az 1000 etc. etc.

3. Hogy sok reményű Christina Privatier csikóm, mely itt mindent megnyert volna, megsántult.

Az elsőre stafeta által semmi elhatározottat nem feleltem, de kértem Lónyait, várjon. Mit teend, nem tudom. Én, tudja az ég, nagy habozásban vagyok Gőd végett! Ha azt képzelem, nyakamon van . . . szinte megöl a sok homok; — ha viszont más kezében képzelem, virágozni látom és mód nélkül bánom, dass ich den fetten Bissen meinen Kindern entwischen liess!

Mikor nőtelen és ifju az ember, akkor ily bajokba nem esik.

A Valero dolga nagyon boszant! Fogok-e eszközölhetni mandatumot etc. Keglevichtűl és mikor — még nem tudom, de teljes reményem van: még jó időben. De ha szerzek is — wird es nicht eine Galgenfrist seyn?

Hradeczkyt mindig igen gyengének hittem. Azért minap Hengelmüllert is felszólítám: nézne a dologba. Ő elvállalta. Hat er denn etwas gemacht? Kérem, gondolkozzon egy kissé a dolog körül. Igen-igen féltem ezt a malmot! Wir wollen uns aber noch nicht ergeben. — Hradetzky levele e f. h. 13-ikán volt írva, én csak tegnap vettem!

A sánta ló végkép annyira felingerlett, hogy legalább is 1 ft epét készíték!!! Amen! Épen ma van nevem napom!

Az aldunai munkákra ma kértem 10/m. a herczegtűl. Itt nem lesz hátramaradás!

Isten áldja és tartsa! Nem mondhatom, mennyire háborgatja álmaimat a Nr. 3 zárgát.

Széchenyi István.

Itt a verseny *elalszik*. Somogyban már elaludt. Nem volna-e jó deponálni az egészet majd jövő tavaszkor? — Köztünk! Ez egészen. Köszöntse Heinrichot!

A nyáron át — csaknem megbukott a Sopron-vasi szeder egylet! Azt is csak az imádság és az én pénzem tartja! Lunkányi jobban van, — de igen öregedett! Annál betegebb Szalay! Még sok bajokba keveredem. God bless you, Dear Sir!

Digitized by Google

Majd elfelejtém: Dessewffy E.-től is kaptam levelet, ide mellékelem. Mentsen, hogy nem válaszolok neki személyesen, de tegyen, a mit kiván.

Önnek 13-ikán írt sorait is vettem vagy inkább itt leltem.

Tölgyessy nincs többé! Én nem hiszem, Szepessyvel sokat nyertem volna! Általján véve nincs sok barátom, se a tanácsban, se a választott polgárokban.

Ezen rögtönzött Valero-féle itélet igen elszomorított!

»Jó hazafinak lenni nehéz, de nem lehetetlen.«

Épen most igéri Csáky, hogy Hradeczkynak e f. h. 17-ikén megküldött mindent, mi az executiónak hátráltatására szükséges . . . már most menjen Hradeczky és Hengelmüller és nézzék, hogy el ne sikkaszszák a várostanácsiak ezen mandatumot.

Hradeczky pedig írjon nekem, hogy legalább e részben legyen egy kis nyugtom.

289.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. szeptember 24.

Kérem barátom! Ez ide kapcsolt levelet . . . küldje tüstént Schedelnek.

Gődtül elestem! Lónyai kést tett nyakamra én nem hittem, hogy oly veszélyes a halasztás . . . és nem határoztam el magamat, míg Lónyai, miért, miért nem tudja az ég, nyakra főre végezett.

Wer weiss, zu was es gut ist. De most még nagyon boszant . . . nem tudtam megemészteni . . . és ha volna még idő, mindenre ráállnék, hogy csak megkapjam! — különös!

Wenn irgend ein Mittel wäre, Montlear zu disgustiren, zu erschrecken, für ihn stehen — er ist kein ungarischer Edelmann. Denkt darüber nach . . . De csak okosan.

Ich bin bereit alle Conditionen zu erfüllen,die Montlear — oder wer es sey — eingegangen ist. Beszéljen Berthával. Nur kein Lärm, de írjatok.

Sietve Széchenyi.

Pozsony, 1884. szeptember 24.

Én Bécsben dolgozom.

Digitized by Google

290.

Schedel Ferenczhez.

Pozsony, 1844. szeptember 24.

Barátom!

Sietve ezekre kérem Önt. Gr. Erdődy látni akarja Csáktornyait. Irjon ehez képest, kérem, tüstént Csáktornyainak: menne Somlyóvárra Pápa mellett, de időveszt és nélkül, mert gr. Erdődy, kivel ma értekeztem, és ki ma megyen Somlyóvárra, ott csak inclusive október 3-ig marad.

Mint én gondolom: Csáktornyai bizonyosan megnyeri Erdődynél helyét; de látni akarják. Ha azonban, tudja az ég mi okból, nem conveniálna, *cela va sans dire,* minden költeségeit megtérítendi *Erdödy.*

Isten áldja. Kérem írjon nehány sort.

Széchenyi István.

291.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. szeptember 25.

Főtábla!

Barátom, ide mellékelek 1000 pengőt. Fedezze a szükségeseket. Október 1-én itt leszek és megvárom Tierneyt.

Félek. Budapesten nem látjuk őt többé. Ez eddig mondottakból látja . . . hogy vettem utolsó levelét. Nincs kéznél, tehát nem tudom, mikor iratott.

Hogy Göd Monlear (ich stehe nicht für Ortographie!) kezébe jő, nagy indignatiót szült itt azoknál, kik ott agarászni etc. etc., reméllettek. Ráday, Wenkheim, Batthyány Lajos etc. Még nem indigena — és *most bizonyosan nem is lesz!!!* Ráday — köztünk maradjon — becsület szavát adja, hogy nem lesz magyar nemes! Zimpel hová ment? Ugyan miért hagyta őket oda?

Digitized by Google

Ezen sorokat »Kirk« viszi. Adjatok neki tanácsot és *procátort*. Tán Berthát? Kirk Constantinápolyba megyen.

Irjon Ön neki néhány sort nevemben, Tomsitsnak és Potovich számára, hogy megmutassák neki az utat.

Isten áldja Széchenyi I.

292.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pozsony, 1844. szeptember 30.

Igen tisztelt Barátom!

»Nemcsak ültetni kötelesség hasznos uövényeket, de azokat öntözni és ápolni is illik«; mi okbul mi néhány régiebbek e napokban arrul is tanácskozánk, valljon mit lehetne a lóverseny dolgában tenni, hogy az — mintán azt sem a kormány sem a nemzet nem pártolja, és egyesek részint megunták, részint legjobb akarattal sem bírják többé — egészen meg ne szünjön, mikép aztán egykor, mikor tán kevesebb szó és tenta lesz napirenden, és szilárdabb férfiuságra virul vérünk, ezen ügy is könnyebb szerrel menjen a közéletbe át, mintha egészen eltemettetett volna.

Tanácskozásunk eredménye az lőn, hogy több más teendők közt a pesti versenydíjakat is némiekben módosítni, czélravezetőbbnek találánk. Igy például, hogy a Batthyány-Hunyady-díj a Batthyány Kázmér-díjjal egybeolvasztassék.

Ezeket előrebocsátván, meg vagyok bízva Téged, tisztelt Barátom, a versenyküldöttségnek — kik közt Esterházy Mihály, Hunyady József, Wenckheim Béla — legszívesebb és legőszintébb üdvözlete mellett, ezennel hivatalosan felszólítni: hogy ugyan nem volnál-e hajlandó az Erdélyi díjt, szintén egybeolvasztani a Nemzeti díjjal, úgy miszerint ezen díj megmaradván feltételeiben, ‚köz nemzeti díjnak' viselné nevét.

Ha ezt jónak találod, kérlek, szólíttasd fel mindazon tisztelt Urakat, kik az Erdélyi díjt alapíták: hogy vajjon nincsen-e valami kifogásuk; — mikép aztán, ennek eredményét tudtomra adván, hovahamarább értesíthessem a közönséget a megállapított módosítások körűl. — Minél előbb veendem válaszodat, annál inkább

Digitized by Google

fogom köszönni, mihez képest e dologban is minél előbb rendben legyünk.

Mind a Nemzeti díjnak feltételeit, mind azon hazafiak neveit, kik az erdélyi díjt alapíták, a pesti gyepkönyvben találod. Ha egybeolvad az érintett két díj, minden esetre évről évre ki lesznek téve, mint eddig, az alapitók nevei, és az is érintésbe jöhet, hogy a köz nemzeti díjt, egyesült Erdélyi és Magyar erők alkotják. Bár egyesülnének ezek minden másban is!

Isten veled, tisztelt Barátom. Bár találkoznánk hovahamarább Pesten.

Legvalódibb tisztelettel és rokonszenvvel

őszinte híved

Széchenyi István.

Pozsony, szeptember 30-án 1844.

293.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. szeptember 30.

Barátom, Teleki József és Schedel írtak az akademiai közgyűlésnek tartása végett. Az első, hogy *én elnököljem azt*, a másik, hogy november 10-én tartsam. Kérem, mondja meg ez utolsónak — Telekinek írni fogok, hogy semmit nem határozhatok, míg az Országgyűlésnek vége nincs; mert *én most vége felé* nem szeretnék elmenni innen, hogy Pesten Akademiai üléseket elnököljek.

Október 1-én.

Az adó dolgában 19 megye 3 millió, 5 megye 2 millió és 5 megye $1^1/_2$ millióra küldött utasítást. Eddig csak 8 megye semmire. Itt a nemfizetők szörnyűkép el vannak csüggedve. Lótnak, futnak, proclamatiokat írnak — de késő, — most a kezelésben etc. akarnak bajt tenni, zavart szülni etc.

Kérem az ide mellékelt levelet indítsa útnak.

Most a Védegylet van itt napi renden. Én »Újjhúzást«

Digitized by Google

látok benne a kormány és többi tartományok ellen, és nem fogom aláirni. Kérem, Ön se irja alá.

Szeretném tudni Pesten mit gondolnak felőle etc.

God bless you.

Széchenyi István.

294.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. október 5.

Barátom, tegnapelőtt, a főtábla ülésében, egy meglehetős beszéd után, elszédülve földre estem. 1 óra múlva semmi különös bajom nem volt. [1]) Erről máskor. Sokat tanultam.

Az ide mellékelt levelet adja Bélának.

3-iki sorait vettem. Jól tette, hogy nem írta magát a Védegyletbe. Én sem teszem. Ma nagy conferentia volt, én is hivatalos és pedig *quasi* kényszerítve hivatalos valék, noha mondtam, nekem nem kell. Legelsők közt beszéltem . . . ilyformán:

Azt hallám tegnap a kerületben: »Nincs senki oly merész, ki ellene szólhatna«. Ma azt mondom, én vagyok az. És pedig mert egyenesen károsnak tartom az egész eszmét; és vagy kimutatjuk sorvasztó gyengeségünket vagy temérdek reactiónak adunk anyagot. *Komótabb* volna 1 húszast fizetni és békében lenni. De az egész — mi nem egyéb, mint újjházas — tökéletesen ellenkezik politikámmal. Okait majd máskor. Én nem akarok hideg vizet önteni az egészre. Tehát jó szerencsét, de a dologban nem veszek részt. Egyre kérek: *Ne insultálják* azokat, kik nem írnak alá, a minthogy sokan az alá nem irókat »Osztrákok«-nak, hazaárulóknak nevezik, mert akkor felveszem a kesztyűt. Kivánok jó szerencsét.

---

[1]) October 3-án tárgyaltatott a főrendek ülésén a városok elrendezésére vonatkozó 7-ik rendi üzenet. Ez alkalommal a főfelügyelő kérdése hosszas vitatkozást idézett elő, midőn gróf Széchenyi, szokása szerint beszéde után fel s alá sétálva, ülőhelye előtt hirtelen összerogyott s elájult; onnét a nádori termekbe s így haza vitték. Lásd Jelenkor 81. sz. 485. lap, 3-ik hasáb.

Digitized by Google

Sokan aláírtak és áltagtársak, ha én aláírnám, hű társ volnék, de nem irom alá etc. Et là dessus, Messieurs, j'irai me faire foutre et je vous conseille de faire autant.

És eltávoztam. Én az egészet *Végegyletnek* nevezem. Bécsben — köztünk mondva — separatiónak, háború indításnak látják — dulnak-fulnak — mi fog kifejlődni belőle, tudja az ég . . . de mindenesetre *nem jó.*

A gyapjúraktárnak, mely által Wodianer etc. etc.-nak izentünk háborút, nevetséges vége lesz. A Védegylet háborút indít — és ezt nem látják át a szamarak! Az örökös tartományoknak etc. etc. Azt hisszük, nem fogják védelmezni magukat? Ki az erősb? Und kommt es auf sekiren an — wer kann besser sekiren?

Fiume 5-tel, centralis vasút 2-ővel biztosíttatik... a végett, hogy legyen szabad mozgás... és most *elpecsételés.* Igazi Bedlam!

Nemsokára írni fogok a Jelenkorban leplez nélkül!

Isten áldja! Vesselényi október 1-én fizet (tartozik fizetni) 830 fl. e. p. Ha Vodianer megadná, igen szeretném.

Sietve

Széchenyi István.

Köszöntse Podhorszkyt, Heinrichot etc. etc.

295.

Metternich Kelemen herczeghez.[1])

Pozsony, 1844. október 5.

Euer Durchlaucht, mein gnädigster, innigst geachteter Herr!

Hochdero Zeilen vom 4. l. M. haben mein Gemüth gehoben, gestärkt und mit einem Gefühle von Freude erfüllt, das ich

[1]) Az országgyűlés felsőházának 1844-ik évi okt. 3-án tartott ülésében történt, hogy gróf Zay Károly és Pálffy gróf kifakadásaira Széchenyi István válaszolván, erre Zay Károly Széchenyinek egy beszédben felel; melyben a többi között a »kutyabőrről« mondott s félreértett szavait magyarázván, Széchenyinek válaszolva ezt mondá: »a szegény református praedikátorok és a bocskoros nemesember viskóiban tartatik fenn a nemzetiség, de korántsem az aranygyapjas vitézek, nem a többi lovagrendek nagykeresztesei s

Digitized by Google

schon längst entbehrte. Nehmen Euer Durchlaucht, meinen aufrichtigsten, tief gefühltesten Dank. Meine Gesundheit ist sehr geschwächt, eine augenblickliche Gefahr soll jedoch — wie alle Aertzte, die ich befragte, mir versichern — meinem Leben nicht drohen. Solche Anfälle, wie der mich vor einigen Tagen zu Boden warf, hatte ich bereits mehrere in meinem Leben, vor zwölf Jahren zum letzten male. Und was sonderbar ist, ich befand mich sodann eine lange Zeit ungewöhnlich wohl danach. Auch jetzt fühle ich mich gar nicht übler als vor dem Anfall und bin nach wie vor zu einer ununterbrochenen Activität mit hinlänglicher moralischer und physischer Kraft ausgerüstet. Was sich aus diesem Landtag und überhaupt nach dem Landtage in Ungarn entwickeln wird, ist schwer vorauszusehen; Geregeltes, Geordnetes aber wahrscheinlich nicht. Es muss demnach viel, sehr viel und Excentrisches geschehen, damit sich nicht alles in ein complettes Wirrwarr auflöse. Ich pflichte Euer Durchlaucht vollkommen bei, dass die Gegner unseres vaterländischen Fortschrittes Guerilla's gleichen, unter welchen keine Einigkeit sein kann. Da andererseits jedoch das Böse gewöhnlich ansteckender ist. als das Gute Anziehungskraft besitzt, so müssen die Gutgesinnten einen festen Anhaltspunkt an der Regierung haben, da sie sonst am Ende mit dem besten Willen, dem Drange der Umstände und dem nie rastenden Eifer der Agitatoren vielleicht nicht wiederstehen dürften. Was meine Person betrifft, so können Euer Durchlaucht überzeugt sein, dass weder Volksgunst, noch die Gefahr, in der mein Leben schweben dürfte, vermögen werden — sollte ich auch durchaus keine Unterstützung finden —

---

nem a belső titkos tanácsosok által«. Ezen szavak hallatára Széchenyi István elaléltan összeesett. Zay ezen szavaival a grófot, őseit és főkép atyját sújtotta. Ez esemény hirére Metternich Kelemen herczeg október 4-én részvétiratot intézett Széchenyi Istvánhoz, a melyre a most közölt levelet küldötte Metternich herczeghez. A levél német eredetijét kiadta Falk Miksa az Oesterreichische Revue 1866-ik évfolyamának 5-ik füzetében 47-ik lapon: »Graf Stephan Széchenyi und seine Zeit« cz. czikksorozatában. Ugyanezen czikksorozat magyar fordításában: »Széchenyi István gróf és kora« czímű könyvben 1868. 183-ik lapján.

Digitized by Google

meinen ehrlichen Absichten eine andere Richtung zu geben, als die ich beobachte, seitdem ich von der Loyalität einer allerhöchsten Regierung so tief durchdrungen bin. Ich wünsche zu wirken, — können mich Euer Durchlaucht brauchen, so zählen Sie auf meinen Muth und meine Ausdauer. Gott lasse Sie noch lange, zum Heile der Völker Oesterreichs, leben. Dies wünscht mit der tiefsten Ehrfurcht und der treuesten Anhänglichkeit Euer Durchlaucht aufrichtigst huldigender Diener

Széchenyi.

296.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. október 6.

Barátom, ma volt a Védegyleti közgyülés. Tegnap még erővel alá akarták velem iratni. Mert nem teheték — ráfogták és azt mondák: aláirom, sőt írtam. Én fiascot látok a dologban vagy *Végegylet* lesz belőle. Én is benn valék a közülésben ma . . . tele voltam szólással . . . Ich fühle, nie hätte ich besser gesprochen . . . de még sem szólottam. Tán jobb volt. *Szó ezüst, hallgatás arany.* Wir bleiben die besten Freunde mit den *Aeussersten.* Tán azért, hogy sokan gondolják, mint ha aláirtam volna.

Kérem Önt, terjeszsze, mennyire lehet, Jelenkor, Nemzeti, Budapesti Hiradó által — és szóval és minél elébb — hogy én nem írtam alá; mert politikámmal ellenkezik — nem tartom üdvösnek etc. etc. *De nem az én nevemben,* de így »Hiteles kútfőből tudjuk, hogy« etc. etc.

God bless you. Széchenyi.

297.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. október 7.

Barátom, ma nagy győzelmem vala, a birhatási jogot elfogadtatám a főrendeknél; úgy hogy, ha felsőbb helyen kedvezést nyer, ezentúl kiki szerezhet ingatlan tulajdont, mint a nemes

Digitized by Google

ember. A Keglevich-conferentiában szinte *unanimiter* visszautasíttatott, az oppositió aludt . . . *én hatalmas szónoklattal* betűszerint mindent magammal rántottam. E törvény s pedig lesz belőle — miután a hivatali nyelv ezentúl magyar — többet ér, mint adó, város etc. etc.!!! Es wird sehr viel Sensation machen! Sagen Sie einstweilen nichts davon, höchstens meiner Frau. Eine indiscrete Freude könnte manche confus machen.

Gondolja csak — ez is köztünk — Metternich saját kezével írt igen nyájasan, mikép volnék etc., a fejedelem pedig Gervay által iratott, um sich zu erkundigen, wie es mir geht!

53 Jahr bin ich alt geworden! Solch Jahrems erfuhr ich nicht! Und warum jetzt? weil ich $^1/_2$ gestorben bin. Es gibt Menschen, die ihre Aepfel nur dann essen, wenn sie in Fäulniss übergehen. Unsere Regierung betrachtet uns für Aepfel. Azonban veszem ennek hasznát, mennyire csak birom! Göd e pillanatban még nem Montleardé. Lónyai megbánta, hogy hamarkodott. Tán visszaviszi a dolgot; de már többé nem viheti oda, hol megcsíphettem volna, ha saját eszem szerint cselekszem és nem kérek tanácsot etc.

Ha meglesz »Jó«, ha nem, az is jó — én így vélem — de így is érzek.

Szegény Gegő, kinél e pillanatban valék, haldoklik. Fertelmes a baja és minden pillanatban fulladoz!

Isten áldja. Ezen ide kapcsolt levelet kérem adja feleségemnek. Október 5-ik sorait vettem.

Széchenyi.

Hradetzky számára küldöm az ide csatolt »Mandatum transmissionalét«. Reméllem engedelmeskedni fognak az »*Ildomosok és körülnézők*«, ha pedig nem, súgja meg Fehrnek; de saját compromissiom és Ön compromissiója nélkül, hogy verje erővel a netaláni executiót vissza! Ohó! Mr. Valeró!

Isten tartsa!

Köszöntöm Heinrichet etc. etc. Vodianer fizet W.-ért? Ha nem, írna. — Kéretem Vodianer W.-nek »Ob er soll und darf?« Egészségem tűrhető; csakhogy fejemmel van most bajom.

Digitized by Google

298.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. október 9.

Barátom, ide mellékelek egy kis paquetet, olvassa át. Látni fogja, mirűl van szó. Sherry bort hozatok Károlyi Györgygyel. Ez Pestre jön. Ott lehető legolcsóbban meg kell szabadítani a 30-ad körmeibűl, és addig is pinczébe zár alá. Das Übrige wird sich finden.

Az ide mellékelt levelemet feleségemnek. (A levelet elküldöttem a postával, tehát levél helyett a kis csemegét.)

Ma resolutiókat várunk. November 1-ső napjaiban vége. Nagyon nagy kár, aber es ist *kommoder* und *bequemer*. Ó Istenem, quam parva sapientia regitur mundus!

Október 7-iki sorait vettem. Köszönöm, hogy a gődi dobverésrűl tudósított. Ich werde machen, was ich kann. Noch ist nichts entschieden. Brávó zárgát Nr. 3. Radanovics Lajos felmondotta a 2000 pengőt. Izenje meg testvérének, hogy a pillanatban, mikor Lajos maga hozza vagy *bizonyságok által erősítve*, hogy cedálta az obligatiót, ezt nékem átküldeti, tüsténti kifizetem a pénzt. R. Lajos quasi megtébolyodott házamban.

Tán elcsalták tőle az obligatiót testvérei és ki akarják tudta nélkül csikarni a pénzt. Wir müssen sehr behutsam zu Werke gehen. A felveendő 10,000 forintrúl e napokban teszek. Addig Isten áldja.

Széchenyi István.

Teleki levelét is kérem. Az Akadémia költségén útnak.

299.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. október 10.

Barátom, ide csatlom a pesti kalmárság adóslevelét, melyre fel lesz veendő 10,300 pengő frt.

Megmondom, ezen sommával mi lesz teendő.

Digitized by Google

1. Havassal szólván, ez azt mondá: »Igen biztosan lehet a Pesti bankba, melynek Ürményi az elnöke, részvények fejében pénzt elocalni. Azt mondván: 10 részvényt tán veszek à 500 forint pengő NB. alpári, a mi 5000-et tenne. Erkundigen Sie sich, wie es mit diesen Papieren steht és ha biztosak és 6-ot hoznak, praeveniálja Havast és hozza ezt — mint mondám — rendbe. Maradna még 5300 pengő. Ezekkel 1. le kellene fizetni azon 2050 pengőt, melyet Derra előlegezend és melyet ekkép illő provisio mellett csak quasi három hétre kellene felvenni, also gar nicht durch Sina. Vielleicht könnten Sie von wo anders diese 2050 fl. bekommen!! 2. a fenmaradó 3200 forintot kézben tartani, míg erről rendelkezni fogok.

Ide csatlok elvégre a ház Nr. I. építésre szükségest pro október 15-ik, ez utolsót Heinrichnek kell átadni szíves köszönetem mellett. Ugyan, hogy épül házunk?

Délután.

Mai főrendi conferenciában az végeztetett a balparti Ullmann-féle út végett, *az én propositióm szerint*, hogy 1. biztosíttassék az egész vonal 2 perczenttel . . . de a fizetés csak akkor kezdődjék, mikor a *Pest-debreczeni út kész;* 2. hogy a jobbparti el ne tiltassék; 3. hogy kellő garantiát adjon Ullmann az út építése végett, vagy Rothschild és Sina legyen vezér.

Ullmann, ki Bécsből jött, »dul-ful«. Az oppositió Batthyány Lajos és »*Fark*« (Schlepp . . . hogy lehet mondani magyarul?) nem akar sem jobb utat eltiltani, sem garantirozni a *Védegylet végett*. Igazi komédia! Ich unterhalte mich deliciös . . . Holnap czifra gyűlés lesz! A birhatási jog, minden honfi által . . . ma a rendeknél vétetett elő . . . és a főtáblai végzés elfogadtatott.

Gegő ma éjjel, kimondhatlan kínok közt, meghalt.

Good by.

Széchenyi István.

A Dercsényi-féle juhokat etc. nem vehetem meg. Még nincs semmi eldöntve!

Digitized by Google

300.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. október 15.

Barátom, már jó ideje, hogy nem hallok Önrül. Mit csinál a híd? Mit Clark? Mit a malom? Mit a ház? Kérem, mondjon ezekrül néha egyet s mást.

Tegnap olvastatott itt el a terminus praeclusi november 10-re. Én — egészen köztünk — nem hiszem most az országgyülés végét deczember első napjai előtt.

Már nem kételkedem, hogy van magasb láthatlan hatalom, mely vérünk felett őrködik! Mert hogy annyi szétvonó szamár közt, mint a mennyi nálunk tesz és *nem tesz,* valami kiemelkedhessék a Chaosbúl. igazi csuda! pedig fog kiemelkedni egy és más!

Isten veletek.

Széchenyi István.

Ugyan ki vette meg a Dercsényi birkáit etc. etc. etc.?

Kérem, szóljon néha Berthával és közölje mind azt velem, mit Gödrül tud.

301.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. október 23.

Főrendi terem.

Barátom, 21-iki sorait vettem, számadással együtt. Ide mellékelek egy »Jót« ezer pengőre. Vegye kezeibe a pénzt. Das Übrige wird sich finden.

Többi közt, egészen elvesztettem kedvemet a 10 darab magyar Bankjegyre. Miután már nincs ilyes fityegő állapotban való részvény, de Havas jó móddal szerezhetne efféléket... inkább lemondok; mit kérek Havasnak azon ürügynél fogva jelenteni, hogy a Zalay-féle házat 1845-ben meg akarom kezdeni. Csak azon esetben tennék tán kivételt, ha azt állítanák, dass ich

Digitized by Google

für Actien gebeten und hiedurch mein Wort quasi verpfändet habe.

Quod esset adprobandum.

Raitsnak versei már meg vannak írva, és be is kötve?

Isten áldja

Széchenyi.

Ej ej, még sem tetszik nékem, hogy ezen nr. 3. annyit bomladozik! Mit művel Clark A.?

Az országgyűlés — ha valami Deux ex machina nem pattan ki — bizonyosan be lesz végezve Nov. 10-ikén.

God bless you.

302.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1844. október 25.

23-iki soraira ennyit:

Tehát vegyünk 10 részvényt tüsténti kifizetve a Banqueban, ha NB. Ürményi és Havas *igen kívánja;* mert ha nem, inkább dugjuk épületbe.

A Védegyletből csak *Végegylet* ne legyen. Itt azt beszélik: Kossuthnak is volt már baja miatta.

Van ebben valami.

Széchenyi István.

303.

Tasner Antalhoz.

1844. november 2.

Főtábla.

Batthyányi L. sürgeti, hogy fizetném be járandóságomat a pesti czukorgyárra. Kérem teljesítse etc.

Közös teherhordás elve, melyet alkalmazásban felette nagy ügygyel-bajjal keresztülvittem a főtáblán, alkalmasint hajótörést szenved a rendeknél.

Digitized by Google

Az oppositió dönti meg! Bravó! Minden reményem azonban még meg nem szünt.

Irjon a hidrúl etc. etc.

Széchenyi.

304.

Tasner Antalhoz.

Mágnási terem, 1844. november 4.

Barátom, vettem Önnek nov. 1-ső levelét.

Röviden ezeket: Bravó számadás! Mindennel egyet értek.

Tartsa az egészet kézben — és nov. 15-én előlegezze a házépítésre a szükségest.

Lehetetlen, hogy ne legyen Bordeaux bor pinczéinkben Kérdezze Auer-nőt; és szegény Gyra számára mindent.

God bless you.

Széchenyi István.

Különösen jól vagyok a politikai események ugyancsak magas habjain! Mi lesz egyből másból, tudja az ég. De nem alszom és lábaimon állok.

305.

Schedel Ferenczhez.

Pozsony, mágnási terem, 1844. november 4.

Barátom Önnek okt. 30-iki soraira sietek válaszolni.

Az országgyűlés végét: e folyó hó 10-én üljük, *ha üljük!* E tekintetben tehát az akademiai gyűlést illetőleg még várnunk kell.

Gyurcsányival tegnap beszéltem. »Tüsténti rendet teend, azt igérte.«

Ide rekesztem az aláirottakat.

Sietve Széchenyi Istv.

Digitized by Google

306.

Szentkirályi Móriczhoz.

(m. k.) Pozsony, 1844. november 9.

Tisztelt honfitársam!

Fogadja On e sorokat engedékeny hangulattal. Esküszöm, őszinte kebelből fakadnak azok. Ma a közös teherhordás és felelősség alapját megvethetjük. Ámde, ha elsurran fölöttünk e nap, tudja az ég, mikor fog mutatkozni ily alkalom megint; s azért ragadjuk meg.

A két tábla közti különbség egyedül a somma, és az, hogy főrendek az initiativa megemlitését ezuttal kihagyandónak vélik.

Mi az elsőt illeti: magam is szerettem volna, hogy azon somma fogadtassék el, melyet a Rendek proponálnak. Ámde nem volt kivihető. És az elvet tekintve, hogy t. i. a főtábla nem kisebbitheti azon sommát, melyet a rendek ajánlanak, azt most és a mostani körülményeink közt ki nem vivhatni.

Mi pedig az initiativát illeti: nem lényeges dolog, hogy az most megemlittessék, mert hiszen »Wenn nichts gesagt wird, so verstehet sich's von selbst, dass es beim Alten bleiben, und die Ständetafel in der fraglichen Angelegenheit eventuel toties quoties initiiren wird.«

És e szerint, Istenért csak egyesség a két tábla közt. »Két nyulat egyszerre nem foghatni,« igy tartja a példabeszéd. De nem igy van; mert ez alkalommal a közösség és felelősség elvének alapja megvethető. Istenért ne bibelődjünk tehát mással. — Ha megegyezünk, s kivált ha ma megegyezünk, bizonyos a diadal. Mert a kormány vagy nem hágy időt és re infecta eltaszit, vagy felel, és jót vagy rosszat felel; mindegy. Az, a miben a két tábla megegyezett, az előbb-utóbb bizonyosan kivívja magát, ha van még élet bennük. Midőn ha meg nem egyezünk, és kivált ha ma meg nem egyezünk, nem a kormányra, de ránk, egyik vagy másik táblára, esik a büntető közvélemény súlya.

Tegnap estve nagy üggyel ugyan, de azt hiszem meglehetős rendbe hoztuk a vallási kérdésbül eredt ingerültséget. Ez tán

Digitized by Google

csillapitni fogja a kedélyeket. Én most ujabbrúl senkivel nem szólottam. Mint én látom és hiszem, most az egész dolog Ön kezében van. *Wollen Sie*, so legen wir heute gewiss zwei herrliche Grundpfeiler einer schönen Zukunft.

Én mindenre kész vagyok; ha Ön akar velem szólni, vagy azt kivánja, másokkal szóljak, megyek, futok etc.. hová parancsolja. Most van ideje győzni, most mikor legtöbb azt mondja: »Elveszett minden.«

Őszinte tisztelettel

Széchenyi István m. k.

Pozsony, 1844. november 9-én.

307.

Tasner Antalhoz.

Mágnási terem, 1844. november 10-ik.

Barátom, csata végén vagyunk. Alkalmasint elveszítjük ... de én még nem félek és még nem desperálok. Egyébiránt, bár így, bár úgy, én mindenre kész vagyok.

Országgyűlés bevégeztével Sopron, Czenken és Bécsen át — Pestre sietek.

Addig kérem: beszéljen Havassal ... én alpari, ha lehet, kivánok 10 bankrészvényt.

Széchenyi.

308.

Kossuth Lajoshoz.

Pest, 1844. november 16.

Tekintetes Táblabíró úr!

Ön mint értésemre jutott, nehány nappal ezelőtt a Pest-megyei gyülésben azt nyilvánítá felőlem, hogy jóllehet a fiumei vasut-ügy őszinte pártolójának vallám magamat, még is én volnék annak legfőbb megbuktatója.

Én nemcsak kisebb körben, de Pozsonyban is a nemzet színe előtt igen, azt mondám, hogy őszinte bajnoka vagyok, sőt

Digitized by Google

leendek is a fiumei ügynek. Ámde emberségesen meg is állám szavamat — rajtam nem múlt — és még ezentúl sem teendek arról le — melyet egyébiránt még éppen nem tartok megbukottnak.

Kérdezem ennélfogva Önt, mily joggal becstelenít Ön engem le? Engem, kinek nincs szokásomban még kényszerítve is hazugságot mondani, és annál kevesebbé ilyessel minden ok nélkül állni elé? Méltóztassék ezt felvilágosítani.

Széchenyi István.[1])

[1]) Igen fontos és nagyérdekű azon levélváltás, mely a fiumei vasútügyre vonatkozólag Széchenyi István és Kossuth Lajos között keletkezett, mely jellemzően ecseteli azon individuális álláspontot, melyre ezen ügyben egymás ellen, nem principiális, de személyes indokoknál fogva helyezkedtek. Nem tagadhattuk meg magunktól, hogy az illető két levelét Kassuth Lajosnak is ne közöljük, s mintegy megvilágítsuk azon érdes személyi viszonyt, mely közöttük létezett. Széchenyi Istvánnak ezen felszólító levelére Kossuth Lajos a következő sorokkal válaszolt:

Méltóságos gróf úr!

Kimondhatatlan jól esnék lelkemnek, ha arról meg tudnék győződni, hogy a fiumei vasút iránti törvény elmaradása nem Méltóságodnak tulajdonítható; de, fájdalom, tiszta lelkiismerettel meg vagyok győződve, hogy ez ügy megbuktatásában Méltóságodnak nagy része van. Ezen meggyőződésem nem sejtelmeken, nem mende-mondákon, hanem az ország szine előtt történt nyilvános tényeken alapszik. Tudva van előttem Méltóságodnak ez ügy iránti nyilatkozata az országos finanz-választmányban, tudva azon jelenet, mely Méltóságod és a fiumei kormányzó között azon alkalommal közbejött; de ebben semmi nyomatékot nem helyezek, mert az nem nyilvános tény és sokkal előbb történt, mintsem Méltóságod a fiumei ügy pártolására nyilatkozott volna; azt sem említem, hogy csaknem minden ember, ki Pozsonyból lejött, azon vallomással jött le, hogy a vasutak ügyében általában, különösen pedig a fiumeinek is megbuktatásában, Méltóságodnak nagy része van; ez mind nem volna elegendő alap arra, hogy én, ki ott jelen nem valék, magamnak a dologról meggyőződést képezzek.

Az én meggyőződésem Mélsóságodnak a főrendi táblánál tartott, a naplóban és hírlapokban olvasható nyilatkozatain alapszik. Nézetem szerint ez ügy felirásba csak november 10-én mehetett, tehát az országgyűlés berekesztésére kitűzött napon, azaz oly későn, miszerint az idő rövidsége a kormánynak ürügyet nyújtott a dolog iránt szépszerivel hallgatni. Ezen késedelmet pedig Méltóságod okozá, mert Méltóságod indítványozá, nem csak

Digitized by Google

309.

Kossuth Lajoshoz.

Pest, 1844. november 17.

Tekintetes Táblabíró úr!

Én véleményemet Önről mindég őszintén kimondám, és jövőben is tenni fogom — hanc veniam petimus damusque vicis-

első, hanem másodízben is, tehát a veszély végperczében azt, hogy a RR. javaslatának részletei a fő RR. által el ne fogadtassanak; Méltóságod indítványozá a felirást késleltető módosításokat, tehát — voltak bár ezen módosítások jók vagy nem jók, mindegy — Méltóságod okozá, hogy a felirás elkésett; hogy a kormánynak ürügye támadt a dolog iránt nem nyilatkozni. Ez a bukásnak története. Nem akartam én s nem is akarom ezt ügyetlenséges szándoknak tulajdonítani, vesék titkaiba csak az isten lát: én szándékot soha sem gyanítok, mint Méltóságod, tekintélyének egész súlyával tőn velem közel két éveken át számtalanszor; eszembe sem jutott, s nem is jut Méltóságod ezen eljárását olyasminek tulajdonítani, a mit Méltóságod a 256-ik főrendi ülésben gróf Zichy Ödön ellenében ekként méltóztatott kifejezni: »az is a parlamentáris taktikához való, miszerint hogy ne sikerüljön valami, olyasokhoz folyamodunk, mik a dolgot megakasztják«. Ez szándokot gyanusít, én ezt soha nem tettem, s nem is teszem, azt nem hozom fel meggyőződésem alapjául, hogy valamely ügynek oly pártolása, miszerint azt mondjuk, hogy »én ez s ez ügyet pártolom ugyan, de nem tartom igen jónak, azt hiszem, hogy a nemzet meg fog az iránti várakozásában csalatkozni, s azért igen igen nagy óvatosságot ajánlok«: hogy — mondom — ily pártolás igen kevéssé különbözik a nyilt ellenzéstől, kivált midőn oly magas állású tekintélytől jó, kinek véleménye azon körben, melyben szól, a többség sympathiája felett határoz oly ügyben, melyet annyi ellenséges elemek ellenében csak köz sympathia menthet meg, s oly perczben, melynek minden pillanata az elkésés veszélyét rejti magában; — csupán a mellett kivánok maradni, hogy Méltóságod módosító indítványai okozák a felirásnak elkésését, s az ügyet ezen elkésés buktatta meg; mert jött volna jó vagy rossz királyi válasz, mindegy, csak tétetett volna a kormány azon kénytelenségbe, hogy válaszát meg ne tagadhassa, még mindég nem volt volna lehetetlen, a fejedelem kijelentett akarata nyomán a dolgot megmenteni, de így körülményhezi minden alkalmazás lehetetlenné vált. Azt méltóztatik mondani, hogy az ügyet Méltóságod nem tartja megbukottnak: isten adja, hogy így legyen. Én, ha megfontolom, hogy az ausztriai vasút már Gráczig megnyittatott, s hogy jövedelmi garanczia nélkül a fiumei vasútra külföldi tőkepénzesek nem

Digitized by Google

sim — de hogy önt olyassal vádoltam volna, vagy vádoljam, mikép egy-egy specialitásra nézve mást igér és mást teszen, ily alacsony ráfogással én Önt soha nem illettem.

A kik tudják és ismerik a fő-táblai conferentiák volt állását — s pedig vannak ilyenek többen, mindenek előtt maga a tengermelléki kormányzó — bizonyítni készek lesznek, hogy senki nem dolgozott Fiume mellett oly őszintén mint én, sőt ha én nem vagyok, tán nem is megy fel a felivás soha is.

Nem is átallom ennélfogva ezennel kimondani, hogy az, ki Fiumét illetőleg nyilatkozatimban és tetteimben — ügyetlenséget vagy fel nem foghatót lát, ám tessék — de kaján szándékot, mellékes czélt, vagy szó nem tartást hirdet, nem egyéb mint alacsony rágalmazó, és becsületemben gázoló hazug!

Mondtam igen, — s pedig Gr. Zichy Ödön ellenében, hogy néha legjobb tactika, időből kifogyasztani az ellenfélt, mikép ügye megbukjék. Ám de ha valaki őszinte bajnokságát igéri valaminek elősegítésére, és ily tactikát használ, az nyomorúlt gyáva.

---

akadnak, a bécsi piacz pedig, — mely különben is 50—70 millió industriális papirosokkal el van öntve, ezen vasútra, melynek csak eszméjét is szintúgy gyűlöli, mint a védegyesületét; — pénzt adni bizonyosan nem fog. Én mindent megfontolva, az ügyet bukottnak hiszem. Isten adja, hogy csalatkozzam. Én rég megszoktam nem siker reményében, hanem kötelesség érzetében dolgozni, s azért iparkodni fogok, realizációjára munkálni ép oly hűn s ernyedetlenül, mint ha megbukottnak nem hinném.

Ezekben megadám a kivánt felvilágosítást. Nem titkolhatom el egyébiránt csodálkozásomat, hogy Méltóságod azt, miszerint én Méltóságodat ezen ügy megbuktatójának hiszem és vallom, a »becstelenítési, hazugságról vádolási« mezőre viszi át. S ezt Méltóságod teszi, ki a gyanusítás rendszerét ellenem tanúl állította fel s engem a háziadó megbuktatójának (!), nemzetgyilkosnak, Robespierrének stb. kiáltott ki; én ezt nem viszonozám, viszonozni soha sem fogom, de sokkal inkább érzem alkotmányos polgári jogomat, hogy sem nemzetem bármily törvényhozójának az ország szine előtt mondott szavait és nyilvános tetteit, szabad véleményi birálatom alá tartozónak ne hinném. Mely jogomat nem titkon, nem szögletek homályában, hanem nyilvános válaszra, tárt nyilvános helyen gyakorolni is fogom minduntalan.

Ki egyébiránt tartozó tisztelettel maradok Méltóságodnak Pesten, november 16-án 1844. alázatos szolgája Kossuth Lajos.

Digitized by Google

S ha ilyest tesz felőlem fel, annak fejére visszalököm e gyűlöletes imputatiót százszorta.

Mily értelemben nyilatkozott egyebiránt Ön felőlem: tehetségemet vagy adott szavam szentségét gyanusítva, azt nem tudom és megvallom tegnapi soraiból tisztán ki nem vehettem.[1]) Minden

[1]) Széchenyi levelének eme sorai indító okúl szolgáltak Kossuth Lajosnak, nov. 17-iki levelének magyarázatába bocsátkozni, s azt másnap, nov. 18-án e következő, felette érdekes sorokban tolmácsolja Széchenyinek:

Méltóságos gróf úr!

Tegnapi levelében azon kétséget fejezi ki Méltóságod, hogy első válaszomból tisztán ki nem veheté, mily értelemben nyilatkoztam Méltóságodnak a fiumei ügy körüli eljárásáról. Kötelességemnek tartom azon őszinteséggel, mellyel mint becsületes ember mindenkinek, mint férfiú akár kinek széles e világon, s mint Nagyságod halhatatlan érdemeit kedves vagy kedvetlen viszonyokban, örökké tiszta hazafiúi hálával tisztelendő magyar, különösen Nagyságodnak felelni mindig kész vagyok, kijelenteni, miként levelem szavaira betűszerint nem emlékszem ugyan, de nagyon szerencsétlenül kellett volna szavaimat választanom, ha Méltóságodnak igazán oka lehetne a felől legkevésbbé is kételkedni, hogy én szándoka tisztaságát kétségbe vonni távol voltam, vagyok és leszek örökké. Én azt hiszem, gróf Széchenyi Istvánnak minden magyartól, még attól is, kit — mint engem — éveken át szenvedelmesen üldözött, ennyit megkivánni erős joga van; oly joga, melyet semmi tévedések, miknek mindnyájan alávetve vagyunk, nem fognak soha megrendíthetni.

Engedje Méltóságod megjegyeznem, miként mindkét leveléből azt találom, hogy kedélye igen ingerült. Az országgyűlés végphasisainak szerencsétlen kimenetele minden hazafinak keserves okot ad, hogy kedélye ingerült legyen, de tagadhatatlan s én azt számba tudom venni, saját érzelmem után is, mert minden erőködésem sem képes lenyugtatni azon fájdalmas ingerültséget, mely november 10-ike óta csontvelőimet keresztülrázza. Isten adja, hogy ezen mindnyájunkkal közös bajon kívül, ne történt légyen semmi, mi különösen Méltóságodra ingerlően hatott, s tán szakadást okozhat vagy tágíthat, midőn összetartásra van szükség mindenek fölött. Nekem fáj, igen érzékenyen fáj, hogy Méltóságod mindkét leveléből gyanítanom kell, miként valami kellemetlen történhetett, mert Méltóságod »személye hitelének a mostaninál még lejebb szállását« veti szememre.

Ha híbázom, vegye Méltóságod mentségemül azon tiszta érzetet, mely tollamat vezeti s engedje véleményemet kijelenteni. Hogy ha Méltóságod azt hiszi, miként hitele némelyek előtt csökkent e honban, s ha gondolja, hogy e hitre némi ok s alkalom van, az egyenesen azon szerencsétlenségből

Digitized by Google

esetre különös, hogy éppen akkor, mikor én csak kevéssel ezelőtt nyílvánítám az itteni megyei gyűlésen, Ön iránti teljes bizodalmamat, s Önnek több ízben már kezemet nyujtám, hogy Ön éppen akkor gondolja maga helyén, személyem hitelét e hazában, azok

---

ered, hogy Nagyságod újabb időbeli politikájában annak, mit taktikának szokott nevezni, sokkal túlnyomóbb befolyást engedett, mint Magyarország körülményei engedik. Innen van, hogy Méltóságod a homlokegyenest ellenkező pártok viszonyos menagirozásánál, bizonyosan legjobb czélzatú, de kivihetben sisiphusi munkájában fáradozván, elleneinek bizodalmát mú ; nál s múltja által örökre garantirozott jelleménél fogva teljes mértékben meg nem nyerheté ; politikai barátai bizodalmát pedig néha-néha megütközővé, nem mondom ingadozóvá tette ; mert voltak lépések, melyeket annak, ki csak a nyilvános dolgokról itélhet (pedig az egész nemzet ilyen), érteni nem lehetett, érteni annál kevésbbé lehetett, miután Méltóságod maga nyilvános helyen tőn oly vallomást, hogy a közelmúlt évek történetében sok, mit az egész nemzet mindennek hitt, csak taktikának nem, semmi egyébb nem volt más, mint taktika. És e nemzetben, mely oly örömest tekint fel gróf Széchenyihez, sokan valának — engedje megmondani sokan vagyunk (én is ilyen vagyok, im vétkem vallomását hozom menekésül) sokan vagyunk, kik megdöbbenve kérdezzük önmagunkat : boldog isten ! Ki adja kezeinkbe Ariadne fonalát ? Ki mondja meg, mely mértékhez szabjuk itéletünket ? Lássa meg Méltóságod, én magam is ekként valék a fiumei vasútra nézve, midőn a múlt pesti gyűlésen, a vitatás hevében, ama neheztelt egy-két szót mondám. Méltóságod tudja, mily herculesi munka, valamely ügyet, melynek jóságáról meg vagyunk győződve, annyira vinni e honban, hogy 42 megye által pártoltassék. Én a fiumei ügyet ennyire vivém és — istenemre mondom — nem alávaló kérkedésből, ez ügy előkészítése materiális áldozatomba is került. Végre keresztül víve ezerféle nehézségeken, a RR. által pártoltatik, a fő RR. által előbben elfogadtatik ; minden perczhez az elkésés veszélye csatlakozik, és ezen végperczekben gróf Széchenyi István és mindig gróf Széchenyi István teszi a késleltető módosításokat, melyek körül a többség összpontosúl. És én fájdalmasan kérdém magamat : miért teszi ezt ő, és mindig ő ? — Nagyságod azt méltóztatik mondani, hogy Méltóságod nélkül a dolog felirásba sem ment volna. Szentirásként veszem e szavát és meleg hálát mondok érette ; de én, de az egész nemzet, csak a nyilvános adatokból itélhetünk. S nem kimondhatlan csapás-é, ha a nyilvános adatok olyanok, hogy erőszakkal tévedésbe vezetnek ? hogy igazságtalanná tesznek ? hogy bántalmakig visznek az iránt, kit oly örömest szeretnénk soha sem bántani.

A ki téved, az csak gyarlóságot követ el, de a ki tévedését makacsúl vonakszik bevallani, az már vétkezik. Én, megvallom, okosabban teszek vala, ha a fiumei ügy bukása felett fájdalmamat kijelentem a nélkül, hogy

Digitized by Google

előtt a mostaninál még lejebb szállítni, kik vak hevükben, vagy felületességükben, sem a dolgok bonyodalmiba látni, sem azt elgondolni: »hogy valjon mi fekszik a hegynek más oldalán,« nem képesek! ki többnyire tartozó tisztelettel maradtam Önnek

kész szolgája: Széchenyi István.

Nagyságodat említeném. De hogy mi vitt az említésre, annak kulcsát a fentebbiekben kezébe nyújtám Nagyságodnak. És miért teszem én e vallomást? teszem azért, mivel Nagyságod arra emlékeztet, miként nem rég iráutami teljes bizodalmát fejezé ki s nekem több ízben már kezét nyújtá.

Ez emlékeztetés eléggé gyöngéden történt, de engem mégis önmagam előtt megpirított, valóban — mondom — gyöngédtelen valék, hogy személyt tekinteni soha nem szokott elvszigorúságomnak oly kifejezést engedék, mely méltóságodnak ily emlékeztetésre jogot adott.

Nekem nehéz hibám, hogy igen nehezen tudok felejteni. Méltóságod irányában igen sok van, mit az árva hon javáért felejteni kötelesség. Igyekezni fogok szem előtt tartani, hogy kötelesség.

S most csak egy óhajtást engedjen gróf úr nekem. Méltóztassék maga körül elfogulatlanúl széttekinteni; isten adja, hogy kedvelt rendszerét, kerüljön bár nagy resignatióba, mert ha kedélylyel átgondolt ösvényt elhagyni nehéz, — isten adja, hogy kedvelt rendszerét a szentségtelen viszonyoknak áldozatúl hozva, Méltóságod meggyőződjék, miként azok, kik e hon javáért nem akarják, kik csáboknak nem, csak kénytelenségeknek engednek, hogy tehát e compact erő csak az, a mi Méltóságod hazafi szándékait czélhoz segítheti; hogy tehát a taktikának ösvényén kevesb eredményű azon járulék, mi az ellentáborból megszerezhető, mint minő a saját táborbani veszteség.

Engedje méltóságod, hogy soha se legyünk azon szomorú kénytelenségben, miszerint »a hegy másik oldalának« titkaiba vetett vak bizalomra legyen szükségünk; hogy Méltóságod nyilvános lépteit helyesen felfogjuk s megértsük voltaképen; és gróf Széchenyi Istvánnak soha sem leszen oka hinni, hogy személyének hitele, polgártársainak bizalma, a képzelhető legmagasb foknál csak egy vonallal is alább áll.

Én hízelegni nem tudok gróf úr! lelkemre mondom, ezt csak a hon javáért említem, azon hon javáért, melyet Méltóságod oly hőn szeret, de hőbben nem szeretheti mint én.

Szerencsétlennek érezném magamat, ha Méltóságod e soraimat félreértené. A múltakat tudni fogom felejteni; — ezt tán nem tudnám. Fogadja polgártársi érzelemmel igaz tiszteletem őszinte kijelentését, melylyel — legyen bár személyes ellenségem — Nagyságod iránt mindig viseltetni fogok. Méltóságodnak Pest, nov. 18-án 1844. alázatos szolgája Kossuth Lajos.

Digitized by Google

310.

Kossuth Lajoshoz.

Pest, 1844. november 20.

Tekintetes Táblabíró Úr!

Önnek folyó nov. 18-iki sorai kielégítnek. Fogadja őszinte köszönetemet.

Ingerült állapotban vagyok, nem tagadom; de bizony mondom nem annyira az országgyűlési végeredmények miatt vagyok annyira ingerlékeny — mert ezek inkább búba sülyesztenek — mint némi egyenesen személyem ellen gördített méltatlanságok következtében, melyeket nyilvánosan megbosszulni nem engedé hazafiui kedélyem. S ez nagy kín; mert ki tudja, nem sokára lesz-e több becsületünk a hazában bár nemzeti — bár egyénileg. mint a mennyit kiki köztünk magának meg fog őrizhetni.

Mi politikai eljárásomat illeti, Ön azt hiszi: »Nem gazdálkodom honunkat tekintve tehetségemmel és erőmmel lehető legmagasb kamatra.« És ez meglehet. Ám de ha ön úgy látná politikai bonyodalmaink és külviszonyaink kártyáit, mint én látom. akkor tán, sőt alkalmasint, azt fogná mondani, hogy én, mindent mindenben véve, és ha saját személyem nem a fő czél, csak azon uton járulhatok egy végképi diadalhoz, vagy tán jobban mondva: egy végképi diadal elkészítéséhez, a mely után járok.

Adja ránk áldását a mindenható!

Széchenyi István.

311.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pest, 1844. november 20.

Különösen tisztelt Barátom!

Legutolsó 6 hétben annyit dolgoztam, aggódtam, szenvedtem, hogy tudom nem fogsz rám neheztelni, ha október 15-ikén írt soraidra csak most válaszolok. Az adó ügye, a felelősségnek és köz teherviselésnek elvével, az országgyülés végnapjaiban meg-

Digitized by Google

bukott. Alig hihetem még most is! Oly közel a diadalhoz, és elvégre megveretve, rútul kijátszva! — Soha magyar nagyobb bűnt nem követett el; pedig kezeinkben volt a diadal, — s vérünk jobbjai lökték el! Még mindig nem tudom megemészteni, még mindig nem lelek pontot, hol helyreüthetendőnek vélném az elkövetett iszonyatos hibát. — Ej be jól esnék most Veled szólhatni; tudom, vígasztalást lelnék társaságodban, mert alkalmasint erősebben le vagyok verve mint te! — Oly közel a révpart, és tőszomszédságában bukni el — valóban aggasztó.

Szives soraid által szememre látszol vetni, mintha szellemi segítségedet semmibe se venném, és egyedűl csak idejöveteledet sürgetném vala. Nem, Barátom; én nem csak kevésbe nem veszem, de nagyra méltatom szellemi pártolásodat, és ha ittléted után sóvárgok, azt valóban csak azért cselekszem, mert midőn meg vagyok győződve, hogy sehol nem lelhetnék lelki és testi sebeidre czélszerűbb írt, mint itt, egyuttal azt is erősen hiszem, mikép szellemileg sem működhetnél honunk előmenetelét tekintve nagyobb sikerrel, mint szinte e középpontban. — Körülményeink naprúl napra erősebben egybebonyolódnak; egyik erre, másik arra huz; egybefüggő működés volna ennélfogva főkellék; ámde ilyest szóval is alig, és annál kevesebbé lehet levelezés által eszközleni. — S im mint mondám, ez oka drága Barátom, miért sürgetem most és miért sürgettem eddigelé is mindig idejöveteled és itteni letelepedésed! — Ha egyébiránt nem lehet, vagy Te nem így gondolkozol, hidd el, senki nem készebb nézetednek hódolni, mint én; és ez esetben írjunk minél sűrűbben egymásnak.

Én, mint érintém, egészen le vagyok verve, és még magam sem tudom, közelebbrűl mit mívelendek, hogy hátramaradt tehetségem és erőm egészen hiába el ne párologjon. Addig is, mig ujra fellépek pályára, ott küzdeni, küzdeni mig bírom, addig alábbrendelt ültetvényeink ápolásával töltöm az időt. Akademia, Híd, Gőzhajó, Verseny, Gőzmalom, Szederegylet, Orsovai-út, ez ugyan részint már mind lábon van, részint lábadoz, de azért mégis megkivánja a segédkezet; és így ezekkel lesz gondom, mig előttem tán nagyobb sphaera nyílik megint, ha nyílik. Mind erről írni fogok Neked.

Digitized by Google

Mi az erdélyi Verseny-díjnak egyesítését illeti a magyar nemzeti díjjal, elvárom elhatározó válaszodat. — Ha lehet, ne késsél vele, mert jó eleve hírül kellene adni.

Leveleidet illetőleg, egybe fogom azokat szedni, és azokkal kívánságod szerint cselekedni. Csak időt engedj, mert szinte elfuladok irományaim tömege alatt. Ez okbul bátor vagyok kérdezni: valljon január 28-iki leveledben — melyre hivatkozol — mit kivántál tőlem? — Én e leveledet, ugy tudom, vettem; de noha már mindenütt kerestem és egyre keresem, még sem vagyok képes fellelni azt! Itt megtalálom, nincs kétség benne, mert alkalmasint *igen is jó helyre tettem;* ámde addig is, mig meg lesz keresve, ha emlékezel rá, kérlek, ismételd kivánságod, s ha tehetségemben leszen azt teljesítni, édes örömest teendem.

Az itteni tél alig ha kellemes leszen. A Védegylet két táborra szakítja az egész lakosságot. Én nem vagyok és nem leszek tagja, mert Bécsben »ujjhúzási« szinben jelenik meg: és ez nem egyez politikámmal. De azért »igen jó barát« vagyok a Védegyletiekkel, és ilyen maradok is, csak ő részükről ne jőjjön hátfordítás.

S most áldjon Isten! Én nem legjobban vagyok, nagyon öregszem, gyengülök, ámde azért még mindig talpon állok. Családom jól van.

Legőszintébb barátsággal hű barátod

Széchenyi István.

312.

Ismeretlenhez.

Pest, 1844. november 21.

Tisztelt Barátom!

Igen igen nagyon bánom, hogy f. hó 13-iki sorait csak itt s csak tegnap vettem.

Az illető püspököt időszakonként untig faggatám, a kérdéses tárgy végett, de megvallom az országgyűlési végperczekben nem tevém ezt, s pedig akkor lehetett volna látszatja. Ej, ej, bizony nagy baj!

Digitized by Google

Én Önért szivesen teszek mindent, ezt Ön tudja, ámde, nem hiszem, hogy én volnék azon személy, ki Önért legtöbbet tehetne; Pál és Lajos bátyám, meg Zichy Bódog, inkább megindíthatnák a jó püspököt, mert hiszen ha engem belsejében tán jobban becsül is, mint az érintett hármat, és in casu necessitatis körmeiben is többet bízik, azért a háromnak úgy szólván udvari és magasb összeköttetési szaga előtte tán nagyobb argumentum.

Ám de azért nem akarom magamat félrevonni. Tüsténtnap irtam Sztankovitsnak, és ennek utánna is szívesen megyek, futok, szólok, irok etc. Önt szolgálni. Cak tartson evidentiában, hogy valjon mit tegyek, mert ha ön a püspök által candidalva nincs, nem tudom lehet-e tenni valamint. – Irjon ehez képest.

Ön jó szerencsét kíván, s üdvözöl az országgyűlés jó eredményeért; én pedig fel szeretném akasztani, nem annyira magamat, mint az országgyűlési személyzet derék részét! — Már ben voltunk a kikötőben, és ott szenvedtünk hajótörést. Aggasztó! de azért se baj. Mert ha van élet e nemzetben — s pedig van — kettős erővel felsarjad az csakhamar, mit most szűkkeblűség, rövidlátás és kaján indulat otrombául elgázolt. Én nagyon el vagyok fáradva, de ki azt hiszi, már kifáradtam, az nagyon csalatkozik.

Henking ellen panaszkodik Ön, s igaz, szeles a frater, de ha én vagyok helyén, Tolnayt alkalmasint agyon ütöm. Oly nyelven vádoltatni, s oly nyelv nyílainak kitéve lenni, melyet nem értünk, engem legalább bőszültségre ingerelne.

Henkingre — minden hibáival együtt — szükségünk van, s ezért szükséges, hogy boldoguljunk vele. Én legalább így vagyok meggyőződve, s pedig úgy annyira, hogy vessék ki Henkinget, és büszke érzéssel magamtúl lököm az egés egyletet. Vezesse azt bár ki, én nem!

Ich bin ein guter Kerl, man muss mich aber nicht furios machen.

És ezért kérem önt, legyen annyi barátsággal hozzám, és legyen azon, hogy ebbéli dolgaink ildomosan és eszélyesen kellő vágásukba jőjjenek.

Áldja isten! Széchenyi István.

Digitized by Google

313.

Gróf Flahaulthoz.[1])

(e. f.) Pozsony. 1844. november 22.

Monsieur l'Ambassadeur!

Recevez mes excuses de ce que j'ai tardé aussi longtemps à répondre à vos aimables lignes du 16 de ce mois, mais j'avais l'intention d'aller moi-même à Vienne — où j'aurais eu le plaisir de discuter ce sujet intéressant verbalement avec vous, mais malheureusement ma femme étant encore indisposée, je ne puis dans ce moment m'absenter d'ici. J'ai lu avec le plus vif interêt votre opinion concernant les établissements de Prison, et je suis tout à fait de votre avis, que le système qui a été introduit à Paris: Isolement absolu de tout détenu quelce que-communication journalière avec les officiers de la maison, est certainement celui, qui produit les plus heureux résultats, et je désirerai beaucoup qu'il soit adopté dans mon pays. Permettez-moi de vous offrir à cette occasion l'assurance des sentiments les plus distingués que je vous porte.

Votre très humble et très
obéissant serviteur
St. Sz.

314.

Gróf Waldstein Jánoshoz.

Pest. 1844. deczember 29.

Mein sehr lieber Freund!

Dein freundschaftliches Briefchen — mit 175 fl. C.-M. beschwert — erhielt ich bereits vor geraumer Zeit — war aber

[1]) Széchenyi eredeti fogalmazványán a czímzett neve hiányzik, de a megszólítás és a levél szövege mutatja, hogy az a francziaországi bécsi nagykövethez volt intézve s 1844-ik évben a góthai Hofkalender adatai szerint 428-ik lapon a franczia-bécsi nagykövet gróf Flahault pair volt, s ezen levél kétségtelenül hozzá inteztetett.

Digitized by Google

zu beschäftigt, um Dir eine officiose finanzielle Antwort geben zu können.

Was nun diesen Theil Deines Schreibens betrifft. so danke ich vor Allen für die mir im Februar, November und X-ber l. J. eingesendeten 25, 25 et 173, in Allem 225 fl., wornach aber. so viel ich aus meinen Rechnungsbüchern entnehmen kann, in welchen diese Ratenzahlungen, wie nicht minder die seit der Zeit von Dir bezogenen 12 Foulards mit 24 fl. bezahlt. genau angemerkt sind. noch ein Restchen zu meinen Gunsten von 25 fl. zurückgeblieben wäre. — Wie es denn auch übrigens sey — so kannst Du gewiss glauben, geschieht es mir recht leid, Dir dieses Restchen nun anzuführen . . . denn Du hast ja eigentlich von dem ganzen Casino, welches Du überhaupt und vorzüglich in den letzten Jahren so wenig genossen, dass ich mir wirklich ein Gewissen daraus mache — Dich noch immer als meinen Schuldner anzuführen. Wäre ich kein gar so ein pedantischer Ordnungsmann und Chef einer so zahlreichen Familie, gewiss würde ich Dir die Casino-Quittung schon jetzt ohne Weiteres übersenden. So wie es aber steht, muss ich bitten in Deinen Briefen nachzusehen — was denn diese sagen; denn in dem Fall. dass diese für Acquit zeigen, oder Du Dir auf irgend eine Art ins Gedächtniss bringen kannst, bereits alle 250 fl. mir bezahlt zu haben . . . sehe ich die ganze Geschichte als abgethan. Genire dich in dieser Hinsicht aber gar nicht . . . bitte ich ganz unterthänigst.

Weil wir aber bereits in Geldangelegenheiten sind. erlaube ich mir bei dieser Gelegenheit Dir die Bemerkung zu machen, dass mir der Ausdruck — womit Du in Deinem Schreiben vom 8-ten Dezember die jetzt in Frage stehende Schuld Deine kleine Schuld nennest und diese finaliter entrichten willst — als ein Zeichen vorkommt, dass Du mir zu erkennen geben willst, dass Du auf jene 1500 fl. nicht vergessen hast, die ich für Dich am 1-ten Mai 1838 an Birlich Puthon zahlte. Ist es so, so habe ich kein Wort zu sagen und behalte mir lediglich vor, Dir. wenn Du es wünscht, die Copie dieses Schuldscheines zu übersenden — wenn Du so ganz nach Wunsch und ganglicher Bequemlichkeit auch über diese Schuld verfügen wirst. — Ich bin schon rangirt,

Digitized by Google

habe aber in der Akademie, Dampfmühle, Dampfschiffe und Seiden-Gesellschaft über 345 Tausend ausständig ... und en revanche viele, sehr viele Lasten ... weshalb Du den pedantischen Ordensmann verzeihen musst.

Über den Landtag bin ich entrüstet, es geschah ob dem was geschehen hätte können und bereits fertig war, quasi gar nichts. — Ich sehe ziemlich düster in die Zukunft. Mangel an Intelligenz und Energie ... saját állásom nem volt kellemes ... igaz ... de még sem minden hit nélküli ... mert hiszen azon érzés. sem felülrűl, sem alulrúl nem függeni, épen nem keserű. — A kormány engem semmire nem használt, használni nem akart. mondják, bennem nem bízik, és ezt sajnálom, mert tudom, sok jót mívelheténk vala, és ugyan miért ne bíznék? Hiszen elég nyilvánosan beszél mellettem a sajtó, »dass ich nur ein verdecktes Spiel gespielt!« A patrióták ellenben kerültek — sejtvén, hogy nem vagyok ábrándos *vistaro* (sic) vagy épen pártos sans culotte ... és ezeket szánom és megvetem vagy ad vires husz percent.

Most azt mondják, igen jókat fog a kormány művelni. És adja Isten! szándéka, tudom, legtisztább. és ez gyönyörű, csak hogy conceptusa se legyen túlzás.

Crescence etc. etc. és általján mi mindnyájan meg vagyunk. But come and see! If you do that I promise I shall come and see you afterward.

Deiner Frau Grüsse von uns Allen. Wie froh ich bin, dass sie von Sopron und Pesth eine gute Impression mitgenommen hat. Es wäre wirklich ganz schön, wann Du im Frühjahr hieher kömmst, wir werden uns alle Mühe geben hier die honneurs zu machen. — Nun gedenken wir im vollen Ernst die Seebäder in Triest zu brauchen. Familiarisire Dich ein bischen mit dieser Idee. wir werden es auch, und nun grüsse Dich Gott. — Gar so gerne würde ich mit Dir von unserem hiesigen Treiben und Reiben noch ein wenig discouriren, ich bin aber wirklich so sehr beschäftigt, dermassen ich müde bin, führe ich doch wo möglich ein bewegteres Leben, als je zuvor. Isten veled.

Széchenyi István.

Digitized by Google

315.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1845. január 16. Városház-ülés.

Barátom, midőn innen eltávozott, már előre tudtam, tovább fog Bécsben maradni, mint gondolá.

No csak végezzen jól, és mindenekelőtt vigyázzon egészségére, én addig »Jobb kezem« nélkül, mennyire birom, el fogok lenni.

Sorait vettem. — Vásárhelyinek irányzott conceptusát Kiss leírta. All right.

Tisztelem Sinát etc.

Széchenyi István.

Irjon, ha nem jön.

Épen e pillanatban — 11 órakor — veszem Önnek 16-ikán írt sorait.

Bevárom a Brankard által küldendőket.

Isten áldja.

Többi közt: Ha van ideje, menjen Koller, kocsi-fabrikánshoz, Leopold-város. Várok tőle 2 kocsi-lámpát. Azt írja ugyan, hogy már elküldötte, de nem hiszek neki, mert 10 szó közt, mely torkából jön, legalább is 9 hazugság.

316.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1845. január 23.

Lieber Tasner, ich habe auf meine 281 Brücken-Actien die jüngst ausgeschriebene Einzahlung zu leisten. — Haben Sie die Güte, diess während Ihres Aufenthalts in Wien in Ordnung zu bringen, und zwar durch Herrn Sina, bei dem ich 93,493 fl. 30 kr. zugeschrieben habe.

Ich hoffe, Sie kommen bald zurück, denn ich benöthige Sie wirklich schon sehr dringend.

Empfehlen Sie mich dem Herrn Baron.

St. Széchenyi.

Digitized by Google

317.

Kossuth Lajoshoz.

Pest, 1845. február 12.

Tekintetes Táblabiró Úr!

Miután én a Védegylet itélő hatóságát, legalább személyemre nézve, legtávolabbrúl sem ismerem el, másrészrűl pedig senkinek sincs joga hazafiui lelkületem, tisztaságom vagy loyalitásomon kételkedni, vagy engem épen számadásra vonni, hogy egy vagy másnak, ki engem felkeres, mit szóltam légyen: a tisztelt Táblabiró Úr természetesnek fogja találni, ha mai napon vett soraira csak azt válaszolom, »meltóztatnék a fenforgó esetben, mint minden egyébben, kénye kedve és legjobb belátása szerint cselekedni.« Ki kellő tisztelettel maradok a Tekintetes Táblabiró úr

Pest, február 12-én 1845.

kész szolgája
Gr. Széchenyi István.

318.

Stubenrauch E.-hez.[1])

(e. f.) Pest, 1845. márczius 14.

Haben Sie die Güte, folgende Pferde für die diessjährigen Rennen in Wien für mich aufzeichnen zu wollen: Nr. 2. Preis von 200 ☐ für inländische Pferde jedes Alters, $2^1/_2$ Meilen. Hengstfüllen, 4 Jahre alt, vom Gallopade aus der Rosaline.

Nr. 3. Preis von 150 Duc. Dasselbe Pferd. Nr. 5. Bahnpeitsche: Miss Crack, Fuchsstutte, 4 Jahre, vom Shilelagh aus der Miss Crachomi. In demselben Buch, Seite 12, Nr. 1, Bielstakes: dieselbe Miss Crack. Nr. 4. Eröffnungsrennen: Hengstfüllen aus der Sentiment vom Galopade. 5 Jahre alt.

Ihr ergebenster

Gr. Stephan Széchenyi.

[1]) A bécsi lovar-egylet titkára.

Digitized by Google

319.

Schedel Ferenczhez.

Pest, 1845. márczius 16.

Barátom, eleve kívánom önt tudósítni, hogy holnap nem mehetek az Akadémia ülésére. — Hiszen nálam nélkül is elintézhetni ez alkalommal a dolgokat. Ha azonban ön azt kívánja, hogy ‚jelen legyek' és keddre (márczius 18-ikára) lehetne tenni szokott órára a gyűlést, akkor megjelenhetnék. Tegyen e szerint, mint jónak látja.

Valódi tisztelettel

Széchenyi István.

Pest, márcz. 16-án 1845.

320.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1845. április 4.

Barátom!

Kérem, az ide csatolt paquetet szolgáltassa Szirmay septemvir kezeibe. Es sind zwei Loth Morus Alba- und zwei Loth Morus Moretti-Samen.

Köztünk: A főherczeg már írt Molnár és Huszár végett. 3 hónapig gratis kötelesek a hajón járni. Aztán beveszik, ha arra valók, 2-od kapitányoknak mit 1 fl. C.-M. per Tag etc. és így tovább. — Ennek nagyon örülök. — Meglehetősen vagyok.

Még nem tudom, mily nap érkezem.

Igen sok van majd-majd roskadó vállaimon.

Isten tartsa — írjon.

Széchenyi István.

Pest, 1845. április 4.

Digitized by Google

321.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. április 5.

Itt küldöm a kivánt irományokat. Vettem két levelét. A macska-muzsikának örülök etc.

Sietve

Széchenyi Istv.

Bécs, 1845. április 5-ikén.

322.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pest, 1845. április 21.

Igen tisztelt Barátom.

Több mint két hónappal ezelőtt írt becses soraid — melyeket többször forgatok, mert annyi érdekest foglalnak magukban — ez óráig még mindig válaszatlanul maradtak. Ne vedd rossz néven; és remélem, nem is veszed, mert hiszen tudod, mennyi közéleti és mily sok családi részlet nyomja vállamat és meríti ki időmet.

Mit leveledben mondasz, hogy itt nem kívánod felütni lakhelyedet, fáj ugyan — mert hátramaradó rövid éltünknek egy kis részét vajmi szivesen éltem volna közel Hozzád — ámde más részről kénytelen vagyok megvallani, hogy mind azon okok is állnak, legalább még most, melyeket Te e vágyam ellen felhozasz.

Mondani valóm temérdek van. Erre azonban sem időm, sem alkalmam. Miszerint csak néhány rövid és felszines közlésre szorítom e levelet.

A politikai mezőn sok mozgékonyság van mind felülről, mind alulrúl. Mi lesz következménye, a magas Istenek tudják. De én nem vagyok képes, a legjobbat nem reméllem, bármily borusnak mutatkozzék is az ég. Mert oda fent — s csak most jövök Bécsből — legjobb szándék praevaleál, és átlátja a hatal-

Digitized by Google

masb rész, hogy Magyarországot parlagon hagyni ezentúl nem lehet; ide lent pedig, mindent mindenben véve, szintén a legtisztább, a legőszintébb vágy a túlnyomó, úgy hogy tán csak ránk, árva és annyi ideig semmibe vett magyarokra is felderül valahára egy szebb nap. Sok elkövettetik ugyan mindkét részről, mi méltó aggodalommal töltheti el a hazafi kebelt; ez azonban jobbadán nem kaján akaratbúl vagy lappangó czélbúl, hanem a dolgok bonyodalmibúl veszi eredetét.

Reményeimben tehát, mint látod, még nem csüggedek, noha sebes léptekkel hanyatlom testi erőmben, kivált egy idő óta.

Családom meglehetősen van. -- Geyza mostohámat kivettem a velenczei tengeri tanodábúl, mert látása rövid. Ő most itt mint hadnagy figurál. — Mari leányom sokkal jobban van, sőt oly virágzásnak indul, hogy szintén irigyleném azt — ha szabad volna — ki oltárhoz és onnan ágyba viendi. -- Béla fiam hideglelős, de annál pezsgőbb Ödön, ki Hozzád sokat hasonlít.

Financiális részére leveledtek, Barátom, ezt válaszolom. Nem foglak ezentúl azon néhány ezer forint visszafizetéséért unszolni, melyet tőlem birsz; csak kérlek, fizesd a kamatot rendesen. -- Adósságot csinálni nem merek — noha kaphatnék pénzt, — mert igen sok teher van vállamon, úgy hogy, ha ma meghalok, szintén zavarban volna feleségem, mitűl, mennyire lehet, meg akarom óvni őt.

Sociális tekintetben nem jól vagyunk. — Körülbelül mint kutya és macska. — Bár lett volna vagy lenne Deák mindig köztünk, ennyire tán nem jutnánk. De most úgy állunk egymás ellen szemközt, mint két ellenséges had! E helyzet Pozsonyban *systemisáltatott*, mert korántsem véletlen dolga. Ott bizonyos rész bárkit, ki nem esküdt elveire — engem sem kivéve, — pechovichnak csufolt; midőn a más rész megint betyárnak, Gamin-nek czímezte azt, kit fiatalsági tüze egy kissé tulragadt.

Személyem még mindig mozog. Nagyokat nem vihetek végbe, mert sem felülről, sem alulról nem lelek támaszra, mívelek tehát kicsit.

Ló, selyemtenyésztés még mindig csüggedetlen. — A lánczhid-épitésnél e télen minden nehézséget legyőztünk, úgy hogy

Digitized by Google

miután a budai részen a folyóban álló zárgátban is le van téve az alap, ezentúl csak idő és munka kell az egésznek bevégzésére. N.-Ujhelyről Sopronba vasut készül, és nem sokára tán odébb; csak most tartánk közgyűlést. — Gőzhajózás kimondhatlanul fejlődik. – Hengermalom, mely nem igen akart gyarapodni, szintén virágzásnak indul. — Pest-Szegedi csatorna dolga néhány hét leforgása után el lesz döntve: kivihető-e vagy sem, és ha igen, t. i. haszonnal -- mert hiszen ma már technikai lehetetlenség szintén nem létezik — tüsténti ásó, kapa stb. — Most itt egy sétahely körül foglalatoskodom; és e mellett az ó-budai nagyobb szigetet vágyom park-nak elrendezni, miután már rendesen két gőzös, »Pannonia és Buda.« jár a két város közt fel és alá stb. stb.

Mások más körül fáradnak, és úgy tudom, szintén jó vagy tán még jobb sikerrel mint én, csekély ültetvényimet tekintve stb., úgy hogy minden cselekvés nélkül már nem vagyunk a magyar honban, csakhogy igaz, még untig elég a phrasis, meg a felszines, semmire sem vezető tény.

Ha az ‚Erdélyi Dij' miatt rábirhatnád az illetőket, hogy nyilvánítsák véleményeiket, és errűl tudósítnál, nagyon fognám köszönni.

A Ménes-könyvet illetőleg igen kivánatos volna azt folytatni. Ha vannak e tekintetben biztos adataid, kérlek, közöld velem azokat. A többit majd elvégzem én.

S most áldjon az egek ura! — Feleségem és családom szivesen köszönt.

Tisztelő barátod
Széchenyi István.

Digitized by Google

323.

Metternich Kelemen herczeghez.[1])

Pest, 1845. május 4.

Euer Durchlaucht!

Hochdero Schreiben vom 1-ten l. M. zufolge werde ich meine Geschäfte hier auf der Stelle ordnen und mich höchstens in 5—6 Tagen Eurer Durchlaucht vorstellen. — Ich habe keine Worte, um das Gefühl auszudrücken, welches ich bei Hochdero Mittheilnng empfand. — Das Glück, das Seine Majestät unser Allergnädigster Herr. Ungarn auch in materieller Hinsicht Allerhöchst Ihrer Aufmerksamkeit zu würdigen geruhen. und eine hohe Regierung die Reihenfolge des zu Geschehenden und die Art der Ausführung selbst bestimmen will, ist so gross — denn nur so kann Thätiges und Ineinandergreifendes ins Leben treten, — dass ich mich wie neugeboren fühle. diese Zeit, wonach ich mich so sehr und lange sehnte. erlebt zu haben.

Was meine Person betrifft. brauche ich nicht anderes zu sagen, als dass ich von dem Augenblicke an, wo die Regierung sich selbst an die Spitze der in Ungarn so nöthigen Verbesserungen stellte. ungesäumt aufgehört habe zu wirken; denn aus zwei

---

[1]) A bécsi udvarban belátni kezdették azon eredmények hasznát, melyeket Széchenyi István mint királyi biztos a Duna-gőzhajózás érdekében elért, s arról gondolkoztak, hogy az ország anyagi érdekeinek előmozdítása czéljából az utak szabályozását. a közlekedési cszközök gyarapítását megkezdjék; s e szempontból egy külön bizottmány felállítását czélozták, melynek elnöke Széchenyi leendett. Biztosítani kivánta magát tehát Metternich, ha vajjon a Széchenyinek szánt állást ez elfogadja-e? Május 1-én levelet intézett Széchenyihez, melyben hizelgő elismeréssel nyilatkozván felőle, felszólítja Széchenyit, tudtára adni, — vajjon hajlandó volna-e a tervezett bizottmány vezetését átvállalni, s kéri, ha igen, hogy mielőbb Bécsbe jönne az ügy felől értekezni, s kivált pedig meghatározni kivánta azon viszonyt. melyben Széchenyi a bizottmányhoz, a kormányhoz és az ország hatóságaihoz állani fog. Metternich ezen felszólítására kelt Széchenyi fentebbi levele. (Lásd: Oesterr. Revue. 1866. 6-ik füzet. 58. lap; magyar fordítása: Széchenyi I. gróf és kora. 1868. 204. lapon.)

Digitized by Google

Quellen hervorgehende Tendenzen bringen allenthalben Verwirrung hervor, und desto mehr in dem Verhältnisse von Ungarn zu den Erbstaaten, wo es kein Leichtes ist, den so sehr nöthigen Einklang herzustellen und auf eine dauerhafte Art zu handhaben.

Wenn ich demnach in früherer Zeit, ausschliesslich auf meine eigenen so geringen Kräfte gestützt, Eins und das Andere zum Wohl von Ungarn ins Leben zu bringen mich bemühte, später aber, als die Regierung sich selbst der Bewegung annahm, zurückgetreten bin, so müsste ich wahrlich der inconsequenteste der Menschen sein, wenn ich jetzt, wo seine Majestät der König will, und somit eine neue Aera für Ungarn beginnt und auch mit meiner Person zu befehlen geruht, zurücktreten oder den Schwierigen machen wollte. Nein, Euer Durchlaucht, diess wäre eine Schwäche, eine Hypocrise, deren ich nicht fähig bin. Auf mich können Euere Durchlaucht demnach mit Sicherheit rechnen. Ich kenne ja Hochdero für den ganzen Staat so wohlwollende, so weit hinaus reichende Intentionen. Ein Einziges erfüllt mich jedoch mit nicht geringer Bangigkeit: die Schwierigkeiten der Aufgabe nämlich, die man mir anzuvertrauen gedenkt und sodann meine äusserst beschränkten Kräfte, die durch eine schwankende Gesundheit sehr oft noch geschmälert sind. In wie weit hier indessen unverbrüchliche Treue zu unserem Allergnädigsten Herrn, aufrichtige Anhänglichkeit an Ungarn, guter Wille und ehrliche Absicht den Mangel ersetzen mag, daran soll es, so lange meine Kräfte nicht gänzlich schwinden, nie fehlen.
Mit unbegrenzter Hochachtung Széchenyi.

324.

Tasner Antalhoz.

Bécs. 1845. május 12. estve.

Barátom Tasner!

Itt van egy adag! Fejemben mind az, mit mondok, tisztában van — ámde nincs se időm, se elég ügyességem azt czélszerűbben papirosra vetni.

Digitized by Google

Itt t. i. a práteri dunapartoa 6 óra tájban érkeztünk meg. Lakásomban — Hattyú vendégfogadó — ellenben csak 8-kor, annyi volt práterben a kocsi — és én egyébiránt futó lovaimat néztem a . . . Lusthaus átelleni istállóban.

Az átküldött czikk e hó 8-ikára való.[1]) Kérem, ügyeljen arra, hogy mennyire lehet, hiba nélkül jőjjön bi.

25-ikére alkalmasint ismét elkészül a folytatása épen azon czím, de II. szám alatt, — mert már azt is megkezdém.

Ma igen el vagyok fáradva, beretválkozni kellene etc. etc. Ekkép sehová sem megyek.

13-ikán reggel.

Igen kiváncsi vagyok olvasni a tegnapelőtti czikkemet.[2]) Tán megkapom ma. Meine Briefe und Zeitungen sollten unter meiner Adresse, nicht an Baron Sina, aber directe an mich: »Weisser Schwan« Nr. 6 oder Dampfschiff-Bureau gesendet werden.

A Jelenkort nem igen olvassák. Azt értettem, hogy a Pesti Hirlap etc. gratis-példányokat küld a kanczelláriához, cabinethez etc. Das sollte Helmeczy auch. Sprechen Sie mit ihm.

Kérem, küldjön egy magyar-német és német-magyar szótárt. Es wird sich bei uns vorfinden.

Isten áldja. Széchenyi István.

Ugyan mikép van a német és a franczia erőművese Széchenyinek? — God bless you.

325.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. május 15.

Barátom, igen nagyon haragszom Önre, mert még sem küldé meg a múlt vasárnapi Jelenkort! On n'est trahi que par ses amis! — Én 11-kén reggel jöttem el, mikor a Jelenkor etc. etc.

[1]) »A szent-gróti levél elemzése« czikksorozatnak az elsője, mely a Jelenkor 1845. évi 40-ik számától a 60-ig, 11 számban van közölve.

[2]) »Széchenyi szétpattant« czímű czikke a Jelenkor 1844. 37-ik számában.

Digitized by Google

megjelent. Ha Ön tehát, summa cum comoditate, egy csomót csinál és 12-kén a gőzösre teszi, 13-kán birtokába kelle vala jutnom, most pedig már 15-ke van.

Egészségem felingerlett. Alig tudok aludni. Dolgom felette sok van. -- Irjon kérem.

Többi közt, Huszár és Molnárról *én el nem felejtkeztem,* és én mindjárt első nap — mert Ön kivánta — megtudtam, hogy Veith van kijelölve, ki ma váratik Linczről és tüstént Pestre mén, — a két fiatalt elhelyezni, vagy magát velük érintkezésbe tenni. — Hozza Ön őket össze — und das Übrige wird sich entwickeln und machen.

God bless you.

Széchenyi István.

326.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. május 19.

Barátom, itt van a második adag. ha lehet e f. hó 25-kén.

A III-ikát elkészítem-e június 1-jére, nem tudom -- — de tán igen.

Küldjön legelső alkalommal gőzös által, Kiss által rectificált egy jó csomó irótollakat.

Széchenyi.

327.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. május 26.

Barátom!

Ide mellékelve küldök megint jövő vasárnapra egy kis adagot.[1]) — Nekem nem igen tetszik. Majd később jobban fejlik.

Kérem ezentúl már se ujságot, se levelet ne küldjön, tartassa mind Pesten hol Kiss rendre arra a kis asztalra rakja,

[1]) A szent-gróti levél elemzésének folytatása.

Digitized by Google

hol beretválkozik: damit ich beim Ankommen etwas zum kiefeln habe.

Helmeczy. Bártfai. Bertha leveleit vettem. Werde damit nach bestem Wissen verfahren.

God bless you. Tegnap Czenkről jöttem. — Hol minden meglehetősen van.

Széchenyi István.

328.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 11. Fehér hattyú nr. 11.

Barátom, mint itt tudtomra esett, könyvek és egy esernyő küldetett Pestre számomra. A könyveket tartsa kezénél; de az esernyőt küldje ide legelső gőzhajói alkalommal.

Meglehetősen vagyok. Csinálnak-e belőlem valamit, még mindig nem tudom. Úgy látszik, mintha megbánták volna, én alkalmasint szintúgy vagyok. Nehány nap alatt el lesz döntve. — Kíváncsi vagyok tudni a Nr. III-ról, kitartja-e a Dunát?

Szt-Gróti levelemet itt többen olvassák. Kolowrath azt mondja: »Wirklich, man kann nicht muthiger schreiben.«

Mett. herczeget az egérfogó igen, de igen mulattatá. Ma egész reggelt nála töltém.

A herczeg-nádor holnap megy Pest-Budára. Ő is kegyesebb volt irántam. Beöthyt, ki mint egy vén hugyos koldus jár informálgatni, minden ember neveti.

A Sz.-Gróti levél nr. 11 már kész. Tegnapelőtt és tegnap írtam az izzó cabinben!! — De ugyan égető is ám! — Ich spiele ein gefährliches Spiel. — — Gott weiss, ob ich es nicht verliere!

Feleségemet mirabile dictu már nem találtam itt. Mindnyájan felségesen vannak.

Isten áldja! Bécs és viránya napról napra szebbül! Ej be irigylem!

Széchenyi István.

Digitized by Google

329.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 13.

Barátom, július 10-diki sorait több levelekkel etc. tegnap vettem.

Ide mellékelek egy levelet Me. Auer számára, — s aztán egyet, melyet gr. Batthyányi István ír. Adja Helmeczynek át. Más helyről kell gondoskodni.

Helmeczy *keressen,* és adja tudtomra, nehogy kamat nélkül heverjen a pénz.

God bless you. Széchenyi.

330.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 14.

Barátom, tegnap hallám, hogy a Pester Zeitungban az van: »Im Barser Comitat wurde der Bau einer Brücke proponirt, von Herrn Tänzer verworfen, obschon derselbe von Grafen Széchenyi empfohlen wurde.« [1] — Itt is feltünt. Kérem mi ez? Beszéljem *nevemben,* ha valami ellenséges vagy csipkedő van a dologban (mit az újságból láthat, mert én nem láttam) Tretterrel (Fárival). Wollen sie Krieg, à la bonheur! Csak tudjam. Már többször gondoltam valami kis malitiát e lapban iránt tapasztalhatni.

Isten áldja.

Széchenyi.

Ide mellékelem a Nr. XI-iket július 27-kére.

Kérem, írjon tüstént, ha e sorokat megkapta, damit ich ruhig sei.

Molnár és Huszár végett tüstént tettem lépést. — Úgy látszik, Rey elfelejté; már nem tudom, készakarva-e vagy nem.

[1] A Pester Zeitung 1844. évi 58-ik számában »Comitats-Berichte« rovatban a második czikk.

Digitized by Google

Rey tüsténT írt az Agentiához Kloybernek vagy Masjonnak. — Kérem, tudakolja. Ha nem írt R., 2-szor csalt meg, és én 2, 3—100-szor megyek a nyakára.

Ide mellékelek egy Steeger-féle levelet. Ugyan volt valami acclusum mellette? — Mit tegyek vele?

331.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 15.

13-iki levelét tegnap este vettem. John tüsténT menjen Czenkre, mikor az új hajó lesz. S pedig Gönyőig gőzöstől vontatva, onnan szekeren.

Erről az ottani ágens már tud. Czenken meg kell festetni a hajót, és pedig oly fehérre »Clad colour«, mint a Clark mindennapi 2 hajója.

Bravo 3-ik Zárgát. Bravo Trefort. Ez utolsó, látszik hegyes pennájával nem igen birja digeralni a »Jószívű centralista« czímet! — Poor devil.

332.

Herczeg Lichtenstein Lajoshoz.

(e. f.) Bécs, 1845. július 18.

Mein gnädigster Herr!

In der Furcht Sie auf dem Lande zu verfehlen oder Ihnen ungelegen zu sein, nehme ich mir die Freiheit, Ihnen hiemit zu übersenden:

Erstens: einen Behälter für einen der Preise, die Sie heuer in Pest gewonnen haben, und den man an N. V. auszusetzen vergass; und sodann eine alte Restanz, die Rittmeister Heinrich für Sie incassirte.

Zweitens: einen Subscriptionsbogen zur Erfrischung der Pester Nemzeti Díj, den ich gütigst zu unterfertigen und mir ehebaldigst zurückzusenden bitte. — Es ist wirklich ein wahrer

Digitized by Google

Jammer, wie wenig Sinn wir. für die Beförderung der Pferdezucht erweisen können. Enfin, ich thu's meinen beschränkten Kräften zu Folge, was ich kann und ergreife auch diese Gelegenheit, diesen so äusserst wichtigen Gegenstand in Ihre fernere Protection zu empfehlen und Sie meiner unbegränzten Hochachtung zu versichern, der ich mich nenne.

333.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 19.

Barátom, állásom alapja meg van vallva; de még vagy 14 nap fog lefolyni, mielőtt hivatalba lépek.

Egészen köztünk. Tüsténl, mikor helyt fogtam foglalni, Tisza vidékét akarom megjárni, és aztán a tengerpartit. Kérem menjen maga *Kölber* nyergeshez, a portás tudja, hol lakik — — és sürgesse, hogy régi utazó zárt kocsimat, mely »újjá alakítása« végett van nála, *minél előbb* hozza rendbe, mert két kocsival megyek s pedig előbb mint gondoltam. *Egy zárttal s egy nyilttal.*

Többi feltételeimről most nem szólok -- — de e kettő körül is volt sok vita.

1-ször. Nem akartam semmi czímet, s különösen nem az Excellentiás titulust.

2-szor. Semmi fizetést.

Az elsőt nem vihettem ki, és csakugyan »Megexcellentiáznak«, mert máskép nem elnökösködhettem volna, és még Fiáth mögött lett volna ülésem. A másodikat azonban elértem, — *einstweilen* czím alatt, és semmi egyenes fizetést nem fogok húzni.

Jó lesz, ha Ön e két dolgot egy kissé a publicumba hozza — — Kiss által is. — — Sie wissen, ich halte nicht viel auf das Qu'en dira-t-ton — *de ez esetben* tán még is jó, ha tudják, hogy engem nem fizetnek. Pedig nagy summára voltak készek!!!

God bless you. Széchenyi.

Alles schöne an Clark und Heinrich. — Noch komme ich nicht nach Pest. Kaum vor dem 3. und 4-ten August.

Digitized by Google

334.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 21.

Barátom, ha John nem ment el Gönyőre etc. az új hajóval, legjobb lesz, ha az idén nem is megyen, és Pesten tartjuk; minthogy alig lesz időm Czenkre menni.

Meglehetősen vagyok. A szt-gróti levél Nr. XII. már szinte kész — augusztus 3-kára való. Még nem lesz utolsó. — Nem egészen rossz, mint gondolom, de egészen nem vagyok megelégedve vele, ámde mit tegyek; *itt* és *most* és *én* jobbat írni nem vagyok képes. — Halasztás nélkül küldöm.

Igen nevettem azon, hogy az emberek azt hiszik: »Ich und D.[1]) wollen einen Gewaltstreich hervorrufen!«

Én éppen ellenkezőleg az által hiszem az ilyest elhárithatónak, ha én veszem a kefét a kézbe, mely in ultima analysi is csak *szóból* fog állni, és minden esetre nem lesz oly fájós — mint tán volna etc. etc.

Augusztus 3-án alkalmasint Pesten leszek. God bless you.

A levelekkel etc. tehát úgy kell rendelkezni, hogy például az augusztus 3-ára eső Jelenkort ne küldjétek el, de azt Pesten leljem.

Széchenyi.

335.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 22—24-ke között.

Szentgróti levél elemzése.[2])

XI.

Lap 2. Ha jól fogom fel a kitenni szándékolt eszmét, azon szakot, mely így kezdődik: »*S most, miután ezeket* — usque

[1]) Deák Ferencz.

[2]) Változtatások az eredeti szövegben, s így jelentek meg a Jelenkor 1845-ik évi július 27-ki számában, tehát a levélnek, mely dátum nélkül van

Digitized by Google

az egészet« így gondolnám logikaibblag és világosabban állíthatónak.

»S most miután ezeket elősoroltam, itt van ideje lepleg nélkül végre azt kitárnom, valljon a szentgróti levél elemzésére mi indított engem még azon már fenn említett okon kivül, melyhez képest, mint érintém, ha oly tekintély, mint Deák stb.«

A többi megmaradt a szak végeig. Csakhogy a »*Melyhez képest*« az »ok« szóhoz közel legyen.

Lap 4. »S pedig — oh vigyázzatok erre — most semmi a világon nem nevelheti a kormány tiszteletét a magyar *vérnek* átellenében annyira, midőn más részről nem lehet előtte« stb.
E helyett jobbnak tartanám így:

»S pedig — oh vigyázzatok erre — (dies muss . . . bleiben. Széchenyi) *mert, úgy vagyok meggyőződve,* semmi a világon nem nevelheti a kormány tiszteletét a magyar *vér iránt* annyira, midőn *egyszersmind* nem lehet előtte« stb.

Az iránt jobb.

A *másrészről* pedig antithesist várat maga után, melynek pedig itt helye nincs.

Lap 4. »Törzsökös mecsevészetlen magyar« helyett »El nem korcsosúlt törzsökös magyar« vagy »El nem fajúlt törzsökös magyar.«

Lap 6. »Ellenállhatlan *képben*« helyett »Ellenállhatlan *csábként.*«

Lap 9. Igy teszem: »Tökéletes jogom volt és jogom van a felhozott levelet mindaddig valósággal Deák szülöttjének tartanom, míg ő azt nem desavouirozza.«

Mind az »In thesi«, mind a »Fictio*ne juris*« szót egészen kihagyom.

Lap 9. »Deák *azon egyének egyike, ki nem szorúl,* mint honunk egynél több üstökös bolygója« stb. — Ha ez így maradna, akkor a *ki nem szorúl* helyett — kik nem szorúlnak

---

írva, legalább 2—3 nappal előbb kellett iródnia, mint a czikk megjelent, és Széchenyi akkor Bécsben tartózkodván, a levelet legkésőbb július 20—24-ke között írhatta, a miért is ezt ide kellett beosztani.

Digitized by Google

(t. i. egyének) kellene tenni. De én így tartom jónak s így teszem:

»Deák *oly egyed*, ki nem szorúl, mint honunk *számosb csillámló lidércze*, mesterkélt, kölcsönzött fényre« stb.

Lap 10. »*Suprematiának* előbb utóbb« helyett tettem: »*Lelki felsőbbségnek* előbb utóbb« etc.

Lap 10. végén. »Melyhez csatlakoz*va*, és melyet tehetségünk szerint erősít*ve*, kézfog*va*, vállvet*ve* egy részről« etc.

Sok lenne *va ve*, az »Egy lélek és egy testtel« sem jól hangzik. Azért legjobbnak gondolom:

»Melyhez csatlakoz*va* és melyet tehetségünk szerint erősítve, vállvetőleg egy részről« etc., vagy:

»Melyhez csatlakoz*ván*, és melyet tehetségünk szerint erősít*vén*, kézfogva, vállvetve, egy részről« etc.

Lap 11. »Egyedűl *hazai* szempontokból nézte azokat« helyett jól lesz s így teszem:

»Egyedűl *falon belőli* szempontokból« etc. — mert a *hazainak hazafiui* értelme is lehet, és éppen az tekinti az ügyeket leginkább *hazafiui*, legvalódibb hazafiui szempontból, azaz, a leghasznosabb hazafiu, ki a falon túl is tekint és a külviszonyokat is nézi. — Ha a *falon-belőli* szó nem tetszik N.-godnak, tegyünk: »Egyedűl *szükkörű belviszonyi* szempontokból«, vagy: »Egyedűl *belviszonyi* szempontokból.«

Lap 14. »Illustráltunk« helyett »Fejtegetem«, »Fallacia« — »Csaleszme«, »Deák productuma«, »Deák szüleménye.«

(Széchenyi írása).

Minden, mi itt foglaltatik, rá állok — az aláhúzottakon kivűl másik lapon vörös ónnal. Ich will es preciser ausdrücken. Hol mich der Teufel, es ist wahr — und nicht, *meiner ansrpuchslosen Meinung zu Folge* etc.

Ich operire, machen Sie demnach gar nichts gelinder und schwächer, stärker und kräftiger. — Ich spiele meine Karten nach einem ausgekochten Plan, — vielleicht schlecht und ungeschickt, à la bonheur —! aber nur keine Fluctuation — — so, dass etwa der Wille dreinzuschlagen zwar hervorleuchte, — aber

Digitized by Google

die Kraft hiezu fehle. — Csak Istenért ezt ne. Mátyás etc. Hunyadinak meg kell maradni etc.

God bless you.

Csak írjon. — — De mi a XI-ki czikket illeti, ez iránt ne tegyen más kérdést; mert 2—3 napra eltávozok innen, ide ismét vissza jövendő.

Nur nicht *schwächen!*

Széchenyi.

336.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 22—24-ike között.

Barátom Tasner!

Itt küldöm az augusztus 3-kára valót. — Még lesz egy, de nem több.

God bless you.

A Szt-gróti levelet Nr. X. tegnap vettem a Steeger-féle levéllel etc. etc.

Széchenyi.

337.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. július 28.

Barátom, tegnap érkeztem ide Horpács, Czenk és Sopronból. Dolgaimat jól végeztem. Egészségem tűrhető. 22. és 25-iki sorait némi csatolmányokkal itt találtam.

Ide melléklem a Nr. XII-kére tett észrevételeit.

Istenért nem kell azt tenni, hogy a *legjelesb fia egyik* által mint nyomtatási hiba, megzavartassék. Ennél nagyobb bakot alig lehetne lőni.

Alles was das Gepräge von »Akarom, nem is«, von »Halben Massregeln«, von »Rectractiven« an sich trägt — — muss vermieden werden. — Wäre das *egyik* gleich ab ovo vorgekommen, so schadete es nicht. Nun aber, da es einmal heraus ist

Digitized by Google

muss man den guten Effect, den es vielleicht machte. nicht wieder schwächen. — Übrigens kann *A* der »Legjelesb«, *B* der »Legkitünőbb«, *C* der »Legelső«, *D* der »Legnagyobb« genannt werden.

These is plenty for them all.

Hogy haragszanak rám, az nem rosz.

Es ist ein gutes Zeichen. — Die Medicin greift an. Ich werde sie schon wieder besänftigen.

Én vagy augusztus 1-jén vagy 3-kán leszek Pesten.

God bless you.

Alles Liebe an Heinrich, Clark etc. etc.

Széchenyi.

Schicken Sie mir demnach nichts mehr. A kocsi tudom nem lehet készen augusztus elsején; de a vége és eleje közt van *közepe, második fele.* Darauf muss man hinwirken.

338.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. augusztus 17.

Barátom, szerencsésen utaztam. — Első nap estve 9 óra után, tehát 12 és $^1/_2$ óra alatt Pestről már Mósonba érkeztem. Másnap igen jókor reggel Czenkre. Sok eső volt ott is, és ottlétem alatt is mindegyre esett. — Takarmány etc. etc. azonban nálam már mind födél alatt!! 1-ször mert nincs sok, 2-szor mert elég erő van azon csekélylyel tetszés szerint birni. — Soproni vasúton keményen dolgoznak. — Tegnapelőtt ülés volt. Az is szőnyegre jött: »Nem fog-e Sopronból beljebb vitetni?« És nem sokára arra is fog keletkezni társaság etc.

Tegnap estve érkeztem ide. Itt leltem a majoratus-féle etc Nemzeti ujságiakat — — levelével együtt NB. datum nélkül. Nekem is megesik néha — pedig olykor nem kis fontosságú. Kérem dicsérje meg Fehrt nevemben, dass er mit so vieler Energie und Entschlossenheit in Hinsicht der 4-ten Assortiments gehandelt hat.

Digitized by Google

Én ugyan csak elmegyek holnapután Prágába. Itt leltem egy igen kikülönböztetett meghívást an Seiner Excellenz dem Herrn Präsidenten Grafen Stephan Széchenyi etc. — többnyire, a kinevezéseken is már kezemhez jött etc. etc. Prágából visszatérve, leteszem az esküt etc. és megyek tüsténT Pestre etc. Csak volna egészségem — — de hiába, az nincs többé!

Néha úgy vagyok, hogy nem tudok felkelni etc. »Ich gehe aber, bis ich wo liegen bleib!«

Eseternek nagyon csapom a Court, — ma sokat voltam vele. Ő egy first rate angol őrlőt akar Pestre állítani — — ha NB. lesz valami az egészből. Most 3 körül forog a dolog:

1-ször mit mond fia Albert?

2-szor igen drágálja azon sommát, melyet Fehr a mostani öntődéért stipulált etc. etc.

3-szor azon feltételekben — — melyeket ti Adam Clark etc. etc. tűztetek a vállalkozni akaró öntők számára — oly teljesíthetlen nehézségeket talál, melyektől irtózik etc.

Wir müssen trachten zu applaniren. Sie aber könnten Tierney et Clark etc. etc. einstweilen dazu bestimmen, dass die Stücke in Pest gegossen werden müssen. Gehet Eseter nicht ein, so giesse es Sina mit seinen Leuten, nur dass die *Mühle von der Eisengiesserei* getrennt werde!

Ha ezt végbe birnám vinni, nem árt akkor a malomnak — melyért annyit rettegtünk — egy könnyen valami.

Igen mulattatott a Pesti Hirlapban, hogy az *én sok szavaimat* az *ők tényei* annyira megczáfolják, Vachot és Trefort ezen két törzsökös magyar etc.

Kérem: veranstalten Sie, dass dem Herrn Eseter nach Wien zum Weissen Schwan gut conditionirt ein Pfund Gries und 1 Pfund Mehl (aber das Beste, was wir haben) ohne Zeitverlust et gratis von Fehr übersendet werde.

Van ezt kívánni okom.

Többi közt, feleségem már szept. 10—15-kén Pesten fog lenni, és gyermekeim része már előbb.

Digitized by Google

Sehen Sie also zu, dass bis dahin alles fertig trocken und geruchlos sei.

Isten áldja. Széchenyi István.

Nem hiszi, mennyire vagyok kifáradva. — Köszöntöm Heinrichet. Setzen Sie ihn in Confidenz der neugebackenen Excellenz.

339.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1845. augusztus 24.

Barátom, kérésem van. — Én e folyó hó 28-ikán Pestre szándékozom úszni és Russkäfer kamarai tanácsnokot, ki most a gőzhajók főembere -- akarom magammal levinni. Ich werde ihm antragen, bei mir zu wohnen. Man muss also ein Zimmer für ihn richten, und zwar das Eck-Salon (nebem dem Schlafzimmer meiner Frau) wo das Clavier stehet. -- Man sollte das Clavier herausnehmen, und ein tüchtiges Bett — vielleicht das meinige (denn ich schlafe auf einem Lit de repos) darinn aufschlagen . . . . und das ganze Zimmer für den Zweck recht comfortable einrichten, das Jungfrau-Zimmer wäre für seinen Bedienten - - und das Schlafzimmer von meiner Frau, lediglich als Passage. — Leibstuhl — — Papier etc. Csináljátok a dolgot jól. - - Ich wünsche, dass das Ganze einen guten Eindruck auf ihn macht.

Man muss aber gar nicht reden, für wen nämlich das Zimmer gerichtet wird. - Und Russkäfer soll es auch so finden, als ob nichts abgekartet geworden wäre.

Isten áldja. — Sietve

Széchenyi.

Tán jó lesz, arról sem tenni említést, én mikor jövök. NB. ha macskamuzsikát akarnak csinálni, nem kell őket turbálni, és ha Szekrényesy tenni akarná, őt saját kezeimmel verem meg. Mily nevetséges ügyködés! Mintha félnék ilyestől és elmellőzni kivánnám. — Es wäre sogar gut, nützlich, wünschenswerth — wenn es geschiet. Es hätte eine Reaction!

Tegnap $9^1/_2$-kor jöttem vissza Prágából. Sokat láttam etc.

Digitized by Google

340.

Lónyay Gáborhoz.[1])

Pest. 1845. szeptember 6.

Különösen tisztelt Barátom!

Ő Felsége, legkegyelmesebb Urunk, személyemmel vízszabályozás dolgában parancsolván, mindenekelőtt a Tisza-völgyét szándékozom beutazni. Ide mellékelem legközelebbi utazásom tervét. Ez egyszer — mert az idén még a magyar tengerpartot is be kivánnám járni — nem lehetek oly szerencsés Önt Deregnyőn, saját lakában, felkereshetni; de midőn ezt jövő évre hagynám, kérem: szíveskedjék Ön engem mostani útamban kisérni és segítse szokott lelkesedésével azon ügyet elő, melynek sikere végett sem időt, sem fáradságot, sem erőmegfeszítést részemről kimélni nem fogok.

Jelentse be hódoló tiszteletemet szeretetre méltó nejének és ajándékozza meg további barátságával őszinte barátját és legkészebb szolgáját

Széchenyi Istvánt.

341.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1845. szeptember 13. 12 óra után.

Barátom, sietőleg Budára kell mennem Brewer miatt. jó volna, ha délután jönne 5-től 7-ig. Wenn wir auch damals Promenade-Sitzung haben, so kann ich ein bischen herausgehen. Zwingen muss man Brewer jedoch nicht — — er muss quasi von selbst kommen, nem mintha *én kivánnám.*

Vodianer már itt volt.

Isten Önnel. Délután 5-kor viszonlátásra.

Széchenyi.

---

[1]) Közölve van a »Fővárosi Lapok« 1890. július 20-diki számában.

Digitized by Google

342.

Deák Ferenczhez.

(e. f.) Pest, 1845. szeptember 21.

Különösen tisztelt Barátom! Igen sok oldalról szóllíttattam fel, állítnék kis gőzöst a Balatonon. Ennek következtében több külföldi szakértővel, kik némely egyébb dolgaik miatt Bécsbe és Pestre jövének, vagy 6 héttel ezelőtt Füreden voltam. A dologban különös nehézség nincs, de csak az a kérdés: kifizeti-e magát? vagy ha nem találkozik-e elég ember, ki kártya stb. helyett egy pár forintocskát ilyenre szánni lenne kész.

Hertelendy Károly már régóta buzgólkodik az ügy mellett, már több igen érdekes adattal is bir és így mindenekelőtt vele tettem magamat érintkezésbe, kérem hallgassa ki és pártolja őt, én pedig, mihelyt vissza fogtam térni a Tisza-hátról, hová e napokban indúlok és a magyar tengerpartról, melyet szinte október és november folytában szándékom megtekinteni, kis programmot készítendek, melyből ki fog tűnni az egész, úgy, hogy vagy tüstént mozgásba, vagy kedvezőbb időkre várván, félretehetjük ezen a teendők sorában egy lánczszemet képző tárgyat.

Gőzös a Balatonon, egészen új és alig kiszámítható életet és élénkséget hozna Magyarország e kies vidékének . . . erről én tökéletesen meg vagyok győződve; mihezképest rajtam nem is fog múlni, hogy életbe lépjen az eszme és ha Ön meg nem vonja attól pártoló kezét, én sikerén mitsem kételkedem.

Csak nem régiben jöttem Prágából vissza, hol a cseh vasút megnyitása alkalmával én is voltam. Családom még mindig Ischlben van, hol Mari leányom miatt, ki még mindig gyöngélkedő, tartózkodik feleségem oly sokáig. Engem egy idő óta igen gyötör a csúz, mely fejembe és kivált fogaimba vette magát. Néha igen szenvedek, és megvallom, nem kissé félek legközelebbi útamtól. November vége felé ismét itt reméllek lenni. Ugyan mikor lesz Önhöz itt megint szerencsénk? Nagyon halad az idő, a tenni valók sora roppant. Adná Isten. hogy, míg földi pályánk meg nem szakad, egyet-mást kézfogva és vállvetve végbevihetnénk egymással.

Digitized by Google

Isten őrizze és áldja Önt, engem pedig szerencséltessen továbbra is nekem annyira becses barátságával, ki legvalódibb tisztelettel vagyok Ön

kész szolgája, őszinte barátja
Széchenyi István.

343.

Zichy Domokoshoz.[1])

(e. f.) Pest, 1845. szeptember 21.

Méltóságos Püspök Úr! Sokan azt hiszik: gőzös a Balatonon tüsténT nagy haszonnal járna. Erről nem itélhetek, mert eléggé nem ismerem sem a vidéket, sem a körülményeket. Annyit azonban tudok, hogy csakhamar oly életre és élénkségre fejlődnék a Balatont környező vidék, ha azon gőzös járna, mi nem volna különös nehézséggel egybekötve, mikép a lehető legnagyobb kellem és élvezet mellett idővel tán a vállalkozókra is, de a Balaton körül lakókra minden esetre a legbiztosb haszon is hárulna.

E sorokat Hertelendy Károly viszi, ki Méltóságodnak bővebben meg fogja magyarázni az egészet.

Nem akarnám az okból Méltóságod becses idején nagyobb csorbát ütni, megkülönböztetett tisztelettel maradok

Méltóságos Püspök Úr alázatos szolgája
Gr. Széchenyi István.

---

[1]) A vedrődi Zichyek ágából. Született 1808-ban, előbb olmüczi kanonok s 1842-ben győri püspök lett. Nem csekély részt vett az 1848-iki szabadságharczban; s midőn az elnyomatott. püspöki székéről lemondva, családi birtokaira visszavonúlt a magányéletbe.

Digitized by Google

344.

Vásárhelyi Pálhoz.

Pest, 1845. szeptember 24.

Barátom!

Azt hallom, Vay Miklósnak boldogúlt atyja írt némieket a Tisza körűl, [1]) azt jó volna elvinni, hogy útközben olvashatnók Kérem, szerezze meg. Mappákat (aber nur nicht viel Unnützes ins Gewicht gehendes) is kellene vinni.

Sietve Széchenyi.

Holnap vagy holnapután reggel, kérem jőjjön hozzám, hogy szomhati elindulásunk tárgyában beszélhessünk egy kissé.

345.

Pestváros tanácsához.

(e. f.) Pest, 1845. deczember 1.

Nemes Városi Tanács! Ő Felsége legkegyelmesebb Urunk parancsából a Tisza völgyét és innen a magyar tengerpartot beutazván, t. cz. Heinrich János kapitány urat kértem meg: Lenne irántam oly szivességgel és állna be távollétem alkalmával személyemet képviselvén, az október 3-án árverés útján eladandó Pichelmayer-féle ház megvásárlása végett. Ki is adtam e tekintetben a most érintett t. cz. kapitány úrnak megbízó levelemet. Ez azonban meghatalmazólag csak ötvenezer nehány száz frtról szólt honnét legnagyobb megütközéssel jutott értésemre, mikép ezen nyilvános meghatározás daczára mégis 62,000 forintra engedé magát a t. cz. kapitány úr és mint mondják nem is igazi, de csak színlelt licitánsok által felveretni, és hogy ezen sommának 3-ad részét tüsténi le is tette.

Miután én az által jogaimban sértve érzem magamat és a t. cz. kapitány úr meghatalmazását önkényesen túlhaladva, szinte

[1]) Vajjon mi az, a mit Vay a Tisza körűl írt, felkutatnom nem sikerűlt, minthogy az a budapesti könyvtárakban nem található.

Digitized by Google

m 12 forinttal adott többet azon ingatlanért, melyre én legfeljebb ötvenezer és nehány száz forintot szántam, ennélfogva esedezem a Nemes városi tanács előtt, méltóztatnék ezen hírem, akaratom és tudtom nélküli vásárlást megsemmisíteni és az egészet előbbi helyzetébe visszaállítani, ki is kellő tisztelettel vagyok a Nemes Tanács

alázatos szolgája.

Pest, 1845. deczember 1.

346.

Heinrich Jánoshoz.

(e. f.) Pest, 1845. deczember 6.

Mein werther Freund.

Alles was Sie mir proponiren, gefällt mir nicht. Der Schaden, der mir durch Sie zugefügt wurde, trifft mich *jetzt* und Sie wollen die Heilung auf 3 Jahre wegschieben. Steigt der Werth der Häuser in 3 Jahren so, dass ich den gekauften Grund, um den jetzigen, nämlich um 62,100 fl. Kaufschilling verkaufen kann; so würde ich — im Fall ich den Titel'schen Grund um 80,000 mir aneigne, wie derselbe mir angeboten wurde — wesentlich gewinnen. Warum sollte also mir der Nutzen der steigenden Gründe abgezogen werden, zumal der Pichlmayr'sche Grund bis dahin gewiss kaum 2 Procente tragt.

Sie wollen sich nicht compromittiren lassen und bringen, wie Sie sagen, lieber ein Opfer, das finde ich löblich. Ich aber, in meiner Stellung, darf wieder meine Familie nicht verkürzen lassen. Ich mache Ihnen demnach eine andere Proposition.

Sie geben mir in optima forma einen Schuldschein von 10.000 fl. Diese Summe wird verzinset, meiner Familie jedoch (da Sie gewiss länger leben als ich) nach Ihrem Ableben ausbezahlt.

Mir scheint diess für beide Theile am billigsten . . . da schon uns einmal dieses Unglück betroffen hat. Es wird Ihnen vielleicht unangenehm seyn, Ihre Erben zu verkürzen; das gebe ich zu, aber gewiss nicht unangenehmer, wie es mir ist, durch

Digitized by Google

den exorbitanten Kauf in die peinlichste Verlegenheit zu kommen und völlig paralisirt zu sein.

Finden Sie in dieser meiner Idee (die ich, wäre ich ledig, und hätte ich keine so zahlreiche Familie, und so viele Lasten auf meinem Rücken, gewiss nicht geltend machen würde) etwas unbilliges, so geben Sie mir einen guten Gedanken vor. Auf jeden Fall. In Eile.

347.

Heinrich Jánoshoz.

(e. f.) Pest, 1845. deczember 11.

Lieber Heinrich!

Ihr Brief vom 9-ten ist so complicirter Natur, dass ich auf denselben, um endlich zu antworten, nicht im Stande bin. So viel kann ich Ihnen aber auf jeden Fall sagen, dass ich Ihre willkührliche Handlung, wo es klar herauskommt, dass man Sie aufsitzen hat lassen, was auch das allgemeine Stadtgerede ist, obschon ich nicht nur einigermassen, aber sehr viel darüber nachdenke, durchaus nicht verdauen kann.

Sie wollen demnach die Güte haben, mich morgen zwischen 9 und 11 Uhr zu besuchen, wenn Sie zugleich die bisherigen Rechnungen etc. der Promenade mitbringen könnten.

In Eile

St. Széchenyi.

348.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pest, 1846. január 5.

Tisztelt Barátom!

Vedd legőszintébb hálámat mult évi deczember 15-én hozzám irányzott szíves soraidért; valamint nőmét is, ki különösen tisztel, és nem kis mértékben örül házasságra lépteden. Adja az ég, hogy annyira hányatott és oly sok keserűség-érte földi pályádat édes írral enyhítse új helyzeted!

Digitized by Google

Bizony úgy vagyon, tisztelt Barátom, már 24 éve, hogy ismerjük, s mi több: tiszteljük és szeretjük egymást! Sok történt azóta nemzetünk tekintetében. Tán több történhetett volna, igaz, de tán kevesebb is. És mi ketten minden esetre, ha egyszer számot adandunk tetteinkrül, nem fogunk az emberiség méhkasában a herék sorába helyeztetni.

Remélem, egészséged *türhető;* tűrhető, mondom, mert hiszen az élet lefelé induló partján az, ki nem éppen mindig kályha mögött ült, bizony többé-kevesebbé nem igen lehet szenvedés nélkül. Én is így vagyok. Máj fájdalmaimhoz még most szem- és fogfájdalmak, és nem ritkai főszédelgések, csatlakoztak. Néha úgy vagyok, mint kórházas vénasszony. De mit tegyek? Mozgok, iparkodom, fáradok biz én, mig erőm meg nem szakad, és cselekszem, a mire belátásom indít, a mire lelkiismeretem készt, míg majd elköltözöm az atyákhoz.

Heinrich kapitány minap azt közlé velem, hogy Te a lónevelés dolgában valamit közre fogsz bocsátni. Ej beh örülök ezen! Mert valóban igazi szégyen, mennyire elhanyagolja a nemzeti gazdaság és kifejtés ezen ágát a mostani, már nem lóra, hanem prókátorságra született magyar! Én még mindig nevelek lovat, nyargalok, futtatok: de eddigelé, az itt felállított szarvasvadászatban — mely, mint mondják, capitaliter sikerül — még nem részesültem, s tán már nem is fogok többé, mert legelsőben is, itt igen igen sok a dolgom, aztán bizony, mert már igen könnyen megfázom.

Fogadd még egyszer őszinte üdvözletünket, és maradj barátunk, valamint mi vagyunk őszintén tieid

Széchenyi István.

Pest, január 5. 1846.

Digitized by Google

349.

Rey Jameshez.[1])

(e. f.) Pest, 1846. január 8.

Mon très cher Ami!

J'ai entendu, avec beaucoup de peine, que Vous quittez notre société. Ich begreife es aber, und habe es in dem Augenblick vorausgesehen, wo sich Nattermann et Co. in unsere Angelegenheit gemischt haben.

J'espère que Vous Vous plaisez dans Votre nouvelle situation, et que nous nous rencontrerons de l'un à l'autre. Je me propose d'aller à Vienne dans le courant de février et je Vous prie de venir me voir tout de suite.

Adieu, Adieu, cher Ami et conservez-moi votre amitié.

350.

Szögyényihoz.

(e. f.) Pest, 1846. január 8.

Mein verehrter Freund!

Hier lege ich das »Bewusste« bei. Sei so gut, es zu übersetzen und Deine Anmerkungen darauf zu setzen, damit ich es sodann, mikor átmehetek a Dunán, persönlich abholen, zu gleicher Zeit mich aber Deiner freundschaftlichen Ansichten und Bemerkungen erfreuen könne.

God bless you.

[1]) Kapitány a dunagőzhajózási társaságnál.

Digitized by Google

351.

Rohonczy Ignáczhoz.

(e. f.) Pest, 1846. január 13.

Tisztelt Barátom!

E sorokat méltóztassék szoros titokban tartani. A Sopron-Varasdi vasutat illető kérelmet tüstént mikor kezeimhez jött benyujtottam a Főherczeg Nádornak. A vonal törvényben áll és e szerint nem lehet és nem is lesz itt ellene kifogás. Ámde kérdem, nem párhuzamos-e némileg a Glocknitzivel, mely NB. a Simeringen át bevégezve még nincs? És valljon nem félhető-e, hogy e miatt Bécsben lel majd annak idejében akadályra? Mi igen igen kellemetlen volna, mert élire állítná a két országnak egymás elleni érdekét és ez által nem csekély zavarba helyezné a kormányt; mert hiszen a törvény értelme szerint lehetetlen volna a megtagadás, az érdekhez képest viszont teljességgel lehetetlen a helybenhagyás ... vagy legalább a *protectio*, pedig e nélkül nem lehetünk, mert ha például Sina magasb helyről influálva majd annak idejében eláll a dologtul és vele a pénzesek serege, — ez pedig bizonyosan meg fog történni, ha a parallela nem tetszik. — akkor halva született vállalat lesz a Sopron-Varasdi vasut. Erről és éppen ezen értelemben per longum et latum beszélgettünk a Főherczeg Nádorral; ki szinte fél, hogy a dolog majd oda fent zavart (Verlegenheit) szül és éppen nem szeretné, ha ilyesre bármily kis ok azon oldal által adatnék, melynek a kormány tekintetében istápul kellene szolgálni. És e miatt a Sopron-Varasdi vasút iránti kérelemlevél még nem vétetett a helytartói tanácsban elő. Már most quid est faciendum? Ha Ön és a többi aláirottak, akarják az érintett benyújtásnak itteni eldöntését mostani formájában, ám legyen ... próbáljátok meg. Ugy is sokan azt mondják, hogy a Simeringen át nem viszen vasutat senki és ekkép, ha majd Magyarországnak megyen egyszer ilyféle vonal, fű fog nőni a Staats-Bahnon. Ha azonban azt gondoljátok, hogy tán kár volna ilyféle koczkajátékot játszani, azt hiszem, tanácsosb

Digitized by Google

lenne visszavenni az érintett kérelemlevelet . . . és Sopront és Varasdot nevezve meg, egy kissé beljebb, talán Kanizsának vinni a projectalt vonalt, és hovahamarább ily értelemben nyújtani be egy új kérelemlevelet. Többnyire . . . én azon leszek, hogy már addig is, míg a törvény e tekintetben rendet teszen, az illetők szorosan és megváltoztatlanul csak a két terminust legyenek kötelesek megnevezni, például »Sopron-Varasd«, midőn a közben fekvő tér csak később, mikor t. i. technikai és finánciális számítás után kisül a *leghelyesb,* lenne kijelölendő.

Sietve; én várom Önnek válaszát, miután magát egy kissé érintkezésbe fogta tenni az illetőkkel; ki is kellő tisztelettel vagyok.

352.

Gróf Péchy Emanuelhez.

(e. f.) Pest, 1846. január 13.

Különösen tisztelt Barátom!

Épen most érkezvén Budárúl, hol helytartói tanácsban valék és holnap és holnapután ismét egész nap leendek, itt találtam becses soraid. Igen megbecsülve érzem magam szíves ajánlásod által és ha valaki, bizony én tudom annyira tisztelt családod szivességét méltánylani, de legnagyobb Compromissiom nélkül nem teljesíthetem kívánságodat, mert mióta gróf Károlyi Györgyné egyik fiát tartám a keresztelő víze fölött, már két főasszonyságnak tagadám meg, — quia non omnia possumus omnes, — ebbeli sáfárkodásomat. Légy ehhez képest szíves s ments ki tiszelt Napád és nőd előtt, kiknek csókolom kezüket, s vedd addig is, míg szerencsém leszen Hozzád, az ide mellékelt kis röpiratot nyájas hangulattal, ki leghódolóbb tisztelettel vagyok

őszinte barátod és kész szolgád

Széchenyi István.

Digitized by Google

353.

Tomcsányihoz.

(e. f.) Pest, 1846. jauár 15.

Tisztelt Barátom!

F. hó 7-én írt becses soraira sietek felelni, hogy egész bizonyossággal nem állíthatom ugyan, — mert hiszen mi bizonyos e világon? — de úgy, amint a dolgok ma állanak, teljes reménységgel várom a hitelintézetnek folyó évbeni minélelőbbi létesülését, melynek eddigi elmaradását is csupán a különféle egyéb bonyodalmak halmaza okozá. Mihelyt pedig az intézet feláll, részemről igen szivesen elkövetendek mindent, hogy Önnek levelében kijelentett kívánsága teljesítessék.

Pest, január 15, 1846.

Őszinte barátja Széchenyi István.

Irja meg, mily volna a megkívántató summa?

354.

Gróf Malaguzzihoz.

(e. f.) Pest, 1846. január 20.

Hochgboreuer Graf!

Auf Ihr werthes vom 14. l. M. antwortend, eile ich Sie zu bitten, mich bei Gelegenheit mit dem Ingenieur Manfredi in Berührung bringen zu wollen. Ob ich demselben jetzt gleich oder überhaupt eine Anstellung werde geben können, weiss ich nicht, denn mein Wirkungskreis ist noch nicht vollkommen definirt, ich werde jedoch trachten.

Nehmen Sie auch einstweilen meinen aufrichtigen Dank für Ihre Güte.

Den kommenden Februar gedenke ich nach Wien zu gehen und dort einige Wochen zu bleiben, — wo ich zuversichtlich hoffe, Sie zu begegnen, und nenne mich bis dahin, mich ihrem

Digitized by Google

Wohlwollen empfehlend, mit aufrichtigster Hochachtung Euer Hochgeboren bereitwilligster Diener

Graf Stephan Széchenyi.

355.

József főherczeg nádorhoz.

(e. f.) Pest, 1846. január 20.

Euer kaiserliche Hoheit,
Durchlauchtigster Herr Erzherzog!

Da meines Wissens in der Platanen-Gruppe im Pester Stadtwäldchen mehrere Bäume wegen der zu grosseu Dichtigkeit herauszuheben sind, und einige grosse Bäume die am Neugebäude anzulegende Promenade wesentlich verschönern würden, so nehme ich mir im Namen der Pester Promenade-Gesellschaft die Freiheit, Euer kaiserliche Hoheit unterthänigst zu bitten, der p. t. Verschönerungs-Commission die Weisung zu geben geruhen, uns 12 Stück von den erwähnten Platanen überlassen zu wollen.

Mit der tiefsten Ehrerbietung, Euer kaiserlichen Hoheit ganz gehorsamster.

356.

Ismeretlen grófhoz.

(e. f.) 1846. január 23.

Cher Comte!

Je suis tellement accablé d'affaires, surtout dans ce moment, où je m'empresse à former une Société pour mettre fin aux désordres de la Theiss, que vraiment je ne sais pas où donner de la tête.

Veuillez me pardonner si je ne Vous donne point de rendez-vous, et si je ne Vous parle pas en détail de la plantation des mûriers à present. J'espère Vous revoir sous peu, quand je me ferai un vrai plaisir de Vous dire mes avis sur tout ce que Vous désirerez.

Digitized by Google

Vous trouverez ci-joint une liste de mûriers. comme on en fait la vente sur une de mes terres.

23. Janvier 1846.

357.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1846. január 29.

Barátom, Grósztúl átküldöttem önnek a jegyző-könyvet, melyet a főherczeg igen kiváncsi átolvasni, ha lehet, eszközölje, hogy még ma ohne gekwetscht zu werden kezeimhez kapjam. miszerint holnap reggel, vármegyegyűlés előtt, hová már $8^1/_2$-kor indulok, felküldhessem. Ich wünschte aber das ganze heute zu beendigen denn sonst bin ich unruhig.

Sietve Széchenyi István.

Január 29. 1846. Pest.

358.

Clark Ádámhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1846. február 6.

Dear Clark. My Countess desires me to write you, in order to ask you a favour. My daughter Mary is tolerable well, but has

[1]) Kedves Clark. Nőm óhajtása, hogy Önt egy szívességre fölkérjem Mary leányom tűrhető egészségben van, néha azonban igen erős eperohamokat kap. Kérem hozzon neki három pár ilyan hosszú kesztyűt, magával. — A főherczeg nádor. ki tegnap azt mondá nekem: »Grüssen Sie Adam Clark in meinem Namen auf das freundlichste«, némely pontos informatiót kiván a légnyomatú vasutakról, s nagy türelmetlenséggel várja az Ön visszatérését, mert tőlem tudja, hogy Ön az angol vasutakon szemlét akar tartani. Tiz nap előtt igen rosszúl voltam, azt hivém, hogy nagy betegségbe esem, de már ismét talpon vagyok s reménylem, hogy a legnagyobb munka és elfoglaltság közben bizton nézhetek a halál elibe, annyit akarván végezni, a mennyi gyönge emberi erőmtől kitelik. Tiszai vállalatomat kevés idő alatt keresztül viszem, s ha kétségen kívül megkapom a 600,000 frtot. a Tiszaszabályozást még ez évben megkezdjük. Már megrendeltük a kotrógépet Mr. Pennttől Londonbúl a Balaton gőzös számára. De mind ez a vasutakkal összehasonlítva, semmi, miket Isten segélyével hamar végre fogunk hajtani. Most már tudja, kedves Ádám, mennyire ragaszkodom Önhöz.

Digitized by Google

still now and than a very strong bilious attack. Pray bring three pair of such gloves along with you. The Archduke Palatin, who told me yesterday »Grüssen Sie Adam Clark in meinem Namen auf das freundlichste« wishes to get some exact information about the atmospheric railways; and expects your return with great impatience, as he knows by me, that you intend to take a survey on the english railways. I felt very bad some 10 days ago. I thought, I should fall very ill etc. etc. But I am on my legs again and hope to get »a good and quick passage« to the other world amidst of the hardest work and occupation of course as much postponed as the frail humain frame will permit. I passed aver my Theiss Business in »no time« and as I have no doubt to get the money 600,000 L., we shall begin the Theiss Regulation this year. We ordered already the Engines of Messrs Penn in London for the Balaton steamer. But all this is nothing in comparison of the railroads, which we shall, I hope to God, bring very soon to execution. Now Dear Adam, you know, how I am attached to you, you know besides my principles as to Honour and well acquired Fortune. Wenn wir beide zumeist Eines und das Andere im Leben noch so durchführen könnten, es wäre gar so herrlich.

We have very mild weather. The Danube is above 15 feet. Very mutual hight in this season. The will goes well and infact every this. Now tell me how are you? Do not take much medecine? How are the chains getting on? Don't forget the Boiler. I could not get the Palatine yet to agree. But I don't give in. And now God bless you. My Countess and all my family wish to the remembered to you. Yours very truly.

Pesth February 6. 1846.

Önhöz elveimen kívül még a tisztelet és jól megszerzett szerencse is fűz. Ha mi többnyire együtt úgy egyet-mást ez életben kereszrülvihetnénk, az igen pompás lenne. Időjárásunk igen enyhe, a Duna 15 lábon felül áll, igen viszonyos magasság ez évszakban. Ez jól fog menni s tényleg minden más dolog.

Most pedig mondja, kedves Clark, hogy mint van. Nem szedett-e sok orvosságot. Mi történik a lánczokkal? el ne feledje az üstöt. Én a nádorral még nem egyezhettem meg, de én előle nem fogok kitérni. És most isten áldja Önt. Nőm és családom kivánnak Önről megemlékezni. Igaz híve.

Digitized by Google

359.

Báró Sina Györgyhöz.

(e. f.) Pest. 1846. február 12.

Hochwohlgeborner Freiherr,

Sehr geehrter Freund!

Empfangen Sie meinen Dank führ Ihr Werthes vom 9. l. M. Ich werde Herrn Klenges Brief Seiner kaiserlichen Hoheit dem Erzherzog Palatin mittheilen.

Gestern ist endlich bei der Statthalterei in Pleno die Raaber Bahnangelegenheit, wie Ihnen Procopius gewiss bereits meldete, erledigt worden. Morgen geht der Gegenstand nach Wien, ich aber werde in 8 bis 10 Tagen nachfolgen.

Mit aufrichtigster Hochachtung

Ihr bereitwilligster Diener.

360.

Deák Ferenczhez.

(e. f.) Pest, 1846. február 14.

Különösen tisztelt Barátom!

Ön ugy-e nehány nap múlva távozik? Én is indulóban vagyok Bécs felé. De ha lehetne, elválásunk előtt még igen szeretnék Önnel egy kissé összejönni. Holnap reggeltől estig szabadon rendelkezhetem időmmel. Ha Ön ennélfogva bármily pillanatot tűz ki, bizonyosan felkeresem lakában.

Legvalódibb tisztelettel

Széchenyi István.

Digitized by Google

361.

Zipser Andráshoz.[1])

(e. f.) Pest, 1846. február 17.

Sehr geehrter Herr Professor!

Es war mir sehr angenehm Ihr Schreiben vom 10. l. M. empfangen zu haben, da ich schon lange nicht das Vergnügen hatte Sie zu sehen oder von Ihnen zu hören.

Wie, oder vielmehr, in welcher Ausdehnung sich meine Commission gestalten werde, weiss ich noch nicht.

Auf jeden Fall glaube ich aber, wird sie bis zum nächsten Landtag zumeist und aus bereits bestehenden Elementen componirt werden, und zwar weil keine Cassa da ist, ohne welche nichts Tüchtiges gemacht werden kann, und Sie natürlicher Weise ohne Zuthun des Landes nicht herbeizuschaffen ist.

Den jungen Mann, den Sie mir empfehlen, nehme ich einstweilen ad Notam, und werde mich recht sehr freuen, Ihrem Wunsche entsprechen zu können.

Hochachtungsvoll
Ihr bereitwilligster Diener
Graf Stephan Széchenyi.

362.

Pinderichhez.

(e. f.) Pest, 1846. február 18.

Tekintetes Úr!

Én nem tudom, szivességből vagy mi okból vállalta fel Ön a Balatoni gőzhajózás jegyzőségét, de annyit tudok, hogy felvállalta és ezért legalább annyit kívánok és követelek Öntől, hogy az utolsó ülés jegyzőkönyvét időhalasztás nélkül — mert Bécsbe megyek, — elkészítse és nekem átküldje, minthogy csak annak fonalán vihetem aztán végbe a teendőket.

Tekintetes Úr kész szolgája.

[1]) Természettudós, a magyar tudom. akadémia tagja.

Digitized by Google

363.

Gróf Károlyi Györgyhöz.

(e. f.) Pest, 1846. április 5.

Mein sehr werther Freund!

Ich bin es Dir und mir schuldig, über eine jüngste Stadt-Klatscherei, die mir von mehreren Seiten zu Ohren kam, ein offenes Wort zu sprechen, aber dich zugleich zu bitten, dass die ganze Sache, wie es zwischen Männern ziemt, wenigstens einstweilen, ganz unter uns bleibe.

Man hinterbrachte mir nämlich, dass Deine Frau sich erklärt habe, dass Sie, vielleicht weil ich in der Theissangelegenheit reussirt habe!? nunmehr in gar keinem Contact, selbst in keiner Theater-Loge mit mir und mit meinem Namen sein wolle, und dass dies die Ursache sei, warum Du Dich von mir zu trennen wünschst.

Ich habe zu viel patriotische Abnegation und andererseits zu viel Stolz in meinem Character, als dass mich solches Gewäsch — ob sodann wahr oder nicht — persönlich sehr afficiren könne; denn zeigt man mir Geringschätzung, so bleibt mir stets dieselbe Waffe übrig; und ich fürchte mich am Ende selbst von einem offenen Krieg nicht.

Ich betrachte die Sache jedoch von einem viel höheren politischen Standpunkte. Du bist die erste Person hier und Dein Haus ist das Centrum der hiesigen socialen Verhältnisse, während ich, ohne mich zu hoch oder zu tief anzuschlagen, vielleicht das einzige conciliante Element bin, das zwischen der Regierung und Opposition steht, und somit vielleicht der Einzige, der einen höchst kläglichen Ausbruch der beiden Partheien zu verhindern im Stande wäre. Sagt man nun — und wenn es auch nur Commérage ist — dass mich die Menage Károlyi (denn was Deine Frau thut, rejaillirt natürlich auch auf Dich) für zu schlecht, für zu unrein hält, um sogar nur eine Theater-Loge — notabene abwechselnd — mit meiner Familie gemein zu haben; dann glaube

Digitized by Google

ich. ist es mit jeder politischen Toleranz zu Ende, wovon die Folgen unabsehbar und für uns auf jeden Fall sehr traurig wäre.

Du warst Jener, auf den ich stets mit Hoffnung blickte, dass Du in unabhängiger Lage den rechten Mittelweg finden würdest. Ich war gerne mit Dir genannt, und hoffte nun in der Theissangelegenheit noch enger mit Dir für das Wohl unseres hart bedrängten Vaterlandes wirken zu können. Ich frage, warum sollten wir auch nur den geringsten Anlass zu einer so gehässigen Auslegung geben?

Die halbe Loge kostet 360 fl. C. M. des Jahres. Ist's nun wohl der Mühe werth, dass wir wegen einen solchen Bettel dem Leumund unserer Wiedersacher einen fetten Bissen darbringen? Kein Mensch würde glauben, dass Du, das erste Haus in Pest, wegen Oeconomie die Loge aufgibst. Ich denke demnach, wir sollten nicht nur nichts thun, was darauf hindeuten dürfte, dass wir uns nicht toleriren können; sondern wir sollten im Gegentheil vor der Welt sogar affichiren, dass wir unsere politische Opinion gegenseitig achtend, in sehr Vielem Hand in Hand gehen. Ist's Dir demnach möglich, so bleiben wir noch länger beisammen. Das Opfer ist ja nicht so gross — und der Landtag auch nicht ferne.

Mir aber erhalte Deine Freundschaft, Dein Wohlwollen.

St. Széchenyi.

364.

Báró Sina Györgyhöz.

(e. f.) Pest, 1846. április 12.

Hochwohlgeborner Freiherr,

Sehr verehrter Freund!

Wegen der Pester Brücke müssen wir Etwas Entscheidendes bestimmen. Mir fangt es an, ganz unter uns gesagt, ein Bischen bang zu werden.

A. Clark ist sehr schwach, Tierney detto und eben darum sehr reitzbar; überdies harmonieren sie in ihrem Innern gewiss nicht ganz und zwar natürlich: denn der Aeltere will dem Jün-

Digitized by Google

geren Nichts vergönnen, während dieser Letztere, diess zu ungerecht findet, um nicht tief gekränkt zu sein, wesshalb er auch bereits Symptome durchblicken liess, und dies weiss ich, als ob er gar nicht mehr zurückkommen wollte. Tierney ist alt — und annoch immer eine Persona necessaria. Diese fatale Ketten-Geschichte wird uns — ich fürchte — noch in grosse Verlegenheiten bringen. Den Herrn Howard und Co. den Process machen fruchtet nichts. Denn selbst im besten Falle würden wir so viel Zeit verlieren, dass die wohlfeileren Ketten und der uns etwa zufallende Pönall eine verdammt magere Compensation für die verlorene Zeit wäre. Ich glaube, man kann als sicher annehmen, dass die Brücke m/300 fl. eintragen wird. Ein halbes Jahr gewonnen, wäre demnach m/150 ohne jene Interessen zu rechnen, die wir jetzt, ohne Revenuen zu haben, in einem fort zahlen müssen, und die uns am Ende gewiss auffressen werden, wenn wir nicht mit aller Energie trachten, die Brücke zu ihrer Vollendung zu bringen.

Sie, mein schätzbarster Freund, sind in unserem Staate, ja in Europa gewiss der praktischste Calculant, und die Brücken-Gesellschaft hat Ihrem Genie ohne Zweifel Hunderttausende von Ersparniss zu verdanken; allein ich habe dennoch oft nicht begriffen, und zwar von den Aerarial-Magazinen angefangen, bis zur Bestellung der Ketten, und begreife es bis zur Stunde nicht, wie wenig Sie stets die Zeit, diesen allergrössten irdischen Schatz, in Anschlag genommen haben! Nach meiner Rechnung haben wir in der Unterhandlung über die Aerarial-Magazine mehr als ein Jahr verloren, um vielleicht m/30 fl. weniger zu zahlen. In der Kettenangelegenheit, fürchte ich, wird sich dieselbe Sache wiederholen! Tierney ist disgustirt, und wie Sie wissen, auf das Höchste aprehensif — geht geht man ihm zu hart zu Leibe — oder merkt er, dass man an seiner Ehrlichkeit zweifelt, so spannt er am Ende vollends aus; was dann freilich kein brillantes Ergebniss erwarten lässt. Ich glaube, wir sollten die Sachen nehmen wie sie sind, und nicht wie sie sein sollten. Sind Howard et Co. keine Ehrenmänner, à la bonheur, so hole sie der Teufel. Es handelt sich ja nicht darum, dass wir unser Recht behaupten

Digitized by Google

oder in England den Leuten Mores lehren, sondern dass wir die Brücke ehebaldigst, zu einer sicheren und reichhaltigen Revenue eröffnen!!

Ich gestehe Ihnen aufrichtig, dass das Laustandeln mit den Ketten, um einige zu ersparen, mich immer sehr unruhig gemacht hat, denn ich war beinahe sicher, dass es so kommen würde, wie es kam! — Wenn Talakini et Co. rapportiren, dass man hier bei der Brücke zu langsam arbeitet, was ganz richtig ist, so könnte man Ihnen füglich antworten: »Nicht zu langsam, aber mit Rücksicht auf die Ablieferung der Ketten viel zu schnell arbeitet, indem es nicht in Pest, sondern in England stockt. Von heute an könnte die Brücke sicher in zwei Jahren eröffnet werden, wenn die Ketten nicht zurückbleiben. Beherzigen Sie das Gesagte, mein sehr verehrter Freund, mit Ihrer gewohnten Güte.

Ich wollte gleich nach Ostern nach Wien, jetzt werde ich wegen des plötzlichen Ablebens von Vásárhelyi etwas später kommen können.

Bin ich aber in Wien, so werde ich Sie bitten, dass wir mit Goldschmid und Vodianer über das Gesagte uns ehethunlichst berathen. Denn ich fürchte, dass es bei einer zu haltenden Generalversammlung, die wir am Ende doch einmal halten müssen, gar Manchem eben so einfallen könnte, wie es mir schon lange im Sinn kam, dass hie und da doch vielleicht für geringen Geldgewinn grosse Zeitverschwendung gemacht wurde.

Obschon Vásárhelyi todt ist, hoffe ich doch das Absolutorium des Comité's mit mir hinauf zu bringen.

Endlich ist Apponyi am Brett! — Ich kann nicht sagen, wie froh ich darüber bin. Nun hoffe ich, dass wir nächstens Etwas Tüchtiges und Zusammenhängendes in's Leben bringen werden; jetzt müssen wir wegen der Raab-Bahn concentrisch und mit vereinten Kräften handeln; jetzt ist der Moment.

Ich grüsse Sie auf das Freundlichste und habe die Ehre mit ausgezeichneter Hochachtung zu verbleiben

Ihr bereitwilligster Freund und Diener

Pest, den 12. April 1846.

Digitized by Google

365.

Gróf Forray Juliához.

(e. f.) Pest, 1846. április 13.

Meine sehr verehrte Gönnerin!

Sie wissen. dass ich mich stets beglückt fühle, wenn ich in der Lage bin, Ihnen einen Dienst erweisen zu können. Ihr Protégé möge getrost sein! sobald der kleine Embrio von der Plattensee-Gesellschaft sich so weit entwickelt haben wird, dass wir einen Agenten und einen Spediteur bedürfen, werde ich Herrn Mitterdorfer unmittelbar in Antrag stellen, wo ich nicht zweifle, dass sich alle Stimmen für ihn vereinigen werden, da er auch mit der Donau-Dampfschiffahrt in Verbindung ist, und überhaupt im besten Rufe steht.

Nun aber bitte ich auch etwas; und ich hoffe zuversichtlich, dass ich diesmal nicht umsonst bitten werde.

Es thut mir wirklich sehr leid, dass Ihr Name und der hochverehrte Nahme Ihrer unvergesslichen Mutter, Sie, die beiden so hochgestellte und patriotische Damen, und nebstbei »Hauseigenthümerinen« in der Leopoldstadt sind, noch nicht auf dem hier folgenden Bogen stehen.

Sie sind in Allem so gross. in allen Ihren Handlungen so grossmüthig, bloss für *mein Unternehmen* wollen Sie sich — und ich glaube wirklich, bloss um mich zu quälen — mit dem Mantel der Oeconomie umgeben.

Ich war so dreist, jene 100 fl., die Sie unterfertigten, auszulöschen; denn ich hätte — wenn ein solches Exempel vorangegangen wäre, niemals die nöthigen Fonde aufgebracht, was Sie, wenn Sie nur ein wenig nachsehen und darüber nachdenken wollen, selbst eingestehen werden müssen.

Ihre Generösität ist bekannt. und jeder weiss eben so gut. dass Ihr Gemeinsinn. Ihr Patriotismus, sich nicht allein auf schöne Worte beschränkt. wie dies in Ungarn leider so oft zu geschehen pflegt. sondern. dass Sie für das Gemeinwohl thatsächlich zu opfern gewohnt sind: kommt noch das hinzu, dass

Digitized by Google

Ihre mir so werthe Güte vor der Welt auch kein Geheimniss ist, und sieht man nun, dass Sie mich da nur ganz matt und halb unterstützen, wo es wirklich gilt, das Herz des Landes, nämlich Pesth einigermassen habitabler zu machen, dann versteht sich's von selbst, die Sache fällt in Brunnen, stutzt wohl ein Jeder und ich selber komme in die Versuchung, mich zu fragen, ob Sie mich denn wirklich unterstützen, oder mich nur einfach utilisiren wollen. Ich bin so beschäftiget, so unwohl, durch Vásárhelyi's Tod so erschüttert, dass ich Sie nicht besuchen konnte. Bald gehe ich nach Wien. Werde auf jeden Fall Ihre Ordres früher bei Ihnen abholen und bitte einstweilen mir Ihren Namen und den Ihrer Mutter mit einer hübschen runden Summe, als Beispiel für Andere; denn ich brauche noch viel, sehr viel, soll das Ganze wirklich hübsch sein, und auch so erhalten werden.

Mit tiefster Ehrfurcht Ihr bereitwilligster Diener

Graf Stephan Széchenyi.

366.

Putzerhez.

(e. f.) Pest, 1846. april 15.

Euer Hochwohlgeboren,

Mein sehr werther Freund!

Privatissime.

Unsere Mühle bewährt sich fortwährend mit gutem Erfolge. Ich hätte zwar heuer brillantere Resultate gehofft, denn wir kauften zu sehr guten Preisen ein, allein der Winter war so mild, die Kleie hatte so wenig Werth, und die Concurrenz war so gross, dass unsere Revenüe hiedurch natürlicher Weise sehr geschmälert wird. Fehr, der bereits die Rechnungen zusammenstellt, spricht von 20 Percent. Wäre dies Netto-Revenüe — so könnten wir zufrieden sein — es ist aber für Reserve-Fond etc. nichts abgeschrieben. Ich meine, wir sollten nicht über 6, höchstens 7 Procent ausbezahlen. Alles Uebrige für die Zukunft lassen. Ueber diesen Punkt werden wir einen starken Strauss zu bestehen haben; ich glaube jedoch, wir müssen siegen, es wäre jetzt

Digitized by Google

noch sehr gefährlich über 7 Procent auszuzahlen, da unser Geschäft noch nicht hinlänglich consolidirt ist, und wir im kommenden Jahre vielleicht nicht mehr als 5 Percent und vielleicht auch nicht einmal so viel geben können. Schreiben Sie mir in dieser Hinsicht. mein sehr werther Freund, mit Bestimmtheit und ehebaldigst.

Die Giesserey . . . konnten wir von der Mühle leider noch nicht separiren, jetzt hoffe ich aber endlich zu einem Resultate zu gelangen. Hierüber bald ein Mehreres. Einstweilen wollen Sie mich in Ihrem Wohlwollen erhalten. — Haben wir denn gar keine Chance Sie heuer bei uns zu sehen?

Genehmigen Sie, ich bitte, die Gefühle meiner aufrichtigsten Hochachtung, mit der ich mich nenne

Ihren ergebensten Diener

Graf Stephan Széchenyi.

Pest, den 15. April 1846.

367.

Kiss Pálhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1846. április 16.

Különösen tisztelt Méltóságos Uram!

E f. hó 7-én írt becses soraira, melyeket a fiumei kapitányság április. 3-án írt és hozzám irányzott levelével együtt tegnapelőtt vettem, sietek válaszolni.

Méltóztassék elhinni Méltóságod és ezt nevemben a kapitánysággal is szívesen közleni, hogy nincs semmi is, mi nagyobb mértékben vonná figyelmemet magára, mint Fiume ügyei és ezek közt mindenek fölött a kérdésben már oly régóta, de munkában fájdalom még most sem levő fiumei kikötő.

Ha a lengyelek dolga nem absorbeált volna annyi időt; ha gr. Apponyi talpratétele nem késik annyira el: azt hiszem, már rendben volnánk; mert rajtam bizony nem múlt, noha a Tisza dolga és egyébb tenni valóim súlyosan nyomják vállaimat.

A kérdés most az, mikép lehet az ügyön egy szerencsést

[1]) Cs. kir. kamarás, Fiume és a magy. tengermellék kormányzója.

Digitized by Google

lökni (pedig bizony csak így vagyunk mindenben), hogy az aztán minél előbb életbe lépjen. Én vagy 8, legfeljebb 12 nap alatt Bécsbe megyek, ha Vásárhelyi ki nem dül — és ez megint mily baj! — már most volnék Bécsben, hol több hétig maradok és vagy végkép kiviszem a fiumei kikötő ügyét, — a min nem kételkedem, csak a pénzben ne legyen megakadás, — vagy tüstént megirom Önnek, hogy »fejszém a fába tört« s ekkép méltóztassanak erősb emeltyűről gondoskodni, mint én lehetnék, mit azonban legalább még most fel nem akarok tenni.

Már hogy valami fiumei küldöttség segíthetne-e a dolog szaporább megindítására? Meglehet ugyan, de nagyon kétlem. Legelsőben is, mert a deputatiók ideje, legaláb pro hic et nunc, lejárt — kivált az utolsó »pestmegyei fiasco« következtében, — és aztán, mert sehol sincs rosz akarat, de a dolgok egyedül a complicált statusgépi kerekekben akadoznak, melyeket, mint én gondolom, 1000 ember sem hozhat szaporább és rendesb mozgásba, mint egyetlenegy »philosophiai erőműves.«

Ha egyébiránt Méltósága és a kapitányság azt gondolják, hogy küldöttség rugtat egyet a dolgon á la bonheur — ám küldjenek! én, ki akkor alkalmasint Bécsben leszek, csak nyertes lennék; — mert szerencsém volna fiumei jóakaróimhoz, kiket Méltóságod és a Méltóságos Asszonytól kezdve legszívesebben köszöntök, magamat nagybecsü emlékükbe ezentúl is ajánlva

Méltóságod rokonkeblű honfitársa

Széchenyi István.

368.

Gróf Forray Juliához.

(e. f.) 1846. April 17.

Hochgeehrte Frau Baronin!

Da noch sehr Viele so gefällig sind sich auf dem Promenade-Bogen unterfertigen zu wollen, den ich Ihnen zu übersenden die Ehre hatte, und Sie Hochverehrte Patriotin schon gewiss zu irgend einen Entschluss gekommen sind, so bitte ich Sie recht sehr mir den in Frage stehenden Subscriptionsbogen durch den Ueber-

Digitized by Google

bringer dieses oder durch eine andere Gelegenheit aber nur bald gütigst zurück zu senden.

Ich ergreife auch diese Veranlassung Sie meiner pflichtschuldigsten Ehrfurcht zu versichern und Sie zu bitten, mich auch ferners durch Ihren so mächtigen Schutz beglücken zu wollen.

Ihr ganz unterthänigster Diener

Gr. St. Széchenyi.

369.

Kovács Lajoshoz.[1])

Pest, 1846. április 21.

Barátom!

Több levelét igen igen nagy köszönettel, de egyszersmind nem kevés *szomorúsággal*, vettem. Miért szomorúsággal? Errül tüstént.

Régi katona vagyok. Bármennyire szorul ehhez képest a kapcza, megszoktam a nagy tömeg előtt mindig vidor képpel jelenni meg. Meghitt embereim keblébe azonban szívesen öntöm gondjaim lobját. Önt ily emberemnek, ily barátomnak tartom. Egészen köztünk. Bizony nem jól vagyunk a Tisza ügyében. És valljon mi a legnagyobb baj? Sem nem Vásárhelyi kimulta, -- mert ez, noha kimondhatlan vesztesség, azért mégis kipótolható; . . . sem nem jő az a kormány részéről, mert itt az akadályok mind legyőzhetők, kivált most, miután Apponyi van szőnyegen; sem nem fekszik az magában a dolog szövevényében . . . Hol rejlik tehát? Abban, hogy szegény fejemnek sem elég ereje, sem elég ideje nincs a Vis motrix szerepét e tekintetben játszani, — s hogy Abonyi minden jó tulajdonai mellett . . . éppen nem azon egyén, mely mozgásban tarthatná az ügyet, abba időrűl időre lelket fúhatna, azt mindig legnagyobb élet- és rendben forogtathatná stb. Pedig ha ilyes egyénünk nincs higyje el, ha én megölöm is magamat, nem lesz az egészbül semmi. Abonyi, azt mondják

[1]) Meghitt s benső viszonyban állott Széchenyihez. Lásd munkáját: Grófi Széchenyi István közéletének három utolsó éve 1846—48. Pest, 1889.

Digitized by Google

majd belé fog okulni. Én azt mondom: soha! Gyeplős ló terem, soha sem tanítható. — Der den Götterfunken der Creation, diese nie rostende Erschaffungssucht des Geistes nicht in seinem Inneren wohnen hat, der wird, wie immer sein Titel klingen und wie gross auch sein Wirkungskreis sein möge, stets das fünfte Rad am Wagen, Ballast, ja sogar Hemmschuh sein.

Hogy ti, Perényi, Lónyai, Helmeczy miért emeltétek egyhangulag Abonyit oly magasan a felhőkbe ... azt nem tudom elérteni: Abonyit, ki jó fő, talpig becsületes, ügyes ember, megengedem — de, mint én e körül már egészen tisztában vagyok, szinte egy tulajdonnal sem bír, melyet én a Tiszavölgyi Secrétaire perpétuel személyében keresek és nélkülözhetlennek tartok, igen, nélkülözhetlennek, ha t. i. se más, és in ultima analysi se én ne legyek a vállalat »hajtóereje«.

Senkivel Tasneron kívül a dologrul nem szóltam; noha néha úgy kitünt Abonyi magán segítni nem tudása, passiv természete, körömnélkülisége stb. hogy bizony sokszor megdöbbenve találkoztak szemeim Károlyi György, Desewffy Emil és többiek szemeivel.

Mennyire sújt, disgustál, ellankaszt engem ez eset, nem mondhatom! Már ha az ország jobbjai is, mint ti vagytok, oly vakok, »személyt látni és nem ügyet«, akkor mindennek vége.

És hogy én, vén fő, ki még egy hámos lovat sem veszek anélkül, hogy előbb jól kitapogatnám, — hogy én oly kimondhatlan könnyelmű valék ráállni, mikép az egész vállalat egy arra nem való titkár által örökre leszegeztessék, ezért haragszom leginkább. Ti elcsábitottatok, igaz ... de nekem azt nem kellett volna engednem.

Most ben vagyunk ... és én oly annyira elkedvetlenítve érzem magam, hogy a Tisza ügye, melynek csak kevéssel az előtt oly szép szinekben néztem elébe, most (anélkül, hogy errül tehetnék vagy ezt hátráltathatnám) okvetlen mindig felzavarja epémet.

Tegye magát helyzetembe. 55 év hátamon, gyengélkedő egészség, mely kivált szellemi benyomásnak martaléka, kigázolhatlannak látszó sok munka, Tiszavölgy rendezésének szédítő roppantsága és szövevénye, Károlyi György passiv természete,

Digitized by Google

a többi választmányi tagban csekély támasz, Vásárhelyi kimulta és végre: becsületes Abonyi István kit az ügy minden ágaiban, ha kellőleg haladni kívánok, egyenesen a hátamra kell vennem! Nem, nem, így nem megy. Ti engem és az ügyet meggyilkoltátok! Igen örökre, mert illedelemmel ugyan hogy szabadulhatunk Abonyitúl meg? És aztán mi, — nem én, hanem ti, — oly merészek vagyunk a kormányt nem egy esetben gáncsolni, hogy nem eléggé alkalmas embereket alkalmaz! Míg mi mély bölcsességünkben még csak azon egyetlen egy személyt sem tudtuk gyakorlati tapintattal kiszemelni, melytől legközelebbi érdekünk függ! Igazi gyermekek vagyunk! Vagy újjat húzva, vagy a holdban!

Én ez esetre, e magunk okozta bajra még nem találtam gyógyszert. A Debreczeni ülést Vásárhelyi szomoru vége miatt juniusban nem tartjuk, mint Ön a hírlapokbul tudom már megértette. Most ezen összejövetel alkalmasint juliusban lesz. Én. ha addig ki nem dülök, még mindig be szándékozom evezni gőzössel és járni kocsival a Tisza völgyét. De megvallom, ezentúl aus Pflicht-Gefühl és oly érzettel, hogy majd ott fajtánk közepette leteszem örökre fejemet.

Ugyan miért nem vállalta fel Ön a dolgot, legalább ideiglenesen — jövő országgyűlésig, melyre mint követ mehetett volna s hol a *Tisza ügyét* oly nagy sikerrel éppen Ön mozdíthatta volna elő? Ezen *ügyet*, mely annyira *alkalmas*, tengelyét képezni mindannak, mi a legközelebbi országgyűlésen lenne a szőnyegre hozandó! Ugyan miért nem tette ezt? És ha nem cselekedte, ugyan mikép juthatott eszébe maga helyibe oly egyént ajánlani, és ez szomorít annyira el, ki, noha jó ember, úgy áll Önhöz, mint 1:100-hoz és úgy a Tisza ügyéhez, mint nulla egy indefiniált roppant számhoz.

Önnek a Jelenkor f. é. 31-ik számában megjelent czikke talpra esettebb valami, mint már rég óta olvastam. Bravo, bravissimo!

Isten áldja. Bécsbe e hó végnapjaiban megyek és ott több hétig maradok. Ha Ön ír, küldje levelét Tasnernak, ki itt marad, ki előtt nincs titkom és tudja hollétemet.

Legőszintébb rokon érzettel Széchenyi István.

Digitized by Google

370.

Popovich Fótához.

Pest, 1846. április 27.

Kedves Popovich!

Fogadja legőszintébb köszönetemet folyó hó 15-én írt leveleért. Ön az első ki Lajosnak [1]) győzelmét velem közölte. — Jó éjt »Demirkapi.« [2]) Ha csak öt felesleges perczem is volna, ezeket is Önnek szentelném . . . de sajnos, a mindennemű foglalkozással oly annyira elnyomva vagyok, hogy semmi időm nem marad hátra Önt a legbarátságosabban üdvözölni. és Önnek további jó akaratát kikérhetni.

Vásárhelyi sajnálatomra csakugyan meghalt, mi nekem nem csekély zavart okoz.

Pesten, 1846. april 27-én.

Széchenyi István.

371.

Schedius Lajoshoz.

(e. f.) Pest, april 28. 1846.

Kérem nagyságod legyen szíves és eszözölje, hogy a felterjesztendő és általam felviendő Tiszai Statutumok nékem haladék nélkül átküldessenek, mert könnyen megtörténhetnék, hogy a Főherczeg Nádor megjötte után tüstént Bécsbe kellene mennem.

Ide rekesztek egy kis »hivatit«, azt Nagyságodnak ajánlván.

Kellő tisztelettel Nagysád kész kötelés szolgája

Gr Széchenyi István.

---

[1]) Azon gőzhajó neve, mely a Duna-szorosokon áthatolt s ez akadályokon győzedelmeskedett.

[2]) A vaskapu török neve.

Digitized by Google

372.

Havas Józsefhez.

(e. f.) Pest, 1846. april 28.

Itt küldöm Nagyságodnak az igért Jubileumi javaslatot.[1]) Kérem, tegye rá vagy közölje velem észrevételeit. Ne láttassa azt senkivel és 1, 2 nap alatt küldje vissza.

Legőszintébb tisztelettel Nagyséd

kész köteles szolgája.

373.

Gróf Rákóczynéhoz.

Pest. 1846. május 2.

Liebenswürdigste Gräfin!

Meine angehäuften Geschäfte erlauben mir nicht vor dem kommenden Dinstag, ja vielleicht sogar Mittwoch nach Wien zu gehen, auf jeden Fall werde ich, wie ich es versprochen habe, mich Ihnen früher vorstellen. Sollten Sie sodann meine Dienste wünschen, so wird es mich sehr freuen, Ihre Aufträge zu besorgen. — Csókolom kis kezeit.

374.

Gróf Festetich Leóhoz.

(e. f.) Pest, 1846. május 2.

Barátom igen örülök, hogy megérkezel, és reméllem, hogy Bécsbe menetelem előtt még meglátjuk egymást. Ma jobban szeretem, ha nem ebédelsz nálam.

[1]) József főherczeg nádor jubileumának megünneplésére vonatkozó dolgozat.

Digitized by Google

375.

Gróf Wickenburg Mátyás Constantinhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1846. május 3.

Hochgeborner Herr Graf!

Die sehr interessanten Pläne der in Graz erbauten 2-ten Kettenbrücke sammt Ihrem liebenswürdigen Begleitschreiben, war ich so glücklich gestern zu erhalten.

Nehmen Sie meinen verbindlichsten Dank für Ihr Wohlwollen und halten Sie sich davon überzeugt, dass Niemand mit mehr Verehrung und Sympathie Ihre gemeinnützigen Bestrebungen, denen Steiermark bereits so vieles zu danken hat, begleitet, als ich.

Gott erhalte Sie. — Mich aber wollen Sie mit Ihrer mir so werthen Güte fernerhin beschenken, — der ich mich mit dem Gefühle der tiefsten Ehrfurcht der gnädigsten Gräfin zu Füssen lege und mich in Ihr Andenken empfehle.

Euer Excellenz

376.

Herczeg Salm-Reifferscheid, Krautheim Hugó Károlyhoz.

(e. f.) Pest, 1846. május 4.

Euer Durchlaucht!

Das Wohlwollen des so hochverehrten böhmischen Gewerbe-Vereines, mich zu seinem Ehrenmitgliede erwählt zu haben, und die liebenswürdige Art, mit welcher Sie, mein gnädigster Herr, diese für mich so ehrenvolle Kunde mir mitzutheilen die Güte hatten, erfüllen mein Gemüth mit der aufrichtigsten Dankbarkeit.

Nehmen Sie meinen lebhaftesten, tiefgefühltesten Dank, und seien Sie zugleich — erlauben Sie mir diese Bitte, der Dol-

[1]) Val. belső titk. tanácsos, cs. kir. kamarás és Stiria kormányzója.

Digitized by Google

metscher jener Gefühle der Achtung und Sympathie, die ich für die geehrten Mitglieder des löblichen Vereines, dessen Vorsteher Sie sind, in so hohem Maasse empfinde.

Böhmen kann im österreichischen Staate den übrigen Ländern in so Manchem zum Muster dienen.

Wir Ungarn hingegen sind noch in gar so Vielem sehr weit zurück. Jede Anerkennung unserer gut gemeinten Anstrengungen daher, die von Ihrer Seite in welcher Form uns immer trifft, kann uns nur mit neuer Kraft beleben, dahin zu trachten, dass in jenem Volksverein, aus welchem der österreichische Staat besteht, zum Heil und Glück des Ganzen, auch wir unseren Platz so würdig ausfüllen, wie nur möglich. — Das edle Böhmen fahre aber fort alle seine Kräfte mehr und mehr zu entwickeln, und werde von jenem Himmelssegen begleitet, ich wünsche es vom Herzen, ohne welchem auf Erden nichts bleibend gedeiht.

Ich nenne mich mit tiefster Ehrerbietung

Euer Durchlaucht
dankbarster Diener

377.

Kisshez.

(e. f.) Pest, 1846. május 5.

Különösen tisztelt Barátom!

Csekonicsné által esett értésemre, hogy Ön itt van és oly szives, közhasznu új vállalatomhoz járulni akarni. Nagyon örülök, hogy Ont elvégre itt tisztelhetjük. Holnap minden esetre felkeresem, a pesti sétatérre szolgáló ivet pedig szerencsém van ide mellékelni.

Ej beh régen nem láttuk már egymást! Ön — mint tegnap a magyar szinházban vettem észre, — még mindig fiatal, én azonban már egészen »régi« vagyok.

Legvalódibb tisztelettel

őszinte barátja s kész szolgája
Széchenyi István.

Digitized by Google

378.

Majláth Györgyhöz.

(e. f.) Pest, 1846. május 6.

Különösen tisztelt Nagyméltóságú Uram!

Én holnap elejét kívánom venni, miszerint a Casinóba többé, a két pesti kör, mint Deákkal történt, ebédet ne adjon. — Ezen intézet szent volt ekkoráig, bármely politikai demonstratio számára csatatérül szolgálni. Deák ittlétekor azonban, mint mondám, már használtatott arra. Efféléktűl tán megóvhatom jövőre.

Igen nagy köszönettel veszem Nagyméltósága kegyességét, melyhez képest, mint épen most vett becses leveléből értem, kész segédkezét nyujtani. Ámde azt hiszem — őszintén szólva, — hogy az szemet szúrna, miután oly ritkán van Nagyméltóságodhoz a Casinóban szerencsénk, és a mindent nagyítók. tudja Isten, mily csuda combinatiókat látnának Kegyelmes Úr megjelenésében Ezuttal, azt hiszem, könnyü lesz elintézni a dolgot. A sympathiának ily jelei vajmi jól esnek a léleknek, abba új erőt öntenek és nálam legalább háládatlanra nem pazaroltatnak. Engedje Nagyméltóságú Úr tehát, hogy annyira hathatós pártolását más alkalomra legyek bátor felkérni.

Bécsbe menetelem előtt még leszek azon, hogy Kegyelmes Úr Cerberusát meggyőzhessem. Addig is vegye Nagyméltóságod — ismételve kérem — legőszintébb köszönetemet irántam mutatott szivességéért.

379.

Kovács Lajoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. május 6.

Barátom!

Tasnerhoz mult hó 28-án írt sorait olvastam. — Mikor Vásárhelyi meghalt . . ., a választmány által a következő tartalmu okiratot írattam alá. — Eddig még csüggedni soha és sem-

Digitized by Google

miben sem tudtam; sőt ... minél több nehézség fejlett ki, annál több erő támadt bennem mindig. Ne tartson tehát Ön mindaddig legtávolabbrúl is attúl, hogy valamivel felhagyok vagy valamibe beléunok ... míg physice ki nem dűlök a hámbúl. Egészségem nem jó ugyan, ... de nem is rosszabb, mint volt. Holnap Bécsbe megyek. Igen sok a dolgom. De, hála Isten, eddig még mindig győzöm. Vásárhelyi Pál helyébe Kecskés lépett, — ki engem Bécsbe kisér. Ezen egyén nem ismeretes előttem oly közelrűl, mint Vásárhelyi, — kivel 14 évig voltam szoros összeköttetésben: ... de annyit már is tudok felőle, hogy igen sok energia van benne, feje tiszta, ismeretei talpraesettek, praxisa nagy, becsülete minden gyanu feletti. Remélem, egészen ki fogja pótolni Vásárhelyit, Abonyival később. — Bécsből tán kevés idő mulva megírhatom Önnek, mikor leszek megint itt, mikor jelenek meg gőzössel a Tiszán, mikor megyek végre Debreczenbe. — — Mert hiszen mindennek, magától értetődik, meg kell történnie.

Önnek magasztos érzelmei felvidámíták, erősíték keblemet! Minap Önről a főherczeg nádorral szóltam. Egészen köztünk. Ő így: Sie können ihm sagen, dass ich in Hinsicht der Wittwe von Schweitzer mit Br. Kubek sprach — und alle Hoffnung sagt, dass er (Kovács), was er gewünscht, erreichen wird. Mir ist sehr leid, dass nicht er der Secretair des Theiss-Vereins ist. Diess werde ihn nicht hindern, dass er zum Landtag als Deputirter komme etc. — wo ich ihn sehr gerne sehen würde. — Apponyi állását Bécsben kiváncsi vagyok saját szememmel látni. Úgy gondolom — ha némely főkérdésekben meg tudok vele egyezni — mit erősen remélek, — oly nyiltan és hangosan fogom elkiáltani magamat mellette, ... hogy aztán tudom kiki megértheti, hányadán van velem. ... Nagyon örvendek mindannak, a mit Ön Kemény Zsigmondrúl ír. ... Apponyi mind arrúl, mit Ön a sajtó körül forgat fejében ... s miben én tökéletesen egyet értek ... szintén fogok beszélni. Félek ... tán az *idén* még meg nem érik a dolog egészen. Apponyi állása igen nehéz, igen kényes. — A sajtóval nagyobb hasznát remélte a kormány. De eddig úgy tapasztalta (a Hetilap által is újabbrúl), hogy az inkább az eszmék elferdítésére, mint azok rectificatiójára szolgált.... Most nehezb stb.

Digitized by Google

Hogy Ön minden időben feljöhet és Kemény is kész magát velem érintkezésbe tenni, — azon igen örülök ... és fogom is használni venni. -- Erről is majd Bécsből!

Most még minden indefiniált állapotban van. — *Minden esetre* a nyárnak jó részét Önökkel óhajtom tölteni — részint a gőzösön, melyre ezennel meghivom Önt és Keményt, — részint Debreczenben és egész utam közt. — Zsibóra, ha lehet, elmegyek. Szegény barátunk Wesselényi! Igazi kurucz politikus! Ujjat huzni mindig, »critisálni a körülményeket« soha. — »Und dann kommt der General Heisler, um auf die ungarische Nation zu schiessen.«

Itt van ideje egy új rendszernek megvetni alapját. Csupa oppositióval (negatióval) nem boldogulunk. Itt alkotni, teremteni kell. Épen most írok egy röpiratot: »Az ellenzék programmja.« Ők nem tudtak írni, írok tehát én. Azonban épen nem ellenséges modorban.

Abonyit igen becsületes, okos embernek tartom; hazafiui kedélye tiszta; és tudom, ő még sok jó hasznot fog hajtani hazánknak. Jelen helyére azonban épen nem való. Erről naprúl napra erősebben győződöm meg. S valljon miért? Csak azért, mert angol monda szerint: »nincs elég ördög benne,« hogy a Diabolus rotae szerepét viselhesse. Vis motrixra van szükségünk ... stb. stb.

Nem hiheti Ön, mily nehezemre esett ... hogy Abonyival nem szólhattam erről nyiltan. Tán jobb lett volna. Ámde kérdem ugyan tehetem-e én ezt fájdalmas megsértés nélkül? Bizony alig. Mert hiszen tán nem birhattam volna az ügyet a személytől anynyira megkülönböztetni, miszerint Abonyi átlássa, hogy ... én nem személye ellen vagyok, de csak azt hiszem, hogy személye a kérdésben levő titkárságra nem alkalmas. Abonyi, tudom, észrevette modorombúl, hogy ... ő és én köztem van valami szálka. És e szerint mint okos ember maga fog rájönni, hogy legjobb lesz ... elválnunk ugyan jelen állásunkban, den annál erősben egyesülnünk mint magunkat viszont becsülő férfiak, mint hű és önmegtagadásra kész hazafiak.

Mi magyarok ezer hibánk közt kevés kivétellel azt is hiszszük,

Digitized by Google

hogy a lóra született magyar ... mindenre képes. És e szerint .. igen nagy megbántásnak vétetik rendszerint, ha valakiről azt mondjuk, hogy nem találtatott alkalmasnak erre vagy arra. — Holott nemcsak az alkalmatlan valamire, ki az illető tárgy körül tudatlan, hanem az is, kinek arra való természeti tulajdonai nincsenek. Igy például egyeztető szerepre nem való forró vérü, tervkészítésre nem a fényes eszü, kivitelre a phlegmaticus stb. Deák például épen nem volna való a tiszaszabályozási titkárságra, mert ő benne nincs elég »teremtési viszketeg,« jóllehet eszén, tiszta szándékán, egyeztető szellemén s annyi más jeles tulajdonain senki sem kételkedik, ő egyike hazánk legjelesbjeinek.

E sorokat Tasner írja dictando. Isten áldja! Kifogytam az időből. de nem úgy rokonérzetemből Ön iránt. ...

Széchenyi István.

380.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1846. május 15.

Barátom, scrupulusaim támadnak a balatoni gőzhajózást tekintve. Valljon eddig szorosan a törvény utmutatása szerint jártunk-e el a balatoni gőzhajózást tekintve? Én nem szeretnék e tekintetben valami gyenge oldalt mutatni, mintha vagy elmellőzzük a törvényt, vagy tettleg bebizonyítjuk, hogy szorosan a törvény szerint menni nem lehet. Gondolkozzon erről. A juniusi casino-ülésre el kell nekünk készülve lennünk. So wie Sie mir schreiben, ist es gut ausgefallen?

Clark A. jól van, ő viszi e levelet.

Estve.

Kérem, menjen tüstént Szekrényesihez. Én Christine kancza csikómat a Károlyi tétversenyre jelentém be, melynek utolsó pillanata e hó 17-iki éjfél.

Nem remélem, hogy valami confusio történt volna.

Irjon, kérem, erről tüstént.

Széchenyi István.

Dolgaim itt még mindig nem igen akarnak mozdulni.

Digitized by Google

381.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1846. május 19.

Barátom, e sorokat Hefft Antal építész viszi. Ő kitünő művész és Bukarestbe szegődött Bibesko herczeghez, ott az egész várost díszesítendő.

Kérem, 1-ször láttassa meg vele a hidat, O-Budát stb., hozza contactusba Clarkkel.

2-szor. Adjon neki levelet Tomisics számára, hogy odale is megnézze műveinket.

3-szor. Hozza érintkezésbe feleségemmel, neki van tán küldeni valója Bibesko felesége számára stb.

Invitálja feleségem őt ebédre önnel. De csak 3 nap marad.

Széchenyi István.

Május 19. Bécs, 1846.

382.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1846. május 21.

Barátom, Christine kanczacsikóm Pesten van, és itt annyira kidültek a versenyzők, hogy a Károlyi tétversenyre van *lehetősége*. — Kanczák azonban igen könnyen sárlanak e meleg időben, akkor pedig igen elgyengülnek. Sárlás ellen most igen sokan nagy sikerrel használnak Cantharidest homeopathice; kérem, menjen ki és látogassa meg Christinét. John Davies ügyel rá. Kint áll a józsefvárosi majorunkban. Eszközölje, hogy:

1. hűs istállóban legyen,

2. hogy homeopathice Cantharides adassék neki.

Nem tudom, Balogh elég eszes-e, meg nem bántódni, dass man ihn für ein Vieh consultirt.

Beszéljen e tekintetben feleségemmel durch die Blume és eszközölje a dolgot lehető legjobban. Johnt okosan informálni kell az egészről.

Digitized by Google

20-iki sorait ma reggel vettem.

Egészen köztünk. Én azt hiszem, hogy Pestre csak május 21-én megyek és ott legfeljebb 12—14 napig maradok. A balatoni összejövetelt tehát akkorára lehetne tűzni, azaz junius 1-től junius 12-ig akármikor, mikor t. i. nincs verseny, vármegyei. casinói ülés. Kérem, kombinálja azt, és hasson czélszerüen Pinterichre, hogy akkorra a statutumok stb. rendbe legyenek.

A casinói nagy ülést egy kissé részünkre kellene készítni.

Clark A.-ot majd ismét felhangoljuk.

Isten tartsa.

Széchenyi István.

Egészségem nem jó, de lábon állok. — Reményeim inkább nevekednek, mintsem csüggednek.

383.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1846. május 23.

Barátom, itt minden tekintetben jobban fejlődnek a dolgok, mint 8—10 nap előtt gondoltam. Apponyi éjjel-nappal lábon áll. Ha elég eszünk volna, hitelét a honban erősitni, új időszak derülne a honra.

Én igen feledékeny vagyok. Nincs-e tőlem egy könyv, »Két garas?« és aztán valami a dénárrúl, mi ön és Schedel által németre eszközöltetett.

Ha igen, küldené meg, mielőtt elmegyek, mi 31-ikén fog történni.

Isten áldja!

Széchenyi István.

Digitized by Google

384.

Wolter Jánoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. junius 2.

Hochwohlgeborner Herr Oberst,
Insbesonders Hochgeehrter Herr!

Unserer neulichen mündlichen Erörterung zu Folge erlaube ich mir die Bitte an Sie zu wiederholen, meine beiden Stiefsöhne, deren Taufschein-Extract ich hier sub ·/. beizufügen die Ehre habe, vom 1-ten October 1847 in die k. k. Ingenieur-Akademie aufnehmen zu wollen, deren Direction Ihrer weisen Leitung anvertraut ist.

Indem ich Ihrer geneigten Antwort entgegen sehe, ergreife ich auch diese Gelegenheit, Sie meiner ausgezeichneten Hochachtung zu versichern, mit der ich mich nenne Euer Hochwohlgeboren bereitwilligsten Diener.

385.

Herczeg Esterházy Pálhoz.

(e. f.) Pest, 1846. junius 6.

Főméltóságú Herczeg!
Mélyen tisztelt Hazánkfia!

Örvendve tapasztaljuk, hogy, miután Herczegséged Britt földön, az emberi előmenetelek classicus hazájában, oly sokáig volt annak szemtanuja, »mily óriásiakat vihet végbe egyesült erő és közszellem,« tettleges részt méltóztatik venni hazai versenyfutásainkban is, melyek, mint Anglia példánya bizonyítja, a lónemesítésnek leghathatósb s egyszersmind legbiztosb emeltyüje. Örvendünk e részvétnek Főméltóságu Herczeg, s pedig azért, mert a versenyfutásokat tekintve, még most is kell küzdenünk a legvastagabb előitéletek ellen, melyek szerint nem volna azokban

Digitized by Google

egyéb, mint éretlen sorsjáték s hasztalan időfecsérlés, és ekkép nem érdemlenék meg sem a kormány, sem a nemzet kellő figyelmét, miket, fájdalom, ekkoráig valóban nélkülözünk is, irigy kedélylyel szemlélvén más nemzeteket, melyek korántsem oly lovagi szellemüek, mint a magyar, és hol mégis mind a kormány, mind a nemzet részérűl minden elkövettetik a lónemesítés előmozdítása végett, mely nélkül sem társasági valóságos kifejlést, se igazi harczias állást nem képzelhetni.

Tizenkilencz éve már, hogy megkezdettük, sőt megalapítottuk e honban a versenyfutást, mint azt Herczegséged az ide mellékelt versenykönyvből, ha azt kegyesen egy kissé átnézni méltóztatik, látni fogja. Lelkesedésünk és óhajunk oltárára tett áldozataink sikere eddigelé ugyan nem nagy, mit el kell ismernünk. Amde ennek nem mi vagyunk oka, kik oly hosszu évek során annyi állhatatossággal ápoljuk az ügyet, de részint a közálladalom, mely saját csekély tehetségünkre hagyott, részint azok, kiket szintúgy, sőt többet illet a dolog, mint minket, és kik még sem jöttenek segítségünkre; mert ha megteszi a kormány a magáét, és a hazában aránylag ... mindenki csak annyit cselekszik, mint a mennyit mi mívelünk évek óta: ma már okvetlen legszebb eredményekkel dicsekedhetnénk, és nem kellene pirulnunk, hogy a lóra született magyar még ló dolgában is annyi más nemzetek mögött áll.

Mélyen tisztelt Herczeg! Főméltóságodat sokáig nélkülözte a magyar haza, de azért a nemzetnek minden jobbjai mégis meg nem szünő rokonérzettel kisérték Herczegséged lépteit; ... mert hosszú diplomatikai pályája alatt minden időben becsületet és díszt hozott a magyar névre! ... Legyen most reménlenünk szabad, hogy miután hazánknak, melynek annyi ápolásra van szüksége, elvégre visszaadatott, ... most mindenben tanácsadónk és vezetőnk leend, és versenytőkénket is, hol Esterházy Herczeg nevét még nélkülözzük ... tettleges példaadása által nevelni, és ez által is annak bizonyságát adni fogja, hogy a lóverseny nem becsmérlendő szerencsehajhászat, de oly intézet, mely szint azon mértékben megérdemli a kormány figyelmét, mint a nemzet ápolását!

Digitized by Google

Herczegséged kegyes válaszának bizalomteljesen nézvén elébe, legőszintébb hódolattal maradunk

Főméltóságu Herczeg

alázatos szolgái

A Magyar Lovaregylet választmánya.

386.

Deák Ferenczhez.

(e. f.) Pest, 1846. junius 9.

Tisztelt Barátom!

Igen örvendek Önnek ittlétén, s hogy — mint mondják — jó szinben és erőben van. Már eddigelé felkerestem volna, ha nem »esem egy ülésből a másikba, és ekkép minden időből ki!« Ma este feleségem szinház után itthon marad. Ha Önnek nem volna felette alkalmatlan, különösen örvendenénk megjelenésén. Többnyire fel fogom Önt mindenesetre keresni minél előbb, nemcsak mert némi közleni és kérni valóm volna, hanem mert őszintén vágyom Önnel ismét kezet szorítni! Bajaim a Tiszát illetőleg Vásárhelyi halála által, igen meggyültek ... Minden oldalrúl annyi teendő; ... másrészről oly rövid élet és oly csekély erő.

Viszontlátásig is

Ön legvalódibb barátja és szolgája

Széchenyi István.

387.

Goodby Róberthez.

(e. f.) Pest, 1846. junius 10.

Mon très cher Ami!

M. Magenis m'a remis la lettre que Vous m'avez fait l'honneur de m'écrire par rapport à M. Wolter. Je me suis présenté en conséquence immédiatement chez M. le Baron de Lederer, qui se fait un vrai plaisir d'aller au-devant de Vos désirs, et Vous fait dire, d'envoyer Votre protégé sans délai à Milan, où il n'a qu'à se présenter au Colonel de son Régiment. qui en sera

Digitized by Google

prévenu, et le mettra tout de suite sur la liste, en lui faisant subir toutes les formalités d'enrôlement, de manière que le jeune homme en question se trouvera Cadet »in to trine.«

Je suis accablé de courses, de séances et comme je compte aller à Vienne dans quelques jours, je me borne à cette occasion de faire shake hand avec Vous, et de Vous prier de disposer de ma personne qui sera toujours charmée de Vous servir. — T. H. St. Sz.

Le Commandant Baron de Lederer m'envoie dans ce moment la lettre ci-jointe. en Vous faisant prier de vouloir bien la remettre à M. Wetter, Votre protégé, pour qu'il la présente à son futur Colonel, et que de cette manière toute confusion, qui pourrait trouver place par le retard de la poste, soit évitée.

Je suis très heureux si j'ai pu arranger cette affaire à Votre satisfaction.

388.

Masjonhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1846. junius 12.

Lieber Masjon!

Bevor ich von hier abreise, erlaube ich mir Sie auf Einiges aufmerksam zu machen.

In Hinsicht des Kisfaludy bitte ich auf Alles zu denken und bei etwaigem Zweifel sich mit Herrn von Balner in Contact zu setzen. Die innere Einrichtung bleibt, wie wir verabredet haben. Weiss und Gold, und Spiegeln mit dünnen Säulen von Mahagoni. Bitte, nöthigen Falls sich mit meiner Frau zu besprechen. Das Schiffchen sollte ein bischen rakisch aussehen, let us have plenty of braig Bulls eyes.

Nun wäre es aber nothwendig oder wenigstens sehr angezeigt. durch Beppo auf der Stelle 2 Boote anfertigen zu lassen. Ein grösseres und ein kleineres. Sollte Beppo mit dem grösseren

[1]) Hajókapitány a dunagőzhajózási társaságnál.

Digitized by Google

nicht fertig werden können, so könnte ich vielleicht mein weisses Boot einstweilen cediren, welches das vorige Jahr für den Neusiedler See gebaut wurde. - Auf dem todten See ein bischen herumsegeln, wäre vollkommen an der Zeit.

In Hinsicht des Personales sollten Sie für Alles vordenken, ausser dem Conducteur und Restaurateur, für welche Herr von Hertelendy bereits selbst vorgesorgt hat. — Sollte der Capitain uns nicht bald kommen? — Er könnte als Inspicient sich gleich in Füred etabliren. — Was die Matrosen anbelangt, let us have looking clearly fellows to make loke the whole concern nice and smart.

Ich war gestern in Begleitung des Herrn von Hertelendy auf der Werfte, um uns mit Precious in Contact zu setzen. - Dieser geht den kommenden Montag, den 15-ten l. M., nach Füred. - Ich bat Precious, Sie in meinem Namen zu bitten, das nöthige Blech etc. etc. für zwei Frachtschiffe bestellen zu wollen, die die Plattensee-Compagnie bauen zu lassen sich entschlossen hat. — Ich wiederhole nun meine Bitte durch diese Zeilen, die Ihnen zur Legitimation dienen sollen. Precious wird die Zeichnungen liefern. — Sehen Sie darauf, dass Alles »finished« sei let us make a Crack of it — und dass nebstbei die grösstmöglichste Öconomie beobachtet werde. — Meine armen Landsleute waren bis jetzt in der Regel stets so schlecht bedient und in Compensation stets so ungeheuer betrogen, dass sie alles Vertrauen und allen Muth verloren haben, welchen wir ihnen, so Gott will, wieder geben wollen.

Die ersten Tage Juli's gedenke ich wieder hier zu sein, um meine Theissreise gegen 10. oder 15-ten Juli anzutreten. In dieser Hinsicht schreibe ich Ihnen gleich von Wien. Alles in Allem genommen, glaube ich, wird Pannonia das beste Schiff für mich sein. Ist denn darauf ein guter Restaurateur, der auch für grössere Gesellschaft kochen kann und ein tüchtiger Maschinist, der, ganz auf eigene Kräfte gelassen, sich stets zu finden weiss? — God bless you und auf baldiges Wiedersehen.

Digitized by Google

389.

Clark Ádámhoz.

(e. f.) Bécs, 1846. junius 18.

My dear Clark.[1]) The bearer of this is Baron Charles Hügel a particular friend of mine. — He travelled all over the world, is a great favorite with Prince Metternich and our Imperial family, he is besides an accomplished gardener and one of the most distinguished persons in our Country. — He and his gardner made an invention of a heating apparatus, and his purpose is now to get some information in England as to the usefulness and practicability of his plain. — Pray, take him under your protection, and put him in connection with your friends in order that he may get some usefull hints and the necessary practical advise. You will oblige me greatly.

We are God thanks all very well and even my daughter Mary got at last free from her bilious attacks since she took Mr. Bene advice, who is, besides Stahly, one of our best doctors. I am only arrived here to day, and shall return to Pesth in a few days.

---

[1] Kedves Clark! E sorok vivője, b. Hügel Károly kiváló barátom, összeutazta az egész világot, Metternich herczegnek s a mi uralkodó családunknak is nagy kedvencze, s ezenfelül tökéletes kertész és országunk legelőkelőbb embereinek egyike. Ő és kertésze egy melegítő készüléket találtak fel, s czéljuk most találmányuk gyakorlati használhatóságára és kivihetőségére nézve Angliában némi utasítást szerezni. Kérem önt, vegye barátomat pártfogásába és hozza őt összeköttetésbe barátaival, hogy hasznos utmutatást és a szükséges gyakorlati utasításokat megszerezhesse. Ön engem igen lekötelezne.

Mi, hála Istennek, mindnyájan egészségesek vagyunk, sőt Mary leányom is elvesztette már az epelázat, a mióta Bene utasításait követte, ki Stahlyn kivül egyike legjobb orvosainknak. — Én csak ma érkeztem ide, és néhány nap mulva visszatérek Pestre.

Reménylem ön is egészséges, s hogy ön oly korán, a mint csak lehetséges lesz, ez évben eljövend és igen sokáig nálunk marad. — Hogy izlik a buziási viz?

S most engedje meg, hogy öntől elbucsuzhassam, s tartson ön engemet a legőszintébb lekötelezettjének.

Digitized by Google

I hope you are well, and that you will come out this year as early as possible and stay very long with us. How answers the Busias water?

And now let me shake hands with you, and believe me your very sincerly affectioned.

390.

Rennée Györgyhöz.[1])

(e. f.) Bécs, 1846. junius 20.

My dear Sir. The bearer of this, Baron Charles Hügel, and a particular Friend of mine wishes the be introduced to you. He is the well known traveller, who saw the whole world and is an favorite of Prince Metternich and our Imperial family, and one of our most accomplished noblemen.

He made an Invention of a new heating apparatus, and wants to get some advise as to its usefullness and applicabilitiy. Pray take him under your protection and put him right way. You will greatly oblige me.

I hope you are well and have not forgotten Hungary altogether.

Your very obedient.

Vienna, 20. June 1846.

---

[1]) Kedves Uram. Soraim átadója, báró Hügel Károly, igen jó barátom, kiván önnel megismerkedni. — Ő az a jól ismert utazó, a ki az egész világot bejárta, herczeg Metternichnek s a mi császári családunknak kedvencze és legképzettebb nemeseink egyike. Uj melegítő készüléket talált fel, és ezen készülék használhatósága és alkalmazása ügyében kivánna némi utasitást kapni. Kérem önt, támogassa és vezesse őt a helyes utra, a miért ön engem igen le fog kötelezni.

Reménylem, ön jól érzi magát s nem feledé el még Magyarországot egészen. Lekötelezettje.

Digitized by Google

391.

Gróf Pálffy Ferenczhez.

(e. f.) Bécs. 1846. junius 21.

Mein sehr werther Freund!

Deinem Wunsche gemäss hab' ich Dir neulich eine Schrift in Hinsicht des Nemzeti dij — übersendet. — Da ich nun als Präses des ungarischen Jockey-Club den Auftrag von dem gesammten Verein habe, Dir für Dein Wohlwollen auch einstweilen auf das Angelegentlichste zu danken, Du mir aber bis jetzt die in Frage stehende Schrift noch nicht übermittelt hast, so erlaube ich mir an Dich die Bitte zu stellen, mich ehebaldigst mit einigen Zeilen zu erfreuen und mit meiner Person fernerhin befehlen zu wollen, der ich mich in Deine fernere Güte empfehlend mich mit unbegrenzter Hochachtung nenne

Deinen bereitwilligston Freund und Diener.

392.

Paleocapa Péterhez.[1])

(e. f.) Bécs, 1846. junius 21.

Mon très cher Ami!

Ayez la bonté de suivre mon conseil. Vous avez en tout cas la permission venir de Vous joindre à moi, je Vous en réponds, car je sais que l'archiduc Palatin et l'archiduc Louis veulent, mais ce serait possible que Vous recevrez la permission un peu

[1]) Paleocapa hirneves mérnök, Velenczében cs. kir. építési főigazgató. 1846-ben egy olasz munkát írt a Tisza szabályozásáról, melyet Sasku Károly magyar fordításban ugyanazon évben kiadott: »Vélemény a Tiszavölgy rendezéséről« czím alatt. Vásárhelyi Pál Tiszaszabályozási tervezete felülvizsgálat végett Paleocapának adatott ki; ez azonban helyszini vizsgálatok alapján Vásárhelyi átmetszési terveik nem helyeselte s helyettök a gátrendszert ajánlotta. Nézete azonban el nem fogadtatott, s Pasetti miniszteri tanácsos mind a két tervből csak a legrosszabbat foganatosította.

Digitized by Google

tard, — ce qui serait très désagréable pour moi, mais encore plus désagréable pour Vous, parce que, ne pouvant attendre (comme les jours et de mon départ et de mon arrivée dans les differents lieux sont dejà fixés), Vous seriez exposé de voyager sans moi, jusqu'à ce que Vous pourriez me rattraper; — ce qui irait avec beaucoup de désagréments.

De Pest — car jusque-là on peut aller de Venise par Vienne fort commodément, je veux absolument que Vous voyagiez strictement avec moi, vu que je peux avoir tous les soins pour Vous, et que Vous pourriez voir tout sans trop Vous fatiguer.

Arrangez-vous sans délai pour Votre départ ou, pour mieux dire, partez tout de suite, — de manière que Vous vous trouviez certainement à Pest le 5 juillet. — Il n'y a pas de temps à perdre, car nos séances commencent à Pest le 6 juillet, et j'ai fixé le 10 juillet pour mon départ pour Szegedin par un bateau à vapeur. Je pourrai ajouter à ce terme quelques jours il est vrai, et ne partir pour Szegedin que le 12 ou 13; — mais alors il faudrait que j'aille par terre, ce qui est beaucoup plus court. il est vrai, mais infiniment plus fatigant.

N'hésitez pas, et prenez la résolution de venir tout de suite. — Je réponds de toutes les suites. — Tous les frais de Votre voyage seront deboursé par la société qui s'est formée sous ma présidence, — de manière que Votre excursion ne coûtera rien à l'État. — On avait d'abord l'idée de Vous engager de passer par Fiume. pour y décider une question concernant le port. Nous ferons cela plus tard, et aussi ensemble, car je compte Vous accompagner pendant tout Votre voyage de retour jusqu'à Fiume, à Trieste, peut-être à Venise, où Vous serez dans le courant de septembre. — Vous pouvez montrer cette lettre à qui Vous voulez, je Vous y autorise, seulement ne tardez pas à venire. — Écrivez-moi tout de suite à Pest par l'entremise du Banquier Sina d'ici. — Mais j'aimerais mieux si Vous veniez sans perdre un jour. — Si toutefois Vous ne pouviez pas suivre mes conseils — ne tardez pas au moins de venir au plus tôt.

Je ferai tous les arrangements que Vous puissiez me suivre

Digitized by Google

de Pest, de manière à me rejoindre au plus tôt. En ce cas, je Vous ferai accompagner par un de mes subalternes. — Adieu. Adieu. Ne me désappointez pes.

393.

Rothschild, Sina és Arnstein bankárokhoz.

(e. f.) Bécs, 1846. junius 27.

Die Theiss-Regulation enthält in sich selber die sicherste und vollkommenste Hypothek.

Der Staat bietet zur selben je 50/m. fl. C.-M. in den Jahren 1846 und 1847, im Ganzen also 100/m. aus dem Staats-Schatze, — ferners 100/m. fl. C.-M. aus dem Salz-Auctionsfond jährlich, bis die Regulation währt, deren Unkosten auf 6.000,000 angeschlagen sind, und endlich die Vermittlung, damit die betreffende Gesellschaft, die sich die in Frage stehende Regulation zum Ziele ausgesetzt hat, die nöthigen Gelder gegen sichere Hypothek für Capital und Zinsen mittelst eines Darlehens sich verschaffen könne.

Um nun so ein grosses Unternehmen gehörig organisiren zu können und auch zu ermitteln, in wie weit eine sichere Hypotheke für Capital und Zinsen thatsächlich alldort gegeben werden könne, um auch das hinlängliche Vertrauen für ein Darlehen zu erwecken, ist vor allem Andern nöthig, dass das ganze Theiss-Thal vorläufig einer ganz genauen Inspection unterworfen werde.

Behufs dieser Inspection bin ich auf dem Punkte, in zweckmässiger Begleitung von technischen und finanziellen Individuen mich selbst die ersten Tage des kommenden Juli an Ort und Stelle zu begeben und das ganze Theiss-Thal zu bereisen.

Gehe ich jedoch mit leeren Händen, so wäre das Ganze verfehlt — und der gute Eindruck, den meine Anstellung bei den besser Gesinnten im Lande hervorbrachte, nicht nur geschwächt, sondern ganz vernichtet.

Da im Theiss-Thale ehestens einiges Wichtiges vollendet werden sollte, theils um den Betreffenden Lust und Energie ein-

Digitized by Google

zuflössen, theils um den durch die langen Überschwemmungen hart Bedrängten unter die Arme zu greifen und sie an etwaiger Auswanderung zu verhindern.

Mein Vorschlag wäre demnach, um Zeit zu gewinnen, folgender:

150/m. fl. C.-M. — als die betreffende Rate vom Staatsschatze und dem erhöhten Salzpreis für 1846 würde ich baar erheben. — Ausserdem wünschte ich einen Credit von 400,000 mit den möglichst niederen Zinsen zu erhalten. Diese 400/m. müssten mir so zur Disposition gestellt werden, dass ich Sie im ganzen oder ratenweise nach meinem Aviso von 3, 10, 14 Tagen erheben könne.

Die Hypothek für dieses Capital würde ich in der Regulation selbst suchen und auch gewiss finden. — Die vielleicht in der Einkassirung der geborgten Gelder statthaben konnte, so soll die Rückzahlung von 1847 angefangen durch 10, 12, 14 oder 16 Jahre directe auf den Salz-Auctionsfond basirt werden.

Da diese Massregel jedoch nur temporär, so zu sagen nur als Probe gelten kann, — indem die vollkommene Regulation des Theiss-Thales einzig und allein durch eine systematisirte Organisation möglich ist, die natürlicher Weise nicht auf ein Jahr, sondern auf eine Reihe von mehreren Jahren zu reichen hat, — und zu so einem ungewöhnlichen Unternehmen auch grössere Capitalien erfordert werden, — versteht sich's von selbst, dass die fraglichen 400/m., im Falle ein grösseres Darlehen später zu Stande käme, wieder zurückbezahlt oder in dasselbe verschmolzen werden würde, wornach die Rückzahlung der jetzigen Anticipation von 400/m. unumstösslich nur dann auf den Salzfond gegründet bliebe, wenn später entweder keine Anleihe effectuirt werden könnte, oder auch sonst keine neue Cassa sich aufschlösse, aus welcher die Rückzahlung zu berichtigen wäre.

Wien, den 7-ten Juni 1846.

Graf Stephan Széchenyi.

Digitized by Google

394.

Özvegy anyakirálynéhoz.

(e. f.) Bécs. 1846. junius 28.

Euer Majestät!

Lange war ich in keiner so peinlichen Lage, wie ich mich gegenwärtig befinde, denn ich muss fürchten, in den Augen Euer Majestät als ein undankbarer, als ein ungeschliffener Mensch zu erscheinen; und fürwahr, wie sehr ich mich auch sonst über das Urtheil, welches Andere vor mir hegen, erheben kann, so war ich wirklich untröstlich, in der Meinung Euer Majestät, deren seltene Eigenschaften ich so überaus hoch verehre, vielleicht gesunken zu sein. — Und was mich noch am meisten betrübt, ist die Unmöglichkeit mich jetzt zu den Füssen Euer Majestät zu werfen, um mich entschuldigeu zu trachten, da ich bereits heute unausweichlich von hier abreisen muss.

Als Euer Majestät am 26. l. M das Kloster Salesianer besuchten und mir gnädigst erlaubten mich an Höchst Ihre Person anzuschliessen, musste ich eben einer Berathung mit dem Herrn Linas beiwohnen, ... auf welche man mich beinahe 14 Tage warten liess und welche die Anleihe für die Theiss-Regulation zum Objecte hatte, die durch Vermittlung des Baron Kübek auf Befehl seiner Majestät des Kaisers angeordnet wurde.

Ich war auf 3 Tage reducirt, indem ich bereits heute nach Pest und von dort nach kurzer Zeit an die Theiss mich begeben musste, wo man mich nach bestimmten Tagen, die ich nicht mehr abändern kann, erwartet. — Hätte ich nun meine Erörterung mit den betreffenden Wechselhäusern verschoben, so hätte ich zwar das hohe Glück gehabt mich in der Nähe von Euer Majestät zu befinden und meine kleine Helene an mein Herz zu drücken, - was mir von gewiss viel höhern Werth gewesen wäre, als mit Geldmenschen über Geld zu verhandeln: doch wäre weder die Anleihe, noch die damit verbundene Dankbarkeit von einem grossen und höchst bedrängten Theil Ungarn erfolgt. — denn die Herrn Banquiers amusiren sich eben so gerne, vielleicht

Digitized by Google

noch lieber als Leute von Stand, und sind deshalb nicht leicht zu fixiren. — Während ich jetzt Eure Majestät unterthänigst melden kann, dass ich meine oder besser zu sagen die Geschäfte Seiner Majestät des Kaisers und des Landes glücklich beendigte, und auch durch diesen Success gewiss nicht wenig beitragen werde jene Harmonie zu befestigen, die zwischen dem Throne und dem Land so nöthig ist, und Gottlob mit jedem Tag mehr und mehr erstarkt.

Wenn ich im nächsten Herbst wieder hieher kommen werde, wird es meine erste Pflicht sein mich Euer Majestät zu Füssen zu legen, um auch endlich Euer Majestät zu bitten mir gnädigst zu verzeihen und mir huldreichst Gelegenheit zu geben mit meiner kleinen Helene zusammen zu kommen, die ich so wie meine ganze Familie, wie auch meine Wenigkeit in die hohe Gnade Euer Majestät ehrerbietigst empfehle.

Euer Majestät ganz unterthänigster Diener.

395.

Báró Sina Györgyhöz.

(e. f.) Bécs, 1846. junius 28.

Mein sehr werther Freund!

Ich war nicht wenig disappointirt, von den 3 Häusern unterzeichneten Schreiben die Theiss-Anleihe betreffend zu finden, dass die Interessen im vorhinein erlegt werden sollen.

Freund und Gönner, lassen Sie mich jetzt im Anfang vor dem Angesicht des ganzen Landes keine so armselige Rolle spielen. — Wir sprachen bona fide von 5 Percent: ohne allem Zusatze und Restriction mentale — ich dachte demnach, dass z. B. wie bei den Metalliques die Coupons alle 6 Monate abgeschnitten werden, ich jedes $^1/_2$ Jahr die Interessen à 5 Procent zu erlegen haben werde. Bitte recht sehr, mir zu lieb diese kleine Addition, die später zum Text kam oder mir in meiner Bonhomie gänzlich entging, zu ändern, und die Herren Rothschild und Arnstein hiezu gleichfalls zu vermögen. Ich weiss zu gut, dass nicht einmal der Tod umsonst ist und dass man somit keine

Digitized by Google

Geschäfte macht, ohne sich dabei Etwas holen zu wollen. — So ein kleiner Anfang, wie der in Frage stehende, und wo Sie allein genannt und allein als Benefactor des Landes erscheinen werden, sollte, wie ich glaube, im brillantesten Lichte vor der ganzen Welt darstehen.

Erfreuen Sie mich ehenächstens mit einigen Zeilen nach Pest, wohin ich morgen gehe und seien Sie meiner aufrichtigsten Hochachtung versichert, mit der ich mich nenne Ihren.

396.

Metternich Melanie herczegnőhez.

(e. f.) Pest, 1846. július 7.

Liebe Fürstin!

Um jede etwaige Confusion zu vermeiden, übersende ich Ihnen das Original-Patent für den Heitzungs-Apparat. — Haben Sie die Güte dasselbe Clemens Sturel oder Prosky (?) einzuhändigen. Ich liess eine vidimirte Copie davon nehmen und werde die Sache bei den ungarischen Stellen schon betreiben.

Bringen Sie mich in das Andenken vom Fürsten, der lieben guten Mama etc. etc. -- Befehlen Sie mit mir bei jeder Gelegenheit und beschenken Sie mich auch ferner mit Ihrem Wohlwollen.

St. Sz.

397.

József főherczeg nádorhoz.

(e. f.) Pest, 1846. július 8.

Euer kaiserliche Hoheit!

Hier beigebogen nehme ich mir die Freiheit Euer kaiserlichen Hoheit mein Jubiläum-Project unterthänigst zu übermachen.[1])

Ich bitte um Vergebung, dass ich mit demselben in keiner

[1]) Lásd Havashoz április 28-án írt levelét Széchenyinek 372-ik levél 392-ik lapon.

Digitized by Google

besseren Abschrift aufwarten kann; es ist aber das Einzige, was ich besitze, wesshalb ich auch suo tempore um dessen gnädigste Rückstellung bitte.

Euer kaiserlichen Hoheit

ganz unterthänigster Diener

Pest, den 8. Juli 1846.

Graf Stephan Széchenyi.

398.

Herczeg Breczenheimhoz.

(e. f.) Pest, 1846. július 8.

Tisztelt Barátom!

Sietve jelentem, hogy, ha Isten segít, és a Tisza meg Bodrog nem hátráltatja, e f. hó 23. vagy 24-én Tokajban, 24. vagy 25-én pedig Sárospatakon szándékozunk a Pannonia gőzösön megjelenni! Én legszebb reményekkel nézek közügyünk sikerének elibe!

Szegedről e f. hó 17. vagy 18-án indulunk.

Becses barátságodba ajánlván magamat, midőn tisztelt nőd kezeit csókolnám, maradok

legőszintébb barátod, szolgád.

399.

Gróf Andrássy Gyulához.

(e. f.) Pest, 1846. július 8.

Kedves Barátom!

Pannonia gőzösön Szegedről igen számos és mulatságos társaságban e f. hó 17. vagy 18-án indulunk fölfelé. Tokajt 23. vagy 24-én, Patakot ellenben 24. vagy 25-én reméljük elérhetni. Ezt midőn röviden jelenteném, további, nekem annyira becses barátságodba ajánlom magam.

Sz.

Digitized by Google

400.

Gróf Péchy Emanuelhez.

(e. f.) Pest, 1846. július 8.

Tisztelt Barátom!

Röviden jelentem: Szegedről e folyó hó 17. vagy 18-án indulunk gőzössel felfelé. Ha nem keletkezik bajunk, Tokajt 23. vagy 24-én, Patakot pedig 24. vagy 25-én reméljük elérhetni. Pontosabban a megérkezési időszakot oly vizen, mint a Tisza, melyen gőzös még nem járt, lehetetlen előre kitűzni. Ámde lesz alkalmam, úgy hiszem, tán Szolnokról vagy Füredről Neked e tekintetben határozottabbat jó eleve üzentetni. Patakról Ujhelybe megyünk .... és aztán a gőzösön, mennyire lehet, a Tiszán megint felfelé.

Legszebb remények ringatják lelkemet tiszai ügyünket tekintve, s ha ád Isten kis szerencsét is, azt hiszem, tisztelt Barátom, ... nem lesz őszinte fáradozásunk siker nélkül.

Vedd hálámat mindenkor mutatott eddigi szívességeidért; tiszteld lelkes nődet nevemben és légy barátom, mint én vagyok Tied!

Széchenyi István.

401.

Gróf Almási Pálhoz.

(e. f.) Pest, 1846. július 8.

Tisztelt Barátom!

Sietve jelentem, hogy amennyire, — miután a Tisza gőzhajózásra még nincs egészen kitapogatva, — valami bajunk nem lesz, e folyó hó 20. vagy legfeljebb 21-én szándékozunk Pannonia gőzössel Tisza-Bő tájékán megjelenni.

Szegedről 17. vagy 18-án indulunk, és miután már 24. vagy legfeljebb 25-én óhajtunk Patakra érkezni, tisztelt Barátom Uramnál alkalmasint nem maradhatunk nehány percznél tovább. Ez esetben igen megtisztelve éreznők magunkat, ha lelkes neje, kinek

Digitized by Google

kezeit csókolom, és On útunk legalább részét velünk a hajón méltóztatnék tenni.

Becses barátságába ajánlván magamat, maradok

kész szolgája
Széchenyi István.

402.

Hertelendy Károlyhoz.

(e. f.) Pest, 1846. július 13.

Tisztelt Barátom!

Ön tán egy kissé rosszúl fogja venni, hogy legközelebbi ülésünkből Pinderich által azt irattuk Önnek, hogy a fenéki híd kinyitásában megegyezünk ugyan és ekkép Önnek eddig tett költségeit helyben hagyjuk, de magát a munkát kívánjuk végbevitetni.

Én igen felfogom Ön okoskodását, melyhez képest nem lehet jövedelem, mielőtt meg nincs nyitva és meg nincs állapítva, a leggyümölcsözőbb vonal, — ámde másrészről én így okoskodom: Ha nincs elégséges forgatópénz a kasszában, a dolog nemcsak megindítására, — de legalább is egy évi vitelére, — megbukottnak tarthatni az intézetet.

E két rossz közt:

»Meg van nyitva az egész vonal és mindenütt vannak kiszállók, de másrészről nincs pénz a kasszában« — és »van elégséges pénz, de nem mehetni sehová is«, — én ezen utolsót ezerszer kisebb rossznak tartom, mert philosophiai axioma, hogy kész kasszához, bármily nagyok legyenek is még a szükségesek, mindig csatlakoznak új részvevők; midőn, ha az üres kassza híre elterjed, . . . egy fillért sem ír alá senki is.

Ily esetben valami Banquier volna szükséges, ki jó remény fejében előlegez. És ily Banquier csak én lehetnék. Miután azonban én ilyes lenni nem akarok és ekkép nem is fogok, — mindennek hátra kell maradni inkább, mintsem hogy egészen kimerüljön a kassza.

Digitized by Google

A gőzösre számítok mintegy 55,000

Tán nem lesz ennyi, de mégis meglehet, így ha semmi más költségünk nem volna is, nem maradna több, mint 22,000

Mert aláírva (és még ki nem fizetve) csak . 77,000 van.

Ne higyje Barátom, hogy velem e sorokat részvétlenség vagy elhidegülés iratja. Én ma úgy szólok, mint eleinte, — hogy t. i. szívesen teszek mindent, de 1500-tal (melyre aláírtam) nem koczkáztatom pénzemet. És ezt is csak azért, mert száz vállalatban vagyok és én tudom legjobban, mennyi mindenféle súly nyom.

Az aláírásokat kell szaporítani — minden módon. Ha kész a hajó és 20 m. a kézben, — nem lesz nehéz még a mostani aláírókat is 20, 30 perczenttel nagyobbrészt vétetni az ügyben. Erre suo tempore én is kész vagyok. Akkor ilyesféle lesz az okoskodás. A hajó itt van, ej be fölséges! pénzünk is van . . . de most majd pénzt hogy keresünk? ki kell nyitni a fenéki hídat stb. stb., erre ennyi kell, ennyi költeni való pedig nincs! Mert a kasszában pénznek kell maradni. Mit tegyünk tehát! Bizony vagy égessük el a hajót, vagy álljunk össze 40, 50-en és teremtsük ki a pénzt.

Csak Pinderich ne volna oly igen szelíd ember! ő sokat irathatna alá! De így mindig csak vár. Semmi talentoma nincs, a dolgot megkedveltetni. Most két főtengely körűl forog az ügy: 1-szor hogy mennyire csak lehet gazdálkodjunk, és 2-szor hogy aláírókat szerezzünk minden módon.

Isten áldja, én úgy el vagyok foglalva, hogy szegény fejem alig birja. Pannonia gőzös tegnap ment Szegedre. Én kocsin megyek oda holnapután.

403.

Paleocapa Péterhez.

(e. f.) Pest, 1846. július 13.

Mon très cher Ami!

Supposant que Vous avez reçu ma lettre, que je Vous ai adressée directement à Venise, je n'ai à ajouter à ce que je Vous ai dit, que de Vous prier:

Digitized by Google

1-o de prendre de l'argent chez M. Sina à Vienne si Vous en avez besoin;

2-o de ne pas tarder de venir à Pest;

3-o de faire tout de suite savoir à M. Tasner à Pest (Bureau du pont suspendu) Votre arrivée dans ce lieu;

4-o de Vous représenter à l'archiduc Palatin:

et 5-o exprimer à M. Tasner et à M. l'agent Rózsa, qui ira tout de suite Vous chercher, Vos désirs, pour que l'on puisse prendre tous les arrangements nécessaires et en même temps agréables à Vous — à fin que Vous ne tardiez pas à me rejoindre.

Il y a l'ingénieur M. Sasku que j'ai laissé ici et qui a l'ordre de Vous accompagner jusqu'à ce que nous nous rencontrions. — Adieu, Adieu et éspere bientôt an revoir en bonne santé.

404.

Clark Tierney Ádámhoz.

(e. f.) Pest, 1846. július 14.

My dear Clark.[1]) I am very happy to have received yours of july 1, and to see that you are on the point of leaving England to come to us. A little change of air will do you good I don't doubt. Unluckily for me we shall not see each other for

---

[1]) Kedves Clark! Igen megörvendeztetett f. évi július 1-én kelt levele, értvén abból, hogy Ön Angliát elhagyni, s hozzánk jönni készül. Egy kis légváltozás jót fog Önnek tenni, nem kételkedem benne. Nagyon sajnálom, hogy egyelőre nem láthatjuk egymást, minthogy én holnapra már a Tiszán akarok lenni, a hol néhány hétig fogok időzni. Kérem értesítsen engem haladéktalanul ideérkezéséről, hogy — a mennyire csak tőlem telik — mielőbb visszatérhessek. Itt találandja Ön nőmet, ki nehány nappal ezelőtt nagymama lett. Festetichné egy igen egészséges fiú-gyermeket szült. Mary leányomat rosszabb színben fogja ugyan találni, de mind a mellett jobb egészségben van most, mint mikor Ön elhagyta őt az utolsó évben. Két fiam a lehető legjobb egészségben van.

Az alagút-bejárat tervrajzát és a kert-ház ábráját igen szívesen látom. Noha még az alagútra nézve nem határoztunk, nem kételkedtem, hogy kellő türelemmel és kitartó erélylyel egyik és másik tervünket megvalósíthatjuk.

Digitized by Google

the present as I will be off to morrow for the Theiss where I shall remain several weeks. Pray let me known immediately your arrival here, as I will do my best, to be back as soon as possible. You will find my Countess here, who became a few days ago »Grand Mama.« Mrs. Festetich having been brought to bed with a very healthy boy. You will find my daughter Mary looking rather bad, but altogether perhaps in better health, than when you left her last year. My two boys could not be better.

The design of fer Tunel Entrance and the sketch for the Gardenhouse will be very welcome. Tough we have not decided yet anything as to the Tunnel I have no doubt that we are going to effect, with due patience and enduring energy one and the other scheme.

I enjoy the development of our Bridge still in the greatest measure, and am extremely glad, to see overcome all the difficulties, which did not allow to say any thing positiv as to its definitiv opening. I feel pretty well and hope to get to a very old age, and nothing would disappoint me more, than to go before the bridge is opened. Now dear Clark, we should do our best, to go on as quick as possible. I hear with pleasure, that the most weighty question about the chains is settled too, now indeed I think, you ought to fix the day whom at last we shall pass together our good bridge, and enjoy your noble work.

In the near time, let my shakd hands with you, and believe very truly yours.

Hídunk fejlődését még a legnagyobb mértékben élvezem és kiválóan örjilök, midőn leküzdeni látom mind azon nehézségeket, a melyek miatt a definitiv megnyitás előtt semmi bizonyosat mondani nem lehetett. Meglehetősen érzem magamat s reménylem, hogy igen magas kort érek el, s nem csalhatna meg engem reményemben semmi inkább, mint a híd megnyilta előtti halálom. Most, kedves Clark, azon kellene lennünk, hogy, a mint csak lehetséges, tovább haladjunk. Örömmel értesültem arról, hogy a legfontosabb kérdés, a lánczokat illetőleg, tökéletesen rendbe hozatott, s most már, úgy hiszem, Ön valóban kitűzhetné azt a napot, a mikorra már végre együtt megyünk át a mi jó hídunkon s örülhetünk az Ön nagyszerű művének.

Mielőbb engedje meg önnel kezet foghatni, s hívjon engem legőszintébb hívének.

Digitized by Google

405.

A dunagőzhajózás igazgatóságához.

(e. f.) Tokaj. 1846. július 23.

Meine Herrn!

Während ich Ihnen meinen aufrichtigsten Dank hiemit darbringe, dass Sie so gütig waren, »unsere Pannonia« mir zur Disposition zu stellen, damit ich auf demselben die Theiss höher als es bis jetzt geschah, befahren könne, gereicht es mir zum besonderen Vergnügen, Ihnen melden zu können, dass wir trotz dem verhältnissmässig kleinen Wasserstande ohne den geringsten Anstand am 22-ten l. M. Tokaj, von wo ich Ihnen zu schreiben die Ehre habe, glücklich erreichten, und welche Stadt, die Krümmungen der Theiss mitberechnet, beiläufig 107 geographische Meilen von jenem Punkte entfernt liegt, wo die Theiss in die Donau einmündet.

Ich wollte noch höher hinauf schiffen, und kam auch wirklich mit der »Pannonia« ohne grösseren Anstand bis Berczel – einige Stunden höher als Tokaj, -- da ich jedoch nicht hinlänglich sichere Voranstalten fand, um ohne alle Gefahr die Theiss noch weiter hinauf exploitiren zu können, welche übrigens auch hier das allerbeste Fahrwasser darbietet, und nach allen eingezogenen Erkundigungen bis Námény, ja bis Tisza-Ujlak, eine Distanz von 35 Meilen zu befahren ist, — so hielt ich es für rathsamer nach Tokaj zurückzufahren, von der »Pannonia« alldort Abschied zu nehmen, und Capitain Pellegrini, über dessen Umsicht und Geschicklichkeit ich nicht rühmlich genug sprechen kann, die Weisung zu geben, die »Pannonia« zurückzuführen.

Capitain Pellegrini wird Ihnen detaillirteren Bericht über unsere ganze Fahrt geben; leider kann ich es — ob meinen aufgehäuften hierortigen Geschäften, in diesem Augenblick nicht. So viel muss ich Ihnen jedoch, bevor ich mündlich werde referiren können, auch bei dieser Gelegenheit sagen: dass das Königreich Ungarn der Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft, die zu

Digitized by Google

dessen Aufblühen bereits so vieles beitrug, nun wieder einem neuen, unermesslichen Dank schuldig ist, da es diese Gesellschaft, der Sie vorstehen, war, die uns Mittel an die Hand gab, einen Fluss kennen zu lernen, ja so zu sagen »aufzufinden«, der ohne alle Vorkehrung schon jetzt auf 107 deutsche Meilen, ohne Gefahr, zu befahren ist, und mit verhältnissmässig sicher leicht zu treffenden Vorsichtmassregeln höchst wahrscheinlich noch auf weitere 35 Meilen, also im Ganzen in einer Länge von 142 Meilen zu beschiffen sein wird.

So ein langer Canal, meine Herren, dessen Gleichen wenige Länder der Erde haben, den nämlich die Theiss, wie wir jetzt wissen, bildet, ist eine Arterie, die, gehörig benützt, in der ganzen Umgebung Gesundheit, ja ein ganz neues Leben entwickeln muss! . . . Ich sehe darin für Ungarn, dessen reichsten Theil das Theiss-Gebiet bildet, wirklich eine neue Aera beginnen, selbst schon aus der Ursache, weil eine Strecke Landes, die von einem so herrlichen und so langen Canal durchschnitten ist, wie die Theiss einen bildet, natürlicher Weise so sehr in Werth steigt, dass sodann die Regulation der Nebenflüsse, Überfluthungen und auslassenden Moräste, was jetzt meine Aufgabe ist, ein Leichtes wird, und so zu sagen von sich selbst erfolgt.

Von dem Enthusiasmus, mit welchem unsere Fahrt allenthalben begleitet war, kann man sich kaum eine Vorstellung machen: mir fehlen leider die physischen Kräfte, um allen den Ehr- und Freundschaftsbezeugungen gehörig entgegenkommen zu können, deren Gegenstand ich bin.

Genehmigen Sie die Versicherung meiner ausgezeichneten Hochachtung, mit der ich mich nenne.

Digitized by Google

406.

Tasner Antalhoz.

Debreczen, 1846. augusztus 2.

Barátom, tegnap jó erőben és igen tűrhető egészségben itt megérkeztem.

Paleocapa elveszett igéi megvannak, Török-Szt.-Miklóson maradtak, az *eltörött* kocsiban, mert azon kocsi, melyet *Rózsa* szerzett, már Szolnoknál tört el, Sasku pedig benhagyta Paleocapa holmiait a kocsiban Szalay nem nézett Pesten sajátja és irományai után. Jeder spielt den Herrn, keiner sieht auf sein Eigenes und dann so weniger auf Fremdes. És ezek a legjobbak, a legjelesebbek. Ob man sodann mit solchen Burschen die Theiss reguliren wird können, ist eine Frage, die nun bald gelöset werden wird.

Julius 30-iki levelét, melyben Ön egyre s másra figyelmeztet, ma vettem. Igen, igen köszönöm. Ha néha Ön ellen ki is pattanok: higyje, egész mértékben és őszintén tudom méltánylani és becsülni Ön szíves és barátságos figyelmeztetését, ha egy kissé lecsillapodik bennem a pillanati ingerültség.

Tirney írt és említést teszen a 2 kormányi mérnökről. Mikor minap legutolsószor Bécsben voltam, beszéltem ez iránt Sinával. Machen wir eine Generosität aus der Noth. Es kostet 10,000 fl. Wahr ist das. Wir ermuntern Tierney, und sehen uns bei der Regierung im Bilde ein, das uns wenigstens 10,000 (wenn nicht mehr) werth ist stb. De ő csak hallani sem akart a dologról. »Glauben Sie mir, je mehr man für die Regierung macht stb., desto schlechter, es ist hinausgeworfenes Geld.«

Most, hogy Sina kezd beszélni a dologról, azt hiszem, velem vagy azért szólt ily megtagadólag, mert rossz humorban volt, vagy, mert (és ez valószinűbb) ő akar annak mutatkozni, kinek valami köszönettel tartozik a kormány. A la bonn heure. Én nem bánom, csak meglegyen; kérem, beszéljen nevemben Goldschmidttel, csak a vasért kell tán 120,000-et fizetni az Aerariumnak.

Igen fogom szeretni, ha ezt elintézheti.

Digitized by Google

4-én.

Tegnap volt közgyűlés. Jól ütött ki. Oppositió volt Bónis, Szunyogh Elek, kik nem birnak már egy holdat en compagnie, és némileg Almássy Pál. Leverték, lekaczagták.

Kérem, szolgáltassa kézhez, t. i. Sina-házhoz, az ide mellékeltet.

Isten áldja.

Széchenyi István.

407.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Debreczen, 1846. augusztus 8.

Különösen tisztelt régi Barátom!

Mikor Pestről elindúltam, erősen feltevém magamban: e tájt el nem hagyni a nélkül, hogy Téged, kedves Barátom, Sibón fel ne keresselek. Fájdalom, nem tehetem, — mert annyira sürget a felette kedvező idő, s oly szerencsésen folytak itteni tanácskozásink, hogy egy pillanatot sem merek veszteni, miszerint a Tiszának, úgyszólván, egész hosszában hova-hamarább ásó és kapa mozgásba ne tétessék. — Ma estére nem marad egyéb tenni valónk hátra, mint a Jegyzőkönyv helyesítése. — Holnap Patakra megyünk, onnan fel és alá a munkálatokat mozgásba teendők.

Igen nagyon bánom, hogy nem mehetek Hozzád — s hidjed el, ha csak egy kissé túlnyomóbb volna hajlamom, mint kötelességérzetem, még ma indulnék Sibó felé.

Eddigi tiszai működésink jól folytak. Tiszai útunk a gőzösön megismerteté velünk, hogy a Tiszában oly csatornával birunk, melyet, úgy mint eddig, elhanyagolni több mint bűn, t. i. butaság volna. — Tiszai gőzhajózásra aláírás nyittatott. — Már közel 100,000 pengő van feljegyezve. — Ez ugyan csak csekély factor az egészre, de mégis többet fog hatni. mint az ember első pillanatkor gondolná.

Digitized by Google

Feleségem, gyermekeim Pesten. és igen jól vannak. Festetics Karolina mostoha leányom — kis fiút szült, de 8 nap múlva elveszté.

Igen szeretnék legalább sokat írhatni Néked kedvesem, de egy látogatás a másik után etc. etc. etc. Végeznem kell. Áldjon meg az Egek ura! Ha sokban el is ágoztunk, — jót, alkotmányost és magyart óhajtottunk mindig. Ez oly kapocs. mely barátságunkat mindig épségben fogja tartani.

Élj boldogúl.

Széchenyi István.

408.

Clark Tierney Ádámhoz.

(e. f.) Sáros-Patak, 1846. augusztus 11.

My dear Clark![1]) I received yours from 21 July, and am very glad indeed that you are arrived safe at Pesth. I hope at

---

[1]) Kedves Clark! Július 21-ki levelét megkaptam, s igazán nagyon örülök, hogy ön Pestre épen megérkezett. Reménylem, hogy ön jelenleg jól érzi magát, s a más nap érzett gyöngesége, mint a 4-dik számú (?). a mely legbiztosabban csak a tikkasztó hőség következménye. már nincs meg.

Én ez idő szerint oly jól érzem magamat, a mint az lehetséges. bár sok fáradtságnak, mindenféle szertartásnak, evésnek, ünnepélyeknek vagyok kitéve, melyek még inkább kifárasztanak. Kérem, mondja meg, meddig marad nálunk; nem tudom, mikor leszek képes visszamenni Pestre, de azon leszek, hogy visszatérjek a kellő időre, s hogy egy kevéssé önnel is lehessek.

A mi a két fiatal osztrák mérnököt illeti, az valóban boszantó dolog, s a mi még nincsen rendben, de reménylem, hogy csakhamar meg lesz az elégtétel adva az ön és a kormány részéről. A báróval és Goldschmidt úrral másnap beszéltem a czélból, hogy mi, azaz a társaság, közzé fogjuk tenni és magunkra vállaljuk az ön által kitett összegnek fizetését, és ily módon a kormánynak ajándékot adunk. Én azt hiszem, hogy ez igen szép és igen okos dolog volna, minthogy a kormány is adhat vice-versa ajándékot, hogy nem kér annyit a behozandó vasért, mint a mennyit általában kérni szokott.

Reménylem, igen gyakran látja ön nőmet, s megmutatja neki az alagút és a kert rajzait.

Igen és igen bízom, hogy a mindenható mindkettőnket megtart addig, a míg megláthatjuk nagy művünk létrejöttét. De most, kedves Clark, nem

Digitized by Google

this time, you are quite well, and that the little weakness you felt the other day, which most certainly is but the effect of intense heat - is gone.

I am at this time as well as can be, though I exposed to much fatigue and to all kinds of ceremony, diners, festivities which are still more troublesome. Pray tell me how long shall you stay with us. I am not sure, when I shall be able to be back to Pesth, but shall do any best, to be back in due time, to be able to stay a little with you.

As to the two young austrian Engineers it is indeed a provoking thing, that it is not settled yet. But I hope it will now done very soon be to the satisfaction of you and the government. I spoke the other day to the Baron, and to Mr. Goldschmit to the effect that we, it is to say the company, should interpose and we should take upon us the payement of the summ exposed by you, and make in this way a present to the governement. I think it would be very handsome and very prudent in the same time too — as the government can make in viceversa a present, of not charging so much on all imported iron, as it is done in general.

I hope you see my Countess very often, and that you will show her the drawings of the Tunel and the Garden.

Yes I trust too the almighty will spare us both, to see the complection of our great work. But now dear Clark, could you: not still — if you please very confidentioly suly to me - how long you think it will last yet, before we shall pass arm in arm over our bridge? I think it should be possible now to you, to tell in this respect something approximatif.

---

tudná még — ha ön szíveskedik bizalommal lenni irányomban — mikor lesz az meg az ön nézete szerint, mikor mi a mi hídunkon karonfogva sétálunk keresztül?

Azt hiszem, hogy ön e tekintetben most már valami megközelítőt mondhatna nekem.

S most isten áldja meg, gondoljon rám minél gyakrabban, kedves Clark, s higyjen engem az ön lekötelezettjének.

Digitized by Google

And now god bless you, remember me to Mrs. Clark and believe me very truly yours.

Sáros-Patak, August 11. 1846.

409.

Tasner Antalhoz.

Sáros-Patak, 1846. augusztus 14.

My Dear Sir! Régen nem boszankodtam annyit, és rég nem volt annyira haragtól afficiálva májam, mint most. Kérem. olvassa a »Magyar Gazdá«-ban Nr. 58. Herbert útját, arabslovak végett, keletre, mely czikket, *persze* szívesen felvett fővárosi ujdonságiba a 723-iki hírlap. Bravó W. Török, hogy kimutatta eszének fényét, vagy fogának fehérét. Fizetett emberünk, ki egyébiránt tentanyaló és alig birja megkülömböztetni az ökröt a lótól, így mer írni. Mily szemtelenség! Mi vagy 20 évig dolgozunk áldozattal a magyar ló-előitéletek kiirtására és ím Török ő bölcsessége pellengérre állít. Én soha nem olvasom a »Magyar Gazdá«-t, mások figyelmeztettek rá, NB. oly hozzáadással, hogy a mézes ajkú (Tartuffe-féle) Török, hol csak teheti szerét, a verseny ellen készít proselytákat. Bravo, bravissimo! Jó, hogy tudjuk, most majd mi is agitálunk, nem a gazdasági egylet, de drágalátos személye ellen, és helyéből — fogadom — szépen. kiugratjuk.

Ez második része azon Bajza-féle émelygősségnek, melyhez képest ez *jónak látta* az Athenaeumban piszokkal érinteni azokat, kiknek adakozásiból *jónak látja* fizetést húzni.

Fájdalmasan esik a gyengéd és a becsületes embernek. távolrúl is szegényebbnek átellenében olyast éreztetni, hogy *őt fizeti* és ezért *némileg birja.* De ha fizetett részről jő az efféle provocatio, akkor valóban gyáva kutya, szolgai lélek képében. jelenik meg, legalább én előttem, az ilyféle izé.

Ezer dolog, kimeríthetlen munka közt, mely alatt a legerősb is szüntelen roskadozni érzi magát, ilyféle elkeserítések; ezt ki nem állja senki!

Digitized by Google

Én Töröknek magának akartam írni, de érzém, hogy olyanokat fognék mondani neki, miket aztán (mert én ilyesre akárkivel kész vagyok, kivel társalkodom) csak pisztollyal végezhetni.

Károlyi György nem kevésbbé indignatiót érez ellene. Ich bitte streichen Sie ihm alles dies ins Gesicht. Er ist ja Ihr Freund!!!

Holnap lesz egy hónapja, hogy Pestrűl távoztam. Eddig minden csodálatosan jól ment. Most, hogy a kapa és ásóhoz kellene nyúlni, nem tudom, meg nem akadunk-e. A mit egy határ üdvének tart, azt átkának tartja a másik. Így például Zemplénben alig lehet valamit kezdeni, mert egyszerre mindent nem lehet megkezdeni, részenként pedig a legerősebb ellenállástól kell félni stb. De azért valamit csak teendünk mégis.

Isten áldja, kérem írjon s pedig csak ide.

Széchenyi István.

410.

Tasner Antalhoz.

Patak, 1846. augusztus 19.

Barátom, ó tudós! ó költő! ó táblabíró! ó magyar! Szécsen Miklós aug. 2-áról azt írja, hogy már az m/50 is liquid, csak fel kell venni. Erre nagyon megörülök és szinte hízom azon gondolatban, hogy ezen m/50 egy év alatt 2000 és ekkép *minden. nap* **többet** öt pengő forintnál gyümölcsöz. De Rosa (ki eddigi eljárása után kitünőleg és in superlativo tudós, költő stb.) nem ír.

Iratok tehát neki én, de ő azt válaszolja, Tasner Bécsben van, elvitte magával a nyugtatványt stb. Sie sind ein sauberer commissarius. Már szinte 100 pengőt vesztünk. Ha enyém volna a pénz, sajnálnám ugyan akkor is, de a Tiszavölgyi társulaté! Ha **mi** (én és **jobbkezem**) így sáfárkodunk, kérem jó példa-é ez?

Bizony, csak kurucz nemzet vagyunk mi!

Tisztítsa ki magát ha lehet, ha pedig nem, azért ne igen busuljon, mert hiszen »áll azért Buda és él magyar még!«

Csak eszközölje mindenek előtt az m/50 gyümölcsöztetését.

Széchényi.

Digitized by Google

411.

Poroszlayhoz.

Tisza-Dob, 1846. august. 21.

Tekintetes Főbíró Úr
különösen tisztelt Jóakaróm és Barátom!

Itt vagyunk elvégre azon pontnál, hol az illető mérnökök egybehangzó véleménye szerint minél előbb meg kellene kezdeni a Tiszának, mint a Főrecipiensnek, gyökeres orvoslását.

Tanácskozásaink eredményei szerint ismeres Tens úr előtt azon közhatározat, hogy az illető munkálatokra csak úgy és akkor fogják előlegezni a szükséges pénzt, ha és mikor pénz helyett oly hiteles kötelezvényekre foghatnánk szert tehetni, melyek az egykori visszafizetést tökéletesen biztosítják.

Ez idén ehez képest tehát csak ugy kezdhetjük meg a Dada-Szederkényi átvágást, mely a műértők szerint legsulyosb vizi bajaitul Debreczen határát is okvetlen megmentené, ha több főbirtokosok az ügy élére állván az egész megkivántató pénzösszegre mintegy kezességet vállalnak addig is magokra, mig a törvények világos értelme szerint a kisebb birtokosok részleteit a haladék nélkül kirendelendő bíróság kivetheti és behajthatja.

Debreczen városát mintegy 58,000 hold illeti az ártérből, – külföldön egy valódi kis herczegség! — Más részrül most van ideje hazánkra nézve annak hitelét megállapítva, valódi csudákat művelni és a világnak s kivált elleneinknek megmutatni, hogy a magyar nemcsak akar, de tud is erős, nagy és boldog lenni.

Sürget az idő, a részletek bonyodalma pedig, melyekbe ereszkednünk kell, aggasztó. Legyen tehát szíves, tisztelt Barátom, mert czélt érnünk kell, N. Debreczennek mind belső, mind külső tanácsát legőszintébb és legbarátságosb üdvözletem mellett nevemben arra kérni és bölcsesége szerint arra bírni, hogy, — miután a város birtokát képező munka mintegy 80 m. pengő for. kerülend, legalább is ily sommára garantiát vállalni ne terheltes-

Digitized by Google

senek, egyuttal pedig e tekintetben itt levő megbizottjoknak a felhatalmazó utasítást, ha csak lehet, jövő hétfőig küldjék meg.

Nemzeti és alkotmányos állásunkat tekintve az ügy szintoly szent, mint érdekes. A polgári dicsőségnek és egyuttal a legjobb számolásnak most lehet megvetni alapját. Veszély pedig legkisebb sincs.

Isten áldja kedves barátom uramat, Debreczen lelkes lakosit pedig hódolva tisztelem

Tekintetes Úr

rokonkeblű szolgája, barátja.

412.

Tasner Antalhoz.

Ujvidék, 1846. szeptember 7. 9-kor reggel.

Barátom, tegnap jó egészségben ide érkeztem. E pillanatban lemegyek Orsovára s onnan vizen Pestre.

Hála az ég! jól meg van vetve a Tisza-felvirágzás alapja. De minderről csak szóval.

Kérem, indítsa az ide mellékelt levelet utnak, a nékem jött leveleket és ujságokat pedig küldesse Kiss által, gőzös által az idevaló ágens Lehmannak.

Széchenyi.

413.

Báró Perényi Zsigmondhoz.

(e. f.) Pest, 1846. szeptember 16.

Tisztelt Barátom!

Feltornyosult dolgaim miatt, kivált mert holnap Alcsuthra és nehány nap után Bécsbe vagyok kénytelen menni, elvégre Abonyi dolgát absolválva szeretném látni. Te nékem Debreczenben azt mondád, hogy Abonyi legfeljebb august 15-ig be fogja küldeni Resignatiójat. Ma szeptember 16-a van, de Abonyi resignatiója még kezeimhez nem jött, és ekkép vagy meg sem írta még azt, vagy póstán veszett el. Kérlek ehhez képest, tisztelt Barátom,

Digitized by Google

rendeld el a dolgot minél előbb szőrmentiben, és ne kényszeríts, hogy én, ha ez nem történne, aztán ketté vágjam a dolgot, minthogy én hazai ügyet bármely személyes tekintetnek alárendelni bizonyosan nem fogok, időt nem veszthetek és e fölött eltökéllett szándékom rögtön visszahuzni magamat az egész tiszai tárgytul inkább, bármily skandalummal történnék is ez, ha azt volnék tapasztalni kénytelen, hogy rám, kit legerősebben terhel a kérdésben levő ügy, oly egyént akarna forcirozni a társulat, ki minden egyéb jó tulajdonai mellett, nem fog a fenforgó tárgyban jobb kezem soha is lehetni, és ekkor múlhatatlanul szükséges, hogy visszavonja magát és erre alkalmasb egyén által pótoltassék ki.

Személyesen akartalak felkeresni, miszerint tiszteletem bemutatása mellett egyuttal szóval is arra kérjelek, mi e levél tárgyát teszi; ámde annyira el vagyok foglalva és kivált annyian jönnek hozzám, hogy e szándékomat eddigelé legjobb akarattal sem teljesíthetém.

Ma délután reméllem lesz tisztelt Személyedhez 4 és $^1/_2$-kor lakásomban szerencsém, ki is legvalódibb tisztelettel vagyok.

őszinte barátod és köteles szolgád.

414.

Gróf Majláth Antalhoz.

(e. f.) Pest, 1846. szeptember 20.

Kegyelmes Úr! 1845-iki február 20-án 2534/234 sz. alatt hozzám intézett becses soraira eddigelé egyedül azon okból nem lehetett szerencsém válaszolni, mert felhalmozott munkáim közt teljességgel nem lelhettem elég időt a selyemtenyésztés ügyéről mindazt elmondani, amit annak sikere végett felhozni szükségesnek tartok. Méltóztassék ehez képest Kegyelmes Úr megengedni, ha NMlgdnak 1845-iki deczember 23-án 19947/1327 sz. alatt költ nagybecsű felszólítására ez alkalommal sem bocsátkozom másba, miután e pillanatban még erősebben meg vagyok mindenfélékkel rakva, mint annak javaslásába; mihezképest addig is, míg a honi körülmények kedvezőbbre fognak a selyemtenyésztésre nézve is kifejleni, Hoffmann uraknak adassék ki ezentúl is a

Digitized by Google

aerariális selyemgyárak haszonbérlete, kit nem csorbítván ugyan saját érdekükön sem, aránylag oly becsületességgel és részrehajlatlansággal jártak el kötelességükben, mikép az egész ügy a mostani körülmények között teljes meggyőződésem szerint alig helyeztethetnék jobb kezekbe.

Ide mellékelni vagyok bátor a nekem kegyesen átküldött irományokat, mély köszönettel, midőn legelső alkalommal, mikor szerét csak tehetem, nem mulasztandom el a selyem-tenyésztés körül szerzett tapasztalataimat is részletesen elősorolni, ki leghódolóbb tisztelettel vagyok kegyelmes úr

alázatos szolgája Gr. Széchenyi István

U. i. Legyen szabad ez alkalommal kegyelmes Úrnak az ide mellékelt kis röpirattal udvarolnom.

415.

Haulik Györgyhöz.[1])

(e. f.) Pest, 1846. szeptember 20.

Kegyelmes Uram. különösen tisztelt Jóakaróm!

Engedje Nagyméltóságod, hogy e sorok által magas kegyeibe és nagyúri pártfogásába ajánlhassam, noha mostoha, de azért mégis igen szeretett fiamat, gr. Zichy Geiza hadnagyot, ki boldogult gr. Zichy Károly, volt kamara-praeses és feleségem fia lévén, az isteni gondviselés által szárnyaim alá jutott. A fiú minden tekintetben szeretetreméltó. Pályáját a velenczei tengerész-tanodában kezdé és jó sikerrel folytatá. Miután azonban sok tengerünk bizony nincs, a fiú e fölött egy kissé rövidlátó s így előmenetele e közben kétes vala, azt tanácsolák, venném ki az említett intézetből, midőn Ő Exc. gr. Hardegg, az udvari haditanács elnöke, oly kegyes volt . . . őt Kudelka ezredében, mely itt tartózkodott, hadnagyúl kinevezni. Az ezred most Zágrábba megyen — fiatal gyermekem ekkép kiszakíttatik körünkből. Ő oly korban van, melyben nagyon könnyen prédává válik a jószivű ifjúság. Ezredese, ki igen becsületes ember, különös gonddal visel-

[1]) Zágrábi püspök.

Digitized by Google

tetik ugyan iránta és oly szives volt őt némileg bizonyos Hauschka főhadnagynak, ki az ezred egyik legjelesb tiszte, vezérlésére bízni, ki Castor és Pollux viszonyában él vele. De mind a mellett rettegünk, feleségem és én, hogy ... valami rossz társaságba vagy politikai szövevénybe keveredvén, baja eshetik gyermekünknek. Legyen ehez képest, Kegyelmes úr, oly leereszkedő és nyájas és részesítse fiamat jeles Mentorával együtt, azon nagyúri pártfogásában, melylyel annyiakat megajándékoz; nekünk pedig, nőmnek és csekély személyemnek, adjon kegyelmességed alkalmat gratiáját meghálálnnnk.

Ki magamat további kegyeibe ajánlván maradok legmélyebb tisztelettel

Kegyelmességed alázatos szolgája

gr. Széchenyi István.

416.

Hertelendy Károlyhoz.

(e. f.) Pest, 1846. szeptember 27.

Tisztelt Barátom Uram!

Ne vegye rossz néven, hogy nem saját kezeimmel és oly későn irok! ... De már annyira kifogytam az időből és erőmből, miszerint azt hiszem, némi jogom van, engedékeny birálatra tartanom számot.

Pinderich értekezett velem. Önnek f. h. 23-án írt sorait pedig tegnapelőtt volt szerencsém kézhez vennem.

Röviden ezúttal csak a következőkre vagyok bátor Önt figyelmeztetni:

Pénz meg pénz ... ez a fődolog! Pinderich nékem azt mondta, még 90 részvény van hátra, melynek csak az első rátája sem fizettetett bé; *és hogy az aláirási ív »homlokzata« olyan, melyhez képest törvényes és rövid úton az illetőket fizetésre nem kényszeríthetni.*

Én megvallom, az aláirási ív homlokzatát nem vizsgáltam, tökéletesen Önbe bízván, hogy azon nem fog hiányzani a szükséges »bunkó.«

Digitized by Google

Amde, ha úgy van mint Pinderich mondja, és csák egy prókátor is úgy itélhet a dologrúl, mint Pinderich, magyarországi prókátor és perpatvarkodó levegőnkben, akkor »nagy a baj« ... hahogy Ön szokott activitásával nem hajtja 'rögtön be a hátramaradt 90 részvény 2 első rátáját ... mi aztán maga után vonná minden törvényes eljárás nélkül is a 3-ik rátát. Ennek eszközlését én tehát mindenekelőtt Ön szivére kötöm; kivált miután, mint Pinderich mondja, a hátramaradt 90 részvény jobbadán Zalában és Somogyban kelt el.

Hogy Kisfaludy meglehetős szerencsével ... és éppen születésnapomon bocsáttatott vizre ... azon igon örülök és háladattal veszem Önnek barátságos óhajtását, hogy földi napjaim száma még jó tova terjedjen. Adja Isten, ha erőben maradok és valami hasznost végbe vinni képes leendek.

Precious megérkezett ... de beteg. Őt ehez képest még nem láthattam. Masjonnal azonban értekeztem.

Jó volna, ha most már elhatározottan lehetne tudni, mikor megyen legelőször a gőzös. De ezt innen nehéz megitélni. Mindonesetre jó volna, ha Ön ez iránt a Füreden levő erőművessel értekeznék és ha például októbőr 15-én bizonyosan kész volna elindulásra a gőzös, annak legelső ünnepélyes próbáját október 20-ra tenni ... mert ha például a Főherczeg Nádor meghivatnék, s eljönne s aztán ... még sem volna elindulásra »Kisfaludy« kész ... de nehány nap Füreden kellene várnia a Herczegnek, ez igen rossz benyomást tenne s nemcsak a Főherczegre nézve volna kellemetlen, de a többi várakozó közönségre nem kevésbbé!

Mi a kapitányt illeti, azon leszek, hogy addig is, míg állandót találunk, vennénk egyet a Duna G. H. Társaságtúl kölcsön. Matrózok, mint Masjon mondja, már Füredre mentek.

Mi a gabnahordást illeti calculustól függ. Egyúttal *most*, minden vontató nélkül, alig lehetne a hajó fedezetére többet rakni, mint 500 mérőt és így 10-szer kellene Kisfaludynak fel és alá járni 5000 mérővel, holott 2 rakhajóra 6000 mérő férne ... és ekkép minden áron azon kell lennünk, hogy két rakhajó mielőbb épüljön. Én mindent tenni és mindenhol lenni nem vagyok képes. A rakhajókat illetőleg nem tehettem a bécsi administra-

Digitized by Google

tióval eddigelé semmit: 1. mert ilyenekről, ha negativának nem akarja az ember kitenni magát, csak szóval értekezhetni és 2. mert mindaddig, míg a szükséges pénz nincs kézben — mint ezt a dolog megindítása alkalmával nyiltan érintém, — én semmi új teher bonyodalmiba keveredni nem akarok, minthogy úgy is már elégséges fekszik rajtam és én ekkép nem vagyok sem azon helyzetben, sem azon hangulatban, bármily kecsegtető remények fejében, a legkisebb koczkajátékban is részt vehetni.

Azon hír, miszerint a Főherczeg fogna Kisfaludy megindításakor jőni, nem tudom alapos, alaptalan-e. Tőlem nem származik.

Minél előbb fogom Ön által megtudhatni, Kisfaludy teljes biztossággal mikor indulaud, annál szívesebben veendem.

Ismételve kérem Önt, ne tegye e határidőt igen szorosra. Gőzönyöket előbb kisebb körben kell kipróbálni — és azért egy előleges kisebb próbára, melyet magunk közt tennénk, elég időt kell nyernünk, mihez képest az úgynevezett »nyilvános első kirándulás« minden baj nélkül üssön ki.

Fődolog mindig, hogy elég pénzünk legyen és e tekintetben jó volna — egészen köztünk mondva — ha Ön minél több részvényest csődítne egybe Kisfaludy első nagy kirándulása alkalmával. Ekkor, mennyire csak lehet, tökéletes tisztaságban ki kell mutatni, mennyi az aláirás, mennyi a beszedett pénz, mennyi a kiadás és mennyi a szükség; mikor én (de ennek szoros titoknak kellene maradni) egy jó alkalmat megragadnék és e thema körül szónoklanék el egy kis variatiót: »Előre lelkesek, hátra selejtesek«; kezdeni gyermek is tud, ámde befejezéshez férfiú kell; ügyünk sikere bizonyos, ha győzhetjük szuszszal, tehát én a 10 részvényemhez még 5-öt, sőt 10-et irok alá; eb, a ki nem teszen szinte erejéhez képest . . . és »éljen a magyar, áll Buda még«.

De — mint mondom — ha ez titok nem marad, felsülünk; mert a finom orrú földi, ha megszagolja ezt, vagy elmarad, vagy valami mód' elárkolja magát, mikor aztán késő. Ergo altum silentium!

Én, ha tehetem szerét, kész vagyok nehány, sőt több nappal előbb megjelenni Füreden és . . . egy kissé a legközelebbi környéket, mint Veszprémet stb. bejárnám.

Digitized by Google

Az előkelő pénzeseket, mint a puspököt, Marichot, Zichy Miklóst, Festetics Antalt stb. jó volna különös levelekkel a nagy próbára meghívni.

A hajót jó volna az idén egészen el nem készítni . . . t. i. cabinjét, festését stb., de csak pongyolán tenni meg az első próbát, mert kölönben el volna hamarkodva az egész.

És ez alkalommal csak ennyit! Adjon Isten erőt, egészséget, s tudom, ha vállalatunk lelke, kit Önben tisztelünk, ép, bizonyosan sikere lesz ügyünknek.

Legőszintébb hódolattal

Széchenyi István.

417.

Gróf Esterházy Mihályhoz.

(e. f.) Pest, 1846. szeptember 30.

Mein sehr werther Freund!

Wir müssten am Ende doch wegen Fürst Paul Esterházy Wettrenn-Preis etwas bestimmen.

Er schrieb bereits vor mehreren Monaten an das Pester »Lovas-Egylet«, dass er zum Pester Wettrennen 10,000 fl. C. M. fundire und 500 fl. als jährliche Interessen davon à 5% der Gesellschaft zur Disposition stelle. Derselbe jedoch bitte ihm Vorschläge über die Conditionen machen und seiner Genehmigung unterbreiten zu wollen.

Die Fundationales lasse ich hier schon aufsetzen. Was jedoch die Conditionen betrifft, bitte ich Dich nachzudenken, Deiner vollkommenen Sachkenntniss, langer Praxis und allbekannter Sagacität zu Folge was Gutes ausdenken und mir gütigst mittheilen zu wollen.

Mir scheint, dass in diesem gegebenen Falle die 500 fl. mit keinem anderen Preis zu vermengen wären, sondern der »Esterházy Herczeg-Díj« ganz abgesondert stehen sollte. 500 fl. C. M. sind füglich nicht viel, Sie können aber durch Einlagen und piquanten Conditionen dennoch sehr interessant werden; besonders für die kleinen Amateurs, die auch zu berücksichtigen sind.

Digitized by Google

Adressire Dein Schreiben hieher. — Ich werde einstweilen die Fundationales verfertigen lassen, damit wir sodann das Ganze auf einmal hinaufsenden.

Ich grüsse Dich auf das Freundschaftlichste.

Széchenyi István.

418.

Gróf Károlyi Lajoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. szeptember 30.

Mein sehr werther Freund!

Es ist mir recht leid gewesen, dass weder Du Zeit hattest hieher zu kommen. noch ich von hier abkommen konnte und wir uns somit nicht begegneten.

In Hinsicht der Opposition sind wir leider nicht einerlei Meinung. Du willst sie ecrasiren, vernichten; ich wünschte sie auf den vernünftigen Weg zu bringen. Enfin, jeder hat da seine Conviction und spielt seine Karten nach seinem besten Wissen und Gewissen.

Hierüber will ich demnach kein Wort verlieren. — Was Kovács jedoch anbelangt, so kann ich nicht umhin, seinen Wunsch dennoch mit meiner Bitte zu unterstützen.

Kovács und seine Parthei verlangt nichts als Unpartheilichkeit, dass man nämlich Michael Eötvös zum 1-ten und ich glaube Domahidy zum 2-ten Vice-Gespann candidire. — Werden diese sodann nicht erwählt, so geben sich Kovács et Comp. zufrieden.

Mir kommt dieser Wunsch billig vor und eben so klug dessen Erfüllung — Jemanden, den die Majorität wünscht, ohne gesetzliche Ursache — durch Nichtcandidirung, — durchfallen machen, muss jedes bessere Gemüth aufregen und eine Reaction nach sich ziehen; während es Niemand übel nehmen kann, wenn er im ehrlichen offenen Kampfe, durch Mehrheit der Vota, niedergeschlagen ist.

Du und Dein Bruder George. Ihr seid ja in Szathmár allmächtig. Jeder sagt mir das. — Warum sollt Ihr dann also zu

Digitized by Google

kleinlichen Mitteln greifen, die Niemanden und auch Euch nicht gut anstehen? — Lasst Eötvös in Gottes Namen candidiren und erschlagt sie sodann durch Euere Vota. — Akkor nem lehet igazságos panasz!

Wie geht es mit der Theiss-Dampfschiffahrt? — Es wäre Zeit die Subscriptions-Bögen zusammen zu suchen und Etwas zu entscheiden! Bitte, setze Dich in dieser Hinsicht mit Gyula Andrássy in Verbindung! — In Wien scheinen sie die Sache nicht zu goutiren. — Ich verstehe sie nicht. — Enfin, wenn die Donau-Dampfschiffahrt-Gesellschaft 2 bis 3 Schiffe zwischen Tokaj und Szegedin stellt und uns ein Boot leiht, damit wir das kommende Jahr die Theiss bis Ujlak exploitiren, — so wäre es ja vielleicht eben so gut, wenigstens pro hic et nunc. Qu'en pensez-vous.

Gott grüsse Dich, mein lieber Freund, und bleibe mir gut, wie ich es Dir bin. Ich bitte Dich, beehre mich mit einigen Zeilen nur hieher.

Széchenyi.

419.

Báró Sina Jánoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. október 2.

Hochwohlgeborner Freiher,
Mein sehr werther Freund!

Ich hoffe, dass Sie mich aus meiner sehr unangenehmen Verlegenheit, in der ich mich befinde, gütigst verhelfen werden.

Wir haben für den Plattensee einen jungen Capitain aus Köln verschrieben, der längstens bis zum 1-ten October eintreffen hätte sollen. — Nun schreibt er, dass er, durch unvorhergesehene Umstände verhindert, erst das kommende Frühjahr abkommen könne. — Hiedurch sind wir nun ganz gelähmt, — denn das Dampfboot ist in einigen Tagen segelfertig, wenn die Administration der Donau-Dampfschiffahrt-Geselschaft uns nicht aus der Klemme hilft und uns einen ihrer Capitaine für eine gewisse Zeit zum Leihen gibt.

Digitized by Google

Hätte die Donau-Gesellschaft keine überzähligen Capitaine, so würden wir nicht so unbescheiden sein, dieselbe mit einer Bitte dieser Art zu belästigen, und uns entschliessen, einstweilen unser kleines Dampfboot dem entlassenen Capitain Geritzen anzuvertrauen. Da die Donau-Gesellschaft jedoch mehrere Capitaine besitzt, die ihr besonders für kurze Zeit nicht unentbehrlich sind, andererseits wir ohne besondere Noth nicht gerne Zuflucht zu solchen Individuen nehmen, mit denen die Administration unzufrieden zu sein irgend eine Ursache hatte, und wir über Alles diess unser Entstehen auf dem Plattensee lediglich der Donau-Dampfschiffahrt-Gesellschaft zu danken haben; — so erwarten wir getrost, dass man uns nun nicht stecken lassen wird.

Hier beigebogen finden Sie in diesem Sinne ein Bittgesuch der Platten-See-Gesellschaft an die Administration, deren Präses Sie sind; zu gleicher Zeit schliesse ich eine Liste von denjenigen Capitainen hier bei, von denen Sie, wenn Sie wollen, uns Einen bis zum Ende der Saison überlassen könnten.

Es versteht sich, dass wir den betreffenden Capitain, den Sie uns für die heurige Saison zu überlassen die Güte haben werden und wir zu leihen nehmen, ihn einstweilen bezahlen, er aber sodann zurücktritt, ohne dadurch verkürzt zu werden, wieder auf seinen Posten geht.

Die Zeit drängt aber. Es müsste demnach gleich entschieden sein. — Der Erzherzog Palatin hatte die Absicht bei der 1-ten Fahrt zugegen zu sein. Nun wird aber, weil er noch ein bischen unwohl, wahrscheinlich bloss Höchstdessen Sohn, der Erzherzog Joseph, daran Theil nehmen.

Vergessen Sie nicht, mein sehr werther Freund, dass ich einer der ersten Urheber der Donau-Dampfschiffahrt und ein treuer Alliirter der Gesellschaft bin, und foglich auch schon aus dieser Ursache einige Berücksichtigung verdiene. — Sprechen Sie, wenn es nöthig ist, mit unserem Hofrath und den übrigen Administratoren, denen ich mich auf das Freundlichste empfehle. Major Kudziavsky kenne ich nicht; — man sagt aber, dass er so derb sei und so violent, dass ich wirklich *keine Courage* habe

Digitized by Google

mich an ihn zu wenden, weil ich bei einer kalten oder abschlägigen Antwort leider erst *viel Courage* in mir finden würde. um ihm bei der esten besten Gelegenheit geradezu auf die Füsse zu treten.

Dieser Brief geht morgen weg, kommt den 4-ten in Ihre Hände; — die Antwort, und zwar eine geneigte, müsste wo möglich bereits den 7. oder 8-ten l. M. in unseren Händen sein.

Ich empfehle mich Ihrem Wohlwollen und bleibe nach wie vor Ihr

Freund und Verbündeter
Graf Stephan Széchenyi.

420.

Paleocapa Péterhez.

(e. f.) Pest, 1846. október 5.

Mon très cher Ami!

Je viens de recevoir Votre lettre en date du 20 octobre, et me réjouis beaucoup d'apprendre, que Vous avez eu le singulier bonheur, de finir Vos affaires à Vienne si vite et surtout dans une saison si belle, où on est si souvent exposé à voir procrastiner même les affaires les plus urgentes. — Je ne puis me vanter de tant de succès — et me sens absolument cloué ici, sans pouvoir bouger.

L'archiduc Palatin se trouve toujours un peu indisposé, et je n'étais pas en état d'obtenir jusqu'ici un ordre positif concernant Fiume. — Il paraît que la décision de cette affaire sera retardée un peu, — et qu'en tout cas, je ne pourrai pas me rendre à Fiume, avant le commencement de novembre prochain.

Veuillez donc, cher ami, attendre mon avis, que je tâcherai de Vous donner au plus tôt. — Si je puis, j'irai Vous chercher à Venise, — quoique la saison soit déjà assez avancée.

En attendant j'ai deux prières à Vous adresser.

1. Tâchez de prendre des informations sur l'ingénieur Angelo Manfredi, — qui était entré au service du prince Eszterházy, il y a à peu près 5 ou 6 ans. si je ne me trompe, et en est sorti il y a deux ans:

Digitized by Google

2. de m'envoyer par la diligence une petite portion de cette excellente herbe pour chasser les cousins — qui nous a été d'une si grande utilité, surtout à Dob. — et que j'aimerais faire connaître à nos chimistes d'ici.

Les travaux de la Theiss ont commencé partout, mais se débrouillent assez lentement, vu que les prix de travail que les habitants exigent sont exorbitants. Tout cela se règlera avec un peu de patience.

Adieu, Adieu, cher Ami, et n'oubliez pas de dire bien des choses à Zichy.

Etienne Széchenyi.

421.

Herczeg Eszterházy Pálhoz.

(e. f.) Pest, 1846. október 6.

Kegyelmes Herczeg!

Miután Főméltóságod kegyes vala tizezer pengő forintot alapítani a Pesti lóverseny előmozdítására, vagy jobban mondva megörökítésére, és ebbeli hazafiui szándékát velem röviden közölve, új háladatra gerjeszte minden honi jobb kedélyt: ezennel szerencsém van a Pesti Lovar-Egylet egyenes meghagyása következtében, ide mellékelve aláirás és pecsételés végett átküldeni azon alapítványi levelet, mely az ügy biztosítására és rendes bevégzésére szükséges, — melyhez hasonlókat minden alapító kibocsátott és melyek a Lovar-Egylet pénztárába letevék és leteendők.

Kérem ehhez képest Herczegségedet, legyen kegyes, írja az érintett oklevelet alá, láttassa el nagy úri pecsétjével és küldje meg személyemnek.

Mi a Herczegséged által kegyesen alapított versenydijt illeti, — hogy az t. i. mily módon kezeltessék és annak elnyerhetéséhez mily feltételek legyenek kötve, erről a Lovar-Egylet még ez év folytában több javaslattal fog Főméltóságának szine elibe járulni; minthogy, mint a tapasztalás mutatja, czélszerü alapra fektetett dij, ha tán csekélyebb volna is, nagyobb emeltyüül szolgál, mint a bár sokkal nagyobb, ha az ilyesnek nincs érdekes

Digitized by Google

alapja, és e szerint nem kis fontosságu oly feltételeket kötni Herczegséged versenydijához is, melyek azt a lehető legérdekesb világba állítják.

Fogadja Herczegséged nyájas kedélylyel ez alkalommal is nemcsak a Pesti Lovar-Egylet, melynek tolmácsa vagyok, de saját magam részérűl is azon legőszintébb hódolat bizonyítását, melylyel viseltetünk Herczegséged mélyen tisztelt személyéhez.

Herczegséged

legalázatosb szolgája
Gr. Sz.
mint a Pesti Lovar-Egylet elnöke.

422.

Károlyi Istvánhoz.

Pest, 1846. október 7.

Barátom, valóban különös koczkája a sorsnak, vagy inkább szerencsés egyben találkozása gondolatinknak, hogy ön tegnap körülbelől szint azon tájban írt nekem a serviták zárdájárúl, mint mikor én kerestem önt fel szintén ezen ok végett. Csak jól mondja a franczia »Les beaux esprits se rencontrent.«

Mint én sejtem, sőt hiszem, alkalmasint a mai naptúl fog függni, az első magyar ipartanodát hová fogják lerakni? a serviták terén-e? vagy oda kint valahol a homokbuczkák közt!?

Én természet szerint elmegyek a városházára a mai ülésre, de ott — ha csak lehet, negative és csak hallgatva szeretném magamat tartani, mert máskép bizonyosan lesz ember, ki Bécsbe ilyest referál:

Der Graf Széchenyi träumt jetzt nur von Promenaden? dieser Idee ordnet er Alles unter etc. Die Bürgerschaft theilt jedoch diese Gedanken — ausser einigen oberflächlichen Idiologen — gar nicht; sie sprach aber, aus Deferenz für den Grafen, nicht dagegen etc. Denn seine (das heisst meine) Absicht ist ja gut; wenn er nur auch die nöthige Einsicht hätte!

Önöknek kell tehát »mit Würde, aber sonorer Stimme« felszólamlaníok etc. etc. Én, mint mondám, reservában szeretnék

Digitized by Google

maradni, de épen azért, mint ön, tegnap kérni akartam, azon küldöttségben kivánnék részt venni, mely a város részérűl ki fog neveztetni. Kérem tehát, kiáltson engem ki, ha nem tenné szószólónk.

Ide mellékelem azt, mit e tárgyban a bécsi athmospherába küldék. Fussa át, ne mutassa, kérem, senkinek és adja »suo tempore« vissza.

Ma az ülés után a városházi kapunál lesz 4 ló egy könnyü hintóban, ha időnk marad, ugorjunk ki önnek telkére.

Sietve

Széchenyi.

Pest. október 7-én 1846.

423.

Gróf Károlyi Györgyhöz.

(e. f.) Pest, 1846. október 9.

Mein sehr werther Freund!

Du hast mir vor Kurzem unaufgefordert die ausnehmend erfreuliche Nachricht mitgetheilt, Du hättest 20/m. ex propriis für die Szegedin-Vásárhelyer Arbeiten brevi manu assignirt.

Nun höre ich gestern von Deinem Bruder Louis (der nach Szathmár geht, um dort, wie er sagt, die Opposition nicht nur nieder zu schlagen, sondern ganz edel und auch sehr klug (!) sogar aus der Candidation auszuschliessen, was gewiss nicht ermangeln wird, suo tempore die süssesten Früchte zu tragen) — dass von Károlyi'scher Seite durchaus noch nicht der mindeste Betrag nach der soeben erwähnten Gegend abgeführt worden ist, und zwar weil Du, von Deinem ersten Ansinnen abweichend, nur den auf Dich fallenden Theil assignirtest und am Ende auch diesen Betrag zurückhieltest.

Ich weiss nicht, liebster Freund, wie die Sachen stehen und möchte um keinen Preis, ohne Dich zu hören, ein Urtheil fällen oder eine commérage machen, — bitte Dich aber auf jeden Fall, den Gegenstand ein bischen zu Gemüthe zu nehmen, ob denn

Digitized by Google

dadurch, dass Ihr Grafen Károlyi Euch in der fraglichen Angelegenheit so passiv verhaltet, nicht Eiswasser auf das Ganze geschüttet wird? — was besonders Deine Person betreffend, mint az egész társulat elnöke és főnöke, den allerübelsten Eindruck machen würde.

Kérlek, barátom, vedd azt komoly tekintetbe!

Ich bin noch immer der gute Narr (?) hier zu sitzen, um die Theiss-Angelegenheiten nicht ins Stocken gerathen zu lassen.

Der Erzherzog Palatin wurde vor einigen Tagen sehr übel. — Heute ist er besser. — Ich fürchte jedoch das Aeusserste.

Isten veled.

Széchenyi István.

424.

Gróf Zichy Gézához.[1])

(e. f.) Pest, 1846. október 11.

Mein lieber Geyza!

Diese Bulldog-Geschichte, die Du bei Deinem Abmarsch gemacht hast, hat mich recht geärgert. Wie ist es denn möglich, mein liebster Freund, dass ein Officier im Stande ist, sich wie Du zu einem Hundsentführer, zu einem Hundsdieben zu erniedrigen. — Man sollte glauben, dass nur ein Kind der Meinung sein könnte, dass es erlaubt sei, einen Hund so mir nichts dir nichts mitzunehmen oder eingentlich zu stehlen! — Wärst Du nicht so jung und leider so unüberlegt, wie Du bist, — ich müsste über diesen Vorfall recht traurig werden, denn es ist nur Bübisches und gar nichts Ehrenhaftes darin. Und was Du mir Alles zu thun gibst! — Der junge Graselli, dem der Hund gehörte, machte ein furchtbares Spectacle. Er wollte Dich beim Commandirenden einklagen und sodann auch beim Obristen. — Er ist Dir auch nachgefahren, zum Glücke schlug er einen unrechten Weg ein, denn sonst wäre der Skandal ausgebrochen. — Ich erfuhr Alles dies a tempo, und beschwichtigte die Sache

[1]) Széchenyi mostoha fia.

Digitized by Google

damit, dass ich Graselli kommen liess und für den Hund 40 fl. C.-M., für sein Herumfahren 10 fl., also im Ganzen 50 fl. C.-M. auszahlte, und er sich verpflichtete, nun keine weiteren Schritte mehr zu machen. Der Hund ist nun Dein Eigenthum! Wenn Du aber denkst, dass ich Dir damit ein Präsent mache, so irrst Du Dich sehr!

Ich werde Dir von Deiner Zulage 10 fl. per Monat abziehen, — und somit anstatt 40 fl. nur 30 fl. zukommen machen, damit Du Dir es gut merkst, dass ein Mann von strenger Ehre gar nichts, nicht einmal eine Stecknadel entwenden darf, und sodann, dass in Deiner Lage gescheidter wäre Dein Geld auf etwas Besseres zu verwenden, als auf Hunde!

Trachte Dicht nicht zu entschuldigen, z. B. dass der Hund en question Dir nachgelaufen ist, oder dass Du nicht wusstest, wem er gehörte, denn solche Prätexte, die nur »Faule Fische« sind, würden mich gegen Dich wirklich empören, während ich jetzt mit Deinem Leichtsinn, weil Du wirklich noch ein Kind bist, Nachsicht haben will.

Sei so gut, zeige diese Zeilen Deiner Frau Hauschka, der ich mich auf das Freundschaftlichste empfehle. — Ich bin überzeugt, sie ist meiner Meinung.

Solche Jugendstreiche, lieber Geyza, kann man am besten dadurch repariren, dass man sie in der Zukunft in keiner Form wiederholt. Beherzige diess. Sei ein Mann, ein tüchtiger Officier, schäme Dich derlei Unzukömmlichkeiten zu begehen und sei Deiner edlen Mutter, sei meiner würdig!

Stephan Széchenyi.

425.

Masjonhoz.

(e. f.) Pest, 1846. október 25.

Lieber Masjon!

Sie wissen, ich möchte es stets allen Theilen gut machen, andererseits gehe ich am liebsten auf den geraden Weg, ich frage

Digitized by Google

Sie demnach ganz freimüthig, What do you expert for Kisfaludy? — Sie wissen, die Gesellschaft ist very poor, Sie haben aber viel Mühe und Sorge gehabt — schreiben Sie mir demnach ganz ohne Rückhalt, damit wir auch diese Angelegenheit ehebaldigst schlichten. — Sobald ich etwas zu Athem komme — denn ich bin ungewöhnlich beschäftigt, — werde ich Sie bitten, mit A. Clark und mir über die weitere Entwicklung der Plattensee-Dampfschiffahrt eine kleine Consultation zu halten. Sie müssen uns noch sehr viel in dieser Angelegenheit, lieber Masjon, richten, damit wir in gute Ordnung kommen.

God bless you, my Dear Sir. — My best Compliment to Mrs Masjon, und ich hoffe, Sie haben aus Wien, seitdem ich Sie nicht sah, nichts Aergerliches erfahren.

426.

Tasner Antalhoz.

Balatoni gőzhajózás. Pest, 1846. november 1.

Egy szemtanu.

Október 18-án 1846. Füredről isteni szolgálat után Kenesére mentünk Kisfaludyval. Onnan a tihanyi szoroson egy darabig fel sétaképen s aztán vissza Füredre. Kenesén Molnár hosszu dikcziót mondott. A gróf igen dicsérte a benyulót. Ez egy fő pontja lesz a balatoni mozgalomnak. Az idő gyönyörü volt. Kisfaludy kapitális, mint »Lucifer.« Sok néző. Igen kellemes sejtelmekkel voltunk telve.

Október 19-én. Detto Kenese. Ott 6 órakor reggel, onnan Boglár, Fülöp, Badacson, Keszthely. Ott is benyuló. Gróf Széchenyi kis ladikon Hidvégig, honnan részint gyalog, részint parasztkocsin 10, 11 óra tájban ért a keszthelyi kastélyba, s miután ezen utból az sült ki, hogy a Terchi hid *alatt* vagy *általa*, darunter oder durch Kisfaludy elmehet, s ekkép szinte 12 mértföld hosszaságon Kenesétől Hidvégig.

Én szegény legény vagyok, 1 actiát vettem, most veszek másodikat — und Einige so is bizonyos.

Digitized by Google

Október 20-án Keszthelyről, megállván Badacson s Fülöpnél, Füredre. Eleinte nagy köd. Szigliget, Badacson! Kétsejtelmek! Kisfaludyak, Berzsenyiek! Jövedelmezni fog-e? igen. Ülés, hol az, hogy addig is gróf Széchenyi, ki ugyan nem fővállalkozó, de csak »ügyvivő,« Himfy nagy szolgálatát, mint röpiratában jelenté, az ideiglenes választmánynyal vigyen, mind ezt jövő juliusi? nagy gyűlésig Füreden.

Október 21-én. Legnagyobb ködben előbb Eörs, aztán Kenese. A mint eltaláltuk. Ha egyszer jól kitapogatják a tavat, és lesz vashajóra illő magnestűjük, bátran mehetnek bármily időben. Onnan, a Somogyi parthoz közel Gamasa-Siófok, Boglár, meg megint Fülöp, Badacson s Keszthely már sötétben.

22 ló erős széllel Füredre, megállottunk Fülöpnél. Dispositiókat tettünk a télre, mert a 20-iki nagy ülésben az határoztatott, hogy az idén a hajózás megszüntettessék, és pedig:

1-ször mert november elején állunk és figyelmet szentelhetünk stb.;

2-szor mert nem kész a hajó;

3-szor Pack-hajók nélkül, melyeket Kisfaludy vontatna, kivált késő őszkor nem lehetne haszonnal hajózni;

4-szer mert a már létező 3 bungelokon (Füred, Kenese és Keszthely) kell némi javítás, nehány egészen új is szükséges, kivált a somogyi részen.

És így ez is meg van indítva! Kérdés támad, mert hiszen elindulni aránylag könnyü, de a czélhoz jutás a sujos, lesz-e sikere?

Mire én, több adatokat egybe illesztvén, melyeket részint magam tapasztaltam, részint több pesti kereskedő urak szájából hallottam, úgy hiszem, több hihetőség van, mint nincs. — Egy sopronyi kereskedő p. o. csak Boglárrúl Keszthelyre 10/m kilát egy váltó forintjával. Ezt könnyen nehány nap alatt átviteti. Só, szén, malmok, liszt, utazó, 200/m. mázsa koloniális áru stb. — Tehát van elég anyag. Kis idő alatt azonban ez nem jöhet vágásba és több factoroknak kell concurrálniok. Megyék, törvényhatóságok, községek és egyének. Packhajók, benyulók, elégséges és olcsó igény. Ha lesz az illetőknél, Somogy, Zala, Veszprém, kitartás s leg-

Digitized by Google

szebb jövendője. Tán csak egy baj, Széchenyi István — mondjuk ki legpractikusabb. — Ő, valamint röpiratában, úgy szóval is mondá, hogy hisz a sikerbe, de csak úgy, ha 1-ször van elég pénz a kitartásra, 2-szor semmit sem mulasztani el. Ő igérte leghatályosb pártolását, de minden megbántás nélkül legyen mondva, fog-e 1000 dolgai közt annyi időt és figyelmet szentelhetni?

427.

István főherczeg nádorhoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 1.

Euer kaiserlich königl. Hoheit,
Durchlauchtigster Herr Erzherzog!

Da ich nicht mehr das hohe Glück haben kann Euer kaiserlichen Hoheit mich vor Höchstdero Abreise zu Füssen zu legen, so fühle ich das dringende Bedürfniss, Euer kaiserlichen Hoheit wenigstens mit einigen schriftlichen Worten meinen tiefsten, innigsten Dank für Höchstdero Huld und Gnade darzubringen.

Wäre ich noch um ein Paar Decennien älter, als ich schon bin und dreimal so abstrapezirt, wie ich mich bereits müde fühle, so würde doch so viele Liebenswürdigkeit eines erlauchten Prinzen, wie die, mit der mich Euer kaiserliche Hoheit hoch beglückten, an Kraft und Begeisterung zu einem Jüngling umschaffen; Euer kaiserliche Hoheit können sich demnach vorstellen, da ich noch so ziemlich auf den Beinen stehe, welche Freude ich empfinde und was ich bei dem Gedanken geniessen muss, von Euer kaiserlichen Hoheit so sehr gewürdigt, so sehr ausgezeichnet zu werden.

Ich möchte vitam et sanguinem ausrufen und vor meinen Augen taucht ein wunderschöner Morgen für Ungarn empor! — Da mich jedoch meine Gefühle und mein Blick in die Zukunft weit führen könnten, so bleibt mir bei dieser Gelegenheit nichts anderes übrig, als Euer kaiserlichen Hoheit hiemit feierlichst zu versprechen, dass ich mir alle Mühe geben werde, die vollkommenste Trennung der schwarzen und weissen Elemente, nämlich

Digitized by Google

die der Maschinenfabrik und der Mahlmühle ehenächstens zu bewerkstelligen, damit zu den unzähligen Wohlthaten, die Höchstdero erlauchter Vater für Ungarn und vorzüglich für Pest theils selbst ins Leben zu rufen, theils durch Andere zu verursachen geruhten, — sich unter Anderen auch stets weissere Semmeln und härteres Eisen erweisen mögen.

Mit tiefster Ehrfurcht

Euer kaiserlichen Hoheit
unterthänigster Diener
Graf Stephan Széchenyi.

428.

Gróf Széchenyi Pálhoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 1,

Mein sehr werther Freund!

Hier beigebogen übersende ich Dir eine kleine Brochure, die Du vielleicht schon kennst, denn wenn, ich nicht irre, hab ich sie Dir schon geschickt. — Bitte, lese sie noch einmal mit Aufmerksamkeit.

Bei uns in Ungarn muss man oft eine scheinbar verkehrte Logik verfolgen, um zu einem Zwecke zu kommen. - - Die Pester Brücke wird, so Gott will, bessere Verbindungen nach sich ziehen. — Das Wechselrecht ein geregeltes Hypotheken-System etc. etc. — So hoffe ich, wird die Plattensee-Damfschiffahrts-Gesellschaft nebst anderen Dingen die Abzapfung dieses Sees und dessen Verbindung mit der Donau nach sich ziehen; *sie muss aber gelingen!* — Denn aus einem Fiasco pflegt gewöhnlich kein Thuneste zu entspringen.

Ich komme zur Plattensee-Dampfschiffahrt, wie Pilatus ins Credo. — Im Wust meiner vielen und so verschiedenen Geschäfte konnte es mir nicht einfallen — etwas ganz Neues, was überdies so ganz aus meiner Hand liegt — ins Leben rufen zu wollen. — Die Sache verhält sich so: — Hertelendy Károly etc formirte eine Gesellschaft zu dem benannten Zweck und suchte Unterschriften. - - Sie waren als Zalaer Gutsbesitzer auch bei

Digitized by Google

mir, wenn ich fand, dass sie so ungeschickt, — so einseitig, so oberflächlich zu Werke gingen, dass aus der ganzen Conception bloss ein todtes Kind zu erwarten war. — Ich theilte ihnen guten Rath mit, bis sie einsahen, — dass sie Nichts von derlei Unternehmungen verstünden — und persuadirten mich in einer schwachen Stunde, mich der Sache anzunehmen. — Ich gab nach, — und finde nun nach Ablauf von 14 Monaten, nachdem »Kisfaludy« auf dem Plattensee bereits mehrere Fahrten ganz brillant vollendet hat, dass ich mit solchen theoretischen Baumschabeln zu thun habe, — dass ich von A bis Z Alles selber machen muss, soll das Ganze nicht bald wieder zu Grunde gehen. — Wie mich diese neue Last drückt, kann ich nicht sagen; de benne vagyok — és most mindent el akarok követni, hogy legyen sikere.

»*Kisfaludy*« ist vortrefflich ausgefallen, die Fahrten, die wir um den ganzen See herum öfters machten, waren wirkliche Feste.

Das kleine Dampfschiff schien einer neuen Sonne ähnlich, die allenthalben Licht verbreiten soll! — Für heuer stellten wir die Fahrten jedoch ein, weil das Schiff noch nicht ganz fertig ist und à peu près noch 6 Wochen zur Vollendung braucht.

So wie ich sehe, wird das Dampfschiff ein ganz neues Leben in die 3 Comitate: Zala, Veszprim und Somogy bringen. — Man muss aber aushalten können, denn der zu machende Gewinn kann nicht in kurzer Zeit realisirt werden. — Es müssen sehr viele Factoren zusammengreifen. Es sind 4 eiserne Frachtschiffe nothwendig — um Waaren verschiffen zu können. Débarcadères sind unentbehrlich — aber nicht so schwer zu machen, als man glaubt. — Schon jetzt sind 3 gemacht, die nur verstärkt werden müssen: in Füred, Kenese und Keszthely, — Bis zum kommenden Frühjahre müssten noch welche beendet werden, und zwar auch einstweilen in Boglár, Fülöp und Badacson.

Später müssen noch 2 an der Somogyer Seite gerichtet werden — sodann die Brücke von Ferék und Hidvég so hergestellt, damit die Schiffe durch oder unter dieselben fahren können. — Das Dampfboot taucht bloss gegen 2 Fuss — und kann

Digitized by Google

wahrscheinlich noch viel höher als Hidvég fahren. wie wir uns selbst überzeugt haben.

Ausserdem müssen Communications-Strassen gemacht oder wenigstens verbessert werden. Mit einem Wort: es müssen Behörden und Private zusammengreifen.

So wie ich die Sache sehe — wird sie nicht nur indirecte, sondern auch directe gelingen. Man muss aber Geld haben. — Wäre ich nicht in hundert Entreprisen embarquirt, so würde ich alle Auslagen im Voraus bestreiten, wie ich dies zum Theile bei der hiesigen Walzmühle that; — die 3 bis 4 Jahre — in einem sehr problematischen Zustande, 1845 jedoch bereits 11, — 1846 22 Perzente trug, und die schönsten und nachhaltigsten Früchte verrpricht. — Ich suche also Hilfe und rufe: »Freunde, verlasst mich nicht!« Wo soll ich aber anklopfen, wenn nicht bei den betreffenden Gutsbesitzern der 3 Comitate? Greifen mir diese nicht — und nicht so sehr mir, als sich selber zu Liebe — unter die Arme, so kann ich mit dem besten Willen nichts richten.

Lasse uns Zweien also einen Pact machen. Ich verspreche, dass ich mich um die Abzapfung des Plattensees *preferenter* und mit Energie annehmen werde. — Du, mein Freund, musst aber die Plattensee-Dampfschiffahrt kräftigst unterstützen. Es ist auf keinem Fall ausgeworfenes Geld, wenn auch das Dampfschiff directe keine grosse Dividende abwirft. — Du darfst auf keinen Fall weniger Actien haben als 20 — nämlich zum wenigsten ad vires von 3000 fl. C.-M. — Denn unterstützt einer der vorzüglichsten Gutsbesitzer von Somogy, mein geliebter Bruder, mein bester Freund, und überdiess ein vollkommen rangirter Cavalier und aufgeklärter Patriot mein Unternehmen nicht, das jetzt nicht mehr die Entreprise von Hertelendy Károly, sondern die meine ist, so ist's ja ganz natürlich, dass ich nicht im Stande sein werde, das übrige Geld zusammen zu klauben.

Wir brauchen circa 150/m. fl. C.-M., um sodann mit ruhigem Gemüth aushalten und alle jene Massregeln treffen zu können, die zur Fructificirung des Geschäftes nothwendig sind. Bis jetzt sind uns kaum über 70/m. fl. gesichert.

Ich schreibe unter Einem diess an Fürst Paul Eszterházy

Digitized by Google

etc. — Werde mich später auch an die Comitate wenden, weil ich — wie ich es schon früher gesagt — die Plattensee-Dampfschiffahrt mit der Abzapfung dieses Sees und überhaupt mit der Emporhebung der ganzen Gegend in engem Zusammenhang betrachte, und sie demnach separatim, wenigstens was meine Person betrifft, auf keinen Fall handhaben und pflegen werde.

Meine Bitte an Dich geht aber noch weiter. Du musst — soll ich mein Versprechen, dass ich Alles aufbieten werde, um den Plattensee niederer zu stellen, con amore erfüllen — nebst dem Geld Dich wenigstens für 20 Actien zu unterfertigen — die ganze Sache auch in Deine Protection nehmen; das heisst — Ernust, Paizs und alle Deine Leute dafür zu gewinnen bestreben. Felix Zichy als Veszprémer, Manó Zichy als Somogyer Besitzer etc. zur Theilnahme auffordern, gewinnen, mich, oder vielmehr die Plattensee-Unternehmung mit Rath und That unterstützen und endlich das kommende Jahr mit Emilie, die ich küsse, den charmanten Comtessen, die ich küssen möchte, und Deinen vortrefflichen Buben, Dich zuweilen auf den kleinen Kisfaludy setzen, um die herrliche Seeluft, die superbe Gegend zu geniessen, und mit Deinem oft unangenehmen und sehr indiscreten, aber Dir treu ergebenen und es für Alle gut meinenden Freund und Bruder noch einige frohe Stunden zu erleben.

Ungarn ist nur dann zu retten und einer glücklichen Zukunft entgegen zu führen, wenn Menschen wie Kossuth et Comp. entlarvt werden, und Alles das von den besser Gesinnten kräftigst unterstützt wird, was von dem practischen und loyalen Theile unserer Landsleute aufgetischt und in Anregung kommt.

Einige Zeit bleibe ich noch hier, um das Nothwendigste zu richten und um mich von meinen vielen Strapazen einigermassen zu erholen. Sodann gehe ich auf kurze Zeit nach Wien und vielleicht nach Gräfenberg, um Crescence endlich einmal wieder zu sehen, die mit Marie dort ist und wahrscheinlich den ganzen Winter dort bleiben wird.

Bleibe mein Freund, sage alles Liebe an Emily und allen Kindern und beehre mich bald mit einer geneigten Antwort. — Dein Freund bis zum Grabe Stephan Széchenyi.

Digitized by Google

429.

Syréhez.

(e. f.) Pest, 1846. november 1.

Sie haben mir ein Packpapier gesendet, das dem Muster, welches ich Ihnen vor einiger Zeit zukommen liess und Sie gewiss noch in Händen haben werden, zwar *ähnlich* ist, aber keineswegs *gleicht*. Das Ihnen übermachte ist nämlich dick und resch, während jenes, das Sie mir sandten, viel dünner und sehr weich ist. Mit diesem Schreiben folgt somit der ganze Pack mit der Bitte retour, Sie wollen in der Zukunft meine Aufträge ganz oder gar nicht erfüllen.

Mit gebührender Werthschätzung

Gr. Stephan Széchenyi.

430.

A Duna-gőzhajó-társaság igazgatóságához.

(e. f.) Pest, 1846. november 3.

Löbliche Administration!

Ich wurde von Seite der Plattensee-Dampfschiffahrt-Gesellschaft, die Ihnen bereits so viel Dank schuldig ist und ihr so rasches Entstehen zumeist Ihrer Güte zu verdanken hat, angegangen, mich neuerdings für ihre weitere Entwickelung bei Ihnen bittlich zu verwenden.

Es hat sich nämlich bei der 1-ten Probefahrt, die vor kurzer Zeit mit dem besten Erfolg von statten ging, klar erwiesen, dass das Unternehmen nur dann mit Vortheil betrieben werden kann, wenn die Gesellschaft im Besitz von wenigstens zwei eisernen Frachtschiffen je früher käme, um wenigstens einen Theil aller jener Waaren, die entlang des über 11 Meilen langen Sees und von einem Ufer zum andern anjetzt mit vielen Unkosten und Zeitverlust geführt werden, einschiffen könne. Wollen Sie demnach Ihren bereits erwiesenen unschätzbaren Gefälligkeit die Krone aufsetzen und einem vaterländischen Unternehmen vol-

Digitized by Google

lends unter die Arme greifen, so erlauben Sie, dass zwei eiserne Frachtschiffe zu je 1000 bis 1200 Ctr Last berechnet unter denselben Verhältnissen auf der Alt-Ofner Werfte gebaut werden mögen, wie das Dampfboot Kisfaludy durch Ihre Güte alldort errichtet ward. — Sie werden sich einer, von sehr vielen notablen Mitgliedern bestehenden Gesellscaft unendlich verpflichten, mich aber neuerdings zu Ihren dankbarsten Schuldner machen.

Ihrer gewissen Antwort entgegen sehend nenne ich mich mit dem Gefühle der aufrichtigsten Hochachtung

Meine Herren

431.

Kopácsy Józsefhez.[1])

(e. f.) Pest, 1846. november 4.

Ide mellékeljük a jezsuitáknak teendő ajánlatot. — Látni fogja ebből a Herczeg, hogy nem bujunk prókátori sánczok mögé, de midőn a haza, nemzet és város hasznát törekedünk mozdítni elő, egyszersmind a jezsuita rend iránti legnagyobb méltányossággal viseltetünk. Kérjük ehhez képest a Herczeget, legyen szinte oly loyalis, parancsoljon a pesti furfangos seniorra, s necsak hogy időveszt és nélkül fusson fel Bécsbe, de ott aztán őszintén és a méltánylatnak törvényei szerint járjon is el a kérdéses dologban.

432.

Károlyi Istvánhoz.

Pest, 1846. november 5.

Barátom, hát lesz commissio vagy nem? Én még nem kaptam tudósítást *mára*, pedig ma kellett volna lenni. — S hát a vasgyári telek végett nem jött semmi a szépítő areopaghoz? — Kérem, tudósítson ezekről néhány szóval. — Sietve

Széchenyi.

[1]) Esztergomi herczegprimás.

Digitized by Google

Valóban igen furcsa, hogy épen mikor én írtam önnek, ír nékem ön! S ezen egyben találkozás mennyiszer fordul elő! Ez valóban »igen jó jel,« ha mi ketten tandem aliquando egyet értünk, mert ez azt mutatja, hogy a magyar constellatiók kedvezően állanak!

A János főherczegi hir azt hiszem pletyka, de egyébirán mégis lehet, — mert hiszen minden megtörténik a világon ma[i] nap! De én nem hiszem, és majd aztán védelmezzük magunkat

Ha ma szépítő ülés van, kérem, döntsétek már valahára el a vasgyári dolgot, és pedig barátságos hangulattal! Hiszen én tán érdemlek ennyit! De aztán, kérem, tudósítson néhány sorral

Széchenyi.

433.

Grassalkovich Tini herczegnőhöz.

(e. f.) Pest, 1846. november 7.

Liebe gute Fürstin!

Sie können nicht denken, welches Vergnügen ich in meiner Einsamkeit empfand, Ihre lieben Zeilen vom 3-ten dieses Monates, die ich schon so lange entbehren musste, endlich wieder einmal zu sehen.

Wäre ich hier durch Pflichtgefühl, welches mir gebeut nichts unvollendet zu lassen, nicht auf das Grausamste niedergefesselt, gewiss würde ich nicht einen Augenblick säumen, um nach Wien zu eilen und Ihre Hand zu küssen.

Sie finden meinen Brief, den ich Ihnen zu schicken das Vergnügen hatte, in einer befangenen Stimmung geschrieben. Sie haben nicht Unrecht. Ich bin vis-à-vis von Ihnen befangen, aber wirklich nicht, weil ich mir irgend eines Torts gegenüber von Ihnen bewusst bin oder Ihre Nachsicht — um nicht zu sagen Sympathie — jetzt weniger verdiene als sonst, sondern weil ich mir keine Illusion darüber machen kann, dass Sie in letzter Zeit gegen mich nicht immer ganz gerecht gewesen sind; — wie denn in der Welt sehr oft die Ursache des harten Urtheiles nicht in der Schuld des Verurtheilten liegt, sondern in der Leidenschaft-

Digitized by Google

lichkeit und der einseitigen Ansicht ihrer Beurtheiler! Sie, liebe Fürstin, würden z. B. meinen Character viel höher stellen, wenn ich trotz der so grossen Annäherung der Regierung und dass es bald ganz bunt drunter und drüber gehen dürfte, nach wie vor ein starrer Opponist geblieben wäre, während ich die Festigkeit meines Characters darauf zu basiren suche: Contre vent et marée coûte que coûte, meinem Vaterlande unverändert und ungebeugt die grösstmöglichen Dienste zu leisten.

Ich kenne die Beschäftigung, Unterhaltung genannt, mit jedem Tage weniger; — denn unter rastloser, zumeist gar nicht lohnender Arbeit sehe ich beinahe jeden Tag anbrechen und untergehen Wochen. Sie, liebe Fürstin, gleich einem jener höheren Genien, die sich weit über das irdische Elend emporgeschwungen, in freudigen Elementen bewegen, auf Ungarn oft nicht einmal denken, sondern jene Constellation aufsuchen, — wo Sie sich am behaglichsten fühlen!

Sie haben gewiss Recht, und wäre das nicht ganz der Fall, so sind Sie mit so vieler und so seltener Liebenswürdigkeit ausgestattet, — die wahrlich hinlängliche Compensation für Alles bietet, — dass es unmöglich ist, Ihnen auch nur vom Weitesten zu grollen.

Während ich aber so denke und mich aufrichtig freue zu hören, dass Sie wohl sind, und die Lebensfülle, die Sie belebt, allen Gebrechen der Menschen, ja selbst der Zeit Hohn spricht, ich frage Sie, warum sind denn Sie gegen mich strenger, der ich mich auch, auch wenn ich wollte, weit besser unterhalten könnte, als diess in dem engen Kreise der Pflicht, den ich mir gezogen habe, der Fall ist. — Warum wollen Sie mir von Ihrer Güte, auf welche ich so viel halte, etwas retranchiren? — Glauben Sie mir, ich hätte mich bei Vielen und auch bei Ihnen in einen viel besseren Geruch setzen und scheinbar vor der Welt eine weit brillantere Rolle spielen können, wenn ich weniger auf die Stimme meines Gewissens und meiner ehrlichen Überzeugung, als auf die leidenschaftliche Anforderung der irregeleiteten Menge gehorcht haben würde! — Dass ich mich wie eine ehrliche Ameise, isolirt wie ich bin, — ja, isolirt, denn Sie werden

Digitized by Google

mich nur dann verstehen, wenn ich einmal todt bin, — Tag für Tag abmühe, — und am Ende doch, wie bitter mir es auch oft wird, allenthalben den Sieg erkämpfe, — desshalb verdiene ich wenigstens von Ihnen keine Verkürzung Ihrer Güte, — ja, im Gegentheile glaube ich Ihr Wohlwollen in einem weit höheren Grade zu verdienen.

Crescence ist in Gräfenberg — und ich fürchte, dass ich Sie hier wenigstens, kaum vor dem kommenden Frühjahre werde sehen können. Mein Béla gefällt mir jetzt noch besser wie zuvor, er kann schon schwimmen, reiten und englisch; der Kleine ist noch ganz Chinese, — dick, gesund, aber gar keine Poesie. — Um den Erherzog ist mir sehr, aber sehr bange. — Auch ich fürchte mich vor Confusion!! — Es ist traurig, dass wir Ungarn entweder schlafen oder rasen. — Entweder gar keinen Dampf oder es muss der Kessel springen! — An mir hat es nicht gefehlt, dass wir nicht ganz und auf ewig eingeschlafen sind, — und es wird an mir auch das nicht fehlen — sollte man auch über meine Leiche steigen, — dass man nicht Alles vom Boden aus zertrümmert!

Leider, ich möchte darüber wirklich weinen, werde ich Sie, liebe gute Fürstin, jetzt nicht mehr sehen können, — denn vor dem Jänner 1847, glaube ich, wird es mir nicht möglich sein von hier auch nur auf einen Tag abzukommen.

Bleiben Sie wohl, zählen Sie bei jeder Gelegenheit auf mich, denn ich liebe Sie wirklich aus ganzem Herzen, — und beurtheilen Sie mich mit ein bischen Wohlwollen.

Viele unserer jüngern Patrioten und Patriotinen, nachdem sie hier tüchtig Alles untereinandergehetzt haben, — werden, wie es sich allgemein verlautet, den kommenden Winter nicht hier zubringen. — Est-ce que cela serait peut-être le commencement de la fin?

Ein Patriot zu sein im edlen Sinne des Wortes, oder vielmehr nicht zur Parade, aber in Wirklichkeit, ist, glauben Sie mir liebe Fürstin, schwerer als man denkt!

Ich hoffe, Gräfin Aglaja Murray ist mit Ihnen; wenn so

Digitized by Google

so, empfehlen Sie mich in ihr Andenken, mir erlauben Sie aber, dass ich Ihre Hand küssen und Sie segnen dürfe.

434.

Kleyléhez.

(e. f.) Pest, 1846. november 8.

Mein sehr verehrter Herr Hofrath!

Ihr gütiges Schreiben vom 8-ten Oktober d. J., das mich wirklich sehr erfreute, bekam ich schon vor einigen Wochen. Ich hab's nicht gleich beantwortet, weil ich in der That mit so vielen, zum Theil heterogenen Geschäften überhäuft bin, dass ich wahrlich oft nicht weiss, wie ich meine Zeit eintheilen soll, um meinen Obliegenheiten nachkommen zu können.

Ihren schätzbaren Wink, für den ich aufrichtig danke, werde ich gewiss zu einem grossen Nutzen exploitiren. — — Wenn ich nach Wien komme, was nun, wie ich hoffe, nächstens geschehen wird, werde ich mir die Ehre erweisen, Sie aufzusuchen, — um Ihnen meine Dankbarheit für Ihre Theilnahme persönlich auszudrücken und Sie um die Fortdauer Ihres Wohlwollens zu bitten, der ich mit dem Gefühle der ausgezeichneten Hochachtung nenne

Ihren ganz ergebenen

435.

Herczeg Eszterházy Pálhoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 8.

Mein gnädigster Fürst!

Ich habe eine Bitte an Sie! Es wurde ein Dampfschiff auf dem Plattensee établirt. Vor kurzer Zeit war ich selbst da, um der ersten Fahrt persönlich beizuwohnen. Es ging Alles vortrefflich — wie es vorauszusehen war, — denn die Maschinen wurden von England, aus den vortrefflichen Ateliers der Herren Penn bezogen, das Schiff hingegen unter Leitung des Herrn Meyer

Digitized by Google

Director und Precious Schiffbaumeister der Donau-Dampfschifffahrt-Gesellschaft in Alt-Ofen vollendet.

Mit dem, dass das Kind geboren ward, ist's jedoch nicht abgethan; man muss nun aber es auch pflegen und erziehen, damit es nicht nur nicht kümmere oder gar sterbe, sondern seiner vollen Etwicklung entgegengeführt werde.

Aufrichtig gesagt, komme **ich** zu dieser ganzen Entreprise wie Pilatus ins Credo, denn bei meinen ohnehin so sehr angehäuften, beinahe erdrückenden Geschäften konnte es mir nicht einfallen, mich auch noch an die Spitze der Plattensee-Dampfschiffahrt zu stellen. — Allein die Betreffenden, die es en train setzten, machten Alles so oberflächlich, so verkehrt, dass ich, der ich mich als Zalaer Gutsbesitzer nicht füglich aus der Unternehmung ziehen konnte, — durch Rechtweisung und guten Rath, den ich ertheilte, allmählig so sehr in die Geschichte hineingezogen wurde, dass ich sie anjetzt ganz auf meinen Schultern liegen habe.

Da nun aber einmal die Sache so ist und ich mir dieselbe so zu sagen eigen machen musste, so will ich derselben nun auch eine gehörige Seite geben, und Alles, was in meinen schwachen Kräften liegt, aufbieten, damit sie réussire.

Von dem indirecten Nutzen, der aus einer gut organisirten Dampfschiffahrt auf dem Plattensee quellen würde, will ich kein Wort verlieren, da es Ihnen, mein gnädigster Herr, eben so bewusst ist wie mir, welches Licht ein Dampfboot selbst in die finstersten Landes-Verhältnisse eines Volkes zu bringen pflegt. — Auch war ich so frei Euer fürstliche Gnaden den vergangenen Frühling eine kleine Brochure zu übersenden, in welcher der mittelbare Nutzen des Unternehmens, wie auch dessen Entwicklungsprobabilität enthalten ist.

Es handelt sich jetzt darum, dass sich das Dampfschiff erhalten könne, was wieder nur so geschehen kann, wenn das Unternehmen auch directen Nutzen bringt. Bevor ich demnach in die weitere Entwicklung dieses Unternehmens entriren will, wie z. B. die Verbindung des Plattensee mit der Donau und eventuell auch mit der Drau, Begründung besserer Communica-

Digitized by Google

tions-Strassen etc., beschränke ich mich anjetzt und concentrire meine Kräfte vorläufig einzig darauf, dass die Dampfschiffahrt gelinge. — Die vorzüglichsten Factoren zu diesem Behufe sind: 1. dass hinlängliche Frachtschiffe und zwar aus Eisen erbaut werden, damit man das bereits bestehende Dampfboot zeitweise auch als Remorqueur zur Transportirung von Waaren verwenden könne, die sich in grösserer Menge, als man glauben sollte, auf den beiden Ufern auf und ab, und von einem Ufer zum andern bewegen, und 2. dass allenthalben, wo bereits ein grösserer Verkehr besteht oder zu hoffen ist, passende Débarcadères erbaut werden, damit das Dampfschiff zu jeder Zeit landen könne.

Zur Anschaffung der nöthigen Frachtschiffe ist Geld nothwendig, zur Errichtung der erforderlichen Débarcadères hingegen die Güte, der gute Wille der betreffenden Ufer-Proprietaire

Wo soll ich nun aber diese zwei Desiderata suchen und finden? Natürlich zumeist bei den betreffenden grösseren Gutsbesitzern des Comitates Zala. . . .

Meine Bitte an Euer Durchlaucht geht demnach da hinaus:

1. Euer Durchlaucht wollen die hohe Gnade haben zu den 10 Actien, die Sie bereits für das besagte Unternehmen zeichneten, gütigst noch 10 hinzusetzen und sich auf diese Art mit 3000 fl. C.-M. — da eine Actie 150 fl. C.-M. beträgt — in der Entreprise zu betheiligen, und 2. befehlen zu wollen, dass sich Ihr Wirthschafts-Officialat, welches Badacson zu verwesen hat, mit mir ohne Zeitverlust in Contact setze, damit wir nach gepflogener Erörterung Euer Fürstlichen Gnaden sofort einen Plan unterbreiten mögen, wie und mit welchen Unkosten bei Badacson ein zweckmässiger Débarcadère zu errichten wäre.

Euer Durchlaucht waren für mich immer so gut, dass ich — ich muss es gestehen, mit einiger Scheu diese Zeilen schreibe, indem ich um Nichts in der Welt in Ihren Augen für einen Indiscreten passiren möchte, der ich Ihre mir so werthe Gunst missbrauchte. Allein ich bitte nicht für mich, — und bin nicht nur kein Schwindler, der goldne Berge verheisst und den Leuten das Geld aus der Tasche lockt, sondern es ist wirklich so viel Segen auf meinen, weiss Gott, ehrlich gemeinten Unternehmun-

Digitized by Google

gen — denn sie leben alle, manche blühen sogar, — dass ich der Unterstützung der Bessern in Ungarn vielleicht nicht ganz unwürdig bin.

In Ungarn muss und kann viel geschehen! Nun geht das besagte Unternehmen aber nicht aus jener unglückseligen Officin des Herren Kossuth et Co. hervor, aus welcher bereits mehr denn ein pomphaftes, aber dennoch todtes Kind emportauchte. — Die ersten Urheber des Planes sind zwar Leute von Progression, aber keine Fingerzieher mit der Regierung par métier. Das ist einer der Hauptgründe, warum ich mich um die Sache annehme und sie Unterstützung verdient.

In Hinsicht der Débarcadères kann ich Euer Durchlaucht sagen, dass selbe, weil die Herrschaften das Holz selbst haben, nicht viel kosten, — besonders auf der Zalaer Seite, wo die Ufer steiler sind, und somit die Débarcadères nicht sehr lang zu sein brauchen.

Bis jetzt existiren schon 3: in Keszthely, Füred und Kenese nämlich, die allenthalben durch die betreffenden Uferbesitzer verursacht worden sind. — Sie sind aber mangelhaft, und ich glaube, dass man sie verbessern wird müssen, was unsere Leute vom hiesigen Brückenbau am besten angeben und auch vollbringen könnten.

In Badacson war grosser Auflauf, und kann ich die Beamten Eurer Durchlaucht, die auch zugegen waren, wegen ihrer Zuvorkommenheit, die im Publicum den allerbesten Eindruck machte, nicht genug loben.

Meine Geschäfte haben sich so angehäuft, dass ich nicht sobald nach Wien werde kommen können. Empfangen Sie, mein gnädigster Herr, auch bis dahin die Versicherung meiner tiefsten Verehrung.

Den so sehr bitteren Verlust, den Sie durch das frühzeitige Ableben Ihrer vortrefflichen Schwester der Frau Fürstin Leopoldine erlitten haben, habe ich auf das Tiefste mitgefühlt! — Beehren Sie mich mit einigen Zeilen, und ist es nicht gegen Ihre Intention, so gewähren Sie die von mir gestellten Bitten,

Digitized by Google

der ich mich mit der aufrichtigsten Hochachtung und Sympathie nenne

Ihren ganz ergebensten Diener.

436.

Gróf Stainlein Lajoshoz.[1])

(e. f.) Pest, 1846. november 10.

Cher Stainlein!

C'est apparemment par une erreur que Vous m'avez cru à Vienne — c'est ce que je vois par la lettre que Vous m'avez adressée, et que je viens de recevoir.

Oui, cher Stainlein, je Vous ai toujours conservé mon affection, et la mémoire de feu M. Votre père me sera toujours chère. Comme aussi mon estime pour Mme Votre mère ne connaît pas de bornes. — Disposez de mes services, je serais bien content de pouvoir Vous être utile.

Écrivez-moi donc — car je ne puis pas bouger d'ici avant le commencement de janvier prochain.

437.

Károlyi Istvánhoz.

Pest, 1846. november 14.

Barátom, a sok ülésben már csaknem agyonültem magamat a haza nagyobb dicsőségére! Kérem, mondjon egy szót:

Mikép vagyunk az ipartanodával és a priorral? S aztán:

Jött-e már valami a szépítő bizottsághoz . . . s ott mi végeztetett a kérdésben levő vasgyári fundussal?

Sietve

Széchenyi.

Pest, novemb. 14. 1846.

---

[1]) A család bajor származásu; 1827. évi XXXIX. t.-czikkel honfiusíttatik, 1841-ben kap engedélyt itt a grófi czímet viselhetni.

Digitized by Google

438.

Gróf Széchenyi Lajoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 15.

Kedves Bátyám!

Folyó évi október 26-án írt becses soraidat annak idején vettem, s ne vedd rossz néven, hogy azokra tüstént nem válaszolék. De ennek — szerfeletti elfoglaltságomon kivül — az vala leginkább oka, hogy mindig reméltem rövid idő mulva Bécsbe mehetni. A mint azonban dolgaim jelenleg állanak, látom, jövő január hava előtt nem vagy alig lesz lehetséges feljuthatásom. — Akkor mindazáltal, — Bécsben különben is hosszabb ideig kellvén tartózkodnom — legjobb alkalmunk leend ott minden családi közös ügyeinket, hová a rezneki jószág, nemzetségi levéltárunk, Révay alapítvány tárgyai s több effélék tartoznak, Pál testvérünk hozzájárultával is személyesen elintéznünk.

Addig is áldjon Isten! tarts meg testvéri szives hajlamidban s én maradok

Pest, nov. 15. 1846. igaz barátod

439.

Gróf Batthyányi K... hoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 19.

My dear good Sir!

Deine Zeilen von heute Morgen oder vielmehr gestern Abends freuten mich sehr. Ich bin miserabel, — werde dennoch in die Sitzung gehen und sodann, wenn's Dir recht ist, Dich und Kossuth bei mir »s'il Vous plaît« zwischen 4 und 6 quand il Vous plaira empfangen. Gerne ginge ich zu Dir. Nach der Sitzung möchte ich mich aber zu Hause dorlotiren. Ich brauche es sehr.

Gott gebe den besten Erfolg! An mir soll's nicht fehlen.

Dich aufrichtig achtend, mit wirklicher Sympathie

St. Sz.

Digitized by Google

440.

Gróf Batthyányi Lajoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 20.

Lieber Louis!

Ich möchte es Teleky gut machen und mir nichts vergeben, und kann, unwohl und aufgeregt wie ich bin, zu keinem Entschlusse kommen. Lasse mich darüber ruhig schlafen. Vielleicht wird der anbrechende Tag meine Scrupeln lösen. — Während ich für Deine mir erwiesene Freundschaft recht aufrichtig danke. bleibe ich Dein Freund nach wie vor.

Pest, 20. November 1846.

441.

Gróf Batthyányi Lajoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 21.

Tisztelt Barátom!

Gróf Teleki Lászlóval tegnap volt egybeszólalkozásomkor használt szavaimnak az ő részérűl, Általad értésemre esett — abbeli magyarázatát, mintha én őt párbajra hittam volna ki vagy őt sértő mellékszándékom lett volna, teljességgel el nem ismerhetem.

Mely felvilágosításom, ha gróf Teleki Lászlót megnyugtatja, részemrűl nem fog mulni, hogy vele ismét barátságos kezet fogjak.

Neked pedig, tisztelt Barátom, hálával tartozom hozzám mutatott szivességedért, és maradok őszinte tisztelettel

Pest, novemb. 21. 1846.

igaz barátod és hazafitársad
Széchenyi István.

Digitized by Google

442.

Gróf Stainlein Lajoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 24.

Cher Stainlein!

Je viens de recevoir Votre lettre en date du 22 novembre cet aujourd'hui. — Je suis extrêmement peiné, accablé d'affaires comme je suis, de ne pas être en état de donner une réponse satisfaisante à toutes les demandes que Vous me faites l'honneur de m'adresser; surtout parce que Vous désirez que cela se fasse tout de suite. Cependant je tâcherai de dire le principal.

Je ne suis pas lié à la famille Ghyka. Le prince Alexandre, ayant été le prince de Valachie, m'a reçu avec beaucoup d'affabilité à Bukarest — c'est d'ici que date notre connaissance que malheureusement pour moi je n'ai pas eu l'occasion de cultiver.

Je ne me souviens pas avoir jamais parlé de Vous à M. de Ghyka. — Je ne désire faire aucune démarche pour Votre intérêt dans l'affaire en question sans le consentement de Mme Votre mère. — J'espère Vous voir dans le courant du mois de janvier prochain à Vienne.

443.

A dunagőzhajózási társaság igazgatóságához.

(e. f.) Pest, 1846. november 24.

Meine Herren!

Ihr Werthes vom 15. l. Mts. ist mir erst heute zu Händen gekommen, und so habe ich gerade 3 Wochen in banger Erwartung zugebracht, um endlich von Ihrer Seite eine Negativa zu erhalten, die mir, ich gestehe es, ganz unerwartet kam, und mich nicht wenig afficirt.

Alles, was Sie mir in Ihrem verehrten Schreiben anführen, um die Bitte der Plattensee-Gesellschaft abzuschlagen, weiss ich vollkommen zu würdigen, andererseits kann ich nicht umhin, Sie aufmerksam zu machen, dass vielleicht Nichts so sehr im

Digitized by Google

Interesse der Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft ist, als jene Popularität in Ungarn fort zu erhalten, die sie bis jetzt geniesst, die jetzt aber, zumal derselben auch von ungarischer Seite der besondere Schutz Seiner Majestät — bis zu der so sehr weit ausgedehnten Periode von 1880. zugesichert ward — von so vielen Seiten untergraben ward. — Es liegt zwar ausser allem Zweifel, dass die Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft mittelst ihrer Macht alle, gegen sie in die Schranken tretenden Unternehmungen paralysiren, ja vernichten dürfte. Wohingegen auch das nicht zu läugnen ist, dass jeder Kampf, wenn er noch so gering, eine gewisse Kraftentwickelung erheischt; — die auf eine aimable Art gar oft, mit sehr geringen Opfern erwirthschaftet werden kann und sich für die Concessionanten en dernière Analyse als wahrer Gewinn herausstellt. — Ich bin einer der Geburtshelfer der Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft, und ihr treuester Alliirter seit 16 Jahren. — Keinem Menschen kann es demnach näher am Herzen liegen, als mir, dass diese Gesellschaft den höchsten Grad von Aufblühen erreiche, und auch jenen Schutz einer Allerhöchsten Regierung unverkümmert geniessen möge, der ihr für alle jene Opfer, die sie brachte, so sehr gebührt.

Weit entfernt bin ich demnach von jedem Ansinnen, das diesen zwei Gesichtspunkten entgegenliefe; und somit auch von der Unterstützung einer jeden Bite. die indiscret genannt werden kann.

Was verlangt aber die Plattensee-Gesellschaft? — Nichts Anderes, als die Completirung jener Güte, die die Donaudampfschiffahrt-Gesellschaft für dieselbe hatte; — da ein Dampfboot auf dem Platten-See, ohne wenigstens zwei kleine Frachtschiffe. — wie das von Jedermann voraus zu sehen war — Etwas ganz Unvollendetes ist. — Und endlich worin liegt das Opfer, welches die Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft der Plattensee-Gesellschaft bringen würde, wenn sie ihrer Bitte willfahrt? — In Nichts Anderem, als dass die Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft in ihrer grossartigen Entwickelung, in welcher sie bis 1880 also in einem Zeitraume von 34 Jahren schon von Allerhöchstem

Digitized by Google

Orte unterstützt wird, höchstens um einige 14 Tage postponirt werden würde.

Hochgeehrte Administration, ich bitte Sie, lassen Sie demnach von Ihrem verneinenden Beschlusse ab, setzen Sie mich nicht — der ich dies wahrlich nicht verdiene — in die bittere Verlegenheit, der Plattensee-Gesellschaft eröffnen zu müssen, dass sie, noch kaum auf den Beinen stehend, auf Ihre Hilfe verzichten müsse; — seien Sie überzeugt, dass nach Erfüllung dieser Bitte — ich wenigstens keine weiteren Ansprüche dieser Art unterstützen werde; und erfreuen Sie mich baldigst mit einer geneigten Antwort, der ich mit dankbarem Gefühle entgegenharre.

Ihr ergebenster.

444.

Russkäferhez.[1])

(e. f.) Pest. 1846. november 25.

Mein hochverehrter Herr Hofrath!

Die abschlägige Antwort der Donaudampfschiffahrt-Administration auf das Bittgesuch der Plattenseedampfschiffahrts-Gesellschaft hat mir nicht nur sehr weh gethan, sondern setzt mich in die bitterste Verlegenheit, der besagten Gesellschaft declariren zu müssen, dass meine Intervention keine Beachtung fand und dass dieselbe somit, sich auf eigene Kräfte verlassend, sich so gut wis sie kann, bewegen möge.

Ich will kein Wort darüber verlieren, ob ich diese abschlägige Antwort verdiente. denn das ist eine Meinungs-Sache, die sehr vielen delicaten Nuancen unterworfen ist und es in der Welt sehr oft geschieht, dass man gewisse Menschen nur in so weit beachtet, als man sie eben braucht. — Das was mich schmerzt, ist der ausnehmend schlechte Eindruck, den diese Negation, ich kann sagen, in ganz Ungarn hervorbringen würde. — Wobei ich nicht umhin kann zu denken, ob es denn wohl der

[1]) A dunagőzhajózási társaság igazgatósági tagja.

Digitized by Google

Mühe werth ist, wegen so einer Kleinigkeit, die gebeten wird, so eine Aufregung zu verursachen!

Besonders jetzt, wo der Allerhöchste Schutz bis auf die so weit hinausgeschobene Zeitperiode von 1880 ausgedehnt, die Gemüther in Ungarn ohnehin so sehr aufgereitzt hat!

Ich erlaube mir zu sagen, dass die erfolgte Negation ein nicht unbedeutender politischer Fehler ist! — Ich bin zu Folge meiner neuen Stellung ein Regierungsmann, der stets zu besänftigen, zu beschwichtigen trachtet, und Alles, was er sagt und thut, stets nur das Thema variirt: Habt Vertrauen zur Regiegierung, sie meint es väterlich; — wird euch nicht sitzen lassen. — Die Donaudampfschiffahrt-Gesellschaft erfreut sich dieses Schutzes der Regierung aber vorzüglich, um nicht zu sagen »sie wurde ein Regierungs-Unternehmen«, so dass, wenn meine Intercession bei derselben keine Beachtung findet, — ich de facto Lügen gestraft werde, — und mein Einfluss, der, der Regierung in gar manchem Falle zu Gute kommen dürfte, einen tödtlichen Stoss erleidet.

Ich weiss zwar, dass die Regierung mittels ihrer Macht alles niederschlagen kann, was ihr im Wege steht. — Ich frage aber, verehrter Herr Hofrath, weshalb die Regierung eine grosse Unzufriedenheit, oder wenigstens eine sehr peinliche Niedergeschlagenheit hervorrufe, wenn dies mit so geringen Opfern vermieden werden kann?

Ich schreibe unter Einem an die Administration und stehe von meiner Bitte nicht ab. Sie darf mich, ihren ältesten und treuesten Alliirten, nicht sitzen lassen und hiedurch compromittiren. — Thut sie's — so habe ich wenigstens meine Pflicht erfüllt — sie aufzuklären, dass ich mit dem besten Willen sodann — denn man wird auf mein Wort nicht achten — die Interessen der Donaudampfschiffahrt nicht mit dem Erfolge werde vertreten und vertheidigen können — als ich das aufrichtig wünsche.

Zwei kleine Frachtschiffe in der Altofner Werfte bauen, wo in 2 Jahren circa 52 beendigt wurden — und NB. unter einem Schutz bis 1880 — ist kein grösserer Gefallen, als wenn

Digitized by Google

Sie erlaubten, dass ich in Ihrer Küche mir zwei gesetzte Eier anfertigen lasse. — Ich bitte Sie, mein sehr verehrter Hofrath, nehmen Sie sich meiner gütigst an. — Ich werde es mit innigen Dank erwiedern, und weder Sie, noch die Administration, durch indiscrete Anforderung in Verlegenheit setzen. — Ich will und kann nicht zweifeln, dass Sie mich aus meiner Noth reissen werden. — der ich nach wie vor mit dem Gefühle der aufrichtigsten Hochachtung

Ihr Fr.

445.

Báró Sina Györgyhöz.

(e. f.) Pest, 1846. november 25.

Hochwohlgeborener Freiherr,

Mein sehr geachteter Freund!

Die Donaudampfschiffahrts-Administration hat unter dem Präsidium Ihres Herrn Bruders meine Bitte, in der Alt-Ofner Werfte zwei kleine Frachtschiffe für die Platten-See-Gesellschaft bauen zu dürfen, rund abgeschlagen.

Ich bin hiedurch in die bitterste Verlegenheit gesetzt, und schreibe unter Einem an die Administration, um meine Bitte zu erneuern.

Sie wissen, ich bin Ihr ältester, treuester und entschiedenster Alliirter! — Wollen Sie, dass ich Ihnen diene, und wo nöthig, wie ich es schon oft gethan, mich für Sie und unsere gemeinschaftliche Sache so gar exponire, so bitte ich Sie recht sehr, helfen Sie mir aus der peinlichen Verlegenheit, in der ich bin.

Zwei kleine Frachtschiffe in der Alt-Ofner Werfte bauen zu dürfen, ist besonders jetzt, wo die Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft sich eines Allerhöchsten Schutzes bis 1880 (!) erfreut, keine grössere Gefälligkeit, als wenn Sie erlaubten, dass ich zwei gesetzte Euer in Ihrer Küche anfertigen lassen dürfe! — Sie würden es mir gewiss nicht abschlagen!

Digitized by Google

Wie dem auch sei, so wie es mir vorkommt — die Administration gleichfalls meine Bitte nicht unbeachtet lassen sollte.

Ich gehe heute Morgens zum Erzherzog, — ob ich ihn aufwarten werde können, weiss ich nicht. Auf jeden Fall hoffe ich mich der Frau Erzherzogin zu Füssen legen zu können, — wenn ich mein möglichstes thun werde, um die so lange verzögerte . . Angelegenheit endlich flott zu machen!

Ich nenne mich mit dem Gefühle der aufrichtigsten Hochachtung nach wie vor

Ihren

446.

Báró Sina Jánoshoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 26.

Hochwohlgeborener Freiherr,

Mein sehr werther Freund!

Ich bin recht böse auf Sie!

Erstens hat die Administration der Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft unter Ihrem Präsidium meine jüngste Bitte, zwar mit sehr schönen Worten, aber dennoch rund abgeschlagen. *Zweitens* liessen Sie mich, weil Sie nach St.-Nicla sich amusiren gingen, 3 lange Wochen in der bangsten Erwartung zappeln, um mich sodann mit einer Negativa in die grösste Verlegenheit zu setzen.

Dies hab' ich, als der älteste und entschiedenste Alliirte der Familie und des Hauses Sina, nicht erwartet.

Ich bitte Sie diesem zu Folge, erfreuen Sie mich von Seite der löblichen Administration, an welche ich gleichzeitig schreibe, ehenächstens mit einem günstigen Bescheid! Wollen Sie in mir einen Alliirten à toute épreuve erhalten, so dürfen Sie mich auch nicht sitzen lassen! — Indiscret werden meine Anforderungen nie sein, wie sie es bis jetzt nie waren.

Während ich mich in Ihre kräftige Protection im vollsten Ernst auf das Allerangelegentlichste empfehle, bitte ich Sie, mich

Digitized by Google

in das Andenken Ihrer liebenswürdigen Frau zurückzurufen, — und nenne mich mit dem Gefühle der aufrichtigsten Hochachtung

Ihren bereitwilligsten Freund und Diener.

Ganz unter uns gesagt: ich schreibe unter Einem an Hofrath Russkäfer, Sie aber bitte ich in meinem Namen mit den Herren Puthon, Voigt, Brough etc. sprechen zu wollen.

447.

Báró Puthon Rudolfhoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 26.

Mein sehr verehrter Freund!

Sie haben mich in sehr grosse Verlegenheit gesetzt, dass Sie die Bitte der Plattensee-Gesellschaft, in Alt-Ofen zwei kleine Frachtschiffe bauen lassen zu dürfen, abgeschlagen haben. — Und man erzählt mir — was ich jedoch nicht glauben kann — dass gerade Sie und der Präsident Baron Sina gegen meinen Wunsch am Meisten geeifert hätten.

Ich bitte Sie, kommen Sie von Ihrem Beschlusse ab, und erfreuen Sie mich mit der Gewährung der Bitte, welche die Plattensee-Gesellschaft an die Administration, deren würdiges Mitglied Sie sind, gestellt hat. Und zwar gar nicht aus persönlicher Neigung oder Rücksicht für mich, — denn Geschäfte dieser Art müssen stets dem Gesellschaftswohle untergeordnet sein, sondern gerade im Interesse der Gesellschaft, welche Sie vertreten, und der es gar nicht gleichgültig sein kann, ob sie in Ungarn die Meinung der besser Denkenden für oder gegen sich hat. — Bis jetzt sind nur die Schreier gegen »unsere Gesellschaft« (ich glaube **ich** habe eben so viel Recht die Donaudampfschifffahrts-Gesellschaft die unsere zu nennen, als irgend Jemand). Sollte sie jedoch gerade jetzt, wo der so weit hinaus prolongirte Schutz, nämlich bis 1880 — selbst den billigst Denkenden ein wenig zu monopolitisch erscheint, sich so klein und engherzig

Digitized by Google

zeigen, wie es ganz gewiss herauskommen wird, wenn sie nämlich meine erneuerte Bitte unbeachtet lässt; — so wird sie in Ungarn sicherlich eine ganz verhasste Gesellschaft werden.

Bitte, schenken Sie meinem Wunsche ein geneigtes Ohr. Do the thing quick and handsomely — und sprechen Sie in meinem Namen bittlich auch mit den Herren Czörnig, Voigt, Brough etc.

An Sina, Dobbelhof, an die Administration schreibe ich unter Einem.

Major Kudziasky kenne ich nicht, und weis nicht ob er ein Votum hat.

Mit aufrichtiger Hochachtung

Gr. St. Széchenyi.

448.

Báró Dobbelhofhoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 27.

Verehrter Freiherr!

Ich habe eine Bitte an Sie. Ist's möglich, so helfen Sie mir.

Die Donaudampfschiffahrt-Administration, deren Mitglied Sie sind, hat das Gesuch der Plattensee-Gesellschaft, mittelst welchen diese bittet, zwei kleine Frachtschiffe in der Alt-Ofner Werfte bauen lassen zu dürfen, abgeschlagen. — Hiedurch komme ich in die bitterste Verlegenheit.

Unter Einem schreibe ich an die Administration, um meine Bitte zu erneuern; — können und wollen Sie sich meiner annehmen, so werden Sie mich sehr verbinden und einer grossen Aufregung im Lande, wo man über den Allerhöchsten Schutz bis 1880 (!) ohnehin in einer gereitzten Stimmung ist, möglichst vorbeugen; — der ich mich mit dem Gefühle der aufrichtigsten Hochachtung nenne

Euer Hochwohlgeboren

bereitwilligster Freund und Diener.

Digitized by Google

449.

Gróf Széchenyi Pálhoz.

(e. f.) Pest, 1846. november 30.

Mein vielgeliebter alter Freund!

Ich bekam dein Schreiben vom 22. l. M. vor ein paar Tagen, Du kannst nicht denken, wie dasselbe mich »wehmüthig« gestimmt hat.

Du scheinst mir vorzuwerfen, als ob ich Dich nur zu solchen Unternehmungen aufgefordert hätte, die nicht profitable sind, wie z. B. die Academie, Wettrennen, Casino, Seidenzucht, — bei solchen jedoch umging, wie die Walzmühle ist, die Gewinn bringen. — Wie unendlich unrecht thust Du mir, mein theurer Freund!

In unseren Verhältnissen, wenn die Ersten und Reichsten des Landes, alle jene, im Verhältnisse kleinen Opfer, die sie brachten, so gar genau in die Wagschale legen, wie Du, lieber Bruder, so ist es unmöglich zu verhüten, dass die Democratie endlich nicht über unsern Kopf wachse, wo sodann zehnmal mehr Lasten auf unsere Schultern par force gelegt werden, als wir mit anerkannter Grossmuth freiwillig auf dieselben genommen haben würden. — Und was die Walzmühle anbelangt, scheinst Du in meinem Brief übergangen zu haben, dass diese volle 3 Jahre ununterbrochen auf dem Punkte war, zu Grunde zu gehen. Und fürwahr, ehrlich gesagt, liebster Freund, glaubst Du, dass Du Actien à 1000 fl. C. M. für diese Pester (!) Anstalt genommen haben würdest, wenn ich Dir solche vor 6 Jahren angetragen hätte?

Täusche Dich darüber nicht. — Ich bin sicher, nein! — Übrigens ich überlasse Dir, nachdem ich nun die meisten Chancen des Unternehmens überstanden und viele graue Haare bekommen und manche schlaflose Nächte, ob des Gelingens dieser Anstalt zugebracht habe, sehr gerne, wenn Du es wünschst, meinen ganzen Antheil an der Walzmühle. Ich bin in derselben für 22,000 fl. C.M. interessirt, — stehe aber zugleich für 50,000 fl.

Digitized by Google

C. M., die diese Anstalt von der hiesigen Bank zu leihen nahm, als Erector da. — Übernehme meine Actien und zwar al pari, aber natürlicherweise auch die Last der benannten Erection, so wirst Du auch in jener Entreprise vollkommen betheiligt sein, aus welcher ich Dich, wie Du glaubst, mit Vorsatz ausliess.

Lassen wir diess jedoch, mein sehr theurer Freund. — Ich wünsche Dir um nichts in der Welt so weh zu thun, wie Du mir weh gethan hast. — Ich muss aber gestehen, dass ich alle Lust zum Plattensee, sowohl zu dessen Dampfschiffahrt, als auch dessen Abzapfung, durch Deinen Brief verloren habe; und bedauere ungemein mich auch nur einen Augenblick — aus übertriebenem Eifer für die Emporbringung dieser Gegend, — zu irgend einem Schritte verleiten lassen zu haben.

Mein Bruder Louis nahm auch nur zwei Actien. — Id est mein Antheil ad .... 300 fl. — Jeder Besitzer von Hidvég und Kőröshegy — Kajetán Erdődy gar nur 1 Actie — und aus Nichts wird Nichts! — Und ich wasche meine Hände und thue für die Sache jetzt gerade nur so viel, als ich thun muss, weil ich nun einmal »drin« bin und mich »fangen liess.« — Denn, wie gesagt, wenn die ersten Gutsbesitzer um den Plattensee herum sich Nichts daraus machen, dass der Plattensee ein Hottentotten-Teich bleibt, und Du, mein bester Freund, mir sogar das Messer auf die Kehle setzt, und die Beisteuer von 300 fl. — wie einem Sensalen — und conditionatim zusicherst, wenn ich nämlich, — wie Du sagst — »durch meinen Einfluss« zuwegen bringe, dass diejenige Comp. von ihrer Prätension abstehet, — ! ! — dann gestehe ich, hab' ich weder Kraft noch Muth, hart bedrängt und mit tausend anderwärtigen Arbeiten überhäuft, wie ich bin, mich um eine Sache noch weiterhin mit Liebe und Freude zu interessiren, in welcher ich von meinen besten Freunden, die durch ihr eigenes Interesse angespannt werden sollten, denn das Ganze wäre für sie blos eine Investition, — so schlecht unterstützt bin.

Crescence, die ich nun gegen 6 Monate nicht sah, weil ich meinen ganzen Sommer in der Theiss-Gegend zubrachte, ist mit Marie fest in Gräfenberg etablirt. — Wie mich auch dies drängt

Digitized by Google

der ich wirklich das Leben eines Lastthieres führe, kannst Du, mein sehr geliebter Freund, Dir wohl denken. — Allein ich verzage nicht — und habe wenigstens die Beruhigung in meinem Herzen, so viel es meine Kräfte erlauben, sowohl meinen Familien-, als meinen bürgerlichen Verpflichtungen ehrlich nachzukommen.

Sage Emilie alles Liebe, so wie ich auch Deinen liebenswürdigen Comtessen und braven Söhnen. — Du aber, mein ältester, bester Freund, sei überzeugt, dass nichts in der Welt meine Anhänglichkeit und Liebe für Dich ändern oder auch nur schwächen kann.

Ich erwarte Deine Befehle in Hinsicht der Teppiche mit Ungeduld. Hätte *ich* sie zu besorgen gehabt, so würden sie gewiss keinen Umweg über Wien zu machen gehabt haben, wie denn auch ihr »Erlös« wahrscheinlich billiger ausgefallen wäre.

Gott mit uns — und bleibe mein Freund.

Stephan Széchenyi.

450.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1846. deczember 7.

Dear Sir!

Kérem, eszközölje: 1-ször, hogy holnap 9-ig 1000 pengőt küldjön Derra; 2-szor, hogy ma estve 6-tól 8-ig azon triumviratus egyike, vagy kettő, vagy mindaháromhozzám jőjjön, ki az 50 ⌗ tervet készíté. Sie brauche ich nicht vor morgen zwischen 6—8 Abends.

Az akadémiai beszéd körül töröm most fejemet!

Széchenyi.

Deczember 7. 1846. Pest.

Digitized by Google

451.

Károlyi Istvánhoz.

Pest, 1846. deczember 11.

Barátom, annyira el vagyok foglalva, nem járhatok utána. - ugyan mikép áll a serviták dolga? Át van-e már adva a priornak, és átküldve-e a Primásnak az egyezés? Én eddig nem igen sürgettem, nehogy a ravasz barát előttem menjen Bécsbe..... de most már egy kicsit ingatni kellene, hogy a dolog egészen el ne aludjék; .... és miután én az akadémiai gyülés után tüstént mehetek Bécsbe etc.. kérem, piszkálja ennélfogva fel az illetőket egy kissé!

Sietve Széchenyi.

452.

Pilat Ludovicához.

(e. f.) Pest, 1846. deczember 12.

Chère et adorable Madame Louise!

Je viens de recevoir Votre lettre en date du 9 decembre avec beaucoup de plaisir; quand je pense à ma petite Hélène, ce qui m'arrive bien souvent, je sens toujours une fort grande satisfaction de la savoir sous Votre protection. — Je suis sûr, que Vous en ferez une petite personne bien bonne, bien aimable, et qui aura toutes les qualités pour répandre du bonheur autour d'elle — ce qui toujours, par un esprit très orné, est ordinairement le résultat de la bonté du coeur, d'un jugement sain, et surtout d'un caractère affable et facile, arrive.

Une bonne petite figure riante sans humeur, avec de l'hilarité dans le caractère, soyez sûre, nous attache bien plus, et rend notre intérieur bien plus agréable que toutes les qualités d'une »blue stocking« qui n'est pas bonne enfant. Pensez seulement, qu'il y a plus de 6 mois que je suis séparé de ma chère Crescence! Mon devoir me tient ici, tandis que le sien l'avait appelée à Grae-

Digitized by Google

fenberg, et jusqu'à cette heure il n'y avait pas à transiger! Mais à présent, mes affaires commencent à se débrouiller un peu et j'espère pouvoir me rendre à Vienne et de la à Graefenberg, le mois prochain. Ah, je compte vraiment les heures jusque-là.

Embrassez ma brave petite Hélène en mon nom; jouissez du calme de l'âme que Vos vertus Vous donnent et agréez les sentiments de mon plus profond respect, avec lequel je suis

Votre très dévoué et très humble

serviteur.

Vous trouverez ci-joint un bon pour 247 fl.

453.

Stofferhez.

Pest, 1846. deczember 19.

Édes Méltóságos Uram!

Kérem, legyen szíves az ide mellékelt levelet Ő Főherczegségének legelső jó alkalommal kezeihez szolgáltatni, ki legvalódibb tisztelettel vagyok

Méltóságos Úr alázatos szolgája

Sz. Ist.

454.

József főherczeg nádorhoz.

(e. f.) Pest, 1846. deczember 19.

Euer kaiserliche königliche Hoheit!

Durchlauchtigster Herr Erzherzog!

Hier beigebogen nehme ich mir die Freiheit Euer kaiserlichen Hoheit in aller Unterthänigkeit das jüngste Bittgesuch der Josephs-Walzmühl-Gesellschaft zu Füssen zu legen.

Ich fühle mich von vielen Seiten hart bedrängt. Es ist zwar möglich, dass ich den grossen Fehler beging, auf meine Schultern mehr zu nehmen, oder eigentlich legen zu lassen, als ich zu

Digitized by Google

tragen im Stande bin. — Meine Absicht ist und war jedoch stets rein, und finde ich bei Euer kaiserlichen Hoheit Unterstützung, so entmuthigt mich nichts.

Ist es demnach Höchstdero Intentionen nicht zuwieder, der Bitte der Joseph-Walzmühle-Gesellschaft zu willfahren, so werde ich um ein bedeutendes leichter athmen, und Euer kaiserlichen Hoheit wahrhaftig dankbar sein, der ich mich mit dem Gefühle der tiefsten Verehrung nenne

Euer kaiserlichen Hoheit

ganz unterthänigster Diener.

455.

Sáros vármegye közönségéhez.

(e. f.) Pest, 1846. deczember 27.

Tekintetes Rendek!

A Tekintetes Rendeknek hozzám intézett nagybecsű levelükért, melylyel belső titkos tanácsossá s a n. m. magyar királyi Helytartó Tanácsnál, közlekedési eszközök létrehozása czéljából felállított bizottság elnökévé lett kineveztetésem tekintetéből megtisztelni méltóztattak, igen nagy hálával tartozónak érzem magamat. Ugyanis ha ahhoz, hogy édes közhazánk javát noha csekély, de egész erőm szerint előmozdítni törekvő tiszta szándékom ne csupa szándék maradjon, hanem némely sikert is eszközölhessen, felséges urunk királyunk magas bizalma és cselekhetési tért nyujtó kegyelme elkerülhetlenül szükséges; másrészről honfitársaimnak nemcsak rokonszenvét, engedékeny birálatát, de bölcs és erélyes közremunkálását is szintoly nélkülözhetlen kelléknek tartom. Hogy Sárosmegye Tekintetes Rendei ily rokonérzésű és hathatós gyámolítással szerencséltetnek, nem kevesebbé szolgál jutalmamúl a múltra, mint egyszersmind ösztönül a jövőre közpályai ügyekezetemben. Méltóztassanak ennélfogva a Tek. RR. irántam nyilvánított kegyességükért legőszintébb köszönetemet fogadni, s megbecsülhetlen hajlamukban engem ezentúl is megtartani, ki legvalódibb hazafiui tisztelettel maradok a Tekintetes Rendek alázatos szolgája.

Digitized by Google

456.

Gróf Festetich Antalhoz.

(e. f.) Pest, 1846. deczember 31.

Mein sehr verehrter Freund!

Während ich Dir und Deiner Familie vom Herzen ein glückliches neues Jahr wünsche, habe ich eine Bitte an Dich. Trotz meiner wirklichen vielen Geschäfte, hat man auch die Plattensee-Dampfschiffahrt auf meinen Rücken belegt.

Das Dampfboot ist zwar bereits gebaut, die Sache en train. Aber Scopae dissolutae... Erzherzog Stephan wollte auch Actien nehmen. Es ist aber besser, dass er keine nahm; denn, wie Du weisst, entstehen mehrere Donaudampfschiffahrts-Opposition-Unternehmungen, aus welchen er sich sodann nur mit Mühe und Verlegenheit hätte ziehen können, indem es in seiner Lage schwer gewesen wäre, einer Compagnie das abzuschlagen, was er einer anderen gewährte, ohne in odiose Principien-Fragen entriren zu müssen.

Es fehlt uns noch Alles, sogar das Geld, vorzüglich aber ein Vereinigungs-Punkt. Du bist der einzige Mann, der in Folge deiner Kenntniss der Localität und der dortigen Verhältnisse, wie nicht minder deiner Energie, die verschiedenen dissoluten Theile einigen kannst.

Die meisten machen eine Parthei-Sache daraus. — Meine Brüder, die so viel leisten könnten, zeigen sich, ganz unter uns gesagt, ausnehmend matt. Der Eine kann nicht recht, der Andere will nicht recht und keiner der Betreffenden greift tüchtig an, weil aus der Unternehmung kein augenblicklicher und directer Nutzen herausleuchtet, sondern die ganze Entreprise nur dann fruchtbringend werden kann, wenn man sie von allen Seiten pflegt und Ausdauer hat.

Ich gedenke der Sache eine ernstliche Seite zu geben; — fühle mich aber, weil ich noch so viel Anderes auf dem Rücken habe, hart gedrängt.

Digitized by Google

Verehrter Freund, lass mich nicht sitzen und schenke der Sache deine Protection. — Längstens im Mai gedenke ich 4 bis 6 Wochen am Ufer des Platten-Sees zuzubringen, und werde Dich in Dégh, wenn Du erlaubst, aufsuchen, wo ich noch nie war, und wo ich Dir noch nie meine aufrichtige Verehrung bezeigen konnte.

Einstweilen haben wir hier ein Interimal-Comité zusammengesetzt. Dein Sohn Gustel ist so freundlich, auch daran Theil zu nehmen. És ebből áll egész kérésem!

Dem Erzherzog-Palatin geht es seit einiger Zeit wunderlich besser. Ich sah ihn lange nicht, schreibe jedoch an ihn vertraulicher Weise sehr oft. — Da er weis, in welchem Grade mir die Plattensee-Dampfschiffahrt am Herzen liegt, und ich mir nicht mehr helfen kann, schreibe ich ihm heute unter Einem, dass ich mich bittlich an Dich wendete, mich aus meinem Embarras zu helfen.

Beglücke mich mit einer geneigten Antwort und bleibe mein Freund, wie ich aufrichtig der Deine bin. — Alle erdenkliche Liebe an Maly.

St. Széchenyi.

457.

A cs. és kir. szab. Dunagőzhajó-társaság Igazgatóságához.

(e. f.) Pest, 1846. deczember végén.

Löbliche Administration!

Ihr verehrtes Schreiben vom 13-ten l. M.[1]) ist mir richtig zugekommen, und ich habe daraus mit grossem Vergnügen erse-

[1]) A dunagőzhajó-társaság decz. 13-án báró Puthon Rudolf és Brough Ad. igazgatók aláirásával egy megkereső levelet intézett Széchenyihez, melyben irják, hogy az általa Szegedtől Tokajig a Tiszán tett próbaútja következtében elhatározták a Tisza hajózását foganatba venni; kérik őt, minthogy a Tisza, jelen állapotában s helyenkint nagyon alacsony partja miatt gyakran kiönt a medréből, s így a gőzhajók eltévesztik a víz sodrát; hathatós befolyásának súlyával oda hatni a Tiszaszabályozási bizottmány-

Digitized by Google

hen, dass Sie den Beschluss gefasst hatten, den Versuch einer Beschiffung des Theissflusses von Szegedin bis Tokaj mit Dampfbooten gleich im kommenden Jahre erneuern zu wollen.

Nach den bei unserer diesjährigen Probefahrt gesammelten Erfahrungen scheint mir die Dampfschiffahrt der eben erwähnten Strecke des Theissflusses weit weniger Hindernissen und Schwierigkeiten unterworfen zu sein, als auf der Strecke von der Donau bis Szegedin. Da jedoch die durch Sie gewünschte Absteckung des Flussufers in der Art, dass dasselbe auch beim höchsten Anschwellen der Gewässer eine deutliche Fahrstrasse darbiete, zur grössereren Beschiffungs-Sicherheit, unter allen Umständen jedenfalls beitragen würde; — so werde ich nicht ermangeln, diesen Gegenstand dem Theissregulations-Verein bei der ersten Gelegenheit Ihrem Wunsche gemäss mitzutheilen.

Der ich auch bis dahin, bis ich das Vergnügen haben werde mich Anfangs nächsten Monats in Wien mit Ihnen näher besprechen zu können, mit der ausgezeichnetsten Hochachtung verbleibe Ihr bereitwilligster Diener.

458.

Gróf Zichy Jenőhez.

(e. f.) Pest, 1847. január 1.

Mein sehr werther Freund!

Indem ich Dir ein glückliches »Neues Jahr« und alles erdenkliche Gute wünsche, hab ich eine Bitte an Dich.

Unter vielen Lasten, die ich auf meine Schultern nahm, hat man, wie Du weisst, die Güte gehabt, die Plattensee-Dampfschiffahrt gleichfalls auf meinen Rücken zu legen. Die Sache ist en train.

---

ban, hogy az előmunkálatok jövő évre a Tisza partjai körül befejeztessenek, hogy a gőzhajók azután Szeged és Tokaj között akadály és veszély nélkül közlekedhessenek.

Széchenyi jelen levele a dunagőzhajózási társaság most érintett megkeresésére adott válasz.

Digitized by Google

Das Dampfboot, welches gebaut wurde, fiel vortrefflich aus; zwei eiserne Transportschiffe zum Remorquiren und Verschiffung von Waaren werden nächstens fertig sein, und an mehreren Débarcadères wird gearbeitet; mit einem Wort, das Ganze wird von allen Seiten bedacht, — ist aber eine solche Frucht, die zum Zeitigen viele Pflege und vor Allem lange Zeit bedarf.

Ich sehe aus dem Unternehmen keinen directen Gewinn, wiewohl auch in dieser Hinsicht, nach der Meinung von sehr competenten Kaufleuten, die Aussichten nicht so ganz schlecht sind. — Der indirecte Gewinn jedoch, der aus einer gut organisirten Dampfschiffahrt auf dem Plattensee quellen würde, scheint mir sehr gross und ganz sicher, aber nur dann, wenn der Sache eine folgenweise Suite gegeben wird, wie z. B., um mich nicht in lange Détails einlassen zu müssen, — wenn gerade auch die Abzapfung des Plattensees bis auf dessen Normalhöhe etc. in Gang gebracht werden wird.

Du mein Freund bist die cheville ouvrière von diesem Unternehmen. Sei demnach so gut, Dich der Plattensee-Dampfschifffahrt anzunehmen, während ich, — schon in Folge meiner officiellen Stellung, — alles aufbieten werde, um Dich in Deinen Schritten zu unterstützen. — Treten wir, wenn ich mich so ausdrücken darf — in Compagnie, machen wir einen Pact, — und bringen wir ein bischen Licht und Civilisation in die nähere und fernere Umgegend vom Plattensee.

Ich schreibe unter einem an Dein Comitat hier beigebogen sub. */. wo ich per summos apices dessen Geneigtheit und Protection in der betreffenden Angelegenheit mir erbitte.

Nächstens gehe ich nach Wien, wo ich Dich zu sehen hoffe. — Im Frühjahr gedenke ich mehrere Wochen in der Umgegend des Plattensees mich herumzutreiben, wodann ich mir auch das Vergnügen machen werde, Dich bei Dir aufzusuchen!

Isten áldjon addig is, — und bleibe mein Freund. — Beehre mich mit einigen Zeilen.

Digitized by Google

459.

Zichy Carolina grófnőhöz.

(e. f.) Pest, 1847. január 16.

Chère Comtesse Caroline!

Le malheur que j'ai avec l'encre bleue, me procure le plaisir de continuer la petite correspondance, que j'ai pris la liberté de commencer avec Vous.

Voyez seulement! L'encre que Stammer m'a envoyée assez tard, n'est ni verte, ni bleue, ni même noire, je n'ose seulement pas m'en servir pour Vous écrire ces peu de lignes! — tant elle est blanche.

J'ai été moi-même, avant de quitter Vienne, chez Theyer pour me procurer de l'encre bleue — il m'a envoyé six petites bouteilles d'encre verte. Vous m'avouerez que c'est un guignon tout particulier!

Mais j'ai pris tellement goût à la couleur bleue, je trouve Vos lettres de si bon genre, que je Vous prierai, mais cela ne presse pas, de Vous donner encore une fois la peine — d'aller chez Stammer ou Theyer, et de me procurer le plaisir — en me faisant envoyer six petits flacons — de pouvoir Vous remercier avec de l'encre bleue!

Veuillez me rappeler au souvenir de votre excellente maman, et agréez les sentiments de ma plus sincère considération avec laquelle je suis

Votre très obéissant serviteur.

460.

Marichhoz.

(e. f.) Pest, 1847. január 22.

Különösen tisztelt Barátom!

Ide mellékelve csatlok Vármegyédhez egy kis kérelemlevelet. Légy szíves és mozdítsad elé.

Digitized by Google

Én meg vagyok győződve, hogy a Balatoni gőzhajózás által, ha eléri tökéletes kifejlését, az egész vidék és ekkép Veszprém is nyer, mert egy eddig nem ismert elevenségi szikrát lövell az egész testbe, de szükség, hogy tökéletesen ki legyen fejtve; — ez azonban egyedűl számosb hazafiak hozzájárulása által történhetik. Legyél tehát szíves, régi jó Barátom s pártoljad az ügyet, személyesen is csatlakozván az aláírók névsorához. Egy részvény 150 pengő forint ... s ha egy kissé szeretsz, ne hagyjál cserben.

Holnap Graefenbergbe indulok (hideg mulatság), hol feleségemmel Mária leányom van, s onnan Bécsbe. Nehány hét után, reméllem, megint itt leszek s aztán, ha az idő engedi, ... el magyar .... de nem tengerre, de előlegesen a Balatonra!

Minden esetre lesz szerencsém hozzád Csóron. Addig is tisztelt nőd kezeit csókolom, és további barátságodért esedezem.

Legőszintébb tisztelettel

kész szolgád.

461.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. január 27.

Barátom, ma déltájban itt szerencsésen megérkeztem; holnap 2 órakor reggel folytatom útamat.

Némi kis kéréseim vannak, a programm-töredékek végső soraiban azt kivánnám, hogy az olvasó különösen *apuyi*-rozzon az Én-re, melyet, ehez képest, nagy betűvel durchgeschossen és ( ) közt kellene tenni, például:

»De ez soha nem lesz az Én hibám, és azért nem tántorít.« Die Art zu Geben versüsst die Gabe oft wunderbar!

Jó volna ehez képest, ha Ön mindazoknak, kik jelen nincsenek, nehány sort írna önkezével: »gróf Széchenyi különös meghagyásából.« Ez által önmagát is ajánlaná. Kik pedig jelen vannak, mint Keglevich Gábor sbt., azokhoz személyesen menne. Es ist gut, wenn *die* unbekannt sind, stb. Mi a fiakkereket illeti, melyre Önnek szüksége lesz, természetesen én fizetem, vagy job-

Digitized by Google

ban mondva: bőven pótolja a »programm« maga, mint én legalább remélem.

Azon czikket illetőleg, mely a programmban Eszterházy Józsefről, noha beburkolva szól, azt kell változtatni, hogy Eszterházy nem 40-ben, de csak 43-ban lett ellenzéki tag, mi a dolgot még csipősebbé teszi. Ennek így léte mindig rémlett előttem, de bizonyosan csak itt tudtam meg.[1]) 1840-ben a szerencsétlen ifjak Kossuth és Wass mellett én is hathatósan szólottam.... Eszterházy még akkor is hallgatott, és csak akkor lett ellenzéki és (bosszu) pátrióta, mikor felesége miatt -- Appraxin grófnő — nem ment minden oly síma úton, mint ő gondolta vagy akarta. Ifjabb Zichy Ferencznek, a magyar vasútak hősének, — ki oly szíves e levelet magával vinni, — is szolgáltasson Ön egy példány programmot kezeihez. Himfy helyett más hajót szeretnék a Fertőre építtetni. Ha nem is vagyok én sokat ott, Béla egész nyarat ott töltheti. És e tekintetben, mert nem szeretném, hogy vízbe fulladjon, egy igen biztos hajót szeretnék készíttetni, de mely mégis nem nagyobb mint Himfy. Kérem tehát, írjon Houcharnek Füredre, és kérdezze meg, how Himfy behaved her saults etc. Én azt hallom, oldalait Himfynek 4, 5 hüvelyk szélességű deszkákkal vették körül, nehogy a habok bele mehessenek. Try to get all this particulars.

Meg kell írni Houcharnek, hogy Béla számára készül a hajó, és ekkép meglehet, nem mindig *legügyesebben* fognak vele bánni, de azért mégis biztosnak kell lenni. Végezze Ön be Houcharrel ebbeli correspondentiát, míg visszajövök, akkor majd rendelkezünk a hajónak építése végett.

Végre azt kérem Öntől, indítsa Auert és Bérczyt február 4-ike helyett már február 2-án Bécsnek, mert alkalmasint keve-

---

[1]) Politikai Programmtöredékek, 1847. Pest. 8°. Ezen levél világosít fel tehát az iránt, hogy az említett könyv 164. és 166-ik lapján foglaltak Eszterházy Józsefre czéloznak, s a 166-ik lapon ez áll: »lenne szíves és világosítaná egyúttal azt is fel, valjon mily meggyőződés és terv szerint járja ő politikai pályáját és inconsequentiával engem hogy vádolhat ő, ki épen oly idős és oly független, mint én, s nálamnál annyival tehetősb, s mégis 1825-ben nem volt ellenzéki, de azzá csak 1843-ban lett . . .«

Digitized by Google

sebbet maradok Graefenbergben, mint gondoltam; legelsőben is: 1-ször, mert Marie, mint itt tudtam meg, mód nélkül javuland, and she and my Countess are in very hygh spirit; 2-szor, mert szinte már megúnják, engem Bécsben várni.

Isten áldja.

Széchenyi.

Köszöntse Kovács barátunkat.

462.

Tasner Antalhoz.

Freiwaldau, 1847. január 30.

Barátom, tegnap délután 4-kor itt szerencsésen megérkeztem. Feleségem igen jól van. Marie pedig annyira javult, hogy bámulatra méltó, oly rózsaszínű; szemei oly elevenek, annyira teljes, mikép teljes remény lehet tökéletes kigyógyulásához. De június, július előtt semmi esetre nem fognak mozdúlni innen.

Gondolja csak, Prisznitz több nap előtt egyszerre lábairól esett s több órákig volt magánkívül, beszélni pedig még tovább sem tudott. Nagy volt az ijedtség itt; legközelebbi tanítványai tüstént beültették egy hideg kádba, kivették, dörzsölték, megint belétették stb., míg magához jött, ekkor intett, hogy vennék ki a kádból, de ezek nem, míg lassanként beszélni is kezdett s tökéletesen magához jött. Másnap egész testét elborította bizonyos himlő. Most még ágyban van, de nincs baja már. Seine Methode hat also auch ihn gerettet.

Nem tudom, megkapta-e levelemet Pozsonyból? Mindenesetre egyre kérem Önt.

Sok fa kél el. Tegyen rendelést, hogy senki a háznál se ne mosson, se ne főzzön. Ez kivált Auernét illeti, ki több pénzt fecsérel el, mint feleségem.

Míg én Pesten voltam és Auer beteg volt, elnéztem sokat.

Most fiaim a kávéházból hozatják a reggelit, a Casinóból az ebédet, ők csak fűtésre költik fámat.

Mme Auer több szobát fűttet, odahaza főzet, odahaza mosat, *das müsste aufhören.* Eszközölje ezt *minden esetre,* de mennyire

Digitized by Google

lehet, jó módjával. Auer sokáig és híven szolgál, de felesége miatt roppant súly is rajtunk. Ab amicis justa sunt petenda.

Es wäre gut mit Auer zu reden, ist es wahr, oder directe mit ihr. Sie sollte sich das Essen auch kommen lassen. Ha ez, pesti levegőből tekintve, épen nem menne, so müsste wenigstens etwas ejectirt werden.

Irjon e körül legközelebbről Bécsbe, hová innen igen könnyen eljuthatni másfél nap alatt, és azért innen nem is távozok e f. hó 6-ika előtt.

Tudja isten, mindig rémlik előttem, hogy a programm miatt még akadály lesz. Ha elmegyek, Rezeta elveszti tán bátorságát, Czech pedig felbátorodik stb. Ha lesz, kisebb baj nem. Kérem forduljon egyenesen az O. bíróhoz és Keglevichhez, aber dass Einer vom Anderen nichts wisse. Ich fürchte mich von vielem *plauschen,* és e tekintetben nem tudom, lehet-e egészen bízni Kovács barátunkban.

Jászay Pál »A magyar nemzet napjai« 1 pengő forinton kél. 96 lap. Igaz hogy tömött, wir sollten so theuer einkaufen, wie möglich; consultiren Sie mit den Betreffenden.

Isten áldja.

Sietve

Széchenyi Ist.

463.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1847. január 31. 7-kor reggel.

Barátom, kérem eszközölje, hogy Szekrényesi a versenyválasztmányt jövő hétfő 5 órára a Casinóba hívja nevemben és hogy Heinrich is jelen legyen, és addig sem nyomtattasson semmit. Továbbá a szerződmény kinyomtatásáról kell gondoskodnunk.

Kovács Lajos ma 3-kor nálam itt eszik. Tegye Ön azt szintén, vagy ha nem lehet, jöjjön ebéd előtt, vagy ebéd után a hídgyűlés előtt.

Ma aligha nem fogok szólni. Ich kann es nicht halten.

Széchenyi.

Digitized by Google

464.

Tasner Antalhoz.

Freiwaldau, 1847. február 2.

Barátom, kérem Jászay Pálnak »Mohácsi vész« utáni dolgainak III. füzete ugyan megjelent-e már? Ha igen, küldené Bécsbe. Én innen 4-én szándékozok távozni, de feleségem kérelmére alkalmasint 1, 2 napot tán még hozzáadok. Ez körülményektől függ. Bécsbe érkeztemkor tüstént írok Önnek.

Nagyon kiváncsi vagyok Pestről hallani. Tudja isten, de igen félek valami kellemetlen hírtől.

Ide mellékelek Béla fiam számára egy kis levelet. Tegyen abba 5 pengő forintot, pecsételje be és adja kezeihez.

God bless you! Köszöntse nevemben Clark-ot, Kovácsot és éljen boldogúl.

Széchenyi István.

Kübek iránt meg van-e téve a teendő?

465.

Gróf Széchenyi Bélához.

(e. f.) Freiwaldau, 1847. február 3.

Kedves fiam!

Ma születésnapod van. Isten tartson jó egészségben és erőben. Te pedig gyarapodjál lélekben-testben, úgy, hogy egykor, mikor egész ember leszesz, jó sikerrel teljesíthesd földi kötelességeidet és egyúttal saját személyedre nézve is elérjed a megelégedésnek azon fokát, melyre minden becsületes és ép ember felvergődhet.

Ide mellékelve küldök 5 forintocskát.

Tisztelt anyád, noha nagyon köhög, egészben igen jól van. Mari pedig napról napra annyira javul, hogy teljes felgyógyulását szabad reménlenünk.

Isten áldjon. Köszöntsed Podhorszkyt, Kubeket és Ödönt

Digitized by Google

nevemben; írjál nekem Bécsbe, hová holnapután indulok, és légy jószivű, igazságszerető és szorgalmas.

Hű atyád Széchenyi Istv.

466.

Tasner Antalhoz.

Freiwaldau, 1847. február 4.

Barátom, valóban gonosz emberek vagytok. Ma van 9-dik napja, hogy Pestet elhagytam és még mindig nem kaptam egy kis hírt Pestről, hol engem a legkisebb is annyira érdekel.

Holnapután Bécsbe megyek. Itt mindent meglehetősen hagyok, de csak meglehetősen. Mari annyira javul s már most is oly piros, pozsgás, kerekded, sőt kövér leány, hogy javulása valódi csoda. Feleségem szinte virágzó állapotban van. Tegnap tánczmulatság volt itt, és e két nő oly egészséges, oly pezsgő állapotban mutatkozott, hogy igazi öröm volt rájok — a sok girbe-görbe, sovány és sápadt közt csak nézni is. De feleségem rémületesen köhög. Most semmi, de vérmes asszony levén, igen-igen félek, rosz következése lesz. Adja isten, hogy ne! Én itt igen szerencsétlen időben jöttem. Prisznitz még mindig nyavalygó. Scharlachlája volt, de holnap már kimegy, miután most még mindig vízzel él s pedig minden módon. Vele, noha kétszer látogatám meg, e tekintetnél fogva nem érintkezhettem oly bőven, mint szerettem volna. Másik baj az, hogy lágy idő van, és annyi a »Suchpoch«, hogy alig mozdulhatni. Én is megkezdettem az Abtheilung és Einpackung-féle kurát, de megint abba hagytam, attól tartva, hogy valami crisisbe esem és nem távozhatok innen, mi most, úgy hiszem, nagy baj volna.

A programmból igen jó volna egy példányt Pulszkinak is küldeni, egy kisérőlevéllel, melyben, vagy átaljan véve, melyekben mindig ki kellene tenni valami jó fordulattal: a grófnak **különös** meghagyása következtében van szerencsém, stb.

Digitized by Google

Febrár 5-én.

Most, miután elhatározám magam, hogy az idén az építést Pesten még megkezdjük, a hol csak lehet, gazdálkodni szeretnék. A pesti reformhoz, melyről innen írtam, még azt is lehetne tán tenni, dass das Küchenmädchen wegkommt, mely egyedül Mme Auer kényelmére tartatik.

Ha lehet, indítsa odébb. Én Önnek minden garasért, melyet nekem megtakarít, háladatos fogok lenni, und am Ende je rangirter ich bin, desto besser ist es auch für Sie und Ihre Familie.

Többi közt nem tudom, meg vannak-e már rendelve a pesti verseny-billicumok 1847-re?

Kérem írjon erről tüstént Bécsbe.

Széchenyi	100 ℍ
Asszonyságok	100 ℍ
Nemzeti	30 ℍ
Herczeg Esterházy	10 ℍ

Úgy hiszem, így állnak? Ugy-é?

Isten áldja, köszöntse barátimat, jóakaróimat.

Holnap Bécsbe indulok.

Széchenyi István.

467.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 8.

Barátom, tegnap 3 óra tájban itt szerencsésen megérkeztem, feleségemet köhögve, Marit pedig javulásban hagyván.

Január 31-ki sorait köszönettel vettem. A városi adójegyzéket szinte vettem.

Götzingerről nem mondhatok egyebet, mint azt, hogy visszajövetelemig nem mondhatok semmit. Addig kérem, tartsa szóval, ohne uns jedoch zu binden.

Kovács Lajosnak minden barátságost! Február 1. levelét vettem. Figyelmeztetése szerint fogok cselekedni.

Digitized by Google

Apponyinak nehezen fogok én segíthetni, de azért mindent elkövetek.

A programm 5-dik ívét vettem. E következők tüntek fel: 51. lap 16. sor: kétszer van »alig«, 58. lap 24. sor: »*míg* számosb magyar van«, *még* számosb stb. helyett. Ez kellemetlenebb hiba, 60. lap 5. sor: *jobbadán*. Mi ez? da muss eine Umdrehung oder dimission sein. 66. lap 23. sor: *legcsekélyebb*. Ez, ha nem csalatkozom, nincs úgy nálam. Én *csekélyebb* tettem, jobban szeretem, ha úgy marad. A magyar száma *csekély;* ezt nem vonhatni kérdésbe. *Legcsekélyebb* száma Magyarországra referáltatik, mit el akartam kerülni, mert ha így is van: nem illik hozzám, azt kiemelni. 80 lap végső sor: az első »is« boszantó. Übrigens sind das im ganzen Kleinigkeiten, die jedoch in den Errata-Anhang auszusuchen sind.

Küldje meg a következő íveket, mikor megjelennek; ha másként nem megy, postán, aber eingewickelt. Igen szeretem, ha az ujságokat is ide iranyozza. — Márczius előtt alig távozhatok innen.

Isten áldja! Mi Mme Auer pazarlásait illeti, nem kell semmi különöst tenni, míg nem jövök vissza. Er ist ein alter Diener, ich will ihn schonen. — Majd ha személyesen tehetem, jobban fog menni.

Többi közt etwas ganz unter uns gesagt, nur ohne sie zu beleidigen. Ich bin entschlossen, mein Haus noch hinaus zu bauen, NB. wenn die Überschläge nicht zu hoch kommen, und obwohl ich kein Baargeld noch habe. Leben, und leben lassen. Ich habe A. Clark ganz offen 2000 fl. angetragen, wenn er mein Controlleur werden will. Er wollte es durchaus umsonst thun. Es hatte mich genirt. Wir sind einig geworden. Nun wünschte ich, dass Sie mein Zahlenmeister werden, und im Verein mit Clark für mich Öconomie machen. Die Festsetzung Contracte mit dem Betreffenden wird etwas Mühe kosten, die sonstige Manipulation wird ein leichtes sein.

Nun, sind Sie aber ein Bischen mein Eigenthum, sodann ist das ungarische Fleisch ein wenig (odar sogar bedeutend) wohlfeiler, wie das englische; endlich werden Sie einst so viel zu

Digitized by Google

thun haben, wie A. Clark, ich möchte Ihnen also, als ein kleines Extra, 1000 fl. C. M. antragen.

Ha nem csurog, csepeg legalább. Die 100 L. werden Ihnen gut thun. Gewiss, Sie wären bereit, diese neue Arbeit gratis für mich zu machen, allein es ist mir lieber, wenn Sie nebst dem Vergnügen, welches Sie gewiss haben werden, Ihren alten Freund und seiner Familie ein gutes Haus zukommen zu machen, nebstbei ein kleines Beneficium auch directe für sich gewinnen.

Enfin! Minek a sok szó. Mondja meg legelső levelében ob es recht ist? Magától értetődik, még Á. Clark se tudja.

A pesti verseny-billikomokról várom tudósítását.

Festetich Taszilló még 6 balatoni részvényt vett, háza eladásának következtében. Fel kell jegyeztetni. Tegnap itt találtam Velenczéről írt sorait.

God bless you!

Széchenyi István.

468.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 9.

Barátom, legyen szíves legelső alkalommal ide küldeni egy balatoni aláírási ívet és egy sétatérit. Nehányt tán csak szerzek aláírásra. Mikor lesz tiszai közgyűlés? Ugy-e, márczius 20-ára van téve a dies comparationis?

Isten áldja!

Széchenyi István.

A programm, ha kijön, kérem küldjön belőle nekem vagy 10 példányt ide. Es müsste aber durch Privat-Gelegenheit gehen. Ha Kovács nekem ide ír, mit igen szeretek, mondja meg ezt neki és köszöntse nevemben, egyedül mindenki által olvashatót írjon és franczia felirást tegyen leveleire.

Il faut avancer avec prudence.

Digitized by Google

469.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 9.

Barátom, Havasnak is kell küldeni egy programmot.

Ha Kovács feljön, kérem, hozná magával a Dobi etc. *jó leveleket,* melyekre alkalmasint szükségem van.

10-én.

Tegnap István főherczegnél valék.

Igen meg vagyok elégedve.

Kérem, keresse fel Fehrt, vagy irjon neki, hogy megkaptam levelét, és gondolkozok és teszek a fundus miatt.

Ő tartsa magát békében.

Széchenyi István.

470.

Majláth Györgyhöz.

(e. f.) Bécs, 1847. február 9.

Különösen Tisztelt Kegyelmes Uram!

Ma volt szerencsém István főherczeghez — ki kérelmemre kegyesen megigéré, hogy tüstént fogna Excellentiádhoz azon fundus végett írni, mely iránt Kegyelmes Úrral elmenetelem előtt értekezni szerencsém volt.

Havas helytartói tanácsnok úr lesz szerencsés e sorokat Excellentiádnak átnyújtani. Ő ugyanis mind a fennálló malom, mind a felállítandó gépgyárnak is nemcsak részvényese, de buzgó s láthatós előmozdítója is.

Engedje meg, Kegyelmes Úr, hogy Havas tanácsnok úr Excellentiádat informálhassa; s ha lehet: pártolja kegyesen ügyünket, mely bizony eddigelé is sok bajjal és áldozattal járt, a városnak nemcsak kárára nincs, de hasznára van, s mely ekkép

Digitized by Google

tán nem érdemel büntetést; - engem pedig legvalódibb tiszteletem kifejezése mellett tartson további kegyeibe, barátságába.

Kegyelmes Úr

őszinte híve
Sz.

471.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 11.

Barátom, Szentiványi által vettem a 6-ik ívet és ujságokat. A 6-ik ívben, azon szaporán keresztül futva, ezeket találtam, miket az errata-lapban ki kellene tenni. 94-ik lap 4. sor: *képeit* van téve kéjei helyett. Épen ezen lapon 24. sor: *mikor felemelkedettséget.* Itt, azt hiszem, kimaradt valami. Tán ezen szó: *elég,* mely a középre lett volna állítandó.

E sorokat Clark viszi. — Feleségem nyugtatványát fogja találni 666 frt 40 krról, kérem hajtassa be és vegye számadásba.

Azt hallom: Pap-féle ház és fundusunkat meg akarja venni Abelsberg által Győri gróf. Abelsberg 40/m.-re tartá. Ingerálja Ön magát a dologba (den Heinrich muss man aber auslassen, denn dieser verdirbt durch sein Plauschen so viel) én deductio nélkül és biztossággal 35,000 pengő forintért odaadom.

Most igen à propos volna az eladás, házunk építése végett, de 35/m. alul adni még sem akarnám. Ha többet kapunk, annál jobb, csakhogy nem kellene elszalasztani a kedvezőnek látszó pillanatot.

Többi közt: én Zsedényi számára kifizettem 50 pengőt a Casinóra. A nyugtatványt nem találom. Ez vagy egy nagy paquetban van (kötelezéseim másolata), ha nem csalatkozom, czím alatt, mely paquet, úgy hiszem, a szobában levő zöld kosárban van, vagy az 1846-iki kifizetett contók közt, vagy végre azon almárium egyik fiókjában, melyben pénzemet tartom, és melynek kulcsát Clark szinte viszi.

Miért nem ír Kiss néha valami újat? semmi dolga sincs! küldene egy csomó jó, hegyes, kemény és rendesen vágott tollat

Digitized by Google

Köztünk. Ma eladtam gyapjúmat 5 pengővel drágában, mint 1846. 107 frt. Igen meg vagyok elégedve.

Clark később megy, azért ezt a levelet postának indítom, a nyugtatványt és kulcsot később viszi.

Nincs még ló- vagy kocsi-vevő?

Széchenyi István.

472.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 12.

Barátom, Lajos bátyám 20 részvényt vett a Balatonra, azaz még 18-at, a 2-őt kérem küldje ide.

A bécsi schematismust.

A promenade-aláirók abc. névjegyzékét, mely könyvbe van kötve.

Detto a Balatonit.

A két aláirási ívet, a Sétatérit és Balatonit várva várom.

Sietve

Széchenyi István.

Márczius 15-ike előtt alig leszek Pesten.

Lunkányi a 6-dik ívben ezeket találta: pasz. 40. 4. sor: *kupak,* ki ez? kérdi; pasz. 4. az utolsó előtti sorban *Az* azt helyett.

473.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 13. délután.

Barátom, épen most veszi Auer Abelsberg levelét, hogy Pap-féle házunkat 35/m. pengő forintért eladhatja, s hogy ez iránt Heinrich kap. írt nekem. Ennek levelét nem kaptam. Sietek ez iránt Önnek írni.

Heinrichot nem lehet ezután a confidentiából kihagyni.

Én oda adom 35/m.-ért, de úgy, hogy belőle semmi le ne vonassék Abelsberg számára, s aztán hogy lesz a fizetés?

Digitized by Google

Én azért adom el, mert építeni akarok, ehez pedig *készpénz kell.*

Egyébiránt okkal-móddal nem szükség az illetőnek a kést torkára tenni. Wenn der Betreffende mit laufenden 6 (wenn es durchaus sein muss auch 5) in mehreren Raten dieses Jahr oder binnen Jahr und Tag zahlt, so gehen Sie darauf ein.

Und jeden Fall müsste man aber trachten, etwas mehr heraus zu bringen, z. B. 36/m., sodann müsste der Nachbar promovirt werden.

Isten áldja, tegye magát Heinrichhel contactusba, és végezzen és írjon.

Sietve

Széchenyi István.

474.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 14.

Barátom, ujra átolvasván a programmot, 21. oldal 23. sor: *kitárn* van kitárni helyett.

Kovács ma reggel jelent meg nálam. A röpiratban ezeket találtam: 97. oldal 10. sor: *présmitálják* presbitálják helyett; 105. oldal 22. sor: nép *igazgatás,* izgatás helyett.

Kovács azt mondá, ez el lesz igazítva, én úgy értem: *ezen lap egészen újra nyomva,* mert ily iszonyú bakkal *nem engedem* röpiratom megjelenését. 136-ik lap 9. sor: úgy gondolom *elszántsággal* (nem) *birt,* itt a nemnek, azaz a negativának ki kellett volna tétetni.

Tán egy könyvemben sincs annyi hiba, hogy esik ez?

A Kovács-féle csomóban a röpirat csak 9-ik íve volt.

A 7-ik, 8-ik *ívet én épen* nem kaptam és ekkép tán egy egész csomó tévedett el? Ugyan kinek adta át?

A 7-iket és 8-ikat úgy kaptam Kovácstól kölcsön.

God bless you.

Széchenyi István.

Digitized by Google

Egy órával később. Épen most veszem posta által a 7-ik és 8-ik ívet. Leveleire holnap válaszolok.

A Pap-féle ház végett írtam tegnap — 36, 35/m. ezret szeretnék, de ha máskép nem megy, 34,550-ért is oda lehet adni.

475.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 15.

Barátom, ismételve kérem Önt, ne hagyja — 105-ik lapon a *népigazgatást*. A 105. és 106-ik lapot újra kell nyomatni. Ez új költség ugyan, de nem kerülhetni el.

Egészen köztünk: Itt oly szorosak a pénzügyi dolgok, hogy csak nagy bajjal fogunk kaphatni 1847-re, tiszai ügyünkre pénzt. De kapni mégis fogunk, vagy én elmegyek.

Ezt Apponyinak egyenesen declaráltam. Én tehát nem kétlem, hogy lesz valami módon pénz, de nagy bajjal. Relatiót kell tenni, és ehez Paleocapa olasz mémoireja és *később* ennek német fordítása elkerűlhetlen szükséges.

Legyen szíves tehát és eszközölje, hogy az olasz mémoire *minél előbb* bevégződjék és abból én 12 példányt kapjak, s aztán, hogy legnagyobb erélylyel minél tökéletesebben elkészüljön a német fordítás, valamint a magyarban, úgy a németben is oda kell tenni: aus dem italienischen übersetzt.

Önnek február 4., 6., 9., 10-iki leveleit *most veszem*, még nem is olvastam.

Hogy vannak fiaim? A még hátralevő programm correcturájára jó volna Sasku-t is felkérni.

Február 4-iki levelére ezeket:

Nem szívesen adom a tiszai társulatnak a nagy lakásomban levő termet; de ha adom, pénzért adom. Soll ich immer generosiren? Ich will nichts geschenkt, und nichts schenken. Ich überlasse sogar die Kästen, wenn man sie braucht. Man müsste mich aber dafür *anreden*.

Jó lesz kitenni *édes* magyar hazánkat — *jó* helyett; és hölgyet, dáma helyett.

Digitized by Google

Igen, az ujság-lapokat küldeni kell. Programm számomra ide 10 darab kell.

Apponyinak és Szögyénynek számára csak küldje a programmot ide, ohne Brief. Alle die hier sind, werde ich besorgen.

Február 6-iki levelére:

Jó lesz computisálni a fa miatt, és míg vissza nem jövök, Auernét sem zaklatni.

Február 9-iki levelére:

Én jobbnak gondolom, ne sürgessük a 70/m. Lajos bátyámnál való pénzt.

Február 10-iki levelére nincs különös.

God bless you!

Én hála Isten meglehetősen vagyok és mindent tűrhető szinben látok.

Széchenyi.

476.

Suboticzai Kis Andráshoz.[1])

(e. f.) 1847. február 16.

A kormányzása alatti megye éhségben sínlő lakosainak, felsegélésére közgyülésileg tett intézkedéseket tudató s f. év február 7-ről hozzám e végből intézett meg keresőlevelére, hogy az inség enyhítésére kölcsön felveendő 40,000 pgő forint három ötödrésze után, e megyei közalapítványi jószágokra eső járandóságnak a m. kir. helytartótanácstól kért önkénti felajánltatását, úgyszinte a többi két ötödrésznek, az adózó népre leendő kivethetését — közbenjárásommal pártoljam, van szerencsém Méltóságodnak ezennel válaszolni: hogy a megye rendeinek az adózó nép javára irányzott ezen emberbaráti intézkedését méltányolva, mennyire lehetend, használni fogom az alkalmat, melyben annak sikeresítéséhez az érdeklett kormányszéknéli befolyásommal is járulhassak; különös tisztelettel maradván.

[1]) Krassómegye főispáni helyettese.

Digitized by Google

477.

Gróf Ráday Gedeonhoz.

(e. f.) Bécs, 1847. február 16.

Kedves Barátom!

Vasárnapi (datum és hely nem volt kitéve) leveledet tegnap vettem. Nagyon köszönöm, hogy írtál, s légy bizonyos, ha valaki, bíz én tudom méltánylani aggodalmidat.

Nagy baj — ez az német színlapi, de mit lehet művelni? a németség nagyon hatalmas Pesten — ha jó módjával nem engedik át az építendő színházat .... akkor bizony nem tudom, mi volna teendő.

Bár csak maradt volna még tovább fel a leégett alkalmatlan építmény. Nehány év után alkalmasint oly erős gyökeret vert vala Pesten a magyarság, hogy az illetőknek többsége hihetőleg a nemzetit kivánta volna a német helyébe. Most ki tudja, lesz-e többség? Itt pedig egyedűl többség, mesterkéltlen többség használhat, erőltetés nem. Leveled minden sora áll! Én is nagy ugrásnak tartom nemzetiségünkre nézve az egészet .... Ámde kérdezlek: mit tehetni? S kivált mit tehetek én?

István főherczeg, — kinek állása még olyannyira indefiniált, — kinek annyi tekinteteket kell szembetartani s kimélni stb., ő, nem hiszem, hogy magát e tárgyra nézve ... határozottan kimondaná.

Állna a Diéta ... ez már változtathatna a dolgon — mert Diéta nélkűl alig lehetne elhatározni a 400/m. forintnak építésre való fordítását, a törvény által kijelölt teleknek átengedését stb.

Időt és többséget nyerni — e körül forog, mint én hiszem — most a dolog sarka.

Ha valamit tehetek az ügy mellett, — kérlek »parancsolj« — én márczius 10., 12-ig itt soproni és czenki jószágom közt maradok.

Dolgom, elgondolhatod, temérdek van .... és semmit sem végezhetek.

Digitized by Google

Isten tartson. Maradjál barátom, jóakaróm, valamint én valódi tisztelettel vagyok

őszinte barátod, kész szolgád.

478.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 16.

Barátom, ma reggel vettem Önnek 11-iki levelét. Úgy látom, mind felnyitják. Mache mir nichts daraus, wünschte vielmehr, dass die Betreffenden meine geheimsten Ideen wissen sollten.

Bravó, hogy el van adva a két magas ló és két kocsi.

A két angol lovat, mely hátra maradt, nem adom most 1500 pengő készpénz alatt, átgondolván a dolgot, *épen nem adom.*

A Pap-házrúl kiváncsi vagyok hallani. Ön mit végezhet? Utolsó levelem szerint egészen tág kört hagytam Önnek, és így bármit is végezzen, meg leszek vele elégedve. Je mehr, desto besser.

Valerón *nem* bámulok. A szegény, részint saját érdekből, részint mások által fellovalva, indít háborút tulajdonkép *ellenem.*

Verfluchter Kerl. De nem bánom. Es ist eigentlich gut, sich mit sichere Banqueroutiers frühzeitig zu brouilliren.

Egyébiránt sem lesz könnyű a gyár elleni pártot leverni. Már pedig ha a gőzmalom ült volna Valeró nyakára, akkor, megengedem, hogy Valerónak volna némi joga a malom ellen zúgolódni, de ő ült selyemgyárával nagy ostobán mellénk, mert az ő gyára későbbi teremtmény. Mily nevetséges és igazságtalan követelés tehát, melyre feltüzeli a polgárságot.

Jó volna a dolgot Világba helyezni.

Én úgy szeretném a dolgot most egyeztetni, hogy jövőre ne építtessék gyár a *homokra* (Ferdinand-Stadt), a mi öntő *gyárunkat kivéve,* melyre nézve a fundust már átengedte a főherczeg, és melyet hátráltatni semmi esetre sem lehet, mert már némileg fennáll, és melyet épen azért nem tehetni *más helyre;* mi egészen új gyárunkkal megtörténhetik.

Kérem, beszéljen Havassal, kit köszöntök.

Digitized by Google

Ich möchte den Sieg davontragen, aber ohne Lärm, ohne unnöthiger Kraftentwickelung.

Én itt még mindig meg vagyok elégedve.

Többi közt ne írja ezentúl leveleire (melyek ezentúl is csak ide utasítandók): »poste restante«, mert ez csak akadályozza a szapora kézhezjutást, mert ezeket nem küldik a házhoz, de érettük küldeni kell.

Szekrényesi Dánieltől kaptam levelet, de csak tegnap, febr. 3-áról, mely által a verseny dolgában kér *tőlem* elhatározást.

Én annyira el vagyok foglalva, hogy nem tehetek *semmit;* kérem eszközölje, hogy Heinrich összecsődítse Wenkheim Bélát etc., és *tegyenek* eszük szerint. Soll **ich** denn alles machen? Ich habe ja gerade das gegentheilige System von K. et Co., die alles an sich ziehen wollen.

Mi pedig a herczeg Esterházy-díjt illeti, erről még nem tudtam végezni, és ekkép azt kell a tudósításba tenni ki.

»500 pengő forint is lesz Esterházy herczeg által évenkint adva, a feltételek hova-hamarább tudatni fognak.«

Um Gottes Willen! nur keine Kleinlichkeit.

Tegnap úgy megütöttem jobb szememet, hogy alkalmasint gyuladás lesz belőle.

Isten áldja!

Széchenyi István.

479.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 19.

4-kor délután.

Barátom, most veszem Ön 15-iki levelét a 10-ikivel, mind a 10 ív kezemben.

Csak egy hibát kell ujranyomtatás által kijavítani, a paraszt *igazgatást.*

Meglehetősen megvagyok.

Szécsen Antal tegnap ment Budára, kérem személyesen vigye a röpiratot — ha elkészül — hozzá; mondjon neki ilyesmit:

Digitized by Google

A gróf különösen meghagyta, hogy ezen uj szapora productumát Nagysádnak tüstént átvigyem és *recommendáljam.*

Mert jó volna, ha oly férfiak, mint Nagysád, jól nyilatkozna mellette; mikép jó benyomást (primae informationis) tegyen a magyarul nem tudó uraknál.

Én minden jót remélek s emberségesen megfeszítem tehetségemet, hogy ne csupa vak véletlen határozzon ügyünk felett.

Lajos bátyám még 18, és így 20 részvényt írt a Balatonhoz.

Coburg herczeg a promenádéra 600 pengő forintot.

Zichy F.-től beszedem a promenádéra az 1000 frtot.

Sietve.

Széchenyi.

480.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 22.

Barátom, Önnek február 16., 18. és 19. levele előttem.

Nem árt, hogy a »Dáma« megmaradt a programmban. Man darf es nicht zugeben, hogy ezen európai szó magyarúl örömleányt, vagy kéjhölgyet jelentsen. A német a Madame szót is eltorzítja sokszor, mikor a szakácsné azt mondja: »Nein, ich bin eine Madame.« És mégis becsben tartatik.

A fentebbi szólás végett — Podhorszky mellett, jól van, a mint van.

A Papp-ház dolga boszantó. Es ist eine Spitzbüberei dahinten. Sie wollen drucken oder sekiren. Erstens das Maul wässerig zu machen, und dann ausspannen. K . . . . k.

Dehogy akarok béketüréssel lenni. — De nem adom. Wenn ich auch nicht baue, sogar schwartzes Brod essen sollte. — Ich bitte also die ganze Sache fallen zu lassen. Nem kell kinálgatni. Auch gar nicht dergleichen machen, als ob es mir leid wäre. Bringt Jemand 35,000 fl. C. M. oder Sicherheit, dass er à 5 pro dieser Summe im laufenden Jahre zahlt, so kann man es hingeben. Man darf gar nicht darnach laufen. Ich habe eine Ahnung,

Digitized by Google

dass der geschäftige H. János kapitány das Ganze verdorben hat. Übrigens ist es gleichgültig.

Zsedényi nyugtatványát várom. Esterházy díjárúl később. Addig csak azt kell mondani, később fognak tudósíttatni a közelebbi feltételek.

Kossuth gyászbeszédje rég van kezeimben. Alig várom a röpiratot.

Isten áldja!

Én holnapután este megyek Czenkre, nehány nap visszatérendő. Addig is csak mindent ide.

Széchenyi Ist.

481.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1847. február 26.

Barátom, a mit írok egyedűl Clark Ádámmal közölje. Nehány évvel ezelőtt itt egy Débarcadère-t, mint Ön tudja, készíttetènk. Igen erős volt. 3, 4, sőt 6 ölre (mint Lunkányi mondja [?]) vannak a tölgyfák leverve, és az idén részét már elvitte a jég, részét pedig alkalmasint elviszi.

Nem minden évben torlódik fel a jég, mint például az idén, bizony aligha nem zúzná szét a pesti zárgátokat is. Én soha nem hittem volna, de egész hegyek, nem dombok, mutatkoznak a partokon.

Mély víznél, vagy folyókban ez máskép van. Mély vízben nem támadhat hegy, midőn a folyó elviszi, elsodorja a jégdarabokat; ámde sikér vízben hegyek támadnak, melyek súlyuk által mindent letörnek. Ha a Balatonon ily hegyek támadnak, és miért nem támadnának, egy Débarcadère sem marad fenn!

Wir müssen also einlenken, besser combiniren, was anderes ausdenken, oder ich muss Unrecht bekommen.

Sietve.

Itt minden jól van.

Széchenyi István.

Digitized by Google

482.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. február 28.

9-kor este.

Barátom, épen most érkeztem. Sopron és Czenken meglehetősen végeztem dolgaimat. Kiss azt írja, hogy a legelső pesti gyűlésben akarnak kérdőre vonni az illetők a programm miatt, mert *nekik sem enged meg semmit a censor.*

Kérem, írja meg tüstént, mikor lesz azon gyűlés? t. i. a legelső pesti? Werde mich präsentiren! Thue Recht und scheue Niemand! — Itt még nem láttam senkit. Alkalmasint itt sem tetszik, mint előre látható volt.

Márczius 1.

Kissnek február 26-iki levelét vettem. Igen mulattatott. Irjon megint. Hogy a programmal egy rész sem fog beelégedni, előre látható volt.

Önnek itt találtam febr. 20. és 22-ki levelét. Danke, danke!

Isten áldja, írjon megint. Sürgetni kell az olasz és németféle Paleocapát.

Ugyan Deák (kinél Batthyányi Lajos volt) elmegyen-é a pesti ellenzéki conferentiára? Irja meg ezt.

Pál bátyám még 8 balatoni részvényt vett. Többre nem lehetett őt fellelkesíteni.

Igen, küldjön nevemben Deáknak egy *darab* programmot, úgy Kissnek, Heinrichnek.

A programm 1 forint 40 kron árultatik. Mennyi marad tisztán nekünk? Ezt Ön nem írja, pedig rám nézve ez a fődolog.

God bless you.

Széchenyi István.

Mikép vagyunk a Balatonnal? Nekem itt még annyit kell végeznem, hogy nem tudom, min kezdjem.

Digitized by Google

483.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. márczius 1.

Barátom, legalább is találkoztam 10-zel, ki megakarná vásárolni a programmot. Sehol sem kapható. Machen Sie doch Anstalt, damit Eggenberger sie versende. NB. nicht zu spät.

Ma vettem Ön 27-iki sorait. A mit a gőzösre tett, de erről nem tehet senki, azt »tudja«, mikor kapom, mert szinte befagyni készül megint a Duna.

A pesti gyűlés márczius 16-án kezdődik. All right!

Szögyényi azt mondja a programmról: loyalisb könyvet nem is írhatni. Zsedényi igen dicséri. Apponyit még nem láttam.

Márczius 2.

A gőzös megjött az olasz Paleocapákkal. Most csak a német lásson mielőbb napvilágot.

Jó volna Szontaghnak, ha el is késtünk, nevemben egy programmot adni.

God bless you.

Széchenyi István.

484.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. márczius 3.

Barátom, kérem legyen szíves szolgáltasson Grosz vastag inasunk gyermekeinek kezeire 15 pengő forintot.

A portásnak kell átadni a pénzt, úgy mondja Grosz, és majd ő az illetők kezeibe teszi.

Én még mindig meglehetősen vagyok, ámbár nem várhatom a pillanatot, hogy Pestre megérkezzek.

A röpiratot igen-igen dicséri Károlyi István. Itt az illetők nem igen tudnak felőle. Tegnap mégis egy nagy tekintély azt mondá valakinek: Széchenyi ist wieder mit einem Buch ange-

Digitized by Google

kommen. Er kratzt, seiner Gewohnheit nach, wie eine Katze, rechts und links .... allein er ist loyal, und seine Gesinnungen edel.

Most csak azon kellene lenni, hogy »szétterjedjen.«

Kovács ma ment le.

Ez ebben Önnek igen segíthetne.

Isten áldja!

Széchenyi.

485.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. márczius 4.

Ide mellékelem Pál bátyám levelét. — Tegye meg a teendőket — aber klug und ohne hastige Übereilung.

Itt minden ember azt kérdi — de már több könyvkereskedő is — »Wo um Gottes Willen bekommt man ihr Buch!«

Hogy van ez? Igy nem fogunk sokat elárúlni! Hozzátok egy kissé élénkebb mozgásba az egészet. — Én meglehetősen megvagyok. Dolgaim »másznak« — enfin ez is valami!

A soproni vasút sok álmatlan éjt okoz. 750 ezer fl. C. M. van szükség. — Tegnap volt ez iránt conferentia — ma megint lesz. — Nagyon nehezen mén a pénz kiteremtése.

Isten áldja!

Széchenyi István.

Márczius 5.

Éppen most mondja Somogyi — Lajos bátyám embere — hogy van már az itteni piaczon programm.

486.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. márczius 9.

Barátom, itt egy kicsit bonyolódnak a dolgok. Kovács azt írja: senki nem gondol engemet a pesti gyűlésben megtámadni.

Digitized by Google

és így meglehetne, hogy én csak 15., 16. vagy még később érkeznék Pestre; minthogy, megvallom, a két conferentiát szinte szeretem elkerülni. Az ellenzékibe úgy sem vagyok meghíva; conservativek pedig részint oly ostobául fogták fel könyvemet, hogy szinte jobb, ha most feléjök sem megyek; ha pedig Pesten vagyok, nehéz ezt elkerülni. Vederemo. Többnyire *most még mindig* az a szándékom, hogy Pesten 14-én megérkezzek.

Kiss azt írja: részvény-társaság keletkezik; 30 részvény à 20 pengő, 600 frt; két részre osztatik. 300 frt az írónak díj, ki megczáfolja az én programmomat. Gyurmann már elvállalta. 300 frt pedig nyomtatási költség. A nyereség egyenlőn elosztatik.

Ha ez így áll, akkor írjon Kiss az én nevemben két részvényt alá. NB. man müsste sich sicherstellen, dass die 40 fl. nicht umsonst hinausgeworfen sind. Én ezen, tán kissé negédes, lépés által azt akarom mutatni, 1-ször hogy szeretem a discussiót, 2-szor hogy nem igen tartok kritikájuktúl.

Alig várom, hogy Pestre menjek. Itt már egy kissé kifáradtam. Annyi mondani valóm van. A házépítéshez tán elkezdünk. 22,000 pengő készpénzünk van e czélra.

Isten áldja!

Széchenyi.

Köszöntse Kovácsot, Clarkot stb.

487.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. márczius 11.

Barátom, itt mindennap találok legalább 5, 6 ismerőst, ki nem tudja magának itt megszerezni az én ujabb könyvemet. Wie kommt das? oder suchen es die Leute nicht, und wollen es von mir gratis? Akár hogy van, azon kell lennünk, hogy minél előbb keljen el, minél több! Nur bald, wenn es auch mit Opfer geschieht.

István főherczeg egy kissé ugyan, de mégis beteg. Ez mindent megakaszt, én alig érkezhetek Pestre 17-ike előtt. Hogy a

Digitized by Google

conservativ conferentiából kimaradok, ezt — köztünk mondva — nem igen bánom; de a pesti gyűlésben igen szerettem volna lenni. De hiába, nem lehet, ha re infecta nem akarok visszatérni; kivált pénz tekintetében ebül vagyunk. De mind a mellett én egy csepp et sem desperálok; — ha István főherczeggel már el volna végezve minden dolog, én rég rendben vagyok.

Köszöntse Kovács barátunkat.

Én minden tekintetben meglehetős nyereséggel térek vissza, és higyje el, alig várom e pillanatot, mert már egy kissé valósággal kifáradtam az itteni bonyodalmak és munkák között.

Önnek 9-iki levelét ma vettem.

Weiss Bernáttal valami egyezésre fogok lépni. — Darauf sehen müssen wir, den deutschen Text früher auf jedem Fall.[1])

Azt hallom: Piller nem vitte el a lovakat. Ez igen theoretice van. Recht lateinisch. Meglássa, még bajunk lesz. Verkauft, und ausserdem Haus, ist ein Haupttreffer!!

E sorokat Bérczy viszi.

God bless you.

A páholyról értekezni fogunk.

Sietve.

Széchenyi.

488.

Zichy Mária grófnőhöz.

(e. f.) Bécs, 1847. márczius 14.

Chère Madame la Comtesse!

J'ai une prière à Vous adresser. Mes affaires d'ici se sont tellement prolongées — que je ne puis me rendre à Pressburg que mardi prochain — le 16 de ce mois. — J'y resterai le 17 — pour enfin voir: ou me loger avec au moins une partie de ma famille pendant la prochaine diète.

Veuillez avoir la bonté — comme Votre excellente Jenny se trouve à Pest — de me prendre sous Votre protection —

[1]) Paleocapa olasz munkájának német fordítása.

Digitized by Google

und auch einstweilen — ohne mich jedoch zu nennen — nachsuchen zu lassen: ob und was noch an grösseren Wohnungen zu haben ist.

God bless you dear countess.

Stephan Széchenyi.

489.

Zichy Mária grófnőhöz.

(e. f.) Bécs, 1847. márczius 19.

Chère Comtesse!

Non, on n'est pas plus aimable que Vous. — Je suis tombé de Votre bonté; et si c'était possible de Vous admirer et de Vous aimer encore plus que je Vous admire et que je Vous aime déjà, — j'avoue, la délicieuse lettre que Vous avez eu l'amabilité de m'adresser m'aurait complètement tourné la tête. — Par bonheur, elle est déjà tournée, — et le restera toujours, comme je comprends, dans cette passion, que je ne veux aucunement nommer malheureuse. Et Votre excellent Jenny et Votre brave Isidore young hope of Hungary, et Votre délicieux petit ou délicieuse petite, inconnu, ou inconnue, et enfin tout ce que Vous regarde?

Bravo Mme Vally! Cet esprit fort pourrait avoir fort beaucoup d'esprit! — 2400 fl. par an n'est pas peu de chose; peut-être les meubles — et les »Mops« de M'y seront compris, cela changerai l'affaire? ....

Je compte passer par Pressburg vers le 10, 12, 14 du mois prochain et m'y arrêter un ou deux jours.

C'est alors que je Vous prierai de m'accorder Votre protection. — Je crois qu'il faut voir pour décider!

Crescence et Marie se portent on ne peut pas mieux, mes affaires ici marchent, il est vrai, lentement, mais cependant elles marchent; — je me porte assez bien; et s'il y a des personnes de Votre trempe, chère Madame la Comtesse, qui me veuillent un peu de bien — ma foi je serais l'homme le plus ingrat, si je ne bénissai pas le ciel, de m'avoir comblé de tant de bonheur.

Digitized by Google

490.

Zichy Molly grófnéhoz

(e. f.) Pest, 1847. márczius 20.

Chère et bonne Madame la Comtesse!

Je suis arrivé ici avant hier, et ma première visite a été pour voir Emanuel. Je ne l'ai pas trouvé, et c'est seulement hier que j'ai eu le plaisir de le rencontrer. — Je puis Vous donner l'assurance qu'il se porte déjà très bien, et que la chute qu'il avait faite et qui certes a été très forte ne sera d'aucune fâcheuse conséquence. — Les conférences politiques d'ici se sont passées avec la plus grande tranquillité et il est à croire qu'enfin la raison triomphera sur les passions.

Agréez l'assurance de mon plus sincère attachement, n'oubliez pas que Vous avez ici dans ma personne un agent, qui se sentira toujours très heureux, si Vous voulez bien l'honorer de Vos ordres.

J'espère que j'aurai le bonheur de me présenter à Vous dans le courant du mois prochain.

Chère et bonne Madame

Votre très obéissant et très affectioné serviteur.

491.

Viardot-Garcia Paulinához. [1])

(e. f.) Pest, 1847. márczius 25.

Madame!

Permettez-moi de Vous assurer, que je suis extrêmement mortifié d'être tellement accablé d'affaires, comme je le suis, et

[1]) Garcia Manuel leánya, Paulina, híres énekesnő, előbb Liszt Ferencz tanítványa, később mint énekesnő 1839-ben művészi körútra ment. Londonban 1839-ben kiváltképen Cenerentola és Desdemona szerepében tündökölt. Viardot párisi íróval 1840-ben egybekelvén, bejárta Olasz-, Spanyol- és Németországot. 1847-ben hazánkba is jött hangversenyezni, midőn is itt

Digitized by Google

de ne pas avoir trouvé p. e. hier un seul petit moment, pour Vous présenter mes hommages. Je suis affairé tonjours, mais cependant pas d'une manière aussi ridicule comme à présent, vo que je dois présider une société, qui est justement à se former, qui est composée des membres les plus hétérogènes, dont la plus part ne domicilient pas ici, et me tiennent littéralement prisonnier afin de pouvoir partir au plutôt.

J'ai trouvé le charmant billet que Vous avez eu la bonté de m'adresser hier, en rentrant chez moi bien tard. Veuillez agréer les sentiments de ma reconnaissance et de présenter mes compliments à M. Demunck.

Je crois, Vous feriez très bien d'aller voir Son Excellence Mme la Comtesse Julie Nádasdy et aussi la Comtesse Elise Esterházy qui est fille de Madame la Baronne Elise Orczy, Dame supérieure à tout égard, et qui est à la tête d'une charmante famille toute musicienne.

Si Vous permettez, je Vous enverrai l'équipage de ma femme, un peu après midi ($12^1/_2$) ce matin.

Le domestique, qui Vous annoncera la voiture, et que je met, à Votre dispositions connaît les hôtels des Dames que je viens de nommer.

Vous avez en outre fait la connaissance de la Comtesse Charlotte Zichy.

Demunkkal hangversenyt kellett vala adnia. A »Der Ungar« márczius 25-iki számában az 557. hasábon ujságolja Garciaról, hogy Demunk violoncellistával, rövid idő alatt itt hangversenyt adni szándékoznak. — Ugyancsak az 570. hasábon egy levelező Berlinből értesíti a lapot, hogy Viardot-Garcia asszony az országgyűlés alatt még Berlinben marad. Hogy azonban Garcia márczius 25-től fogva már folytonosan itt volt, annak tanuja Széchenyi levele, melyet hozzá márczius 25-én és 31-én írt itt Pesten. Lásd a 492. számú levelet. A hangversenyre vonatkozólag a »Der Ungar« ápril 2-ik számában van egy érdekes közlemény, mely szerint a hangverseny ápril hóra tüzetett ki, s erre vonatkozólag a következő eseményt mondja el: a német színház egykori igazgatója a hangverseny megtartásáért a szokott taxákat követelte Garciától; de a művésznő utána járván a dolognak, megtudta, hogy az igazgató követelése jogtalan, mert nem lévén akkor német színház, színi igazgató sem lehetett.

Digitized by Google

de Mme Paul Almássy,

de Mme la Comtesse Antoinette Batthyányi,

de Mme la Comtesse Elise Batthyányi,

de Mme la Comtesse Sidonie Brunswick, Vous feriez bien de leur jeter des cartes.

J'ai 3 séance, aujourd'hui, l'une après l'autre,— et ne crois vraiment pas pouvoir saisir un moment, pour aller Vous voir et Vous offrir mes services, qui sont à Votre disposition. — Je suis

Madame Votre très obéissant serviteur

Le Comte Etienne Széchenyi.

492.

Viardot-Garcia Paulinához.

(e. f.) Pest, 1847. márczius 31.

Madame!

J'ai l'honneur de Vous envoyer la liste que Vous avez bien voulu m'adresser. — Je crois aussi que Vous ferez bien de la faire circuler, — mais de grâce ne veuillez pas que moi, surchargé à succomber, m'en occupe.

Ne me nommez pas — mais je Vous donne un conseil. — Vous avez fait hier la connaissance du Comte Edmond Zichy — le bel homme à la barbe un peu rousse. - C'est un excellent garçon, plein de complaisance et tout à fait desoeuvré. Faites-le venir chez Vous, — il est d'une activité rare, et je suis sûr, qu'il se fera un plaisir de Vous obliger.

Ne m'en veuillez pas, je Vous prie, mais je Vous jure que la tête me tourne à force de besogne.

Je suis avec la considération la plus distinguée

Votre très obéissant serviteur.

Digitized by Google

493.

Szépészeti bizottsághoz.

(e. f.) Pest, 1847. április 3.

Löbliche Verschönerungs-Commission!

Nachdem ich mich entschlossen habe, womöglich den Bau meines in der Sperling-Gasse sub Nr. 48 befindlichen, vormals Szilágyi'schen Eckhauses ehebaldigst zu beginnen, und ich die hierauf bezüglichen Pläne einer löblichen Verschönerungs-Commission zur Ratificirung je früher zu unterbreiten wünsche, so erlaube ich mir vorläufig eine Bitte der löblichen Verschönerungs-Commission hiemit gehorsamst zu unterbreiten.

Meine Bitte besteht darin: »Die löbliche Verschönerungs-Commission wolle gütigst gestatten, dass ich mit der gegen die Sperling-Gasse gehende Hauptmauer meines zu erbauenden Hauses um 1 Klafter tiefer gegen die Gasse rücken dürfe.«

Diese Bitte glaube ich durch folgende Gründe hinlänglich zu motiviren.

1. Bildet die Sperling-Gasse nicht eine der Haupt-Arterien der Stadt, folglich ist meiner gehorsamsten Ansicht nach die Sperling-Gasse in ihrer Breite von 8 Klaftern, die sie jetzt hat, vielleicht viel zu gross, wenn nämlich die löbliche Verschönerungs-Commission nach ihrer bereits gefassten Stimmung, das immense Areale der Gassen und Plätze in Pest wirklich vermindern will, wodurch es allein möglich wird, die drückende Last der Pflasterung erträglicher zu machen. Die Waitzner-Gasse, die schönste der Stadt, hat 6 Klafter Breite, die Béla-Gasse, die gewiss die netteste der Leopoldstadt ist, nicht einmal 6 Klafter; ich frage demnach, warum sollte die Sperling-Gasse breiter als 7 Klafter sein?

2. Steht in der Sperling-Gasse auf jener Seite, wo ich zu bauen gedenke, nicht ein einziges Haus, welches theils wegen der vorgeschriebenen Erhöhung, theils weil keines einen 2-ten oder 3-ten Stock zu tragen im Stande ist, einem ehebaldigen Umbau

Digitized by Google

nicht ausgesetzt wäre, folglich ein Vorrücken um 1 Klafter keinem der Hausinhaber präjudiziren würde, ja im Gegentheile.

3. Jeder der Betreffenden, wenn er seine Interessen gut versteht, froh sein muss, um 1 Klafter vorrücken zu können.

4. Ist aus dem eben nun Erwähnten mit aller Wahrscheinlichkeit zu abstrahiren, dass die Inhaber der auf derselben Linie befindlichen Häuser, wo ich zu bauen gedenke, sich mir anschliessen und dieselbe Bitte an die löbliche Verschönerungs-Commission stellen werden, wenn ihnen nämlich ihr eigener Vortheil, verbunden mit dem Nutzen des Ganzen, von Seite der löblichen Verschönerungs-Commission wohlmeinend und gütlich vor die Augen gestellt wird.

5. Ist der Hauptgrund, auf den ich zu bauen gedenke, im Verhältnisse seiner Länge etwas zu schmal, so dass ich in Erbauung eines tüchtigen Herrschaftshauses, was ich im Sinne habe, mich sehr beengt fühle.

6. Glaube ich mir bereits einige kleine Verdienste um die Stadt Pest gesammelt zu haben, die mich ermuntern eine Bitte an die löbliche Verschönerungs-Commission zu wagen, die sowohl der Stadt im Allgemeinen, als auch den betreffenden Einzelnen nicht nur nicht präjudizirt, sondern vom grössten Nutzen ist, — deren Erfüllung mich wesentlich verbinden, ja aus einer grossen Verlegenheit ziehen würde, da ich mich sonst schwerlich zum erwähnten Bau entschliessen könnte.

Durch deren Gewährung endlich auch die Casse der Verschönerungs-Commission gewinnen würde, da sowohl ich, als auch die übrigen betreffenden Hausinhaber für die zuwachsenden Grunddimensionen die bestimmte Gebühr entrichten werden. — Indem ich baldmöglichst Ihrem gütigen Bescheide entgegen sehe, habe ich die Ehre hochachtungsvoll zu verbleiben

Einer löblichen Verschönerungs-Commission
gehorsamster Diener

Digitized by Google

494.

Helmeczy Mihályhoz.

(e. f.) Pest, 1847. április 6.

Tisztelt Szerkesztő Úr!

Legyen szives, nyomassa ki t. Szentimrey Úrnak mind önhez, mind hozzám intézett sorait egész hosszában, mert kivánom. hogy mind a két levél világot lásson. [1])

Pest, április 6. 1847.

Gróf Széchenyi István.

495.

Rezeta Jánoshoz. [2])

(e. f.) Pest, 1847. április 6.

Tisztelt Censor Úr!

Kérem, ne akadályozza t. Szentimrey Úrnak mind hozzám intézett, mind a Jelenkor szerkesztőjéhez szóló két levélnek legkisebb csorba nélküli kinyomatását. [3])

Valódi tisztelettel

Sz. I.

Pest, április 6. 1847.

496.

Kárászhoz.

(e. f.) Pest, 1847. április 13.

Tisztelt Hazánkfia!

Alázatos kéréssel járulok Kegyed elibe. Sétatért állítunk Pesten, melyet, remélem, »mindenütti faültetés fog körítni,« úgy

---

[1]) Megjelent csakugyan a Jelenkor 30-ik számában április 15-én »Nyilt levél gróf Széchenyi Istvánhoz.« s jegyzetben azon levél is, melyet Szentimrey Izidor Helmeczy Mihályhoz irt a levél kiadására nézve.

[2]) Könyvcensor volt Pesten.

[3]) Lásd a megelőző levelet ugyanazon kelettel Helmeczy Mihályhoz.

Digitized by Google

hogy legalább némileg diadalmaskodjunk fővárosunk irtózatos porán.

Az ide mellékeltből látni fogja Ön, mirűl van szó. — Ha lehet, kérem, szíveskedjék, mint a tisztelt Kárász család gyámnoka, Leopoldvárosban levő csinos ház fejében szintén előmozdítni a hazai ügyet; — igen háladatos érzéssel fogjuk fogadni, fogom fogadni kivált én, ki a dolog megrendítője valék, és ennél fogva is a felelősség terhe leginkább engem illet.

És ha oly szerencsés volnék kegyes pártolását megnyerni, méltóztassék az ide mellékelt ívre, becses nevével együtt szíves ajánlatát feljegyezni és azt nékem ide visszaküldni.

Mindenesetre pedig szerencséltessen hajlamával, barátságával, ki legőszintébb tisztelettel vagyok

Kegyed kész szolgája és hű hazafitársa
Széchenyi István.

497.

Hertelendy Károlyhoz.

(e. f.) Pest, 1847. április 16.

Barátom, mielőtt Bécsbe mennék, szükségesnek tartom, hogy Önnek némi »buzdító szavat« mondjak.

Nagyon csalatkoznám — s ha igen, annál jobb, — ha most Ön Balatoni gőzhajózásunkat illetőleg némi elcsüggedést nem érezne magában.

Igen tapasztalt öreg legény vagyok én — és nagyon is ismerem az embert s kivált a magyart.

Én ennélfogva azt hiszem, hogy valamint Ön kérdésben levő ügyünket tekintve azelőtt mindent rózsaszinben látott, — úgy most más tulajdonságba esvén, — csak sötétet lát maga előtt. — Ha csalatkoznám, mint érintém, — annál jobban szeretném.

Mi engem illet, én csak egyben csalódtam — és az a kőszén dolga, melylyel magam is azt hittem, telve vannak a hegyek; minden egyebet előre láttam és vártam.

Kérem, olvassa Balaton Gőz. röpiratomat figyelemmel, —

Digitized by Google

most, tudom, jobban fogja felfogni, miért írtam és részemről okos volt-e ilyest írni.

Most, kérem, ne tegyen Ön semmit, — mi nagy költségbe zavarhatna. Jobb, ha nem mozdul a hajó, mint ha mozdul és még sem keres. Várjuk be a jobb időt. Én — ha élek — május folytában bizonyosan elmegyek Füredre.

Nem tudom, valljon megnyerjük-e a csatát — de úgy könnyen elveszteni hagyni *én nem fogom engedni*. Majd meglássa, mennyi activitást fejtek ki én; ki jó időben, mikor minden simán megy és nincs nehézség — igen középszerü teremtés vagyok, — de csak akkor magasodom, akkor válik legény belőlem, midőn borura fordul az idő, és mind azt kiáltja: nem megy, nem lesz belőle semmi.

Uj aláirásokkal ne faggasson most senkit, — most erkölcsi tekintetben csak kóválygni — lavirozni kell. Ha valahol csüggedést lát és nem tudja eloszlatni, — ám hivatkozzék rám. — »Majd tán kiránt Széchenyi, várjuk bé.« — S bizony ki is rántom az ügyet, s annak menni kell, — ha az illetőkben csak 10-ed rész annyi elhatározott akarat van, mint bennem.

Kérem, írjon nekem Sopronba, Czenkre, mert Bécs előtt oda megyek. Ne titkoljon el előttem semmit. Én egykönnyen meg nem ijedek, s ha veszni kell, mint bárgyu birkát engem legalább bizony mészárszékre senki sem hurczol, de előbb körömszakadtáig megbirkózom.

Isten áldja — köszöntse jóakaróimat, barátaimat.

498.

Tasner Antalhoz.

Kis-Czenk, 1847. április 26.

Barátom, Pozsonyban találkoztam Rothschilddal. — Hat schon Tierney (?) geschrieben? Ez volt első szava. — Kérem, ne késsen erről tudósítni ha jön valami, mert mielőtt nem mutatkozik e részről valami remény, nem merek a Clark és Teasdale (nem tudom más nevét) 200 £ tekintetében valami lépést tenni. Und dann sollte man etwas bestimmen in Hinsicht 1. der Was-

Digitized by Google

serpumpen, 2. Schadloshaltung der Städte etc. etc. Hofkriegsrath etc.

Apropos. *Wie* werden die Railings und die Promenade finaliter angestrichen werden, ohne dass sich Staub in die Farbe mischt und ohne dass die Menschen — wenn noch nass — abwischen? Ich glaube ad primum, man sollte stets einen Regen abwarten, und ad secundum, es sollte. so viel als jedesmal angestrichen wird, mit Dornen eingezäumt und extra bewacht werden. Man sollte übrigens das finale Anstreichen auf später lassen und wenn die Stadt möglichst leer ist. Aufgemacht müsste es jedoch, wenn möglich, bald sein.

Vajon Kisfaludyt nem fogjuk biztosítni? Assecuriren? Es wäre gut, auch in dieser Hinsicht etwas zu thun? wenigstens einen »Beschluss« vornehmen, wo auch Masjon dabei ist.

Wir müssen uns auf den schlimmsten Fall sicher zu stellen trachten. Vergessen Sie nicht, und lassen Sie mir für den nächsten Semester nebst den Zeitungen, die ich jetzt halte, noch auch die *Allgemeine* bestellen. Gehen Sie bei Gelegenheit zum Kammerpräsidenten graf Szécsen und bitten Sie ihn in meinem Namen um das Recept, oder die Direction, wo man es nämlich bekommen könne, von dem Augenwasser, welches so wunderbar sein soll?

Nem ugyan számomra ez alkalommal, de egy érdemes czenki lakos végett; gróf Szécsent kéretem, ne vegye rosz néven, hogy nem írtam etc. személyesen néki.

God bless you!

Itt minden zöld és igen tiszta.

Kovács István, ha jobban lesz, ám forogna egy kissé Rákos végett.

Széchenyi István.

499.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. április 30.

Barátom, Nagy Pállal találkoztam Czenken. Ő igen helyesnek találja, hogy Pálffy Ferencznek írjon az akadémia. Az egész-

Digitized by Google

ből látom, hogy Nagy Pálnak igen jól esne, miszerint ő is hivatalosan tudósíttatnék a felől, hogy Pálffynak íratott, és ő is megkéretnék a dolog pártolása végett. — Ezt igen könnyen teheti az akadémia, mert nemzetiség dolgában senkinek sincsenek nagyobb érdemei, mint Nagynak.

Kérem, eszközölje ennélfogva, hogy minél előbb küldjön ide Schedel (vagy küldje ön) egy levelet Pálffyhoz s egyet Nagy Pálhoz, én majd aláírom és útnak indítom. Jó volna, ha mindjárt összehajtatná és Kiss által rá íratná az adresseket, miszerint aztán nékem csak 3 tenni valóm maradjon, aláírás, pecsételés és elküldés.

100,000 pengő tán lesz fáradságunk dija. De sietni kell, mert én sem maradok itt soká, sem Pálffy nem él tán ezentúl hosszasan.

Több leveleire, melyeket vettem, holnap.

Széchenyi.

500.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. május 1.

Barátom, április 26. és 28-iki soraira sietek válaszolni.

Igen örvendek, hogy Hertelendi még nem csügged. Most csak azon kell lenni, hogy a restánsok fizessenek. Das Übrige wird sich machen. Mi a német programmot illeti, kérem, eszközölje, hogy az, miután ön áthasonlította, olvashatóan leírassék. Wie ich zurückkomme, will ich es selbst noch einmal durchlesen, und werde sodann sorgen, dass bei der Censur kein Anstand sei.

Ha Isten segít, május 12—15-ke körül Pesten leszek.

Nagyon örvendek, hogy t. Clark etc. kellő mozgásba jött.

Lesz gondom, hogy ne legyen akadály a lánczok kihozatalában.

Titoktartás végett nem igérhetek semmit.

A 100 £ és 100 £ miatt Clark és Teasdale számára ma szólottam az öreg báróval. »Kein Anstand« volt válasza. — De mégis piszkálom, míg megtörtént.

Digitized by Google

Geibel, ha nem akarja leíratni még egyszer a német programmot — Nb. maga költségén — én nem fogom akarni, hogy a Censura a kinyomást engedje. He e tekintetben újjat akarna húzni, kérem, informálja az egészről Czeh censort, ki *most, tudom*. nem teend kivánságom ellen.

Igen jól van, mit ön gróf Győrivel tenni akar, kösse meg a contractust *erga ratificationem,* én majd aztán teszek, mit jónak látok. Jetzt bin ich zu nichts entschieden.

Igen jó volt a halat elkölteni. — Én ma útra felé Gräfenbergbe megyek, 2., 3-án ott maradok, 4-én ismét itt leszek.

Ide mellékelek egy levelet adress nélkül. — Legyen szives. írassa rá Schedius tanácsnok nevét etc. etc. s szolgáltassa kézhez.

Ide mellékelem Simony Pál levelét. — Kérem, hordja le a gazembert nevemben. R. a rá, fogd rá. Én *igérni* senkinek nem szoktam semmit, minek teljes ura nem vagyok. Ily — fájdalom — magyar fogásokkal még hány ember akar nálunk élni etc. Es ist ecklich. Czigányok közé való. — Azért sem.

God bless you, dear Sir.

Széchenyi.

Károly főherczeg tegnap meghalt. Aspernnél ha történt vala ez, nagyobb sensatiót okoz, mint most!!!

501.

Felső-Büki Nagy Pálhoz.

Bécs, 1847. május 6.

Tekintetes Táblabiró úr!

A magyar akadémia, jóllehet fennállta óta, bokros és hatályos működéseivel az áldozó közrészvétet igen megérdemelte. immár évek óta nem gyarapodott új ajánlatok által anyagi erejében, — sőt némely vitalitiumok megszüntével jövedelmeiben fogyatkozásokat is szenvedett. — A holtig ajánlók sorában áll mélt. gróf Pálffy Ferencz úr is évenkénti 400 frt segédjárulékkal. Hogy ez is a grófnak életével meg ne szünjön, az igazgatóság határozatából, egyuttal Önt van szerencsém, úgy is mint Igazgató-társunkat hivatalosan, de egyszersmind baráti őszinte bizo-

Digitized by Google

dalommal felkérni, méltóztatnék intézetünk iránti érdemeit azzal tetézni, hogy lelkesen oda hasson, mikép a mélt. gróf úr ez ajánlatát tőkesitvén, sőt valamely nagyobb, talán tizezer frtnyi öszvegre kikerekítvén, hazafiui szándékának a jövendőségre is állandóságot adjon.

Midőn abbeli kérelmünket a Tekintetes úrnak mindenkép szivére kötném, régi tisztelettel vagyok

A Tek. Táblabiró úrnak

alázatos leköteleztett szolgája
gr. Széchenyi István.

Bécs, május 6. 1847.

502.

Felső-Büki Nagy Pálhoz.

Bécs, 1847. május 8.

Különösen tisztelt Barátom!

Czenken volt értekezésünk következtében legnagyobb köszönettel megtartom vagy inkább elfogadom a nékem ajánlott szállást.

Sok, tán minden ezen legközelebbi gyűléstől fog függni. — Minél közelebb állok én a csatatérhez, annál jobb személyemre, de tán a közügyre nézve is! — Wirkner és Apponyival közöltem szives ajánlásodat, és ők is nagyon örvendenek rajta, hogy oly kedvező lakást nyertem, mely igen helyes, szapora értekezések és conferentiák végett is. — Már most, kérlek, tegyél rendelést, hogy Pozsonyban átadják vagy legalább megmutassák, és annak idejében dispositiómra állítsák. — Én alkalmasint 6 nap mulva megyek Pozsonyba s ott egy-két napig mulatok. — Kérem, ne késsél parancsadásiddal. Ha e levél téged tán nem érne jó időben, kérlek, írjál Pestre; ha azonban vehetem válaszodat Pozsonyban, kérlek, küldjed leveledet valami megbizott emberedhez, oly utasítással, hogy azt vagy adja kezembe Pozsonyban, vagy küldje utánam Pestre. Én minden esetre megfordulok lakásodban Pozsonyban. — Az akadémia dolgát még egyszer ajánlom szivességedbe. Egyúttal annak levelét is küldöm.

Digitized by Google

Isten áldjon, tisztelt Barátom — reméllem, nem sokára ismét meglátjuk egymást. Széchenyi István.

503.

Gróf Pálffy Ferenczhez.

Bécs, 1847. május 8.

Méltóságos Gróf úr!

Hálával tiszteli a M. Akadémia Igazgatóságával együtt a magyar tudományos világ Méltóságod hazafiui szép tettét, mely szerint azon nemzeti intézet keletkeztekor annak czéljait élte napjáig évenként négyszáz forinttal előmozdítani elhatározá. — Ennélfogva azon sok jó és hasznosnak, mit az fennállása óta eszközlött, egyrésze Méltóságodat illeti. Azóta a nemzet kívánalmai, valamint tudományosságunk szükségei csakugyan nem kevesbültek, sőt folyvást nevekszenek; pénzalapunk pedig a hazafiui adakozások megszüntével már csak saját magától nő — lassacskán. Az Igazgatóság ennélfogva kötelességének ismeri, míg egyfelül a szaporodásrúl lelkiismeretesen gondoskodik, másfelül az Akadémiának jövendőre is minél nagyobb biztosításán törekedni. Ez utóbbi tekintetben felette óhajtható, bár a megajánlott vitalitiumok tőkesíttetvén, azoknak ma-holnapi megszünése az Akadémia úgy sem nagy pénzerejét meg ne fogyaszsza. Egész bizodalommal folyamodik tehát az Igazgatóság általam méltóságodhoz azon kéréssel, méltóztatnék nagylelkü ajánlatát *tőkesítés* által állandósítani, s ekkép a Pálffy Ferencz nevet nemcsak alapítóink sorában, hanem egyszersmind literaturánk évkönyvében is megörökíteni.

Hogy egyébiránt az Igazgatóság kérésének e formájával Méltóságod nagylelküségét semmikép megszorítani nem kívánja, azt állapotjainkból bölcsen ki fogja érteni. Midőn e kérelemre a minél kedvezőbb válasznak örömmel s a legjobb reménynyel tekintünk eleibe, Méltóságod szivességébe ajánlott, megkülönböztetett tisztelettel maradok a Mélt. Gróf úrnak

Bécs, május 6. 1847. alázatos szolgája
gr. Széchenyi István.

Digitized by Google

504.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. május 8.

Barátom, tegnapelőtt Gräfenbergről szerencsésen visszaérkeztem. Ott mind jól vannak.

Itt meglehetősen mennek a dolgok vagy inkább dolgaim. Én, ki csak akadályt, nehézséget vélek találni, mindenre el vagyok készülve.

A hetilap 140-ki számában 583-ik féloldalon »Szentimrey«-ről fordul elő néhány sor. [1])

Én ebből azt látom, hogy Kossuth és Co. azt vélik, én az érintett czikk által igen le vagyok téve, és nem loyalitásbúl vagy közömbösségbűl (?), de félelemtűl vétetém fel a Jelenkorba.

Jól volna tán — kár, hogy Kovács nincs Pesten — Kemény Zsigmond vagy valaki más által, a nélkűl, hogy neveztetnék, valamit a Pesti Hirlapba tétetni, p. o.:

»Mi nem vettük fel, mert azt hittük s most is hisszük, hogy nem igen ponderál Széchenyi ellen, s a Pesti Hirlap annyiszor méltatlanul sértett, hogy elődje mellett etc. etc. Jó volna ez alkalmat tán felhasználni, hogy a Pesti Hirlap a heti lappal egy kissé összekocczanjék.«

Ma hid-ülésünk van Sinánál, minden el lesz, remélem szerencsésen döntve.

Önnek egy dátum nélküli s május 2., 4. és 6-iki levelei előttem — minden ujságlapok s levelek etc. szinte kezemnél. Minden, mit tett, helyes.

Ha Isten segít ... e hó 15-ike körül Pesten leszek.

---

[1]) A következő sarcastikus megjegyzést foglalja magában: »Szentimrey Izidor, gróf Széchenyi ő excellentiájához intézett levele közbeszéd tárgya; azon, hogy a B. P. Hiradó nem közli, pedig a vezérszerkesztő, ha valahol, itt mutathatná ki csillagozási tehetségét és a Pester Zeitung nem fordítja, nem csodálkozunk; de hogy a Pesti Hirlap nem közli és ez által annyiszor méltatlanul sértett nagy elődje iránt oly kevés figyelmet tanusít, ez igen különösnek látszik előttünk. Lajos Fülöp párizsi bekerítése feletti levelezését egy legitimista lapocska után közlék a nagyobb lapok. Egyébiránt ...

Digitized by Google

2 órakor.

Most jövök Sinától. — A 2000 fl. C.-M. Teasdale és Clark számára megvan. — A lánczok miatt Goldschmidt által minden *meglehetős* rendben, melyen segíteni fogunk. Schönerert a veres fenyük miatt szilárdul felszólítsa. A hadi tanács dolga elvégezve. Mi 25/m. kérünk 10 évi contractusra. — Kérelem-levél ő Felségéhez a lánczok ingyen behozatala iránt már átadva, und *bereits signirt.*

A városi pör, a budai vizi gép, második hid miatt egy és más ... rám bizva, miről majd szóval.

Itt a pozsonyi mérő buza ma 25 fl. váltóért adatott. Éhség lesz; ebből zenebona. Sopronban már volt egy kis »Auflauf.« Ennek is vége lesz. Csak a mi gőzmalmunkat ne bántsák. Man muss Fehr avertiren.

Én meglehetősen vagyok, de erkölcsileg néha igen beteg. mert vagy épen nem, vagy oly lassan mozog itt minden — a prateren kivül, — miszerint — meggebed az activus ember.

Isten áldja.

Széchenyi István.

505.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. május 10.

Barátom, kérem, tegyen rendelést, hogy az eddigi ujságlapokra Kiss pränumeráljon a *tempo* jövőre is, az *Allgemeine*-t ide csatolván.

Mai 13.

Tegnap Christine megnyerte quite easy a Biel Stakes-t. — Ezen nagyon örültem. Egy szép ezüst erszény és vagy 450 ⌗ tiszta nyereség.

Esterházy József tegnap reggel meghalt.

Az itteni dolgaim ... alig másznak. Igen unom.

Alig lehetek Pesten 24-ike előtt.

Önnek május 10-iki levelét vettem.

Digitized by Google

Igen örvendek mindazon, mit ön mond.
Isten áldja.

Széchenyi István.

Mondja Décseynek, hogy az 50/m. fl. hovahamarább ki lesz fizetve.

506.

Goldschmidhez.

(e. f.) Pest, 1847. május 22.

Lieber Goldschmid!

Erlauben Sie, dass ich in unserem Interesse Ihre Aufmerksamkeit und Ihre Güte auf einen Moment in Anspruch nehmen dürfe.

Unseren Brückenbau durchglüht ein neues Leben. — A. Clark will im Laufe dieses Jahres and he is quite confident that he shall do so die Pfeiler 2 und 3 ganz aufbauen und durch die retining pier 1 und 4 Ketten ziehen, wenn diese auf sich nicht warten werden lassen. Im Jahre 1848 bliebe sodann nur die Spannung der Ketten übrig und 1849 — tanzen wir über die Brücke.

Hiezu ist nothwendig, dass die Ketten nirgends liegen bleiben. Und ich frage, ist der Mann en question to push on bereits weg? — Sendet ihn Baron Sina, so geht er gewiss so spät wie möglich, um allenfalls 11 fl. 39 kr. W. W. zu ersparen. — Dies zu glauben bin ich durch den Fall neuerdings berechtigt, dass unser neulicher Entscheid wegen den 2000 fl. C.-M. für A. Clark et Teasdale (die die Mason Works übernommen haben) den Betreffenden noch nicht bekannt gemacht worden ist!!! — Ich bitte demnach, sorgen Sie dafür, dass der Mann en question in due time an Ort und Stelle geschickt werde, um die Kettentransporte zu betreiben und dass die Post von den 2000 fl. für A. Clark und Teasdale endlich einlange.

Wesshalb ich aber eigentlich an Sie schreibe, ist noch weit wichtiger.

Sie wissen, welche Eifersucht Old Clark gegen Young Clark

Digitized by Google

in seinen Eingeweiden nährt! Er will von der Gloire des Baues dem Jungen nichts zukommen lassen. — Nun haben ihn (den Old Clark) die Prämien ganz erstaunlich lebendig gemacht — und er schrieb dieser Tage an Young Clark, that he will send out Croker to Pest in order to push the things on etc. — Hierüber ist Young Clark — und ich glaube mit vollem Rechte — ganz entrüstet, da er keinen Menschen braucht und gar nicht in der Stimmung ist, einen jungen Menschen, wie Croker, die Triumphe des Sieges zu überlassen, die er so sauer ausgefochten hat.

Unsere Aufgabe ist nun, die Eifersucht des Old one's und die gerechte Entrüstung des Young one's nicht nur zu keinem Ausbruche kommen zu lassen, sondern, im Gegentheil, zum Besten unseres Unternehmens benützen.

Man müsste Croker in Wien, wohin er nächstens kommen wird, da er den 24-ten l. M. von London aufbrechen soll, — die Weisung geben, — in Gottes Namen die Arbeiten in Pest zu besehen, aber nicht da zu bleiben, und lieber dafür Sorge zu tragen, dass Old Clark und die Ketten in England nicht behind time bleiben, da in Pest Alles sehr gut und rasch geht. — Die ganze Strategie sollte z. B. auf diese Weise eingeleitet werden.

Wenn Croker in Wien ankommt und sich bei Ihnen oder Baron Sina meldet, müssen Sie ohne durch seine Ankunft quasi überrascht, gentlemanly, aber offen sagen, dass Sie sowohl aus den bisherigen Berichten des Tirney Clark, als auch aus dem guten Fortgange der Bauarbeiten jetzt sehen, dass A. Clark und Teasdale der Ausführung und Betreibung der Arbeiten vollkommen genügen, folglich es überflüssig wäre, noch ein Individuum hieher zu stellen und mehr Unkosten zu verursachen, und es käme so heraus, als ob man in A. Clark kein Vertrauen mehr hätte, da er doch hiezu wirklich nicht nur keine Ursache gegeben, sondern, im Gegentheil, wie dies aus seinen jährlichen Berichten erhellt, bisher sowohl die Zufriedenheit des T. Clark, als auch die der Gesellschaft im vollen Maasse erworben hat..

Croker schreibt dem A. Clark noch (der dies mir im Vertrauen mittheilte, wir folglich die Quelle ignoriren müssen), dass Croker auf seiner Reise den Kayser und Dressler auch zu urgi-

Digitized by Google

ren glaubt. — Dies mag vielleicht nicht schaden; ich prävenire Sie aber davon dennoch, wenn Sie etwa nicht wollen, dass er sich auch hierin einmische.

Die Hauptsache bleibt immer, Croker von hier auf eine gute Art ferne zu halten.

Ich schreibe morgen an Baron Sina oder es schreibt Herr von Taschner in dem Sinne dieses Briefes an Schedius, damit die Eifersucht des Baron Sina nicht erweckt werde, dass ich gerade an Sie schreibe. — N'en dites donc rien que je Vous ai écrit.

Denken Sie darüber nach, sprechen Sie mit Baron Rothschild und Sina, und disponiren Sie mit meinem guten Willen!

God bless you.

Stephan Széchenyi.

P. S. Die Insinuation an Croker und Tirney Clark, dass man Croker in Pest nicht braucht (eigentlich nicht haben will), müsste von den beiden Baronen ausgehen.

Meine geringen Kräfte sollen bei dieser Gelegenheit en réserve erhalten werden.

507.

Gindly Rudolfhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1847. junius 6.

Tekintetes Táblabiró úr,
Tisztelt Hazámfia!

Önnek f. hó 1-én hozzám intézett becses sorai, melyek tegnapelőtt jutottak kezeimhez, igen kellemes benyomást tettek reám, mert látom azokból, hogy Ön szintúgy, mint én, különös becsben tartja az elhunyt nagy férfiak hamvait. — Bár volna ez iránt több rokonszenv honunkban, mint a mennyi fájdalom létezik, mert hiszen akkor nem porlanának elszórva Virág, Kölcsey, Berzsenyi, Kisfaludi Sándor és Károly ... s annyi más jeles

[1]) Gazdasági iró, a »Magyar Gazda« szaklapban 1842—48-ig sok hasznos czikkeket irt, 1862-ben a »Falusi Gazda,« 1866—69-ig a »Kertész Gazda« czímü lapot kereste fel értekezéseivel. Ifjabb éveiben Tolna megyében mint aljegyző és szolgabiró működött a közpályán.

Digitized by Google

honfiak csontjai, mint azokat jelenleg minden ismertetőbb jel nélkül födi azon föld, melynek annyit kölcsönöztenek hirben, becsületben!

Hogy e körül mikép érzek és mikép gondolkozom; . . . s hogy érzetim s gondolatim mily méltánylást nyerének a magyar hazában, azt Ön az ide mellékelt röpiratból, melyet méltóztassék szivesen elfogadni, . . . és azon körülményből fogja legjobban megérteni, mihez képest magasb felfogásu tervezetem az egész hazában úgyszólván egy pártoló szózatra sem talált, míg ellenben nem egy oldalrúl piszkoltatott az be a legéretlenebb elménczkekedés gúny tajtékától.

Én megtettem a magamét. Hogy egyrész viszhangra nem talált, arrúl én nem tehetek. Ámde a Kisfaludi emlékét még más módon is kivántam táplálni. — Ugyanis nem sokára Kisfaludy gőzös, melynek, remélem, On is már részese, fogja hasítani Balaton hullámit.

Hogy én, kinek minden percze, minden garasa már lefoglalva van, s ki már most is csak roszul birja ezen terhet . . . mely alatt vállai görnyednek, hogy én e tekintetben még többet tegyek, azt Ön, kit mindenek felett méltányosnak hiszek, ha csak kissé szivesked ik magát helyzetembe gondolni, bizonyosan nem fogja akarhatni.

Vegye ez őszinte választ nyájas kedélylyel; éljen boldogul és tartson meg becses indulatiban ezentúl is, ki állandóan maradok kész köteles szolgája

Széchenyi István.

508.

Hoyos Camilla grófnőhöz.

(e. f.) Pest, 1847. junius 16.

Aimable Comtesse!

Votre protégé, M. Ertl, s'est présenté à moi, et j'ai eu le plaisir de recevoir de ses mains le charmant billet que Vous m'avez fait l'honneur de m'adresser! — Je Vous promets, chère Comtesse, que je ferai tout ce que *je puis* pour lui être utile. Il

Digitized by Google

a fait une très bonne impression sur moi. Je me rejouis beaucoup d'apprendre, que nous aurons le plaisir de voir Hoyos bientôt ici. Aussi moi, quoique je serai par voie et par chemin, je compte passer une partie de juillet et d'août à Pest.

Et Vous, chère Comtesse, où restez Vous? Si c'est à Oedenburg j'aurai bientôt le plaisir de Vous présenter mes hommages. Veuillez me rappeler au souvenir de Mme la Princesse Auersperg et Mesdames ses filles, que je trouve charmantes et pleines d'esprit. Au revoir donc j'espère, et agréez les sentiments de ma plus haute considération avec laquelle je suis,

Madame la Comtesse, Votre

très humble serviteur.

509.

Károlyi Istvánhoz.

Pest, 1847. junuis 23.

Barátom!

Igen óhajtom, kérem és reménylem, hogy ön julius 10-én Balaton-Füreden megjelenjen és megjelenend, mikép a 11-iki közgyűlésen ez új kis hazai növényt, a balatoni gőzhajózást végkép elrendezni sziveskedjék.

Igen nagyon sietve, de önt épen oly nagyon tisztelve

Széchenyi István.

510.

Tasner Antalhoz.

Czenk, 1847. junius 28.

Barátom, Lamartine újabb könyve, L'Histoire des Girondins, mint mondják, már egészen ki van adva. A párisi nyomtatvány 8 kötetből áll. Nekem 5 darabom van, 6., 7., 8-ik hibázik. Kérem, piszkálja Emich urat, miszerint a 3 utolsó darabot is megszerezze. A jó könyvnek most nagy hasznát vehetni, mert rút idők járnak. Mióta itt vagyok, alig mehetni ki a háztúl.

God bless you.

Digitized by Google

Julius 6-ik vagy legfeljebb 7-én, ha Isten segít, ismét Pesten leszek.

Széchenyi István.

Egyuttal kérem önt, lassen Sie mir durch Emich gleich bestellen die Illustrirte Zeitung, die in Leipzig heraus kommt — vom 1-ten Jänner 1847; — kann man das nicht haben, aber das Ganze, so nehme ich es von Anbeginn, und dass ich vom 15-ten Mai 1847 angefangen bald im Besitz komme, weil mir etwas der preussische Landtag so curios vorkommt.

Isten áldja.

Emich soll mir auch brevi manu kommen lassen — vielleicht von Wien — Edmund Burke's Geschichte der französischen Revolution in englischer Sprache.

511.

Salagar grófhoz.

(e. f.) Pest, 1847. julius 8.

Mon très cher Comte!

Je viens d'arriver d'une excursion ce matin — et j'ai eu le plaisir de trouver Votre lettre en date du 25 juin. — Vous me permettrez, vu que je suis accablé de mille affaires, que je dois repartir encore demain — de Vous dire en deux mots mes sentiments, — par rapport à Votre ami Mr. le Marquis de Correga et de ma belle-fille Mlle la Comtesse Marie Zichy.

Je ne me mêle pas du choix que ma belle-fille voudra faire. — Un nom honnête et sans tâche, une fortune assez grande, pour ne pas être obligé de vivre seul de l'amour, n'a que sa jeunesse, sa vertu et ses beaux yeux et un penchant réciproque: voilà les conditions que j'attache à ma bénédiction! — De mon côté Vous ne trouverez donc point de difficulté. — Parlez à sa mère sans détour, voilà ce qu'il y a de mieux.

Moi je ne l'oserai — et Vous aussi, ne lui dites rien que Vous m'en avez parlé — car elle est la mère, — et elle pourrait par conséquence être peinée que Vous m'avez parlé le premier.

Digitized by Google

surtout comme Vous le voyez de si près, et moi je ne puis que recevoir Vos lettres.

Adieu, adieu, cher ami, et ne m'en veuillez pas que je suis si court, — mais vraiment je ne sais pas où donner de la tête. — God bless you.

Pest. le 8 juillet 1847.

512.

Tasner Antalhoz.

Füred, 1847. julius 22.

Barátom, kérem, indítsa az ide mellékelt leveleket rendes szokás szerint útnak.

Megvagyok, de nagyon haragosan, mert mult éjjel 3-ig reggel dombéroztak a hazafi betyárok.

Egész Füred indignálva, de szólni senki sem mer. — Batthyányi Imréné sir, — Füredet — ein fürchterlicher Ort- nak nevezi. Szólni csak én merek!!! s fogok.

Elcsügged az ember ily szamarak fölött! Magyarságot így megbecsültetni ... így terjeszteni!

513.

Gróf Falkenheynhoz.

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 2.

Hochgeehrter Freund!

Dein Schreiben vom 10. Juli l. J. — da ich längere Zeit abwesend gewesen bin — kam mir erst gestern zu Händen. — Erlaube mir, dass ich ganz freimüthig darauf antworte.

Die Regulation der Theiss ist in sich selbst eine der complicirtesten, riesigsten Unternehmungen, die man sich denken kann, kommt jetzt noch dazu, wie es in der That der Fall ist, dass beinahe ein jeder der Interessenten bloss auf seinen Hotter und auf sich allein denkt, so wird die Sache zu einem Problem, dessen Auflösung an die Unmöglichkeit grenzt.

Digitized by Google

Nun soll *ich* aber dies Problem lösen, was zwar mir selber, meinen geringen Talenten und schwachen Kräften zu Folge ganz lächerlich erscheint, — was aber ausschliesslich allein dadurch erreichbar wird, wenn es überhaupt durch mich erreichbar ist:

1. dass ich mich in einer vollkommen impartialen Stellung verhalte, und dass ich

2. auf dieser Basis stehend durch nichts meine Energie und meinen Willen beugen lasse.

Nun habe ich zum Glücke auch nicht einen einzigen Zwetschkenbaum in dem Theissgebiete, kann demnach keiner Hinneigung zu »Nebenabsichten« beschuldigt werden. Und dies gibt mir grosse Macht, — die ich coûte que coûte erhalten muss, die ich aber gar bald verlöre, — wenn ich mich auch nur für den Vortheil irgend einer Person interessiren würde.

Aha, würden die Leute sagen, — er ist zwar scheinbar nicht für sich, aber unter einem anderen Namen doch für sich — und eine Hand wäscht die andere.

Das ist ein Gesichtspunkt, den ich nicht ignoriren darf. — Der andere ist hingegen der, dass sich sehr viele Fremde, die in Ungarn kauften — schmerzlich betrogen haben, — wie z. B., ganz unter uns gesagt, Bombelles. — Ungarn wird erst in der Zukunft Früchte tragen; — und man muss sich sehr »auskennen,« um hierorts irgendwo nicht hängen zu bleiben.

Sodann ist die jüngste Zukunft von Ungarn eine sehr unbestimmte, und zumal aus dem Theissgebiete kann eben so leicht ein Wirrwarr werden, wie eine Creation.

Was nun Girincs anbelangt, so gestehe ich, — kommt **mir** das Ganze als eine Goldgrube vor. — Du solltest gerade einen tüchtigen Öconomen haben, den **ich** ganz offen, ohne Geheimthun, alle Protection angedeihen lassen werde. — Der möge das Gut besichtigen, die Regulations-Pläne einsehen und die Probabilität der Entwicklung calculiren.

Du bist nicht der erste, mein sehr werther Freund, der sich mit gleichem Ansinnen an mich wendet, — und ich bat Jeden unumwunden meine schwierige Lage zu berücksichtigen und mir zu vergeben, wenn ich sogar den entferntesten Schein einer Par-

Digitized by Google

teilichkeit, der auf mich fallen könnte, zu vermeiden suche. — Kaufst Du Girincs z. B. und ich bin im Geringsten beim Kaufe genannt, so ist meine Macht schon paralysirt, für Girincs in Hinsicht der Regulation so viel und so schnell zu thun, als ich sonst thun könnte und vielleicht auch thun würde.

Befehle übrigens mit mir und ich werde es mir zu einem wahren Vergnügen rechnen, Dir dienen zu können.

In der Hoffnung, dass Du meine Offenheit nicht missdeuten wirst, bitte ich Dich, die Gefühle meiner aufrichtigsten Hochachtung genehmigen zu wollen, mit der ich mich nenne

Dein bereitwilligster Freund und Diener

Stefan Széchenyi.

514.

Keglevich Eugénia grófnőhöz.

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 3.

Liebenswürdige Gräfin Eugenie.

Es ist recht ärgerlich, dass es gestern so abscheulich war, heute das Wetter so unsicher ist und Sie mit den Ihrigen morgen weggehen; — denn sonst könnten wir ja vielleicht heute Nachmittags oder Abends unser Glück versuchen, wenn dies nämlich wegen der Abreise morgen nicht ungelegen kommt.

Auf jeden Fall werde ich heute Nachmittag gegen 5 Uhr bei Ihnen vorfahren, wo Sie dann mir, Ihren unterthänigsten Knecht, das befehlen mögen, was Ihnen am angenehmsten seyn wird, der einstweilen Ihre Hände küsst.

Mit tiefster Ehrfurcht

St. Széchenyi.

515.

Zsedényi Edéhez.

Pest, 1847. augusztus 6.

Mein sehr werther Freund!

Sie sind ein unendlich gefälliger Mensch! Zwar nicht für mich, denn ich habe die Gefahr bereits überstanden — indem

Digitized by Google

ich schon ganz Ihnen gehöre, aber für alle Jene, die Sie captiviren und verführen wollen! — Soeben habe ich Ihr Schreiben vom 2-ten August Marienbad überlesen oder vielmehr savourirt! Was es für ein Glück ist, dass Sie für Ungarn und überhaupt für den österreichischen Staat, die Menschheit und die Civilisation so freundliche Dispositionen hegen, und sich Jeder, den Sie verführen wollen, dabei so gut, ja besser befindet, wie vorher! O Gott, in einem Lande, wo die Leute so übernehmerisch sind, wie bei uns, wo der Natürlichste voller Quinten und Fachsen oder geradezu ein — pajkos betyár — ist, wo die Leute den Grund der Sachen immer wo anders suchen als er ist, wo sogar die Gescheidtesten saturirt von Advocatenkniffen und altem Weibergewäsche sind — o barmherziger Gott, in einem Lande, wo es einem oft, ob aller dieser Symptome zum Sterben schwül wird, Freund »Ede,« wie wohl thut einem dort eine Erscheinung wie Sie, der es in seinem Blut hat, dem es ein Bedürfniss ist, gefällig und liebenswürdig zu sein.

Ich zähle mich in moralischer Hinsicht (durch Schafställe. Häuser, kleine Capitalien etc. etc. unterstützt) nicht unter die Schwachen. Ich fühle, dass ich auf meinen eigenen Beinen stehen kann, mich durchaus nirgends anzulehnen brauche etc. etc.; oft habe ich aber dennoch so herbe und finstere Augenblicke. dass ich ganz kleinmüthig werde (was ich freilich keinem Menschen vertraue). In so einem Augenblick traf mich Ihr mit Dank erhaltener Brief! Ich sitze seit 8 Tagen hier buchstäblich erdrückt von »Tausenderlei« und das meiste »Grau in Grau«. Ich dachte von *hier aus*, man wolle mich abstreifen, es kam mir vor, als hätten meine Karten sehr albern gespielt etc., ich fühlte mich im »Morast« ersticken; ausgelacht von oben, ausgepfiffen von unten! Mein Selbstbewusstsein, wenn Sie wollen mein Stolz, fing an sich zu regen, und auch solche Gedanken tauchten in mir auf, »Alles von mir zu schleudern und mich wieder auf mein eigenes »freies Feld« zu stellen«.

Und siehe da, Ihr Brief hat mich ganz desarmirt, ich bin in einem Nu frommer und zuversichtlich geworden. Ich weiss zwar wohl, dass Sie mich zu hoch stellen. — es macht aber nichts, es

Digitized by Google

freut Einem doch! In dieser Hinsicht begreife ich sehr Gentz gloriosae Memoriae, der besonders junge Damen ohne Ceremonie und Rückhalt aufforderte, »ihm zu schmeicheln!«

Sie haben aber die rechte Methode, die Napoleon'sche nämlich: die Leute stets recht hoch zu stellen! — Was soll ein armer Teufel sodann thun! Ein bischen Eigenliebe und Eitelkeit hat doch ein Jeder. Man gibt sich alle Mühe sich in der Höhe zu erhalten, wenigstens so gut es geht auf derselben fort zu balanciren, auf die man gestellt wurde. Én is úgy fogok tenni, a mennyire tehetségemben van. Denn, aufrichtig gesagt, von Ihnen thäte es mir weh — wenn Sie in Ihrer Meinung über mich reveniren müssten. Alles, was Sie mir sagen, freut mich. Wenn der E. H. Stephan Ihrem Bild entspricht — so lebe ich noch recht gerne, denn dann wird aus Ungarn gewiss Etwas, was den edleren Menschen zusagt! — An meinem bischen Mitwirken soll es nicht fehlen. Auch fühle ich recht viel Vergnügen an dem, was Sie mir von Szalay mittheilen. Erfreut haben mich Ihre Zeilen sehr, aber auch sehr aufgerichtet! — Isten fizesse, én pedig le fogom szolgálni.

Nun muss ich Ihnen Einiges von hier etc. mittheilen und Sie aus Erkenntlichkeit wenigstens ein bischen amusiren! Ich war circa 3 Wochen an den Ufern des Plattensees! Der kleine Dampfer macht furore! Die Leute rufen »La Victoire.« Ich halte das Ganze noch für Strohfeuer. Ich war in Káloz, Palota, Láng, Dégh, Vásony etc., fand beinahe überall Miserabilität, sehr viel Eitelkeit, Eigendünkel, Hochmuth ... beinahe nirgends echten Stolz! Mit Lisi Batthyányi kam ich in Füred viel näher, weil ich die Excessenmacher ein Bischen geputzt und coercirt habe, die sie zu schlafen hinderten! Sie schienen keine besondere Rücksicht für die Frau des gewesenen *so sehr geliebten Obergespans* nehmen zu wollen! Das, glaube ich, machte ihre Augen auf! Es war recht komisch. — Vom Plattensee fuhr ich den Sio-Canal entlang in die Donau. — In Segszárd fand ich Bezerédy Pista ... ganz obsolet! Hier fragte ich den Judex: »Tehát ki lesz Personalis?« Er: »Most azt mondják, Zsedényi.« Ich dachte mir dabei, wenn es nur wahr wäre! aber warum sollte es nicht

Digitized by Google

sein? Ich hoffe noch immer »Ja«! Will denn der E. H. St . . .? und kann er denn wollen? Das wäre eine Passion! Man müsste aber alle die Hemmketten et Retorten über Bord werfen! Kazimir B... in diesen Augenblick hier, ist ganz traurig und blass, en attendant hat er eine liaison mit der Mme László geborne De Caux Mimi. Er will die Paar Monathe Freiheit, die er noch haben wird, geniessen. Brücke avancirt ungeheuer! Die Eisenbahn von Oedenb. bis Neustadt, wird am 16-ten l. M. eröffnet, dem 2-ten August ist bereits ein Train zur Probe hin und her gefahren.

Ich arbeite jetzt im vollen Ernst an den, was ich als Morastabzapfer etc. für den Landtag arbeiten soll. In 14 Tagen schicke ich Etwas bereits hinauf. Es geht aber gar nicht vom Fleck.

Isten áldja. Ich muss enden — es sind eine Menge Mensehen bei mir.

Bleiben Sie mein Freund, wie ich es der Ihrige aufrichtig bin!

St. Széchenyi.

A Monsieur Edouard Zsedényi, Conseiller aulique de sa M. A. le Roi de Hongrie etc. à Marienbad.

516.

Becknéhez.

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 7.

Um nach Freiwaldau — kleines Städtchen auf eine halbe Stunde von Graefenberg — zu gehen, braucht man von Pest den Weg nicht über Wien zu nehmen. Von Pressburg gehen Wägen zur Auswahl von allen Sorten nach Gänsersdorf in Oesterreich, wo der Train, der von Wien nach Olmütz geht, passirt, und wohin man sich demnach begeben muss, um sich dem Eisenbahn-Train anzuschliessen.

Es gehen jetzt, wenn ich mich nicht irre, zwei Trains des Tages, einer bei Tag, der andere bei Nacht, von Wien nach Hohenstadt. Dieser Ort ist mehrere Meilen über Olmütz hinaus, und derjenige, bis zu welchem man von Wien nach Graefenberg

Digitized by Google

auf der Eisenbahn gelangen kann. In Hohenstadt bekommt man Pferde und Wagen, und kann entweder über Wiesenberg oder über Hausdorf nach Freiwaldau. Ich würde rathen über Wiesenberg zu gehen, wo der Postmeister ein sehr gefälliger Mann ist und gerne und billig mit frischen Pferden und Wagen dient. — Was die Reise auf der Eisenbahn betrifft, würde ich rathen, mit dem Nacht-Train zu fahren, weil man auf diese Weise keine Nacht im Wirthshause zuzubringen braucht, — von Pressburg Nachmittag aufbricht, und den andern Tag zu Mittag, wohlbehalten in Freiwaldau anlangt.

Wagen mitzunehmen ist kostspielig und eher eine Last, als ein Agrément. Für Vorfälle irgend einer unangenehmen Art, nehme ich die Garantie und . . . auf mich, — nur muss man aufpassen, dass von der Bagage nichts verloren gehe, und man nicht etwa zurückbleibe.

Es ist das Beste, sich an die Conducteure, die in Uniform sind, zu halten, und sie zur Unterstützung aufzufordern.

Pest, den 7. August 1847.

Graf Stefan Széchenyi.

517.

A Duna gőzhajózási társaság igazgatóságához.

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 10.

Löbliche Administration!

In Folge Ihrer gütigen Zusage mittelst Ihres verehrten Schreibens an die Theiss-Regulirungs-Gesellschaft, im vergangenen Frühjahre ddto 5. Mai 1847 und in Folge meiner gestern stattgehabten mündlichen Besprechung mit dem Herrn Major und Betriebsdirector von Kudriafsky, habe ich heute in Betreff der heurigen Beschiffung der oberen Theiss mittelst Dampfboot eine Berathung gehalten, woraus das Resultat ergangen ist, dass es am zweckmässigsten wäre, wenn Sie die Güte hätten, für die ersten Tage nächsten Septembers, wo auch die Eröffnung der Eisenbahn bis Szolnok bereits stattgefunden haben wird, behufs

Digitized by Google

des obigen Zweckes zu meiner Disposition nach Tokaj zu beordern.

Ich würde dann mit demselben anfangs September eine Probefahrt, wo möglich nach Sáros-Patak, unternehmen, um Seine kaiserliche Hoheit den Erzherzog Stephan von dort nach Tokaj herabzuführen, sodann aber jedenfalls versuchen, die Theiss bis Ujlak zu beschiffen. In der sicheren Voraussetzung, dass dieser Vorschlag, in Gemässheit Ihrer eingangs berührten schriftlichen Aeusserung und in Betracht des eigenen Interesses der Donau-Dampfschiffahrt-Gesellschaft, Ihnen ganz genehm sein wird, fordere ich unter Einem die betreffenden Behörden zu dem Behufe auf, damit die auf der bezeichneten Flussstrecke etwa vorhandenen Schiffahrts-Hindernisse noch vor der beabsichtigten Probereise thunlichst weggeräumt werden sollen.

Einer gütigen Erwiederung entgegen sehend, habe ich die Ehre mit der vorzüglichsten Hochachtung zu verbleiben

Ihr gehorsamster Diener.

Pest, den 10. August 1847.

518.

Báró Vay Miklóshoz.

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 17.

Tisztelt Barátom!

Itt küldöm a Záborszky-féle »Mártalékot« köszönöttel, azon igen igen szép kéréssel vissza: Istenért ne akadályozzon s ne törüljön abban a Censor semmit, mi személyemet illeti. Je gröber, je unwürdiger, desto besser für mich ... Denn in der Welt geschieht das meiste durch Reaction ... und somit ist es für mich ein wahres politisches Terno, wenn Individuen, wie Zab. Alajos mich recht herunter machen. Es ist mir lieber, als Lob.

Legvalódibb tisztelettel

Sz.

Digitized by Google

519.

Kudziavszky őrnagyhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 18.

Hochwohlgeborner Herr Oberstwachtmeister!

Da ich auf mein Schreiben an die Administration der Donau-Dampfschiffahrt-Gesellschaft vom 10. l. M., worin ich unserer früheren Verabredung zu Folge um die Gefälligkeit ersuchte, ein Dampfboot zu meiner Disposition die ersten Tage nächsten Septembers nach Szolnok, Tokaj zu stellen, noch keiner Antwort erhielt und auch hier von diessfälligen Anordnungen noch Nichts bekannt zu sein scheint, so fange ich an zu befürchten, dass entweder mein Brief nicht a tempo an seinen Bestimmungsort gelangt ist, oder dass, im Falle einer etwa sich verspätenden Entschliessung, die Zeit am Ende zu kurz werden dürfte.

Sie werden mich demnach sehr verbinden, wenn Sie die Güte haben wollten, mich hierüber mit ein Paar Privatzeilen aus der Ungewissheit zu ziehen, damit ich meine Vorkehrungen bei Zeiten darnach treffen könne; der ich auch indessen hochachtungsvoll verbleibe

Ihr bereitwilligster Diener
Graf Stefan Széchenyi.

P. S. Ganz unter uns: soeben erhielt ich ein Schreiben vom Erzherzog Stephan, in welchem Höchstderselbe mir andeutet, dass er die Angelegenheit der hiesigen Donau-Débarcadère bei seiner Ankunft allhier in meine Hände legen wolle. — Mieux tard que jamais!

[1]) A Dunagőzhajózási igazgatóság tagja.

Digitized by Google

520.

Gróf Teleky Lászlóhoz.

Pest, 1847. augusztus 18.

Kedves Barátom!

Mi a tatár, hol vagy és mikép vagy? Sokan azt mondják, epés — többen azonban, hogy drámát írsz! Kérlek, tudass velem egy szót, mert ha ugyan mégis beteg volnál és egy kis spleen is keveredett volna kedélyed közé, felkeresnélek. Én is úgy vagyok! Képemen, kivált emberek előtt, vidorság, sőt mosoly, belsőmben azonban sárgaság vagy inkább hamuszinű sötétség!

Egyébiránt írva van, hogy te engem egy párviadalban ki fogsz pisztolyozni ez árnyékvilágból, és azért szükséges — így hozza a fatum magával — hogy gondodat viseljem!

Vagy öt nappal ez előtt egy igen jó barátodtúl!!? aggódva azt tudakolám: »wo ist denn L. Teleky?« (németűl persze, mert mi magyarok magyarnak rendszerint németűl locsogunk). Mi volt a felelet? »Ich weiss nicht, ich glaube, er ist krank und liegt in Szirák.«

»Les absents ont toujours tort,« ezt gondolám magamban, s hogy az emberek rendszerint csak annyiban szeretik etc. egymást, mint a mennyiben hasznosíthatják. Amen! Én másképérzek, de illyesekkel »parádét« űzni nem szeretek.

Pest rettenetesen meleg. Én minden nap úszok. Batthyányi Kázmér — pour la bonne bouche — Lászlónét szeretgeti, pedig legnagyobb Öffentlichkeittal. Tegnap karján vezette a váczi-utcza hosszában! — Ez ellen számosan kikelnek etc., kivált a vén szüzek és a fiatal, szerető nélküli hölgyek. Balaton-Füreden furórét csinál a kis gőzös. De félek, megbukik . . . mert nem igen győzik az illetők szusszal! Zarka ki van nevezve személynökül; a kis kanász 6000 pengővel seponálva.[1]) Tegnap Fóthon voltam Károlyi Istvánnál, nem javúl! Wenkheim Béla tegnap ment itt keresztül Ischlbe, hol Wenkheim Victor felesége nagyon gyengén van!

[1]) Szerencsy István personalis.

Digitized by Google

Teleky Domokos neje megbabázott. Nem tudtam, mit jelent a sok szalma házatok előtt. Jaj, azt gondolám, tán barátom Lászlónak van baja. Záborszky Alajos egy mérges könyvet ír ellenem.[1] Batthyányi Lajos Orczy Lajoshoz ment látogatásúl!!! Én szeptember első napjaiban a Tiszavölgyet!? menek átutazni etc. etc.

God bless you dear Sir.

Pest, 1847. augusztus 18.

Isten tartson
Széchenyi István.

521.

Gróf Apponyi Györgyhöz.

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 20.

Mein edler Freund!

Hier beigebogen habe ich die Ehre, dir zu übermachen sub A mein officiöses Schreiben,[2] als den ung. Hofkanzler, in meiner Eigenschoft als közlekedési elnök; sub B ein unterthänigstes Gutachten, das sich auf zwei der bereits früher mitgetheilten Memoires, sub ·/. et ·//. und zwei Projecte für eine königl. Proposition sub ·/// et ·////. und das in möglichster Kürze den Weg bezeichnet, welchen ich für den Landtag einschlagen will, um den höchsten Intentionen thunlichst nachzukommen und deine Lage zu stärken, was nur so geschehen kann, wenn ich mein bischen Pondus mit dem grössten Vortheil in die Wagschale zu werfen im Stande gesetzt bin.

---

[1]) A Pesti Hirlap elleni gyanusítások és haladás. Irta Záborszky Alajos. Pesten. Metsző gúnnyal írt dolgozat, melyben leginkább ostorozza Széchenyinek azon törekvését, hogy a nemzeti haladás körét s határát csak ő tűzheti ki. ő lehet a vezér stb. A munka év nélkül jelent meg, előszava azonban 1841. június 1. keletet viseli. Ezen munkát gondoljuk annak, melyet Széchenyi említ, minthogy Záborszkynak más ide vágó művét nem ismerjük, s mert oly eszmék fordulnak elő benne az oppositió haladása szempontjából, melyek 1846-ban kezdettek napirendre jönni.

[2]) Az itt említett hivatalos levelet lásd a következő szám alatt, a többi nem jutott kezeink közé, minthogy azok gróf Apponyi György birtokában levén, megszereznünk nem sikerült.

Digitized by Google

Sey so gut, Dir die gehörige Zeit zu nehmen, mein unterthänigstes Gutachten sub B mit Aufmerksamkeit durch zu lesen.

Ich kann, wenn ich auch wollte, keinen andern Weg gehen, denn ich fühle, dass ich mit einem Fiasko auftreten und meine ganze Commission in Vorhinein compromittiren würde. Technische Individuen habe ich zwei: Kecskés und A. Clark, der Erste hat bereits 3-mal soviel auf den Schultern, als er ertragen kann, und muss, nachdem er jetzt ein par Tage hier ist, wieder in die Theiss-Gegend. A. Clark ist auch unendlich beschäftigt und muss erst lernen, sich in unseren Geleisen zu bewegen. Von politischen Capacitäten habe ich à peu près niemanden. So gut es gehet, müsste *ich* demnach Alles machen! Ich bin aber rechts und links dermassen in Anspruch genommen, dass *ich* recht Acht geben muss, in keine Nerven-Fieber zu verfallen.

So wie ich denke, werde *ich* das Praesidium der zusammen zu setzenden gemischten Commission auf dem Landtag haben. Ob ich treffen werde, weiss ich selber nicht. In der Theissangelegenheit ist's geglückt ... Enfin, es ist eine saure Provinz, ich bin aber bereit es zu versuchen ... Ich werde trachten, mit Allem ausgerüstet, her zu kommen und zur Unterstützung mir z. B. Ferry Zichy, Emil Dessewffy etc. etc. ausbitten. Ohne Gallerien und störende Öffentlichkeit wird sich viel machen lassen — viel mehr auf jedem Fall, als wenn alles das in Crudo etabliert werden würde, was ich bereits sammelte und noch zu sammeln hoffe und was angenommen zu werden — entweder in nur verführerische Toilette gekleidet werden müsse — a mirűl szó sem lehet — oder wir müssen es in Pressburg durch privat Capacitation und Maceration beizubringen suchen. Was die Projecte zu der k. Proposition anbelangt, so schicke ich hiemit zur gefälligen Einsicht und etwaiger Wahl, deren zwei, sammt Übersetzung. Das sub ·///. bewegt sich mehr in den alten Geleisen, das sub ·////. würde mehr Enthusiasmus und Gewissheit erzeugen.

Ob man das Marginale, welches mit rother Dinte eingefangen ist, und von meiner Person handelt, annehmen will oder icht, ist mir als St. Széchenyi ganz gleichgültig.

Wenn aber ein Mann wie ich, um der Regierung zu dienen

Digitized by Google

sich aussetzt, in den Augen von sehr Vielen für einen Apostaten, für einen Renegaten zu gelten; dann, glaube ich, ist es im Interesse der Regierung, wenn Sie nämlich diesen Mann nicht verkleinern oder gar todtschlagen, sondern aufs Beste utilisiren will, dass sie sich für so heroische Handlung gleichfalls unumwunden anerkennend und dankend ausspreche. Egyébiránt biz ezt sem bánom.

In Hinsicht der von mir zu praesidirenden und zu leitenden Commission müssen wir beide früher überein kommen, — *hogy tulajdonkép mit akarunk*. Das Wie, und auch auf welche Art dieser Zweck zu ereichen sei — muss man mir überlassen, der ich mich nach den Umständen zu richten haben werde. Es ist möglich z. B., dass sich die Sachen so gestalten werden, dass es von meiner Seite schade wäre irgend eine Initiative zu ergreifen, aber es viel besser ist, die Leute reden und faseln zu lassen ... und sodann verabredetermassen zu entscheiden. Es ist andererseits möglich, dass die Betreffenden von mir und meiner Commission den à qui verlangen werden és azért ez esetre is elkészülve kell lenni.

Der einzige kleine Unterschied, wenn einer existirt, der zwischen den Weg, NB. zu dem einem und demselben Zweck, den mich die Regierung zu gehen heisst, und den ich zu gehen gedenke, ist der, wenn ich die Sache gut auffasse, dass die Regierung durch das Product meiner Commission, eine für Sie vortheilhafte Demonstration, gleich beim Anfange des Landtags machen und dasselbe somit en train setzen will; ich hingegen, weil ich diess für durchaus unmöglich halte, ja das Gegentheil befürchte, mich in Reserve aber gut verschanzt und mit hinlänglichen Pulver versehen zu halten wünsche.

Das Gutachten sub B ist ein miserables Zeug, so wie das Ganze, was ich Dir bei dieser Gelegenheit unterbreitete, von keinem grossen Werth ist. De hiába, öregszik a legény, — igen is sok és sokféle a dolga, egy kissé el is vesztette a kedvet és nem tud oly szaporán, könnyen, röviden és mégis kimerítőleg munkálni, mint például Apponyi György.

Verwende was du kannst ... das übrige streiche. Wenn

Digitized by Google

ich mich nicht ganz genau in den Sphaeren bewegen kann, in die man mich vielleicht zu pferchen gewünscht hätte, das musst du mir, mein edler Freund, schon vergeben. De egy kissé önfejű és öreg ember vagyok — és aztán úgy tapasztalom, hogy csak akkor fejthetek ki némi erőt és ügyességet, ha nem érzem hámban magamat. Ich hoffe von dir, in Hinsicht meiner Ubication, miszerint a Tiszát bejárhassam és Fiuméba is mehessek, baldigst einen gütigen Wink.

Wegen der Million erwarte ich den Index. Von meiner Seite ist alles bereit.

God bless you dear Sir.

Pest, den 20-ten August 1847.

Széchenyi István.

522.

Gróf Apponyi Györgyhöz.

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 20.

Nagyméltóságú gróf,
Magyar kir. udv. főcancellár úr!

Nagyméltóságodnak f. évi szent Jakab hó 21-én 606/pp. szám alatt kelt és folyó hó 3-án kezeimhez érkezett nagybecsü hivatalos felszólítása következtében, a közelgő országgyűlés eleibe terjesztendő országos közlekedési tárgyat s erre vonatkozó terveket illetőleg, ezennel előlegesen abbeli egyéni véleményemet van szerencsém előterjeszteni: hogy miután a vezérletem alatti bizottmánynak az idő aránylagos rövid volta s elégséges segédszerek hiánya miatt, minden részben bevégzett oly tökéletes tervezeti munkát, melyhez a számtalan egybevágó és figyelembe szükségkép veendő külön érdekek és nehézségek közt, legkisebb méltó gáncs se férhessen, legjobb akarat mellett is elkészítnie lehetetlen, egyébbféle tervdolgozattal pedig, mint ollyassal, a bizton haladni akaró kormánynak országgyűlésen kezdeményezőleg fellépnie nem tanácsos, sőt az ország külön hatóságaitúl egybefolyandó ez ügybeni utasításokat is a szándéklott közlekedési rendszer terv végmegállapítása előtt ismerhetni, igen kivánatos volna. Ezeknél

Digitized by Google

fogva legczélszerűbnek tartanám, hogy e tárgyat illetőleg a közelgő országgyűlésre a kormány részéről csak általános indítványozás történnék a kegy. kir. előadások sorában, az ügy nagy fontosságának s ő felsége ebbeli atyai szándékának kiemelésével, egyszersmind pedig az országos Rendeknek a végetti fölszólításával, hogy keblükből kinevezendő küldöttség által magukat bizottmányommal érintkezésbe tegyék.

Mire nézve még azt vagyok bátor kijelenteni, hogy valamint egyrészről a fenforgó ügynek hazánk felvirágzására nézvesti nagy jelentőségét, másrészről pedig felséges királyunk legkegyelmesb urunknak, az országos közlekedési bizottmány elnökéül lett s hálás érzettel fogadott kineveztetésem által, csekély személyem iránt tanusított legmagasb kegyét s bizodalmát legteljesebb mértékben tudom méltatni; úgy kitelhetőleg s a mennyire a meglevő segédszerek és fenforgó körülmények csak engedik, ügyekszem folyvást azon, hogy a vezérletem alatti bizottmány, a közelgő országgyűlésre egy kielégítő rendszeres terv végmegállapíthatására s e tekintetben felmerülhető minden kérdésekre nézve, oly adatokkal s előkészületekkel legyen ellátva: melyek az ő felsége atyai szándékának szintúgy, mint a nemzet közóhajtásának megfelelő, mentűl előbbi tényleges végeredmény és biztos siker eszközölhetését lehetőleg elősegítsék.

Egyébiránt magam ajánlása mellett megkülönböztetett tisztelettel maradok Nagyméltóságod alázatos szolgája

Pest, augusztus 20. 1847. Gr. Széchenyi István.

523.

Gróf Grüne Károlyhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 29.

Hochgeborener Graf!

Gegenüber von Seiner kaiserlichen Hoheit dem Erzherzog Stephan, — dem ich meine besten Dienste so gerne zu weihen wünsche — möchte ich keinen Fehler begehen.

[1]) István főherczeg nádornak személyéhez beosztott hadsegéde, később főlovászmestere ő fölségének, cs. kir. kamarás. val. bels. titk. tanácsos.

Digitized by Google

Ich hätte manches Wichtige vorzutragen. Was soll ich thun? Um eine Audienz bitten, oder warten bis man mit mir befiehlt? Beim seligen Erzherzog wusste ich, was ich zu thun hatte, nämlich: Nie warten, sondern direkte erscheinen, wenn Etwas auf meinem Herzen lag. Den hohen Willen des Erzherzogs Stephan muss ich erst kennen lernen. Ausser morgen 10 Uhr Morgens in der Audienz, die die Statthalterei haben wird, wo ich auch mithinke, werde ich keine Gelegenheit haben, mich Seiner kaiserlichen Hoheit zu Füssen zu legen.

Bestimmen Euer Excellenz gefälligst, und sagen Sie mir was ich thun soll.

Bitte ohne alle Umschweife, denn ich bin gar nicht übelnehmerischer Natur, weiss gar zu gut, was der kleinste Anstand hier zu Lande für ein Aufsehen erregt, und brauche eigentlich gar nichts, wenn man mich nicht braucht.

Mit aufrichtigster Hochachtung Euer Excellenz bereitwilligster Freund und Diener

Graf Stephan Széchenyi.

524.

A cs. kir. szab. Duna gőzhajótársaság igazgatóságához.

(e. f.) Pest, 1847. augusztus 30.

Löbliche Administration!

Durch Seine Excellenz den Landes-Obercommissair Freiherrn von Vay, der Seine k. k. Hoheit, den durchlauchtigsten Herrn Erzherzog Stephan k. Statthalter von Ungarn, auf der bevorstehenden Rundreise Höchstdieselben im Lande begleiten wird, bin ich mittelst ämtlicher Zuschrift von gestern [1]) angegangen worden, bei einer löblichen Administration auszuwirken,

[1]) Báró Vay Miklós aug. 29-én kelt levelében felszólítja a grófot, mint a közlekedési bizottság elnökét, hogy szóval tett igéretét beváltva, járjon közbe a Duna gőzhajótársaságnál, hogy István főherczeg nádor és kisérete részére egy minden perczben igénybe vehető gőzös Baján szept. 17-én készen álljon.

Digitized by Google

dass am 17-ten September früh morgens in Baja ein Dampfboot, womit Seine k. k. Hoheit sammt Suite mit 6 Wagen von Baja bis Mohács hinabzufahren wünschte, später aber, nämlich vom 5-ten October, in Wien wieder ein Dampfboot, um Höchstdieselbe mit 2 Wagen von dort nach Pressburg, von da denselben Tag bis Raab und den folgenden Tag bis Komorn hinab zu führen, zu höchst Ihre Disposition gefälligst gestellt werde, und an den obbezeichneten Orten warten möchte.

Ich ersuche demnach eine löbl. Administration, diesem höchsten Wunsche, wenn möglich, nachkommen und hindurch die ohnehin sehr beschwerliche Rundreise Seiner k. k. Hoheit dem Durchlauchtigsten Herrn Erzherzog, von Ihrer Seite möglichst erleuchtern, jedenfalls aber Ihren baldmöglichsten Bescheid, wegen Kürze der Zeit directe an Seine Exc. den Herrn Baron von Vay gefälligst übersenden zu wollen, nachdem ich mich morgens von hier in die Theissgegend entfernen werde und über meinen Aufenthalt im Voraus gar nichts bestimmen kann.

Die festgesetzte Route Sr. k. k. Hoheit und Sr. Exc. des Herrn Baron von Vay ist aus der Beilage ·/. zu ersehen.

Ich ergreife auch diese Gelegenheit mich Ihrem Wohlwollen zu empfehlen und verbleibe mit Besonderer Hochachtung Ihr ergebenster Diener.

Pesth den 30-ten August 1847.

525.

Tasner Antalhoz.

Sárospatak, 1847. szeptember 5.

Barátom, a Pannonia szerencsésen csak ide is eljött és mi rajta. Meglehetősen vagyunk mindnyájan, t. i. azon kevesek, kik most a Pannoniát használjuk.

A víz oly állapotban van, hogy alkalmasint legalább Náményig felmegyünk.

Kérem, eszközölje, tán Croker által, hogy ezen két röpirat: Rev. Sydney Smithtől: O'Conell etc. és The american debt ... melyet nem találunk, nekem mielőtt megküldessék ismét — egy-

Digitized by Google

úttal ha lehet, mind az, mit Rev. S. Smith valaha írt, mert az csak mind gyakorlati és jó lehet. Amde arra kell vigyázni, hogy sebesen jőjjön és valahol meg ne akadjon; legjobb volna, ha térképekként, Clark Ádámhoz utasítva, a hídlánczokkal küldetnének ki.

Tirneynek azt mondja, hogy szept. 20-ika körül ismét Pesten szándékozom lenni, köszöntse, ápolja nevemben etc.

És most, ha időm van, igen sokat töröm fejemet azon pénzforrás körül, melyből meríthetne az ország. Wie wäre ein Incometax? Én azt hiszem: Magyarország tiszta jövedelme felrúg 80 millió pengőre évenként. 40 milliót, mint polgárit és jobbágyit kihagyom, marad 40 millió. Eszterházy család maga bevesz 3 milliót. És ebből fizetnénk aztán 5, 6—10 perczentet évenkint??

Erre nézve jó volna, ha Ön kikeresné a kosarakból vagy a hol van (!?) Peelnek e tekintetbeni billjét s ha par hasard (?) ezt sem leljük ... hozatná meg szinte és Taliánnal közölje nevemben.

Glatz már bevégezte-e a stirjavölgyi röpiratom fordítását? Kérem, nógassa egy kissé, úgy, hogy minden esetre kész legyen szept. 20-ig,[1]) mert aztán át akarom nézni azon nehány nap közt, mikor Pesten átrándulok Fiuméba.

Azon almáriumok készen lesznek-e, melyeket Clark Önnél Pozsony számára készített?

Isten áldja! Leveleimet e hó 16-ig, mikor Debreczenből elmegyek, csak ezen utolsó helyre irányozza.

God bless you! Széchenyi István.

Apropos: nekem egy angol kék (gyarto) writing Desk-om van, melyet mindig magammal szoktam vinni; Ön igen jól ismeri és melyet most (igen nagy alkalmatlanságomra) nem nyithatok fel, mert Auernek adtam a kulcsot, hogy pakolná be. Azt ő tette és nekem adta a kulcsot, én pedig valami szembetünő helyre tettem, de Pesten hagytam. A kulcs Brahma-féle és nem nagyobb, mint ez: . Ha belé akad, küldesse a levelekkel Debreczenbe.

[1]) A Széchenyi által említett röpirat sem magyarúl, sem fordításban németűl meg nem jelent.

Digitized by Google

526.

Tasner Antalhoz.

Debreczen, 1847. szeptember 16.

Barátom, tegnap estve érkeztem ide meglehetős erőben.

Kérem, tétessen ilyfélét az újságokba, vagy csak a Jelenkor-ba. [1])

Gróf Széchenyi István minden akadály nélkül felment Pannonia gőzössel Sáros-Patakig. Onnan lehozta Tokajig főherczeg Istvánt. Tokajból legkisebb akadály nélkül felment Náményig. Itt egy óráig maradt és Tisza-Ujlaknak véve útját, elérkezett Csetfalváig (2500 öl parie) Tisza-Ujlaktól; ott azonban kemény porondra vergődött a hajó, részint mert az illetők nem tudták az utat, részint mert malmok voltak a keskeny útban. A poroszi gáton csak nehány perczig volt a hajó, de a kormányrúd karikája meghasadt, s így ezúttal visszatért a hajó Náményba és épen ezen eset végett ezúttal nem próbálta meg a Szamost.

Minden adatokból az világlik ki, hogy a Tiszát Váriig és szinte a Szamost Szathmárig minden időben gőzössel legalább is oly biztosan járni, mint a Dunát Gönyőtől Bécsig; sőt a Tiszát Náményig (146 mrtfld, Szalankeméntűl Nb. minden görbületivel) még biztosabban. Vannak sok tuskók ugyan, de ezeket igen ismerik, úgy hogy könnyen kikerülhetők. Egyébiránt lesz vagy legyen gond kivonatásokra. Pannonia visszatért tüstént, helyt foglalandó Szolnok és Szeged között. Debreczen gőzös váratik és Szolnok és Tokaj közt járand. És így egy-egy lépéssel ismét elő.

Egy tiszaháti buzgó vízrendező.

Ezentúl, kérem, ne küldjön többé se levelet, se ujságot Pestről, hova 20., 21-ik körül remélek érkezhetni.

---

[1]) Széchenyinek tiszai útjára vonatkozó s alább következő sorai, néhány styláris javítást kivéve, egész terjedelmében, minden hozzáadás nélkül megjelent a »Jelenkor« 1847-ik évi szept. 19-iki számában »*Egy tiszaháti buzgó vízrendező*« aláirással. A jelen levél constatálja, hogy a czikk szerzője maga Széchenyi István volt.

Digitized by Google

A hivatalos levele majd hogy ki nem vett a vágásból. Jó, hogy megvan levele, melyben à peu près azt írja: »gehe in die Pläne Kübecks ein, und ich schaffe das Geld.« Minek Károlyi és Kovács? Hiszen ha 100,000 ad a só minden évben . . . Bécsben Apponyi végezhet legkönnyebben etc.

Még nem tudom, mit fogok tenni, *de ily gyenge segítség mellett,* ha ez nem lesz máskép, jobb ismét saját lábaimra állnom.

Ide mellékelve küldöm a kivánt aláirást. Was für ein confuser Kerl dieser Kovács, Décsy et Co. Hiszen a levelet még Pesten kellett volna aláírnom. Mily szerencse, hogy On, derék jobb kezem, meg nem felejtkezett róla.

Apropos: Talián szabadsággal megy, *most* a Diéta küszöbén? Erre ki adott neki szabadságot? *Én nem*, pedig tán nekem is volna szólásom belé. Nekem fáj, hogy itt negativával kell eléállanom, mert végkép az egész commissio személyemből fog állani.

Kérem, mondja meg ezt — ha még ideje van — jó móddal, egyenesen nevemben Taliánnak, mert máskép kénytelen leszek, őt expungálni és helyette mást kérni.

Vagy a commissióm nem én alattam áll?

Bizony, bizony mondom, hogy látszik, feneketlen sárba süllyedtem.

Bravó Árva et Lietava (?) de még nincs kezünkben.

A hidat 1849-ik év őszén tán csak mégis megnyithatjuk, erre még mindig van remény. Ezt írja Ön! Korschamer (gehorsamer) Diener. Ezen én inkább búsulok, mint örülnék. Mi a tatár? 1849-i június, ez legutolsó terminus, melyet én adhatok. Egyébiránt, bizony nem bánom. Igen ki vagyok már fáradva és kezdem unni az életet.

Isten áldja! Hát Kiss mit művel?

Széchenyi István.

Kérem pecsételje be az ide mellékelt levelet és küldje postára.

Digitized by Google

527.

Tasner Antalhoz.

Debreczen, 1847. szeptember 17.

11 órakor.

Dear Sir.

Most veszem Ön levelét, melyben U.[1]) Móricz halálát közli. Glücklicher Kerl! Most jó volna a házat megvenni.

Schweigen Sie, und beobachten Sie. Heinrich bácsi darf man nicht in die Confidenz setzen, denn er ist ein altes Weib. Wenn Schulden da wären etc., erkundigen Sie sich, aber glimpflich, ob kein Testament etc.

Isten áldja! Széchenyi.

Én e pillanatban megyek Ladány felé, hova holnap délre érkezem. Ha kedvem szerint mennek a dolgok: 18-án oda, 19-én ott, 20-án Szolnok, 21-én Pesth.

God bless you.

528.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. október 26.[2])

Barátom, ámbár egy Imrédy (öcscse az ellenzék kijelöltjének) tegnapelőtt a nekem adott fáklyazenénél Óvárott fütyölt, tegnap pedig maga a kijelölt Imrédy, solo solissimo, a gyűlésben ellenem szóllott; azért mégis mosonyi (mosson! waschen Sie) követ vagyok.

Itt szörnyű ellene némi körökben a recriminatio, kis Károlyine, ki 14 napra Györgygyel Pestre megy, ma már azt írta

Aber Stefferl, Sie Ablegat von Wieselburg, und so!!!

[1]) Ullmann.

[2]) E levél keltezésében a hó és nap kiírva nincsen, de 1847/8-ik évi eredeti naplójának 76-ik lapján okt. 24-ről írja: »In Altenburg . . . Fackelmusik. Ein Imrédy pfeift«. S minthogy ezen levelében a napot a »tegnapelőttel« jelzi, levelét okt. 26-án kellett írnia.

Digitized by Google

Már most tűrni kell és nem elcsüggedni, ki végre nevet, az nevet legjobban.

Holnap Bécsbe megyek.

Nagyon szeretném, ha nem sokára megküldhetné és pedig Bécsbe a kerti pénzből fenmaradó 8000-et, mert 200 Abelsbergé. 1000-et pedig Ön vesz számadás alá. Meddig maradok Bécsben, még nem tudom, de jó eleve megirom.

Isten áldja. Széchenyi István.

529.

Tasner Antalhoz.

Bécs, 1847. október 31.

Ma van 9 napja, kegyetlen barátom és Pestről egy szót sem ír, sem On, sem a csúnya Kiss, sem a bókoló Bérczy, pedig nagyon szeretném tudni, mit mível ott nőm, családom, a híd, az ellenzék etc. etc.

Egésségem meglehetős, de igen nagy felingerültségben vagyok: ich habe noch keine bestimmte ruhige Assiette.

Hogy Kovács meg nem választatik, mód nélkűl sajnálom. Kérem olvassa az ide mellékelt, hozzá szóló levelet és küldje el.

Itt — úgy látszik — sokan nem igen kedvelik követi felléptemet; és mint előre sejtem és látható . . .

Ich werde es keinem Theil gut machen können. Azonban ezt nem bánom, csak *haszna* legyen működésemnek.

Én alkalmasint november 3., 4-én ismét Pozsonyba megyek; ott fészkemet a télre, mennyire csak megy és lehet, elrendelendő.

Isten áldja! Köszöntse Clarkot. Er soll nur fortarbeiten, sich nicht setzen, eben mit Musse und Sie können Ihm helfen.

Széchenyi.

Hát, hogy mén az ötös? (Ötös Múzsája W. N. bácsi, Podhorszky és a két Franczia.)

A Balaton sem hágy alunni reggeli 3-tól kezdve. Barátom, iparkodjatok e tekintetben; köszöntse Heinrichot, Masjont, Havast.

Überhaupt grüssen Sie alle 14 Tage alle meine Bekannte auf das Freundschaftlichste.

Digitized by Google

530.

Tasner Antalhoz.

Bécs. 1847. november 1.

Réparation d'Honneur! Tegnap vettem Pestről egy jó nagy csomót október 28-diki soraival. — Ezentúl mindent Pozsonyba méltóztassék küldeni. — Báró Eötvösnek eleve írtam (t. i. akkor, mikor Önnek) nehány köszönő sort, most mélyen kell ezekről hallgatni.

Követségem mikép fog *kiütni?* még nem tudom. Nagyon félek. Nem magamért, de az ügyet tekintve. Bónis meg Sz.iványi[1]) Károly **csak** használhatnak. Ezek, nem hiszem, hogy kivegyenek a sodorbúl. Köszönettel veszem jó tanácsait. Azon leendek, hogy véremet semmi fel ne zaklassa. Csak egészségem meg ne bomoljék. Pedig félek. Velőm mindig forr. Annyi a dolgom, hogy nem tudom, merre forduljak, — s aztán senkim sincs.

Most itt a soproni vasút fekszik mellemen, jól van építve, de nem győzzük szuszszal. Nagyban az, mi Balaton kicsiben.

Kérem eszközölje, hogy Kiss felvegye a feleségem gyermekeit illető nyugpénzeket. S hozza fel, vagy Ön vegye át.

Igen fogom szeretni, ha kertünk meg lesz fizetve, azonban »kettétörésig« nem kell zaklatni az illetőket.

Tegnap gróf Győryvel találkoztam. »Eladnám-e kis saroktelkemet a két erkélyes ház mögött?« — Ezt tudakolá. — Igen, 40,000-ért, volt a válasz. Ő erre: »meg fogom gondolni, és ha majd elhatároztam magamat (!?) Tasnerrel tegyem magamat összeköttetésbe?« Önt erről preveniálni akartam. Alkalmasint nem lesz belőle semmi. Hagyjam? Ha azonban mégis lenne valami, kérem, úgy rendelje Ön el a dolgot, hogy a fizetéseket báró Sinánál, Bécsben tegye a gróf; ezen feltételen azonban hajótörést ne szenvedjen a dolog.

Isten áldja! Kérem tartsa szemben a Balatont.

Széchenyi Istv.

---

[1]) Szentiványi.

Digitized by Google

531.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. november 6.

Barátom, két levelét itt találtam. Remélem, jobban van és nemsokára egészen kiheveri magát. Én nem vagyok jól . . . s oly igen elhagyatva érzem magamat! Ma 3 előtt jöttem, s most 9 óra s azt hiszi, Kiss felkeresett volna, vagy megtalálható lett vala? dehogy. Ilyes nagyon búsít, mert vagy demoralisatióra mutat, vagy híg velőre.

A szépítő-commissio és város! Ejh, beh kutya! Diese Frechheit, majd meglássuk, mit művel István herczeg.

Holnap, holnapután .... el fogom dönteni. Auer szörnyű mód kipattant Bérczy ellen — so ein grosser Herr ist mir noch nicht vorgekommen.

Kovácstól egy igen kellemes levelet kaptam. — Köszöntse legszívesebben nevemben! Gróf Győry 40,000-je végett ne szóljon senkinek. Nem hiszem, hogy ezen Cacadubio magát elhatározza. Es ist gleichgiltig.

Isten tartsa! Ha jobban lesz, tekintsen egy kissé Podhorszky számadásaiba, meghagyásom következtében .... de csak jó móddal.

Feleségem azt írja, dass er sehr grossartig anfängt etc., porcelaine etc. etc. etc.

Ön tudja, hogy P. nőmnek semmit sem tehet kedvére, tehát én még nem hiszek, de másrészről több embereim, kivált Lunkányi, igen hajlandók pénzemmel Csáky szalmájaként bánni.

Ön tudja legjobban, fukar vagyok-e? de hiába! sok, felette sok a teher rajtam, és ekkép, ha bukni nem akarok, nagyon óvatosan kell bánnom a pénzzel, s ha e tekintetben valaki segít, igen hálás vagyok. Tartsa ezt figyelembe . . . s közölje Podhorszky és Bélával . . . de csak csinján, szőrmentiben.

Clark mikép van? Megérkeztek-e a szükséges láncz és vasdarabok? Többi közt: küldené meg azt, mit a commissio Tretter

Digitized by Google

aláirásával a pesti feltöltésekről írt s mit én rá válaszoltam; e két darab Clark kezében van.

God bless you.

Igen le vagyok hangolva! Jobbadán elhagyott a bel donza Juventu.

Széchenyi.

532.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. november 8.

Barátom, remélem egészsége javul; én is, hála az ég, egy kissé jobban volnék.

Ide kapcsolok egy levelet Percivaltól. Sonderbarer Kerl. Igazi R. A. Rá etc.

Indessen geben Sie ihm 10 L. gegen Schuldschein, sagen Sie ihm, dass ich das nicht so verstanden habe, *sein* Bankier sein zu wollen; dass ich kein Geld mache und 1000 Lasten auf dem Buckel habe. Er jetzt eine Ausnahme bildet, sich auf mich gar nicht verlassen soll etc. etc.

Ő mint nyelvmester nem ér semmit, angol farmerre pedig nincs szükségem.

István főherczeghez ma megyek a hídi munkák miatt. Wir werden sehen, ob er Energie hat. Wenn jetzt schon nicht, dann »male.« De azért meg nem akadunk. Werden schon Mittel finden.

Még egy más levelet is rekesztek ide. Közölje Festetich Dénessel és tegye el.

Isten áldja! Geben Sie sich Ruhe, nehmen Sie nicht zu viel Medicin und seien Sie meiner aufrichtigsten Achtung und Sympathie versichert.

Széchenyi István.

9-dikén.

Tegnap a főherczegnél voltam. Lassen sie *mich* und *meine* Brücke stecken, dann lasse auch ich alles sitzen etc.! Igy szóltam hozzá és feltettem valamit, damit wir nicht aufgehalten sind.

Isten áldja! Köszöntse Clarkot.

Digitized by Google

Estve.

Epen most küld a főherczeg hozzám. Es sei das Nöthige nach Pest bereits expedirt.

Áldja Isten.

Széch. I.

533.

Eötvös József báróhoz.

Pozsony, 1847. november 11.

Kedves Barátom, f. hó 7-én írt becses soraidat tegnap vettem öcséd kezeiből. — Igen sajnálom ipád elhunytát. Ő talpig becsületes ember, és lelkes hazafi volt! Béke hamvainak! Nődet tisztelve köszöntöm és őszintén osztozom fájdalmiban.

Barátságos soraidnak veendem hasznát. Állásom oly különös, új pályám oly sikamlós, hogy nem járhatok elég óvakodással el, mikép »gyanú ne érjen!« S ily alkalomkor *megbecsülhetlen* a barátságos figyelmeztetés, az őszinte intés; és én ilyennek tartom és veszem is soraid minden szavát! . . .

A legokosabb ember, ha valóban okos, sokszor nem adhat magának tanácsot; mert *helyzetében* nem láthat eléggé világosan, mi történik körűlte. Ily esetben vagyok most én, és háladattal veszem minden észrevételeidet.

Czélom ernyedetlenűl egy! Honunk vagy inkább nemzetünk alkotmányos felvirágzása. — Ehez közelítni . . . . minden módon, minden úton, minden mozgató erővel (propeling pover): ím ez, mi után vágyok.

De kérdem, ilyest eszközölhetni-e, ügyes és szerencsés gyakorti kóválgás nélkűl?

Alkalmazása ennek most íme ebből áll, mint gondolom:

Várni, sokat hallgatni, minden párt jobbjaival engesztelődni . . . . szabad tért engedni minden kis szerepelni akaró hiúságnak, stb. stb.

De e mellett torkon is ragadni kiméletlenűl az indiscret gyanusítgatókat! Én *csaknem* (Kendét példáúl nem) minden kö-

Digitized by Google

vetet személyesen felkerestem. »Magyarok vagyunk, ne csépeljük egymást stb.!«

Lakásom meglehetős (Mosonyi csárda) 8. 10 naponként ebédre... Kossuthnál, Szentkirályinál, Szemerénél stb. voltam.... Ámde *egyhez* — most nem nevezem. Don Quichotte de l'ancien régime — peregjen csak le.... a sok cerimonia A. Gyulával és Wenk. Bélával megyek. — Igaz-e, hogy az Úr azt mondá.... hogy *majd meglássuk* a mosonyi csárdából nem leszen-e Pechovich-csárda. S ha igaz.... ám akkor gazember, ki ilyest állít és golyó elibe!! — stb.

Most csak ennyit.... mert nem igen birom fejemet semmire! Sírni tudnék, hogy nem vagy követ, és nem vagy itt...

Szándékom tiszta, becsületes, erényes! Nincs megtagadás, mire kész ne volnék! Ez egyedűli lecsillapítóm, reményhorgonyom! A többit az égi lakosoknak, M. ország szellemének hagyom át....

Majd ha specialitásokba ereszkedünk: Horváth-ügy, — Helyetesek dolga stb., akkor állásom bajosb lesz. Egy részről az utasítás köt, más részről... magasb nézet!... Én úgy hiszem, igen sokat fogok hallgatni.

Egészben mindenünnen meglehetős hangulatot veszek észre.. s oly szerencsés, oly fiatal kedélyű, ha akarod, oly bolond vagyok hogy sokat reméllek!

Isten áldjon, szemeim nem győzik,.... kiég a lámpa.... de iránta di barátságom, bizalmam lángol, növekedik és.... elszenderedni csak a 6 deszka közt fog!

Sietve

Széchenyi István.

Trefortot köszöntöm.

534.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. november 14.

Barátom, ha mindig ily szaporán és elhatározottan rendelkezik a nádor, mint a hídi munkák dolgában, akkor jól vagyunk. Mennyire forr bennem a harag ezen pesti híd-ellenzék ellen, mely

Digitized by Google

lankadni nem tudó éberségben minden lépteinket nehezíti, akadályozza; nem mondhatom diese niederträchtigen Spitzbuben! Pedig már tapasztalhatták, hogy végre mindig kudarczot vallanak, ha velem kikötnek. Aber nur sekiren.

A városfeltöltési jegyzőkönyvet és replikámat, mely Clarknál volt, azért kivánom, mert parancsolt velem a nádor, hogy a feltöltés ellen meritorie irjak etc. etc.

Tehát szükségesek ezen anteakták. De vajon hol vannak? Itt nincsenek. Kiss azt mondja: a nagy puha asztal fiókjában (!?!) keresse, Good old fellow, találja és küldje.

A tegnapelőtti nap igazi nemzeti diadal volt! Senki sem haragszik annyit, mint Batthyányi Lajos. Die Andern scheinen ein bischen beschwichtigt zu sein.

Ide mellékelve küldök: 1-o két levelet, melyet legyen szíves odébb indítani; 2-o három be nem pecsételt levelet, az akadémiai nagygyűlés végett. Közölje ezeket Toldyval és bocsássa bepecsételve útnak; 3-o a felhatalmazást in optima forma; 4-o Lobmayer levelét. Ezen utolsó, ha nem is hasznos, nem kell egészen elidegeníteni. Hivassa el, dicsérje meg nevemben, hogy köszönöm etc., de most én teljességgel nem avatkozhatom a Balatonba, etc. etc.

Igen örülök, hogy Ön javúl és Clarknak sincs különös baja.

God bless you.

Széchenyi Istv.

535.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. november 17.

Barátom, Clark megérkezett. Önnek vettem 13-iki sorait.

Kérem, nyissa ki balfiókját azon iróasztalnak, mely az irószobámbani nagy üvegkaliczkában létez. Abban fog Ön találni »pecsételő hostyákat a kis kereszttel.« Kérem, tegyen (azt hiszem a zöld skatula) fölibe elégséges papirt, és küldje meg.

Meglehetősen vagyok; bárcsak megtalálná a feltöltési irományt és küldené.

Isten áldja! Széchenyi István.

Digitized by Google

18-án estve.

Ma vettem Önnek 16-iki sorait. Hála az ég! Kezemben a feltöltési munkám; de fájdalom, hiányzik a mixta commissio munkája, melyre építvék észrevételeim. Kérem, keresse meg azt is, vagy, ha nem találná, ám vegye másolatát a szépítő-commissiónál.

Apponyihoz és más nagy urakhoz írt leveleim küldje el. Van az aláiró asztalomban.

Mi Eötvös akadémiai elnökségét illeti, you are quite right excellent good fellow. — Fáy Andrást vegyük, és holnap elvégzem.

Sietve

Széchenyi.

536.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. november 21.

Barátom, gróf Traun minden erővel akar valami írást adni, melylyel magát és örököseit Karczag dolgában irántam leköteleli. Bizony nem fog ártani. Kérem tegyen fel valamit és küldje meg. Nem igen sürgetős.

Kérem, a beretváló-cabinetben nyissa fel azon almáriumot, mely baloldalon áll. Fog abban találni egy champagner nagyságú palaczkot.

Ebben Eau de lubin van. Ára 50 franc volt. Dugassa, pakoltassa *szorgossan* be és küldje. Nyissa aztán fel irószobámban a több-fiókos álló iróasztalnak harmadik (ha nem csalatkozom) előfiókját. Ebben fog találni több folyó könyveket mit meinen Gedanken. Küldené ezeket is.

Küldje aztán végrendeletemet, mely a borotva-szoba jobb almáriumba van, a sok tekercs tervezetek alatt.

Itt minden jobbra vagy balra dűlési állásban van. Ha nem hajtatik a dolog túl egyrészről sem, én minden jót remélek. — Actiáim inkább mintha nőnének, úgy érzem, de csak az ország részéről.

Fent, Apponyival együtt nem igen vesznek számban.

Digitized by Google

Későn estve.

Báró Eötvös József öcscse, azt hiszem Dénes, viszi e sorokat, Lónyay Menyhért két írott könyvével. [1])

Én rövid úton kieszközlém, dass diese gar nicht censurirt. immediat zum Druck gelassen werden.

Zichy e sorokat írta a nádorhoz, melyek másolatát idérekesztem. [2])

Most kérem Önt, keresse fel Hainik Imrét helytart. titkárt és adja a két manuscriptumot neki át. Lónyay Menyhért azt mondja, ez el fog végezni mindent.

Ha Zichyre volna szükség, damit kein Hinderniss gemacht, und Lónyay stante dieta nicht gequält werde, so gehen Sie zu ihm in meinem Namen etc. etc.

God bless you.

Széchenyi.

537.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, kerületi ülés, 1847. november 24.

Barátom, Isten áldja, remélem, jól van. Én meglehetősen vagyok, *magammal* épen nem, a dolog menetelével meglehetősen meg vagyok elégedve.

Ide mellékelve küldök egy levelet. Kérem olvassa. Precious azt kivánta, István nádornak adnám azon levelet át, melyet nekem külde. Én ezt azonban nem tevém, de szóltam Almássy Móriczczal, ki Precious nádorhoz szóló levelét egyenesen Duscheknak küldé át, azzal a kéréssel: »Die Sache bald möglichst und bequem für Precious richten zu lassen.«

---

[1]) Hazánk anyagi érdekeiről, írta Lónyay Menyhért. Pest, 1847.

[2]) Zichy Ferencz 200/eln. szám alatt értesíti István nádort november 12-ről, hogy »Lónyay Menyhért munkájának második része a főméltóságu Magyar királyi Helytartó Tanácsnak a királyi könyvbiráló főhivatal által mai ülésében kihirdetett Intézvénye következtében kinyomatásra engedélyeztetvén, a nevezett megbizottjának azonnal ki is adatott.

Digitized by Google

Most kérésem Önhöz a következő: keresse fel Duscheket és nevemben köszöntse, és kérje a dolgot szaporán, és mennyire lehet »secatura« nélkül absolváltatni. Preciousnak kérő-levelet kell feltenni, mert hiába, a »formákon« túltenni nem lehet. Tán fizetni is kell Preciousnak valamit, már minél kevesebbet. — Mondja Duscheknak, mily egyén Precious etc., és hogy »nagy és kellemes szolgálatot teszen, ha Precioust jó humorban tartjuk etc.

Well do you best.

Preciousnak azonban írjon nehány szót.

1-o. Hogy nagyon haragszom rá, miért nem írt elébb, és ezt tegye máskor.

2-o. Hogy tüstént tettem mindent, nem ugyan a nádor által, mert ez most *igen el van* foglalva, de tevém azt, mi siker végett teendő vala, melyet remélek, hogy elérünk.

November 21. és 22-ki leveleit minden acclusumokkal vettem. Bravo! Bravissimo!

A felférczelt számadások itt vannak.

Vajon ki hozta, vagy mikép jött kezeihez azon bepecsételt levél, melyet küldött?

Az akadémiai dolgok, remélem, most rendben.

Kérem, szóljon Toldyval azon szellemben, melyben Eötvösnek írtam, hogy t. i. financziális tekintetben ne vonja a húrt magasra, mert itt az igazgatók minden új ideát, mely pénzzel támogatandó, el fognak vetni, ezért *én jót* állok; tehát minek hinteni az odium magvát.

25-én korán reggel.

Tegnap egy kissé összekoczczantak a dolgok a kerületben ..... a hallgatóság tűrhetlen ..... én ma sokat fogok szólni, ha t. i. rám jön a sor.

Isten áldja!

Széchenyi Istv.

Digitized by Google

538.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. november 26.

Barátom, Lobmayer volt nálam. Ő Triestbe akar menni, miszerint balatoni ügyünket előmozdítsa (!?!) és erre azt kívánja, dass die Unkosten der Reise nach Triest und retour von der Plattensee-Gesellschaft zur Hälfte getragen werden. — Ich sagte: *most* és általján véve *én* magam nem tehetek, — Pesten adja elő a választmánynak, én azonban írni fogok! Nun müsste man Lobmayer nicht *disgustiren*, obwohl ich ihn für einen Lumpen halte! denn *wir* dürfen noch nichts verachten etc.

Auch Rom entstand aus Mist!

Kérem, nyisson fel minden fiókot és küldje el az azokban találtatható angol burnótot. A két garasos szelencze fel- és alájár, Kossuthtól egész Sluháig! és így sok elkel.

Hála az ég, meglehetősen megvagyok, és még mindig rózsaszínben látom a jövendőt; ámde csak szinte én magam.

Jókedvemet, béketürésemet eddigelé még nem vesztém el in *publico;* privát társaságban azonban még is egyszer igen is nagyon! Batthyányi L. ellen rútul összecsaptunk. Csakhogy pisztolyra nem került a dolog!

Későn estve.

Ma vagy 1 és $^1/_2$ óráig beszéltem a kerületben.[1]) Én azt tartom, nem volt jó, de igen-igen nagy benyomást tett, mindenünnen bókolnak. Zichy Hermann, Lónyay Menyus, Hunkár etc.: »mi megadjuk magunkat.«

Én Kossuth indítványa ellen tettem indítványt.[2]) Ide mel-

---

[1]) A királyi propositiók tárgyában tartott beszédet okt. 26-án a 11-ik kerületi ülésben. Lásd Pesti Hirlap 1847. 295. szám, 370. lap.

[2]) Ez a királyi propositiókra vonatkozó határozati javaslat, mely szerint a KK. és RR. bevallják, hogy a királyi előterjesztésekben a nemzet valódi szükségleteivel találkoznak, s arra vonatkozó felszólamlásaikat fel-

Digitized by Google

lékelem. A főrendek, Apponyi etc. elfogadnák!! minden évben országgyűlés Pesten!!! und diese Weisen der Opposition greifen nicht zu. Mert mindenből pártkérdést csinálnak.

Többséget nem kap, mert Batthyányi Lajos leszegezte az illetőket, előleges conferentiában. Ezek indignálva vannak.

Beszédem nem lesz olvasható, mind általán véve beszédeim másokéhoz hasonlítva, mert ezek ülés után beküldik, én pedig »bánom is én, mit nyomtatnak etc.!«

Szemere minap provocált, hogy végkép definiálnám magamat, mikép elvégre ne legyek rejtély. NB. entre nous az előleges titkos megegyezés után történt, és így jogom volt jól kipuskázni magamat. Senkit sem sértettem etc. Ha kálvinista és ellenzéki volnék, most felhőkbe emelnének. Délután minden pártból jöttek, um mir zu huldigen. Mind ez köztünk.

November 24-ki sorait vettem. Igen köszönöm, ha mindenre *emlékeztet,* bármicsoda lenne is! Ich werde trachten, nie das Phlegma zu verlieren!

Isten áldja. — Köszöntöm Kovács Zsiga etc. etc. barátimat.

Széchenyi István.

Indítványomat nem küldöm, mert rögtön megjelen a Hiradóban.

539.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. deczember 3.

Barátom, e sorokat Clark viszi. — Nincs időm, hogy részletesen írjak, de annyit mondhatok: mint én látom, jól állnak a dolgok.

Én jó pondust kezdek képezni a nélkül, hogy észrevennék — és ez a fődolog.

Már most néhány nap múlva 6., 8., 10. Pesten leszek, a Dunaparti kérdések eldöntése végett.

---

terjeszteni fogják, s tárgyalásába beléereszkednek, az országgyűlésnek Pest városába leendő áttételét indítványozzák. Lásd Pesti Hirlap 1847. 295. sz. 371. lapon.

Digitized by Google

Erről kérem, ne mondjon semmit. — Ich will wie eine Bombe erscheinen.

Kossuth nagyon fénylik. Elragadja az embereket — vagy inkább a hallgatóságot, szinte senki nem beszél, csak ő. Az adó dolgát — ha én nem tartom fel egy kissé — két óra alatt keresztül viszi. Most legalább két napig tartott. Ma az örökváltság dolgát akarta keresztül hajtani — és holnap az avicitás eltörlését! — E két *kis* tárgyacska jövő hétre marad. — Die Leute sind schon ganz schwindlich etc. etc.

Ich muss den Sturm zu benützen suchen, um recht und glücklich im Hafen zu kommen. — Isten áldja.

Széchenyi.

Kérem, írjon néhány szép szót nevemben Döbrenteynek. Vettem levelét és verseit. — Nagyon jól esett barátságos emlékezete! Ha saját magam nem rebegem most köszönetemet, ne vegye rosz néven, de bizony »igen sok a dolgom.« — Reménylem, szóval nem sokára meghálálandom!

540.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. deczember 6.

Kerületi ülés.

Barátom! Feleségem ma 9-kor szerencsésen megérkezett. Bravó!

Önnek deczember 3-iki sorait vettem. Igen köszönöm, hogy számadás kivonatát elküldé. Jó mindig jó eleve, mig *idő van*, rendelkezni pénzről. Sok, felette sok költségem van most, s ekkép minden forintra, sőt garasra kell felvigyázni.

Hogy a konyha 9 pengőre jön Pesten, azt igen sokallom. Ha az egész házat tartom ott, 12-re, azaz 30 váltóforintra jő. Ámde erről Ön most ne tegyen szót, de általánosan addig is, mig Pestre megyek, — mi nem sokára megtörténik — legyen szíves és Podhorszkynak takarékosságot ajánljon.

Itt *fornak* az ügyek!

Digitized by Google

Az *én* felfogásom szerint, eddigelé még mindig jól, noha már most sokkal magasabban járnak a habok! Sokan nagyon szédelegnek! etc. Mind erről nem sokára majd szóval.

A burnótot vettem! Ön többet küldött, mint a mennyit birni véltem és ekkép igen jól esett. Bár az ez évi finális számvetése pénzdolgaimnak így ütne ki.

7-ik.

Tegnap vettem Kovács levelét. Most csak ennyit:

Én 10-ikén vagy 11-ikén Pesten leszek, ott 8 nap maradandó. Mondja ezt meg Kovácsnak etc. etc. és legyen szíves, tüstént rendelést tenni, mikép az öltöző Cabinet, melyben beretválkozni szoktam, és az ebédlő egy kissé fűtve legyenek.

God bless you.

Már most nem kívánom eltitkoltatni lemenetelemet, de hogy miért »szuszelmak altün dür«.

Széchenyi István.

541.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. deczember 25.

Barátom. Hanchjens (?) féle csónakterv tán egy extrapaquetában van valami kosárban,

A zöld ezüstpénz bőrerszényemet Pesten hagytam, kérem keresse meg és küldje, de csak valami privát alkalommal, jól becsinálva vagy inkább betakarva, ide.

Most, új év után, elég alkalom lesz. Ha más nem: Kovács Lajos, kit igen köszöntök. Barátom, legyen szíves, de semmi esetre ne felejtse el és Clark Ádámot köszöntvén, mondja meg neki hogy a Sherry etc. bort illetőleg, melyet Angliából hozattunk, jó volna:

1. Az egészet nevem alatt egyenesen a pesti 30-adra irányoztatni.

2. A vásárlási árnak csak felét vallani be, ha NB. nincs e tekintetben valami szabály.

Digitized by Google

Pezsgőre, mint emlékszem, van bizonyos vámdíj, minden üveg után, de hordóban levő borokat tekintve, nem tudom most mikép áll.

Azelőtt tudtam, 60 percentet kellett fizetni a bevallott ár után. Így 1000 forint után 600-at.

Tehát, ha lehet, és a bor például 100 L. kitenne, hordóként nem kell magasabban tenni, mint 50 L., legfeljebb 60 L. De *födolog*, dass man sich durch einen Brief oder Frachtdokument nicht *verrathe*, was mir einmal schon geschehen ist, und wenn man sich selber nicht wiedersprechen kann.

Es müsste demnach Ankauf — a meme Bezahlung und Versendungs-Manipulation ganz getrennt werden! Now dear Sir do your best and if you can save me a ten pounds, and so M. Clark. I'll be very thankfull to you!

A főherczeg különösen örül a pesti Debarcaderek sikerén! Már beküldötte Budára!

Széchenyi István.

542.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1847. deczember 28.

Barátom, a Girondinek évrajzával képek is jöttek. Ezeknek vésje Pesten van. Küldené el »data occasione«, de jól bepakolva.

Zichy Ödön most Pesten van.

Én a balatoni 10 részvénye miatt megszólítottam. Nincs pénze etc. etc.. nem akart fizetni. Üssetek rá!!!

Geyza fiam (!?) megint vagy 2000 pengőt vesztett kártyában, főkép Batthyányi Lajos a nagy reformator ellen! Ej beh sok bajom lesz még ezen szamár mostohákkal! Most megint visszaküldöm az ezredhez!

Többi közt: Sagen Sie Clark, es wäre gut, wenn wir eine Berechnung hätten, wie viel eine Eisenbahn mit Pferden per Meile kosten würde, und zwar eine einfache und einr doppelte? mit allem Zugehör.

Digitized by Google

29.

Ma épen 7 napja, hogy Pestet elhagytam és még tőletek egy szót sem vettem.

Az ide mellékelt levelet olvassa és adja által Béla fiamnak God bless you.

Széchenyi István.

Boldog új évet!

543.

Rottenbiller Lipóthoz.

Pest 1847. deczember 29.

Mein sehr werther Freund.

Hier beigebogen übermache ich Ihnen das von mir mündlich verlangte Protocol »unserer letzten Donau-Ufer-Transactionen«, mit der Bitte, mich dem löblichen Magistrate und der löblichen Wahlbürgerschaft aufs beste empfehlen und Sie sammt und sonders versichern zu wollen, dass ich mich stets glücklich schätzen werde, Ihnen zu dienen, und wo ich nur kann, Ihren Wünschen nach zu kommen.

Erhalten Sie mich in Ihrem Wohlwollen und nehmen Sie auch bei dem bevorstehenden Jahres-Wechsel die Versicherung meiner aufrichtigsten Hochachtung, mit der ich mich nenne Ihren bereitwilligsten Freund und Diener

Gr. Stephan Széchenyi.

Pest, den 29-ten December 1847.

544.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. január 2.

Barátom, kérem, küldje meg első alkalommal azon kartársak névsorát, kik a sétatérre (Széchenyi-liget) tartoznak. Jó volna azokat behajtani.

Ma reggel vettem Önnek 31-iki sorait, Sinának irok, Merryt illetőleg.

Digitized by Google

3-ik.

Deczember 3-iki sorait ma reggel vettem. Igen örülök, hogy Markovics meg nem választva. Furcsa emberek ezek a magyarok, vagy emancipálni akarják a zsidót, vagy éppen semmire sem méltatni. Itt is tán a középút, mely M.-ot illetőleg szerencsésen eltaláltatott — a legjobb! Bravo, bravissimo!

Itt azt beszélik, hogy Steinbach Ferencz hivatalától felfüggesztetett. Nem hiszem. Nem oly könnyen függesztik fel most az embert!

Később.

Most esik tudtomra, hogy Rayené nyakfájós. Ebből tán vörös himlő lesz. Feleségem, kivel NB. soha sem volt több bajom, mint most, quasi magán kívül van. Kérem vigyázzon, ha csakugyan veres himlő lesz belőle, el kell különözni lehető mód a gyermekeket. Ich überlasse Euch Alles. Ha pedig a gyermekek is megkapják, Balogh hivassék meg, kiben feleségem legtöbbet bízik. Tán külön ebédelhetnének Bibliothekában etc. etc.

Széchenyi István.

545.

Tasner Antalhoz.

Pest. 1848. január 3. estve.

Barátom, nem tudom, mentek-e *rendes meghivások* holnapi Tunel-ülésre.

Például tud-e Dessewffy E. valamit a dologról? Ha nem, jó volna neki tüstént, még ma írni. E sorok vivője kézhez szolgáltatná.

Good evening

Széchenyi István.

Digitized by Google

546.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. január 8.

Kerületi ülés.

Barátom, Önnek e hó 4-iki sorait vettem és azok következtében e levelet egyenesen Bécsbe irányozom. A mérleg tekintetében igen jó, hogy Ön majd Bécsben rendelkezik erről. Én nem tudom, megyek-e Bécsbe vagy nem. Mindenesetre ott találjuk magunkat vagy itt, ha majd Ön visszamenet Pozsonynak veszi útját, csak az volna baj, ha egymást elhibáznánk, minek azonban könnyen vehetni elejét, ha néha irunk egymásnak etc.

Az ostorokat elhozta Bánfay. Kovács majd elhoz egyebet. De igaz, nagy »draw back«, hogy oly nehezen tudtunk valamit megtalálni, ennek pedig, érzem legfőkép én vagyok oka. Ezen is, majd mennyire lehet, segítünk.

A Balaton tárgyában Ön Bécsben is tehet sokat, ha Lajos és Pál bátyám etc. etc. részvényeit incassálja.

Isten áldja! S írjon

Széchenyi István.

Igen szeretném, ha Ön Sinával beszélne nevemben.

Wie es mit der Wolle 1848 aussieht, ob besser oder schlechter als 1847. Und mir etc. schreiben, mert sok oldalról vannak ajánlkozók. Tehát várjuk-e vagy alkuba ereszkedjünk?

547.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. január 18.

Barátom! Complicált egészségem miatt igen levert a veres himlő. Nagyon rosszul érzettem magamat. Most már jobban vagyok. Csak a máj, az háborodik mindig nagyon, és a szemeim gyuladtak. — Úgy érzem, még sok időre lesz szükség, mielőtt egészen kiheverhessem magam. Ámde ezzel tartozom magamnak

Digitized by Google

és azért, mennyire csak lehet, óvakodom a munkától. — Lelkem rózsaszínü volt mindig, és most sem korbácsolnák kellemetlen gondolatok vagy valami belső nyughatatlanság. Nekem 17 esztendei katonai s 23 politikai, s így összesen 40 évi munka után ezentúl már nyugodnom is szabad. Ha marad munkára és tevékenységre elég erő, annál jobb.

E sorokat két okból írom. Köszöntse báró Sinát nevemben, s mondja neki, hogy én a hidi vasdarabokat illetőleg tegnap írtam egy Memorandumot a főherczeghez, melynek az a tartalma, hogy az érintett darabokat tüstént kiadván, az Eingangszoll dolgát in suspenso tartsák. Azt hiszem, soraimnak lesz hatása. Kommt Zeit, kommt Rath. — Most egyelőre ne kérjünk mást, például az Eingangszoll leszállítását vagy elengedtetését; mert másképen egybezavarjuk a dolgot. — Kérem, mondja meg azt a bárónak. Ő se kérjen mást, de ezt a főherczegtől kérje erélyesen, és nem annyira saját, mint actionáriusai nevében. Most el kell mellőzni az Eingangszoll kérdését. Annak idejében majd teszek *innen* lépést, hogy az plane elengedtessék. E lépést innen kell tétetnem, majd akkor lesz sikere, fogok rá vigyázni, de hallgatni kell.

A második ok, miért ma Önnek írok, az: hogy Önt felkérjem, miszerint, mennyire lehet, késsen Bécsben, úgy hogy erre jöttekor meglátogathasson, mikor — ha Isten engedi — én már Contumacián künn leendek.

Isten áldja és valami baj ne érje.

Széchenyi István.

548.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. január 22.

Barátom!

Én, hála az égnek, napról napra javulok, szemeim azonban még gyengécskék, azokat kímélni akarom, s ekkép Bérczy oly szives és írja e sorokat.

A tavalyi jövedelmeim sommája jól ütött ki. — A vagyon-

Digitized by Google

mérleg is, reménylem, kedvezően fog mutatkozni. — Complicált állapotomban ez igen kellemetes.

Tschurl tegnap érkezett ide. Noha financziális állapota a sopronyi vasutnak igen gyenge lábon áll, mert a legtöbb részvényes nem fizetett be, azért mégis rózsaszínüen mutatkozik a pálya jövendője; minthogy rossz idő és rossz körülmények daczára napról napra többet keres. — Ez sem kellemetlen reám nézve.

Azon sok vagy némi közt, mi bökdös és kedélyemet nyomja, legelső helyen áll a balatoni gőzhajózás. — Azonban itt is nyilik remény, ha t. i. még 2 esztendeig kibirjuk. Barátom, kérem, incassálgasson Bécsben, a mennyit csak lehet, és piszkálgassa Pintericset, kinek ez igen szükséges. Hát Hanhjens él-e vagy meghalt-e már? ki fogja őt pótolni? Kérem, igen kérem Önt, tartsa e tárgyat preferenter figyelmében.

Ne felejtse és ezért jegyezze fel, hogy a báró Jósikáné által hozatott szederfákat magunknak annak idejében kifizettessük.

Köszöntse a két báró Sinát. — Ha a gyapjuról mellékesen hall, kérem, írja meg.

Január 23-án.

Megint egy kissé javultam, éjjeim azonban igen rosszak, és csak levessel tartogatom magamat, mert étvágyam nincs.

Kérem, tartson 1848-ra is egy figyelmeztető ivet, és arra írja fel, hogy a könyvárusokkal is computust kell tennünk, kiket irányomban még mindig nagy restancziában gondolok.

Olvastam a Pesti Hirlapban a Debarcaderek dolgában. — Igen meg voltam elégedve vele. [1])

Isten áldja, s ha épen ráér, írjon nehány sort.

24-ikén.

Megint egy kissé jobban vagyok. Igen kimélem magam. — Semmi kellemetlennel nem foglalatoskodom, és hála az égnek a »gondolatok« nem zavarnak. 3—4 hét előtt nem fog dolgozni

[1]) Pesti Hirlap, 1848. január 14-iki számában, 37-ik lapon, 2-ik hasábon, »Fővárosi ujdonságok« között.

Digitized by Google

semmit. — Apropos. Én nekem 100 fontos okom van Önt kérni, hogy nevét változtassa meg. — Tegye most Bécsben mindjárt a szükséges lépéseket. Nemessége az által nem koczkáztatik és a költséget ne kimélje. Thun Sie, was ich sage, und nehmen Sie den nöthigen Rand. — Im' ezeket a neveket választhatja: Onnay Talmai. Bánfalvi, Visegrádi etc. etc.

Isten áldja.

Széchenyi István.

Az akadémiai igazgató-ülés is ugyan jól elmarad! Ki tehet róla? Azért azonban sem a világ, sem Magyarország tengelye meg nem áll!

549.

Tasner Antalhoz.

Pozsony. 1848. január 25.

Barátom! Levelét a kis »brochure«-el együtt Hajnik Páltól vettem. Igen köszönöm. Lassan ugyan, de mindegyre javulok. Kérem, barátom, készítsen magának vagyis inkább vegyen az én modorom szerint egy ivet, melyre mindazt felírja, mire engem 1848-ban részint figyelmeztetni kell, részint mire Önt kérem. — Igy Ön érettem is fog gondolkozni, mit legnagyobb köszönettel veszek. Ugyan eddig is tettük ezt, de még sem oly rendszerrel, hogy néha valamit el ne felejtettünk volna. Például mindazt, a mire Önt figyelmeztetni fogom, jegyezze fel ivére, és időszakonként mindaddig unszoljon, míg bevégeztük. Ich wünsche nämlich, dass Sie mich treiben, und in Allem, was ich Ihnen schreibe, Sie die vis motrix vorstellen.

Lajos bátyám elleni 70.000 frtos pert szemben kell tartani, hogy annak idejében a teendőt el ne mulasszuk. Rákossal hányadán vagyunk?

Január 26-ikán.

Meglehetne, hogy Szalay czenki tiszttartónk valami pénzt, husz-huszonötezer forintot fogna Önnek átadni. — Tegye el jól,

Digitized by Google

hogy el ne lopják, s aztán hozza ide, majd mikor haza ennek veszi utját, mikor a pénz elrendezéséről értekezendünk.

Vettem báró Sinától 1848-ra egy szabad billétát a glogniczi utra, köszönje nevemben a figyelemért. Nem hiszem, hogy extra köszönni szükséges lenne.

Pestre visszajövetelekor figyeljen komáromi pénzeinkre is etc. etc.

Valjon vette-e azon levelet, melyben Önt kérem, hogy azon franczia redaktiónak, mely biographiámért annyit unszol, valamit válaszoljon. Mégis jó volna ezt tenni, réflexion faite. Csak röviden, például: 1791. szeptember 21-én született, 17 esztendeig katona volt, 23 évig pedig a politikai pályán izzad. — Impulsust adott az Akadémiára, gőzhajókra, pesti lánczhidra etc. etc. — 10—12 darab könyvet írt, közlekedési elnöknek neveztetett, most mosonyi követ, vörös himlős, lelke nyugodt, szemöldöke szerfelett nagy etc. etc.

Kérem, menjen könyvárusunkhoz, Rohrmannhoz, s mondja meg, hogy számadását, melyet legközelebbi levelében érint, vagy nem vettem, vagy itt most betegségem alatt eltévedt, s ezért küldené meg még egyszer. Mikor Bécset elhagyja, hozza mindazon könyveket magával, melyek azóta Rohrmannál netalán felhalmozódtak.

Többi közt Julius Schneller írt valamit számosb évek előtt, mire Genz Friedrich jegyzéseket tett, a mikor e jegyzésekkel együtt Schneller Karlsruheban vagy Tübingenben, ha nem csalatkozom, kinyomatta. — Nagyon szeretném, ha Ön ezt nekem valamikép megszerezné.

Most veszem tegnapi levelét, sietek rá válaszolni. Ad primum helybenhagyom, hogy a Buda városához szóló felelet beadassék. Ad 2-um épen nem hagyom helybe, és kérem Istenért, ne tegyétek, hogy Buda városának 10,000 pengőt ajánljatok. — Fontos okaim vannak erre. Hallgassátok azokat ki elébb. Hiszen a dolog el nem szalad. Ad 3-um. Pest városa iránt egy különös projectumom van, erről is csak szóval értekezhetek. Ad 4-um. Mauthausen ügyét tekintve nincs észrevételem. Ad 5-um. A hidtársaság szabályait tekintve nem szeretném, hogy azok kinyomat-

Digitized by Google

nának, mielőtt még egyszer megtekintem. Ad 6-um. A közgyülést illetőleg, erről is hadd tanácskozzunk előbb szóval.

Kovácsesal is tanácskoztam Önnek neve végett. — Éljen »Talmay!«

Széchenyi István.

550.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. január 26. d. u.

Barátom! A mint felötlik bennem valami, mit On cselekedhetne érettem, azonnal megírom. Erre most elég időm van. Jegyezze fel.

A gőzmalomban és a pesti erőműgyárban, az elsőben 22,000, a másikban 5000 pengő forintom van, továbbá ad vires 50,000 forint, mint Cavens állok intabulálva a malomért, e felett még 15,000 pengőm van Fehrnél à 5%. Ez összesen tesz 92,000 forintot, melyre directe és indirecte involválva vagyok. Ez egy kissé sok, és azért lassanként a 15,000 forint kölcsönözött pénzt 5% interessel Fehrtől megint vissza kell venni.

28-ikán.

Egészségem most egy kissé megállapodott. Az epével igen sok a bajom; fájdalmak, görcsök, kivált éjjel etc., kedvem azért lehangolva nincs. Fejem tiszta, kedélyem nyugodt, szemeim türhetők, és így nincs okom még panaszra. — Mindenesetre jól ki akarom heverni magamat, de azért sokat dolgozok. Legközelebbről fogja ennek látni eredményét. 27-iki sorait vettem Hanchjens levelével együtt. — Előbb még megvárom Lunkányitól a vagyonmérleget 1847-től 8-ra. Ha nem jól üt ki, a hajó is elmarad etc. A balatoni ügyet tekintve, miért nem incassálhatná Ön most Bécsben ezeket: Széchenyi Pál 1500, Széchenyi Lajos, Esterházy József 300 fl. Versuchen Sie. Egyébiránt ha Ön Pestre visszaérkezik, erélyesen azon kell lenni, hogy Masjon, és ha ő nem, valaki más, hollandus rajzot szerezzen a hidvégi hidnak kinyitása végett, mit komolyan kívánok.

Digitized by Google

Az idén én igen akarom öntözni a balatoni ügyet. Es darf nicht zu Grunde gehen.

Mindent mindenbe véve 1000 ok visz 100 ellen, hogy Ön nevét »Talmayra« *javítsa*. Erről majd szóval többet.

Többek közt: Wenn es möglich ist, so bringen Sie in Erfahrung, vielleicht durch den alten Baron Dobbelhof, wie viel Joch passabler Wald nothwendig ist, um *regelmässig* alle Jahre 10,000 Klafter hartes und weiches Holz durch 100 Jahre nachhaltig liefern zu können.

29-ikén.

Egy kissé megint javultam, legalább erőben.
Isten áldja.

Széchenyi István.

551.

Báró Wesselényi Miklóshoz.

Pozsony, 1848. január 28.

Tisztelt Barátom!

Deczember 20-ki becses soraidat vagy két hét előtt vettem; eddig nem válaszoltam, s most sem válaszolhatok saját kezemmel de barátom Kovács Lajos oly szives a tollat vinni, mert — gondold csak — rám is ragadott agglegény létemre az itt rémítőleg zsarnokoskodó vörös himlő; s annyira levert lábaimrúl, mikép most is csak tengődve élek s kivált szemeimnek hasznát még nem vehetem. mert azok szenvedtek leginkább.

A Részek dolga előttem is mint egyik legfontosabb kérdés mutatkozik. Mint én látom a dolgot, sem rosz akarat vagy kaján szándék nem lappang az alatt, hogy az eddigelé még elrendezve nincs; de legfőkép annak bonyodalma, s aztán azon dolce far niente, mely Bécsben annyiakban praevaleál.

Mi engem illet, rajtam nem fog mulni, hogy e fontos ügy is végre elérje sikeres feloldását.

Országgyűlésünktűl sokan nem remélnek semmit. Én azon-

Digitized by Google

ban, noha egy kellékkel nem birok rózsaszinüen látni, felette sokat remélek, csak elégséges időt engedjenek.

S ugyanis keresztül viszszük: az alimentatiót, a városi kérdést s az adó dolgát. A többi várhat, kivévén a Részeket, melyeket fentebb érinték.

Örvendve látom, hogy kedélyed vidor s lelked uralkodni tud az anyagon.

Hát azon könyvet, melyet a Lótenyésztésről írni akartál, mikor adod ki? Én várva-vártam. — Mindig haragszom, ha a Lótenyésztésről vagy a lovak elhanyatlott állapotáról gondolkozom. A mi tentás hazánkfiai azt gondolják, a ló — csak ló; valamint Nagy Károly azt hitte, valami igen mélyet mond, midőn állítá: Ló-futtatás = Ló-futtatás. S igaz, a ló csak ló, de az a nemzet, mely nem tud ülni rajta, sem sokkal több, mint puha gebe. Kérlek, ne vonjad vissza azt, mit e tekintetben a magyar közönségnek — bizonyosan, tudom, legnagyobb hasznára — nyujtani akartál.

Feleségem, ki nyolcz nap virasztott ágyamnál, szivesen köszönt; én pedig, midőn háznépedet különösen tisztelném, maradok, kedves Barátom,

őszinte barátod s kész szolgád

Széchenyi István.

552.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. január 31.

Barátom, 29-iki sorait ma vettem. Die Geldangelegenheiten Österreichs, von Albrecht Seboldi. Leipzig, 1847. Ez már megvan, ezt tehát nem kell megszerezni. Ha van valami más, érdekes, ám azt igen.

Én, hála az ég, mindegyre javulok, de azért legalább 14 napig még heverni és csak a szobában fogok dolgozni.

Hát Ön, mikor hagyja el Bécset? akkor úgy kellene rendelni dolgait, hogy legalább egy egész napot itt tölthessen. Igen

Digitized by Google

örülök a gyapju-hireknek. Most majd csak várjunk egy darabig még. Ide csatlok valamit. Es wird Sie interessiren.[1])

Isten áldja.

Széchenyi István.

Tudom, fog a báró haragudni, 1. mert a *Bruck-Győrirül* nem mondok semmit, 2. mert könyvet nem küldök és nem is küldök neki. Biz én nem bánom.

Er hat in Nichts meinen Rath befolgt, macht mir infam theuere Rechnungen, hilft der Oed. Eisenbahn mit 7 Procent Geld etc., ist überhaupt ein Schmutzian, von dem ich mich allmählich losmachen will.

Egyébiránt az ügyet tekintve szükséges volt, hogy gyülölt személyének érdeke kimaradjon, most legalább senki sem hiszi hogy tőle függjek. Hát a híd-actiák mikép állnak?

553.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 6.

Barátom! Február 4-iki sorait vettem. Csudálom, hogy nem szól semmit a 18,447 frtról etc., melyet, mint Lunkányi folyó hó 2-ikáról írja, Ön Schulleréktől átvett; ha Lunkányi nem ír erről, nem tudok semmit, pedig alig érdekel complicált állapotomban valami égetőbben. Ha eladatik vagy eladatott még 5 darab, körülbelől 23,000 pengőt fog tenni. Én Önnek azt hagyám meg, hozná a pénzt ide. Most mást kivánok. Fizessen 20,000 pengőt báró Sinának: Auf Abschlag meiner Schuld gegen Quittung. Ő hat percentet vesz, tehát sehová sem elocálhatná jobban. A mi a 20.000-ből fenmarad, azt, kérem, hozza ide. — Ha Schuller nem adná el, még Ön Bécsben van, a hátramaradt 5 darabot, akkor, kérem, fizessen 18,000 Sina kezeibe, Puthon pedig tegyen nekem directe jelentést, ha eladta a hátralevő 5 darabot.

---

[1]) Ez Széchenyinek Pozsonyban megjelent: »Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről,« mely január végén került ki a sajtó alól, s annak rövid ismertetését adja a Jelenkor a febr. 8-iki számban, 67. lapon.

Digitized by Google

Igen örülök, hogy »Parastalom« Önnek tetszik. Igaz hogy kár, miszerint a »Ló megelőzte az embert.« — Ámde mindezen tárgyakat úgy hoztuk elő, mint azok a külön országgyűlési és privát iratokban össze-vissza vannak halmozva.

Nem hiszem, hogy Apponyi haragudott volna, miszerint én más kezével írtam neki, mert csak olyast írtam, mit más is tudhat, ámde azon csudálkozom, köztünk maradjon a szó, hogy Pazziazi ilyenekről csak egy szó említést sem teszen.

Itt mód nélkül szaporodnak a dolgok. — Sz. Királyi nem lévén a leirat tárgyában Kossuthtal egy vélekedésben, rögtön leutazott Pestre. Scandalum lesz! Ej ha most talpon állnék. — Ámde nekem is megjön még időm. Csakhogy még nincs itt. Több napja egy cseppet sem javulok, sőt gyomrom, hasam etc. mindig fájós és görcsös. — Még nem tudok aludni, sem enni etc. — Ez nagy baj.

Ide mellékelek egy könyv leírását, melyet, ha lehet hozzon magával. Igen örülök Önt nem sokára itt láthatni, akkor, reménylem, magával fogja hozni azon paquettet, melyet *egyszer* Wodianer bizott, de másodszor nem, és aztán azon szivarokat, melyeket szinte W. szolgáltatott Ön kezeihez.

God bless you my dear Talmay.

Széchenyi István.

554.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 7.

Barátom!

Bizonyos Teisserenc, franczia követ, 2 kötetet írt vasutakról 1847-ben franczia nyelven!

Kérem, hozza ezt is magával, tudom, Bécsben megkapható. Sietve. Ma jobban vagyok.

Széchenyi István.

Pozsony, febr. 7. 1848.

Digitized by Google

555.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 9.

Barátom! Onnek 7. és 8-iki sorait vettem.

Helyes, hogy 20/m. Sinának kifizettetett! A többit, mi a Metalliques eladásától keletkezett, 3 ezer egynehány száz frt, azt hozza ide.

Basch (?) híven letett mindent kezeimbe.

Az Akadémia kimaradt! persze hogy kimaradt. — Mi a tatár? Arra még több pénzt fecsérlenénk. Das wünsche ich nicht. Az meg van alapítva és növekedik. Die soll nun auf eigenen Füssen fortzukommen trachten. — Dajka, még pénzsegély 1000 más helyre inkább való.

Hogy Bécsben a sláv a magyar előtt áll, és ott jobban kedvelik és szeretik és becsülik, azt én természetesnek, sőt igazságosnak látom.

1. Mert a sláv bona fide fentartja, de *fenn is tarthatja* a királyi széket. — Most 60/m. készen áll fegyverben a Carbonarik ellen.

A jó és annyira okos (!) magyar viszont örül, hogy az némi bajban van, sőt ünnepélyesen kitárja abbeli nagy örömét. Kossuth et Co.!! Igazi vagy inkább szamár scandalum! és aztán szóf.....nál és téntájánál nincs egyéb fegyvere!

2. Mert slávok környezik a királyi széket, és ezek slávok által hathatósan pártoltatnak, míg az irigy magyar lemoslékol minden hazafiát, ki egy kissé hitelt nyerne oda fenn etc. De ez mind máskép lesz, csakhogy tágabb feneket kell készítni az egésznek, und man erst liebenswürdig sein muss, wenn man die Pretention hat geliebt und bevorzugt zu werden. — Ön még nagy kurucz, de nem oly nagy mint Kovács, kivel ezer bajom van.

Örömmel várom. Egészségem megint javult, de már egészen kiheverem magamat. — Tegnap fürödtem; tán még 10 nap előtt sem megyek ki.

Széchenyi István.

Digitized by Google

556.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 10.

Barátom, legyen szives és utasítsa mellékelt levelet Lajos B.-hoz, a contót pedig fizesse ki és hozza ide, mikor én itt szinte megfizetem, miszerint ne legyen számadásunkban zavar etc.

Többi közt egy bizonyos angol orvos, kit Hunkár (ki erőművét ajánlja) Remetschnek (!?!) nevez, — könyvet írt über die Lungensucht oder Lungenschwindsucht, és egy erőművet (für Inhalation) is talált fel. Németre, sőt, mint Hunkár mondja, magyarra is átfordíttatott már.

Legyen szives, szerezze meg, de csak a könyvet, mert a Machina már megvan, bármily nyelven az érintett három közt, angolul leginkább szeretném, besonders wenn es eine Prachtauflage mit bildlicher Vorstellung wäre. És hozza magával.

Egészségem két nap óta, hála az ég, nagyon javult.

Isten hozza.

Széchenyi István.

557.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 17.

Barátom, igen sok mondani valóm és kevés időm van, közölje a közlendőket Kovács, Eötvössel etc. etc.

Feleségem, ki tegnapelőtt egy hatalmas lázba esett, úgy hogy Hanellivel mind megijedtünk, már szinte jól van! Welch' gesunde Natur! Vagy 12 óráig aludt s egészségesen ébredt fel! Visszatér-e a láz? Tán nem!

Tegnap volt nálam az 1-ső, most ma folytattatik vukovári ülés. Kossuth több izben igen-igen hosszadalmasan szólott. Ő. úgy mondá, nem akar támaszkodni azokra, mik eddig történtek, hogy t. i. a nemzet (!?) közakarattal Vukovár mellett szólt, a két tábla megegyezett etc. etc. Ő méltányolja gróf Széchenyi ujabb

Digitized by Google

munkáját, győzzön a jobb. Továbbá ő megvallja, hogy nagy része van az ügyben, — de *itt semmi* mint törvényhozó választmányi tag! Erre én igen nyájasan válaszoltam etc. etc. Ámde mindjárt kiesett szerepéből és betü szerint »kutyáskodott.« Czélja az, most a választmányban majoritást szerezni, a Rendeknél referáltatni és egy felírást eszközleni tüstént, indepedenter az adói választmánytól, és így az egészet praeoccupálni.

Ha majoritást tud csinálni a választmányban, nagy zavarba hozza a kerületi rendeket, mert csak most (40—50 megye) világos instruktiókkal vannak ellátva a vukovári-fiumei vasut mellett. A ravasz róka pedig le akar szavaztatni; gondolja csak, a tegnapi kerületben egyszer az ülés végén feláll (Kossuth) és azt mondja: jó volna, ha a kerületi rendek, a vukovári választmánytag tárgyismerete etc. végett kiküldenék még Szerém és Verőcze követeit. (Hát most 16 helyett 18 megyei követ.) Az etc. követek erre »bizony jó lesz etc.« S így a szép engesztelő beszéde előtt már ezen furfangot, hogy ne mondjam imposturát vagy zsarnokságot, elkövette.

Ő tán mind e mellett nem nyer majoritást, és ha igen, többen közülünk separatum votumot adunk, és pedig én mint elnök, Tarnóczy, Lónyai M., Tormásy (kik nagyon veszekednek vele), Somsich, Babarczy, Sárkány, König, Weszter, Csányi, Cserna, az önálló (!) mit fog csinálni, nem tudjuk. Hunkár elmaradt, s tán nem is jő. Volt nálam, igen dicsérte könyvemet (??) etc. Szemere még nem szólt, igen nagy habozásban van! Ma reggel írtam neki egy saftig levelet, melynek mássa megvan etc. Andrássy Gyula egészen felém gravitál. A többi mind Kossuth birkája. A Hajdu Kövértől restelem, én megüzentem neki. — Ha ő vagy a hajduk azt gondolják, hogy bolondokat játszom és mocsárokban vesztegetem az időmet, hogy aztán, mikor az egész országot virágzásnak akarjuk indítni, Kossuthék leverjenek engemet. Nem, nem, ebből lármát ütök etc.

Mit kellene Pesten tenni?

Eine Dankadresse an Kossuth, dass er Fiume in Brand gesetzt, denn ihm ist zu verdanken, dass die Idee jetzt so entwickelt ist. — Bestimmung, dass alle Depensen der Gesellschaft

Digitized by Google

preferenter aus dem Közcassa ersetzt werden. Und dann Aufforderung an alle Komitate, dass mein Plan von A bis Z adoptirt werde. — Sollte jedoch dies unmöglich sein, die Eisenbahn von Mohács nach Fiume den Vorzug gegen die von Vukovár nach Fiume erhalte, mit dem Zusatz jedoch, dass die Eisenbahn bis zum Franzens-Kanal geführt, dieser aber in Ordnung gebracht werde, und wenn dies nicht sein kann, die Linie der Eisenbahn von Szabadka mit der Mohácser verbunden werde. Vorzügliche Argumente gegen Kossuth und für das ganze System wären folgende. Tán többet jövedelmez a vasut, kivált ha Zimontúl kezdődik, mintha Pécstűl vagy Mohácsrúl, ámde az első szerb sertés gazdáknak, oláh sóvállalkozóknak és bánáti sváboknak használ inkább; a Pest-Fiumei pedig hazát alkot s a Mohács-Fiumei legalább magyar földön megy.

Kossuth azt hozza fel ellenünk leginkább, hogy direct adót a nemzet 3 évnél tovább nem fog votizálni; — Lónyai erre azt mondá, tehát indirect adót sem, és ekkép a Vukovár-Fiumeibúl nem lesz semmi.

Kifogytam az időbűl.

Sina írt. Kübek nem csalt meg. A rendelet már lement Pestre. Tegnap sürgettem Strauss M. által. Duschek mindent kiadhat. Köszöntse Clarkot, Heinricht etc. etc. Vettem Önnek február 2-iki levelét, mely fél Európát bejárta, mert magyar adress volt rajta. Mindegy! Az elv meg van mentve. Magyarul lőn a felírás szerkesztve, de a levél az által elkésett! Das ist aber alleseins!

Széchenyi István.

558.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 16.

Mon très cher Ami, ma reggel mondja az Auer, hogy Pesten is kiöntött a Duna, minden pinczék teli etc., kérem, igaz ez? A mi pinczénkbűl felvitték az ott netalán levő borokat? Erről Jungwirth tudhat. Sagen Sie mir, wie es ist. Ha nem történt is

Digitized by Google

semmi, tán több veszett Buda alatt. — Második mit szeretnék tudni: Welche Erfahrung hätte man sammeln können in Hinsicht der projectirten Aufschüttung? Ellenünk vagy mellettünk-e a tapasztalás.

Clark mikép van? A vasdarabok már reménylem kiszabadultak a 30-ad körmeiből.

Én 2—3 nap óta nem érzem oly jól magamat, mint javulásnak indultam. Fejem etc. nincs rendben. A tegnapi vukovári választmány is felpiszkálta idegeimet, noha igen mulatságos és nagy tanulsága volt. Kossuth szünet nélkül beszélt, quasi mindenkinek boszantására, *birkáit* kivéve, mint például Asztalost, kit többekkel-másokkal Kossuth birkájának neveznek. Hunkár is birka, úgy Cserna, kit sokan igen független egyénnek akarnak tartani. Andrássy Gyula — ha nem változik — egészen velünk van! Ugy t. i. hogy mindenekelőtt kisértessék meg a mi egész tervünk, és ha nem menne: Mohács-Fiumei és semmi esetre Vukovár-Fiumei.

Szemere még nem tudja, merre forgassa a köpenyeget. — Tegnap azt javasoltam elnöki székemből, mindenek előtt hallgatnánk ki a vukovári társulatot, aztán ezen érdemes urak el fognának távozni, és a választmány határoz. S így el is fogadtatott. Előadá Kossuth (NB. mint többé egy, ideig-óráig nem vállakozó választmányi tag) a mult országgyülés megállapodását, s aztán a vukovári társulat ujabb kérelmeit. Most kezdődött a mulatság! Én egyetlen egy szót sem szóltam. De szóltak: Turóczy, Andrássy Gy., Lónyay, Tormásy, de még Hunkár is, minden pontot nehezítőleg, — például hogy Steinbruch felé nem szabad vinni utat, míg Fiumei nincs készen. Hogy az 5/m. garantia nem tarthat 30 évnél tovább (a társulat 70-re kivánja = 70 Millionen) és még ez is sok etc. Kossuth sass auf Nadeln!!!!! Batthyányi Lajos, Pejatsevits Péter, Weiss Bernáth nem igen tudták védni a dolgot, és ekkép Kossuthnak kellett átugratni a vállalkozó szerepébe. De a két halálos döfést Kreutzer (in seiner Unschuld) és Rába úgy adta neki. Ment ugyanis így: Die Bahn muss von Vukovár weiter gehen, nämlich bis Semlin, dann wird sie sich rentiren, denn alle Producte von Serbien, der Walachei und

Digitized by Google

sogar Bosnien gehen diesen Weg etc. Tehát illyr vonal és nem magyar árukra etc. etc. Ez volt a közfelkiáltás. Erre Kossuth betü szerint le akart minket dorongolni (elfelejté, hogy nincsenek Galiczia háta mögött), hogy már a nemzet kimondá akaratát, nem lehet a dolgot ajournirozni etc. Erre vastag hangon Babarczy, ki előbb egy szót sem szólt, így: A nemzet nagy sympathiát tanusított a vukovár-fiumei vasut mellett, de itt nincs erről többé szó, hanem csak vukovár-károlyvári és alkalmasint triesti vonalról. Már kell-e ez is a nemzetnek — ez más kérdés — mindenesetre kötelességünk felvilágosítni; nekem nem kell. Andrássy Gyula, Turóczy, inkább semmi. Kossuth félig desperálva, és a *szivekhez* szólva, fájdalom, tehát megint nem lesz semmi!!! — Erre többen: igen, nem lesz vukovári. károlyvári, slavoniai ut, de lesz más!!

A hajdu követ velünk van, és mindenesetre nem mehet a dolog többé, úgy mint Kossuth tervezte, t. i. *nyugatra.* mert a választmány és társulat közt legtöbb pont függőben maradt és a társulatnak közgyülést kell tartani. Ma respiratio van; holnap lesz az eldöntő csata. Isten áldja.

Most már szabadabban levelezhetünk, mert megindultak a gőzösök. Leveleket *csak* utazók által küldjünk egymásnak. Ha biztos utazó nincs, akkor mint Angolhonban allways a parcell, melytől fizetni kell. Legjobb könyveket. Lai, az én kurucz barátom, elvitte az én röpiratomat a Tisza körül etc. Köszöntse mindnyáját és olvassa e levél érdekesb sorait.

Széchenyi István.

559.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 20.

Kedves Talmay, most megint más baj érte házamat. Auer oly rosszul lett, hogy ma meggyónni kivánt. Ha elveszteném, igen nehezen esne!

Tegnap megint vukovári választmányi ülés volt. Kossuth

Digitized by Google

rutul prokátoroskodott, sőt kutyáskodott. — Én kértem: fogna velem kezet, ne tenne belőle pártkérdést etc. Ő erre így: én vele fogjak kezet, és *én* ne csináljak a dologból pártkérdést. Ő forcirozni fogja a dolgot. Nem hiszem, hogy keresztül vigye; ámde a mi tervünket bizonyosan megrontja, mert (és ez felette hosszas beszédéből világosan kitünik) e két thema körül fog ellenünk agitálni, 1. hogy a nemzettel adósságot fognak csináltatni akarni, a mit a nemzet tenni nem fog! 2. hogy 3—3 évnél tovább nem kötelezheti magát alkotmányos tekintetben a nemzet! — Ezzel pedig, hozzá adván az általános nem-fizetési hajlamot, s hogy a legnagyobb rész re infecta inkább haza menni akar, mindent megronthatni. Most, a mit mondok, lehető legnagyobb titoktartásban kell az illetőkkel közleni, mert máskép megrontunk mindent! Szemere egészen velünk van, NB. eddig. Ő t. i. nem nyilatkozott a tegnapi ülésben az egész rendszer mellett, de egyenesen számos okoknál fogva a vukovár-fiumei vagy inkább slavóniai vukovár-károlyvári (már így nevezzük Kossuth iszonyu haragjára) *ellen!* Ő szellemi, nemzeti és politikai okoknál fogva elsőséget ád a pest-fiumeinek.

21-én.

Andrássy Gyula azt mondja, Kassuth nem tarthatja magát ezen vukovári terrainen. Ő is ellene. De igen erősen Kossuth birkája, s így nem tudom, mi lesz belőle. Ma délután eldöntjük a dolgot.

Most azonban más baj kerekedett ismét.

A nádor nem invitálta Batthyányi (alias Szapáry) Gusztinét tegnapi báljára. — Batthyányi Lajos összeszedte az egész Batthyányi családot.

Hogy ők ekkép nem mehetnek etc., de ezzel meg nem elégedve, ördögi activitással párt- és vallási kérdést csinált belőle, úgy hogy a tegnapi bálra az egész ellenzék és református status, Kovács kivételével, visszaküldé meghivó levelét a nádornak és nem ment!!! Én tegnap igen sokáig voltam a nádornál. Ő egészen el van kedvetlenítve, sőt elkeserítve! Mily paradicsom volt a csehek közt élnem etc. Ő így!

Digitized by Google

A gondolat nem övé, hogy Gusztinét ne hívja, de főherczeg Lajos etc. parancsolta.

Wieder den unnatürlichen Staaten-Verband. Bécsben azt mondják betyárnak. Du bist vor Allem E. H. und dann Palatin. Deine Bälle sind *Hofbälle*, eine Pr.....te, wie Gusti ist, oder eigentlich Batthyányi, kann bei *uns* nicht geduldet werden etc. Itt pedig ő nádor, mit törődünk mi azzal, főherczeg-e? Nálunk nem az.

Ebből sok kellemetlenség fog folyni. — Wenkheim Béla a a legnagyobb ostobaságnak etc. tartja a dolgot, de még sem mert elmenni. Ámde annál tüzesebben ment a conservativ párt etc. etc., és im két táborra van osztva a magyar, és jó izüt kaczag a »Hofrath!« Istenem, most mi mindent nem lehetne kivinni Bécsben! Lunkányi azt írja, felvilágosításokat vár Ontől vagyoni mérleg dolgában, és hogy a tavalyi vagyonmérleget Ön nem küldötte neki, s így ezen utolsót én kérem vissza.

Rohonczyt tisztelem. — Mondja neki, 56 éven túl vagyok! Eddig még egy garast sem költöttem korteskedésre, és ezentúl egy krajczárt sem szándékozok adni!!! Vitam et sanguinem, sed pecuniam! (Kitörölve.)

19-iki sorait vettem, és ide mellékelve küldök egy pecsétnyomót.

E kitörölt sorokat Lunkányinak akartam írni. Annyi a dolgom, hogy már-már megkábulok. Feleségem már a bálba volt tegnap a herczegnél. Auer minden veszélyen kivül; én is meglehetősen; de Bérczy sok vért hányt és ebül van, — Sz.-Iványi pedig, a helyett hogy segítne, inkább az én uram.

Isten áldja.

Széchenyi István.

560.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 22.

Barátom, nem tudom, Ön vagy Kovács L. kivánta a pecsétemet, ide mellékelem.

Digitized by Google

Ma reggel vettem Önnek február 20-ki sorait. — Kérem, közölje mind azt Kovácscsal etc. etc. etc., mit Önnek politikai tekintetben írok, és közöltesse magával, mit Kovácsnak mondok.

Rövid leveleket és melyekben semmi különösen fontos nincs, postán kell küldeni, fontosabb és nehezebbeket pedig gőzössel, but allways a parcel, mint Angliában, melyért fizetnünk kell. — Máskép compromittálva van a kapitány etc., de azért extra recommendálni lehet, — kérem, mondja azt Kovács barátomnak is.

Örülök, hogy nem volt viz a pinczében! — Köszöntse Clarkot!

Egészségem *türhető*, de nem több. — Sem étvágyom, sem álmom. Hideg vér elég van, és »Selfpossession.« — Kossuth erős próbákra állít.

Hunkár ostoba egy ember. — Cserna jobban tartá magát, mint gondolám! Majd tán később gyengül el.

Ide mellékelem azt, mit Ön kivánt.

Jó volna nem igen késni az

5000 frt tüsténti kiadásával a bankba. Magától értetődik, nevemre 4-el számítva, minden hét szinte 4 pengő forintot jövedelmez.

Isten áldja.

Széchenyi István.

Önnek egy »parcelt« küldök, csak azért, hogy parczel legyen etc.; a pecsétnyomó benn van.

561.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 24.

Barátom, 4-iki sorait vettem és olvasás után 1 millió darabra téptem.

Tegnap vukovári választmányi ülésnek kellett volna lenni, de Kossuth nem jött, eleve írván, hogy nem jöhet, mert egészsége változott, mi egyébiránt igaz is. Ő t. i. egészen elrekedt, és oly színben van, mint Ecce Homo!

Digitized by Google

Kaczagnom kellett azon pletykán, mintha Keglevich Gábor Andrássy Gyulát ellenem bujtogatná. Hogy Keglevich Gábor nem egészen tiszta, aber ein feiner Kautz ist, azt tudom, de Andrássy Gyulára nincs hatása, ki egyébiránt egy kissé megbolondult, és bizony e pillanatban több rosszat művel mint jót.

Vukovári dologra visszatérvén, mi azt hisszük, egy kis halasztás nem árthat, ha t. i. a kerületi választmány nem referál. És ezért ülést nem tartottunk és nem is tartunk, míg Kossuth fel nem lábad.

Pulszkyt nem kellene negligálni. Én directe nem hathatok rá.

Reménylem, hogy a mit én Önnek, Lainak és Eötvösnek irok, nem jő ki megbizott cyclusunkból. Mert »szuszelmak altün dür«. Ezt mindnyájának meg kellene tanulni. Most, azt hiszem, a gyaur Magyarországban nem ki szólni, hanem ki hallgatni, de e mellett bölcsen cselekedni tud.

Egészségem igen búsít, mert nem tudok lábra állni, sem álmom, sem étvágyom, pedig most Bécsbe kellene mennem, hol várva várnak. Én még minden jót reménylek. Ezen utolsó bál ostobaság vagy inkább gorombaság! megtermi a hasznos gyümölcsét. Mindenki restelli és újjal mutat Batthyányi Lajosra, ki őket mint pók behálózta.

25-én.

Ma egész éjjel is egy bizonyos neme a láznak gyötörte testemet. Mindenre igen alkalmatlan vagyok.

Gondolja csak, mit talált Batthyányi Lajos és Kossuth ismét ki. Ma nagy ellenzéki conferentia van, kettőt akarnak a jövő hétfőn indítványozni: 1. Hogy az országgyűlés kérje Ő Felségét, többi népeinek is adna constitutiót. 2. Kérdeztetnék meg az osztrák kormány: jótáll-e, hogy a bécsi banknak jegyei nem kapnak cursust!

Wenn man mit derlei Dingen drohen wollte, um Concessionen zu erhalten, à la bonheure, aber rein blos in die Luft, um zu hetzen etc. etc., Übles zu wirken! Bizony ármányos conceptio. Én pedig úgy látom a dolgot, hogy most *mindent* ki lehetne vinni

Digitized by Google

Bécsben, de efféle erőltetésekkel és indiscretiókkal alkalmasint elcsapnak!!!

Ellankadjon-e az ember, ily szánt-szándékos öngyilkolás közt, vagy mit tegyen? Csak egészségem volna jó, de — habár lelkem nem is érzi megtörve magát — testemet nem birom. Ámde azért megteszek mégis mindent, hogy ezen idétlenségnek elejét vegyem!

Mi a közlekedési javaslatot illeti, igen agitálnak ellene. Szentkirályi (mit nem tőle, de másoktól hallottam) sincs mellettünk, és ha volna is, *nem lehet*, mert most szegénynek rehabilitálni kell magát! Gabriel Abaújból is nagyon ellenem. A szegény legények Kazinczy Gábor et Co. vezérlete alatt bizonyosan bebarangolnak 3—4 megyét. Most kellene ehez képest Eötvösnek, Kovácsnak etc. etc. 100 embert privatim in partibus informálni, mert máskép eldűl az ügyünk.

Es wird der 2-te Theil sein vom Ball des E. H. Stephan. Mindenki vagy legalább a lehető legnagyobb rész azt mondá: gorombaság, gyávaság nem menni, de azért még sem ment; úgy lesz közlekedési ügyünkkel is. Azt fogják mondani: szamárság, gyávaság a javaslat mellett nem lenni, azt nem pártolni, de azért mégis Vukovárra szavazandnak. Es wird so gehen, wie die Verurtheilung des Königs Louis 16., die Minister für ihn, und doch der Ausspruch der Majorität gegen ihn. Pártzsarnokság alá esik ügyünk is, ha *most* nem mozgunk.

Újságczikkek igen hasznosak, és az, mi eddig jelent meg a Pesti Hirlapban, kimondhatlan jó,[1]) ámde ezen lázas állapotban, melyben vagyunk, újságczikk nem elégséges többé, mert része nem olvassa, része nem érti, de csak szenvedelemtűl vezéreltetik, és ekkép *privát informatió is szükséges*. Én itt mindent elkövetek; de Pestből kell kiindulni a főmozgatásnak.

Éppen midőn ezen sorokat írnám, veszem Önnek 23-iki sorait.

Köszöntse Eötvöséket etc. etc.

[1]) Ezen czikkek a Pesti Hirlap febr. 10., 11., 12., 15., 22. és 24-ik számában mint vezérczikkek jelentek meg, melyek Széchenyi javaslatát a közlekedési ügy rendezéséről bonczolják behatóan.

Digitized by Google

Igen bosszankodom ezen ebadta város ellen, hogy megint akadályoztat. De most az esetet valóban nem értem. Nemde Reversalist adtunk, dass wir en cas que Alles abtragen. Most tán a fundamentumon kívül történnék a fölépítés. Hogy ez ellen protestálnak, megfogható. A herczeg Nádor nincs itt, csak vasárnap váratik, nem tudom, ha láthatom-e még a nap.

Wir müssen jedoch zu einem Entscheid kommen! Ich ergebe mich dem Abderiten am Ende, was soll man? Ist das heurige Hochwasser ein Argument für die Aufdämmung, à la bonheure! Ich gehe nach Ofen wohnen, wo man mich nicht verschüttet und nicht eindammt! Reden Sie mit A. Clark. Was Ihr entscheidet, ich ergebe mich darein, nur dass wir bald über die Brücke gehen. Ich möchte es doch erleben.

Kérem, legyen gondja az ide mellékelt levélre, kivált a Fehr-féle igen sürgetős.

Hát a Balaton? Kérlek titeket, incassáljatok minél többet és minél szaporábban, és a hajózás ne kezdődjék *igen korán*, mert máskép kidűl hajós népünk, romlik hajónk etc., nem keres semmit és elégtelen lesz a jobb időre.

6-kor délután.

Éppen most veszem a »csomót« (parcel) a 3 darab szappannal etc. etc. Kovács és Trefort leveleivel.

Mondja Kovácsnak, kit igen szívesen köszöntök, jöjjön mielőbb. Ő levelében (dato 23) azt irja, egy hét alatt *idé készül*, az tehát márczius 1-ső volna. Akkor itt kellene lenni már. Engem Bécsbe hívnak, nem akarok még menni, mert gyengén vagyok és itt is hasznos vagyok; ámde márczius 1-ső napjain nem igen halaszthatom túl. Mondaná aztán Trefortnak meg, hogy sorait az inclusummal együtt, hálás érzéssel vettem. Igen örülök, hogy »apa« etc., legjobb akarattal sincs időm, mind ezen nagyon érdekes levelekre válaszolni, melyeket Kovács, Eötvös etc. ír.

E sorokat és ismét 4 darab »népfajokat mutató mappát« Burián viszi.

»Javaslatunk a rendezésről« itt is többeknek igen jól tetszik. »Kiss« nagy örömmel ma azt jelenté (und es muss à peu

Digitized by Google

près ein Haus einfallen, damit er was merkt), hogy »könyvünk« *mindenkinek* igen tetszik.

Ráday ma felkeresett és Festetics Miklós, ki igen nagy kortes, pedig csak azért, miszerint nekem tetszésüket elmondják. Az első így: Beszélek én Szentkirályival, de kivált Kossuthtal, mikép figyelmeztessem, hogy Vukovár rossz téren van, melyen meg nem állhatnak. Egészen köztünk, a Nádor is egészen beleszeretett a javaslatba.

Ide mellékelve küldök egy könyvnek homlokiratát (Adresse) Pesten meglesz. Meg kell szerezni. Ez megint a népesedés menynyiségét mutatja ki és szinte mellettünk szól. Mikor lesz Pesten megyei ülés?

Isten áldja Széchenyi István.

562.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 25.

Barátom, az ide mellékelt igen becses kéziratot gróf Reviczky Ádám Velenczéből azon kéréssel küldé kezeimhez, miszerint küldeném azt a magyar Akadémiának és ennél menteném őt ki, hogy ő maga nem írt.

Én igen czélirányosnak tartanám, ha az Akadémia valami üléséből és akkép nem az én, de éppen az akkori elnök aláírásával köszönő levelet visszaírna, érintett mindig buzgó, de a szamár magyar (Wesselényi et Co.) által ledorongolt magyar hazafinak és azt nekem küldené. Én majd odébb irányoznám.

Azt mondják: legjobb egészségben van, ámde álmai is csak Magyarországgal vesződnek és hogy sokat *imádkozik*. Ezen sokat nevetnek, de ki tudja, oly nevetséges és impraktikus ez? Mert, ha így mennek ügyeink, a mint mennek, tán nem is lehet Magyarország irányában tenni czélszerűbbet és okosabbat, mint imádkozni!

Üdvlelde! Vajjon Vesselényi, Deák, Pulszky kaptak-e már »Javaslatot«? [1])

God bless you.

[1]) »Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről« czímű röpirata.

Digitized by Google

Ma úgy haraptam magam körül, és azt hiszem, nem rossz sikerrel, mint veszett eb, de most, mintha örökre kellene elaludnom, fáradva is érzem magam! Ez a test, ez a test mily rút dolog. Nem volna-e jó attól minél előbb szabadulni?

Széchenyi István.

563.

Jankovich Antalhoz.[1])

Pozsony, 1848. február 26.

Mein sehr werther Freund!

Hier beigebogen übersende ich Ihnen ein Buch — im Fall Sie es noch nicht hätten — mit der Bitte, den Inhalt dieses Briefes zu erwägen, und wäre derselbe Ihren Ansichten nicht zuwieder, mit Activität und Energie in *meinem Sinne* zu handeln.

Wenn Sie die Güte haben wollen, das übersendete Buch mit Aufmerksamkeit zu lesen, so werden Sie ersehen, dass es nur darum zu thun ist, endlich in Ungarn ein erschöpftes und zusammenhängendes Communications-System zu begründen. — Hiezu ist nöthig: 1. dass eine Landes-Cassa creirt werde, damit man in Hinsicht des Geldes nicht genirt sey; 2. dass man bestimmte Summen, nicht von Landtag zu Landtag votire, sondern auf eine

---

[1]) Jankovich Antal, Mosony vármegye akkori első alispánja, szíves előzékenységgel engedte át a jelen érdekes levelet ezen kötet számára. A czímzett, állásánál, de a közbizalomnál fogva is, melyet megyéjében birt, nagy tevékenységet fejtett ki Széchenyinek 1847-ben történt követté választatásánál; s a hála mellett Széchenyi még baráti tisztelet s őszinte bizalommal is viseltetett Jankovich Antal iránt, a minek jelét ezen levele is magán viseli, sőt magánál Pozsonyban igen gyakran s kedvesen fogadta; mert, ha bár nem mutatta is, de tudta, hogy Jankovich az 1847-iki követválasztásnál szavát, tekintélyét és befolyását mindenütt érvényesítette Széchenyi megválasztatása érdekében.

E levélnek azonban a Széchenyi által kivánt eredménye nem lett, mert Széchenyi követtársa, a kit a levél átadásával megbizott, azt csak újabb sürgetésre, de már elkésve adta át a nevezettnek, minthogy a levél irása után a bekövetkezett márcziusi események más irányba sodorták úgy Széchenyit magát, mint a levélben említett terveket.

Digitized by Google

bestimmte Reihe von Jahren, denn sonst ist die Capitalisation unmöglich, und ohne einer solchen jeder Fortschritt ein wahrer Schnecken-Gang.

Was das Erste anbelangt — glaube ich — ist alle Hoffnung da, dass eine Landes-Cassa creirt wird. Was den 2-ten, viel schwierigeren Punct anbelangt, glaube ich, wird die Mehrzahl der Comitate (wenn man nicht dagegen hetzt und agitirt), einsehen, dass in constitutioneller Hinsicht nur jene Steuer von Landtag zu Landtag zu bewilligen sey, die direct der Regierung zu zahlen kommen, jener Theil des Adó jedoch, der Interessen von Capitalien zu decken hat, die für Landes-Verbesserungen investirt werden, auf längere Zeit (nämlich auf die erforderliche Zeit) votirt werden können, ja müssen, wollte man aus constitutioneller Hyperbole sich nicht selber bestrafen!

Es kommt demnach darauf an, dass die Hauptmomente meines Buchs durch eine Majorität von Comitats-Instructionen unterstützt werden. Noch eins ist aber zu berücksichtigen! Und diess bleibe zwischen uns und denjenigen, die unser politisches Credo theilen. — Kossuth will mit Gewalt die Vukovár-Fiumaner — oder vielmehr Vukovár-Karlstädter Bahn durchführen und mein ganzes Operat beseitigen.

Es entwickelt sich demnach — um es gerade herauszusagen — ein Kampf zwischen den Destructiven, besser wenn man es deutlicher sagen will: Revolutionären (wo Kossuth, Louis Batthyányi et Co. die Chefs sind) und der Progressiven, der Reform-Parthey, der ich angehöre, der Sie angehören, und die einzig allein im Stande ist, unser Land zu einer glücklicheren Entwicklung zu bringen.

Sind Sie meiner Ansicht, und ist's möglich, so trachten Sie, die jetzt zu gebenden Instructionen in diesem Sinne modificiren zu lassen.

Ich besprach mich in dieser Hinsicht mit Kroner. — Er glaubte, wir sollten als Deputirte in unserer Relation die Stände auffordern, die bereits gegebenen Instructionen über Vukovár-Fiume nach dem Sinne meines Buches zu modificiren, umzuändern. Allein ich glaube, es würde (weil ich das Buch publicirte)

Digitized by Google

nach Cicero péo domo riechen. Es ist gewiss besser, wenn Sie die Güte haben wollten, sich vorläufig mit Einigen zu besprechen — und die Sache quasi proprio motu aufs Tapet zu bringen, und uns Deputirten durch das Comitat zur Pflicht zu machen.

Das Résumé der uns zu gebenden Pótlék — vagy inkább, megváltozandó utasítás, sollte à peu près seyn —: »die Haupt-Momente des Buches von A bis Z zu unterstützen.«

Ginge das durchaus nicht, — aber uns eine Linie von Eisenbahn wäre durchzuführen — sollte auf keinem Fall Vukovár der Ausgangspunct gegen Fiume seyn, aber entweder Ofen et Pest. oder Mohács.

Voilà tout.

Glauben Sie, dass man von der Einsenbahn des Br. Sina von Bruck et Raab, Gönyő etwas seyn soll? Ich bin gar nicht dagegen. In meinem Buch führte ich es deshalb nicht an — wie Sie es bemerken werden — weil Sina auf eigene Unkösten bauen will, was nach meiner Ansicht wenigstens in bestimmten Linien nicht verweigert werden kann, ich jedoch in meinem Buch bloss von Staats-Bahnen spreche.

Vergeben Sie mir, wenn ich mich nicht genug deutlich explicirte. Ich bin von Geschäften aller Art bereits so überhäuft, und in ganzen noch so schwach, dass ich auf Ihre Nachsicht und Ihre mir stets bewiesene Güte appellire.

Glauben Sie, dass ich noch andere Schritte machen, an Jemanden schreiben, oder mit Jemandem sprechen soll, damit »wir Wieselburg« ganz für meinem Plan gewinnen, so bitte ich, mir zu schreiben, aber bald, da ich nächstens nach Wien und Pesth muss, wo mich gleichfalls viele Geschäfte erwarten. Könnten und wollten Sie mich jedoch von jeder nachträglichen Arbeit entheben, so würde ich Ihnen sehr, aber sehr dankbar seyn, mert bizony sokszor nem tudom csak felét is végezni annak, mi sürgetőleg volna általam elrendelendő.

Ich empfehle mich Ihrem Wohlwollen, und bleibe mit dem Gefühle der aufrichtigsten Hochachtung Ihr bereitwilligster Freund und Diener

Gr. Stephan Széchenyi.

Digitized by Google

564.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. február 27. estve.

Barátom, 24-iki sorait ma vettem, melyben Ön azt tanácsolja, a töltések végett ne húznánk a várossal újjat! Les beaux esprits se rencontrent! Tegnap vagy tegnapelőtt írt levelemben éppen ily értelemben nyilatkozom!!!!

A városiaknak ily szellemben kell szólni: Der Graf glaubt, dass die Schönheit der Brücke ganz geopfert werden wird, und die Dämme, wenn die Donau besonders bei Csepel, regulirt wird, nichts nutzen oder überflüssig sind etc. Da aber die Mitbürger bloss in den Dämmen vertrauen, so will er keine weitere Difficultäten mehr machen. Auch er wünscht in guter Eintracht zu leben. Also schüttet, dämmet auf mit Sand, Kehricht, Dreck, comme bon vous semblera!

Ide mellékelem J. B. Lehmann levelét *és azt hiszem*, és igen ismerem azt embert. Er wäre ganz tauglich dazu!!! Tartsatok ülést és határozzatok. Lehmann igen becsületes ember, activitása felette nagy, hajózáshoz is tud, sőt ha egy kissé beléokul és megismeri a Balatont, kapitány szerepét is viheti (ez pedig a szembe nem rossz qualitás), de nagy enthusiasta és Projectenmacher. Belé megy mindenféle ideába. Deshalb muss sein Wirkungskreis eng beschrieben werden. Jó és higgadt kézben ő egy igen haszonvehető szerszám. Hivassa el és mondja neki: Der Graf hat Ihren Brief empfangen, und ist ganz für Sie. Én csak egy évre, eine, oder bis zur Termination der Schiffahrt, egyezkednék vele. Ezt is nyiltan meg kellene említni neki. Sie bekommen sehr wenig, weil *wir* auf ausnehmend schwachen Beinen stehen. Im Anfang müssen Sie quasi von der Luft und von der Ehre leben. Wird die Gesellschaft fetter, so sollen Sie auch diecker werden. Sie müssen demnach trachten, und das ist Ihre Aufgabe, die Gesellschaft in financieller Hinsicht aufzupapeln. Sie müssen als versuchendes, als beschwichtigendes Element wirken. és erre igen alkalmas.

Digitized by Google

Ma nádori bál van. Gusztinét férjével kikergették faluhelyre és ekkép elmén az egész ellenzék. Batthyányi, Károlyi család és Calvinusok és Lutherek minden assecjái!!!! Gusztinét most részint Lolla Monteznek, részint corpus delictinek nevezik.

Ma két óráig tanácskoztam Szentkirályival, 2 óráig pedig s NB. lakásán Kossuthtal együtt 2 óráig. Egészségem nagyon javult, tegnap óta erős étvágyam is van már. Holnap már megkezdem a kerületi ülésben félben szakadt követi pályámat. Ich verzweifle noch gar nicht, im Gegentheil bin ich voll der süssesten Hoffnungen!

Kossuth, nem hiszem, 70 fontnál többet nyomna, annyira elhitványult.

Ich glaube, er ist bereits in einem politischen Fanatismus-Fieber.

Isten áldja Széchenyi István.

Apponyinak vadászával, ki valami dologban ide jött, most beszéltem, ki azt mondja, A. egészen jól van már.

565.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. márczius 2.

Barátom, Gallia ismét respublica! mennyi időre? tudja Isten, de Európa is alkalmasint nem sokára magas hullámok habjain . . . Én ily alkalomkor (valamint Sina okvetlen azt kérdezi belsejében: »habe ich einen Nutzen davon«) akaratlanúl is azt forgatom eszemben: Lehet-e ebből haszna a magyar honnak etc. Én azt hiszem, lehet, egy új hajnal támadat etc. etc., ámde ehez ész vagy jó *szerencse*. Én azt hiszem, mi az elsőt illeti, alkalmasint nem lesz. Azonban megkisértek mindent. Ma két conferentiában voltam, und habe mir überall den Mund zerrissen. Erstens beim Kossuth, sodann beim Palatin, ma még kettőben veszek részt. Addig is azonban folytathatjuk csendesen egyéb dolgainkat.

Önnek február 28-iki sorait vettem, arra röviden válaszolni fogok. Vettem a x-beri, januári és februári számadásokat, újévi

Digitized by Google

ajándék »all right«. Adjon azon jó képű öreg városi szolgának 5 pengőt, vagy a mi még jobb, mondja neki, dass er sich bei mir melden soll, wie ich nach Pest komme. was nun bald geschehen wird, und ich werde ihm gewiss 5 fl. schenken.

Igen jól esik lelkemnek, hogy Ön minden fillér iránt oly scrupulosus, én is úgy vagyok, nem pénzszeretet miatt. aber weil Ordnung auch zum Ganzen gehört.

Ön az ötös szükségeit etc. etc. pótolja mindig, Fehr és Heinrich által. Ha legkisebb megakadás volna e tekintetben, írjon jó eleve.

Legfőbb dolog, hogy minden Önnek keze által menjen. Podhorszkynak vagy bárkinek (dies bleibe unter uns) se Fehr, se Heinrich, sem senki ne adjon semmit.

A köztelekre be kell fizetni az 500, a József emlékre pedig a nőm 100 pengőjét. Ehez, majd ha lemegyek Pestre, tán én is adok valamiket! Tekuschnak, ha eddig Lunkányi fizette 100 forintját, mit Tekusch mondjon meg, auf sein Wort, akkor várja onnan, ha pedig én vagy Kiss, ki kell fizetni; az ide mellékelt 3 contót fizesse ki az ötös, azon megjegyzéssel, hogy az üvegért is ezentúl minden hónap kell fizetni, mit az illetővel tudatni kell, denn sonst schreibt er auf was er will.

A könyvárusokkal végezzen Ön. Ich will meine Nase nicht hineinstecken.

A 41 fl. pengőt nem vettem!? A többi küldeményeket mind!

Egészségem tűrhető!

Én is már nyomában vagyok (Ah-je vois que les beaux esprits se rencontrent) az igazi Sin... K.-inak. Batthyányi Lajos mellett lakik, 2 házzal jobbra!!! Setzen Sie sich indessen, bis ich komme, mit ihr in Contact!!

3-ikán.

Tegnap, hahaha! Kossuth keresztül vitte egy követi conferentiában, hogy ma kerületben azt fogja indítványozni etc. etc. miszerint felelős magyar ministeriumot adjon nekünk a fejedelem. Nagy bajjal nekünk csak annyi sikerült, hogy ezt ma circumscriptive fogja tenni. Én kértem: nur einmal darüber schlafen. Nem

Digitized by Google

használt, tatár hévvel keresztül tört mindezen. Mi történjék a kancelláriával, tárnokkal, kamarával, a Nádorral, mert Kossuthnak instanter 3 – 4 – 5 felelős minister kell (mich hat er bereits auch zu einen gemacht), azt tudja az ég, mi legyen a megyékből etc. etc. etc., ezt mi nem foghatjuk meg etc.

A bécsi bankban, gondolja csak, 65 millió vert ezüst és arany pénz van és 185 millió részint esüst és arany »lingot,« részint hat hét alatt *realizálható* (mert jó ingatlanon fekvő) papiros pénz van.

Louis Philipp szerencsésen Brightonban van. Lamoricière a katonasággal és Garde munic. a párisi gróf mellett és nagy csetepatéban a néppel. Isten áldja! Eötvös, Zsiga, Szontágh leveleit vettem. Isten áldja meg őket. Köszöntse nevemben. Egész éjjel lázom volt márc. 1., 10-ik sorait Török által vettem. Akár Lehmann, akár más, de most kell valaminek történni, ne várjatok rám.

Széchenyi István.

566.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. márczius 5.

Barátom! A 41 forinto átvettem Bánfaytól. Holnap Bécsbe megyek, ott oly rövid ideig maradandó, mint csak lehet.

Itt micsoda fordulatot vesznek a dolgok, előre nem látható, mert még nagy mértékben tart a láz, vagy mint barátunk Kovács mondja, inkább csak most kezdődik. Most a főherczeg Nádort akarják sürgetni, sőt kényszerítni, miszerint minél előbb keresztül hajthassák a főrendeknél is a rögtönzött miniszter-felelősségi ize-. netet. Sokan azt mondják, ha tüstént fel nem veszi a főrend az érintett csodaműt, vagy ha ott kissebbségben maradna az, akkor a főtáblát mellőzve, elkülönzötten küldik fel az abbeli representatiót.

A franczia respublicán itt sokan megijedtek, de nem annyira mégis, hogy ezen ijedség valami hasznos bátorsággá válnék bennük. Ezek el akarják hagyni a dietát. Óh dicsőség! Én csak most kezdek kapni igazi passiot, ugy hogy, ha nem volnék

Digitized by Google

itt, most jönnénk ide. Lónyay Gábor, — pedig ő is öntött olajat a tűzre — Justh, Révay, Vidos etc. etc. mind készülőben magunkat magunkra hagyni. Mind ez nagyon szomorú, de azért hagyján elvégre tán nélkülök is kiverjük a csatát.

Olaszországban a felmerült Louis Blanc-féle theoriák után igen megrémült a pénzes osztály. Ott azt mondják, oly csend van most, hogy kormányunk ezentul több gondjait etc. etc. vetheti Magyarországra.

Kovács szinte eljő velem Bécsbe, hol vagy pipázni fogunk csendesen, vagy a nagyokkal érintkezni Hunnia megmentése körül.

Márczius 6-án reggel.

A pesti hajó, melyen megyünk, még nem érkezett, s igy marad még időnk nékem és Kovácsnak Önnek nehány sort írni.

Nr. 11, márczius 3-iki levelét tegnap este vettem. Mi Benvenutti-féle házunkat illeti, tudom, hogy semmi egyéb, mint kiváncsiság tudni, ob wir auch schon herunter sind, wie die meisten Ungarn.

»Gehen Sie und fragen Sie,« ily instructiókat kapott alkalmasint a hajhász, »vielleicht braucht er Geld, und da giebt er es wohlfeil. Ist es theuer, so kann er's behalten.« Ezért kérem mondja az illető hajhásznak, hogy Ön nem tud az egészről semmit, járuljon egyenesen hozzám. Helmeczinek pedig kérem válaszolni ilyest: az előtt oda adtam volna, most nem igen tudom ehatározni magamat.

Mi a Dezasse-féle czikket illeti, én annak igen örültem, most mindazon dicséreteket, melyeket nekem azon könyvért mondottak, melynek irásában oly kevés részem volt, természetesen sokkal könnyebben türöm, miután más részről az ellen gáncsoskodnak is. Minden esetre jó lesz valamit igazolásul összecsinálni, ugyancsak Reden úgy állítja, mint mi hozzuk fel, akkor azt lehetne mondani, hogy pedig én igen csudálom, miért nem refutálta Dezasset gróf Reden, s miért sujt engem ő helyette.

A két könyvet vettem és megtartom szintúgy gróf Reviczky levelét, s azt elküldöm.

Az egyetemi nyomda sorait ide melléklem. Kérem, közölje

Digitized by Google

azt Helmeczyvel s Toldival. Én scandalumot teszek, ha azon ostoba Schedel vagy Toldi vagy akárhogy hviják még financziális részét is megrontja a magyar Akademiának. Szellemi részét ugy is már megb . . . ták; az Akademia, Vörösmarty, Bajza etc. etc. ugy sem egyéb, mint egy revolutionarius Club. Ha tudtam szentelni 60 m. forintot ezen intézetre, érzek elég erőt magamban azt vissza is vemi, s azért ha még financialis része is hanyatlásban van, miután kitisztulását én is csak az időtől várom, akkor — és én nem tréfálok — az Akademia ellen pontositom össze minden fundatorait, und die Fütterungs-Anstalt der verkappten Demagogen hat ein Ende. Ezért jót állok. Hát azon haszontalan Helmeczy, hiszen elég goromba s elég éles a szája, s azért mégis el hagyja rontani az Akadémiát oly Toldi-féle bolondok által.

Kérem, olvassa »ezen barátságosan intő szavakat« mind Helmeczy, mind Toldinak el. Ich hoffe, dass meine sanfte Ermahnung die erwünschten Früchte tragen wird.

Hogy Szentkinrályi a vukovári vasut mellett ír, azt nem tartom pletykának, hanem valóságnak. Nekem magamnak mondá Szentkirályi: kár *Lajost* elkedvetleniteni (?!), a vukovári vonal neki életkérdés. Ő azt reményli, *igazgatója* lesz etc. etc. Többen pedig bizonyosnak tartják, hogy Elz, Brandau s több slavoniai grófok m./60 p. frtot igértek Kossuthnak, ha keresztül viszi.

A kérdés csak az, mi érdemel több tekintetet: *Lajosnak kimélése*, vagy a *hazának érdeke!* Én azt hiszem itt volna ideje a francziákat utánozni. Nem abban, hogy a *respublicát proclamáljuk*, hogy mi is Lajosunkat s . . . . r . . . . k.

Isten áldja, köszöntse nevemben Eötvöst, Keményt etc. etc Az ide mellékelt leveleket kérem utasitsa tüstént gazdáikhoz.

Széchenyi István.

Dezassenak kérem ne válaszoljatok semmit *nevemben* a nélkül, hogy lássam előbb.

Hahntjens levele miért volna az én kezeim közt??? Hiszen mikor én Önt kértem, készittessen egy hajót Clark által, akkor vagy átadtam, vagy át kellett volna Önnek venni az érintett levelet is, — mert abban vannak a dimensiok! Man muss noch einmal schreiben etc.

Digitized by Google

Isten áldja! Nem csuda, ha ily kis levelek eltévednek most, mikor azon kell iparkodnunk, hogy legalább fejünk maradjon arányosulyban. Én hála az ég sem nem félek, sem reményeimet veszteni nem tudom!

567.

Gróf Batthyányi Lajoshoz.[1])

Pozsony, 1848. márczius 10.

Lieber Louis!

Ich gratulire dir vom ganzen Herzen zu deinem Sieg. Kubinyi schimpft so ungeheuer über mich, und Casimir sieht mich so bedenklich an, dass ich das volle Recht habe zu glauben, dass ich auch ein bischen zu deinen Triumph beigetragen habe, und das um so mehr, weil ich deiner Aufforderung und andern liebenswürdigen Aufforderungen zufolge, bona fide, Alles that, was ich in erfraglicher Sache thun konnte — um sie zu fördern.

Ich wäre gleich zu dir gegangeu, um dir persönlich meine Freude zu bezeugen, ich bin aber so unwohl, so reitzbar, du hingegen bist auch nicht von den Geduldigsten, dass ich wirklich besorgte, noch mehr mit dir auseinander zu kommen, was mir sehr leid wäre, ja mich wirklich schmerzen würde, weil ich dich für meinen Freund halte, dein Freund bin, und leider bereits erfahren habe, wie oft ein kleines Missverständniss die besten Freunde endlich ganz auseinander brachte, die ganz für einander passen.

Ich hoffe, unserer lieben Gräfin Antonia geht es schon wieder ganz gut. Ich war alle Tage, ausser gestern, bei deinem Thor, um mich um ihr Befinden zu erkundigen.

And now God bless you.

---

[1]) Egy kis czédulára van írva czeruzával, külső czím nélkül; de úgy azon ismert viszony, mely itt említve van s azon körülmény, hogy a levél végén Antónia grófnét említi, bizonyossá tesz az iránt, hogy a levél Batthyányi Lajoshoz volt intézve.

Digitized by Google

568.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. márczius 17. estve.

Barátom, csudákat élünk! Nemzeti honunk hajszálon függött. Az első felvonás gyönyörűen sikerült! Én teli vagyok a legszebb reményekkel. Valóban egész mértékben élvezem mind azt, mi Bécsben tegnap és ma történt. Nékem úgy látszik, mintha ránk vagy azokra elvégre felnyilt volna az ész! Én nem tudok kételkedni nemzetünk legszebb kifejlődésén; s miután Batthyányi és Kossuthnak hallatlan, nagy szerepén csak örűlni tudok és Isten látja lelkemet, legkisebb irigység nem rejlik keblemben, azon édes meggyőződésben ringatom magam, hogy politikámnak nincs egyéb mozdító ereje, mint ügyszeretet.

Fogok-e és minő részt venni az új kormányban, még nem tudom. Egészségem miserabilis, alig tudok lábaimon állni.

Bécsről most nem írhatok; hanem, hogy egy kis része a kikelteknek engemet is illet, arra esküdhetem.

Bár minőnek fog mutatkozni a második és harmadik felvonás, azt be kell várnunk. Mi engem illet, én Batthyányit és Kossuthot legőszintébben fogom szolgálni.

Köszöntse Kovács Lait etc. etc. etc.

Holnap irok ismét; ma e sorokat csak azért vetettem ide, miszerint éltem jelét adjam és Önt kérjem az ide mellékelt levelet kézbe juttatni.

Az én politikám biztos volt, de lassú. Kossuth egy kártyára tett mindent és legalább idáig annyit nyert a hazának, mint a mennyit az én politikám tán 20 év alatt nem birhatott volna előállítani! Ha reactió nem történik és több lesz bennünk a hazafiság, mint az irigység, s több a polgári erény, mint a dicsvágy, én biz azt hiszem, lesz még a magyarbúl valami s pedig sok!

Széchenyi István.

Digitized by Google

569.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. márczius 21. Kerületi ülés.

Barátom, én meglehetősen vagyok. Egészségem javult kedélyem igen igen nyugodt, feleségem — noha a lehető legroszszabbra nyiltan elkészítém — nem fél egy cseppet is. Mi lesz belőlünk? Ezt nem tudom, magasabb befolyásoktúl függünk. Ember csak annyiban működhetik, hogy századunk, melyben élünk, mert a vízroham ellen nem úszhatni, legalább a perditió partjára ne verődjék.

Most nekem legkisebb befolyásom nincs. Ich halte mich bei Seite! Batthyányit és Kossuth Lajost egész erőmmel és becsületességemmel pártolom és fentartom.

A fődolog, mi körül én mostan leginkább rendelkezni iparkodom, 1-ször egészségem, 2-szor saját financiális állapotom. Ich reducire mich und mein Haus auf das Mĥimum. Most 60,000 pengőt költhetek, ha 50,000-nél kevesebb lesz, bánom is én. Nicht eine traurige Stunde deswegen! Marad m/10. És ennyi csak marad, und wir werden vortrefflich leben.

A főföladat most az, hogy minden oldalról gazdálkodjunk. Reden Sie mit Podhorszky, besonders aber Heinrich. Hiszen meglehet, hogy egyedül pest-budai házaink jövedelméből fogunk élni. Kérem írjon! És különösen mit csinál Clark és a híd, mit Fehr és a gyárak etc. etc. Hogy van az ötös? Podhorszkynak mondja: Ich rechne auf ihn, auf seine Ehrbarkeit! Ich werde jeden Bissen mit ihm theilen, csak jó vigyázattal legyen két fiamra.

Isten áldja.

10-kor estve.

Egész nap ülésünk és conferentiánk volt, és vagyok a kerületi elnök! Sonderbar! *Ich* armer will nicht den Landtag schliessen, und dieser ist vielleicht unser letzter Landtag! Es wäre piquant. Itt most meglehetős rémülésben vagyunk. Igen sok

Digitized by Google

sepredék nép gyűlt össze és kínozza a schlossbergi zsidókat. Ich glaube, es ist der Krieg gegen das Eigenthum.

Isten áldja.

Széchenyi István.

19-iki levelét ma estve találtam. Hála Isten, hogy Pesten minden csendesen van.

Én most az itteni dolgokban szinte semmi részt nem veszek!!! Deák tegnap jött. Nincs jó erőben.

Kossuth dirigál és Batthyányi kormányoz!!! Ich bedauere sie vom Herzen! Besonders B. Igen megnőttek bajai. Alle die Furien, die er in Bewegung gesetzt hat, drängen ihn schon sehr hart!!

Lait szívesen köszöntöm. Diéta végével Pestre megyek tüsténtt!

570.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. márczius 23. reggel.

Tisztelt barátom! Önnek 20-ikai reggel és estve írt sorait vettem.

Most várni, bezárni és mindenre késznek kell lenni! Mást nem tehetni. Magasb hatalmak uralkodnak közöttünk. Ha valami szerencsés szél nem visz kikötőbe és zápor nem oltja a már lobba menő lángokat, tudja az ég, mily zavarba sodortatunk.

Én 19-ike óta Bittóval kerületi elnök vagyok, reggeltől késő estvéig elnökösködöm és nem szólok semmit, nem teszek semmit. Batthyányi L. és Kossuth dirigálnak mindent, én nem nehezítem állásukat, sőt, hol lehet, pártolom. Miniszterium még nincs alakítva. Én semmibe sem avatkozom magam. Azt mondják, ezekből fog állni: Batthyányi, Deák, Kossuth, Szemere, Eötvös, Teleki etc.

Legfőbb foglalatosságom, saját dolgaimat rendezni. Nőmmel etc. nem tudom még, mit míveljek. Mit gondol Ön? S magam személyemre nézve most ugyan mit tegyek?

Digitized by Google

Délután.

Én is ki vagyok nevezve »közlekedési miniszternek«! Lehetetlen volt el nem fogadni! Legbarátságosabban kérem, a szent haza nevében, Önt és Lait: ne hagyjatok most el! Ön a hidat is építheti, de nekem is segíthet. Lai nélkül pedig lemondok. Ezt sietve! Most csak erélyt kell kifejteni, ha nincsen minden megmérgesítve már.

Soprony-, Vasból etc. legjobb hírek!

Az adózó sír örömében, dolgozni akar és a nemes mindenütt nagy lelkesedést és generositást fejt ki.

Ma — gondolja csak — 90 pengőért eladtam mázsáját az idei gyapjúnak! Bei jetztigen Zeiten ist das ein Terno, und vollkommen beruhigend!

Isten áldja Széchenyi István.

Lai *gondolkozzon*, mit kellessék most a mi Saharánkban csinálni!

Jetzt nur aushalten, bis wir kommen! Jó volna, ha Ön lemondana a Flügelmannságról, miszerint igen nagyon el ne fáradjon!

571.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. márczius 25.

Későn estve.

Ich bitte kein Aufsehen machen.

Barátom, egészen köztünk. Itt azt rebesgetik a városban, hogy Bécsben Kossuthot, mint finánczminisztert, nem vihetik keresztül és hogy a Nádor lemond. Az ország birája rögtön felhivatott, ki fog győzni, Batthyányi vagy a bürokratia?

E sorokat Zichy Edmund viszi. Kérem barátom, vigyázzon két fiamra. Ha gondolja, hogy szükség, küldje Podhorszkyval gőzhajón tüstént ide. Ha Batthyányi is lemond, im mit tegyek én? Én akkor alkalmasint itt maradok és passive viselem magam. Azt, hogy a Judex felment, neveli a reményt bennem.

Digitized by Google

De a bécsi athmosphaerában, wo sie bereits ein bischen zu Athem gekommen sind etc. etc., igen érthető, hogy Kossuthot nem birják elnyelni. Kár volt, ennyi sok szerencse után, ismét tűhegyre állítni a dolgokat. Kossuth azt esküdte a pesti Rendeknek, soha, de soha nem visel hivatalt, ha újságíró marad, több a hatalma, több területe és több a pénze! Enfin es ist mit diesen Tollköpfen nichts zu machen!

Ez oka, hogy Budapesten összekocczanástól tartok és Önt arra kérem, vigyázzon fiaimra. Ha nem szükség, ne küldje.

Hát Podhorszky nem respublicál egy kissé? Erre mindig volt hajlama!

Lai 23-án írt sorait a Nr. 3, 4 és 5, 15. Márczit nagy élvezettel vettem. Er hat die Gabe, mich stets mit Kraft, Hoffnung und Freude zu erfüllen.

Isten áldja őt és Önt. Széchenyi István.

Hát Clark és a híd mit csinál?

572.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. márczius 26. estve.

Barátom, éppen most írt a főherczeg Nádor Bécsből telegraph által, hogy Ő soha sem szándékozott lemondani, a miniszterium szerencsésen meg fog alakíttatni, min éppen most munkálnak, s hogy holnap reményli visszaérkezend kielégítő resultatumokkal etc.

Én tehát azt hiszem, nem szükség fiaimat ide fárasztani, ha valami különös baj nem keletkezne; minthogy már most, mi és feleségem sietünk Pestre! Én még mindig álmodok!

Sietve

Széchenyi István.

Kovács ma reggel jött. Itt most, természet szerint, nagy öröm!!! Clarkot köszöntöm. Ich rechne auf ihn! aber vor Allem auf Sie!

Digitized by Google

573.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. márczius 28.

Barátom!

Éppen most hallom Hukle Eszterházy idomára által, hogy Pesten alkalmasint nem lesz lófuttatás ez idén. Ezen nagyon búsulnék.

1. Mert zivatarban úgy kell élni s úgy kell folytatni mindent, mint jó időben.

2. Mert vannak most egy pár jó gebéim, melyekkel nehány aranyat vagy mindenesetre assignatát lehetne nyerni, s melyek azután, mert igen sebes futók, az életnek azon stadiumában is nagy haszonra lennének fordíthatandók, mikor arra kerül a sor: illa berek, nád a kert!

Kérem *nyugtasson* meg e tekintetben, mert annyi nyugtalanság közt, melyben élünk, még a versenyfutásról is letennem, igen *leverő* (!) volna.

Egészségem meglehetős, a jövendőt nem éppen rózsaszinben, de mégis minden kétségbeesés nélkül látom magunk előtt.

Nem volna-e jó, minekutánna én Önt mindenesetre be szeretném venni hivatalos osztályomba, ha Ön mindjárt most nevét Talmayra változtatná és Budapestnek falaira e nagy eseményt kifüggesztetné.

Itt és Bécsben minden jól áll. A baj csak az, hogy áll, azaz éppen lassan halad. Adja Isten áldását rá. Ez az, mit szívből óhajtok!

Hogy van az ötös? Írjon. Tegye le a nagy puskát. Ürügyöt könnyű találni, mely abból áll, hogy én Önt osztályomba vettem és e szerint annyi dolga van (lesz), mikép nem védelmezheti többé a hont, de erősen munkálnia (nyugodnia) kell. Schlafen Sie sich aus. Én 20 év óta nem aludtam oly sokat és oly jól.

Igen tartottam a koczkapolitikától, de miután sokat nyertünk, nagyon örülök. Bár ne koczkáznánk tovább is.

Széchenyi István.

Digitized by Google

574.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1848. márczius 29. késő estve.

Barátom, kérem menjen holnap, márcz. 30-ikán, reggel pontban 8-kor Szekrényessi városi kapitányhoz, ki ez órára rendelte magához *Garcia* énekesnőt és kérje meg nevemben, ennek dolgát könnyítni. Garcia jövő kedden, április 6-ikán, concertet ad a kis Redoute-teremben és ezért, mint ő mondja, igen sokat kell neki fizetni. Können Sie ihr etwas auswirken und mich armen Teufel aus der Soss helfen, so werden Sie mich obligiren.

Aztán, kérem, jőjjön hozzám, 9-kor felmegyek Budára.

God bless you.

Széchenyi István.

575.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. április 2.

Barátom, márczius 30-iki soraira válaszolva, arra kérem Önt, hogy tegyen — nem bánom nevemben — a felett dispositiót, hogy a Sherry et Port borokat Triesztben átvéve, úgy utasítsák Pestre, miszerint útközben meg ne legyenek a hordók fúrva és a bor vízzel keverve, mi igen sokszor megtörténik, s ekkép faköpönyeket kell a hordók felett csináltatni, vagy a bor Pestre szállítását más mód által biztosítni.

3-ikán reggsl.

Április első sorait vettem. Hála az ég, egy nagy hegyen átmásztunk, de még mennyi van hátra!!! Marengonál 3 napi diadalos csata után, a 4-ik nap törte ki nyakunkat.

Dehogy csalom Somsich Pált magamhoz! Ő nem egyéb, mint egy furfangos mediocritas.

Kossuth azt hiszi vagy inkább azt hitte, én most túl akarok hajtani, de kezdi látni (látja), hogy gyakorlatiabb vagyok, mint

Digitized by Google

vele együtt sok más. Most nem szabad részletekkel bibelődni, így szólok. megfordítni nem lehet a zablát ragadt lovakat, sőt ostort kell ügyes kocsisként bontani, egyet-egyet jót húzni, kivált a hátulsókra, mert máskép elesik etc., had fussa ki magát, csak fel ne forduljon a kocsi, majd a völgyben (az alkotmányos szabadság mezején) tán csak fentarthatjuk.

Én teli vagyok abnegatióval, semmi irigységet, ambitiót nem érzek magamban; örömmel tapasztalom, hogy ügyszeretet az is honi hűség, mi engem indít.

Isten áldja Széchenyi István.

576.

A cs. kir. szab. Duna gőzhajózási Igazgatósághoz.

(e. f.) Pozsony, 1848. április 3.

Löbliche k. k. Donaudampfschiffahrts-Direction!

Auf die geehrte Zuschrift vom 1-ten April l. J., in Betreff der Hindernisse der Donau- und Save-Schiffahrt [1]) — habe ich

[1]) Kudziavszky, a Duna gőzhajózási társaság igazgatója, figyelmeztetvén a grófot a Duna-Száva gőzhajózás nagy fontosságára, emlékezteti arra, hogy a gőzhajótársaság kőszénszükségletének nagy részét a tóthi bányákból fedezi a Pozsony és Pest közötti vizi úton, s hogy a kőszénszállítmány egy idő óta tetemes hátralékban van, midőn is a szerződésileg lekötött vállalkozók azzal mentegetőznek, hogy az utak rossz állapota miatt lehetetlen a kőszén fuvarozása. Írja továbbá — bár ha ezen kifogásoknak kevés hitelt ad, de mégis kötelességének tartja, arról a grófot értesíteni, hogy szükség esetén intézkedéseket tehessen meggátlására azon károknak, melyek abból a kőszénbányák kiaknázásában és a társaság részére származhatnak. Értesíti azután a grófot, hogy a Zimonyban kitört nyugtalanság lecsendesültnek látszik, minthogy az ott felállított kikötő-híd elrombolásán kívül a társaságnak egyéb kárt nem okoztak bár, s ha talán további erőszakoskodásoktól a társaság nem tarthat, még sem titkolhatja el, hogy a jelen válság minden üzleti vállalatra hátrányosan hat, s hogy e miatt ez évben a gőzhajóközlekedés messze reménységen alól fog maradni; kiváltképen a Száván való közlekedés lesz az — írja Kudziavszky — a mely a jelen viszonyok között az Eszéken át Olaszországba irányzott szénszállítást fogja legérzékenyebben sújtani; kivételével néhány gabona és három határőrkatona-ezred szállításának Olaszországba, a Száva hajókázásra épített remorqueuröknek

Digitized by Google

die Ehre einer löblichen k. k. Direction hiemit zu erwiedern: dass ich zur Beförderung der Interessen der Dampfschiffahrt, stets die heissesten Wünsche hege, und somit auch den gegenwärtigen Wunsch der löblichen k. k. Direction nach meinen besten Kräften — die jedoch in diesen Zeitumständen sehr problematisch sind — in Erfüllung zu bringen vollkommen bereit bin, übrigens können meiner Ansicht nach die auf die Dampfschiffahrt nachtheilig einwirkenden Umstände mit gewünschtem Erfolge nur dadurch gehoben, und auch dem im vorliegendem Falle obwaltenden Übel abgeholfen werden, wenn das Centrum der Dampfschiffahrts-Direction nach Pesth verlegt, oder diess dem Publicum wenigstens in nahe Aussicht gestellt werden würde, da die Abgeneigtheit des Publicums gegen die bestehende Dampf-Schiffahrts-Unternehmung und die Entstehung, einer aemulirenden Gesellschafft nur hiedurch ohne Zeitverlust, wenigstens auf längere Zeit beseitigt werden könnte.

Übrigens verbleibe ich

Pressburg, den 1. April 1848.

bereitwilligster Diener
Graf Stephan Széchenyi.

577.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. április 5.

Barátom, e sorokat páratlan Laink viszi. Ő igazi »Többnincs« és elkomorodik lelkem, ha őt bárcsak nehány napra is nélkülözni vagyok kénytelen.

Ő majd elmondja hányadán vagyunk itt. Es könnte besser sein, aber so ganz schlecht ist's auch nicht.

Én az országgyűlés bekezdése után, tüsténT Pestre szándékozok menni.

---

semmi teniivalójuk sem lesz. Azon körülmény — fejtegeti tovább — hogy a Szávát az áradások, a mellékvizekből lesodort nagymennyiségű szálfák eltorlaszolták — arra készteti, kérni a grófot, hogy a Száva szabályozását és megtisztítását a rendelkezésére álló hatalmával eszközlésbe vétesse.

Digitized by Google

Feleségem rövid idő után szinte lejő. — Itteni lakásunkat kiadjuk. Wir wollen im Herzen des Landes leben und sterben. Nyáron ha lehet nőm Czenkre megy — én Pesten maradok. Legyen szives küldje el azon ivet, melynek alapján nőm megkapja »den Erziehungs Beitrag. Nem tudom ez-é mind az, még valamit . . . De legalább meg fogjuk kisérteni — a nyugtatványt majd elkészitjük, leküldjük és ön ha lehet incassáltassa a nehány forintot.

Isten tartsa és áldja. Széchenyi István.

Egy kissé később.

Épen most hozza Fehr önnek április 3-iki sorait. Jetzt werden uns erst die Grundbiernen aufgehen. Én nem ijedek meg rajta, mert tudom, hogy igy kell a dolognak jőni!

Enfin . . . man muss es abwarten, was kommt és lehető legtöbb jót eszközleni.

578.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. april 6.

Barátom, ide mellékelek egy czikket az ujságba valót.[1]) Kovács tud róla. Tegye vele magát tüstént összeköttetésbe. Vagy 10 napig hevert, most tán elkésett. Itt olvasta: Deák, Szentkirályi Pázmándy. Ezek azt mondják imprimatur! De ez nekem nem elég, mert a dologrúl a pesti levegőben kell itélni. Tegyetek ti vele — vagy azt hogy kinyomatik, vagy elmarad. Nekem mindegy. Csak hogy lényeges változást ne tegyetek.

Itt minden meglehetősen van. Tegnap estvéli ministeriális conferentia után Bécsbe küldöttük Batthyányival Eszterházy herczeget és Kossuthot. 3—4 pont körül van differentia, azt hiszem kifőzik és mi 10-én bevégezzük ezen nevezetes országgyűlést!

Isten áldja Széchenyi Istv.

[1]) Megjelent a Pesti Hirlap április 8-iki számában mint vezérczikk »*Pozsony márcz. 27-én*« czim alatt, és a Jelenkor april 11-iki számában.

Digitized by Google

579.

Tasner Antalhoz.

Pozsony, 1848. április 8.

Önnek 3-iki, april 6-iki sorait vettem. Ejh be jól esett hogy Ön oly reménytelien látja kifejlésünket. Én tegnapelőtt óta egészen le vagyok verve. Nem, ennyi ostobaság mellett, vagy ellenére, mint a mennyit itt volt szerencsétlenségem tapasztalni, teljességgel lehetetlen, mikép bajaiból kibontakozzék Magyarország! A röpiratok 291 száma alatt — Lai tud erről s Önnek megmagyarázza — törvényjavaslatot nyujtok a rendeknek be, — NB miután a minisztertanács helybenhagyta azt, és oly violens, malitiosus (szamár) oppositiora talált, hogy én egészen kiestem phlegmámból, és verességig etc. etc. etc. viseltem magamat. Azt gondolom, még az okosabbak előtt is vesztem hitelemet, midőn bennem minden kedv etc. meg van törve, — sub 306 meg van ugyan nyerve a dolog fölényegében, de mostani forradalmi állapothoz képest mit so vielem Kummer und Verdruss!!!

Kérem, legyen szíves írja meg tüsténti Ullmann, házi lakásunk contractusa meddig tart, mert e tekintetben talán valami változtatást teszek.

9-ikén.

Tegnap az általam benyujtott Bill a főrendeknél kisebbségben maradt. [1])

Ich habe mit Kraft und Würde mich betragen. Perényi Zsiga furfangjai nyertek többséget.

Annyi szamárság, mennyit hallani kellett, soha nem érinté egy tanácsteremnek rész falait. Én nyugodtan kimentem, és Batthyányinak, — ki azonban még Bécsben volt, — beküldém

[1]) Ez azon ideiglenes törvényjavaslat 4-ik §-a, melynek alapján az ország biztositása mellett 10 millio frt alkalmazandó vala a vasúti és vizszabályozási munkálatokra. A főrendek nem tartván czélszerűnek felhatalmazni arra a miniszteriumot, hogy a központból tetszése szerint új 6 vasúti vonal épitését megkezdje, a 10 millió kölcsönt sokallotta, és Széchenyi billje megbukott. Lásd Pesti Hirlap, április 11-ik szám.

Digitized by Google

kilépési levelemet. Ez perzse transpirált. A rendek erősen mellettem, Batthyányi, Kossuth, Deák szinte con amore a Bill mellett, a főrendek megjuhászkodva, és így teljesült kivánatom. Már most adjanak csak egy jó szót, és én ismét maradok. Ich wollte nur sehen, ob ich nicht von allen Seiten im Stich gelassen werde. Bánfay Önnek 1., 2., 7-iki sorait átadta. Ön legjobban ismeri körülményeimet. Ich muss mein Vermögen zusammenhalten. Ön minden biztosságot adhat és e fölött, ha valakinek e világon, bizonyosan Önnek szeretek szolgálni előlegesen; tehát kérem áll Önnek dispositiójára 1, 2, 3 ezer pengő forint. Vegye e pénzt vagy Wodianernél vagy Fehrnél vagy végkép a bankból. Und mit wahrem Vergnügen!

Igen félek a balatoni gőzhajózást illetőleg. Wir werden uns auffressen. So lange keine Debarcaders vorhanden sind, kann es nicht gehen. Es wäre am besten (so wie ich es von hier sehe) das Schiff stehen zu lassen. Alle Leute entlassen bis auf einen Maschinen-Aufseher, man würde diesem 30 fl. das Monat geben. Das wäre die grösste Ausgabe.

13-ikán korán reggel.

Tegnap estve igen rosszul álltak itt a dolgok, *most* egészen jóra fordultak. Ha valami zavar nem történik, ma szerencsésen be lesz végezve az országgyülés. Én tüstént lemegyek-e, vagy csak nehány nap után, még nem tudom.

Én megmaradtam helyemben s úgy látszik, erősebben állok, mint az előtt.

Lait köszöntöm. A m/60 pengő végett, melyeket Fehr dispositiójára kivántam, hogy tegyen, ne aggódjon, mert vagy összekeveredik és összedül minden, vagy **lesz** elég pénzünk. Er soll demnach Fehr nicht stecken lassen.

Isten áldja

Széchenyi István.

Digitized by Google

580.

Lunkányi Jánoshoz.

Pest, 1848. május 16.

Barátom, kérem legyen szives és eszközölje, hogy a Czenken lévő vadász puskáink etc., szóval mindaz, a mi czenki kis fegyvertárunkban van, bepakkolva — Verschlagokba — miszerint szemet ne szúrjon, ide küldessék. Legjobb lesz Gönyőig kocsin, — aztán gőzösön.

Isten áldja. Itt most meglehetős csendben vagyunk.

Széchenyi Ist.

581.

Lunkányi Jánoshoz.

Pest, 1848. május 31.

Barátom!

Kérem, írja meg data occasione, valami Tekusch számára fizetett-e Szalay itt Pesten 1847-re 100 pengőt?

Gróf Demblinnek 30,000 pengővel tartozunk. E sommát Pál bátyám adóslevelével fogom talán — mert a dolog még nincs rendben — kifizetni, 4000 pengőt azonban itt julius 1-én gr. Zichy Ferencz kezeibe letenni. Erről azért tudósítom Önt, miszerint julius 1-étől 1848 e 4000 forinttúl aztán ne fizessünk kamatot.

Junius 3-ikán.

Ma volt Frank fiscális nálam s kérdezte: kivánnék e követ lenni Sopronbúl? Én azt válaszoltam: igen nagy háladattal venném és szivesen elfogadom; de csak Sopronbúl akarnék menni, másonnan nem, és Sopronban sem teszek legkisebb lépést sem. Ő azt válaszolta . . . hogy ennél nem kell több és megleszek . . . Si könnten dasselbe allen, die es betrift declariren — dass ich nämlich *nirgends* Schritte machen werde, und von nirgends gehe als von Ödenburg etc. Most különös kérésem van. Két mostoha fiamnak (kik Bécsben az akademiában vannak) egyike, Imre igen

Digitized by Google

nyughatatlankodik és nagy szabadsággal vagy egészen ki akar jönni az Akademiából »denn es freut ihm nicht mehr.« — Nekem most az igen nagy baj volna, ha e két fiu ide a nyakamra jönne, mert mikor a sok munkától szinte szédeleg a fejem — Imre — egészen köztünk ne hogy compromittáltassék — azt írja felesége mnek — die Cadetten müssen alle heraus — der Obrist lässt dir sagen uns heraus zu nehmen etc. etc. Én ezt nem hihetem, sőt pénz tekintetében azt gondolom inkább, hogy nem szereti az ezredes, ha az illetők elhagyják a telepvényt, — és ha csakugyan igaz azt hiszem az ezredes nekem ír, vagy irat, és nem nőmnek Imre által — kinek viselete, mint sejtem, nem a legjobb. — Kérem, menjen Bécsbe, vagy küldjön egy alkalmas embert, és nyomozza ki az egész dolgot, hogy az miben van. — Tegye magát az ezredessel érintkezésbe, miszerint tisztába legyünk az egész dolog iránt.

Ich möchte wissen, wie sich Imre und Rudolph aufführen, wie sie aussehen, und ob sie bleiben können — mint mondám, most itt nem tudnék velük mit csinálni. — Később tán rövidebb idő alatt, ám (ha t. i. össze nem bomlik a világ) szívesen ide hozom a Ludoviceumba, melly most rövid idő alatt életbe lépendő.

Khevenhüller herczegnő (Lichnovszky leány) igen szereti a két fiut, és igen közel lakik Bécshez, hova sokszor kiviszi . . . meglehet, hogy már kivitte magához a szünidőkre. Ha így, istenért nem kell a dolgot bolygatni, csak hogy ismét a szünidők után visszavétessenek az Akadémiába; mi Imrére nézve szinte kétes, weil er ein äusserst lockerer Zeisig sein soll. — Kérem, tudassa velem mind ezt.

Május 21. és 23-iki sorait minden csatolványokkal, valamint a fegyvereket is etc. már darab ideje óta vettem. Igen nagy érdekkel olvasom etc. Önnek elmeszüleményeit. Csak egy kissé több időnk volna! De ebben felette nagyon szükölködünk.

Politikai létünkről nem igen itélhetni még — Itt meglehetősen vagyunk, — Bécshez képest gyönyörüen. Most az én családom által complicált létemben a legfőbb teendő: lassanként minden oldalról a vitorlákat. Ich will mich auf das Einfachste einschränken. Fájdalom, hogy ez nem mehet szaporán, és annyi háznéppel egészen ki nem vihető. Sopron . . . vén napjaimra —

Digitized by Google

ha t. i. — ilyfélét most elérhetni. tán legjobb volna megvonulásra.

Én most, hála az ég, el vagyok meglehetősen pénzzel látva. Az idén a főcassából alig fogok felvenni valamit. Jó volna most a főcassát egészen ki nem üríteni . . . Es sollten stets 10,000 fl. darin sein. — Az idén még csak elbirjuk . . . de 1849-ben —?? Én nagyon félek, akkor a gyapjúnak sem leszen ára, és a két testvéremtűl nagyon félek, hogy nem lesznek pontosak a 30,000 forint fizetésben. Ich bitte, denken Sie an mein Arendal-System. — Robinson hätte ich gerne, wenn er als Pächter bliebe.

Die Wettrennen gebe ich auf — aber einstweilen sollen wir die Course-Plätze von Kövecses und Vízálló so lassen. wie sie sind. Zum Reiten wird es angenehm seyn, jetzt wo meine Buben heranwachsen.

Isten áldja. Széchenyi István.

E sorokat Frank viszi.

582.

Lunkányi Jánoshoz.

Pest, 1848. június 9.

Barátom, e sorokat Robinson viszi.

Az ő szerződése szerint egy évi felmondás szükséges, hogy elváljunk etc. Én inkább megengedtem, hogy egy egész évig lakjon Czenken, a ménest etc. lehető legolcsóbban tartsa és azt minden lovakkal együtt lassan eladja.

Es wird von seiner Oeconomie etc. abhängen, ob ich ihm nach einem Jahr was schenken werde.

Én, megvallom, nagyon szeretném, ha valamit arendába venne és Czenken maradna.

Isten áldja. Én igen el vagyok foglalva. Öntűl régóta nem kaptam levelet, reménylem jól van.

Pest, 1848. június 9.

Széchenyi.

Digitized by Google

583.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1848. június 18.

Barátom, átgondolván Kisfaludy deficitjét. jobbnak tartom, ha legnagyobb titokban tartjuk az egészet. Mert máskép igen sok nem fogna jönni a füredi gyűlésre. Ott kell kitárni a titkot.

Ne felejtse vasárnapra megrendelni Heinrich bácsit és Wiesert a promenade dolgában 10-re.

Ekkorra jó volna Pinterich barátunkat is hozzám rendelni.

Széchenyi István.

584.

Lunkányi Jánoshoz.

Pest, 1848. julius 6.

Barátom!

Robinson szerencsésen megérkezett és átadta Önnek julius 3-iki sorait.

Robinson oly rossz két dögöt hozott Bécsből, hogy azokat általa Gardner bécsi lókereskedőnek visszaadatom!!! Robinson hat sich sehr eselhaft benommen.

Az ország gyűlése hála az ég a legnagyobb csend és rendben megnyittatott! Adja az isten legjobb áldását!

Robinsonnak jól meghagytam . . . .gazdálkodjon — és fel is irtam, mely lovak minden áron eladandók. — Kérem nézzen egy kissé utána.

A soproni vasút most egy kissé háttérbe van szorítva. a horvát és rácz mozgalmak végett. — Csak akkor ha ezek némi rendbe jönnek, lehet szó vasutakrúl. Ez maradjon köztünk. Néhány nap után fogok talán bizonyosabbat és kedvezőbbet mondhatni.

Feleségem még épen nincs jól . . . és nagyon félek, hogy még sokáig fog szenvedni.

Többi közt van-e Czenken fegyver? Tán jó volna. ha ön vagy 60 darabot — de igazi katonai fegyvert szuronnyal kapselra

Digitized by Google

etc. szerezne Bécsből vagy Ujhelyből. Innen most nem küldhetek. Én saját lakomban és — Hid udvarban vagy 100 darab puskát tartok patrontáskával, patronnal. Ily nagy városban mint Pest könnyen történhetik egy kis krawal, melyet könnyebb kiállhatni fegyverrel. Darabja mindenestül itt 15 frt pengőbe került.

Ha kiesném a Ministeriumból -- mi lehetséges — Czenkre megyek, jó volna biztos emberek között vagy 60 puskát szétosztani.

Isten áldja Széchenyi.

585.

Csányi Lászlóhoz.[1])

(e. f.) Pest, 1848. julius 13.

Kossuth Lajos miniszter, nem négyszemközt — mert akkor semmit sem szólnék, — de miniszterialis conferentiában ma Önnek legközelebbi sürgönyéből többek közt ezen állitását is olvasta: »Széchenyivel voltam Pesten a fegyvergyárban, ő sokat beszélt, mindent igért és semmit sem tett.«

Csudálkozom, hogy Ön ismert lovagiságánál fogva ilyent állíthatott, kivált most, mikor az egész világ bomladozni látszik és ezért legalább önmegbecsültetését kellene mindenkinek megőrizni. Én nem emlékezem, hogy többet beszéltem volna mint Ön, s hogy bármit is igértem legyen, ki nem vagyok fegyvergyártó, de tudom, hogy a gyár csak késő őszkor kezdheti működését, kereken tagadom! Amit igérek, azt megtartom, mert könnyelműleg soha sem szoktam semmit is igérni.

Ennyit mondani saját becsületemnek tartoztam.

Sz.

[1]) Kormánybiztos, 1849-ben közlekedés és közmunka minister, okt. 10-én Pesten felakasztatott.

Digitized by Google

586.

Fabián Józsefhez.

(e. h.) Pest, 1848. július 14.

Tisztelt hazafi!

Ide kapcsolva van szerencsém Önnek rég keresett, de csak ma talált sorait visszaküldeni. Most, midőn a soknyelvűség babeli bajai közt alig tudunk kiemelkedni honi hinárinkbul, senki sem gondolhatta segédeim közül, kik a számtalan hozzám intézett levelek s iromány olvasásával töltik az Isten adta 24 órának legnagyobb részét, hogy most engem magyar ember egy hosszú angol, olaszszal fűszerezett elmeproductióval fogna megtisztelni. Azt hitték a phaeton-féle hátirat részeibűl, mely Ön levelét ékesíti, hogy valami angol projectans küldette legyen át lángelméjének szülöttjét; és így történt, -- miután az angol-féle művekben is számtalan az Ausschuss, — hogy embereim Önnek levelét nékem ekkoráig nem kézbesítették.

Bocsánat azért! és legyen bizonyos, hogy nagyon örűlnék, ha hazánk körülményei oly fordulatot vennének, miszerint Önnek bár miben és mi módon is szolgálhatnék.

Legvalódibb tisztelettel

Önnek

hű hazafitársa.

587.

Gróf Zichyné-Pálffy Ludovikához.

(e. h.) Pest, 1848. július 17.

Liebenswürdige Gräfin!

Crescence — die mit einer Halsentzündung sehr schwer krank gewesen ist, sich aber Gott Lob auf dem Wege vollkommener Besserung befindet — gibt mir den angenehmen Auftrag, auf Ihr Schreiben vom 29. Juni zu antworten.

Digitized by Google

Ich muss mit der uns sehr schmerzlichen Entschuldigung beginnen, dass wir bis jetzt für Ihren liebenswürdigen Sohn nicht nur nichts thun konnten, sondern nicht einmal das Vergnügen hatten, ihn zu begegnen. — Er war so gut, mich zu besuchen ich that dasselbe, leider verfehlten wir uns, und ich bin so beschäftiget, so sehr mit Geschäften aller Art, Tag und Nacht buchstäblich überhäuft, dass ich mit dem besten Willen für Ihren Sohn nicht jene Aufmerksamkeit haben und jene Sorge tragen kann, die ich Ihrem Wunsche gemäss in friedlicheren Zeiten ihm zu erweisen mir zur grössten Ehre gerechnet haben würde.

Crescence trägt mir auf, Ihnen alles Freundliche zu sagen. Die Aermste ist so schwach, dass sie nicht einmal noch recht gehen kann.

Nun aber eine freimüthige Frage an Sie, liebenswürdige Gräfin!

Wie geschieht es, dass wir in diesem so wichtigen Augenblicke, und wo Ihr Sohn auf die so bewegte Barke der Politik tritt, nicht das Vergnügen haben, Sie oder Ihren Mann, dem ich mich auf das Freundschaftlichste zu nennen bitte, hier in unserer Mitte, wenigstens auf eine kurze Zeit, sehen und verehren zu können. Sie wohnen so nahe von hier. Die gegenwärtige Zeit ist so seltener Art, Ihre mütterliche Sorge für Ihren Sohn gewiss so gross, dass wir nicht zweifeln, Ihnen allhier nächstens jene Verehrung beweisen zu können, die wir für Sie und Ihre Familie fühlen. — Auch bis dahin wollen Sie die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung genehmigen — mit der ich mich nenne

Ihren ganz gehorsamsten Diener.

588.

Kossuth Lajoshoz.

Pest. képviselőház, 1848. julius 22. $5^1/_2$ estve.

Tisztelt Miniszter Úr!

A meglehetősen híres franczia publicista és szerző: »Didier«, ki nékem több oldalról erősen ajánlva van, azt kéri tőlem: mu-

Digitized by Google

tatnám őt Önnek be, ha csak néhány perczre is, — mert Pesten lenni, és Önt csak látni sem, neki lehetetlennek látszik lenni!

Méltóztatnék ehez képest nekem holnapra délután vagy estve, — vagy holnapra egy perczet kitűzni, miszerint a franczia utazót Önnek bemutatni szerencsés lehessek.

Hódoló tisztelettel

Széchenyi István.

589.

Gróf Batthyányi Lajoshoz.

(e. f.) Pest, 1848. július 25.

Mein edler Freund!

Erlaube, dass ein Mann, der den grössten Theil seines denkenden Lebens dem Aufblühen von Ungarn ehrlich und treu zugewendet hat, in diesem entscheidenden Augenblick ein gerades, unumwundenes Wort an dich richten dürfe.

Ich glaube, dass ich über Deine jetzige Stellung besser urtheilen kann, als Du selber, und ich sage Dir: »Das Heil unseres Landes, ja dessen Existenz, liegt jetzt in Deinen Händen. Du kannst der Benefactor des Vaterlandes werden, während wenn Du deine Stellung jetzt nicht begreifst, nicht benützest, unabsehbares Elend und eine Concatenation von den gräulichsten Umständen auf uns alle hereinstürzen wird.

Ich bin überzeugt, wir sind verloren, wenn mit Jellasits anjetzt kein Friede oder Waffenstillstand geschlossen wird.

Die Männer der Ordnung und des Rechtes, müssen sich jetzt gegen Anarchie und Raubgesindel unverweilt die Hand bieten . . . welcher Religion und welches Volkstammes sie auch sein mögen. — Sind wir mit den Croaten jetzt nicht pacificirt, wenn auch nur durch einen Waffenstillstand, so fressen uns die Reitzen, ja, wir fressen uns selber auf. — Seit dem Du weg bist, hat Madarász et Co. tüchtig gearbeitet, um Confusion zu machen. Laczi Teleky, der sich famos benommen hat, verdanken wir, das pro momento Ruhe ist!

Digitized by Google

Kehre bald als Besieger und zugleich Pacificator unseres Landes, in unsere Mitte und der bereits sehr eingeschüchterte Landtag wird Dich auf den Händen tragen und dich segnen.

Az egek ura áldjon meg, és ne vessed meg kérését, tanácsát egy becsületes öreg embernek.

Valódi tisztelettel.

590.

Lunkányi Jánoshoz.

Pest, 1848. augusztus 7.

Régi jó és hív barátom. Kérem, tartsa azt köztünk, mit mondandó leszek.

Itt a dolgok nagyon bonyolódnak. Meglehet, hogy a miniszteriumban valami változás fog történni, és én kilépek. Ez esetben nem tudom, mit leszek teendő. — Tán egész családommal Czenkre megyek, és ott bevárom a dolgok folyamát.

Addig is szükségesnek tartom, miszerint Önnek őszintén szóljak egy aláírás nélküli levél tartalmáról, melyet a napokban kaptam.

E levélben az van, hogy Önt sehol a jobbágyok nem szenvedhetik, és Ön kedvéért nem fognak tenni semmit (!?). Ámde annál inkább szeretnek engem, és érettem mindent (!?) megtennének.

Ön el fogja gondolhatni, hogy én efféle anonym levelekre — melyeket nagy bőségben veszek — nem sokat hajtok; de azokat a mostani időben legkisebb tekintetbe nem venni, teljességgel lehetetlen.

Hogy Önt nem szeretik, az igen természetes. S csak épen annyi, hogy engem sem szeretnek az országban; mert mi rendet, kötelességteljesítést kivánunk!

Én e sorokat Önnek azért írom, um Sie aufmerksam zu machen, dass man jetzt zwar gerecht und streng, wo es aber unmöglich ist, einlenkend und nachgiebig sein muss .... sapienti pauca.

Digitized by Google

Augusztus 3-iki sorait épen most veszem. Meglehet, hogy a Bogiaknak adott Resolutióm némi bonyodalmakba fog keverni minket, ámde ez most el nem kerülhető. — Ohne Opfer gehet es nicht. — Míg a törvény e tekintetben nem rendelkezik — és most van épen soron — addig definitive nem fogunk tenni semmit. — Ich hätte zwar die Irtás-Felder, die sie ansprechen, ihnen in Arenda zu geben etc. Jetzt heisst es auf philosophischer Einsicht im Sturm zwischen Klippen und Untiefen glücklich durchzusteuern! Wenn man das Ganze behalten will, behält man am Ende gar nichts! — Deshalb glaube ich, hätten Sie in Naprádfa geschmeidiger sein sollen.

Was aus Europa, was aus uns andern wird, weiss Gott. Ich bin gefasst Alles, ja mein Leben zu verlieren, und ergebe mich in mein Schicksal mit christlicher Resignation. — Retten Sie demnach, was zu retten ist. — Nur nichts übereilen. Sie können stets sagen: dass Sie der Diener sind, der mit meinem Vermögen nicht generös sein darf, generös darf nur ich sein!

A puskákat jó lesz Bécsből lehozni. Nem kell azokat mind elosztani . . . de csak annyit, a mennyi tökéletesen biztos kézben van. A többi elzárandó. Lajos bátyám itt van, de nem tette le a 3500 frtot. Man darf gegen ihn — der in Finanzen sehr gedrückt ist — durchaus keine Schritte machen, bis ich es nicht erlaube. — Trachten Sie mit den Pfarreren in gutem Einverständniss zu stehen und sie für uns zu gewinnen.

Isten áldja.

Széchenyi.

Igen jó lesz, ha Ön 8000 frtot Sinához viszen. Én innen most küldöttem 5000-et fel. — Többi közt nem volna-e jó, ha Ön nem hagyna sok pénzt Szalaynál, de részét magához venné.

A magyar Akadémiára nem fizettünk most semmit. — Wir wollen erst selber fressen, dann andere fressen lassen! — Feleségem, én etc. mi mindnyájan meglehetősen vagyunk.

Digitized by Google

591.

Lunkányi Jánoshoz.

Pest, 1848. augusztus 15.

Egészen köztünk.

Barátom, itt a dolgok mind inkább elmérgesülnek, alkalmasint sok baj lesz. — A miniszterium alig ha meg nem bomlik néhány nap alatt. Nehánya a minisztereknek harczot akar minden áron, inkább veszni etc. — többen — kik közt én is, ellenben olajágat szeretnénk nyujtani.

Egészségem igen elgyengült, alig birom magam! Kétségben vagyok, mit tegyek feleségemmel, gyermekeimmel! Én legszívesebben küldeném őket Sopronba! Ámde feleségem nem jól van — Marie leányom sem, és nálam nélkül nem kivánnak távozni.

Bélát és Ödönt tegnap akartam Sopronba küldeni, de most még várok. — Én még miniszter vagyok, nem távozhatom innen; — de ha az meg is szűnök lenni, nem tudom, eleresztenek-e? — Mi lesz belőlünk, azt a nagy istenek tudják! Én a legrosszabbra el vagyok készülve, és hálával veszem, a mi tán jobban ütend ki.

16-án.

Ma megint jobban mutatkoznak dolgaink! A ráczok nagy csapást szenvedtek; és Mészáros, ki lent volt a táborban és csak tegnap érkezett vissza, azt mondja, részünkről minden úgy áll, hogy néhány nap után meg lesz törve a rácz forrongás úgy, miszerint aztán szabadabban fogunk működhetni.

Én Öntől a következőket kérem: 1-o. Tartsa szemben a soproni házakat. Én igen kivánnék ott egy jó házat vásárlani. — Azon házak, melyekről Ön említést teszen utolsó levelében, azért nem kedvesek előttem, mert igen szűkek. Ich möchte viel Platz haben, um frei athmen zu können, um auch eine kleine Hauswirthschaft, vier Kühe, Hühner etc. halten zu können. Es müsste das Gesicht von einem Mayerhof haben.

Digitized by Google

2-o. A már megjött és még várandó puskákkal némileg rendelkezni kellene. NB. nem mindnyájával. Például a kastélyban minden szolgáinknak kellene adni egyet. Wir müssten ein kleines Vertheidigungs-Corps errichten, NB. ja nicht um auszumarschiren, oder uns in politische Fragen zu mischen, sondern um uns gegen Räuber zu vertheidigen. Man müsste recht überdenken, die Leute, denen wir die Gewehre geben, so zu wählen, damit wir uns keine Laus in den Pelz setzen.

3-o. Reden Sie mit Szalay und dem Oberbeamten in Pölöske (wie heisst er?) offen und vertraulich in meinem Namen: hogy hűségükre, becsületességükre számolok etc. és ők is bízzanak bennem.

4-o. Endlich bitte ich Sie, bleiben Sie unser Freund! — Ich empfehle vorzüglich meine Frau und meine Kinder Ihrer Sorge.

Bár újjáalakúlásnak indúl hazánk, bár bomlásnak, álljuk sorunkat háladattal, elszánással. Én és Ön, mi csak nemest, erényest kivántunk! E pályán dolgoztunk eddig, és ezen dolgozunk holtiglan. — Isten áldja.

Széchenyi Ist.

592.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1848. augusztus 16.

Barátom, nem mehetek a hídűlésbe, mert Kossuthnál conferentiánk van éppen 6 órakor.

Ihr müsst schon anstatt mir endigen.

Széchenyi István.

593.

Tasner Antalhoz.

Pest, 1848. augusztus 27.

Barárom!

Ide mellékelek egy kulcsot, mely bizonyos bőrládához szolgál, melyet Önnek a szakács fog adni át. Ebben érdekes iromá-

Digitized by Google

nyok és pénzértékűek vannak. — Kérem, ezekkel is disponáljon okszerűleg.

Széchenyi István.

Augusztus 27. 1848. Pest.

594.

Pázmándy Déneshez.[1])

(e. f.) Pest, 1848. augusztus 15—30-ka között.

Tisztelt Elnök Úr!

Mind saját egészségem annyira meggyengűlvén, hogy annak helyrehozhatása végett teljes nyugalomra van szükségem, mind nőm és gyermekeim is a falun hirtelen megbetegedvén: egyidőre Pestet és képviselői állásomat idehagyni vagyok kénytelen, mire nézve is ezennel távozhatási engedelmet kérek.

Önnek

őszinte honfitársa

Pest. Széchenyi István.

595.

István főherczeg nádorhoz.

(e. f.) Pest, 1848. augusztus 15—30-ka között.[2])

Fenséges cs. k. főherczeg,

Nádor s k. Helytartó!

Mind saját egészségem szerfeletti meggyengűlése, mind nőm és gyermekeimnek is falun történt hirtelen megbetegedése miatt

---

[1]) Úgy ezen, mint a következő hasonló szövegű, s István főherczeg nádorhoz írt levelének eredeti fogalmazványa; egy ív papirosra ónnal reszkető kezekkel van írva, a melyen a keltezés napja hiányzik, de annak minden valószínűség szerint augusztus 15-ike és 30-ka között kellett történni, minthogy Széchenyi már szeptember 5-én Pestről eltünt. — Ezen sorokat az 1848-ik évi nemzetgyűlés képviselőházának elnökéhez írta.

[2]) Lásd a megelőző Pázmándy Déneshez, hasonló tartalommal és keltével intézett levél jegyzetét.

Pap Dénes: *A magyar nemzetgyűlés Pesten 1848-ban* II-ik kötet

Digitized by Google

kénytelen levén innen távozni, ezen bizonyos időrei elvonulásomat bátorkodom Fenségednek alázattal jelenteni.

Fenséged

alázatos szolgája.
Széchenyi István.

596.

Gróf Zichy Adalberthez.

Pest, 1848. augusztus 31.

Mein sehr lieber Freund!

Ich sende Dir eine Casette, in welcher unter den Papieren 8000 fl. C. M. und 400 □ sind. Ich vertraue diese Deiner Ehre. Soll mir etwas menschliches geschehen ... das heisst ... sollte ich etwa *laternisirt* werden, so übergebe dieselbe sammt Brief an Crescence und bleibe mein Freund.

St. Széchenyi.

Den Schlüssel biege ich bei.

Vertatur.

Den Brief an Crescence biege ich offen bei. Lese ihn — und übergebe ihn nicht etwa früher, als ich ausgeschnauft habe. [1])

146-ik lapon. Szeptember 1-én az alsóházban felszólal az általános amnestia adása tárgyában; a 47-ik lapon a Tiszaszabályozásra 500,000 pfrtot kiván megszavaztatni, a szeptember 2-iki ülésben már nem volt jelen, s dr. Balogh Pál czikke a Pesti Hirlapban szeptember 22-iki számában nyilatkozott gr. Széchenyiről, 892-ik lapon, mely szerint Széchenyivel szeptember 4-én beszélt Balogh, s 5-én reggel elhagyta a fővárost Balogh kiséretében.

[1]) Tasner Antal ezen levelet illetőleg a következő följegyzést csatolta: »A benfoglalt levélnek, mely gróf Zichy Adalberthez volt intézve, következő a története. — Budavárának 1848-iki *(így!)* május 21-én történt ostrománál e levél hihetőleg a nádori lakban, Zichynek, ki a nádor katonai segéde vagy kamarása volt, szállásán az ostromló honvédek kezei közé került. Én azt már a harmadik kézből, Mátray Gábor vagy illetőleg az ő mostoha fiának szívessége által kaptam meg.

Digitized by Google

597.

Tasner Antalhoz.

1850. április 20.

Ha én régi, hű és kedves barátom Tasner Antalra meg tudnék haragudni, ez egyszer majdnem megtörtént volna, de korántsem azért, mert mint postaló tüstént be nem végzi státióit, és tisztében agyon nem izzasztja magát, hanem mert, mint látszik, scrupulusai támadnak, hogy Önre neheztelni tudnék!

Én sokszor voltam sinylő; és akkor gyógyászaim rendre azt ajánlották: Nur nicht viel denken, nicht viel mit dem Kopf arbeiten, én azonban már 40 éves lévén, és tökfilkó nem lévén, jobban ismerem magamat; és ekkép tudtam, eféle »regime« meg fogna ölni, és soha nem dolgoztam többet, és valóban könnyebben és jobb sikerrel, mint mikor agyagrészem nem volt all right.

Most azt gondoltam, Ön is csak javulni fog, minél több »dolog és munka szórakozással« látjuk Önt el. Ámde nálam a jobb oldal a »partie honteuse«, Önnél pedig a jobb; és aztán Önnek szeme kék, enyim fekete, tán zöld; Ön szőke, én barna, és mi legfőbb, bennem több a macska, Önbe több az »őz«, a bárány; all this ment betaken in due consideration! És azért keresse Ön javulását más úton.

Alles nun, was ich Sie bat, ist ganz indifferent, also nehmen Sie's leicht.

És most mégis kérem Önt valamire. Töröknek [1]) küldjön 100 pengő forintot, de mit Salbung! Ha Ön ilyest *kiállíthat!* mert máskép maradjon még el. Nekem könyvet küld, és lelkülete olyan, hogy ilyes valamit megfizetni nem lehet; — so eine Espèce Trinkgeld, eine Abfertigung. — Du bist bezahlt, wie der ritterliche Ban! [2]) Ezt nem akarnám. De Törökre 100 forint is igen elfér, J calculate, később tán megint, ha gyapjú, répa, tej — Goldgrube — egy kissé mosolyogni fog. A gyapjú igen »mogorva« képet mutat!

[1]) Török János.

[2]) Jelachich, horvát bán.

Digitized by Google

Somsich Pál volt itt nálam. Bessenyeire szintén 100-at szántam, ezt is végezze annak idejében, de nem sürgető.

Und jetzt: Sein's gescheid etc. etc.

God bless you.

Széchenyi István.

A bárót [1]) tisztelem. Apropos, csak most veszem észre, dass die Cigarren, die er mir schickte, extra für ihn gemacht sind, tehát nem lehet e tekintetben tenni mást, mint annak idejében megtudni a készítők irányát.

598.

Lunkányi Jánoshoz.

Döbling, 1850. július 7.

An Lunkányi.

Nachdem ich, Dank den guten Grundsätzen, die Sie mir als Kind und Jüngling beigebracht haben, bei lebendigem Leib des Teufels Habe geworden bin; — so fragen Sie auch um nichts mehr, sondern sorgen Sie für die Unglücklichen, die sich an mich gebunden haben, so gut Sie können. — Oh es ist entsetzlich — aber ich lebe in Verzweiflung.

Den Magyaren habe ich um sein Leben, seine Ehre, sein Glück, seine Seeligkeit gebracht — Oh warum bildeten Sie mein Herz nicht aus! Das fühlte nur für sich — oh des Jammers! — Mich zu Euch zu begeben, wäre für mich ein Himmel. — Die eiserne Hand der rächenden Nemesis hält mich zurück .... betrachtet mich als todt — nun unterstützen Sie meine Frau und meine unglücklichen Kinder!

Man gebe die 200 fl. an Robinson. — Oh des Jammers, des Elends!

[1]) Sina György.

Digitized by Google

599.

Tasner Antalhoz.

Őrültek háza, Döbling, 1850. szeptember 7.[1])

Tasner Antal úrnak!

Ma indulok pokolba! — Én vagyok azon ármány fia, ki bűneim súlya miatt már 1811-ben elkárhozva mint ördög szolgája betü szerint eladtam a magyart a rom Istenének. — Nálam nélkül, ha én e dicső fajt a magyart, alig dicsőbbet e földön — magára hagyom, most legszebb virágzásban volna, és sehol e csillagon nem volna több szerencse és boldogság mint magyar földön.

Senki nem ismerte a magyart, és nem is sejdíté, mennyi dicső rejlett benne!

Kossuth etc. etc. mind ártatlanok, mert mindent, mit tettek, lázban tettek, igen lázban, melyre én csigáztam őket fel.

A rom istene az ármány győzött a jóság felett — mindennek vége a magyarokra nézve. Mert a mit ezentúl tesznek, nem egyéb mint végvonaglás, mert a magyart, mely a legalábbvaló népek által emésztetik meg, semmi sem támasztja fel többé. És azért örök átok fejemre.

Ó pokol és iszonyat.

Széchenyi István.

Én a dicső Széchenyi Ferencz fia és Festetich György unokaöcscse! Én tettem ezt! Vörösmarty a hontalanban, szózatban és élő szoborban — ki én vagyok — előre sejdíté nemzetünk sorsát; pedig mennyire szeretett bennünket mindenki, mennyire bámult és mik nem lettünk volna. Csak most látom.

Több igazi szabadság sehol sem volt, mint Magyarországban, és ha lassan halad, kezet fogva a kormánynyal, az annyira erényes és jó dynastiával, és barátja marad alkotmányának, és a

---

[1]) »Széchenyi István 1850-ben« czimű tanulmányomban közöltem a »Hazánk« folyóirat 1884-ik évi folyamának 106—126-ik lapján.

Digitized by Google

német fajtól vagy jobban mondva az ausztriaitól nem tagadja meg rokonszenvét, és a sok politika helyett, úgy mint indult, az emberi szeretet utján indul, tömlöczöket javít és népiskolákat állít, ipart mozdít elő, nyelvháboruba nem keveredik, ma Budapest és Hunnia paradicsom volna, és extra Hungariam non est vita. — S most? Része a magyarnak iszonyuan elveszett, része kivül vagy tomlöczben kétségbe esett, a hátramaradt része pedig, ki érezni tud — búba merülve — végóráját nyugtalanul várja!!! vagy legalább nem élvezhet semmit igazi derültséggel. Mi marad most tenni való hátra? Imádkozni vagy a pisztoly! Ó fertelmes — most István ülne mint nádor Budán, alkalmasint Olga herczegnével feleségül, és a magyar faj adná a tónust és tactust Ausztriában! sőt Európában!

Wenn der Magyar Naturwissenschaften cultivirt und Humanität und Industrie übt und treibt und die Bibel zur Richtschnur nimmt, so überflügelt er am Ende — vielleicht in Jahrhunderten alle Völker der Erde, — denn der Magyar ist, sowie Horváth István auch behauptete - bei Gott das Volk welches in den Hochebenen Asiens bei der letzten Sündfluth überblieb. — Jetzt sehe ich es deutlich! Jetzt kommen mir alle Menschen zu den Magyaren gestellt, wie er gewiss geworden wäre, als sehr untergeordnet und dumm vor. Ich citire nur folgende Männer: Pulszky, Beöthy Ödön, Ujházy, Szucsics, Vukovich, Eötvös, Dessewffy Aurél és Emil, Majláth György és Antal, Lónyay János, Vay Miklós, Szent-Iványi Vincze, Babarczy, Deák, Teleki Józsi és Laczi, Nagy Pál, Bartal, Lonovich és Batthyányi Lajos, Kossuth, Klauzál, Szász Károly etc., und citire folgende Familien: Esterházy, Splényi, Béldy, Batthyányi, Pálffy, Orczy, Bánffy, Apponyi, Jósika, Hunyady, Andrássy, Nádasdy, Csáky, Zichy, Révay, Török, Jankovich, Kiss, Wesselényi, Inkey, Szirmay, Teleky, Ürményi, Vay, Kállay, Lónyay, Csáky, Festetich, Prónay, Bethlen, Apor, Károlyi, Szapáry, Keglevich etc. etc. sind solche in der Welt, und was hätten die Alles geleistet! — Und die magyarische Literatur, die Musik, die Sprache, Akademie, der Tanz, der Anzug, Würde, Beredsamkeit, Ruhe, Sitten, ja sogar die Kochkunst, Alles war gött-

Digitized by Google

lich, und das Leben auf dem Lande, auf der Puszta? Alles zerbrochen, Alles zerschmissen, durch mein Laster, meine Bücher. mein sittenloses Leben, mein Verführen, meine Unternehmungen, mein Hetzen, Almássy, Forray. Vécsey. Bernáth. Péchy. Meskó. Török. Szentkirályi, Ráday. Patay, Kállay, alle unsere Schriftsteller und in jedem Comitat — wie viel Intelligenz. und vor meinem Auftreten welche Würde. welche Eloquenz, und das ungarische Land? Die Székler. A jászok. kunok. a hajduk, mind azon református helyek, mint Hont, Vásárhely, Csongrád etc. etc. Wenn die Aristocratie durch mich nicht in den Staub getreten wird, so ist Ungarn jetzt in der Mode. gibt den Ton an, und Alles. was Intelligenz und Geld hat, wird Magyar wie Derra, Cruy. — Von Slovenen, Ruthenen. Slaven. Serbiern, Romanen (!) spricht kein Mensch. Und in Ofen, wie alle Stellen gut besetzt waren. Welcher Reichthum in dem guten Clerus. — Wie viel Fundationen. welche Entwickelungs-Fähigkeit und was für Soldaten? jetzt entehrt und verachtet. O der Jammer! Welche Macht musste Österreich und Russland entwickeln, um den Magyar — der gar nicht vorbereitet war — in den Ebenen zu besiegen? — Vorhin war ein ungarischer Magnat im Auslande überall Nr. 1-ste, jetzt kaum geduldet. Der Magyar starb gerade im Augenblick seines Aufblühens. Nur noch einige Jahre und durch Eisenbahnen ein Netz über das ganze Land gezogen, und es wäre das Paradies auf Erden. — Und Siebenbürgen ein Garten, jetzt ein Friedhof. Mein ewiges Thema, dass Ungarn in allem zurück und in grosser Gefahr ist, dass Nationalität das Palladium ist, machte den jüngern Theil der Nation am Ende rasend. Gescheidte alte Leute sahen das, — sie konnten aber dem Strom nicht entgegenstehen. Und wie tolerant waren die Magyaren gegen alle Nationalitäten und jeden Glauben? Und jetzt spuckt den Magyaren beinahe jeder an, den Magyaren, der nie gefesselt war. O es ist entsetzlich! vorhin war Palatin in Ofen, Teleky 1-mus in Siebenbürgen, stets ein ungarischer Bán — Fiume stets ein Ungar — in Venedig Zichy und Pálffy. Und jetzt? Geringer und Wallmoden, ohne den Russen ist Ungarn nicht besiegt! Und die Vojvodina! das Banat, die Bácska, wo mehr Zufriedenheit, Reichthum

Digitized by Google

und Glück war, wie irgend wo anders. Ja ich hab Alles von der Vorsehung gehabt, um der Beglücker eines Landes zu werden, Geburt, Gesundheit, Reichthum, herrliche Lage, heilige Eltern, — und wurde ein herzloser Verführer, dem nichts heilig war, um seine fleischlichen Gelüste zu befriedigen, — den Kossuth verspottete ich als Misericordianer, und das ist der schönste Titel. Solche Leute, wie Stephan Bezerédy, hätten das Land erhoben, gute, fromme, barmherzige Menschen, — Gott hätte das übrige gemacht, und alle unsere Weiber, und wo gibt es schönere und edlere, anstatt dass ich sie für Politik entzünde, und sie rein verrückt wurden — wenn man ihnen das Thema aufgiebt: trachten wir mit vereinten Kräften, dass in Ungarn kein Mensch ohne Dach und Fach, ohne Brod und Kleider sei, und keiner einer sittlichen Ausbildung entbehre. — O wie gerne und um wie viel leichter wären sie diesen Weg gegangen? — Wenn man die deutsche Sprache cultivirt, geliebt, für die Gesellschaft belassen und auch andere Thesen als Politik zur Angreifung gelassen hätte. — Wie viele, die ungarisch nicht sprechen konnten, wie z. B. Louis Batthyányi, wären lieber einen andern Weg gegangen, z. B. Okonomen, Schulen, Museen, streifende Naturhistoriker etc. etc. Gefängniss verbessern. Und jetzt, wo Europa schwindelt, würde der Magyar den Ausschlag geben, wie unter Maria Theresia, die ich lächerlich machte, so wie Zrinyi und alle anderen Revolutionen sammt der Krone, die wo im Dreck versunken ist! — Ich weiss dass wie Prinzessin Olga in der Gewissheit, dass sie E. H. Stephan heirathen werde, bereits im Geheimen ungarisch gelernt hat, um der grossen Nation zu gefallen!!! Kaiser Ferdinand, Kaiserin Marie Anna, E. H.-in Sophie und der jetzige Kaiser, selbst Metternich schwörten nicht höher, als auf die Magyaren! O Tasner! es ist gräulich! Alles das in der Blüthe vernichtet und *durch mich,* ja durch mich — durch den nagy gróf, durch die Perle der Ungarn, wie sie mich in Wien nannten und verehrten! Wie viel Glück gemordet!

Meine Frau, die ich zweimal flüchtig sah, diese Heilige, die ich auch betrogen habe, kann nun nicht länger aushalten, und will sich mit mir vereinen, und ich anstatt zu ihr, zu meine Kin-

Digitized by Google

der zu gehen — stürze mich in die Hölle. — Sie werden mich fesseln, mir alle Martern anthun. — O Gott.

Bolay, Stoffer, Kovács Lai, Helmeczy, Döbrentey, Vásárhelyi — und alle die Deutsch-Ungarn, wie Wenckheim, Stuller, Almai, Rottenbiller, Vághy, Járy, Nentwich, Schedius, Chotek und Zsedényi, Jeszenák etc. etc. Schei etc., wo sind solche Leute in der Welt — Georg Majláth allein hat mehr Gehirn, und so hatte Louis Batthyányi mehr Gehirn, als das ganze jetzige Ministerium!

Und wie gut wäre es, wie selig jetzt in Zinkendorf in Mitte meiner guten Bibliothek zu sitzen, wenn ich nur so gelebt hätte, wie meine Brüder, die nichts besonders Gutes thaten, aber nicht verführten und nichts lehrten, was sie nicht verstanden haben, wie ich Politique! O Gott! Einige gescheidte Leute hätten das Schiff des Vaterlandes fortgeführt, und jetzt wären wir in keinem idealen, aber sehr bequemen Hafen — wo Friede und Ruhe herrscht, wenn man darüber auch nicht viel schreibt.

Und ich sehe, jede Anstrengung die Nationalität zu retten, wie durch Akademie, Theater, Zeitungen, Büchern — führt zu nichts, denn allenthalben ist der Sperer um den Adlerflug zu verhindern; und in einem Kapaunerflug verkümmert der Magyar gar bald. So sehr das Magyarenthum in der Mode war, so sehr ist es jetzt aus der Mode und kommt nie wieder hinein. O entsetzlich! Ich sagte: Magyarország **lesz,** Vörösmarty: »Borúra derü«; und ganz richtig wahr, nur nicht für *uns*, aber für die Juden etc. — Und jetzt werden sich die Slaven bald mit den Deutschen entzweien, die Slaven werden siegen, aber nach deren Sieg sich unter sich entzweien, und Ungarn wird mit Blut gedüngt sein, wie kein Land der Welt, der Magyar aber auf ewig und allmählig versunken, — der Magyar, dem die ganze Welt offen war.

Meine Frau, zu der ich nicht kann, *der ich ein Leid's* zufügen muss, — so sehr bin ich vom Teufel getrieben. — Ich brachte Caroline um, dann Ungarn und jetzt meine Frau und Kinder — sie wird gewiss wahnsinnig — was mit den Kindern geschieht, weiss Gott. Helfen Sie, so gut Sie können.

Digitized by Google

Ich erlaube Ihnen diesen Brief wem immer zu zeigen. Mein Testament, meine Tagebücher können Sie verbrennen.

Wenn ich nur Kossuth nicht angefeindet und opponirt hätte. Er würde die Unität in Pesth de facto unmöglich gemacht haben — das Centralisiren in Pesth war ein schrecklicher Fehler — in den Comitaten lag die Kraft der Verfassung und Municipal-Freiheit, ohne durch Unität der Regierung und Ordnung gefährlich zu sein. Ich hätte mich in nie Politik mischen sollen, oder nur mit Sachkenntniss, und dann von Wien aus? Wenn ich die Ministerstelle nicht annehme, so nimmt sie F. Esterházy auch nicht an — und Alles macht sich besser — allein — es ist Alles zu spät gewesen. Denn so wie Christus durch seine Tugend die Menschen zum Himmel (itt a 17. és 18-ik lap hiányzik a levélből s a 19-ik lapon folytatódik). Ungarn hat bereits Alles gehabt, die besten Institutionen, Schulen, Universitäten, Handel, Öconomie, es entwickelte sich Alles, aber selbst in Wien glaubte man, es sei das Land der *Unwissenheit* und des Elends; ich bestärkte sie in dieser Meinung, und es war nicht wahr, — denn in Ungarn fehlte nichts als gute Communicationen, woran der Mangel am Stein die meiste Ursache hatte; und jetzt Alles, was Passables geschehen wird, werden sich die regierenden Trotteln zueignen.

O Gott, kein Septemvirat, keine Statthalterei, keine Garde.

Und wie oft sagte ich — que dolose ricordari del tempo felice nella miseria — ich habe selbst mein Urtheil gesprochen, und die ungrischen Eigenthümlichkeiten — Palóczy etc. — ich war nie gesünder — weil ich Wasser trinke und mässig lebe, wie könnte ich Alles geniessen — aber ich kann nicht eine Minute Ruhe erkaufen — ich gehe alle Tage seit 2 Jahren 16 Stunden auf und ab — ich kann aber nicht — denn so wie dem Macbeth Banko's Geist vorschwebt — so sehe ich vor mir mehrere Millionen in Blut oder Verzweiflung, à la tête Louis Batthyányi, Jeszenák, Csányi, Mednyánszky, Wesselényi, Latour, Perényi, Vécsey, Damianics, Casimir Batthyányi, Gusti seine Frau, Kossuth, der ein wahrer Menschenfreund war etc. etc.

Sie werden nicht glauben, dass ich klar über meine Lage urtheile und sagen, dass nicht ich die ungarische Revolution gemacht

Digitized by Google

habe. — Ich frage aber, hab' ich Kenntnisse und vorzügliche Kenntnisse von Ungarn, dessen Geschichte — Verfassung, Gesetze etc. gehabt? nicht die entferntesten! — Und gab ich den ersten Impuls zur Bewegung — und dass sich jeder unberufene Phantast für einen Staatsmann halte? Ja, ja. — Und kann ich wenigstens das sagen, dass ich eine ehrliche, gute Absicht gehabt habe? Nein, denn ich hielt den Magyaren für todt, mit dem man patriotische Experimente und Windbeuteleien ohne Gefahr machen kann, um sich einen Namen zu machen. Und so war's. — Ich wurde berühmt — der Magyar voll jugendlichen Lebens erwachte aber, und getrieben durch meine berauschenden Mittel, die ich ihm, in der Idee er sei todt, gereicht hatte, gab er sich in seinem Wahn selbst den Tod.

Ich habe nichts, gar nichts zu meiner Entschuldigung! — Nur das sehe ich jetzt ganz genau, dass die Verfassung und Nation der Magyaren, und ihr Tact, ihre Weisheit mit der Zeit und den Conjunctionen zu pactiren und am Ende stets auf die Füsse zu fallen, das bewunderungswürdigste Wesen ist, was man sich denken kann, und das sehe ich denn, dass ich durch mein ewiges, megint megint szünetlen, den stets vernünftigen Magyaren aus diesem Aplomb herausgebracht habe, wornach der Magyar, der bestimmt war eine ehrenvolle Stelle unter den Nationen einzunehmen und zu Gottes Ehre ein grosses Alter zu erreichen, sich in seinem Adolescenten-Alter selber den entsetzlichsten Tod gab

O Gott, ewige Vernichtung, von der wir vorhin zurückschauderten, wäre jetzt eine Seligkeit für mich! Petőfi's »A felhők« ist auf mich gemacht. — Ich bin sein Vater. — Lesen Sie es durch und denken Sie meiner. — — Sie, den ich wirklich liebte und achtete.

Digitized by Google

600.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1850. szeptember 8. [1])

An Herrn von Tasner!

Hát hol vannak oly férfiak, mint Zoltán, a Kemények, Boronkai, Paizs, Kocsi, Horváth, Giczy, Géczy, Tihanyi, Lánczy, a Sárköziek, Földváriak, Kubinyi stb. családok?

Ó irgalmas Isten — és én zuztam mind ezt porrá! Mennyi ész és tapintat volt pedig a magyarban! Soha bölcsebb nemzet nem volt — és igazi élete és felvirágzása csak most kezdődnék, ha én őrültségre és öngyilkolásra fel nem hevítem! Bécsben most a magyarok uralkodnának, de nem usurpatióként vagy megbántólag, hanem mint a legokosabbak. Es hätte sich in 2—3 Generationen Alles so magyarisirt, dass in Wien etc. kein gebildeter Mensch gewesen wäre, der nicht ungarisch verstehet. Alle, die Magyaren geworden sind, von Ratzen, Croaten et Deutsche etc. Wie z. B. die Wenckheim etc. — Warum hat aber Gott diesen Sturz eines ganzen Volkes zugegeben? — Weil der Gott der Magyaren von Ariman (ármány) besiegt wurde. Ja, Metternich hatte Recht, als er zu mir sagte: Berühren Sie dies alte ehrwürdige Gebäude nicht, es ist ein heiliges Gewölb; nehmen Sie einen Stein heraus, so fällt das Ganze. — Und ich machte über Alles Witz und Spott. Lesen Sie meine Bücher *jetzt*, Sie werden sehen wie ich Alles untergrub, dass es fallen musste. Conservatio familiarum war eine der Hauptpunkte der Alten; — auch das machte ich lächerlich, — Casino, Wettrennen etc. Brücke etc. und nicht ein Groschen Almosen. — O es ist entsetzlich. Jetzt sehe ich Alles klar. Und die Revolution ging nach Europa von Ungarn aus, ja der böse Geist fasste Fuss auf Erden — und es ist nicht zu berechnen, wo und wie der Chaos enden wird. Serbische Litteratur vor der magyarischen. Der Magyar der *allerletzte*

[1]) »Széchenyi István 1850-ben« czím alatt kiadtam a »Hazánk« folyóirat 1884-ik évi folyam 106—126-ik lapján.

Digitized by Google

in Ungarn, zwischen Duna, Tisza, Dráva, Száva, Mátra, Tátra, Fátra, ist das nicht: a világ kibontakozott sarkaiból. Fürst Paul Esterházy vom Hof als Verräther verbannt! Fürst Metternich weggejagt!

Ich habe, bevor die 12-te Gliedkette der Brücke brach — denn da sind mir die Augen aufgegangen — hab' ich Ungarn für das garstigste, ärmste, dummste Land gehalten. — Ich sah nichts, alle Leute kamen mir dumm vor — ich sah keine Stadt, nicht ein gutes Haus; und jetzt vergleichen wir Serbien und die Wallachei, die selbstständig sind, mit Ungarn! O Gott, wie viel superbe Schlösser und Wohnhäuser sind in Ungarn, wie viel angenehme Öden — Pápa, Steinamanger, Güns, Ödenburg, Eisenstadt, Totis et Gran, Waitzen etc., und wie angenehm war Neusatz, Grosswardein, Kauschau etc. Alles das sah ich nicht. Ich habe über Ungarn nie etwas gelesen, weder Schwartner, nach Fényes. Und gerade jetzt war der Aufschwung. Ich machte die Leut so verrückt, dass selbst Deák blind wurde und offen schrie, mind inkább elszegényedünk; obschon Ungarn im Ganzen grössere Fortschritte in der wahren Opulenz machte, als Amerika. Und wenn es einmal ein Eisenbahnnetz bedeckt? O Tasner! Und Alles das war in unseren Händen. Es wäre von sich selbst begonnen, wenn ich ruhig in Zinkendorf sitze und ein Vater meiner Unterthanen bin. — Gott hätte Alles durch befähigte Leute gemacht. - Szentes etc. waren gerade im Begriff sich ganz zu elibertiren. O was hätte sich nebst Eisenbahnen in einigen Jahren da für ein Eldorado ohne Gens d'armes etc. entwickelt? Diese Bewegung!!! Es wäre die Unität der Gesammt-Monarchie daraus hervorgegangen. Man wäre bald in den reichen, aber ungesunden Gegenden von Ungarn gewesen, bald in den armen, aber gesunden Bergen von Salzburg, von Tyrol etc. etc. Die schönste Creation, die je unter den Menschen war, und welches nun auf immer zerschlagen ist! Der Magyar in seinem eigenen Lande, durch seine eigene Schuld Sclave. O Gott! Der schönste Schlag Menschen auf Gottes Erdboden, zum Herrn geschaffen, erniedrigt, vernichtet, verspottet! Und ich, der ich Alles concentrirte für Casino, Wettrennen etc., und Alles hin-

Digitized by Google

derte, was andere wollten, wie z. B. die Bahn nach Fiume, die das vernünftigste war, was man je gedacht. — Ja nicht gegen Orient, sondern Occident hätten wir uns wenden sollen. Es war ein allgemeiner Drang *vorwärts zu schreiten.* — Etwas zu thun, aber jeder wollte in seiner Gegend, in seinem Comitat und nach seiner Idee, und das wäre das Gute gewesen; ich aber hinderte Alles dies, was Sie recht gut wissen können. Wenn einer was in partibus thun wollte oder was nicht aus meinem Gehirn floss, so setzte ich den Exstinguisher drauf. Ist's nicht so? Die Pázmándy, Madarász, Majthényi, Perczel etc. Hainik, was wären das für brauchbare Menschen gewesen! Und was die Hauptreform des Landes betrifft, war denn in den Deputations-Arbeiten nicht Alles vorbereitet? Und haben wir nur Eins gelesen? Nein! Es ist entsetzlich! Der allgemeine Reichthum in Ungarn war über alle Begriffe gross! So viel verwüstet und doch noch Alles da! wo durchaus keine Provisionen waren und das 10-fache erzeugt werden konnte. Und das wusste ein grosser Theil der Magyaren und hat in Ruhe genossen! Ich machte ihnen weiss, hogy hátra megyünk, oda vagyunk etc., wornach er rasend wurde. És mind mennyekbe kiálta! Und man liebte uns Magyaren in Österreich, als sie die Menschen etc. liebten. — Sogar die E. H. Sophie hat angefangen ungarisch zu lernen! — Der jetzige Kaiser war ein espèce betyár, den alle anderen als die Magyaren auslachten! — Mein Vater, George Festetich, Anton Festetich, Br. Brudern, der alte Wenckheim, die Orczy's, Hunyady, das waren gescheidte Patrioten! — Und der E. H. Joseph Palatin, was hat er Alles gethan! Und ich? Als ob vor meiner gar nichts geschehen wäre, tappten wir sich über Alle hinaus! aber immer so, dass man es nicht bemerkte! — Ich selbst betrog mich am meisten über mich selbst! — und was sagt man jetzt hier über die Magyaren? Dass es ein *infames* oder ganz dummes Volk war, welches keine Lebensfähigkeit hatte! In England, Frankreich etc. etc. verachtet man aber sogar das Andenken an uns! Von Fürst Paul Esterházy sagen sie, also auch dieser war ein verkappter Schuft. — Wenn wir bedenken, wie viel edle Kräfte elend zu Grunde gegangen sind, die, besonders wenn gut geleitet, Wunder gewirkt

Digitized by Google

hätten, so möchte ein Stein aus Gram zerschmelzen! Und wenn man sich sagen muss — wie ich mir sagen muss: Du hättest zum Glück und Seligkeit führen können, denn du warst mit allem begabt, mit was die Natur je einen Menschen begabt hat — anstatt dem aber hast du, in Sinnlichkeit und Laster, Falsches gelehrt, Ärgerniss aller Art gegeben, wofür du nicht nur nichts Gutes gethan, sondern das Gute, das andere thun wollten, gehindert. O dann lachet die flammende Hölle auf. Sie sagen hier, der Bauer in Ungarn war ein Sclave! Gehen wir in die Rabau, in die Gegend von Weissenburg, nach Vásárhely etc. O Gott! und das schrecklichste ist, dass jeder Beweiss fehlt! Sie sind hier überzeugt, dass jetzt die Magyaren, geschützt durch die Gens d'armes, endlich glücklich werden! Lunkányi hat viel auf seiner Seele! Er hat mich in nichts angehalten, und hat mein Herz, mein Gemüth, welches stets hart war, nie gepflegt. Ich habe nicht einmal den Catechismus gelernt. Wie ich von Frankreich 1815 mit Orden geschmückt zürückkehrte, war ich bereits gans blind und taub. Was sich mein Vater Mühe gab mich zu retten. Ich hörte auf seine Worte nicht, ich las nicht einmal, was er mit eigener Hand, blind wie er war, mit so vieler Beschwerde schrieb! Und jetzt Geringer in der Burg von Ofen. O Gott! Ich hätte den wahren Himmel auf dieser Erde schon haben können, ich berechnete aber nur den Tag! Und bin deshalb aus dem jenseitigen Himmel auf ewig ausgestossen. Wenn ich nur das neue Testament gelesen hätte, oder Karthauser, oder Thomas a Kempis! Ich hatte alles in Händen, las aber nichts — auch die Bücher von Albach nicht, blos den Lob was er mir spendete!!!! kein Mensch hat mich gekannt! Ich habe alle hintergangen! Und das Gemisch von Teutschen und Ungarischen, und Slavisch und Ungarischen Blut wie verschönerte sich das? z. B. Die Familie Károlyi, Wartensleben etc. Splényi, Blasskovich, jetzt fällt mir alles ein, was ich früher nicht bemerkte, besonders die Hässlichkeit der oesterreichischen und böhmischen Bevölkerung, und die Schönheit der Magyaren! Und was hat z. B. Georg Majláth, Josef Teleky, Georg Apponyi, Szögyény verbrochen, dass sie vor Geringer und Wall-

Digitized by Google

moden sich beugen und zittern müssen. Und der Magyar unter Gens d'armes? Die Hölle auf Erden!

Auch Sie haben nicht gesehen, was alles im Magyaren gesteckt hat, und eigentlich kein Mensch ... Brücke etc. war Saltus in natura und dem Sprunge folgt der Fall. Ofen und Pesth hätte sich viel langsamer entwickelt, aber gesund und im aristokratischen Sinn. Conversation, Sprache wäre lange, vielleicht immer die Deutsche geblieben, aber Geschäftssprache ungarisch, wodurch die meisten Weiber aus der Politique geschlossen gewesen wären, was ein Seegen gewesen wäre!

Ich fühle, dass alles was ich schreibe fruchtlos ist. Sie werden was ich sage glauben oder nicht. Es kommt auf eins heraus. Eines bleibt sicher, dass den gemordeten Magyaren nichts mehr erweckt, ob sodann der Mörder ich, oder ein Anderer ist. — Kossuth — o wie einfach lebte er, wie menschlich. Er wollte immer mit mir, ja unter mir arbeiten, ich stiess ihn zurück! Und wenn man bedenkt, mit was für Leichtsinn, als zum Jux, Louis Batthyányi, Jeszenák, und viele andere die Bahn der Politique betraten, — wie sie nolens volens immer tiefer bis zum Galgen hinein gezogen wurden, — so kann man nicht leugnen, dass der Teufel inmediates Spiel im Ganzen hatte. Es war gerade der Augenblick, wo fremde Capitalien nach Ungarn geflossen wären. Industrie etc. alles war im Aufblühn. Jetzt sieht man ja erst, wie viele Kaufleute in Ungarn sind, die vom Handel lebten. O es war gross und herrlich, und alles zertrümmert. Ich sitze hier in einem Narrenhaus, und muss Alles beneiden, denn Alle sind ruhig im Vergleich von mir! und bald bin ich im Narrenthurm und von da in einem Oubliette und sehe sehr blühend aus — bin gesund. — O des Entsetzens. Noch vor wenigen Jahren und wie schien alles in Ungarn ruhig und felsenfest! .. Der schlafende Riese erwachte aber fürchterlich ... Und wenn ich bedenke, dass ich, ich, ich ... Ursache an allem dem bin, jetzt anstatt zu den Meinigen zu gehen in die Hölle falle, schon hier auf Erden bei lebendigem Leibe, und dass es der Dummste besser traf, als ich, ich, der das Einzige verlor, was zu haben der Mühe werth ist, Seelenruhe, und somit Seeligkeit ... oh! dann wäre der Tod ... aber der ewige

Digitized by Google

Tod, nie wieder erwachen, ein Segen Gottes! Und es kann nicht sein .....!

Vörösmarty, Horváth Endre, Kisfaludy, Garay, Bacsányi, Kölcsey, Garay etc. und Vuk Stephanovich — Jene verpönt, begraben, vergessen — dieser ein gefeierter Dichter! E. H. Stephan bujdosó, földönfutó, und Geringer Palatin! — Die Krone des heiligen Stephan im Dr . . ., aber anstatt dem, Pickelhauben.

Ich bin überzeugt, weil ich weiss, dass Sie mich lieben, dass Si sich denken, wenn sie alles dies lesen, dass es mit mir doch nicht so schlecht stehen kann, weil ein wirklich Verdammter nicht schreiben kann . . . Und es ist wahr . . . es scheint so. Ich bin aber seit 1818, 1820, so gewöhnt auf das, was ich nicht will, nicht zu denken, dass ich noch jetzt Momente habe . . . und ich schreibe im Auf- und Abgehen, wo ich mir das aus dem Kopf schlage, was mir schon heute oder morgen passiren wird.

Önt pedig, kit irigylek, Isten áldja. — Sie können meinen Brief von gestern und den jetzigen, der Akademie oder dem Museum schenken. Er kann dort als Curiosum paradiren.

Sogar der alte E. H. Joseph und die E. H.-in Maria Dorothea sind mir aufgesessen!!! Meine Aktivität war Unruhe, ich suchte mich zu zerstreuen — stets neue Ideen — und es gelang alles, aber bei den Haaren herbeigezogen.

St. Széchenyi.

601.

Lunkányi Jánoshoz.

Döbling, 1850. september 10.

Mein sehr lieber Freund, leider bin ich noch immer so aufgeregt, dass ich nicht nach Zinkendorf kann!

Ich muss nothwendig über Geschäfte sprechen, — und deshalb wünsche ich, dass Sie und Szalay heraufkämen.

In Döbling können Sie den traurigen Ort leicht erfragen, wo ich bin, nämlich im Irrenhaus unter der Firma (ich glaube) des Herrn Gergen!

Digitized by Google

Meine Sonne schien lang überglücklich — jetzt ist es finster. So Gott will! Gr. St. Széchenyi.

Ich glaube dass es im Regime des Hauses ist, keine Geschäfts-Verbindung mit Aussen haben zu dürfen. Es wird also nur wahrscheinlich einmal sein ... dass ich vorderhand!? mit Ihnen Erörterungen werde pflegen dürfen! Sagen Sie von diesem Briefe niemanden Etwas.

602.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1851. augusztus 3.

Istenért, ha Ön megint ide jön, hozzon magával mérget, vagy egy pisztolyt, vagy egy éles kést, ... mert én ha élek, még borzasztót követek el szegény boldogtalan nőmön és gyermekeimen. Mind inkább látom, mit és mily Istenit gyilkoltam — és ha én nem vagyok, mily magasan áll most a magyar, holott most rab és micsoda szamaraknak rabja.

Istenért kérem, teljesitse kérésemet.

Széchenyi István.

603.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1851. augusztus 7.

Tasner A. Úrhoz!

Ha Ön születésem napját, éltemet, minden egyébb körülményekkel, mély vizsgálat alá veendi, át fogja látni, és el fogja ismerni, hogy én vagyok a szentirásban előforduló szörnyeteg mely a világot és kivált egy nemzetet — a magyart — sírba dönti. Érzem minden csepp véremben, hogy el vagyok átkozva, el vagyok kárhozva. Nyitva áll előttem az éden és én nem léphetek bele. A magyar még becsületét is elveszté!

Mikép itélnek róla most a legnagyobb tökfilkók! Die magyarische Wirtschaft!!! Óh én pedig most látom, mily dicső volt ez a magyar alkotmány, mily kifejthetésre képes.

Széchenyi István.

Digitized by Google

(Alább czeruzával körömbe irva) Olvassa a szentirást, és látni fogja, hogy minden ott jövendölt már beteljesült.

604.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1857. julius 21.

Barátom. én nagyon szeretnék valamit Bélának küldeni t. i. egy imádságos könyvet. mely mindenek fölött, »hűséget és engedelmességet« tanit és ajánl a fejedelem iránt.

E jeles munkát. melyet mint gondolom boldogult páter Holzapfel maradványaiból szedegettek össze, Önnek fia által gondoltam megküldhetni; és azért várva vártam őt. Miért nem jött itt még keresztül?

Kérem. irná meg ennek okát; mert ha nem jön, más módról fogok gondolkozni.

Czenken betű szerint ebűl megy a gazdaság.

Az évnek első 6 havában jött ugyan szép jövedelem. de nem mi kezünkbe, »aber auf Futter,« sőt még ez sem volt elég, de nőmnek még circa 10,000 forintot kellett innen Czenkre küldeni, mihez képest az ökrök, tehenek és birkák éhen meg ne gebedjenek, melyeknek egyébiránt. hála Isten, igen »ausgiebig« étvágyuk van.

Az idén alkalmasint tiszta jövedelem még kevesebb lesz, mint 1856-ban, de másrészről meg kell vallani, és ez egész consolatiónk, »dass sich die ältesten Leute nicht zu erinnern wissen.«

Hajnik, ganz unter uns gesagt, érteni kezdi, hogy túlcsigázott Enthusiasmus aequale »szamárság.«

Minap itt volt, én igen barátságosan bántam vele, mert ő mindennel el van látva, hogy minket a szurokból, melybe iktatott, kirántson, de nem ám az ő, hanem az én Systhémám szerint, — mert ugy mint a boldogult Nádor, mindig várni és várni (mire Ön is hajlandó volna) nekem nincs kedvem.

És Ön, kit én igazán szeretek, mert méltánylani tudom tiszta lelkét, hogy van? Mikor telepszik itt le, és néha-néha működik-e a Rumpel-kammerban?

Digitized by Google

Irjon nehány sort lepecsételve egyenesen nevem alatt irányozva Döbling Nr. 163.

Isten tartsa Széchenyi Ist.

Döbling, julius 21. 1857.

605.

Tasner Antalhoz.

Döbling. 1857. október 3.

Barátom. ha meggondolom, hogy én máról holnapra elpatkolhatok, és akkor 30,000 forinttal csökken a jövedelem, hogy derék enthusiast gazdánk nyakig bevitt minket kigázolhatlan szurokba, hogy az adó nőttön nőni kénytelen, hogy Béla s Ödön többet fog költeni akarni, mint eddig, és hogy sok Werthpapirjaink vannak, melyeknek értéke miért maradna csorbátlan, én nem tudom capiálni, ha mindezt átgondolom, mindig és mindig a »pincze« tünik előttem fel, mint biztos kikötő.

Hajnik nem elég »mély,« Béla nem elég »béketürő«, miszerint hihetném, hogy ezen emberpár, tétova és kapkodás nélkül, pour gagner de l'expérience, et la payer bien chère, tüstént valami derekast kisütni képes lenne. E mütételre ismerek valakit, — der dazu gemacht zu *sein scheint*, — és ez Szontágh Gusztáv! Sondirozza őt! A czél e következő: Czenken alapitni »Széchenyi pinczét« minden társ nélkül, és nem »tant bien que mal« à la Libusinszky, Schernhofer, Feldmarch et Co, de ha nem is kiterjedésben, legalább minden más tekintetben, — The first on the continent, — magyar borokra nézve.

Én nem tudom e műtételre, t. i. a szükséges sarkalatnak megrakására, elégséges-e jelen pillanatban Szontagh, de tudom rövid idő alatt competent lesz, ha rá adja igen higgadt és tiszta fejét.

A dolgot el nem kell szeleskedni, hamarkodni, de én szeretném rövid idő alatt látni, hogy Bozon m/100. m/200, sőt m/500 értékü magyar bor feküdjék.

---

[1]) Borüzletre gondolt. mit később Gyürky Antal által csakugyan foganatosított is. Lásd 1859. Gyürky Antalhoz intézett leveleit.

Digitized by Google

Szóljon nevemben Szontághgal, ha van kedve e vállalathoz járulni — szóllítsa fel, hogy ránduljon ide minél elébb. Das Ganze muss einstweilen ein tiefes Geheimnis sein. Kivált H. kapitány ne tudjon erről semmit, mert minden igen qualitása mellett nagyon locsogó. Szonthághgal, mert jóakarómnak tartom, nem teketóriázok, és miután tudom, hogy csak lélekben dus, de pengőben pór, adjon neki 100 con. forintot en attendant, és ha nincs meleg ruhája, vegyen számára bundát vagy gubát *complet*, mert vasuton tudtomra már 1000 ember fázott meg és bajba keveredett. Keressen Szontágh engem fel Döblingben, das Übrige wird sich machen. Ha most a budai szüret végett Szontágh tüstént nem jöhetne fel, 2—3 hét elébb utóbb egészen közömbös, de továbbra nem kellene halasztani a dolgot, mert ha Szontaghnak kedve van, mindjárt lemehetne Czenkre, hol Béla 3—4 hétig mindenesetre tartozkodni fog. Ha Szontághnak más hajlamai vagy kötelékei vannak, 3—4 nap alatt mindennek vége lehet és ő megint ott áll mint most.

Mindenesetre írjon ön tüstént és egyuttal válaszoljon ezen kérdésekre:

Miből él Szontagh? Penzióból? És ez mennyi? Van-e ezenkivül más jövedelme? Áll-e valami extra hivatalban? Van-e valamije? például könyvtára, butora, ruhája? Valami »fehér« vagy »barna« személlyel áll-e viszonyban? Vannak-e gyermekei?

Ha feljön Szontágh, hozza magával két utolsó naplómat, melyek most, mint Béla mondja, a vas ládában hevernek.

Többi közt, én Bélának — ki vasuton már többször irgalmatlanul megfázott, egy szép fekete gubát szeretnék ajándékozni. Kérem, szerezzen ilyest tüstént, — de különösen szépnek kell lenni. Ha nem található Pesten, hozasson Debreczenből, Szegedről. Nem tudom, hol laknak a jobb mesterek; ha pedig nincs kész of the best quality, — csináltasson, és ez esetben kettőt, egy fehéret és egy feketét. És ezen teherrel is rakassék meg Szontágh »en cas que.« Vagy küldje extra fel. Irjon néha. Nur Schlagworte.

Mily impressiót tett Önre Béla? Mikor jön fel? Egészsége hogy áll? Isten tartsa Széchenyi István.

Digitized by Google

606.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1857. október 9.

Nem mondhatom, Barátom, mennyire elszomorított Szontagh negativája, és kivált, mert ennek okát én mélyebben keresem.

Hogy ön feljön »Oppolzerrel« tanácskozni, igen helyeslem. Én *éppen ma* ismerkedtem meg vele. Ő igen el van foglalva. Azért tán jó volna, ha mielőtt Ön őt felkeresi, látogatna még engem meg; mert »Einige Zeilen von mir an ihn«, mint én ismerem az embereket, vagy inkább az »Embert«, semmi esetze nem fog ártani.

Tegnap vettem Béla levelét Czenkről, melyet Selters úrnak két igen érdekes iromány kisért, melyet én azonban nem értek. Nagyon szeretném, sőt kivánnám, hogy Béla Selters úrral, ki Angliából kijött vagy kijön (?) bárhol találkozzék. Meddig marad Selters magyar földön? És hol fog tartózkodni? Dass Sie sich mir nicht verfehlen! Bécsben legkényelmesebb volna, de ha kell, Bélát Pestre is elküldöm. Kérem írjon erről.

Szontaghgal az volt tervem, őt Német-, Franczia- és Angolhonba küldeni mindenek előtt; és aztán valami jóféle pintért vagy pintéreket állítni parancsa alá, úgy hogy neki a pinczében, szőllősben, borkóstolásban úgyszólván semmi dolga nem lett volna, és szinte minden ideje megmarad kertészségre, irásra, olvasásra; midőn Bélára, kinek igen nagyon tetszett, és Odönre mily kimondhatlan jó befolyása lehetett volna.

Ich begreife aber, dass ein klar denkender Ungar, der sich keine Illusionen macht, nichts mit mir zu thun haben will.

Isten áldja. A gubákat elvárom! Köszöntse Sárvárit. E napokban Toldi keresett fel. Ej, be jól esett.

Október 9. 1857.

Széchenyi István.

Béla ugy-e írt valamit a kopászati lapokban? Nem küldhetné el, vagy hozhatná el magával?

Digitized by Google

607.

Tasner Antalhoz.

Döbling. 1857. október 13.

Önnek sorait 8ber. 11-ről, Barátom, tegnap vettem. Szontagh más okból nem kiván velem szorosabb összeköttetésbe jönni, mint a milyent felhoz és azért nem várom. Ha azonban csalatkoznám és ő eljön, bizonyos lehet, nyilt karokkal fogadom. Egészsége Szontaghnak jó-e? Nincs-e megtörve? Ha nincs, akkor ránduljon fel. Nehány nap nem a világ! Egészen köztünk maradjon a szó: Béla, kinek igen erősen tetszett, azt mondá: Er war sehr ärmlich gekleidet! Ezen itt igen könnyen és tüstént segíthetni; und ich werde ihn schon auf den Glanz herrichten etc. E tekintetben tehát ne genirozza magát. A régi, de pénznélküli kapitány csak nem fog vonakodni a régi, de pénzes kapitánytól egy kis garde robe-félét elfogadni? etc. C'est un contrat social. Ő nekem bizonyosan többet vagy legalább »jobbat« ád, mint én neki. Én még azt sem kivánnám, hogy mindig Czenken lakjék. Mindenek előtt — wenn es zwischen uns zu Etwas kommen soll — Szontaghnak be kellene járni a magyar és kivált a Bécs körüli pinczéket, magát Selters urral contactusba tenni és aztán télen át Pesten a dologról olvasni és »*gondolkozni*«, és aztán 1858-ban külföldnek indulni. Ha kedve van, ránduljon ide, adjon neki 100 pengőt és elégséges meleg ruhákat. Itt majd én látom el mit kleinem Geld. De mint mondom, én nem kecsegtetem magamat reménnyel.

A guba megszerzése nem oly igen sürgető. Ich liebe nicht, Etwas umsonst auzsugeben — és azért, ha meg nem vásárlotta még a »középszerűt« — ne tegye — és szerezzen lehető legszebbet.

Mikor fog Ön ide felrándulni? És egészségével hányadán van?

Széchenyi István.

Digitized by Google

608.

Tasner Antalhoz.

Döbling. 1857. október 18.

Barátom, Béla czikkét a L. V. lapokban tegnap közlötte velem Zichy Edmund.[1]) Nekem nem tetszik. Kértem Bélát. ne tegye, ne közölje, de fejes. Igen fogja érdekelni a hazát, hogy 92 darab Grousét leejtett. Az óriási scoth oly könnyen megmássza a hegyeket s kivált, hogy a német puska oly jó, sőt jobb, mint az angol! A la benheure. És pedig valóban sok egyéb ismeretet nem hozott magával; most nehány hét után ismét el akarna utazni Afrikába, ott oroszlánokat meggolyózandó. C'est son idée fixe. A la bonheure, én nem vagyok ellene. A magyar bármikép fecsérelje el idejét, mindegy, holttestet életbe frottirozni akarni, rossz és hasztalalan mulatság.

Többi közt, nekem két kis angol utazó almáriomom volt; kívül cserfából és belül mahagonibúl; vajjon mi lett azokból? Czenken nincsenek, tehát Pesten vannak, ha t. i. *másutt nincsenek*, kérem írjon. Ha Pesten volnának, küldje ide vagy hozza magával, de üresen és kulcsokkal. Itt nagy hasznokat vehetném.

Délután.

Éppen most veszem 17-iki sorait, Béla czikkével. Örülök, hogy jobban érzi magát. Leveleket írjon, bár száz hibákkal, úgy mint én, nem bánom; öreg Zichyvel azt szeretném mondani: hic non agitur, ut bene scribamus, sed ut nos intelligamus.

A fekete gubát hozza, ne küldje fel. **Most** se fehéret, se feketét, se szürkét ne rendeljen; majd meglássuk, ha a Debreczenből megérkezett nem volna még kibélelve, hagyja úgy mint megjött; de ha már elkészült volna, ez sem árt.

Sietve. Isten áldja

Széchenyi István.

[1]) »Lapok a lovászat és vadászat köréből« 1856-iki első évfolyam 19-iki számában: »Grouse-vadászat Skóthonban, gróf Széchenyi Bélától.«

Digitized by Google

609.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1857. október 22.

Barátom, tegnap írja feleségem, hogy a két kis angol almáriom Pesten van Önnél. Annál jobb, és hogy Ön azokban becsesebb iratimat conserválja. Kérem, bozza ezen két bútort **magával fel**, NB. ne üresen, de minden naplóimmal etc. etc. Ha ezeket meg is szagolja és nézi a »dajkaság«, se baj; mert nincs benne semmi; mivel pedig a naplókkal nem telnek meg, dugjon beléjük bármit! Minél többet hurczol magával ide, annál jobb; denn am Ende muss doch Alles heraufkommen.

Kérem, január 1-sőtől 1858. prenumeráljon minden időszaki magyar lapokra és nyomtatványokra s pedig egyenesen nevemre: Ober-Döbling Nr. 163; és bízzon meg **egy** könyvárust, nekem minden magyar könyvet vagy bármilyféle közleményt, mely 1858-ban világot lát, megküldeni. Béla számára semmit nem kell e tekintetben költeni, mert majd én adom a könyveket neki át. Ha valami munkának folytatása jelenne meg 1858-ban. ezt Önnek adjustirozni kell. Reménylem, egészsége javul. Hogy megkezdett irka-firkáimat átadta vagy átadja Töröknek, ezt szeretem; egyes adnotatióimat, die noch gar keinen Sinn haben, és melyeken még magam sem tudok jóformán elmenni, azokat hozza fel. Így volt egy folio vereses könyvem — wo vieles hinein adnotirt wurde — és aztán nagy árkusra írva, a Hitel csontvázát etc. Mit művel Török? Ich möchte Etwas für diesen armen Landsmann thun. Gondolkozzon erről.

24-ikén.

Önnek 21-iki sorait vettem és igen méltányolva felfogtam. Bizonyos lehet Ön, hogy Bélában az írói vágyat el nem fojtom — de ezen fiú annyira elbizott, hogy igazi ».....«. Azon czikket, melyet írt, kértem, közölje előbb velem; ezt tette is; én sok jegyzéket készítettem, de ezeket nem kérte, be nem várta, hanem tüstént sajtó alá. Igen fogja érdekelni a magyart, hogy a scot óriás

Digitized by Google

oly könnyen mászott a hegyekre, — és kivált, hogy a bécsi puska jobb, mint az angol etc. etc.; és aztán »Ő«!! a hozár szót *javasolja*. Er ertheilt schon »Rath«. Bravo! Minap erősen összekocczantam vele. Ő senkire sem hallgat.

Er ist auf dem Punkt, ein »vorzüglicher Mensch«, oder ein ..... zu werden. Mind erről majd szóval.

Kérem, hozza magával minden fontosb irományainkat. Legyenek azok egy helyben és pedig feleségem kezeiben, ki átvette a főcassát, de nem nagy sikerrel, mert Hajnik minduntalan koldul belőle, pénzt azonban — máig október 24. — egy garast sem küldött! De még mindig biztat — »Nur noch warten«.

Enfin, majd meglássuk! Én nem bizok kincsekre, melyek »véletlen« a holdból potyognak; de azt hiszem: »Es gibt natürliche und enthusiast Dummköpfe«, kik semmit sem tudnak tisztesen kiszámolni.

25-ikén.

Reménylem, egészsége javul.

God bless you. Széchényi István.

610.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1857. október 29.

Kérem Barátom, adja e könyvet Béla nevében Selters úrnak. Sietve.

Különös: Onnek bal oldala fáj, nekem pedig a jobb. Így kettőnkből még egy egészséges »adófizetőt« lehetne összeenyvezni.

Széchenyi.

611.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1857. november 1,

Barátom, a két angol láda szerencsésen megérkezett és már egyik termemben fel van állítva! Ismétlem kérésemet: hozza magával (ne küldje) minden becsesb »papirjaimat«! Mind egy kézben kivánom azokat látni; és pedig »nőm« kezében.

Digitized by Google

Reménylem. Seltersnek átadandó könyvet vette; kérem hozza magával: Magyar László dél-afrikai leveleit. Azon könyv, mely Seltersé, igen érdekel. Azt tudtam, Béla sajátja, de a szeles fiú nem ért rá, azt megszerezni. Igen kivánnám azt birni, írja le titulusát, hozza azt magával, majd meghozatom etc. Nőm már e hónap közepén »Sack und Pack« feljön. Selterséknek tehát könyvebben tehet most egy kis politesset; ha itt, mikor keresztülrándulnak, ebédre hívja etc. etc. Nagyon szeretném, ha Selters engem barlangomban felkeresne.

Később, 3-kor délután.

Önnek október 31-iki sorait éppen most vettem. Mi a prenumeratiókat a könyvekre, hirlapokra illeti. azt egészen Önnek hagyom át. Nekem nincs e tekintetben más czélom, mint »hozzájárulni«, egy kissé előmozdítni. Nem bánom tehát, ha Ön hátulrúl is prenumerál; p. o. 8—1-sőtől 1857, sőt január 1-sőtől!!! Béla nem tudom, nem fog-e ismét elutazni; azért hirlapokat, etc. mind hozzám.

Nekem sok török pipáim voltak, sok »táblári« és több pipaszárak, mit Bernstein-Mundstücken!

Valjon mi lett ezekből? Ha Pesten volnának, hozza fel. de vigyázna, miszerint ne legyen bajuk. Goergennek szeretnék ilyesmivel kedveskedni.

November 2-ikán.

Nagy örömmel hallom. hogy Önnek egészsége javul. mert én őszinte sympathiával viseltetem Ön iránt, mely soha elhidegülni vagy apadni nem fog. Reménylem, azon guba, melyet Ön számomra szerzett, szép; de most kérem, legyen azon, hogy in good condition jőjjön ide. E tekintetben van tapasztalásom — és akkép tudom, hogy semmi mód nem lehet ezen »uhrwüchsig«-féle ruhaneműt, melyet a bécsi tudós hirlapisták »Zottelpelz«-nek neveznek, biztosabban odébbszállitni. mintha valaki magára veszi és én e tekintetben Önnek, Tasner (vagy Bujtár) Antalt ajánlanám, kinek a guba, hidegkirekesztésre. végre nem volna káros, mert óvakodnia kell megfázástól; és terhét — veszteg ülve —

Digitized by Google

könnyen elbirná. Tegyen tehát, wenn Sie nicht etwas Besseres und Zweckmässiges haben. ezen útmutatás szerint.

November 3-ikán.

Sina, mint a hirlapokból látom, már eljött Párisból (sic!) God bless you.

Széchenyi István.

612.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1857. november 12.

Barátom, igen igen sok magyar lap birtokában vagyok. Kimondhatlan keserű édes benyomást tett rám! keserűt, mert »lábaimról vagyok ütve«, édest, mert tisztán látom »Él a magyar«! etc.

Valami »Kada« expeditor — ki engem ismer — én nem emlékezhetem rá! — igen lelkes levelet intézett hozzám; — üdvözlöm Őt!!

Én több abonnenst fogok szerezni. Magam is meg tudnám tenni — de rest vagyok — és mert sok mást teszek, és azért igen köszönném, ha valaki által egy meglehetős complet jegyzéket készittetne — például:

Vasárnapi ujság (à peu près) 2 árkus, megjelen minden vasárnap, tellik 10,000,000 etc. etc. etc.

Mert — ha tudom — mennyibe telik, könnyen szólhatok például Ödönhöz: Neked most évenként 600 forintod van és a házban minden ingyen.

Én: »Kérlek: kész volnál-e meghalni a hazáért?!«

Ödön: »Kész biz' én akár e pillanatban!«

Én: »Ez már gyönyörü. És el is hiszem« — kivált »aus Alters-Schwäche.« De most még nincs arról szó (szép az élet! Neked még különös jó étvágyad, — és mi több emésztő képességed is van, und das kann nicht jeder sagen!) — hanem **most** a magyar irókat kell pártolni. Mit gondolsz, — oly forró hazaszeretet, mint a tied, tán meghidegülni még nem fog, — ha en atten-

Digitized by Google

dant, mikor talán felakasztanak, — pénzjövedelmednek egy perczentecskéjét raknád, nagy lelkesedéssel, a haza szent oltárára!?

Másoknak — szint' igy, mutatis mutandis.

Tán »Kiss« megtenné nekem e barátsági szolgálatot, t. i. az ujságjegyzék kérés teljesítését! — Nem különösen sürgető, ha két hét előtt kezemhez vehetném — s'est tout ce qu'il faut!

Most a »stempli« következtében mit teendenek a röp- etc. irók? Magasabbra emelik a dijt??

Ha nem jön fel tüsténT — irjon erről nehány ildomszót! A megküldött újságok közül, némi kis »blender« történt, miket: kérem hozzon rendbe.

Politikai Ujdonságok: 33 kétszer van és 34 hibázik.

Vasárnapi Ujság: 43 kétszer és 44 hibázik.

Magyar Pósta hibázik 109.

Budapesti Hirlap hibázik: 200, kétszer van 220, 234.

God bless you. Széchenyi István.

613.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1857. november 16.

Barátom irja meg nekem, mielőtt elindul, — mily »Társaságokba« vehetett volna, vagy inkább vehetne Béla részt, és mire volna Ödön is már érett? Bélának 2400, Ödönnek pedig 600 forintja van évenként, és à peu près minden gratis a háznál, da können Sie schon aus eignem Sack ein bischen mehr sein, als Maul-Patrioten. Ön már tegnap megkezdette, például Sz. István egyesület 3 pengő forint egy évre! Nemde? És hány évre terjed az aláirás? Wie kann man ein Mitglied werden? Auch durch procura? Giebt es verschiedene Mitglieder? És aztán a Gazdasági Egyesület. Tag, fundator etc. etc. Sagen Sie mir das, aber nur so in grossen Lineamenten. Für den Augenblick brauche ich nichts mehr. Levelét adja a postára, mit einer 2 kr. Marke.

Báró W. tőkéjét, azt hiszem, tüsténT fel kellene mondani. Ki teheti azt sikerrel? Ön? Vagy nőm? Ezt is mondja meg.

Digitized by Google

A »Handschuhmacher« féle ház meg van vásárolva, ugy-e? Át van in optima forma már irva? Mi volt ára? Mennyi fizettetett le? Hol van erre nézve a nyugtatvány! Mikor kell fizetni megint, és mennyit?

Kérem: a Vojvodina F. H. Albrecht *alatt* áll-e? Tud-e erről Ön valami »hivatali bizonyost«?

Berzsenyi emlékére is keletkezett aláirás, — mi volt a legkisebb adomány? Mennyi jött össze? Miből fog állni az emlék?

Füredi emlék (Kisfaludy?) mikép áll?

Balatoni gőzhajózás? Haldoklik? Részvényeimet átadta Ön? Vagy hol vannak? Nem lehetne ezeket tán eladni 100 perczent nyereséggel?

Hogy érzi magát a tegnapi ebéd után? Sináról nem tud semmit? Mikor jön?

God bless you.

Széchenyi István.

A ládát ezennel átküldöm. Megkapta? Erről is nyugtasson meg. On ugyancsak Pestre utazik holnapután? Hát Wodjaner (mint Kovács Lai nevezi) mikor jő? Köszönöm, hogy figyelmeztessé tett, hogy én vele szemközt inkább arany legyek mint ezüst; e szerepet neki hagyván át!

Kár volt, hogy a láda kulcsát nem hagyta kezeimbe; nem tudom ha beeresztik-e a Liniánál.

Ha nem kapta meg a ládát, küldje ide a kulcsokat!

614.

Tasner Antalhoz.

Döbling. 1857. november 17.

Barátom, Kiss jegyzékéből látom, hogy például a Budapesti Hirlap 20 forintért adatik ki 1858-ra is.

De mint én gondolom »in loco.« Nemde? Ha mindennap jár (mit szinte nem tudok) akkor 6 frt 15 krt kell a 20 forinthoz csatolni?? Let me know if y am right?

Az irók közt nem találom képét a következőknek: Dessewffy

Digitized by Google

József és Emil, Beszédes, Helmeczy, Theisz, Kulcsár. Besze. Döbrentei. Horváth Endre, Verseghy, Páriz-Pápai.

Mind arra is kell prenumerálni, mi Erdélyben sajtoltatik magyarul.

18-ikán.

Hát mit, vagy inkább mily mélyet mond O! polcer [1]) discant szavával?

19-ikén.

Mikor Ön valami bizonyost tud »Sina« legközelebbi ubicatióiról, közölje azt velem.

Bélának Báró Eötvös József ezt mondá: »Hallom, az atyád némi kéziratát Török Jánosnak adta át«[2]) . . . süsse, főzze, találja ki kénye-kedve szerint etc. És ebben Eötvös nagy veszélyt lát. És némi tekintetben tán igaza lehet. Én Török lelkületében tökéletesen bizok, mind a mellett, legjobb szándékkal olyanokat kenhetne, rám, mik, engem nagyon szúrhatnának.

Én azonban Törököt nem akarom csorbitani, ha a »Moslék«-nak valami hasznát vehetné, sőt többet akarok tenni, t. i. igen izletes falatokat fogok a moslékhoz csatolni, mert csak most látom tisztán, mit kellett volna 10, 20, 30 év előtt irnom, — és ezt most tehetem tán igen nagy haszonnal, és mindenesetre igen-igen nagy érdeket gerjesztve, mert senki sem tudhatja bizonyosan felfogni az anachronismust.

Ennek magától értetődik titokban kell maradni.

Hogy volna, ha T. jó csomót elkészitett közlésre, felküldené az egészet vagy jönne fel nehány napra, az egészet jövőre kifecsegendő, mert igen érzem, hogy az én irói forrásom éppen nem apad. Még egész könyvtárt tudnék kiállitni, és nem volna moslék.

Pensez-y un peu!

Nem tudom T. közel áll-e hátra maradt iratim közléséhez? Azt sem tudom, mily formában fogja közölni! [1])

---

[1]) Oppolzer.

[2]) Ezen kéziratok, mint azt Török János »Töredék gróf Széchenyi István kiadatlan műveiből« czimű füzet előszavában irja: a »Hunnia«, »Budapesti por és sár« és a »Töredék« volt.

Digitized by Google

Ezt tudnom kellene! Ha T. fel akar jönni, adjon neki 50 forintot, — itt majd én csatlok nehány forintot hozzá, kára nem lesz. Ha nincs, vegyen számára (aber nur zu leihen, — das »Schenken« kann ich dann en cas que bewerkstelligen). Ha azonban *van*, mivel kirekeszthetí a hideget, *hiába* ne költsön egy garast is! — Bundát, fő, láb és kéz melegtartót etc.

E sorokat szakitsa el.

A Religio nevemet így írja (a boritékon) Szécsenyi. A Magyar sajtó pedig Széchény! De hagyján.

Very faithfull

Széchenyi István.

615.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1857. november 24.

Kilián vagy 11 magyar kalendárt küldött. Igen csinosak. Mindannyi symptomák, hogy »él magyar még.«!

Kérem, most és jövőre legyen gondja, hogy a könyvek ne tán az év végével, de minden hónap végével fizettessenek ki.

Kérem, rendeljen meg egy lehető legszebb fekete gubát, és küldje vagy inkább hozza fel, NB. in urwüchsigem Zustand, majd itt fogom béleltetni.

Kilián György a kalendárokhoz csatlá számadását 7 frt 4 kr.

E számadást el nem küldöm, miszerint ezen honi árúval is megkínálhassam látogatóimat. Thun sie auch a bisserl was, kost ja nur 1 fl. 20 kr. ja sogar 8 kr! Amen.

God bye. Széchenyi.

---

[1]) Széchenyi hátramaradt irataiból Török János csak a »Hunnia« czíműt még Széchenyi István halála előtt adta ki ugyan, de azt már mint kész könyvet a censura lefoglalta, ennek következtében a »Budapesti por és sár« czimű kéziratot Széchenyi Töröktől visszavette, s csak 1864-ben jelent meg »Töredékek« czím alatt.

Digitized by Google

616.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. aprilis 3.

Odön mesélte hogy Hajnik itt van. Ő Ferencz inastól hallotta; ez pedig az ujságban (?!) tán 1856-ban olvasta. C'est ainsi qu'on écrit l'histoire!

Hajnik most nem kénytelen házszámadási apróságokhal bajlódni, — mert átvettük feleségem és én — nagy részét. Azért felkértem bor dolog tekintetében nézne körül, és törné egy kissé fejét. Kivált hordó (quae est sine »h« anima rerum, mint a peleskei nótárius tartja) megszerzése iránt, szerezze meg a kellő adatokat.

Én a dologhoz nem értek egy cseppet is; de eszem mondja: (Et pour cela il ne faut pas avoir beaucoup de profondeur) edény, kád, hordó csak kell? Ilyesek beszerzésére pedig »idő.« — Wie gross, welche Form, wo gemacht, durch wen. wie theuer, wann fertig?

Kezdetnek például 10 darab 100 akós hordót. Irjon e tekintetben is Hajniknak.

B.[1]) utazását illetőleg, nehogy végperczre hagyjunk mindent, hozzon vagy küldjön hozzám Döblingbe aprilis 6., 7., legkésőbb 8-ikán 200 fényes aranyat és 3 ajánló levelet a báró[2]) részéről — *kit tisztelek* — Stambul, Smyrna, Athene — 3000 frt hiteladással. 2500 forintot 3000 forintra tettem.

Kotzebuet küldje Bélához. A »Taschenbuch« magyar nyelven is jól hangzana. Nem volna rosz áttenni és elővezetni (vorführen he! he! he! mint a lovat vagy szamarat.)

Ich möchte eine Berechnung haben (die ich schon dann nach meiner Manier rectificiren würde), was ein »Still« kostet, und wie sich folgende Fragen stellen.

1. Wie viel Wein muss ein »Still« wie . . . welche jetzt per

[1]) Béla.

[2]) Sina.

Digitized by Google

Baron Sina aufgestellt wird in einen Jahr? oder Saison?? destilliren, *hogy a zabot hiába ne egye?*

2. Was für ein Personal nöthig etc. etc., wie thun?

3. Aus einem Eimer Wein (80—64 Halbe) wie viel Cognac bekommt man beiläufig?

4. Wie theuer kann der Cognac *verkauft werden?*

5. Wenn man einen Eimer *heurigen* um 10 fl. verkaufen kann, rentirt sich . . . ein Still?

Kutassa ezt okkal-móddal ki.

Az osztrák ujságban azt olvasom: Masjon gőzhajózási terve felsült! Igaz? Nem kaphatnám meg az alakulandó társaság tervét? Tán bent van a pesti Lloydban! Ha igen, és Ön tudja, tudósitson! Nem sürgető.

Nem volna-e jó — ha én a német Lloydba irka-firkálnék némieket? Denken Sie a bisserl nach!!

Délután.

Most hozza Ödön Béla passusát. All right!! Muszkaország nincs benne. Károlyi Gyuláéba belé tették Odessa miatt. Béla holnapután Sopronyba megyen ott belé lehet iktatni. Béla — ki ma igen el van foglalva anyjával, kivel gyónni és áldozni megy (ich hab' ihn nicht mit dem Stock, aber Vernunft-Gründe dazu gebracht), Ödönt küldé maga helyett, — és visszakérte a passust — melyet Ő itt felejtett!!!! Jetzt werde ich den Schuss 24 bis 36 Stunden zappeln lassen

God bless you. Széchenyi István.

617.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. aprilis 5.

Unalmaim közt. tökéletes jó órára akartam tenni szert Vagy 4 Chronometert ajánlottak, és vizsgára is adtak, Marenzeller kettőt, Schönberger (!?) szinte kettőt. Nem mutattak nagyon hibásan, de még is csak ugy, hogy nehány nap lefolyta után más órák után valának igazitandók. Én pedig azt kivánnám, hogy az

Digitized by Google

én órám lenne a regulator! E czél elérésére Bélától Károlyinak irattam Londonba, küldene lehető legjobb Chrono-*mestert*. Károlyi azonban, nem tudom mi okból, — half Chronometert küldött, melyről Marenzeller, — ki nagy gazember — azt mondja, — éppen nem Chronometer, de csak dupplex (!?). Az óra nem rossz, 1 hónap alatt 3 minutát variált, — das ist aller Ehren werth, — de mégis egy évben több mint félóra, mi hajón nagy hiány volna; itt Mosje Goergen palotájában persze »semmi«, de engem mégis bökdös.

Tepnap itt létekor »Vorauer« által Ön bolhát csúsztatott fülembe — 400 forint nem a világ — Hajnik (der Bankózettelmacher!) könnyen betakaritja azt, kérem tehát, menjen ezen Vorauerhez, és kutassa ezeket belőle ki. Nem sürgető.

1. Wo ist ihr bester Chronometer gemacht?

2. Ist derselbe vollkommen regulirt?

3. Wie viel differirt derselbe in einem Tag, einem Monat, einem Jahr?

4. Wird das »Gesagte« garantirt?

5. Geht das Räderwerk in Edelsteinen?

6. Sind die in einander greifenden Bestandtheile geöhlt oder mit irgend einem Fett angethan?

7. Was ist denn der eigentliche Unterschied in der Mechanik eines Chronometers und einer gewöhnlichen guten Uhr?

8. Wird eine solche Uhr auf Probe gegeben? Und auf wie lange?

9. Was ist der Preis des besten Chronometers den Sie haben, baar Geld?

10. Kann man so einen Schiffchronometer auch im Sack tragen?

11. Sind in Hinsicht des Aufziehens. der Temperatur Vorsichtsmassregeln zu nehmen?

Kérem, süsse ezeket okkal-móddal ki. Es pressirt jedoch gar nicht.

Aztán köszönném, ha Ön számomra egy Clyso-injecteurt szerezne. Denn mit einem gewöhnlichen »Fecskér« kann man sich nicht anpumpen, was ich auch einmal versuchen möchte!

Digitized by Google

Most az ide mellékelt nyomtatványokra jövök. Valamint az én furfangos levelemben nőmhez. minden lapon ilyes valamit mondottam: M. ist ein Hallunke, úgy érzem, kellene minduntalan az olvasót figyelmeztetni: ne bántassék meg az olvasó, ha ismét és ismét *arra figyelmeztetjük hogy ez 18 . . évben iratott.* Itt szükséges azon évre figyelni, mikor a magyar nyelv nem volt hivatalos! — Da darf kein »Plutzer« gemacht werden!

Pag. 65. 2-ik sor »bátoritó«! Én nem tartom a 64-ik lapot kézben, — és igy nem itélhetek a rendes egybenfüggő értelemről, de úgy *érzem*, hogy a »bátorító« nincs helyén. Sie werden darüber besser urtheilen können. Én csak figyelmeztetem.

P. 79 hol NB. van, tán ki lehetne egy-két szóval tenni ilyesmit: a *démánt törvények* kiemelve a moslékból jobban tündöklenének.

Es wäre vielleicht im Zusammenhang mit dem jetzigen nicht »Ohne«!

Egészen Önnek hagyom át. Pag. 87 látom az Asteriscusban: que les beauts Esprits se recontrent. Pag 96 régen . . . *nem értem.*

Isten tartsa. Szivesen várom B. Sinát holnap. kit addig is tisztelve üdvözlök.

Meglássa, némieket fogok neki mondani, mik nem lesznek levegőbe lehelve vagy kiáltva.

Bámulnám, ha e két lapot ki hagynák nyomatni! Nem hiszem, hogy én irtam, és megvallom, meglehetősen tetszik!

God bless you. Széchenyi István.

618.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. április 7.

Vod-janert (így nevezte őt Kovács Lai) igen tisztelem fizesse ki neki a 95 pengőt és kérje fel új 100 darabra, damit ich Etwas *verschenken* könne. Gerade dieselbe Qualität, und wo möglich in Kisten von 250, ja wenn es möglich wäre, per hundert Stücke.[1])

[1]) A Sinától kért szivarokat érti.

Digitized by Google

Béla et Co. Belgrád és Bukurest (!) városait is felkeresi — könnte da der Baron Sina — kit igen tisztelek és ki valóban tetőtűl-talpig lelkes, becsületes, derék egy ember, nicht mit zwei extra Briefeln unseren Reisenden unter die Arme greifen? Ha lehet! *Brennend* ist die Sache nicht. Es müsste jedoch ohne Lärm geschehen.

Sietve Széchenyi.

(Vertatur).

Én báró Bruckról csak azt tudom, hogy a triesti Lloyd-gőzhajózás reményei rosszúl állnak, és hogy ezen egész vállalatban B. volt a főszakács. Malom — ki által épült és tulajdonkép mi — ezt mind nem tudom.

Nagyon köszönném, ha Ön dátumokat gyűjtene, hol, mikor és miben sült fel a genialis plus Macher.

Öreg Cziráky írt — ezelőtt 30—40 évvel — egy latin könyvet: De modo aquirendi summum imperium. E könyv nekem nem kell; de szeretném tudni azon franczia Mottót, mely L'Abbé Pradt után — e könyv czímén látható [1]) és melynek sensusa kerülbelül ez: Il y a des Nations dont on parle par habitude toujours avec le plus grand mépris. Tán ezt is okkal-móddal ki tudná kutatni.

Én mindezen kívánságaimat az én íveimből kitörlöm; ich bitte, machen **Sie** mich von Zeit zu Zeit aufmerksam!

619.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858 április 10.

Barátom, azt gondolja Ön — *önámitás nélkül* — hogy ajánlás hitellevélre írva használ valamit, ha például Béla csak

[1]) De Pradt a bécsi congressusról írt munkájának II-ik kötetében 236-ik lapról vette át s így szól: Il y a des nations dont on ne sait parler qu'avec insulte, parce qu'on les a insultés pendant vingt ans, des imputations les plus odieuses sont passées dans l'usage général et dans les vocabulaires; on a été jusqu'à représenter le bonheur des uns comme incompatible avec celui des autres; on a eu des professeurs de haine nationale.

Digitized by Google

udvariasságot követel, és pénzt az illetőktől egyáltalában nem veszen fel, mikép ezek a száztólin egy kissé hízzanak? Angolok közt tán igen, de a rácz meg az oláh bizonyosan nem. Lassen wir also Belgrad und Bukurest fallen. Nem tetszik nekem a lithographia is ajánló levélnek. Mind **egy** kaptára. Mosje Rumpelmayer és Széchenyi Béla, Sina részéről auf die »selbe Linie gestellt.« *Alles nach einer Schablone*, das ist auch eine Errungenschaft der neuen Zeit. Alexander Bach.

Minap Apponyi György azt állítván, hogy a magyar meg szokta tisztviselőiben tisztelni a nemzetiséget és »nevet«, többek közt azt mesélte: z. B. mein inmediater Vorgesetzte und Herr heisst Rumpelmayer, das ist ja kein *Name*, aber nur eine *Benennung!* Most, a kinek pénze van és Sina ád neki hitellevelet; az illető koszos kutya-e egyébiránt, vagy tündöklő egyén, épen úgy meg lesz ajánlva. Ez nekem nem tetszik. Bequemlich ist erfraglich, let it drop.

Ide csatolva küldök megint egy darab Hunniát.

Igen csodálnám, ha el nem nyomják;[1]) mert úgy illik a mai napra és körülményekre; mikép, ha a latin helyébe a »deuschot« tesszük, mint ha ma írtuk volna.[2])

Nekem úgy tetszik, hogy nem igen hiszem egészen saját ivadékomnak. Török tetemesen járult javításához. Nemde? Wenn man sagen würde, »der Graf hat das **jetzt** geschrieben, meg lehetne-e mutatni, hogy ez nem így van?

Kimélje magát. Bélának írtam útra nehány sort; vége ez: erény, haza. Önnnek — *bis besser wird* — ezeket jegyzem fel: Nevralgia, Clyso! persze furcsa aequivalens és Mottó, de »en attendant« Önre nézve még most égetőbb kérdés, mint bár mily »czifra szó«.

God bless you. Good bye

Széchenyi István.

[1]) Csakugyan elnyomták, mert a kész könyvet a sajtóhatóság 1858-ik évben, a midőn az »Hunnia« czím alatt megjelent, lefoglalta.

[2]) 1844-ben írta azt Széchenyi. Lásd »Töredékek« czímű munkájának előszavát Török Jánostól.

Digitized by Google

Ide magát semmi esetre ne hurczolja, ha legkisebbé is árt; az idő javulni fog és aztán igen szivesen látom, de ám csak akkor, ha On a Mottót tiszteletben tartja!

Ön még mindig nem küldötte meg:

2 gran cononi Mercur-Sublimat, aufgelöst in 4 Unzen Rosenwasser.

Elfelejtette? Vagy azt akarja, hogy én felejteném el? Aus guter Absicht?

Béla hétfőn reggel indul.

620.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. április 11.

Barátom, kérem, tudja meg báró Sina, kit igen tisztelek és nagy köszönettel vettem szivarjait, hol veszi ezeket?! aber gescheidt; denn jedes Geschenk setzt mich in eine Art Verlegenheit. Ezek még jobbak, mint a W.-félék, és aztán száz-száz darab, mi ajándéknak jobban illik (!) 500 igen is sok; elszakítni és felét vagy részét »papirosba takarva ajánlani«: schmutzig szaga van. De ne rendeljen még. Előbb szeretném tudni, hol kaphatni és szaporán-e és árát. Magától értetődik, a Wodianer-féle igért 500 darabot szívesen veszem.

Vorauer urat nem szeretném nálam látni, das setzt mir eine »Espèce Obligation« auf, von dem Mann Etwas endlich abzunehmen. Előbb szeretném, ha Ön pedantice kikutatna belűle mindent. Aztán majd meglássuk.

Nekem legkisebb ideám nincs, mit lehetne Gutherznek adni. Nálam egyszer volt, nőmnél — azt gondolom — kétszer, nem, szinte csak egyszer. Irásba csak nehány sort tett. Nun müsste das, was wir ihm geben werden, noch »magyarischer Grossthuung«, noch »schmutzig« riechen. Kérem, kutasson e tekintetben valamit ki szaporán és írja meg.

A majorátus dolgát ne hagyja ki figyelméből, mert — leider — napról-napra több okom van hinni, hogy B.-ban több a

Digitized by Google

. . . . . .

. . . Erről majd szóval!

Good bye

Széchenyi István.

Eszterházy Pál B.-nak — aus eigenem Antrieb — adott ajánlólevelet, oda, hová sok »Malcontenter« kacsintgat. Sonderbar. Épen most küldi W. az 500 szivart; man muss sie bezahlen, jó móddal, — mir einstweilen keine neue Sendung urgiren, mert tán kaphatunk S.[1])-félét. Az ide való al bolond Doctor Mister Guttmann, tegnap nekem azt mondta: Oh ich kenne diese Cigarren. Sie kosten 30 kr. das Stück. Ha ez igaz, akkor a bevásárlással egy kissé várunk, legalább míg eladtuk a gyapjut. 1858.

Április 12-én.

Ide csatolva küldök Önnek 10 ♯ és most ezekre kérem. Vigyázzon, mert minden szavamnak van fontos oka. Takarja a 10 ♯ papirba és vigye Gutherz úrhoz, hozzá ezeket mondván: »Die Gräfin Széchenyi schickt mich zu Ihnen, um Sie zu bitten: 1. Diese Kleinigkeit von ihr einstweilen anzunehmen. 2. Dass Sie den Excellenz Grafen in Döbling manchmal, ja recht oft besuchen mögen, wenn es auch nur auf Augenblicke geschehen könnte, um mit ihm eine Cigarre zu rauchen, was Ihnen drüben sehr leicht sein wird, weil Sie so oft in Döbling bei Herrn Goergen sind; die Gräfin haben bemerkt, dass Sie einen ungewöhnlich guten Eindruck auf den Grafen gemacht haben. Er sagt von Ihnen: das ist einmal ein praktisch gescheidter Mensch, keine gewöhnliche Sclaven-Seele, mit dem man ein gescheidtes Wort reden kann, and then let it work. Magától értetődik, hogy a jó fiút azon rubrikába iktatom, mint Wod. Mór »hazánkfiát,« t. i. nem **én** leszek a szónok! de egyedül az auditorium.

God bless you!

[1]) Sina.

Digitized by Google

621.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. április 14.

Hajnik a hordókat ne vásárolja meg. Majd megmondom okát. Nem sürgető. A mi tüzes gyeplősünk e tekintetben is új symptomával bebizonyította, mennyire superficialis és egyoldalú!

Kérem, hozza majd magával azt a kis kolbász-féle faszelenczét, melybe a tiz ⌗ küldöttem a »Jó szív« számára. Ez is micsoda különös »teketória,« hogy el nem fogadta!

Was steckt im Grunde dieser Handlungsweise? Entweder, dass der getaufte Jüd...eppes auch »amol« a Chavalier spielen will, vagy hogy nem volt elég, és majd idővel felduplázza. Azt a consignatiót, mellyel Ön Bélával együtt a Werth (tán nem sokára vert) papirjainkat ellenőrizte, sem nőm, sem én, mi nem tudjuk fellelni.

Például, én azt sehol nem látom, gőzhajó részvénynek, *hánynak kellene lenni,* hanem csak azt, hány van! hová lehetett az a »Jegyzet«?? I do not know.

God bless you.

Széchenyi István.

622.

Gróf Károlyi Györgyhöz.

Döbling, 1858. április 26—30. között.[1])

Méltóságos gróf úr, tisztelt hazafi!

Méltóságodnak 1858. április 24-én Pesten költ nagybecsű levele, a hozzácsatolt »Másolattal« együtt, kevés nappal ez előtt jutott kezeimhez. Sietek arra válaszolni.

»Lyukas hordóba még a csörgősapkás sem szokott tölteni bort, és annál kevesebbé az okos.«

---

[1]) Széchenyi másolati könyvében a keltezés napja kitéve nincsen; de azon kifejezés: »néhány nappal ez előtt jutott kezeimhez«, következtetni engedni hogy legkésőbb április végén írhattai.

Digitized by Google

Már előttem — ki kell őszintén mondanom — a pesti magyar szinház mindenkoron »Lyukas hordónak« képében jelent meg, és ezen visio még mai nap is erősen bolygat és gyötör.

Ha jól emlékszem — és fájdalom, semmit sem tudok »felejteni« — azon pillanatban, mikor a magyar szinháznak több száz ezer forintra rúgó segedelmezése országgyűlés és fejedelmileg törvénnyé vált, legelső szinházi operatió az lőn, — mielőtt csak egy garas is incassáltatott volna — hogy a szinészeknek, és kivált a csinosb szinésznőknek, tetemesen felemeltetett, sőt dupláztatott.

Ez igazi ük magyar eljárás volt, nem tagadhatni. »Hála isten, több van, adjunk tehát többet.«

A régibb magyar birkagazdászatra emlékeztet, mikor bőségben széna, szalma, volt mit rágnia a jó étvágyú juhoknak, ha azonban idő előtt elfogyott a takarmány, akkor — magától értetődik — a dögrovás szüksége állott elő, és vigasztalásúl vakarta fejét a jó szivű, de rossz számoló juhászgazda, telkes bujtárjaival együtt.

Ezt előre bocsájtván, méltóságos gróf úr, legyen szabad a hozzám utasított másolatra — mely a hazai ügynek sárból kirántását tárgyazza — némi általános megjegyzést Méltóságodhoz irányoznom.

Non omnia possumus omnes. E latin sor igen sokat mond. Én e bölcs mondatot — mint Méltóságod kegyesen tán emlékezni fog — untig ekkép variáltam: »Ne keverjük össze a szerepeket«. A közéletben pedig számtalanszor hallottunk ilyféle szavakat, mikor valaki hibás helyre állott, vagy állíttatott: »Nem arra való«.

Mi magyarok, általán véve, nemes érzetben, magas lelkületben, tántoríthatatlan hű hazafiságban, soha nem szűkölködtünk, ámde annál nagyobb ritkaság volt köztünk mindenkoron a talpra esett financier, a pénzzel ildomosan bánni tudó. Reménylem, ezen őszinteségem egy magyart sem fog különösen sérteni, ki nem kivánja rászedetni saját magát, és ezen közbenvetés által másokat, mert hiszen, ha Plutarch nagy embereire, sőt a kalendár minden szentjeire akarjuk vetni figyelmünket, kik sommásan véve tagadhatatlanul nagy érdemű és irigylésre méltó egyéniségek, nem fogjuk kétségbe vonhatni, hogy bizony köztük alig talál-

Digitized by Google

tatik, de csak három perczent is. kikre okos ember valami financziális bajban sinlődő intézet gyökeres kigyógyítását bízni, elég »vakmerő« volna.

E tekintetben tehát. oly alárendelt egyéneket tanácsos választani, kik szeplőtlen becsületesség mellett — mi fődolog — tillérezéshez is kitünően értenek, mert vajmi helyesen mondja az angol: Take care af the pennies, and the pounds will take care of themselves.

A magyar szinház dolga túlhévtül és tán egy kis személyes indulatosságtúl — köztünk maradjon a szó — már születésénél el lőn egy kissé hamarkodva, tán szeleskedve.

Nem áll »legjobb helyen«. És ez kiszámíthatatlan kár. Mert ha Budapesten nem áll és nem állhat az, mi magyar — legjobb, legelső helyen, ám hol egyebütt a világ hátán? van erre kilátása, joga? Kérdem?

Aztán nem elég tág és nincs okszerinti s több csarnokokkal (foyer) ellátva; mert a létező egy kis »ketrecz« nincs útban, de fel kell keresni etc. Nagy, tágas, kényelmes és több csarnok nélkül pedig nem tökéletesen »egészséges« szinházi épitmény: mint hogy a szinházlátogatóknak nagyobb része nem azért jár szinházba rendesen, mikép épen azon egy darabot — jót vagy rosszat — évenkint 10-szer, 20-szor etc. élvezze (zenével ez máskép áll), hanem hogy emberek közt legyen, odahaza ne szomorkodjék ... hogy körén kívül még valahol másutt is találkozhassék magával stb.

Én a kerepesi szinházat mindig valami ideiglenesnek tekintettem; tán nem volna lehetetlen és czéltalan, azt okkal-móddal, az egykori német szinház helyére átszállítani etc. etc. Az — mielőtt leégett — oly kellemes, hűs volt nyáron, hogy tán csak azért is jártak sokan, mert Buda s Pesten nem a hideg a legkellemetlenebb csorba, de a hőség, melytűl menekülni nem könnyű.

Az érintett másolatbúl látom, hogy az évenkinti deficit 17,000 forintra rúg, valóban kellemetlen, sőt fájdalmas »rúgás«! — midőn azt is tapasztalom, hogy azzal kecsegtetik magukat a »Javaslat« adók — mikép némi investitiók által — magasabbra emelkednék a szinházi jövedelem.

Digitized by Google

Mi a Deficitet illeti — noha derültebb napokra várva — és Istenben bízva, olyan körülmények közt élünk, sőt inkább »létezünk« mai nap, mikor senki sem tudhatja némi bizonyossággal, nem fog-e hova hamarább a deficitesek nagy divatú sorába lépni! még is, míg élek, 1859. január 1-től kezdve, évenkint egyezer pengő forintot teszek a pesti magyar szinház oltárára, úgy számolván, hogy a beteges ismét talpra áll, ha a többi magyar (nem tudom bizonyosan hány millió van) magára vállalja a hátra levő 16.000-et; mikor aztán ezekkel ki lesz rántva Melpomene »intra muros et extra« a gyantából; csak hogy istenért meg ne betegedjék ismét, - - mint hiszen recidivák, mint tudva van — leghűbb frigyesei a kérlelhetetlen párkáknak.

Én, igaz — már nem élhetek soká — noha iparkodni fogok — ha tán többek közt csak azért is, mikép meg ne rövidítsem a magyar szinházat, de legjobb esetben — »bizony nem lesz igen sok, mit adok«, — ámde nemzet egy könnyen meg nem hal, ha nem hagyja magát, és mely maga nem üti szivébe a tőrt. Így tehát a deficiten gyökeresen segítve lesz. S hát Magyarország más mint magyar vérű fiai . . . nem fognak semmit is tenni földieikért, kik nem akarnak, nem tudnak »kimulni«; vajjon soha nem fogják-e kedves földieink átlátni, hogy a magyar, ha ő is élni akar, és tán csorbát is üt Hunniában lakó más fajtákra, ezt egyedül megmentési vágyában cselekszi néha, és őket csak »sebzi« — midőn viszont, ha ezek csorbítják a magyart, nem csak sebzik őt, de egyenesen »gyilkolják«, — mert mind a többinek mindnyájának oda künn is van hazája, a magyarnak ellenben Hunnia határain túl, nincs egyébbje, csak koporsója.

Mi azonban az érintett és javaslott szinházi Investitiókat illeti, melyek után a kis szinház többet jövedelmezne — megvallom — elhomályosodott eszemmel ezen calculust én nem igen bizom felfogni.

Nékem úgy rémlik, hogy ilyféle Illusion — vagy tán helyesebben mondva, ilynemű Fallacian már számtalan lelkes, de igen is vérmes gazda jutott tönkre etc., sőt szurokba.

»Kevesebb kiadás, mint bevétel.« Én, ha ezen manipulatió nem is fényes — biztosb financialis operatiót, legyen kicsiben —

Digitized by Google

legyen nagyban, nem ismerek; s kivált a kerepesi szinházat tekintve... én át nem tudom látni, mit lehetne abba pénzforrásúl investiálni? Tágítani nem lehet; több páholyt kiszakítni, az egészet magasabbra emelni, szinte tán nem jutányos, sőt ki sem vihető, — mert több páholy annyit jelent, mint kevesebb más hely, — és emelni a házat, azt mint látcsőt kihúzni nem czélszerű ... mert nagyon »magasrúl« jól és a személyek és dolgok igazi állásába s hű szinébe csak homályosan láthatni.

Csinositni, az üléseket puhábbra kigyapotozni s ilyeseket végbe vinni ugyan lehet, de ily szemfényvesztő Demonstrátiókra és Comédiákra ... mai világban az okos nem ad sokat, és kivált a magyar embert veres posztódarabbal jelen időkben könnyen és legalább nagy számban, nem igen kerithetni haragra; és miután nagyobb része honosainknak a természettől úgy is elégségesen ki van gyapotozva, bizony egy kissé rugékonyabb ülésért nem ad egy fillért sem.

Mint rebesgetik s pedig oly éles hangon, mikép barlangomban én is meghallám, több páholy ingyen jár illetéktelen személyeknek, mi aztán a szinházi pénztárra nagy rézst, és igen fájdalmas csorbát üt; illyest azonban én nem hihetek. Ámde, ha ezen mende-monda tán még sem volna üres pletyka, mi nem lehetetlen, minthogy kimondhatatlan sok furcsa történhetik, sőt történik is a világon, egy cseppet sem kétlem eldöntő helyen eféle igen is szembeszökő lekenyerezést tűrni egy pillanatig sem fognak; mihelyt kellően értesülendnek.

Legnagyobb biztositékot a fenforgó honi ügyre nézve, én abban látok, hogy Méltósága — ki engem nagybecsű barátságával mindenkoron megtisztelni és szerencséltetni szíveskedett — áll annak élén! Mert a jól számolók és kivált a messzire előre számolók valóban erősebben biztosítják a socialis intézkedéseket, az országokat, sőt a fejedelmi székeket is, mint bármily ephemer fény, édes önkecsegtetés vagy ügyes »ráfogás« ... mellyel »halandó« ember, ha nem tud, vagy nem akar látni, hallani, oly sokszor meg szokta csalni magát és a világot.

Legvalódibb tisztelettel és hű hazafiúi rokonérzéssel Méltóságos úrnak őszinte híve Széchenyi István.

Digitized by Google

Egyébiránt várom a Méltóságos úr parancsát, t. i. minden január és julius hava 1-én mindannyiszor 500 pengő fortból álló járulékomat hol és kinek kezeïbe tegyem le? a megajánlott ezer ezüstforintnyi járulék fizetését a kijelölt határnapokon, míg csak élek, pontosan fogom teljesíteni, feltevén conditio sine quo non gyanánt, hogy a felsegélendő intézet, a nemzeti színház, a szónak teljes értelmében magyar marad, és nem ölt »véletlenül« vagy máskép valami idegen színt magára, mely esetben pénzemet, a mennyire ezt a folyvást folyó s mind egyre növekvő adó engedendi, megtartom. Mit is ezennel netalán később kerekedhető félreértés elkerülésére ünnepélyesen kijelentek.

623.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 2.

Kedves fiam, T.-féle ív nincs nálam. Tökéletesen *hiszem* emlékezhetni, hogy utólszor két ív volt nálam! Azokat pedig Michl által visszautasítottam.

Mi magát a nyomtatványt »Hunniát« illeti, megvallom, soha nem hittem, hogy **most** világot lát. Es wäre also eine Surprise agréable! Ha meg lehetne menteni egy nyomtatott példányt, — so weit es ging, — nagy haszna volna, külföld — sajt — ó!

A szivarterv nekem tetszik. 2000 darabra én is ráállnék 280 frt. — A la bonne heure. Sind bei dieser Summe alle Auslagen gedeckt? Ich liebe nette, precise Rechnungen. — Die »Etwas« ruiniren den Menschen. Nem sürgető, *de ezt tudni kell.*

Es ist nicht Eitelkeit, de nem bánnám, ha a száz darabos kis ketreczekben az én nevem volna olvasható, — mert ajándékot akarnék azokkal tenni. És ez által nem lennének tán kevésbé kapósak, — mit Riedlechner tán tekintetben veend, mert tán nem tartja mind meg; ki kellene kötni, dass je 100 Stück in ein Kistchen gepackt sein müssen. És aztán ezen terv, — hogy nevem paradirozzon a skatulákban, nem az **én** *eszmém lehet!* Das versteht sich von selber!

Digitized by Google

Most nehány szót Önnek egészségéről. Denn das ist jetzt die Hauptsache! Mikor a pesti árvíz után Czenken gyomorgörcsösködtem, vagy 6 hétig próbálgattam egyet-mást; míg Lederer vagy 3 hónapra letartóztatott, — und kein Spass! Man muss die Sache ernst nehmen. Nicht halb und halb. Bei mir hat vorzüglich das Aushungern genützt; Önnél pedig tán, ha tökéletesen kiheveri magát! De ez nem elég! Ich habe bemerkt, dass bei Menschen, wo das Psychische vorwaltet, die Homeopathie im allgemeinen zwecklicher (?) ist, als die Allopathie. Warum? I woas nit! Verulami Bacon, — elég az, hogy világosan észrevettem! Ön is majd ehez, majd ahoz kap! Természetes! Mert fáj, fáj hasam, fáj. De mégis elvégre megint a Homeopathia visszasántikál? Nemde? Ist da nicht ein bischen Intuition dabei?

Most vigyázzon! Nőm szakácsa beteg nővel van ellátva. Ezt nagyon ügyesen vagy szerencsésen (bánom is én) kirántja minden bajából. Mosje Richter Medicin homeop. a raison 1 fl. per visite! Megbetegszik nőm szoba pesztonkája, hat hétig kínozzák; majdnem kitör rajta a nyavalya. Megjelen a 20 garasos Hypocrát! 8 nap alatt tökéletesen kirántja, und stellt so auf den Glanz her, hogy három hét után elveszi egy »geborener Hollinger Freyburger und nebenbei Arzt«, azt mondják, nem sokára megbabázik. — Herz was verlangst du noch mehr? Én így monologizálok. 1 frt nem sok itt, — tán 1 frt 20 kr. — Próbáljuk meg ezt a frátert; és 3 heti experiment után sokkal jobban érzem magamat! That's a fact, and no mistake! Előbb ittam: Carlsbader, Biliner, Seltzer, Reitser, Ricinus, Croton (!) fecskér sine fine, Seidlitz etc., nem tudtam tisztúlni, — sehogy sem akart lenni »német hasam«; most vagy 3—4—5 nap óta, oly németté váltam — de persze csak e tekintetben — hogy uhrwüchsig Residenzlernek tökéletesen beillenék! — Bichler így szól: Bleiben Sie ganz bei Ihrer Lebensart. Frühstücken Sie The. Rauchen Sie. Nur wünschte ich, dass Sie ein Stück Rindfleisch. — Én azt kivántam, vizsgálná meg Önt Lederer — weil ich auf seine Diagnose sehr viel halte; zum Heilen oder Ordinieren sollten Sie ihm nicht haben. Lassen Sie Lederer nicht kommen; aber erlau-

Digitized by Google

ben Sie, dass meine Frau ihn schickt, um Sie zu untersuchen, — és hagyja, hogy nőm honorálja.

Clara pacta; de megvallom, nem hiszem — innen látva — buta gondolatnak, hogy ha Ön is az 1 frtos gyógyászt próbálná, ha t. i. 1-o Gunther et Co. elegendőleg megpflasterezte Önt. — 2-o. Ha Önnek nincs különös oka, még tovább maradni: házassági viszonyban vele!

Én még ma írok Sinának, különféle okból, és többek közt »Musje Richterről« is.

Michl, ki szinte minden nap kisétál hozzám, volt Vorauernél. Tán ő maga viszi ki Onnek e sorokat, — lassen Sie sich Eins und das Andere erzählen.

Faluba kiköltözni! Nem igen látom hasznát. Viele Ungelegenheit! A belvárosban persze nem czélszerű, de az »arany angyalnál« — as I calculate — a levegő szinte csak az, mint Pentzing, Griesing, Staching városaiban!

Asbóthot én nem sajnálom egy cseppet is, sőt irígylem. »Er sieht meistens nichts — und selbst das Schlimmste ist Seeligkeit gegen einen Zustand ohne Hoffnung!

God bless you.

Széchenyi István.

Olvassa e levélnek részét Mihály úrnak, ha ő viszi. Nejét és leányát szívesen tisztelem.

Nem mulatná Önt, ha kiküldenék Önnek egy falka punschessentiát? Izenje meg.

624.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 3.

Kérem, kedves lelkem, írjon Toldinak mindjárt, és küldesse meg magának időveszt és nélkül a M. Akad. Igazgatóság (más nem kell) névsorát és ezt szolgáltassa tüstént kezeimhez.

Reménylem, a tegnapi kicsapongás Önnek nem ártott. Ha majd kijavult és tökéletesen kitatarozták Rappoltban, nem két-

Digitized by Google

lem, néha-néha meg fogja szegény magammal, az Isten adta mindennapi kenyeret stb. enni!

Nekem soha ne írjon directe, ha hogy valami biztos által nem, de mindig és mindig nőmhez s pedig minden »mellék« nélkül, mert nőm »tudja.«

Hol található Schwartzer, mert Sz. Jánost — en cas que — hozzá is elküldöm.

Széchenyi István.

(Vertatur.)

A mi a majoratus dolgát illeti s Önnek kezeiben van, küldje nőmhez!

625.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 5.

Gondolhatja, édes lelkem, mily kellemetesen voltam meglepetve. 3 ívet az elkobzottnak gondolt munkából [1]) venni kezeimhez! Ide csatolva küldöm. Farkas Sándor sorai görcsbe vonták szívemet. Teendek minden kitelhetőt (!?) én, ki magamon sem tudok segíteni!

Mi a nyomtatványt illeti, e kis javításokat tettem: p. 167. *b* betűt *d* helyett; p. 169. veres ónnal jegyeztem meg egy ő-t; was mich nicht recht befriedigt! Warum? Ich weiss nicht! Wie sollte es sein? Weiss ich auch nicht! Hát maradjon, mint ott van; p. 179. hab' ich gestern halb im Schlaf eine fehlerhafte Correctur gemacht, die Sie zurecht richten sollten.

Schwartzert igen szívesen látom akármikor. Legörömestebb 5-től délután 8-ig. — János alkalmasint már tegnap kereste őt fel. Borait, és így a tokajit is megkóstolom, és Önnel néhány csepp (??) tapasztalataimat közlendem.

A majoratus-féle irományt vettem. Tegnap volt Pál B.-mal [2]) és Jánossal Archivtanács. Es wurde alles auf das aimableste et

[1]) »Hunnia« című könyve Széchenyinek.

[2]) Széchenyi Pál bátyja Istvánnak.

Digitized by Google

amiableste geendigt. Sowohl Frank als Blasa werden abgedankt und *ein* neuer Mann gesucht, — à raison von 5—6 hundert fl. und freies Quartier!

Örvendek, hogy az ide való kirándulás Önnek nem ártott. De végén csattan az ostor! És a rossz következmények később mutatkoznak, mint mi azt gondolni szoktuk! Én, ha egy kissé túlterhelem gyomromat, sem az nap, de még másnap sem, hanem rendszerint harmadnapra adja tudtomra a kicsapongás, hogy még bennem a kutya!

Csak el ne bízza magát. Haben Sie etwas von der ärztlichen Zimmer-Gymnastik gehört? Elég érdekes könyv! Megvan Önnek? Ha nincs, elküldöm! Önnek tán lenne Rappoltban elég ideje, zur Bereicherung der Wissenschaft!! egy kissé kipróbálni az új rendeleteket!

Igen, T.-vel fogom magamat contactusba tenni, de nem Törökkel, hanem Tasnerrel, kinek nem szabad rosszabbúl lenni. És nem is lesz, — ich habe gesehen neulich, welche Vitalität — Thyor etc. in ihm noch ist.

Önt nem kivánom bökdösni, de mégis óhajtanám, dass Lederer oder der Richter Sie untersuche. Nicht wegen Ihnen, aber wegen uns. Ist es Ihnen aber unangenehm, so bleibe es weg.

Michl, — kit tegnap 5 sakkviadalban 5-ször csúful lecsépeltem, um auch in dieser Hinsicht die deutsche Suffisance zu devalviren, azt mondja: Die Gräfin hat von K. Heinrich die Pester Revenuen der letzten 3 Monate angezeigt gefunden. Sie bekam gar nichts, muss aber 500 fl. darauf zahlen! Da würde ich rathen, die Häuser zu verkaufen.

Én: Wahrhaftig. Die Repräsentanten Deutschlands geben mir da einen vortrefflichen, sehr praktischen Rath! Fraglich dürfte es sein, Käufer zu finden; was meinen Sie, schöne Seele, 10 Häuser, die in 3 Monaten 500 fl. *aus*tragen, ist schwer zu verkaufen!

God bless you.

Széchenyi István.

Digitized by Google

626.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 8.

Édes lelkem, vettem Önnek 6-án írt sorait tegnap. — A budapesti jövedelemmel úgy áll a dolog, mint Ön gyanítá, és nem mint a német Miska eltorzította! E becsületes »tudományos« semmibe nem hat! Most látom, B. miért oly felületes, oly elbízott! Er, M. hat ihn angesteckt. Magát hozzámérve, B. igen nagynak kénytelen tartani magát. — Erről lehet még igazán mondani: »Henne der Raben.«

E sorokkal küldöm Önnek die Zimmer-Gymnastik — Dessewffy ajándéka. Michl hozzácsatol nehány »német költeményt«, die sehr kurzweilig sein sollen. Adja isten! Én is szeretnék valamit küldeni még, aber die »Geschmäcker« sind so verschieden. Ne küldenék-e ki nehány darab »Punch«-ot? Lonovich éhes és szomjas rá, — noha már arra a »torzra« is bukott, wie der Herzog von Wellington den Papst die Tiara »antreibt!« Ne küldjem Önnek Sam Slick-t? Vagy azt már úgyis olvasta? Vagy »*Salon de Paris.*« Ez is igen érdekes — und sehr leicht.

Erről tudósítson, csak röviden. — Ma nincs jó idő falura menni, de borúra derű!

Én sokkal, de sokkal jobban érzem magamat. Ha Ön egészen kiheverte magát, és »dick und fett« visszatér, reménylem, hogy akkor nejét és leányát is elhozza spelunkámba, kiket addig is szívesen tisztelek.

Rám nézve nagy Surprise volna, ha világot láthatna.

Ob man es wohl toleriren wird? A M. Akadémiára nézve épen most főzök ki valami — különöst.

God bless you.

Széchenyi István.

Még ezeket küldhetném: »Reise nach Japan«, »Ritter vom Geiste« von Gutzkow, — Ida Pfeiffer »Reisen (!!) wohin man schafft, — »Sydney Smith.«

Digitized by Google

Tessék csak *iratni,* — hiszen én ismerek — eine sehr schöne Handschrift, — melyet igen jól tudok és szeretek olvasni!

Sietve, mert most csakugyan forr a munka »Misi«-vel.

Ich brauche — einen Rath von Ihnen, aber es pressirt gar nicht.

Trotz Ihrer (a mostani penna alatti) Schlauheit — pfiffig logischen, pfiffiv-logischen, pfiffilogischen, pfiffigo-logischen Kenntnisse — D. M.

Hogy volna legkevésbé rosszúl?

»Denken's was aus!«

627.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 10.

Édes Lelkekem!

Mióta nem láttuk egymást, csaknem elpatkoltam; oly kínokat, milyeket a májban szenvedtem — vagy két napig — eddigelé soha nem tapasztaltam. Most megint pihegek tant bien que mal.

Ide mellékelem Török levelét és előszavát. Ezekre nincs észrevételem — excepto: »*Budapesti por és sár.*«

Mi azonban a budapesti por és sár kiadását illeti, nagyon restellem, hogy annyira el van szeleskedve a dolog. Tán már ki is van része nyomatva.

Ha lehet még: akassza meg, mert mondom, java az egésznek itt (és fejemben) van, — melyet 1839. és 40-ben írtam az árvíz után.

Ez igen-igen érdekes és hasznos, a pesti magyar centralisatio végett.

Man muss es abwarten, bis ich damit fertig werde. Erre szükséges: 1-o hogy Török tüstént felküldje, mi kezében, 2-o hogy Török bevárhassa, míg elvégzem.

Ön ismer, hogy nem vagyok halasztó és rest, — de fejem néha nagyon szédűl, — bár ne tudna gondolkozni többé!

Ezeket röviden!

Digitized by Google

Mint látom: Hunnia és a Budapesti por és sár egy könyv akart lenni. Ezt nem helyeslem, és ez most nem is lehet, — ha t. i. van még idő, az utóbbit az elsőtől elvágni és később adni.

A 17-ik ívet - a nélkül, hogy átnéztem volna — szinte ide csatlom.

Reménylem, egészsége tűrhető. Mi kettőnknek nem lehet többet követelni — als passable!

Széchenyi István.

628.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. mái 11.

Én tán hibázom, hogy nem írom máj -- de nem teszem, -- denn es erinnert mich an »Leber« — und **ich** denke lieber auf den Frühling!

Kedves barátom, Mihál doktor azt referálta nekem tegnap: »Herrn von Tasner fand ich im Bett, aber recht munter und heiter, — er blieb jedoch liegen, denn im Bett hat er keine acuten Schmerzen!« – Különös! Nekem nagy fájdalmaim nincsenek, de rendesen reggel 4 és 5 közt nagyon kínoz májom, — úgy, hogy nem maradhatok fekve, — mikor felkelek — »wie arg geblasen!«

Ide mellékelve küldök: 1-o könyveket és 2-o levelet. Ezt olvassa át, - és aztán »nass machen mit der Zunge, wo es angezeigt ist« — und abschicken.

Schwartzer tegnapelőtt toppant be hozzám, mikor nőmmel éppen levesezni kezdék. Tegnapra híttam ebédre!

Welche interessante Persönlichkeit. Minderről majd szóval, ha kiheverte kellőleg magát and no mistake! Sie müssen sich studiren, — bleiben Sie liegen, und fliehen Sie ausschliesslich mit dem Geist herum.

Én Önnek több hét előtt írtam, dass ich ganz au fait sein möchte über die Leistungen des Still. Übertragen Sie diesen Auftrag vielleicht an Bertha, weil ich anfangen möchte mit ihm in Contact zu kommen. Meglássuk, *kimerítőleg* ilyes dolgokban is valjon el tud-e járni a fogász, házbirtokos, Familienvater. — Ön

Digitized by Google

sokat fog tartózkodni Bécsben, wenn Ihr Haupt-Quartier auch nicht in Wien, aber in Pest sein wird!

Tudom, Hajnik nem busul ezen jó esőnek! Valjon H. nemes ember-e. Hát Schwarzer? És ez nem zsidó vagy zsidó ivadék? Er könnte mich — en cas que — mit ganz Israel versöhnen!

God bye.

Széchenyi.

Alles Liebe an Frau und Tochter. Török hallgat — nem küld? Jaj!

629.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 16-án.

Édes lelkem, tegnap írt sorait vettem. Örülök a jó időnek Ön miatt, mert nekem barlangomban nem kell.

Egészségem — csoda mód napról napra javul, mióta kis Richter csepeget! A csepp vagy »mi« az oka, nem tudom. Heute hab' ich so wachend geträumt, dass für Ihr Übel Arsenik angezeigt wäre, fraglich um in homeop. Gabe!

Én Önnek néha-néha egy kis tenni vagy inkább írni való akarok nyakába függeszteni!

Például, valjon Gyürky Antal (nicht zu verwechseln mit »Pál« (!), a »Borászati Lapok« »izéje« kicsoda és micsoda? Most, mióta Schwarzer felpaprikázott, — böngésztem e lapokban egy kissé, és azt vettem észre, miután itt minden zugot kikerestem, hogy több szám hibázik. Épen midőn e sorokat írom, mind elő-került!

Ich sende Ihnen »Nelson,« szépen, de franczia felfogással van írva.

A lég még hideg — vigyázzon, hogy meg ne fázzék. — Schwarzer azt mondá nekem: Ich kann den B. Sina nur gratulieren, dass er einen Still von den Herrn Selters aufstellen lässt. »Er wird viel gewinnen!« Ha ez így van, tán mi is »Still«-ezhetnénk; ha csak Hajnik miatt volna is, der so impressionable ist

Digitized by Google

Valjon Schwarzer Izrael ivadéka? Erről majd tudósítson. Es pressirt gar nicht.

God bless you.

Széchenyi István.

Farkas Sándor! Vérzik szivem! Mit tehetek? — De fogok, a mit csak tehetek. Csak volna elég pénzünk! Wenn ich sterbe, 30/m. kevesebb. Béla minden levelében (az utolsó Stambul) azt írja — Alles so zusammen thun. Ha e jó eső nem esik — megint lesz — semmi!

Kretsy itt volt fiával. — Alles war so ausgebrannt, Kühe konnten kaum gehen, Schafe etc. — Es war höchste Zeit, dass es regnet.

No csakhogy esett! Helf, was helfen kann. A gyapjunak semmi ára, és nem állhatok talpra!

630.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 17.

Barátom, *sietve* e következő sorokat, mert erősen el vagyok foglalva.

Ide melléklek 3 ivet. Ezekről ez megjegyzésem:

Pag. 209: sötét**lent**? nem kellene-e inkább mondani *sötétet, sötétséget.* Hiszen a világosság sötétlen!

Rendezze ezt el.

Pag. 209: **idv**ezült? Nagyobb a varietás ugyan, ha nincs két »ü«; de mi nem mondjuk »idv«!

Ezt is, kérem, hozza rendbe.

Pag. 226: *sincs koránt is* — nem volna-e jobban összeállítva: *mert koránt sincs önbajainak;* de ez sem tetszik.

Richten Sie ganz wie Sie es am besten finden.

Pag. 229: *Önmegbecsülhetét.* Ist das recht? — Én nem tudom.

Ibidem tar*tar*tanak — *tar* einmal zu viel! Úgy-e?

Pag. 235: *számolhatnánk.* Nem maradt itt ki a *tat*?

Pag. 236: *visszavezetni* — egy szó! Itt nincs hiba?

Digitized by Google

Pag. 237: nem volna »kik« jobb e helyen, mint »melyek.« És én soha nem mondom *édesen* önisméret, de nyersen önismeret.

Machen Sie da auch, wie Sie wollen.

Mire Önt azonban elhatározottan kérem, contramandálja idővesztés nélkül a budapesti por és sár nyomtatását. És Török küldje tüstént fel, mit e tekintetben kezeiben tart, mert én nehány évvel később valami sokkal meglehetősebbet írtam e tárgy körül, és ez itt létezik. Ich werde sehr geschwind und bald ein bischen Sauce darüber machen, melynek ize nem lesz jelenkori, de *akkorkori*. Az is Töröké lesz — gratis! Und ganz auf die *jetzige Zeit berechnet* és semmi legkisebb baj a Censurával. Es ist die Philosophie des *menschlichen Nestes!!*

Reménylem, az eső nem fog sokáig tartani.

God bless you.

Széchenyi István.

631.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 21.

Barátom, tegnap egész nap kimondhatlan kínokat szenvedtem; pióczáztak, lehelni sem tudtam.

Ma türhetőn vagyok; két kávé findzsa leves naponként, ezzel élek és ezzel fogok élni egy darabig; kivált az gyötör, hogy fejem néha nagyon szédelg, sőt kábul. — No tán már nem tart sokáig!

Önnek 18-iki sorait ma délután vettem. — Nagyon bánom, hogy a Heckenast pfiffig-féle planumát nem segíthetem elé; de, megvallom, én más cselekedésben vagyok. — Ich glaube, ich bin noch pfiffiger! T. i. ha H.-nak bukni kell, nem fogja a budapesti és nem pesti (ich kann ja die zwei Städte durch den Titel nicht theilen wollen! als ob sie andere Interessen hätten oder haben dürften!) por és árvizen fenlebegtetni; de azt tartom, hogy a tán lecsapolt Hunnia magával viszi a feneketlenbe a budapesti por és sárt is! Ezt pedig nagyon sajnálnám; de értsük egymást: nem azt sajnálnám, a mit most szednek, mert az nem ér semmit,

Digitized by Google

de mit a pesti vizözön után írtam. Ennek pedig **most** 10 annyi haszna lenne Magyarországra nézve, mint a H.-nak. Ezt tudom, és ebbe a censura nem fog kaphatni; mert csak magyar fogja fel, mily mélyre vág.

Önnek ide mellékelve átküldöm ismét *olvastalan* egy uj dosist a por és sárból. *Vagy inkább* mindjárt itt tartom, denn ich will durchaus nicht, dass so ein miserables Zeug von mir herauskomme, worüber ich mich schämen müsste.

Csak csodálom, hogy Török, ohne sich zu erkundigen, das passable Werk mit dieser Miserabilität verheirathen wollte!

Tudja mit?

Legyen a titulus, nem bánom:

Töredékek.

Hunnia és budapesti por és sár. Ezt aztán a végén. Előre nem látható közbenjött akadályok miatt nem adhatjuk az utolsót, de, reméljük, nem igen fog késni.

Ha úgy elcsuszik (?), igen örülök, de a budapesti port és sárt nem kivánom a Hunnia által megbuktatni.

Én már átküldém Önnek a »por«-nak első próba-iveit, szinte olvasatlan. Ha nem utasítá Törökhöz, szolgáltassa ismét hozzám és T. küldje fel a »restlit.« — Az írásban könnyebben elmegyek, és tüsténti neki fekszem, noha Oppolzer ma igen keményen rám parancsolt, ne sokat írjak; de Ön tudja, kemény fejemnél fogva soha nem voltam igen engedelmeskedő egyéniség! — S adná Isten, az iróasztalomnál dülnék ki a hámból! Hiszen ez is elég szégyen és gyalázat! Itt heverni!!

Ide mellékelem Török levelét. T. előszava igen talpra esett! Csak engem ne emelne olyan magasra! Dicsérje meg nevemben; de nem ám ezen jószivüségéért, de »Előszava« miatt.

Nem az a baj, hogy a »Por« bevégezve nincs, mert akkor könnyü volna egy uj dosist utána küldeni; de én úgy hiszem, nem ér semmit. Azt mondanák, das 1-te Hunnia soll vom unnützen Adlerflug, das 2-te Adler als Bau- und Wirthschaftsrath, — recht magyarisirt!

A 10 példány ivet a M.-ből vettem.

Digitized by Google

God bless you, én sehogy sem vagyok. Ehetném, alhatnám és egyre sem vagyok képes. Az első tüsténT fájdalmat okoz, az álom kerül.

Széchenyi István.

Reménylem, neje és leánya, kiket szivesen üdvözlök, jól vannak, and that you go a head too! Hurrah!

632.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 23.

Kedves fiam!

Tegnap nagyon kellemesen meg voltam lepve Török sorai által. Felküldöm t. i. a por és sárt. On, látom, mindent jó vágásba hozott! Well done, old friend!

Én fájdalom nélkül ugyan, mely feljajdultatva mert — de egészben nem jól vagyok! Sok mindenféle mellett éveim hosszacska sora is gyötör; ámde hagyján! fejem már megint tolerably rendben van.

Alle Tag bin ich mehr überzeugt, thut **mir** nichts so gut als Hungerkur. Wie wenig ein alter Mensch zum Leben braucht, ist erstaunlich! Seit 4 Tagen esse oder schlucke ich buchstäblich nichts, aber nichts, als täglich 2—3, höchstens 4 Kaffee-Tassen klare Rindsuppe und eine Orange mit etwas wenigem Zucker in ein Seitel Wasser aufgelöst, fast nicht einmal ein preseln Semmel oder Zwieback und fühle mich gar nicht schwach. Für Sie wäre solches Regime vielleicht nicht gut. De ki tudja!

Es gehört zwar eine gewisse Kraft dazu so zu hungern, denn mich hungert oft, wie ein armer Blutigel in der Apotheke, allein keine lebhaften Schmerzen leiden zu müssen ist auch ein sehr angenehmes, nicht zu theuer erkaufendes Gefühl, besonders wenn man es so tüchtig gekostet hat.

Ich kann *noch* oder *schon* latein genug, um Ihnen sagen zu können.

Digitized by Google

Vale et me ama! Ob es ganz correct ist, weiss ich nicht, aber für eins stehe der Wunsch, und meine Gefühle sind wahr.

Széchenyi.

Ha kell könyv, a »Punch« zum Anschauen for you, Ladies, die ich grüsse, vagy akármi, csak adjon kis jelet.

633.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 24.

Édes lelkem, mióta alig, de alig nyelhetek valamit, nem hizok ugyan, de óráról órára jobban és kellemesben érzem magamat. Szeretném tudni ükbátyám György utolsó 10 éveiben valjon mit kapott be naponként?

Heckenast megküldötte a budapesti — csomót. All right. De most mégis kérem, szolgáltassa kezeimhez a már »beszedett« sárt és port, mert ez is könnyít.

Versuchen Sie auch NB. mit Dr. Mayers Erlaubniss, — sich wie ich ausschliesslich von Souvenirs und Luft zu leben. — Wozu **Sie** als Dessert noch die Hoffnung setzen können. Ej be szeretném, ha ezen házi orvosa báró Sinának (úgy-e?) egyszer megkeresne. Er könnte mir auch Etwas rathen! Mert ugyancsak nagy kedvem van, Önnek tanácsa következtében a 100 évet felütni.

Sietve

Széchenyi.

634.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 26.

Barátom, Önnek 23-iki sorait vettem. — Bánom a rosz időt Ön és családja miatt, nekem mindegy. — A czenki répának *még* jó, de ha még több lesz, akkor persze rothadand.

Digitized by Google

Kezeimben tartom a »Por«-t par excellence, és nemcsak azt, mit Heckenast küldött, de két már kiszedett ivet is; a többi azt tartom Önnél van, és kezeimhez várom!

Tegnap Lonovics ebédelt nálam. Ach! welche Recollectionen! Mindig repedezett szivem!

A pornak még sehogy sem fekhetek, — bármennyire viszket is mindenem rá, mert azzal kell még mindig bajlódnom, mit Béla másolt le!

Ha még győzöm szuszszal, mint győzöm tintával, megmutatom, oly pont a világon több nincs, mint Budapest, ha az ember csak annyit is cselekszik lakhatóvá tételére, mint a mennyit tettek a bécsiek, frankfurtiak. Von den Holländern rede ich gar nicht!

De név kell nekünk a két város számára! *Ohne dem geht es nicht.* — »Hiesel« soha nem lehet historicus ember, — pötréte, gyalóka, soha főváros! Ofen, mily ostoba név, Pest pedig egyenesen infernális.

Budapest, Pestofen — will not do. Én Honderüt gondoltam egykor! — Ezt elkobozta a szerencsétlen Petricsevich, mást kell gondolni, melyet nem ferdíthetni el. »Singe, oh Göttin, den Zorn des Peleiden.

Én Önnek nejét és leányát szólítom fel, inspiráltassák magokat a hazaszeretet angyalától, az sugjon nekiek egy szépen hangzó szép városnevet, dans le genre:

Bájkert, Üdvlak, Hunvár, Attilda, Istvándi, Istvánhid, Istvánhely, Sárvár (!), Porvár (!).

Ich finde es nicht. Nomen est omen.

Én szemlátomást javulok! — Nem alszom, nem eszem, de nagyon és erősen tudok gondolkozni.

Andrássy Gyula volt nehány nappal nálam. Lemegy Pestre és oly hangulattal, hogy egészen nyugodt vagyok.

Nagyon restelem, hogy Lonovics az akadémiára nincs meghiva; tegnap legalább még nem volt. So einen Mann zu vergessen! — Ő alig ment volna, de ki tudja, mert most igen jól érzi magát.

Ei! ei! Toldi quid facis? Ezt sugja meg az illetőknek! —

Digitized by Google

Kovács Lai Andr. György hajába kapott, Pesti Napló, én nem olvastam. Ezt is bánom! Ön tudja, mennyire szeretem Lait; de az csak igaz, hogy neki mindig kell veszekedni valakivel! — Sie werden genaue Bulletins von *mir* erhalten. Míg én azt a német tudós Misinek megexplicálnám, tizszer szaporábban elvégzem magam! De már most Öntől is azt követelem. Könnte Ihre Tochter, die ich auch zu meinen Kindern zähle, ob sie dann will oder nicht, mir nicht regelmässig oder wenigstens unregelmässig Nachricht von Ihnen und Ihrem Befinden geben?

Voilà mon régime!

$3^1/_4$—4-kor reggel felkelek, az egész ház alszik — toilette — 1 kis korsó Marienbader Kreutz-Brunnen, — séta, irka-firka. 7-kor belép Castor vagy Pollux. — Thea-Abwaschwasser — $^1/_2$ Kinder-Zwieback, — $1^1/_2$ második kis Plutzer — kiürítés. 4-kor lakoma, ein Schalerl Suppe, $^1/_2$ . . . biscuit, — $8^1/_2$ dasselbe; 9, $9^1/_2$, 10 ungeheuere Schläfrigkeit — 10 Bett — wenig, oft gar kein Schlaf. — Jetzt gar kein acuter Schmerz, aber ein Punct unter der rechten Rippe, der sehr weh thut.

Bencsik már a föld alatt! Goergen egészen jó — és hasa brillant.

God bless you.

Széchenyi I.

635.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 27.

Már meg kell vallani, lelkes barátom, ez kutya idő! — De orura derü! És valamint nem sokára ismét a napon lesz a sor, — úgy látom, Önt is nem sokára családostúl ismét kitatarozva »for an other heat« Buda rengetegei közt, szihatni a haza legét. de ezt be kell tudni várni, man kann Alles mit festem Willen; nur a bisserl a Geduld!

Én javulok. de nem eszem. — Sokszor jut a czigány lova eszembe!

Hát van-e már valami »decent« városi név? Corvin. —

Digitized by Google

Duna, ich kann nichts finden. Bár élne még Vörösmarty. — Az kitalált volna valami helyest!

Boruda! Derüde.

London, Páris, Stambul, Honkong (... habaha! Sértz), Madrid, Nápoly, Alles das klingt gut; de Ofen! Jaj nekem! Az ember szinte lát egy rühes kopót, mely ott tanyázik. — És plane Pesth! auszusprechen Peisth! Zum Davonlaufen!!

Wo wohnen Sie, Ideal meiner Seele. Sie Perle der Natur?

In Ofen!!! It will not do!

Érzi Ön, mit akarok mondani, mit érzek!

Wo werden Sie den Winter zubringen?

In Komorn!

Mind ennek reám nézve »Wiener« effectusa van.

Még mindig javítgatom B.[1]) másolatát. Legalább 10,000 hiba van benne, mik egy 16 éves suhancznak sem volnának megbocsáthatók. És aztán 2 Universitäten (deutsch) im Leib — és a Dominus Misi als obligater Lobhudler!

Már alig győzöm a porhoz nem fogni! Die Philosophie des *menschlichen Nestes.*

God bless you, my very dear friend. Otthonait köszöntöm!

Hát Ön mit eszik? Einbrenn-Suppe, Panadel! Bizony, mi ketten messzire jutánk! Hála, hogy nem »magasra« — eddigelé legalább!

Magasda, Akaszda, Haynauda, Foresde!

Lehelde! Lajosda (!).

Széchenyi István.

Dombováry Bujtár Antal úrnak

Üdvlak,

das klingt besser, als

Tasner

Ofenpesth

qu'en pensez vous!

---

[1]) Béla fia.

Digitized by Google

636.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 28.

Kedvesem, folyó hó 27-iki sorait vettem, Törökhez intézett sorokkal együtt, — melyek már Pest felé sietnek. — Igen-igen jól van!

Igen elértem, mily alkalmatlan Önre nézve ezen criminális idő. Én egész nap fázom. Nem tudok csak egy kissé is megmelegülni. Nun wird es bald anders!

29. 4-kor reggel.

Én most mindig 4 óra előtt kelek, um vor dem Frühstücke (welche Ironie) eine deutsche Meile auf und ab zu wackeln. — Türhetően vagyok, — legjobb akarattal Széchenyi György lépteibe lépendő -- ki ugyancsak 103 évet élt, mit Lonovics könyv nélkül tudott!

Mindig esik! »Etelvárott,« tudom, ily ostoba idő nem lehet. Már most, barátom, csak a barát tempót kell járnunk, míg megint beáll a derü!

A pesti »Sár«-ból két nyomtatott iv van nálam, a többit Önnek visszaküldöttem; ha még kéznél van, ide vele! Ha pedig nincs, küldje meg Török! Wenn es sein kann.

Én Önnek e napokban egy könyvet fogok küldeni, — de csak pro forma, mert Geyza fiam által, ki »quietált« és most »bujtárom« (!!!), el akarom küldeni Sinához — als etwas sehr Wichtiges, an Sie zu Sendendes, — hadd ismerkedjen meg vele. Let the poor devil have his chance!!!

Nőm is fekszik két nap óta. Skoda ügyel rá. — No, bizony, mindenünnen feltornyosul a baj!

God bless you, and my best compliments do your Ladies!

Széchenyi I.

Digitized by Google

637.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. május 31.

Kedves lelkem, az időnek sanyar volta csak még mindig nem akar tágítani. — Ez Önre nézve igen kellemetlen lehet, de végre már most mégis nem sokára győzni fog a nap melege.

Itt küldök egy igen érdekes könyvet. — Én megvagyok, — többet alig mondhatok!

Isten áldja! Sok látogatóim vannak.

Széchenyi István.

638.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. junius 1.

Barátom, Önnek május 30-iki tollba mondott sorait vettem. Mindenekelőtt üdvözlöm a Bujtár családot!

Wie kann man Tasner (Taschner!) heissen! Das ginge höchstens für einen »dicken« Geldmann, der sehr viel, aber sehr viel in der Tasche hat, à la bonne heure! Aber nicht für Jemanden, dessen grösster Schatz nicht im Portemonnaie, sondern in seinem Kopf und seinem Herzen deponirt ist.

Én azt akarnám mondani a Tasner névről, mit nekem minap Apponyi Lajos a mostani legközelebbi urárúl közlött, — kinek neve Rumpelmayer! — Das ist ja kein Name, sondern nur eine Benennung!

Tudja Ön, mi birt engem a Bujtár gondolatra? — A szép hang! Bairakdár, — és aztán Vogelhuber! — Pintér, — Biró, — Birkás etc., Alles das klingt auch gut, aber nicht so wie Bujtár! És aztán nem lehet elcsufítani más nyelven! A német legfeljebb »puitár«-nak torzítja, — a franczia épen nem, — és az angol így fogja kitenni »Bjutár.« Nagybúl a jankeek »Négi«-t csináltak. Sok ily név van magyarban, miket kerülni kell, — mert igen messze vagyunk, vagy estünk attúl, ki a legény a csárdában!

Digitized by Google

Például: Vas! Msieur La Vache. Zsigu, Zsigó — Mr. Gigot mouton! — Bocskai, — Pocskai, — Hölgyfutár!!! — Welche Tactlosigkeit. — János — még ez is veszélyes. Janus mit dem doppelten Gesicht! Ezt mondták Széchenyi János öcsémről. Hat man *Obenwasser*, dann ist vieles erlaubt.

Mi a fővárosi neveket illeti, bravo! bravissimo! *Iker***mart** (?). De még többet kell keresni. Wenn es keinen Sinn, keine Bedeutung hat, aber schön klingt und leicht auszusprechen ist. Sina wird lang unter Menschen tönen. Sein Name klingt schön und leicht, — ein Strinkykucsky muss bald vergessen werden. — Die Geschichte nennt keinen einzigen schwer auszusprechenden Namen. Például »Tambuktu,« heisst das Etwas? Ich glaube nicht. Einmal gehört und man vergisst es nicht. — Ich bitte, wo sind Sie her? Aus Berettyó-Ujfalu! Wie? és nem fárasztja nyelvét, hogy kimondhassa és eszét mikép el ne felejtse. Man müsste ein ungarisches Alphabet — 42 Buchstaben, úgy-e? — in 42 Stücke scheiden und Worte zusammensetzen, ohne Bedeutung, aber schön klingend etc. — És ha volna ilyes, mely szépen hangzik, magyarban kellemesen hangzik (Bécsben, Pécsett etc.) és idegenek által könnyen kimondható, el nem rútítható, könnyü lesz valami értelmet ráfogni. Nekem nincs ily babrálásra időm!

A »Sárból« vagy 10 kiszedett iv van kezemben. Ide csatlom Török levelét. — Én úgy el vagyok foglalva a német fekete levessel,[1]) hogy több havak fognak leperegni, míg a B. P. por és sár átöntve lesz. Erről, kérem, tudósítsa Törököt, dass er nicht etwa disappointirt sei.

Hajnik itt volt. — Pestre rándult. Ott maga nézi meg a Stillt — és majd meglátjuk, mily kimerítő Relatiót fog tenni.

A fővárosi nevekből nekem legjobban tetszik Delivár. Hová megyen az úr? Delivárra. — Deliváron, — Delivárból. — Nem is könnyen elrútítható. — Gehen Sie nach Khiesd, khiest. Will not do!

S most áldja Isten!

Széchenyi István.

---

[1]) Hunnia czímü munkája. Lásd az 1859-ik évi. kelet nélkül. Tasner Antalhoz írt levelét 683. száru alatt, 745. lapon.

Digitized by Google

Én imígy-amúgy csakugyan megvolnék! Tegnap, gondolja csak, keresett engem fel Schlick tábornok, régi pajtásom! — Az idő derül. Önnek ez jó, — én sem busulok azért, mert az egyik teremem, melyben dolgozok, igen hűs. Nőm már egészen jól van.

639.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. junius 4.

Ám végre ugy látszik kiderül az idő! Én meglehetősen vagyok, csakhogy alig nyelhetek valamit, és mindjárt: »fáj, fáj a gyomrom, fáj és mert nem igen kedvellem a mi fáj, alig nyelek vizen és lèvegőn kívül valamit, mi — à la longue — nem mulatságos, Különös mindenesetre, hogy mind e mellett nem igen »hitványodok«.

A pornak [1]) ujra öntését már megkezdém. Eredeti gondolatok ötlenek eszembe! Magam sem tudom, honnan szedem! Ha élek, ha nem is oly igen »hosszúra« mint ükbátyam a primás, valami meglehetősen talpra esettet állitandók elé! Legalább nem lesz mód nélkül unalmas — à l'allemande!

Miután én rendes Bulletint küldök Önnek: mikép létemről, azt hiszem nem egyéb mint méltányos, hogy Ön is így cselekedjék, — hiszen: titkára — igen szép irással — kit szívesen köszöntök, kéznél van.

Én egy kissé irígylem Ont, hogy »ehetik«. Ámde mint megy az emésztés? That is the question! Mi az evést illeti, hiszen abban én is el tudnék járni, de a concretiot illetőleg da happerts. És mi különös, vagy inkább az aggsággal járó következmény az, hogy ma falatozok egy kissé vigyázatlanul, se ma, se holnap nem következik be a büntetés, de holnapután, vagy még később. Erre Ön is vigyázzon!

Én a Borászati Lapokat nagy érdekkel olvasom. Minap elmaradt a 20-iki szám. Erősen boszantott!

Ha lehet irasson Gyürki Antalnak.

---

[1]) »Budapesti por és sár« czimű munkája.

Digitized by Google

1. Hogy a 100 éves lenni akaró és ekkép még fiatal Sz. István *erősen* élvezi lapjait.

2. De szinte *erősen* haragudott hogy — tudja a tatár mi okból — a Nr. 20 nem jött kezeihez!

Ej beh szeretném »Bujtárnak« rendesen elolvasni mindennapi poromat és sáromat — mint egykor! No, ki tudja!

Nejét őszinte tisztelettel üdvözlöm.

Széchenyi István.

640.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. junius 4. estve.

Kedves lelkem, nekem az »*Arany* és *Száraz*« sem tetszik. Man muss alle Worte vermeiden, wo ein *y* vorkommt und ein *sz*. Ein Fremder weiss nicht, was er damit anfangen soll, und wir dürfen die Praetension nicht haben, dass man sich viel Mühe geben soll, unsere Eigenheiten zu studiren. Man muss es den Leuten bequem machen!

Valjon a Bujtár család nem volna-e képes e tekintetben is valamit kigondolni? Kisértsétek meg! Rövidnek kellene lenni.

ő-ikén.

Én meglehetősen vagyok. Minden tarka-barka munkáim mellett a por és sár is meglehetősen halad! — Ej beh szeretnék egyet-mást belőle Önnek elpletykázni.

Tegnap, Gerold (kivel semmi dolgom) egy nagy csomó magyar könyvet küld. Éppen vissza akartam utasitani, mikor az Ausläufer, vagy tulajdonkép a Zumirläufer azt adja tudtomra, hogy Heckenast küldi Gerold által! Én elv szerint, minden magyar könyvet, hirlapot, nyomtatványt tartom, mig élek és csak győzöm. De ezen elvet »duffázni« nem kivánom, nem fogom.

Heckenast oly könyveket küld, melyek már megvoltak.

Was ist da zu machen? Itt pro futuro valami rendet kellene behozni. Nem lehetne erre Berthát felhivni, kit H. kapitány »örökösének« (!) szemeltünk ki.

Digitized by Google

Gondolkozzon és tegyen! Többi közt: van e még Pesten részemről valami irott is?

A »Moslék« közt nem leltem eddigelé még azon német nyelven irt »választó polgári« elposszantást, melyet a pesti feltöltés dolgában vetettem papirosra! s mely a nádort oly annyira boszantotta. »Oh ich kenne den Autor!« Így szólt!

Csak azt szeretném tudni, van-e még valami iromány Pesten? Ha igen — majd kikeresteti Béla. kit Pestre küldök, mikor visszatért.

A négyes magyar csapat [1]) Synától írt. Jól vannak. de rútul megbarnultak.

God bless you.

Széchenyi István.

641.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. junius 7.

Kedves Talim! Ha S.-nak szabad Önt így nevezni, miért ne Sz.-nek. Ich bin ja um ein Z (mi persze nem egyéb mint Zeró) mehr. Már Ön nekem is csak Tali marad. Nekem ezen rövidités nagyon tetszik. Szégyenlem, hogy nem én sütöttem ki.

Én imigy-amugy vagyok! Görcsök nagyon intenek, ne egyek sokat; és a mindennapi leves nem nagy mulatság. Hogy Ön nem megy lefelé, már ez is meglehetős hír. Én szeretem hinni, hogy most Ön egyszerre erőre fog kapni.

Ön tudja, hogy én az emlékező tehetségemet nem igen cultiváltam, nehogy csorbát üssek az itélő és képzelő lelki erőmen és igy bizony elfelejtém Ön titkárának keresztnevét, kit atyai érzéssel köszöntök. Irná meg ezt.

Török levelét, bis auf weiters, magamnál tartom. Én azt hiszem, H.-nak [2]) nyakát törik. Ám tessék. Tán mégis megjön annak is ideje.

---

[1]) Béla fiának utazó társai.

[2]) »Hunnia« czímű könyve.

Digitized by Google

De most szóljunk Berthárol. Ich muss Jemand in Pest haben der Akademie Bezahlung für mich besorgt.

Irna neki, und sagen Sie ihm einfach, er soll einstweilen Ihre Stelle vertreten. Ha Ön majd megint talpon áll, másban segithet mint számadásvitelben.

Adde paucum modico. Én B.-nak már most évenkénti 300 forintot adnék, és azért im ezek volnának tenni valói *most:* 1. Velem levelezni, NB mindig nőmhöz magyarul minden comitiva nélkül.

2. Commissioimat végezni, melyek legfőkép könyvek és hirlapok dolga körül fognak forogni.

3. Időszakonként H. kapitánytól átvenni a pénzeket — ezeket deductis deducendis nőmnek átküldeni.

Később Heinrich K.-t. mindenben pótolni.

Heinrichnak is meg kellene tüsténti irni, dass Bertha, mit Bewilligung meiner Frau, einstweilen Ihr alter ego sein wird.

Kérem, hozza ezt rendbe. Én ha élek, még sokat fogok firkálni. Érzem, hogy velőm nem lágyult, nem tompult (mit gyomromrűl, a semmirekellőrűl nem mondhatok) és én Önt kirekesztőleg ezen téren szeretném néha-néha derekasan kifárasztani.

Többi közt ugy-e megjelent az Iliade magyar forditása Szabótól? Ha igen, szerezze meg.

Én igen fel tudom fogni nejének érzelmeit, és legőszintébb rokon érzéssel méltánylom.

De erre nézve, én mikép vagyok? Nem merek rá gondolkozni. Elrepedne szivem! Ily baj ellen nincs egyéb gyógyszer, mint szórakozás és idő.

God bless you my dear Tali.

Széchenyi István.

642.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. junius 12.

Kedves Tali! 9-iki sorait vettem. Szeretem hallani, hogy Ön elhatározta magát vegetálni, magát passiv tartani, szóval ein

Digitized by Google

bischen zu faulenzen, mert nincs jobb és czélirányosabb modor, az ember agyagrészét kitatarozni. Azért mondja a magyar, ha bajod van, ám heverd ki.

Bár én is volnék ilyesmire képes; de engem az activitási szomj, vagy inkább »düh,« egészen megemészt. Ön nem is hiheti, mi mindenbe nem sántikálok! Tudom, ha Ön egyszer egészen »kiheverte« magát, és ez nem mehet végbe oly szaporán, mert hiszen Ön munkált és dolgozott ugyan csak sokat és tarka-barkát, — kaczagni fog, mennyit kezdettem — és némileg már végeztem is. Wirklich als ob ich den Georg Széchenyi nachäffen wollte, nämlich die 100 Jahr betreffend!

Már 3-kor reggel talpon állok, és pedig elég »firischen«! (frisch.)

Jó hogy tudom, miszerint Kilian György a mi könyvliferánsunk. Ezentul mind visszaküldöm, mi nem az ő részéről jön; de ez egyszer már késő.

1. Nem akartam *most* Heckenast iránt hidegséggel viseltetni és egyébiránt,

2. Jó hasznát vettem a dupplicatumoknak, azokat elosztván Geyza, Imre és Rezső [1]) huszár fiaim közt.

Ismerem a könyvárusok taktikáját, és azért bizonyára meg nem csipnek. Nagyon köszönöm, hogy erre emlékeztetett.

Alice, mostani titkárát szivesen köszöntöm. Még mielőtt Ön nevét emlitené, eszembe jutott Maltravers. Én csak mint gyermeket láttam, de mégis igen sokat tudok felőle. Sollte mann es glauben, hier in meiner Spelunke! Und durch wem! Durch den braven deutschen Dr. Michl, der wahrhaftig eine espèce Leidenschaft für Sie »erfasst« zu haben scheint, und mit so vieler Exaltation, ja ich müsste beinahe sagen »Liebe« von ihr spricht, dass das deutsche »nasse Holz« manchmal beinahe brennend wird. De hozzá, az istenért, ne menjen, én legalább nem tanácsolom, mert egészen köztünk maradjon, én mindennap világosabban észreveszem, mily »patent« szamár!

And now god bless you dear Sir.

Hunnia alkalmasint már valami oubliette-ben hever!?

[1]) Zichy Rudolf mostoha fia.

Digitized by Google

És most tökéletes lelki nyugalomban heverje ki magát.

Ha Alice, kit bár akarja, bár nem, gyermekeimhez számlálom — Önről néha egy pár szót közlend, igen fogom szeretni és köszönni. Széchenyi István.

643.

Tasner Antalhoz.

Döbling. 1858. junius 20.

Kedves Talim! Ön e folyó hó 14 és 17-iki sorait vettem.

Paur Iván végett éppen most irtam Pál bátyámnak. Rááll-e tüsténti? Reménylem, de nem tudom; mert másoknak erős befolyásuk van rá. Széchenyi Jánosnak éppen most irok. Erről szinte bizonyos vagyok, hogy nem lesz ellenvetése; és kettő határoz! De miután Pál a »családi gondnok« (!!!) nem szeretném »udvariatlanul« *kényszeríteni*. E napokban várom válaszát. és ha kedvező, idővesztés nélkül eszközlendem Paur kineveztetését.

800 pengő forint, és szabad lakás, pour tant potage! Paurt tekintve.

Én ha Hunnia világot lát, kellemes meglepésnek veendem, és ekkép nem igen zavarná kedélyem, ha elmarad! Béla 5 nagy ládát küldött Sina házhoz. Michl tegnap volt ezek végett a Sina-féle irodában.

Wie geht es Tasner? Ezt tudakolá nevemben. A válasz ez lőn:

Er ist im Ganzen viel besser, obwohl manchmal sogar stärker leidend, als zuvor.

Én is megint görcsösködöm, vagy 3 nap óta! Egész készitményem már bizony, nem igen helyes portéka, de azért mégis csak sürgök-forgok »tant bien que mal.«

Megint van kérésem. Én nőmmel mi elhatároztuk, hogy az ő asztalán ezentúl csak magyar szőllőnedv álljon. Bélának ez eddig nem jutott hazafiui (!?) eszébe, mert ugy látszik, meg van győződve: Francz pezsgő és Bordeaux nélkül nem élhet az igazi telivér magyar ember!

Czenken van még külföldi bor. Azt most felhozatjuk

Digitized by Google

Bécsbe, mert eladni nem lehet vagy nem illik, elajándékozni vagy hazaszeretetből (!) kiönteni pedig kár volna, és azért igyák **itt** lassan ki, de Czenken nem tűröm! Punctum, Sand drauf! Ámde most magyar bor kellene boutellíákban s pedig jó és olcsó!

Jó magyar bor *itt* elég van. 1 fl., 40 kr., 36 kr. az itczéje.

Most azt szeretném tudni, Pesten ki árúl borokat, und in der Hinsicht wünschte ich, dass man die respectiven Tariffe an mich, via Gräfin Széchenyi, übersende.

Bertha végett tegyen mint gondolja. Activitásom nagy! Igaz — ámde ez tulajdonkép nem nyalvalyás állapot-e?

Igen fogom szeretni, ha lassanként Pestről minden feljön, minek formája könyv, betű, papiros, kép.

Tisztelem nejét! Ő még szítta Delivár légét, és még soká fogja színi! Hát szegény fejem?

God bless you. Alicet szivesen köszöntöm. S hát Gejzáról nincs hír? Meg a »piczim« mit művel és mikép sáfárkodik — ugy hiszem — Pesten. Széchenyi István.

Mikép írják magyarul: Attila vagy Atilla? Van-e már jobb kitétel, mint Száraz és Arany?

644.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. junius 25.

Barátom Tali! Paur ki van, vagy hova hamarább ki lesz nevezve Pál bátyám által családi levéltárnoknak! Ezen igen örülök; nem lehetne-é valamit Farkas Sándoron segiteni, vagy 200 pengő által, mig tán kerül vagy inkább *akad* valami számára? mert nekem róla itt azt mondják, ein unruhiger, confuser Mensch! Még annyira sem becsülik meg, őt veszedelmesnek bélyegezni! Ha ön átküldene neki tán *anonyme* 200 forintot. — Addig is egy kissé segitve volna rajta, és idővel, ki tudja? Erről tudósítson! Nőm legvirágzóbb egészségben visszatért Czenkről A *»négyes«* jó egészségben eljutott Triesztbe, 5—6 nap alatt itt termő! Én meglehetősen meg vagyok. hát Ön?

Sietve Széchenyi István.

Digitized by Google

645.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. junius 27.

Kedves Tali, 23-iki sorait vettem. Nagyobb örömet nem tehetett, mint írni, hogy kissé jobban *tud* aludni! Ezen *tudásban* több rejlik, több lappang mint egész könyvtárakban, sőt a »bürgerliche *gesetz*« könyvben! Mikor több mint 20 évvel ezelőtt Czenken ugy sinylődtem, mikor már jóformán dögrováson voltam, sem inni, sem enni nem tudtam, 24—36 óráig feküdtem görcsöktül kinozva, és 95 fontra apadtam, kinek testi súlya 125 és 140 font (nehezebb soha sem voltam) közt variált etc. etc. még sem desperáltam, mert néha-néha meglehetősen tudtam *aludni*. — Also Muth gefasst! Az *aludt* tej legalább philologice véve e tekintetben nem árthat! Egyébiránt Malfatty, — ki sokat tapasztalt (83 éves!) és ki vagy 5—6 hónappal ez előtt Béla torkát inspiciálta, a savanyú tejről azt állitá, hogy hosszabb ideig nyavalygónak, wo man doch nicht ganz sicher ist, wo das Übel sitze, ő semmi jobbat nem tanácsolhat, mint aludt tejet! Malfatty maga vagy 10 év óta bőven él azzal, és azóta oly igen egészséges!

Horpácson Münchreiter (Széchenyi Lajos homeopath orvosa), ki igen okos és praktikus gyógyász de: »*Leber und Milz, goldene Ader und Unterleibskrank*« magán tett próbát, mit dem bekannten *Waldmeister Frühlingtrank,* und hat solche Effecte und Resultate erweckt, die Erstaunnen erregen, obwohl Sie nicht auf Patchuly erinnern! És azóta — 6 hete — oly virgoncz, mint a pinty!

Hát Isten irgalmáért Heckenast mikor babázik meg H.-val. [1])

Paurnak irtam nehány sort, venné útját — Bécsnek át — és keresne fel.

Nagyon örvendek, hogy a bujtárlegény vagy fi. [2]) ide rándult és visszamenet hozzám is ránduland.

---

[1]) »Hunnia« czímű kéziratának megjelenését érti.

[2]) Tasner Antal fia, Géza.

Digitized by Google

Bujtárnőt tisztelem. Bibor és Harmat nekem jól tetszik.. Az elsőből az angol Baibort, a sógor pedig Piport csinálna. A »harmat« nem volna oly könnyen elrútitható, ámbár Michl tanár okvetlen így mondaná ki »harmad«!

Bélát — Pelának nevezi!!

Bibor és Harmat nekem jobban tetszik, mint Arany és Száraz.

Ha valami még jobbat lehetne kisütni — ám kisértsétek meg; de két kitétel is nagy nyereség.

Kivált a »Harmat«. Ha *már* borkereskedő volnék, valami kitünő fehér bort tüsténti »Harmat«-nak keresztelném (vizzel? Víz nélkül).

Harmat mindenesetre okszerübb név mint Liebfrauen Milch, Cabinets (?) Wein, vagy »oeil de perdrix,« Lacrima Christi etc.. Igen szeretném, ha ki lehetne valamit találni, mi egészen, vagy félig kitenné »naif, naive« expressiot! Ballagiban így leltem; nyíltszivű, mesterkétlen etc. etc. ki nem elégit.

God bless you. Széchenyi István.

646.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. junius 30.

Kedves Talim! Geyzát [1]) tegnap igen nagy örömmel fogadtam! Mily csinos. derék, talpra esett legény! (németül: Bursch, jól kimondva Pursch!) Mily »fascinating« kitétel! - Mindent átadott! köszönöm.

Nagyon szeretem, hogy Ön Gastein — Istentől és nem embertől készült — gyógyszerét használja!

Én Hanemann hiveiben — mindig nagyon hibáztattam, hogy nagyobb becsben nem tartják a természetnek borvizeit!

Nekem a Marienbader Kreuzbrunne, melyből mindennap korán reggel kis korsóval élek, kimondhatlan jót teszen!

Két fiam megjött, jó egészségben és erőben. Károlyi, anyjánál maradt. Zichy pedig Majlandba rándult.

[1]) Tasner Antal fia.

Digitized by Google

Nehány hét után leküldöm őket Michl doktorral Pestre etc. Da möchte ich die Rumpelkammer Geschichte beendigen.

1. Részét felhozatni.

2. Részét eladni.

3. Részét elajándékozni!

Erre nézve szeretném, ha Ön jó móddal engem Berthával minél elébb érintkezésbe tenne.

Hát Hunnia! Mi lett sorsa?

Farkas Sándor sorait két órája hogy keresem! Nem találom! Azt tudom, hogy Ragusából írt.

Julius 1-sö.

Tegnap vettem Önnek 29-iki sorait. Hunnia sorsát előre láttam. Tán teszünk valamit.

Azért is szeretném, hogy Ön engem mielőbb Berthával contactusba tegyen, mert a hirlapok dolgát etc. is nyakába szeretném róni.

Hány példány nyomatott ki H.-ból? És ha eltiltják, — tán megeheti Heckenast?

Én erősen hiszem, hogy Önnek Gastein igen jót fog tenni.

Nőm, Béla, Ödön, üdvözlik Önt és családját! Én pedig kérem Önnek titkárát,[1]) kit áldok, tartson engem mindig *au courant* Önnek hogylétéről. Magamról magam fogok küldeni rendes Bulletint!

God bless you. Széchenyi István.

647.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. julius 4.

Kedves Talim, ide mellékelem F. S.[2]) levelét, melyet azért nem találtam, mert *igen is jól eltettem*, és ez egyszer magam is ezen közönséges és mindennap előforduló ostobaságban részesültem.

[1]) Tasner leánya.

[2]) Farkas Sándor.

Digitized by Google

Eszközölje kérem, hogy neki »anonyme« 200 pengő kézbesíttessék.

Tán (!?) más uton is segithetek neki! Legalább iparkodni fogok.

Ha lehet, irassa meg, hogy Sina emberei közzül ki volt az, ki magát ajánlotta, ha 10,000 (!?) rendelünk, szintoly szivarokat hozatna Havannából, mint azok, melyeket a báró nekem ajándékozott?

Gondolja csak, Hunnia sorsán kimondhatlanul örülök!!

Azt mondják, a budapesti Nádor szigete, döglött kutya sarkalaton nyugszik. Előbb nem volt ott semmi; alacsony vízállásnál megakadt ebdög — zátony kerekedett etc. etc.!

Jean Paul: »Ein Samenkorn den ein Vogel fallen liess auf öde Insel, entstand ein Wald von Bäumen, eine neue Creation etc. Tán kigondolok valamit, minek nagyobb haszna lesz, mint . . . a Mosléknak!

Két fiam magasodott, szélesedett etc. Én pedig türhetően megvagyok!

A gyapjut elvégre Lamm zsidónak engedtük át. Mázsáját 140 fl. $^1/_2$. Tehát 15 frttal olcsóbban mint tavaly.

Rohonczy minap felkeresett. Igen dicsérte a czenki gazdaságot, és erősen biztatott a jövendőre!

Szápáry Pepus, ki most Albrecht főherczeg mellett áll! és »főszakács« vagy legalább nagy befolyásu »kukta,« megfordult Pölöske táján, és fünek-fának azt mondja, dass er nie eine blühendere Wirtschaft gesehen hat!

Ez utolsót nőm, Miska Michli tanár által megiratja H.-nak. Elég keserűt nyelt; tán jól fog neki esni a nádmézes, mit én a lelkes (de nem mindig okos) férfiunak szivesebben nyujtok, mint a »savanyút«!

Szivesen köszöntöm háznépét.

God bless you. Széchenyi István.

Digitized by Google

648.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. julius 7.

Kedves Talim, nagyon örülök, hogy Ön Törökre kedvező benyomást tett, és habár lassan is, mindent mindenbe véve, Ön javulásnak indul! Én egy idő óta sokkal jobban érzem magamat. Azon »fáj«, mely jobb oldalamat szünetlenül érezteté velem, szinte megszünt, és pedig mióta naponként egy kis korsó Marienbader Kreuzbrunn vizet fogyasztok! Ez csudálatosan használ, megint ehetek, etc. és *nagyon* semmim sem fáj; ***egy kicsit*** azonban, itt-ott szinte mindig!

Ha meggondolom, mi mindent nem próbáltam jobb oldalom felszabaditása végett, és hogy legkissebb haszna sem volt! Oleum crotonis, Ricinus, fecskér in infinitum, Karlsbad — **Rágotzy** Biliner, Roitscher, hideg víz takarék, Szappan, piócza, superlativ *éhség*, Sodavíz, etc. etc. etc. Semmi sem használt; és most a *messzelke* Marienbad, mondhatom, úgy kigyógyitott, hogy a nagy Isten természetétől többet várni igazi indiscretio volna. De eleinte, sőt sokáig nem használt egy cseppet is, igen le is voltam verve; és már azt tudtam, mindennek vége etc., mig most megint oly pajzán kedvben vagyok, mint »légy«, — mely télen nem bántott, mert nem bánthatott senkit. — meleg tavaszi, nyári nap, kivált közel égi háboru előtt!

Most több kérésem van Önhöz, mielőtt Gasteinba indulna, melynek csudavize sokakat ismerőseim közzül is talpra állitott, kiket csak nagy bajjal lehetett oda szállitani, kiket sokáig gyógyásztak, és kiknek bajukat az orvosok legiója nem volt képes kinyomozni. De én oly eseteket is tudok, hol Gastein nem használt semmit is, és aztán valami más fürdő oly hasznosnak mutatkozott, mint rám nézve az ártatlan kis korsó »Kreuzbrunnen«! Stáhly nekem egyszer azt ***mesélte*** (én huszárosan mondom), noha egy cseppet sem volt mese, hogy egy Rumán, ki mindent kipróbált, 10 év lefolyása alatt Gasteinban is volt, Karlsbad, Spaa. Baden etc. etc. után — tökéletesen helyre állott a budai Császár-

Digitized by Google

fürdőben! És azt tette hozzá: »Mi szerencsétlen orvosok néha kényszerítve vagyunk a divattal víz ellen úszni, és *kiküldeni* betegeinket, noha bent a honban jobb és egészségesebb vizek vannak« etc.; kérésem ez:

1. Tudósítson hol és miben létük neje és privát titkára által, rendesen, kiket tisztelek.

2. Nevezze meg azon egyént, ki ajánlkozott 10,000 szivart nevemre hozatni.

3. Tudósítson, Bertha fog-e tenni lépést, miszerint vele összeköttetésbe jöjjek. Mert ha Bertha nem teszen, fogok tenni én.

4. Kilián György nagy csomó új magyar könyvet küldött. Ugy-e ez az én rendes könyvárusom?

Ezekről világosítson fel.

Paur ki van nevezve. Nekem szíves levelet írt. Végzi dolgait Pesten és jön.

God bless you.

Sietve. Széchenyi István.

649.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. július 8.

Kedves Talim, sietve válaszolok nehány szót 7-iki soraira; sietve, mert igen sok látogatóim vannak.

Isten kisérje Gasteinba, és hozza onnan erősítve vissza!

Farkas Sándortúl kaptam levelet, melyben 300 frt kölcsönpénzt kér! Igen szívesen cselekszem! Kérem, írjon nehány szót, vajjon elutasította-e a 200 forintot? mert, ha *igen*, 100-at utánna küldök, ha pedig *nem*, mind a 300-at kezeire szolgáltatom és pedig Béla által.

A pénzátküldést Pestről, Budárúl úgy fogom eszközölni, hogy a *régi* kapitány és *új* lovag meg ne bántódjék, mert »tudjuk«, igen sérelmes. Béla nemsokára Pestre indul etc. etc., ez fogja eszközölni.

S most barátom, meg ne *haragítson*, mi az által könnyen és bizonyosan megesnék, ha magának szemrehányásokat tenne

Digitized by Google

hogy érettem nem tehet *most* eleget. Ha Ön soha nem segített volna semmiben is, csak *rokonszenvből* is tennék Önért minden kitelhetőt. Ha pedig boldog időimre visszaemlékezek mostani nyomorúságomban, képes lehetnék-e becsületes bujtáromtúl. lelkes barátomtűl, poros forintjaimat visszahúzni, vagy fukarul latolgatni, *eleget* tesz-e most érettem! Eleget!? hiszen még most is: »*senki nem járul oly igazi segédkézzel sorsom könnyebbítésére, mint Ön és nőm!* És azért kérem, sőt »intem« Önt, velem ne bánjék máskép. mint őszinte barátjával! Ha fia nem hoz elég pénzt magával, írjon tüstént. és küldök tüstént innen! Hiszen van megint »pengő«! A gyapjút eladtuk; 18 forinttal ugyan olcsóbban, mint 1857-ben, de 20—25 mázsával több lett . . . etc.! Hurrah!

Isten áldja, végeznem kell. Most tehát várom Farkas Sándor dolgában mit tett és aztán Kilian **György**-e a mi könyvárusunk?

Tisztelem Ön családját. Nőm és fiaim üdvözlik Önt! Ha Ön most nem megyen Gasteinba oly sietőleg, Béla és Ödön felkereste volna etc. Ezen utolsó már jóval magasabb, mint Béla; ez pedig szélesül. Mi lesz belőlük? Lerchenfelder Mágyáre? Vagy bakó-pecsenye? Tudja!

Széchenyi István.

650.

Tasner Antalhoz.

Döbling. 1858. július 12.

Kedves Talim, Önnek saját kezével írt sorai $^9/_7$ igen-igen megörvendeztettek, mert legalább akkor, mikor ily értelmesen, szépen és erős vonásokkal saját maga vitte a pennát, nem lehettek különös fájdalmai; és ha csak intervallumok vannak, mikor nincs »fáj«, már nyereség, és ezek, reménylem, Gasteinban mindig szaporodni és tágulni fognak.

Farkas Sándornak el vannak már küldve a 300 frt és pedig Béla által, minthogy az én fejem nem egészen tiszta és néha szédelg!!!

Digitized by Google

Kérem, eszközölje, hogy Kilian György, superintendens Kiss munkáit küldené meg minél előbb. Reménylem, Alcides választása benn lesz.

A pesti dolgokat Béla végezni fogja. Köszönöm, hogy figyelmeztetett a hengermalmi »szelvények« iránt.

Masjon tegnapelőtt volt itt, igen le van verve etc.

Béla is keres nevet Ofen etc. helyébe. A Bujtárlány »Delivár« neki is legjobban tetszik.

Én meglehetősen vagyok.

Tisztelem Önéit.

Sietve Széchenyi István.

Kérem tudósíttasson hogylétéről, maga ne írjon.

A Hunnia alkalmasint le lesz csépelve!

651.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. augusztus 2.

Kedves Tali, én épen mikor igen nagy szívszorongatással gondolkoztam Önről, hogy vajjon e kutya időben már megfagyott-e Gasteinban, veszem július 30-iki sorait és megvallom nagy megelégedéssel, mert hogy Ön nincs sokkal rosszabbúl e hidegben, már ez is némi csuda! Also Muth gefasst!

Nagyon örültem, Önnek Geyza fiát két izben, és a kicsinyt is egyszer látni! Mily gyönyönyű talpra esett legény vált belőle, és a kis deák, úgy hallom, igen jól tanult? Áldja meg őket és Önt egész családjával az urak Ura!

A budapesti por és sár »Vorläufer«-je, dicsőségesen el van már temetve; de nagyon nehezen holt. Enfin! *Ez* is valami! Tudja minek jó!!

Gondolja csak, »Sághot« — 4200 hold — ma veszi át Hajnik, Ödön fiam számára! 400,000 so wie es liegt.

Többi közt, hogy el ne felejtsem: »Mi lett a köztelki részvényekből?« Nem akadok nyomukra! Erről kérem világosítson fel.

Nőm vagy 6 nap óta Czenken van. Nagyon örül Sághnak.

Digitized by Google

Én igen tűrhetőn megvagyok, de nincs nagy kedvem a »por és sár«-hoz.

Ha nem látszik part, noha tán közel van, a legjobb úszó is elfásul etc.

Isten tartsa Széchenyi István.

652.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. augusztus 13.

Kedves Bujtárom, Bélával, Ödönnel és a német Miskával annyi dolgom és sakkjátékom volt, hogy Önnek 7-ikén írt soraira csak most válaszolhatok.

Sághi acquisitió az által is »fényesb«, hogy miután m/50 le van téve, a fenmaradó m/350 csak öt év leforgása alatt fizetendő, addig pedig és tán még tovább, 5 100-tólival nálunk marad.

Béla, Ödön és Misi tanár ma úsznak Pestre. Ott 5 napig, Fehérvári verseny-gyülem, Belgrád, török, szerb látogatás, fel az Avala hegyre, sebesen vágtatva, le Orsovára, Mehádia, Temesvár. Nagy-Várad, Debreczen, Pest; szeptember 1-én Döbling, Czenk.

H.-nak nyaka még nincs kitekerve. István főherczeg »itt van«, és mint mondják, kibékült. Joseph öcscse — Sopronban 1000-des — már Czenken is volt és erősen játssza a magyart.

Béla több lépéseket tett H. végett. Összedugják fejüket.

Herczeg Licht. Frigyes erdélyi gubernator lett, mint itt mondják. Von wegen der guten Bärenjagd.

Pál bátyám rosszul volt, de nem veszélyesen, most megint jól van.

Paur még meg nem érkezett. Bertha nem írt. Ha nincs kedve, mást keresünk.

Ödön tán már magasb, mint a tanár, ein wahres Pracht-Exemplar! Béla igen jó szinben van. Ide mellékelve küldök némi magyar furfangokat. Zichy Győzö (expeditorom) írta és igen könnyíti a jószivű becsületes legény szomorú sorsom terhét. Egészen »civil« lett, az egyenruha megtartásával.

Digitized by Google

Köztelki részvényeket sehol nem találunk, valamint a jegyzéket sem. Az 1856-iki vagyonmérlegben nem találtatik említés a *köztelekről,* de »Állattenyésztő« társaság alatt fordul elő 2100 forint. De hiszen ez mindegy? Nemde? Ámde ilyféle részvény sem található.

Majd előkerül etc.

Wodianernek tüstént elküldém a Wesselényi-féle copiát etc.

Heinrich kapitány — mert Ságh vétele miatt, szeretnék valami pesti falatot eladni — ezt tanácsolja: adnánk oda Kr.-féle majort 16,000 forintért, és pedig a kormánynak? Qu'en pensez-vous?

Hogy Ön a lefolyt igazi »Commiss« időben nem lett sokkal rosszabbúl, kezese annak, hogy a mostani jobbra fordulatban haladni fog; de én mindig azt hiszem, a budai víz és a honi lég fogja Önt egészen talpra állítani.

God bless you and your excellent family

Széchenyi István.

653.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. szeptember 5.

Kedves Tali, nagyon örvendek, hogy Ön meglehetős erőben hon létez.

Reguly és Császár! Én irigylem őket! Mert, magyarnak tán legjobb nem lenni!

Én megvagyok. Többet nem mondhatok. Néha igen elszédülök, egyébként nincs (anyagilag) mi fáj!

Béla, Ödön, miután bejárták e helyeket: Pest, Székes-Fehérvár etc., Belgrád, Avala, Orsova, Mehádia, Báziás, Temesvár, Szeged, Debreczen, Pest, ismét itt vannak virágzó állapotban, úgy nőm is.

Czenken és Pölöskén etc. minden gyönyörűen díszlett, de mind a mellett — noha 1858. 9-ik havát ünnepeljük, a gyapjún kívül egy garas sem jött kezeink közé.

Hajnik szinte — úgy mint én tettem — azt mondja »lesz«,

Digitized by Google

de eddig nem tapasztaltuk. Pedig az idén oly termés etc. volt dass sich die ältesten Leute nich zu erinnern wissen!

Oh Illusió és Önámítás!! Hunnia még nincs definitive elgázolva.

A budapesti sár körül nem tettem semmit. De azért nem voltam rest.

Gondolja csak, nőm kényszerített, hogy megszobortassam magamat és Gatler már sárban meg is szobrozott, most márványban farag ki!!! Az élő szobor!!!

Ezen operatió sok időt rablott! kérem tudósítson néha, vagy inkább lehető legtöbbször ... »Biketsz« (Wie es Ihnen geht). 24 órában mennyi órát él fájdalom nélkül? Tud-e enni és mit? Tud-e aludni etc. etc.?

Ha neje és Alice tán Bécsbe jönnek és nem irtóznak bolondháztól vagy tőlem, igen jól esnék, ha egy pillanatra szegény fejemet látogatásukkal felderítnék! De Istenért ne erőltessék magukat!

God bless you Széchenyi István.

654.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. szeptember 9.

Kedves Tali!

7-iki sorait vettem. Beteg ugyan nem vagyok, de még sem érzem magamat jól! E piszkos időben nem csuda. Örülök, hogy családja nem irtózik tőlem.

Bélával most igen meg vagyok elégedve. Erősen megtanulta to make a great deal in a day etc. Here nem lesz belőle. Odön már épen oly magas, mint Miska tanár, és teli van furfanggal, igazi czigányészszel áldotta meg az uraknak Ura. Ennek én nem kevésbbé örvendek, mert okkal-móddal ily tulajdonnal továbbra haladhatni az életpálya körén, mint germán speculatio, hyperbolával. S ugyanis Ödön úgy forgatja német mentorának orrát (pour me servir d'une tournure allemande) mint neki kedve csoszszan!

Digitized by Google

Ide mellékelve küldöm Béla kisérő levelét etc. etc. Annak idejében kérem vissza, mert nincs egyéb mása.

God bless you, and your family.

Sietve Széchenyi István.

655.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. október 6.

Kedves Tali, reménylem, Pestre jó sikerrel elérkezett!

Mikor lesz akadémiai ülés és gyűlés? Eötvös már hazatért? Heinrich bácsi minden pénzt a házakba dugott? Mit művel Török? Nem jön fel? Hunnia már »Pappendeckel«? Mikor megyen Ön Gödöllőre? Már jól megérettek a szőllők? A »Still« sokat **igér?**

H.[1])-nak nőm vagy 4 nappal ezelőtt kitálalta a fekete levest. H., mint írja, nem szólt egy szót sem, wurde sehr nachdenkend.

Egy igen nagy befolyású úr volt nálam, ki egész bizodalmamat birja, igen helyesli a »Tekintetes Igazgatóság« tervét. Es muss aber, wie eine Bombe, ohne irgend Jemanden zu praevenieren einfallen etc.

Hatása »óriási« és igen kedvező lesz! Mert telidesteli van Pandora szelenczéje.

Neje, leánya hogy van? Tisztelem őket!

God bless you. Széchenyi István.

656.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. október 9.

Barátom, Bolond Miska naptára 1859. itt már több ismerőseimet erősen megkaczagtat. Hogy van az, hogy én még nem vettem? Ha Kilián György a késedelmesek közzé tartozik, *tüstént elfordulok töle.* Ich darf nicht schlampeter **bedient** werden, als ein Anderer, *and* no mis take!

[1]) Hajnik.

Digitized by Google

Kérem, tegyen ebbe rendet. **Tüstént,** ha valami könyv etc. kibúj, az hozzám küldendő! 163. Ober-Döbling! Man braucht nicht zu warten, bis ein ganzer Pack zusammen kommt, ausser bei sehr trockenen Büchern.

Vajjon ki a Bolond Miska *gyár*osa?

Reménylem, Ön családjával megvan, legalább imígy-amúgy!

Hajnik — egészen köztünk — rosszul lett a paprikás létől, melyet e napokban szervirozott neki nőm! Sehogy sem tudja kiállítani a m/100!!! Sírni kezdett, nagyon panaszkodott, dass **ich** so viel Misstrauen in ihn setze, hahaha! dass er ehrlich und bieder ist, wie kein Anderer!!!

Leginkább az bántotta, hogy én őt »Plusmachernek« — a levélbe Plusma*cherei* van írva — nevezem etc. etc.!

Még nem tudjuk, mit fog kiállítni etc. Jó fiú, de bizony »rövid ész« és könnyű okosság.

Az jó, hogy mi kiadásainkat nem az ő »handa-bandája« után szabtuk; és hogy nem szorultunk a 100-ra, és ekkép nagyon múlatott itt is a capital fun, hogy a nagyszájú Góliáth saját magát lekelepczézte! Én nőmnek egy meglehetős élczes levelet írtam — Hajnik — Prahlhans számára, többek közt, hogy magam is átlátom, miszerint igazságtalan volt tőlem, őt Plusmachernek csúfolni, követem őt, és ezentúl Minusmachernek fogom őt hívni etc. etc.

Mit nagyon restellek H.-ban, az, hogy oly igen sérelmes, oly igen csiklandós dass man ihm Nichts sagen kann, ohne ihm **Weh** zu thun! Kimondhatlan hiú! Ha Önnek lenne módja vele tudatni, hogy bizony megint csupa Gasconnade volt a m/100-nyi fanfaronnade, igen szeretném, de egyúttal azt is, hogy mi, nőm és én, őt mindamellett úgy, mintha fiunk volna, szeretjük — *and that a fact.* Er soll sich nicht schämen, dass **ich** tiefer sehe, besser rechne, und eigentlich *viel gescheidter* bin, *als er;* denn (ohne mich aufzublasen) passirt das auch mehreren Andern, die bereits im *Holzstich* als Genies der Welt vorgeführt wurden! És csak becsületességét ne pengesse mindig, melyet senki sem vesz kérdésbe és czáfoljon engem meg »készpénzzel«.

God bye. Széchenyi István.

Digitized by Google

657.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. október 10.

Kedves Talim, Önnek 7-iki sorait vettem tegnap. Nagyon restelem, hogy Önnek annyi baja kerekedett. Adja Isten: Borúra derű.

Mi engem illet, kérem, ne csináljon magának gondokat.

Ha Ön nem tesz érettem *semmit* is, vagy igen *keveset,* sőt *ellenem,* pour parler le langage de Kossuth, hidje el, egész szivemből megbocsátom. Sie haben vis-à-vis meiner so viel gethan, als kein Anderer. Tehát miattam ne szomorkodjék.

Ma vettem Kilián Györgytől nagy csomó könyvet. Azok közt Bolond Miska! Also Réparation d'honneur.

A »budapesti emlék« nagyon tetszik, melyet szinte tegnap vettem Kilián által; küldene még két példányt, gut eingemacht. El akarnék ajándékozni kettőt.

Sietve.

Good bye dear Sir.

My best compliments to your family.

Széchenyi István.

E hónap vége felé alkalmasint lerándul Béla Pestre.

658.

Gróf Zichy Edmundhoz.

Ober-Döbling, 1858. október 14.

Szíves barátom!

Noha minden közrebocsátott magyar »nyomtatványt« járatok, miszerint — ha nem is olvashatom mindnyáját — félholt, mint vagyok, mégis tegyek jelen körülményeink között nemzetünk tekintetében legalább valami kicsit — noha, mint mondom, e keveset tenni kötelességemnek tartom, — mégis legyél meggyőződve: igen jól esett görcsbe vont kedélyemnek, hogy te igéreted szerint ma kezeimhez juttattad — mert én még nem birom

Digitized by Google

»*Bolond Miska* 1859-iki *naptárát*«. Te lelkes jóltevőm, ki, mióta halálra sebzett szivem elvérzett, oly gyakran kerestél fel, s mindent elkövettél, miszerint új reményt csepegtess bús lelkembe; és irányomban újra bebizonyítád, mennyire való az, hogy az őszinte barát zordon időkben tünik elé és fénylik leginkább.

A mi volt, nem ugyan épen azon szabályok szerint, de más formákban, a világon vajmi sokszor ismét eléáll. Az összetört közönséges üveg egybe nem tapasztható többé, az igaz . . . s ilyest a félig okos sem kisért meg . . . ámde a ronda üvegtöredék nem enyészik el, de ismét egybe olvasztható, és kitisztítva kristály korsó lehet belőle, mely a bornak fejedelmével, az *aranyszinü tokajival telik*, midőn a törött palaczkban tán egyedül csak eczetnek induló, ízetlen nedű pangott. Nemde?

Szintígy hajdan korban czímszerinti udvari bolondok mondtak fejedelmeknek némi igazságokat, milyeket mondani okos ember fia soha nem merészlett volna; és így gyakran megtörtént, hogy a főurak a legjobb tanácsot — mert hiszen a való lepleztelen kimondása mindig legjobb tanács — nem az észesektűl, de a bolondoktúl nyerték.

Ezen különös czím szerinti hivatal azonban megszünt, de ím! más formákban ismét előáll, mert hiszen »Miska«, hogy másokat ne említsek, oly igazságokat mond, melyek okos embernek, feltéve, hogy szív is dobog keblében, egy kevés erény is lakik benne, és ki magát »Istennek nem tartja, legnagyobb hasznára és végképi üdvére szolgálhatnak. S adja és engedje így a Mindenható.

E soroknak azonban nem egyedül az a czélja, lelkes barátom, hogy irántami hajlamodért elrebegjem hálámat. Nem, de engem valami erősen gyötör, mi Téged illet.

Szabad-e hozzád őszintén, minden visszatartás nélkül, szólanom? Ha igen . . .? Akkor olvasd e sorokat végig, ha nem, ám tépd el.

Te becsület dolgában mindenkoron igen kényes, sőt csiklandós voltál. Erről nem kételkedik senki! Magamnak is volt szerencsém ezt tapasztalni. Emlékezel, mikor Pesten egy casinói ülés után haza kisértél és valami megjegyzésemért *párbajra*

Digitized by Google

szólítál fel? Valóban, ha e tekintetben a *rigorózumokat karddal, pisztolylyal* előlegesen ki nem állom, nem tehettem volna kibékülésre első lépést, — ámde, miután mindenki tudta, hogy árnyékomtúl egykönnyen meg nem ijedek, nem csak nem vonakodtam illyest tenni, sőt kézfogás után becsület-féltékenységedért még nagyon meg is szerettelek . . . egy azonban mód nélkül bökdöste érzelmimet . . . hogy te azon időben, ki kell mondanom a szót, igen gyenge hazafi, de annál erősb korhely voltál!

Úgy-e igaz?

Azóta sok idő, több mint 30 év pergett le, — *én kettétörtem.* Te azonban mindinkább kiléptél a cselekvés, az alkotás, a teremtés mezejére.

És én — a mennyire még örülni tudnék — kimondhatatlan élvezettel tapasztaltam, hogy te nem csak szerencsés, de boldog is tudsz és akarsz is lenni — mert ugyan van-e más boldogság e földön, mint szolgálni a hont, munkálni hazánkfiaiért és ez által előmozdítani az emberiség végczélját?

Élvezettel tapasztaltam — hogy körülményeink daczára — mégis vidorabb, szerencsésebb, boldogabb vagy, mint voltál a lefolyt időben; és valjon miért? Tudod? Mert azelőtt élvezet volt legfőbb czélod, most azonban alkotás, teremtés!

A here szánakozásra méltó. Irígységet egyedül a dolgos méh gerjeszthet! Kinek dolga nincs, annak kín az élet — és talpraesetten mondja a magyar: hogy csak az örvendhet, kinek jó a dolga! A »dolce far niente« soha nem volt a lelkes magyarnak igazi ínye szerint . . . mert ezen mulatság!? valamint egyeseket zsibbaszt, úgy okvetlen gyilkol egész nemzeteket is. Te azonban ez idő szerint is tudtál dolgot találni, mely a hazára nézve kimondhatatlan nagy érdekű.

S most azt hallom — keserű érzéssel — hogy azon mezőt, melyen oly tevékeny voltál, oda akarod hagyni.

Én mindig aggódtam a »*Ferencz József (keleti) vaspálya*« tekintetében, melynek tulajdonkép te vagy nemzője, ápolója, nevelője, — mert hiszen a simmeringi csudaútnak, mely Minotaurust hozza emlékezetünkbe — sokféle áldozat kell — és most el akarnád hagyni gyermekedet?

Digitized by Google

Hogy *Neked, Apponyinak, Festetichnek, Waldsteinnak*... Nektek magyaroknak... kik ezen ügynek élén álltok — súlyos feladástok s vajmi tövises helyzetetek van — azt mindig gyanítottam, sőt nyilvánosan tudtam, mert hiszen, habár mindenben, pénzben soha sem volt gazdag a magyar, s most még kevesebbé az, mint vala bármikor... midőn mai nap a fél, sőt az egész világ — mint Bolond Miska pag. 4. az irókra vonatkozólag vajmi bölcsen mondja — »inkább az arany füzér, mint a hervadhatlan babér« után vágyik.

Ámde kérdem — mindig — vagy csak sokáig is fog-e ezen »rosszbűzű« nyavalya az emberiségen zsarnokoskodni.

Én nem hihetem, nem hiszem, mert noha minden legkisebb vagyon nélkül élni a világon nem nagy élvezet, sőt nem ritkán nem egyéb, mint nyomorult tengés, azért bizony azon emberi osztály sem irigylésre méltó legtávolabbról is: -- melynek pénzen kívül semmije sincs — és mely mégis, mindig egyedül pénz után szomjazik — és tör.

Mindennek megjön az ideje. Erről, mint ma áll Kassiopeia csillagzata, nem kételkedhetni. És ím ezen időt be kell tudni várni!

Ha most a magyar oly helyen áll, mely a becsülettel. lelkiismeretével és a haza érdekével nem ellenkezik — bármily erősen piszkolják is azt be gúnynyal, tajtékkal, turhával — arról önkényt csakugyan le ne lépjen. Mert csak az, ki tűrni, szenvedni tud a hazáért, az érdemli meg a hazafiság vajmi tövises, de annál dicsőbb koszorúját.

Ki helyén áll, annak mindig marad lehetősége »idejét jóra fordítani«; ki viszont elfordúl, az diplomatice megölte magát; -- és ki ilyest művel, azt még Isten se — ki életbe hítta a már rothadni kezdő Lazarust — támaszthatja fel többé.

Ha meg nem választanak, ha kilöknek, ez más stb. stb. Ki vagyonát *elvesztette,* az még visszanyerheti azt... midőn az elajándékozott kincs örökre kicsúszott markodból!

Nagyobb dicséretet nem halmozhatni magyarra, mint ha azt mondják róla: hogy emberül ki tudja állani a sarat. Ezt tudod, nemde barátom?

Már kérdem, vajjon azon sarat kell-e ezen szólásmód alatt

Digitized by Google

érteni — mely hazánkban oly bőven van — és mely az embernek anyag részét oly erősen zsibbasztja . . .? De hogy azt, korántsem — mert, hol sok a sár, ott pótlásúl sok búza is terem, és könnyen meghíznak a lakosok . . . midőn ott, hol a sok kő miatt . . . könnyű jó utakat rakni, inkább csak zab terem és rendszerint vajmi vékonyak a földiek.

Azon sarat kiállni, melyet a dolgok mélyébe nem látó indulatos, hány hazafi hazafira, barát dob barátra, rokon hajt rokonra, és mely minden nap, minden alkalommal és ezer árnyéklatban érint és lemoslékol . . . és mely a legszilárdabb kedélyűt is annyira lábairól lesújtja, mikép minden pillanatban kidülni kész, de még sem dűl, sőt hosszú évek során mindig fennáll . . .

Ki erre képes, csak az érdemli meg hazafiainak köszönetét, tapsát . . .

És én tőled, lelkes barátom, nem várok »kevesebbet«.

Isten tartson! Légy ezentúl is jóakaróm — és ne felejtsed — hogy nyomorú helyzetemben eddigelé Te álltál nehány hű rokonimmal lelki orvosim élén.

Igaz híved Széchenyi István. [1])

659.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. október 15.

Kedves Talim, vettem Önnek ónnal írt sorait, 2 darab budapesti emléket és a szőllőt! Gratias!

[1]) A »Pesti Napló« 1858-ik évi 135—2621-ik sz. nov. 5-iki számának élén ez áll: »Értesítés. Tisztelt olvasóinknak jelentjük, hogy lapunk tegnapi száma, közbejött és eddig el nem háríthatott akadályok miatt nem jelenhetett meg. A Pesti Napló szerkesztősége.« Ezen akadály abban rejlett, hogy Széchenyi István ezen levelének másolatát Török Jánosnak megküldé, a ki azt a Pesti Napló szerkesztőjének; Királyi Pálnak, közlés czéljából, Zichy Edmund beleegyezésével átadta; s az a 234-ik csütörtök nov. 4-iki számban ki is nyomatott, de ezen szám a Széchenyi levele miatt még a nyomdában lefoglaltatván, mind elkoboztatott; s Török János a Pesti Hirnök szerkesztője nagy ügygyel-bajjal mentett meg egy példányt, a mely a Széchenyi országos könyvtár példányában megvan.

Digitized by Google

Én, ha nem voltam talpon, mindig irónnal írtam, mint Ön emlékezni fog. Tegyen Ön is úgy, de vegyen ehez rögös, közönséges papirt. Ezen könnyebben fog az ón és könnyebben is olvasható, mire nekem ügyelni kell, mert a két szemem már — szeptember 21. óta — túlhaladta a 134 évet! And to mistake.

Kilián György »ismét« küldjön két darab »emléket«, aber so vortrefflich zwischen 2 Brettchen gemacht. igen jól el volt takarva. B. majd magával *át*viheti! Ott is lássák egykori magyar fővárosunkat. De nem sürgető!

Török feljön? Tán akkor hozzám is? Bámulom. hogy H. még mindig fenlebeg! Igen »szivós«.

16-ikán.

Tegnap nőm Bélával legjobb egészségben meglepett! Reménylem, Ön családjával együtt, melyet tisztelek, tűrhetőn van.

Szegény Auer szinte odébb állott, most rajtam a sor, bár minél elébb.

Széchenyi István.

660.

Tasner Antalhoz.

Döbling. 1858. október 21.

Kedves Talim, Önnek 18-iki levele, melyet agg szemeim igen jól el tudtak olvasni, részint egy kissé elbusított, részint lelkemet emelte! busított, mert bizony sok baj gyűlt Önnek feje felett össze; felemelt pedig, mivel minden sorából kitünik azon keresztény bölcselet, mely a lehető legbecsesb földi kincs — and that's a fact!

Én meglehetősen vagyok. Gondolja csak, egy idő óta bőven élek paprikával és ez (!?) majdnem megszünteté jobboldali kellemetlen érzésimet, egyébiránt szőllőt is untig nyelek, mustot is iszok etc. Enfin: Helf was helfen kann, and no mistake, de én azt hiszem, paprika az, mi segít!

Itt azonban igen gyenge és oly finom, hogy noha nem erős, mégis igen megköhögteti az ember fiát. Ez pedig tán (!?) nem

Digitized by Google

egészségre szolgáló! Ej be szeretném, ha Török felhozna magával ¼ fontot! Genuine hungarian paprika! Úgy mint **árulják!** Kérem, micsoda »gli«, melyet sokszor használtatni hallottam, ha valami erősen megkülönböztető volt? Én sem a diák, sem a görög szótárban nem lelem! Cziráky mottóját: »De Pradt« munkájában, melyet Ön egyszer már megküldött, nem találom sehol! Nem vagyok rendetlen és még sem tudok igazi rendet tartani! Ha könnyen meg lehet ismét lelni, küldje meg.

Ugy-e szokás mondani: **pre**scindálván minden mellékes kérdésről? Én pedig sem *pre-* sem *prae*vel e szót német-latin szótáromban nem lelem! How is that.

Isten áldja és tartsa. Sietve

Széchenyi István.

Tegnap este vettem Kiliántól a két térképet etc. in the very best condition.

661.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. október 25.

Kedves Talim, lesz gondom, hogy Béla és Ödön résztvegyenek a Szent István társulatban.

Ödön tengerész kiván lenni! Én nem bánom. Mi is lehetne más? Kossuth, ha megtudja, örülni fog, hogy praktikus buzdítása: »Tengerre óh magyar«, fiamon is fogott.

Én 100 forintot adnék Töröknek, ha 12 órára felrándulna Ha estve indul, megérkezik itt reggel, nállam ehetik etc. etc. é estve pedig ill'a berek etc. Tán küldenék is valamit általa Önnek.

Reménylem tűrhetően van.

God bless you.

Széchenyi István.

Digitized by Google

662.

A magy. tud. Akadémiához.

Döbling, 1858. november 6. [1])

Tekintetes magyar tudós Társaság!

A legtisztább szavaknak sincs hitele ott, hol tények bizonyítanak ellenkezőt, hogy kormányunk mostani rendszere a magyar nemzetiség igényeivel és érdekeivel szemközt áll, azt a legvakabb is észreveheti. Nemzetiségünk nekünk magyaroknak, mint a föld bármi kincse, sőt életünk. A magyar romok közt a nemzetnek eléggé nem bámulható életerején kívül, szeplőtlen, már majdnem csupán a magyar akadémia mutat arra, miszerint nemzetünk még kioltva nincs, s most ezen utolsó, igazán magyar intézet is ki legyen sarkából forgatva? Fájdalom, igen, hiszen az akadémiai alapszabályok minap leérkezett megváltoztatása, legalább saját szemeim előtt, nem egyéb és nem kevesebb, mint oly döfés, mely könnyen halálra vezet.

Kimagyarázhatlan lelki kínoktól gyötörve, egészen elvérzett szívvel, félig temetve, ily gyászoló kínok között kérdem: vajjon a magyar akadémia tekintetében én mit míveljek? mit tegyek én? ki dicső eleink útmutatását hű kegyelettel felfogván, szerencsés voltam 1825-ben újra és sikerrel megpendíteni honi nyelvünk magasbra állítását. Sikerrel mondom és jobb sikerrel, mint ők, mert a mély felfogás ugyan sajátjuk — de nékem elégséges pénzvagyon is jutott osztályrészül, mely nélkül, fájdalom, a legmagasztosabb is oly gyakran parlagúl hever.

Hallgassak-e? midőn tapasztalni vagyok kénytelen, hogy azon nemes czím, czél eltiportatik, mely tényezőként szintén arra vala szolgálandó, miszerint a magyar, kinek életrevalóságát, tavaszi korát halálkínjai után és jelen veszedelmei között, míg ma is ezer jelenet mutatja, bizonyítja, sajátszerűleg minden

[1]) Közölve van Falk Miksa »Széchenyi István gróf és kora« című munkájának 316-ik lapján. A jelen közlemény Széchenyi eredeti fogalmazványáról másoltatott.

Digitized by Google

hátramaradásokbúl kibontakozva, az emberiség díszére, az osztrák birodalom legbiztosabb talpkövét. a fejedelmi szék rendíthetlen sarkalatát képezve, alkossa? — Kérdem, még fel sem jajdúljak, mikor látni vagyok kénytelen, én, kinek baja nem a homályos, de az igen is tiszta, minden ámítás nélküli látás, hogy a dicső fejedelmi család, mint valami baligézés által félrevezetve, népeinek épen legéletrevalóbbját, mely fiatalságánál és kettétörhetlen zománczánál fogva a legdicsőbb kifejlésre képes, nem csak kellő figyelemre nem méltatja, sőt azt sajátságaiból kivetkőztetni, elzsibbasztani engedi, s ekkép, úgy szólva, maga alatt vágja a fát.

A tudományos akadémiára bízni az ügy eldöntését, a menynyire alapító állásomnál fogva ahoz nékem is van szólásom, noha legnagyobb tisztelettel viseltetem, mind testületileg, mind egyénileg iránta, nem kívánom, nem akarom, nem fogom; mert míg fejem vállaim között áll, velőm el nem olvadt, és szemeim világát a halál köde nem oltja ki, mind addig arról, mihez jogom van, minden tanácsot szivesen és köszönettel fogadván, utoljára is csak saját magam fogok határozni — s ugyanis, én úgy vagyok meggyőződve, hogy Felséges Urunk, a fénykoszorúzott Ferencz József császár, előbb-utóbb, de elvégre át fogja látni bizonyosan, ha czélba vett amalgamizatiója s németesítése a közbirodalmi népeknek nem egyébb, mint a mostani államférfiak észficzamlott theoriája és keserű önmystificatiója, ha számos, tán legtöbb népe, ha egyszer zivatarra kelnek az idők, mi alkalmasint nem igen fog késni, kifelé gravitálnak, — míg a magyarnak nincs a világon rokona, nincs más hazája, mint a négy folyam közti és a három hegy alatti alkotmányos paradicsom — hogy ehez képest a magyar jólétét, szerencséjét, boldogságát egyedül dynastialis és törzs királyának védpaizsa alatt reménylheti, keresi, lelheti, és ennélfogva a Felséges Császár nemcsak nem fogja tűrni — ha majd egyszer a legközelebbi sükertelen kisérletek az állam részéről, melyek a közbirodalmat a legproblematikusabb helyzetbe sülyesztik, kellőleg felvilágosítandják lelkét és untatni kezdendik legmagasabb úri kedélyét, nemcsak nem fogja tűrni, mondom, ha majd azon idő beáll, miről én sehogy sem tudok kételkedni, hogy azon nemzetet gyengítsék, gyilkolják, olvasszák, mellyel lovagi

Digitized by Google

fejedelem, kit szeret, madarat fogathat, és mely érte, ha kifejlésének, becsületének, dicsőségének nem engedi útját állani — sőt ily kincseknek hű pártolója, utolsó csepp vérét kiontani mindig kész volt, és mai nap is minden pillanatban kész volna és kész lesz. Én azt szeretem hinni, hogy fiatal fejedelmünk, ha látni és hallani akar, és egyedül saját veleje tanácsát követendi és egyedül saját szive sugallata után indul, bizony, mondom, Magyarország tekintetében még Corvin dicső korát is homályba állítandja.

Így látván a jövendőt és bízva a mennyei végzetben, mely nemzeteket valamint fejedelmeket, hibákért büntet ugyan, de valamint lelkes népeket meggyilkolni nem enged, úgy tiszta erényű uralkodókat is elvégre bizonyosan legvilágosabb malasztjával megáld. Én, mi személyemet és alapítói jogomat illeti, a megváltoztatott alapszabályokat, melyekkel kezdettől végig legkevesebbé sem tudok megbarátkozni, ha nincs menekülés és azokat parancsként csakugyan el kell fogadni, vérző szívvel ugyan, de lecsépelhetlen kedéllyel, minden legkisebb megjegyzés nélkül elfogadom.

Egyszersmind azonban ünnepélyes óvást teszek a »justum et tenacem praepositi virum« dicső elve szerint, én a haza oltárára áldozatomnak kamatját azon pillanattól fogva fizetni nem fogom, ha tapasztalni lennék kénytelen, hogy adományom de facto, mert hiszen szép szavakra és igéretekre én nem adok semmit is, más vágásba szoríttatnék, mint az, a mi a magyar akadémia eredeti czéljával megegyez, és mely nemzet és fejedelem közti törvény által megerősíttetvén, fel is szenteltetett, — mely szándékom szerint, tudom örököseim is híven és becsületesen eljárandnak — mikor azután, ha ezen szomorú eset bizodalom és jó remény daczára tán még be is következnék, én, valamint örököseim, alapítói levél értelmében járulékunkat a megmérgezett akadémiától elvonván, valami más hazai czélra fordítandjuk, mely czélt azonban saját magunk tüzendjük ki, e foglalatosságtúl mindenki mást határozottan felmentvén és e tekintetben csak anyagi erőnek fogunk engedni.

Kelt. Döbling 6/11. 1858. Széchenyi István.

A magyar akadémiának szíves felolvasásúl.

Digitized by Google

663.

Török Jánoshoz.

Döbling, 1858. november 9.

Én Önt arra kértem, a szinházi levelet akkor adná át, mikor a tudós levél már el lőn nyelve.

S most nőmhöz intézett hidtarifával érkezett soraiban menti Ön magát, hogy még nem adhatta kézhez!

Így lehetetlen boldogulni.

Da muss man früher aufstehen, gescheidter sein etc.

A magyar annyi Leczke, vagy Lecke után még most sem lett circumspectus — akkor jó éjszakát!

S aztán mindenre kell »mártalék«.

Kérem Ön sorait W. Smith körül.

Se nőmnek, se szegény fejemnek ne írjon ollyast, mi szélütést — bár mi alakban — okozhatna.

God bless you.

Hogy van Tasner? kéretem hozna fel kis hordócska paprikát. Sz. Istv.

664.

Török Jánoshoz.

Döbling, 1858. november 17.

Barátom!

Umkehrt ist auch gefahren. Suche.

Én Öntől azt kértem: hogy a »komédiát« 8 nap a paprikás lé benyujtása után adná kézhez. Ön pedig úgy értette, hogy nyolcz nap előtt!

A különbség persze nem nagy! Mert bár a sültet serviroz-zák előbb, vagy a fánkot — csak hogy ki legyenek elnyelésre tálalva — kommt auf Eins heraus!

De ha véletlenül, csupa jó szív és nagy lelkesedés miatt, valaki nyúl helyett bakot lő, vagy plane kecskét, ez már nagy baj!

Ha valakit Londonba küldünk és ő úgy értette — mert

Digitized by Google

nagyon is magasan a levegőben nyargalt — hogy Pétervárra siessen . . . akkor tán Epictetnek is megfagyna kedélye.

No de már megemésztettem!

O Phantasie, lelkesedés!

Mint tudom, novemb. 20-ikán ülnek a tudósok össze.

Béla holnap indul Angliába, ha véletlenül nem veszi útját Marokkóba! Aus blosser Begeisterung.

W. I. Smith él-e még? Ezt Önnek hyperfain soraiból ki nem vehettem! De még azt sem tudom már, hol lakik, mert elcsúszott valahová ubicatiója. Ha ezt tüstént megírná — néhány száraz sor által — köszönném; de ne felejtse, hogy azért, mert zsebkendőt tart képe előtt, azért a Törökre mégis mindenki ráismer.

Kérem az istenért, ne ereszkedjen replikákba etc. Én Önt szeretem, becsülöm, habár fejem fölött fel is gyújtja a házat.

Sz. Istv.

E sorokat biztos kéz viszi.

Kérem, nekem most egy darabig ne írjon — se directe, se nőm által nem — mert okom van hinni, hogy Önnek minden leveleit felnyitják . . . És ha Ön azon édes illusióban van, hogy a nőm adresse oly maskara, melyben Felsenthal et Co. a kontyost ki nem ismeri, akkor Önről valóban azt mondhatni a Sz.-Irással: Glücklich die Einfältigen — denn Ihnen gehört der Himmel! Ja freilich! Aber Ungarn nicht! Ne írjon semmit, hacsak privát alkalom által nem, — és akkor okosan, de ne hyperokosan.

A Zichy levél felpaprikázta az illetőket — most Önnek nagy ügyessége folytán — a Károlyi levél felborsozta. — Elég a tudós levél sorsát koczkáztatni. O denk a bisserl nach! On n'est trahi que par ses amis! Und auf jeden Fall ist es piquant, am Ende durch seine Freunde am Galgen zu kommen.

Digitized by Google

665.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. deczember 7.

Kedves Talim!

Ide mellékelek nehány sort,[1]) melyre *én* nem kívánok válaszolni. Tán Ön tehetné azt, mert senkiben keserűséget, de csak kellemetlen érzést sem kívánok gerjeszteni.

---

[1]) A Széchenyi által említett sorok Vachott Imrének azon megkereső levele, melyben kéri Széchenyit, hogy az általa szerkesztett Napkelet számára arczképét átengedje. A Vachott Imre által írt levélnek szövege következő: Pest, decz. 18. 1858. Méltóságos gróf, Tisztelt hazafi! Tasner úrnak tegnapról kelt s hozzám intézett levele villámcsapás volt reám nézve, mert magyar természetemnél fogva elbizakodott voltam, nem is képzelvén, hogy Méltóságod ellenezni fogja tervemet az arczképre nézve, s programmomban nagy betűkkel közlém, hogy becsületben megőszült nagy hazánkfia, gróf Széchenyi István, mostani arczképét lapom újévi első számában adni fogom. Nagy hiba volt tőlem, hogy Nagyméltóságod engedelme nélkül közrebocsátám a programmot, de azt leginkább azon rendkivüli örömből tevém, hogy a rendőrség nem akadályozá, s megvallom volt is némi alapja elbizakodottságomnak, mert midőn szerencsém volt Méltóságodat meglátogatni, oly delejes benyomással volt reám nézve mostani külseje, mely hazánk legújabb tíz évének történetét a leghívebben jelképezi, hogy Pestre jövve mindjárt lerajzoltam azt, s így az arczkép már birtokomban van, csak hogy én a lehető legtökéletesebbet szeretném közölni; mi csak úgy történhetik meg, ha Tasner úr egy photographiai lenyomatot szíveskednék nekem küldeni. Ezen arczkép kiadása nem önérdekből ered, a nemzet közkívánata az: látni 10 év múlva a legnagyobb emberét, kit annak idejében felfogni, kellően méltányolni nem tudott, s kihez most bűnbánó zarándoklással tér vissza a nagy tömeg.

Programmom megjelenése után, seregestül jöttek hozzám a látogatók üdvözölni a miatt, hogy a legnagyobb magyar mostani arczképét kiadom, s ez még inkább meggyőzött engem a felől, hogy közkívánat szerint cselekedtem, s a kép kiadása által minden igaz magyar szívre a vigasztalás balzsamát csöpögtetem. Újra kérem tehát Méltóságodat, ne ellenezze e nemzetboldogító ártatlan tettemet s engedjen a közkívánatnak.

Ha mindazáltal máskép nem lehet, kiadom a régi rajzok szerinti arczképet is újévre — de ennek korántsem lesz oly nagyszerű hatása, mint volna a mostaninak.

Digitized by Google

V. új bizonysága, mily tapintatlan a lelkes magyar, sőt mennyire elbizott.

Tiz éve ülök itt. Nőm, az akadémia, számtalan más, egyre kínoz, festetném etc. etc. etc. magamat, hiába, én nem engedem, nem tűröm; és most azt hiszi a jószivű, becsületes szamár, hogy majd az ő kedvéért kiállítom árva fejemet a Napkelet elibe! No de még sem kivánnám elszomorítani. Ha tehát Ön is azon eszmében van, mint én, hogy V.-nak utolsó levelére válaszolni kell, mondana vagy mondhatna On ilyet:

A gróf beteg, ágyban fekszik etc., vette két levelét. Még nem született az, kinek kedvéért bármi módon papirra lecsipetni engedné magát, neje nagy bajjal birta rá, hogy »szobrásztatni« hagyta magát. Szobra készül, de lassan. Most jön a tanács, Sina szobra halála után készült; Keglevich László képe etc. etc. szinte, és ekkép mázoltassa le Széchenyi legrosszabb képét; tán az Eybel-félét, vagy mint »*felelős*« magyar miniszter etc. pingáltassa szakáll*aimat* fehérre, képemet sárgára, multiplikáltassa ránczaimat etc. etc. és írja alá: Most így *néz ki*, so schaut er aus, és a Napkeleten segítve lesz!

Ma várom Hajnik fiamat. Eddig, 1858-ban, nem jött be több készpénz, mint 60,000, de a többi mind rendben etc. etc. Wir werden aber in's Klare kommen, und ich hoffe auf die freundlichste Art.

Reménylem, H. át fogja látni, hogy en dernière analyse, én messzebbre és mélyebbre látok, jobb kocsis vagyok mint ő.

Isten tartsa

Széchenyi István.

Hazafiúi alázatos kérelmemet ismételve s magamat nagyrabecsült kegyeibe ajánlván, megkülömböztetett tisztelettel vagyok Nagyméltóságodnak alázatos szolgája. Vachott Imre, a Napkelet szerkesztője.

Digitized by Google

666.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. deczember 25.

Kedves Tali barátom!

Önnek 22-iki soraira csak most válaszolok, mert én is igen ebül voltam fejemmel, mely néha nagyon szédeleg.

Mi magyarok nem mondhatunk egyebet, mint »borúra derü,« legyen aztán a remény alapos, alaptalan, — csalódni uem ritkán egyedüli ír!

Tegnap még nem bölcsészhettem volna ily hangon, mert »fáj« volt számban; könnyü annak stoikust szerepelni, kit nem gyötör fájdalom!

A török paprika valami kitünő, nekem igen jól esik. — Ha könnyen teheti, szerezzen még vagy 5—6 hordócskával. Geyza fiam minap felét elfelejtette annak, mit általa Öntül tudni kivántam.

Litschel nagyon szeretnék szólni, ha nem indiscretio! 8-tól 3-ig minden nap.

Ma küldöm az 500 forintot a szinház számára Pestre. — Kiliánt kifizeti? Erre is kész vagyok. Nagy szerencse, hogy még élek, mert a csokonyai 30,000 forint hijjával még a répa sem segített volna rajtunk! Jaj, Istenem!

Sokszor úgy rémlik előttem, dass Hajnik incurabel ist — stets in Träumen und Illusionen!

Nőm Önt így találta: Tasner sieht auffallend gut aus! Kérem, tudósítson néha, a »fáj« tágít-e egy kissé.

God bless you.

Széchenyi István.

Digitized by Google

667.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1858. deczember 31.

Kedves Talim! Tegnap Mihál tanár által megértettem, hogy Ön »Clopin Clopant« csak megvan! Én is csak így vagyok. Mihál úr azt mondá többek közt, hogy Ön nekem legujabbrúl írt. Én azonban deczember 22-iki sorain kivül, mint emlékezem, nem vettem Öntűl semmi levelet. — Tán M. zavarodott, mi a jó (bon homme) németnek urwüchsig szokása.

»Hunnia« hosszasb betegeskedés után elvégre szerencsésen †!!! Por és S—, *más* a helyibe.

Béla nehány nappal ezelőtt — re perfectissime gesta — megérkezett; most Sopronyban van, holnap érkezik ide, s Önt minél előbb felkeresi, majd elbeszél némieket.

Hogy az »Igazgató tanács« (t. i. Dessewffy Emil, Eötvös József, Deák és Prónay Albert csak ez a »négyes« határozott, a többi nem levén helyén!) *mondókámat* visszalökte,[1]) tán *rosszul* történt, tán jól! ki tudja? Én nem bánom!

Kivántam volna, hogy igazgatónak Bélát választanák. Tegnap olvastam, hogy Sina és Apponyi lett azzá, mit igen *helyeslek*. Ámde ha ismét kidül egyik a »hámból,« tán annyit csak *érdemlenék*, hogy részemre is legyen egy kis mellékes tekintet; de ha soha sem választják meg, biz' azt sem bánom. Jó volna az Akadémia tőkéjét **most** minden módon nevelni.

Soha nem tudom magamnak megbocsátani, hogy nem folytattuk azon systémát, mely Batthyányi H.-nél oly jól sikerült. t. i. őt felkeresni és czifra szavakkal felkérni.

Sugná Ön ezt meg Toldynak. Herczeg Esterházy Pál volna írásban vagy Deput. által felszólítandó. Mit so vieler *Delicatesse* kommt man nicht weit.

Dessewffy — sokszor van itt — Apponyi György, tán

---

[1]) Ez a magy. tud. Akadémiához 1858. november 6-án intézett levele, melynek felolvasását kérte Széchenyi. Lásd a 662. sz. a. levelet a 718. lapon.

Digitized by Google

Deák, Károlyi György. Az Akadémia **nevében** *rontsanak* Esterházyra (wie eine Bombe, ohne zu preveniren, damit er keine Zeit habe, sich zu verschanzen) és csikarjanak belőle, mennyit csak lehet. Az Akadémia *nevében* mondom, mert ha 4 tag jogosnak hitte magát engem hallgatásra itélni, — azt hiszem, senki a világon jogát kétségbe nem veendi, ha Esterházy herczeget »sajtolni« igyekezend; és így — de igen lassan másokat — Coburg, Zichy Edmund etc. etc.

Kilián, reménylem, 1859-re minden betüre fog praenumerálni, mely Hunnia 7 véres darabján napra jő, és ekkép auch auf den Pesther Lloyd.

God bless you.

Széchenyi István.

668.

Falk Miksához.[1])

Döbling, 1859. (?)

Biztosítom önt, hogy nagyon, igen nagyon örülök, hogy önnel megismerkedtem, s köszönettel küldöm itt a mi . . . nak levelét s a Kreuz-Zeitungot vissza. Je ne suis pas absolument payé pour voir couleur de rose, azonban félig sem osztom . . . aggodalmait. A becsületesség politikájához azt mondom: Hurrah! mieux tard que jamais. Hanem hogy 300 évig tartó mystificatiók után, a régi nóta e variatiója által habár csak a legkönnyebben hivő magyart is el lehessen fogni, már azt bizony kötve hiszem. Régóta nem olvastam veszedelmesebbet, igazi farkas juhászbundában. Ugyancsak erős követelés, hogy ennek a »zászló himezésnek« csak puszta »ja« meg »ná« szóra (mint a nemes osztrákok oly kedélyesen szokták mondani), higyjen az ember, ha még NB. ezt a zászlót olyan kreaturák állítják fel, kik az embert sine exceptione csak rászedték és megcsalták, s kik miatt, gondolom, nem is tudják tisztán, mi a becsületesség. . . . Mindig örülni

[1]) Megjelent Falk Miksának »Széchenyi István és kora« czímü munkájának, 329. lapján.

Digitized by Google

fogok, ha fölkeres ön, mert én bizony nem mozdulok! — Hanem hozzám ide, ki messze van, önnek ideje mindnyájunkra nézve drága; értesítenie kell tehát engem arrúl, mikor szerencséltet látogatásával. Ha ezt kissé előbb tudom — bocsásson meg, hogy minden komédia és ceremonia nélkül beszélek, — akkor fiaim közül valamelyik — hiszen váltig van — kocsimmal vagy valami fiakerrel kihozza önt, s aztán visszaviszi, a hova ön akarja. Pl. szivesen látom ebédre, de nem azért, hogy csak együnk vagy pezsgőzzünk, hanem eszméket cseréljünk. Reggel 7 órától esti 10-ig mindig készen vagyok szolgálatára. — Bánjék hát velem amúgy magyarosan, ki hiú bókokra nem pazarolja a drága időt és pezsgőt csak ritka kivételként fogyaszt, rendesen pedig vizzel s egy kis könnyü borocskával él. Mert teljes józanság mindenütt jó, de a politikában conditio sine qua non. Hű hazafiui rokonszenvvel önnek őszinte hive

gróf Széchenyi István.

669.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1859. január 3.

Kedves Talim!

Önnek 1-sőn írt sorait áthozta Geyza.

Ezeket is ő viszi. Küldöm Mészáros síriratát és levelemet Károlyi Györgyhöz — *válaszával* együtt.

Német etc. nyomtatványokat illetőleg will ich nichts haben. als Pester Lloyd.

Nem hajthatná-e be Bertha a gőzmalmi szelvényeket? — Geyza is viszi ezeket! És tán jó volna, ha Ön küldené Berthának át, mit allen *Vorsichtsmassregeln*. Es wäre vielleicht *die Art*, um mit Bertha endlich in Contact zu kommen, was keine leichte Aufgabe zu sein scheint! Ha Ön ezt tenné, egyuttal meghagyhatná Berthának, hogy a pénzt directe nekem küldje át!! — S pedig *halasztás* nélkül, mert »time is money.«

Nemde a franczia-angol levél meglehetősen sikerült? Ámde a válasz is kitünő!!! Majd az is el **lesz** küldve Önnek.

Digitized by Google

Ha Önnek valami fontos nekem sugni valója volna, írjon nehány sort, a melyben ezen szó »vágyik« van, például: »utánam, káposzta után« etc. etc., és én majd elküldök Önhöz valaki biztost, és az *ide* hozhatja Önnek részletesb dolgát.

God bless you.

Széchenyi István.

670.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1859. február 12.

Kedves Talim, örömmel értettem Geyzától, hogy »Ön jó darabot javult.« Éljen! S pedig fájdalom nélkül sokáig. Én is imígy-amúgy csak tengek még és szinte nagy »fáj« nélkül, noha most egy kissé többet nyelek, mit teszek is, mert »büntetlen« tehetem, és pedig bab, lencse, burgonya etc. salátából!!

Goergen, kinek hasa napról napra mélyebbre lóg — uj assistenst fogadott! »Goldberg« a neve, és noha zsidó, oly egyén, kit erősen megkedveltem.

Némi hasznát fogom vehetni, mert jó német és a magyar nyelvben is türhetően jártas. Önt alkalmasint holnapután meglátogatja, és nem mint orvos, hanem mint literator. Igen mulatságos könyvet írt über die Charlatanerie etc. Nincs kezeimnél, mert máskép megküldeném Önnek, mit később teendek is, minthogy teli van »élczczel« és igen rövid.

Ha Goldberg tovább is tartózkodna, t. i. mostani helyzetében, tán némi régibb magyar munkát németre keseríthetne etc. etc., és ennek is lehetne egy *kis* haszna, és a nagy sok, kisből lesz — nemde? Például Fáy András meséit! Ha ezek nincsenek még németre áttéve! Legyen szives Goldberg urat szivesen fogadni és ilyenekről vele szót váltani.

»Was ist vom Ungarischen noch nicht übersetzt? Und was würde es verdienen?«

Én innen ki nem szabadulok, ha csak a hat deszka közé nem, és azért ápolja és ápoltassa magát neje, leánya által — kiket szivemből köszöntök — minden gonddal, mikép hozzám, ha

Digitized by Google

majd beáll a tavasz és nyár, kiki ballaghasson, kiki szaladhasson etc.

Ma Dessewffy Emil ebédel nálam.

And now God bless you my dear sir. Nem kell könyv vagy bármi más? Belát holnap várom. -- Majd ki- vagy beküldöm Önhöz!

Széchenyi István.

671.

Deák Ferenczhez.

Döbling, 1859. márczius 11.

Lieber Herr Deák!

Sie werden wohl vergeben, dass ich nochmals den Gegenstand, der in unserem gegenseitigen Interesse liegt, berühre; welchem zufolge ich an das Haus Sina die Weisung ertheilt habe, unsere $^1/_2$-jährigen Verpflichtungen an Sie, ob in Gold oder equivalirender B. V., stets am 25. Juni und 25-ten Dezember auszubezahlen. Wesshalb ich Ihnen die Bitte beifüge, die Güte zu haben, das Haus Sina stets mit einigen Zeilen bei Zeiten zu preveniren, wo und in welcher Münzsorte Sie den Betrag zu erhalten wünschen, damit dessen Erhebung pünktlich an den genannten Tagen erfolgen könne.

Genehmigen Sie die Versicherung meiner vollkommensten Hochachtung.

672.

Heinrich N. Jánoshoz.

Döbling, 1859. április 4.

Lieber guter Heinrich!

Nachdem Sie wissen, dass wir allen unseren Verpflichtungen stets gerne pünktlich nachkommen und die jetzigen finanziellen Verhältnisse keinem Menschen bekannt sind, so mache ich Sie

Digitized by Google

aufmerksam, dass wir in Pesth in Hinsicht folgender Zahlungen eine Übereinkunft treffen müssen.

Akadémia	3600 fl. C.-M.
Gazdasági egyesület . .	75 »
Lóverseny	221 » 40 kr.
Vivó-iskola	24 »
Test-gyakorló	12 »
Lipót temploma . . .	100 »
Kisdedóvó-intézet . . .	6 »
Műegylet	5 »
Summa	5043 fl. 40 kr.

Ich ersuche Sie desshalb, wenn in eventuellen Fällen Sie die Baarzahlungen nicht leisten könnten, mich bei Zeiten in Kenntniss zu setzen, damit selbe von hier aus bewirkt werden mögen.

Meine Augen sind so geschwächt und ich leide so oft an Schwindel, dass ich auch diese Zeilen in die Feder meines Sohnes Geyza zu dictiren gezwungen bin, der ein excellenter Kerl und mir vom grossen Nutzen ist, und sich zu einem ganz soliden Mann qualificirte.

673.

Paur Iványhoz.

Döbling, 1859. április 6.

Barátom!

Önre haragszom, pedig nagyon, mert ön márczius 22-én írt soraimra egy szócskát sem válaszolt!

Hora ruit ... és, ki tudja, a halál tán már holnap ki nem vág-e? Némieket ennélfogva még s pedig idővesztés nélkül (mely elvesztés reám nézve legérzékenyebb) el szeretnék végezni, mielőtt »elvégzek.« — S ezek közül ... a bor dolga és Gyürki legelső rovaton áll. — Oldja fel tehát azon rejtélyt — miért nem vigasztal meg, de csak egy betüvel sem?

A győri püspök husvét táján Czenkre jő. Pour lui faire les

Digitized by Google

honneurs, Ödön fiamat szándékozom leküldeni; én nagyon szeretném, ha ön elkisérné őt Czenkre. Ödön önhöz majd levelet viend és Önt meg fogja kinálni, hogy Czenkre viszi és vissza is hozza. — Ez Ödönnek legelső kirándulása! Áldja meg önt a magyarok Istene. Vigyázzon okkal-móddal és szőrmentében egy kissé rá.

Lonovics püspök megkért, kedveskednék neki egy példány »Hitel«-lel? Ha van, bárcsak egy is önnek kezei közt — küldje fel Ödöntűl. Ha tán volna egy bagariába kötött, annál szivesebben venném.

Az Akadémiához intézett soraimat áttették németre. Külföldön készült. Itt küldök két példányt zur freien Verfügung.

Dürr ön kezére fogja szolgálni Eötvös legujabb munkáját. Tán még nem olvasta? vagy ha igen, küldje meg Hajniknak.

674.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1859. április 8.

Kedves Talim, vettem Önnek 6-iki sorait, és örvendek, hogy Pólya nem csügged, és azért, kérem, ne csüggedjen Ön is.

S most egy őszinte, de komoly szót!

Ön engem kimondhatlanul búsítna, bántana, sértene, ha bármily fogyatkozását, legyen pénzben etc. etc. csak egy óráig is eltitkolná! Verstanden?

Többet nem mondok! De kivánom, hogy Ön kérésemet, *parancsomat* minden visszautasítás nélkül teljesítse!

E sorokat Geyza viszi! A fekete levesről én nem hallok semmit.

Béla jól és most Madridban van. Tüzesen spanyolul tanul! Wie gescheidt! Ödön nagy czigány! Hajnik, mint hiszem, erősen »eszére jutott!« Csak annyi pénzt ne vert volna épületekbe! Egészen családi viszonyban állok vele. A báró mikor jő?

Szunyoghy (mily jelentéktelen név!) féléket szinte Geyza viszi Önhöz, mint Ön kivánja! Miért? azt nem tudom, mert tán nincs most más hátra, mint azt visszautasítani! Nemde?

Digitized by Google

Még mindig vágyok Grassalkovicsné képmását birni, melyet egy nép(?)iskola számára szentelt! Don't forget it.

Mit mond Ön Schwarzer bor-társaságáról? Közölje, mit tud Geyzáról?

Mikor szándékozik Ön Bodajkra? mily uton?

Sietve

Széchenyi István.

675.

Gyürky Antalhoz.

Döbling, 1859. május 22.

Barátom, ha nem csalatkozom, Bughart 12 palaczk tokajit küldött Stürmer úrnak, és pedig 4 palaczk Kronwein, 4 palaczk 3 Husaren-Wein és 4 palaczk ???.

Én önt arra kértem, egy ily tizenkettős csomót (!?) küldetni. Most arra kérem, küldessen *kettöt* — t. i. »*két csomót*,« — mert az egyiket az ide való angol követnek szándékozom ajándékul adni etc.

Ön az idejével disponáljon, a hogy tetszik, ámde mégis szeretném tudni — körülbelől mikor keres ön engem tömlöczömben ismét fel? De ez, mint mondám, épen nem sürgető.

Mikor ön távozott, azt jelenték lakóim: »Ein kleiner Bub hat die ganze Zeit gewartet, und ist dann mit dem Herrn, der mit uns da Weine verkostet hat, weggefahren!

Ez önnek tán fia volt? És ha igy, akkor jöjjön hozzám bár kánicula közepén glacé keztyükben, nem bánom, de fiát vagy fiait soha oda lent ne hagyja többé, de hozza fel, mert ezt aztán igazán rosz néven venném. Isten tartsa.

Széchenyi István.

Ha a Burghart (Burghard?) féle üvegeken magyar etiquette van, ilyesekért esedezem.

Schwarzer is német- vagy magyarféle felirással ruházza fel borait. — S mi különös, ha igaz, mit mondott, hogy a magyar

Digitized by Google

keresztelés az »urwüchsig« bécsieknek jobban tetszik, — mint a német. Tán azért, mert itt néha igen is sok vizet szoktak venni és felhasználni ezen szent actushoz!

676.

Bertha Sándorhoz.

Döbling. 1859. január 12.

Kedves barátom Bertha!

Január 7-ikén írt sorait a pénzzel — 7587 frt 9½ kr. Ö. W. — együtt vettem; - köszönöm! — Én sem a multra, sem a jövőre nem merek gondolkozni — szivem hogy el ne repedjék tökéletesen. Tulajdonkép nem élek, csak ‚vagyok'.

Tasner barátunk sem igen él, — ő inkább csak kinlódik.

Önnek jól ismert írása mindig oly ‚férfiui', mint volt. És igen örvendek, mert nem mutat hanyatlásra.

Béla fiam nehány nap előtt érkezett Angolhonból — hol nagyon szereti színi a szabadabb levegőt; — nem sokára Pestre indul és önt bizonyosan felkeresi — ápolja őt, kérem — tapasztalásival, magyar érzelmivel, hozzánk vonzó szivével. — Ödön — ki elég magas és vastag legény — tengerre indul — alkalmasint Japanba. Ha K. Lajos ezt megtudja, tudom, örvendeni fog, hogy bölcs tanácsa: ‚Tengerre, magyar!' végre agyvelőmben is fogott!

Valljon — köztünk maradjon a szó — van-e valaki és hol lakik — ki Selters borát issza — s mi több, meg is fizeti?

Török J. némi irka-firka ügyben fáradt érettem.

Isten áldja.

Széchenyi István.

Néha oly szédületben vagyok, hogy tüsténti mindent abba kell hagynom! Egyébként — állatilag — türhetően megvolnék!

Digitized by Google

677.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1859. augusztus 26.

Kedves Talim, Önnek szives sorait 17-én vettem! Szent István napjára intézett jó kivánatira hálával köszönetet mondok! Bár el nem értem volna, mert már igen eluntam hosszu napjaim sorát.

Nem vártam, hogy Önnek helyreállítása ismét akadozna, mert ki Önt csak látta, nem győzi dicsérni Önnek szinét, erejét etc. etc. Ámde kiki maga legjobban tudja, belül bőrén mit érez.

»Barát-táncz,« én ennél más gyógyszert nem ismerek. Én is ezt járom! — Egészségem ugyan meglehetős, de sokszor úgy elszédülök, hogy csak azt tudom: vége a bohózatnak!

Most hadd adjam elő kérésemet.

Béla Angolhonban ajándékul kapta egy földönfutó hazánkfiától, Körösi Csoma sirkövének rajzát, melyet oszlop formában az angol Asiatic Society állított »hamvaira.«

E kis rajzot hadd adná Béla a magyar T. Akadémiának ajándékul! Ámde hogy ez kedvezőbben üssön ki, én egy Médaillont rendeltem, ily alakban:

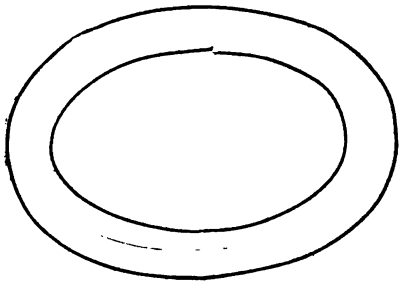

Az egész tán kétszer ily nagy.

Most az a kérdés, mit írjunk a Médaillon párkányára?

Én e tekintetben kérem Önnek tanácsát s tán mások hozzájárulását. Én ugyan *tisztán érzem,* mit kellene oda vésni, de

Digitized by Google

kimondani és kivált szépen kimondani, NB. aránylag röviden, nem vagyok képes. Az én ideám ez volna:

»Egy szegény árva magyar pénz és taps nélkül, de elszánt kitartó hazafiságtól váltig forró, — bölcsőjét kereste a magyarnak, — Körösi Csoma és végre összeroskadt Calcuttában. — (Ezen oszlop.) Az itt rajzban látható sirkő nyugszik hamvain. Britt társaság emelte. — Távol a hazától lőn betakarítva, de él minden jobb magyarnak lelkében! — Nem magas helyzet, nem kincs a nemzetek védőrje, de a törhetlen honszeretet, zarándoki abnegatio és vas akarat. Vegyetek példát hazánk nagyjai és gazdagjai egy árva fiun, és legyetek hű magyarok, tettel és nem szájjal, és olcsó demonstratiókkal.

Bélát megbiztam, közlené a dolgot Toldyval. *Tán* el nem felejtette!

S most, kedves jó fiam, áldja meg az Isten. Nejét, leányát és fiait szivesen köszöntöm.

Széchenyi István.

678.

Szcitovszky János, herczegprimáshoz.

Döbling, 1859. szeptember 28.

Kegyelmes herczeg, Nemzetünk Primása,
Mélyen tisztelt hazafi!

Vegye Herczegséged őszinte hálámat f. é. szeptember 3-án hozzám intézett és tisztelendő Bauer úr által kézbesített szives soraiért![1]) Sajnálom, hogy épen akkor, mikor e szerencsém lőn — olyannyira kínlódtam szédelgési bajokban — melyek egy idő óta szegény fejemre erősen súlyosodtak, — miszerint nem voltam képes a tisztelt követtel hosszasabban szóba ereszkedni.

Noha már a hat deszka közé szorítva alig vagyok, mégis

[1]) Ezen levél másolatát október 3-án gróf Zichy Géza Széchenyi mostoha fia által írt levél kíséretében küldötte át Tasner Antalnak.

Digitized by Google

különös élvezettel kisérem nemzetünk felvirultát, melyben Herczegséged oly kitünő vagy inkább vezető részt veszen.

Ki nemzetéhez igazán hű — én legalább így látom, — az jogos fejedelméhez is őszintén, s nemcsak szinészileg vagy fizetésért, de szivből hű! Ezt — legfelsőbb helyeken úgy látszik — eddigelé még nem is igen fogták fel — de a hatalmas égnek »látogatásai« majd csak erre is rá tanítják az illetőket. — Adja Isten, mielőtt késő volna, — mely körülmény azonban egyesekre nézve nagyobb baj, mint nemzetekre, minthogy ezek szivóssága és élete határtalanul erősb és hosszabb szokott lenni.

Herczegséged elibe, honunk érdekeit tekintve, szivem mélyéből két kivánsággal járulok:

Elsőben is, hogy Herczegséged jó egészségben, jó erőben és a valót minden körökben hirdető tevékenységében még hosszu napokat érjen.

S aztán, hogy sikerrel járjon el magas tisztében, — mikép »Szcitovszky János bibornokra megemlékezvén, a jövő nemzedék szivtörötten ne azt rebegje,« ő volt utolsó primásunk, ámde a magyar egyesült nemzet égbe ható lelkesedéssel azt harsoghassa a világ részeibe:

»Ő volt első lelki pásztora egy jobb kornak, melyre a törvényes közszabadság áldása derült.«

Elrepedt szivem nem engedi, hogy barlangombúl napvilágra lépjek! — Innen a sötétből üdvözlöm e szerint az esztergomi egybegyülendő hazafiakat mély tisztelettel. Ám lelkesítse őket az ég legfényesb sugara!

Őszinte magyar rokonkeblű érzelemmel

Herczegséged

legalázatosb hive

Széchenyi István.

Szeptemb. 28. 1859.

Digitized by Google

679.

Tasner Antalhoz.

Döbling. 1859. október 9.

Kedves Talim, szivből óhajtom, hogy a villany Önnek legalább égető fájdalmait enyhítse, mert hiába, az élet tavasz és nyár szakából kilépve, többet-kevesebbet csakugyan szenvednünk kell, csak ne legyen türhetetlen!

A Körösi-féle Médaillonra nem küldött be senki semmit, és ekkép »faute de mieux« csak azt a pár sort vésetem rá, melyet Ön »megemészthetővé« tett, kivált mert Lonovics püspök, ki engem barlangomban néha felkeres, meglehetősnek tartja.

Én, igen sokszori szédelgéseimet kivéve, egészben türhetően megvagyok, és imígy-amúgy dolgozni is tudnék, kivált ha a derülni kezdő időkre nem sötétülne itt-amott véletlen felhő.

Meglehetősen sokat firkálok, tán jó volna és nem egészen haszontalan, némieket tisztára leírva, hátra hagynom. Geyza fiam — mindenesem. Sokszor beteg és mindig kimondhatlan lassu — Béla ritkán van itt és magasb régiókban (!?) működik, Ödön pedig nőmnek jobb keze, és így bizony igen keveset végezhetek! Legyen szives és e kérdésekre őszintén válaszoljon, *mindenek előtt* az én érdekemet vévén tekintetbe.

Kiss Mártonnak vehetném-e még hasznát? Nincs-e rossz hírben, vagy nem ragadt-e valami pecsét rá, és nem volna-e különös áldozatra részemről szükség, őt megnyerni?

Béla szólt vele, de szokása szerint oly felületesen, mikép nehéz, hogy abból, mit írt, elokosodjak! Bizonyosat nem tudok semmit; Béla azt írja, hogy most havonkint 50 forintja van a Budapesti Hirlap részéről, mely *pénzzel nehezen* jön ki!!! és kimondhatatlan sok a dolga.

Én 60 forintot havonkint szívesen adnék, éltem fogytáig biztosítnám, de síron túl nem! Azt mondja Béla, hogy 100 frt adóssága van. Ezt, ha hozzám szegődik, kifizetném és 100-at hozzácsatolnék úti etc. költségre. Itt, nem tudom, az élet nem drágább-e, mint Pesten. Ezt kellő tekintetbe venném. Kiss könnte

Digitized by Google

sich in dieser Hinsicht auf mich verlassen. Ich liess ihn weder hungern, noch frieren, und auch nicht in Lumpen herumlaufen. Was soll ich ihn für einen Titel geben? Schreiber? Kanzellist? Secretär? etc. Sagen Sie mir das ganz offen.

Miért jön Ön oly későn a *városba!!* t. i. Bécsbe. Nemde csak november közepe táján?

Béla nem dicsérheti Önnek színét, mozgékonyságát etc. etc. eléggé. Minek én — sans phrase — kimondhatlanúl örülnék. Ha nem is igen *mehetünk* egymással többé, tán még egy kissé *sántikálhatnánk* en compagnie!

Ha Kissnek kedve van és bízik discretiómba, mikor lehetne itt? Kérem, válaszoljon e tekintetben röviden. Ámde mielőtt én nem mondom: »Várom Kiss Mártont, már jöhet«, mindaddig ne számoljon arra, hogy velem összeköttetésben van. Holtom után, családom tán nem fogja tűrni, hogy koplaljon vagy földönfutó legyen. Ámde e tekintetben én semmiért jótállani nem fogok.

Nem hiszi Ön, mennyire bosszankodom a Képes Ujságra. S miért? Mert annyi nyomtatási hibával teli! Das wenigstens könnte unter so vielen »Dintigen« gut gehandhabt werden. Én, ha talpon állnék, és Pestre mennék, alkalmasint legelső műtétem az volna, hogy ezen ujság correctorát vagy correctorait »felpofoznám.« Es ist sehr trivial, was ich da sage, ich bitte Sie aber davon kein Geheimniss zu machen! Bessert sich diese scandaleuse Sache nicht, so werde ich alles »Ungarische« auf weiteres hinnehmen, ausser dem »Képes Ujság.«

Október 13-án.

Tegnap vettem Önnek 11-ki sorait. Irásából látom, hogy vagy nem kinlódik elviselhetetlen fájdalmakban, vagy oly »erőt« fejt ki, mikép azokat elviselhesse! Akár úgy, akár így, mindig nyereség! Hurrah my old boy!

A Heinrich-féle 2027 fl. 80 kr. oszt-»Rák« pénzt hozza magával, NB. ha marad valami belőle, mert alkalmasint nagyobb summát fogok Gyürky számára Pestre assignálni. Sietve — kérem, kimélje magát. Örömmel várom Önt. Ha megérkezik Bécsbe,

Digitized by Google

pihenje és melegítse ki magát, mielőtt engem felkeresne, vagy ne is keressen fel jövő tavaszig, nyárig etc. Háznépét őszinte hajlammal üdvözlöm.

God bless you.

Széchenyi István.

680.

Gyürki Antalhoz.

Ober-Döbling, 1859. október 13.

Barátom, minap Önnek nyiltan és szokásom szerint teljes őszinteséggel mondám, hogy a czélba vett bor dolga körül »minden kedvemet elvesztém« és főleg, mert Béla fiam három évi nógatás és unszolás után még csak félvállra sem vette az ügyet.

Szándékom az volt: rögtön felhagyni az egészszel és hordót borral együtt dobra verni. — Minékünk mindezt czélszerűbben és olcsóbban kell művelnünk, mint mások teszik. Ezt pedig — akár mikép czifrázzuk is a dolgot — mi nem tettük. Ily esetben hosszú éltem folyama alatt — ha t. i. bármily kissé is elhibáztam vala az okszerű útat, nem azt súgtam önmagamnak: kanyarodj vagy vonúlj, hanem fordúlj Rexumkerdaig! — És ekkép kedélyem arra sürgetett: »hagyj fel rögtön az egészszel.«

Később azonban fejem — s pedig részint hiuságból, részint méltánylatból más elhatározásra birt. Hiuságom ezt kongatta füleimbe: Mit fognak hazámfiai mondani, ha a dologgal oly gyorsan felhagyok? »Azelőtt Sz. Ist. semmit szelesen meg nem kezdett, — de ha valamit már megpendített, akkor körömszakadtáig ápolta és védelmezte azt — kár, hogy elfásúlt, és agg napjaira sorba áll azon dicső osztálylyal, melynek lobogóján — persze tudta nélkül — ezen sor áll: »Sokat akar a szarka, de nem mindig birja farka.« Már megvallom, ezen renommeét nem kivánom koporsóba magammal hurczolni. — — A méltánylat — Gyürky Antal iránt, kit szeretek s becsülök »et qui a déjà bien mérité de la patrie« — pedig ezt parancsolta: ne hagyj rögtön fel az ügygyel!

Gyürkynek sok ellenzője, tán sok ellensége is van. Mit

Digitized by Google

mondana a magyar közönség... ha Széchenyi István tőle rögtön elszakadna? Sz. Ist., kit sokan még nem tartanak sült bolondnak, sőt — persze csak távolból — azt hiszik: veleje még vajmi fényesen ül feje közepén ... és így tán nem egy ilyest volna gyanítni hajlandó: »Biz azért hagyott fel eszméivel, mert tüstént átlátta, hogy Gyürky arany becsületű, erősen tudományos, lelkes magyar ugyan, de egészben nem más, mint magyar Liebig, ki felette sokat tud, igen képes másokat egyre-másra figyelmeztetni, sőt tanítani etc., de azon pénz, melyet tiszta nyereségül behajt — ha t. i. behajt — nem lesz sok! Nincs kereskedői, pénzcsinálási tulajdona!

Önnek nevére pedig, kedves Gyürky barátom, legyen az erkölcsi tekintetben, legyen anyagiban, én nem kivánnék legkissebb csorbát ütni!

Ennek következtében, mikor e hó 4-én Ön röviden nálam volt, mert eddigelé úgyszólván csak »vágtatva« tanácskoztunk, ezen dialogue fejlett ki köztünk:

Én: Nyert-e Ön pénzt pesti vállalata által?

Gyürky: Nem pénzbeli nyereség volt főczélja. de egyedül a magyar borok megismertetése.

Én: Bízik-e magában, hogy borkereskedés által nyereséget tud kiállítani?

Gyürky: Kétség nélkül!

Én: Tehát megmaradunk egymással és folytatjuk az ügyet, és én Önt e tekintetben ezennel minden legkisebb ellenőrködés nélkül felhatalmazom: vigye a dolgot nézete, kénye-kedve szerint.

Gyürky: Senki sem lesz szigorúbb ellenőrködés alatt, mint én, — mert tudom e tisztben legkissebb kimélet nélkül, vajmi buzgón el fog járni a nagy publikum.

Ennek folytában e sorok által felhatalmazom Önt 10.000 (tízezer) osztrák forintig új borokat vagy régibb borokat vásárlani, ha ez vállalatunk főczéljára vezet. Mi nem egyébb, mint tiszta nyereség.

Ha lehetséges volna ezek árát csak jövő deczember folytában tökéletesen letehetni, igen szeretném. Foglalóra Tasner Antal

Digitized by Google

fiam 1000, 1500 forintot előlegezhet Önnek kívánságára és e sorok előmutatása következtében tenni is fogja, mert Tasner a dolgot nem áldozza fel a formának — ha t. i. az idő rövidsége végett ebből eltérni szükség, és abba biztosan és hova-hamarább ismét betérhetni.

Köztünk a teendők sorában, mint én gondolom, tán némi különbség van. Ön analyticus-, én inkább az inductiónak vagyok embere. Ön sokban tán nem azt nézi »mi létez, mi van«, hanem mikép lehetne és kellene lenni. Ön külföldön minél messzebb gondol felvilágosítást nyerhetni, én viszont minél közelebbről helyben. Ön nagy és fényes autoritásoktúl remél felvilágosítást nyerhetni, előttem nincs oly ignorans, sőt oly szamár, kit nem kérdezgetnék minutiose ki, ha tudom, hogy sokat próbált, sok kárt vallott, vagy vaktában felpénzelte magát. — Az igen tudományos ember könnyen elbízza magát, és semmit vagy igen keveset ád az empiriára — és kivált magyarok közt vén fejem sokszor tapasztalt ilyest, hogy egy kivált magasb körökben mozgó vagy mozgott táblabiró kérkedve, arról van meggyőződve, hogy ő a hazában senki tanácsára nem szorúlt, s azért nem is szükség, hogy alárendelt specialitásokkal bár csak szóba is ereszkedjen, mert valjon mit tanúlhatna tőlük.

Katona létemben bizonyos alkalommal egy közvitézem sebbe esett. Kérdém: lövés vagy vágás? Indignatióval azt válaszolta: »Engem senki a világ hátán meg nem vág!« Ez a magyar jellem! melynek némi nevetséges oldala is van ugyan, de egészben dicső — mert bízik a magyar magában, mihez én egyedül azt csatlom: csak el ne bízza magát!

S most áldja meg Önt az egek Ura. — Hű hazafiúi rokonérzéssel

gr. Széchenyi István.

Schwarzer czifra köszönő-levelet írt — mert 2500-ra kötelezem magam.

Digitized by Google

681.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1859. október 17.

Kedves Talim, sietve írok, Kiss jöhet, de nem előbb, mint november közepe körűl.

On tegyen Kiss kezére 200 oszt. forintot, damit er flott etc. werde. 60 oszt. forint havi díja jár részemről és 100, tán 150, sőt 200 forint lakásbér, ha t. i. nem lakhat a városban nőm lakásában, mi azonban hihető, csakhogy tán egyik fiammal, Gézával vagy Ödönnel egy szobában meg kellene férni; ámde fűtésre, világra nem volna kénytelen költeni egy batkát is, és néha, ha t. i. nőm Bécsben van, alkalmasint egy kis reggeliben is részesűlne. Minden esetre, míg élek, sem koplalni, sem fázni, sem rongyban járni nem fog, erre lesz gondom. Irja meg Kiss pontosan, mikor fog itt lenni.

Török Jancsit szívesen köszöntöm! Valjon kicsoda és micsoda Cseörgeö, kiről Török említést teszen?

God bless you and your family.

Széchenyi Isván.

(Vertatur.)

$^{10}/_{18}$. 1859.

Egészen köztünk. Nem vagyok bizonyos Gyürkyveli egybekötésem, nem fog-e passivnak mutatkozni?

Nagy kedvem volt az egész bor dolgát rögtön félbe szakítni, mert Béla legalább (!?) ilyenekben nem egyéb, mint »Mandel beim Sturm«, Gyürky pedig oly specialitásnak tűnik fel szemekben, die vormals von praktischen Leuten »Lateiner« genannt wurden. Én ezt azonban nem tettem, s pedig *egyedül* Gyürky iránti kiméletből.

Valjon nem olvasta-e egészen el Önnek azon levelet, mely-

Digitized by Google

ben Önt felkértem, fizetne ki neki 1000 vagy 1500 és különösnek találtam, hogy mindjárt a nagyobb summához kapott.

Erkundigen Sie sich in seiner Hinsicht. Geld-Embarras junge Frau etc. etc. Kovács Lai etc. etc. Alig bízhatni valakibe!

682.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1859. október 20.

Kedves Talim, tegnap vettem Gyürkytől hosszabb levelet, mely sok tekintetben kielégített és megnyugtatott. Azt mondják, igen-igen szép neje van. Ő nekem azt mondá, hogy azért nősült, mert két gyermeke van, no tán ezt alkalmasint maga is hiszi, midőn én azt gondolom, hogy házasságra őt tán valami más is birta; kérem, tudja meg, felesége mily lény külsejére és belsejére nézve, mert oly halaványlegény, mint Gyürky Anti, ki NB. magát éppen nem tartja rútnak (au contraire!), könnyen kerül papucs alá, és ha ezen papucs egy kissé »költő«, könnyen dugába dől. — valami »száraz speculatio« — sőt a »nedves« is — mint volna például »borügyünk!« Hogy pedig Gyürky éppen nem tartja magát »madárváznak«, abból gyanítom, mert, mint Béla súgta, igen boszankodott azon képen, mely őt »dans l'illustration des hommes célèbres de la Hongrie«, melyben a mi Hajnik Jancsink is figurál, úgy *annyira eltorzítja!!!* Hahaha! Min, Bélával együtt, nagyot kaczagtunk. Glaubt sich der gute, aber gar nicht frisch aussehende Mann schön! Und wir wissen, dass auch Adam, der gewiss ein ehrlicher Kerl, nur vielleicht auch ein ausgezeichneter Chemiker und Naturforscher (!) war — durch Eva am Ende einen Concours ansagen musste.

Hát kérem, mennyire lehet, nem annyira Gy. Ádám, mint Gy. Éva körül nyerjen némi felvilágosítást, miről aztán ha feljön, szóval, vagy legalább »közelebbről« értekezhetünk.

Tegnap küldöttem posta által Gyürkynek 6000 oszt. frtot, részint vásárlott borok kifizetésére, részint új költségekre. Ezenfelül 10,000 oszt. forintig megbíztam új vagy oly borok vásárlására, »wo ein Profit zu erwarten ist.«

Digitized by Google

Valjon végig olvasta-e Gyürky Önnek soraimat, t. i. azokat, melyek által felkértem Ont, 1000 vagy 1500 frtot kezeibe tenni? War er offen und confidentiel mit Ihnen, oder nicht? Ezt szeretném tudni.

Török Jancsit szívesen köszöntöm. A mit küldött, nagy becsünek tartom.

Egészen köztünk. Töröknek adok néha-néha 100. 100 forintocskát.

Szorosb összeköttetésben nem kívánok vele jönni. Nagyon szeretem. De nincs elég tapintata etc. Miattam ne jőjjön fel, de ha úgy is ide »patkol«, látogasson meg. Ich wünsche in einem freundschaftlichen Verhältniss mit ihm zu sein, aber in keinem intimen! Und was das »kleine Geld« betrifft, was man zum Leben braucht, da muss er seine eigenen Quellen offen halten. Mert számtalan nem várt kiadások kerekedtek.

21-én.

Éppen most veszem Önnek 20-ki sorait.

Kiss Mártont nagy megelégedéssel várom. Ő 145 Hohe Brücke fog találni jó ágyat, alkalmasint jó fűtött etc. külön szobát.

Örvendek, hogy Ön ismét könnyebben liheg! Annál gyengébben vagyok én, noha lelkemben *most* ez van elég világosan írva: Él magyar, áll etc.

Kérem, írja meg adandó alkalommal, mely sommát vett fel utolsó alkalommal Heinrich bácsi, és mi több a lovagtúl? Miszerint Géza belé írhassa a főkönyvbe!

683.

Tasner Antalhoz.

Döbling, 1859.

Édes fiam Tasner, itt küldök ismét két ívet, a 23 év előtt írt fekete leves-ből. Nem győzöm bámulni, hogy még el nem nyomták. Én nagyon felrázónak tartom, de el fogják nyomni, ha észreveszik, mennyire »gyullasztó«; vagy minden esetre nagy

Digitized by Google

kutatást rendelni, das ist *jetzt* geschrieben, so werden sie reden, und nicht 1835. etc., es ist eine ungarische Tartuffiade etc., sehr geschickt combinirt; allein wir sind noch geschickter; besonders E. H. Albrecht, denn mit dreinschlagen hat dieser immer Recht etc.

Én azt hiszem, barlangombúl látva, nézve és itélve, hogy 1-o a »czím« körülbelől így volna irandó: Hunnia írta Gr. Sz. I. **1835-ben**, kiadja, összeszedte Török; 2-o hogy a kéziratok, ha csak nehány szó is van hozzáírva, küldessék fel hozzám, wo ich es gleich verbrennen etc. oder verstecken werde. Ha Török égeti meg, nem volna ildomos etc.

A **czímre** kell kitenni az 1835-öt, noha ez tán igen csökkenti kapósságát, de csak pillanatra, mert tüstént észre veendik, secreta valebunt si etc.

A czímre kell kitenni az 1835-öt, mert legtöbb olvasó későn vagy soha nem olvassa az előszót, tudni valót etc. etc.

Kérem, olvassa e két ívet. Nem hihetem, hogy én írtam! Ily erővel, ily lelkesedéssel én nem tudtam írni! Hát ki? Tán Török? Es ist unbegreiflich! Mért nem adtuk ki rögtön, ha már *meg volt írva!* De tán nem volt, és azért Törököt, sőt engem is bizonyosan kérdőre fognak vonni. Törököt sajnálnám; bárcsak el lenne terjesztve, mielőtt »dreinschlagen« etc. etc.

1835-ben tán nem lett volna annyi hatása, mint most okvetlen lesz, mint én *innen* sejdítem, látom. Man muss sich auf eine minutiose Untersuchung mit aller Klugheit etc. etc. etc. **vorbereiten**; lap 146. én tettem egy jegyzést, mert az »a« »á«-nak mutatkozott, és még az ily kis hiba is bökdös, kivált oly alkalomkor, mikor az idegek, sőt a lélek fel vannak ingerelve; — pag. 153. két *komát (!)* akartam kitörülni, de nem succedált *ügyesen,* bringen Sie das in Ordnung; bizonyos nem vagyok, ki kell-e hagyni. Éppen azon lapon weiss ich den Sinn nicht recht zu begreifen, was das bedeuten soll »magunk után élni etc.« Tegye e tekintetben is a teendőit.

Én elég gyengén, sőt rosszúl érzem magamat, de még élek. Ön, reménylem, egy kissé fájdalmatlanabbúl biczeg.

God bless you.

Digitized by Google

Hozzám ne fáradjon; ha pedig igen, jőjjön egyenesen ebédre. Goergen csaknem meghalt, és igen tractabilis lett etc., most már megint jól van; de én azt nyertem, dass ich für meine etwaigen Gäste eine bestimmte Summe **zahlen** kann, und ich mich demnach gar nicht zu geniren brauche. Michl — kit igen ostobának vagyok kénytelen tartani, — most igen sűrűn lakik nálam jól (!?)

De kérem, kívánom, parancsolom, ne fárassza ki ide magát, ha legkissebb terhére van.

Sajnálva (és mégis örülve) hallom, hogy a lelkes magyar igen nevetségessé tette magát »Sardanapal« asztalánál. Senki nem fecsegett, mint Ő.

God bless you. Castor et Pollux, most alkalmasint a poros orosz kikötőben vannak, Galaczról írtak — egyenesen oda »gőzendők.«

A bárót tisztelem.

Széchenyi István.

A német Misi iszonyattal olvasta a »hadd el hadd« kéziratot.

Szeretném tudni, mit törűlt a Cenzor, annak idejében hozzáírnám etc. etc.

684.

Gyürky Antalhoz.

Döbling, 1859. november 3.

Barátom, oly erősen kínlódtam szédelgési bajokban, hogy egy ideig semmire sem voltam képes.

Önnek 8-ber 25-ki sorait vettem. Örülök, hogy jó vásárt tett az 500 akó borral.

Kérem, írná meg: 1-o ezeknek mi volt ára? 2-o hová való borok? 3-o mikor lesznek kifizetendők?

Sietve

Széchenyi István.

Digitized by Google

685.

Bertha Sándor.

Döbling, 1860. január 1.

Kedves régi jó barátom Bertha!

Isten áldja meg és vegye őszinte köszönetemet, hogy szíves sorai által, melyeket ma reggel vettem, — nékem igazi élvezetet szerzett — — csakhogy nagyon sajnálom, mikép némileg leverve érzi magát! Mit mondjak én, ki csak úgy tud imígy amúgy tenni valamit, ha magát, mint halálig kifáradt hámost, erősen felkorbácsolja! — — Repedt szívvel, csak szakadozva, darabokként lehet némi kicsieket végbe vinni — és az elfásult szívhez most bizonyos idő óta az is járul, hogy agg fejem néha igen szédelg.

Jövőnket tekintve, én mindezek daczára most világosságot látok. Az absurdum nem mehet in infinitum! és aztán:

»Wo die Noth ist am Höchsten,
Ist die Hilfe am Nächsten!«

Nagyon sajnálom, hogy a gőzmalmi couponokat Heinrich bácsi — és lovag (!) úrnak küldém át, mert itt azt rebesgették, hogy On nincs Pesten.

Béla és Ödön fiaim tegnapelőtt érkeztek Londonból. Rövid idő alatt lemennek Pestre és Önt tüstént felkeresik — — nevemben Önt arra kérvén, — ne csüggedjen! Ön még jobb napokat fog érni — én akkor már nem leszek, — mert »válni« kell tudni. Ez most legfőbb kellék.

Én innen nem mozdúlhatok — ámde ha Ön egyszer felrándúl, kimondhatatlan örömmel fogom látni Ont — — de azon időkre visszaemlékezni nem merek, mikor még magosan állott a magyarok napja, — és az idomtalan túlhajtás által reggelből... estve lett!!! — De azért még sem mondom, — Magyarország ‚volt.'

Digitized by Google

Legyen kérem fiaimnak jóakarója, mint mindig volt az enyim'!

Legőszintébb hazafiui rokonérzéssel

Széchenyi István,
a vén oroszlány!!

— mire valami bécsi ‚Witzling' azt mondhatná: Ja freilich, so schaun's aus — —!

Barátom Tasner még mindig nagy kínokat szenved, kivált a nagy hidegek után, de egészben még megvan, és legalább nem fogyott, sőt most erősebb, mint volt a múlt őszkor!

686.

Gyürky Antalhoz.

Döbling, 1860. január 7.

Barátom Gyürky!

Ide mellékelve küldöm a kivánt 4030 forintot, miszerint a vásárolt borok tüstént kifizettethessenek. Megvallom, a fizetést szívesebben cselekszem a múlt hóban, miről — ha nem csalatkozom — Önnek említést is tevék. Mert készpénzt soha nem tartok a háznál, de részét Sinához adom kamatra, hol négy száztulit kapok és hatot fizetek. Ha például december 28-án utalványozok 4030 frt., ezektől fizetek 3 napra — ha nem hibázok — 1 frt. 99 krt, — mert, mint tudva van, minden bankárnál mindig deczember és június végén záratik le az irányt adó leszámolás — holott mostani esetben 175 nap után 116 frt 25 krt kénytelenítettek »kidobni«, mit könnyű lett volna meggazdálkodni.

Mit Ön ír, hogy kevés borral nem nyerhetni sokat — igen jól tudom felfogni — és kész volnék egy tetemesb sommát »újonan« borok vásárlására Önnek megküldeni, de »non omnia possumus omnes«, mi a jelen esetre alkalmazva annyit tesz: hogy e czélra most nincs pénzem, s pedig mert egy egészen váratlan eset adta magát elő — — s ugyanis — — a czenki imoda dűlőfélben van — nem halaszthatni ezentúl, és akkép eltökélém magamat

Digitized by Google

egy egészen új templom időhalasztás nélkűli építésére. S már magasb szempontból is — mert Czenk nyugot felé — honnan igen hideg szelek jőnek, első hely, melyben honi nyelven dicsértetik a nagy Isten, kinek áldása nélkül valódilag nem sikerűl semmi.

És ekkép egy kissé lassabban kell haladnunk! Ha eladásban nem szeleskedünk, mire nem leszen ok — a bor megmarad *épségben,* nem *romlik*, sőt javúl, veszteni lehetetlen.

Isten áldja barátom. Sietve. Hű honfitársa.

Január 7. 1860.

Gr. Széchenyi István.

Digitized by Google

NÉVMUTATÓ.

A) Személynevek.

Abelsberg II. 503, 504, 505. III. 494, 495, 552.
Abonyi István III. 388, 389, 390, 396, 397, 430.
Aczél II. 132, 135, 136, 176, 209, 221, 224, 230, 253. III. 261.
Aczél Antal II. 3, 204, 214.
Aczél János I, 449.
Achmet II. 327.
Adolf III. 7.
Agathe I. 135.
Albach Szaniszló I. 408. II. 255, 271, 302, III. 640.
Albano II. 463, 473.
Albans II. 435.
Albrecht Ferencz I. 444.
Albrecht főherczeg III. 655. 701, 746.
Albrechtovich II. 496.
Alcides I. 105, III. 705.
Alice III. 37, 695, 696, 697, 708.
Allenics II. 18.
Almay III. 634.
Almásy III. 223. 250, 295, 632.
Almásy Alajos I. 449. 616, 621.
Almásy György III. 46.
Almásy József I. 141.
Almásy Károly II. 212.
Almásy Móricz III. 217, 560.
Almásy Pál, III. 46, 424.
Almássy Pálné III. 512.
Altmeyer Antal II. 185.
Alton I. 153, 155, 156, 157, 158, 161.
Amade I. 59. II. 182, 183.
Ambrózy Lajos I. 111.
Ammerling I. 352, 353.
Anderson W. I. 432, 435, 512. III. 7.
Andor I. 26.
Andrássy III. 631.
Andrássy György I. 86, 97, 101, 104, 111, 119, 129, 144, 145, 158, 171, 172, 179, 193, 201, 204, 210, 226, 231, 303, 324, 378, 449, 599, 616, 617, 618, 621, 622. II. 156, 183, 189, 208. 240, 251, 258, 258, 259, 263, 264, 266, 271, 275, 284, 287, 289, 295, 418, 428, 507, 679, 714. III. 19, 36, 50, 131, 154, 197, 217, 242, 279, 583, 686.
Andrássy Gyula III. 438, 557, 581, 584, 585, 588.
Andrássy Károly II. 3, 284.
Andrevs I. 212, 244, 259, 292, 293, 309, 314, 355, 410, 450. II. 29, 280. III. 60.
Anton I. 44.
Ányós I. 69.
Apor III. 631.
Appel II. 3, 236. III. 6.
Apperger I. 426, 461. II. 31, 33.
Appiano II. 505.
Apponyi III. 252, 383, 386, 388, 396, 400 496. 497, 498, 505, 521, 541, 543, 550, 559, 563, 578, 596, 631, 714, 726.
Apponyi Antal I. 367. II. 137, 139, 203, 281.

Digitized by Google

Apponyi György II. 143. III. 172, 236, 640, 726.
Apponyi Lajos III. 689.
Archimedes III. 295.
Ariadne II. 622. III. 334.
Ariman III. 637.
Aristides I. 122.
Arnstein I. 46, 49, 50, 96, 126, 127. II. 628, 629.
Asboth I. 399, 454, 461, 628. II. 260. III. 673.
Aspasia I. 132, 469.
Assisi Ferencz I. 408.
Asztalos III. 583.
Attila II. 211. III. 697.
Auer I. 574, 578, 583, 615. II. 146, 384, 517, 518, 519, 529, 535. III. 327, 354, 486, 487, 490, 491, 548, 582, 586, 716.
Auersperg herczegnő III. 529.
Augustin I. 463, 510.
Augusz. W. II. 271.
Auspicz II. 203, 244.
Autran II. 282.

Babarczy III. 581, 584, 631.
Babtist I. 36.
Backer II. 26.
Bacsányi III. 642.
Bairakdár III. 689.
Bajza József I. 199. 235, 302. 353. II. 161. III. 600.
Baksay II. 123.
Balázsházy II. 133.
Baldachy III. 290, 295.
Baldock I. 110, 112, 226.
Balla III. 36.
Ballaghy III. 699.
Balner III. 404.
Balogh II. 128. 146. 511, 525, 531, 535, 539. III. 399.
Balogh János III. 283.
Balogh Pál I. 153, 171, 176. III. 223, 245, 568, 627.
Baloghy III. 218, 219, 220.
Bandl II. 294.
Bánfalvi III. 572.
Bánfay III. 569, 598.
Bánffy II. 176, 240, 284, 631.
Bánffy László I. 111. II. 3.
Bánffy Pál I. 236.
Banfield M. II. 706.
Banko III. 635.
Barabás Miklós II. 246, 269. 281.
Bárczay Mihály II. 197.
Baricz György I. 537.
Barkassy II. 150. III. 152.
Barkóczy III. 242, 252.
Barry III. 257, 258.
Barsy III. 244, 253.
Bartal György I. 86. II. 602, 603, 611, 612. III. 228, 631.
Bartay III. 188.
Bártfai I. 246. III. 353.
Basch III. 579.
Batthyányi II. 147, 161, 284, 413, 418, 421, 424, 425, 466, 472, 479, 480, 500, 511, 565. III. 91, 596, 631.
Batthyányi Antoinette III. 512.
Batthyányi Baptist I. 33, 36, 46, 74.
Batthyányi Elise III. 512.
Batthyányi Ferdinand II. 385.
Batthyányi Fülöp I. 86. II. 440. 590. III. 726.
Batthyányi Gusztáv I. 103. 144. 226, 367. II. 578.
Batthyányi Gusztávné III. 585. 586, 596, 635.
Batthyányi Imréné II. 512. III. 531, 535.
Batthyányi István III. 198, 213, 354.
Batthány Kázmér II. 640. III. 207, 536, 540, 601, 635.
Batthány Lajos II. 642. III. 23, 140, 166, 175, 178, 211, 236, 263, 265, 269, 273, 274, 279, 315, 324, 326, 504, 541, 558, 562, 563, 566, 580, 583, 585, 588, 593, 597, 602, 603, 604, 605, 611, 613, 631, 633, 634, 635, 641.

Digitized by Google

Batthányi Lajosné III. 23, 601.
Bauer III. 736.
Bayer II. 509.
Baierbeck I. 22.
Béla II. 264, 514. III. 150, 154, 155.
Belák II. 108.
Béldi II. 518. III. 631.
Beleznay I. 226, 236. II. 144.
Bell II. 124, 172.
Bellendenker II. 116, 136.
encsik György II. 182, 196, 686.
Bene II. 87. III. 406.
Bene József I. 141.
Benvennti I. 128, 291, 312, 212, 313, 482, 587. II. 157. III. 126.
Benyovszky II. 547, 672.
Beöthy II. 117, 172, 230, 605. III. 175. 239, 279, 353.
Beöthy László II. 121, 270, 305.
Beöthy Ödön II. 118. III. 631.
Beppo II. 404.
Berchtold Antal II. 3.
Bérczy III. 508, 552, 554, 570, 586.
Berényi Lajos II. 3.
Berger III. 59, 60.
Bergmann III. 28, 295.
Bernáth Zsigmond II. 226, 632.
Berni I. 274, 462.
Bertha Sándor I. 211, 287, 622. II. 197. III. 33, 133. 314, 316, 325, 353, 678, 692, 694, 697, 700, 703. 706, 728.
Berzeviczy II. 151. III. 527.
Berzsenyi Dániel I. 186. 187. III. 151, 655.
Bessenyey III. 629.
Besze I. 201. III. 656.
Beszédes I. 164, 166, 167, 172, 176, 179, 180. II. 8, 12, 280, 656.
Bethlen III. 631.
Bethlen Domokos I. 111.
Bethmann III. 134, 135.
Bezerédj Amália III. 196.
Bezerédj István III. 536, 633.
Bezerédj Pál I. 7, 458, 597. II. 271, 714. III. 107.
Bibesco György I. 503. III. 399.
Bickford I. 439.
Biedermann I. 39, 101, 245. II. 521
Bittó III. 604.
Biringer Mátyás I. 522.
Birkás III. 689.
Birlich III. 341.
Biró III. 689.
Blaskovich III. 640.
Blaza III. 9, 12, 675.
Blinkhorn III. 137, 138.
Bocskay III. 690.
Bodonyi I. 626, 630.
Bohus János II. 3.
Bohusné-Dittrich II. 712.
Boileaux I. 102.
Bolay III. 634.
Boleszny Antal III. 1.
Bombelles III. 532.
Bónis III. 424, 553.
Boronkay III. 637.
Borsiczky I. 75.
Borsody III. 155, 160.
Boulton I. 221, 354, 355, 356, 362 369, 372, 389, 419, 420, 425, 430. 451, II. 25.
Bozda III. 202, 286.
Böck Adalbert II. 466.
Brandau III. 600.
Brankard III. 343.
Braunz György II. 511, 512, 517 520, 524, 528, 530, 537, 538.
Breczenheim I. 483, II. 120, 235.
Bresach III. 131.
Bremberg I. 15.
Brennenberg I. 395.
Brewer III. 364.
Bruck III. 662.
Brudern III. 639.
Brough III. 471, 472.
Brougham Henrik II. 312.
Brougham Vilmos II. 241, 311.
Brown I. 372.
Bruckenthal II. 235.
Brudern József I. 111, 377, II. 3
Brumach I. 360.

Digitized by Google

Brumánka I. 627.
Brunebarbe I. 279, 294, 525, 526.
Brunel I. 85, 359, II. 410.
Brunswick Szidonia III. 512
Brunswick Teresia II. 136, 142, III. 238.
Budai I. 7, 8.
Bujanovich Sándor I. 154, II. 130, 210.
Bujtár Antal III. 652, 687, 689, 692.
Burg III. 471.
Burghard I. 415, II. 603, III. 733.
Burgmann II. 526.
Burián III. 590.
Burge Edmond III. 530.
Bústavi III. 230.
By I. 392, 608, 609.

Calcova II. 415, 416.
Cannonball I. 73.
Carl I. 135.
Caroline I. 8, 9, 45, III. 65, 73, 74, 127, 132.
Cassiopea II. 208, III. 714.
Castlereaghe I. 6.
Castor és Pollux. III. 433, 747.
Cato II. 579.
Charalambe I. 519.
Cherrey III. 117.
Cherub I. 192.
Chismár III. 32.
Chottek III. 634.
Cherna János (Udvardi) 225.
Chrismar II. 545, 574, 113. III. 310.
Christen Kristóf II. 177.
Cicero I. 336, 535.
Ciudi II. 325.
Clam-Gallas III. 134.
Clam Hamilton II. 149, 150, 659.
Clamvilliam I. 41.
Claridge II. 315.
Clark Ádám I. 502, 619, 638. II. 29, 40, 147, 148. 149, 153, 157, 158, 171, 188, 192, 212, 221, 254, 276, 281, 679, 686. 687. III. 21, 27, 44, 59, 65, 97, 101, 102, 132, 133, 163, 164, 168, 175, 180, 181, 189, 192, 205, 207, 217, 229, 242, 244, 277, 290, 291, 295, 303, 310, 312, 315, 325, 326, 355, 356, 361, 362, 376, 377, 381, 382, 398, 399, 400, 423, 445, 488, 491, 492, 494, 495, 503, 507, 517, 519, 524. 525, 526, 527, 542, 548, 552, 554, 555, 558, 563, 565, 566, 582, 583. 587, 590, 600, 606.
Clark Vilmos I. 359, 450, 502, 571, 594, 599. II. 317, 363, 373, 406, 409, 410, 414, 415, 416, 417, 425, 427, 428, 429, 430, 432, 434, 436, 437, 438, 441, 443. 446, 449, 452, 453, 454, 457, 458, 461, 463, 464, 466, 469, 472, 473, 474, 477, 478. 483, 486, 488, 489, 504, 535, 538, 549, 550, 551, 552, 555, 556, 559, 561, 563, 566, 567, 568, 569, 576, 580, 581, 583, 584, 585, 593, 603. 609, 612, 617, 618, 619, 622, 630, 631, 645, 646. 647, 648, 656, 658, 659. 661, 663, 666, 667, 668, 671. 674. 675, 676, 678, 680. 684. 692. 699, 703, 709.
Clowe II. 393, 394.
Coats I. 52, 55, 57.
Cobbet I. 316.
Coburg I. 162. II. 502. III. 75. 502, 727.
Coburg Ferdinand I. 230.
Codrus I. 132.
Collin I. 627.
Colloredo Ferdinand III. 126.
Coloseus II. 654. III. 95.
Columbus III. 123.
Corday I. 131.
Cortez I. 312.
Correga III. 530.
Corvin (Mátyás) III. 720.
Crecence I. 85, 86, 95. 113. 179, 186, 210. II. 333. III. 6, 144. 239, 242, 311, 342, 452, 457, 474. 476 619. 620. 627.

Digitized by Google

Croker III. 526, 527, 547.
Cruy III. 632.
Csaba II. 230.
Csáktornyai III. 315.
Csáky III. 314, 554, 631.
Csáky Brúno I. 111.
Csáky József I. 111. II. 162.
Csáky Sándor I. 111.
Csányi III. 581, 635.
Csapó I. 7. II. 541.
Csapó Dániel I. 111. II. 3, 4.
Csapody III. 134.
Császár III. 244, 707.
Csató Pál I. 582, 583. II. 211, 228.
Csekonics I. 378. II. 3.
Csekonicsné III. 394.
Csengery I. 140.
Cseörgeö III. 743.
Csepcsányi II. 214.
Cserna III. 581, 583, 587.
Csernovics Péter I. 336.
Csicseri II. 201, 202, 243, 281.
Csollich I. 285.
Curtius I. 132.
Czeh János II. 359. III. 75, 520.
Czindery László I. 111. II. 251, 541. III. 124, 301.
Cziráky Antal I. 86, 145, 172, 406. III. 79.
Cziráky grófné II. 511, 512.
Cziráky János I. 578, 595, 596, 597, 598. II. 135, 138, 144, 147, 152, 171, 176, 196, 260, 483, 592, 604, 611, 612, 626, 646. III. 30, 78, 662, 717.
Czörnig III. 472.
Czuczor II. 114, 146, 195, 229.

Daffinger II. 281.
Damianich III. 635.
Darázs Sándor II. 638. III. 86. 40.
Darvay II. 193.
Davies John III. 399.
Deák Ferencz II. 132, 211, 262, 284, 672, 711, 714. III. 66, 121, 189, 224, 262, 273. 274, 347, 358, 359, 395, 398, 504. 591, 604, 611, 613, 631, 726, 727.
Decius I. 113, 132.
Décsey III. 525, 550.
Décsenyi I. 9.
Defours Mária I. 518.
Delamone I. 334.
Demblin III. 614.
Demunck III. 511.
Dercsényi I. 117. II. 249. III. 228, 261, 325.
Dercsényi János II. 3.
Dercsényi Pál I. 449.
Dercsik János II. 426.
Derra II. 497, 510, 424, 529, 531, 536, 537, 572, 612. III. 49, 97, 102, 231, 274, 278, 475, 632.
Desdemona I. 166.
Dessewffy Aurel I. 617. II. 130, 135, 137, 156, 172, 191, 194, 235, 244, 257, 258, 264, 500, 519, 526, 533. III. 631.
Dessewffyek II. 231.
Dessewffy Emil III. 314, 389, 542, 568, 631, 656, 726, 730.
Dessewffy Ferencz I. 517. II. 284.
Dessewffy József I. 86, 93, 122, 166, 170, 176, 188, 517. II. 177. III. 216, 655.
Dewar György I. 412, 426, 430, 491, 581, 611, 617, 622. II. 25, 57, 86, 188, 209, 240, 373, 498, 515. III. 193.
Dezasse III. 599, 600.
Diatribe II. 96.
Diboi Mihály I. 444.
Didier III. 620.
Dietrich I. 76. II. 627, 628. III. 32.
Dietrich József II. 412.
Ditchborn III. 116.
Doblhof III. 375, 472.
Dobos III. 36.
Dobroghi III. 264.
Doby III. 493.

Digitized by Google

Domahidy III. 437.
Dominique II. 277, 283, 284, 288, 338.
Don Quichotte III. 557.
Dor I. 596.
Dostal I. 480.
Döbrentey Gábor I. 77, 95, 112, 130, 145, 162, 201, 326, 378, 525, 537, 635. II. 3, 4, 114, 145, 706. III. 564, 634, 656.
Draskovich György II. 3.
Draudt II. 296.
Dressler III. 526.
Dubroviczky I. 456, 457, 597. II. 117. 126, 132. 249, 677.
Duchange Eduard I. 202, 622. III. 183.
Duchangené I. 621, 622.
Duka III. 204.
Dumare II. 259.
Dump I. 74.
Dumtschá III. 36.
Du Ponceau Péter II. 15.
Durham I. 575.
Duschek III. 561, 582.
Dürr III. 732.

Édelsbacher Mátyás I. 449, 616, 621.

Eggenberger III. 505.
Eklér I. 410.
Eichberger III. 152, 153.
Eichholz I. 452. II. 523, 524.
Einsle II. 99.
Eisenbach I. 178.
Elsler Fanny III. 295.
Elz III. 600.
Emich III. 529, 530.
Emilia III. 149, 452, 475.
Emmerling III. 154.
Ender I. 122, 236. II. 98.
English I. 362, 369, 371, 389, 450, 620, II. 633.
Eördögh Alajos II. 183.
Eötvös (Ötvös) I. 7, 172, 620. II. 240. III. 553, 559, 580, 588, 589, 590, 598, 600, 604. 631.
Eötvös Dénes III. 560.
Eötvös József III. 236, 560, 561, 656, 726, 732.
Eötvös Mihály III. 437,438.
Eötvös Pál II. 332.
Epaminondas I. 195.
Epictet III. 722.
Eppinger I. 110.
Erdélyi János II. 3, 4.
Erdődy III. 120, 312, 315.
Erdődy János III. 288.
Erdődy Kajetán III. 146. III. 474.
Erdődyné III. 120.
Erdődy Sándor II. 3, 513, 591.
Ernuszt III. 452.
Ertl I. 55. III. 528.
Eszter III. 362.
Eskeles I. 101, 126, 213, 228. II. 389, 390, 608, 628, 629, 639. III. 29.
Eszterházy I. 22, 39, 66, 101, 378. 385. 386, 599, 600. II. 290. III. 91, 134, 440, 501, 503. 548. 607, 631.
Eszterházy Eliz III. 511.
Eszterházy József I. 76. II. 606. III. 485, 524, 574.
Eszterházy Károly I. 84, 102, 103. 119, 144, 155, 164. II. 3, 204.
Eszterházy Kázmér III. 207.
Eszterházy Leopoldine I. 469. III. 461.
Eszterházy M. I. 585. II. 190, 192. 204. 284, 546. III. 52.
Eszterházy Mihály I. 85, 109, 110. 112, 113, 129, 144, 145, 161, 172. 179, 193, 201, 211, 226, 378. II. 3. III. 316.
Eszterházy Miklós III. 205.
Eszterházy Móricz I. 613.
Eszterházy N. I. 59.
Eszterházy Pál I. 367, 382. II. 149. 241, 243, 293. III. 6, 36, 39, 451. 611, 638, 639. 665. 726, 727.

Digitized by Google

Eszterházy Rosin I. 202.
Eszterházy Vinczent I. 74.
Éva I. 12.
Ewald II. 463.

Fabián Gábor I. 336.
Fáczonyi II. 519.
Falk Miksa II. 8, 10. III. 718, 727.
Fanny I. 132.
Farkas I. 30, 34, 269. II. 145, 162, 220, 221, 236.
Farkas Imre II. 177.
Farkas Sándor (bölöni) I. 499. II. 127, 162, 392. III. 674, 680, 697, 700, 703, 704.
Faure W. III. 131.
Faust II. 711.
Fáy I. 302, 574, 578. II. 110, 143, 672. III. 20.
Fáy András I. 460. II. 118, 155, 704, 714, 721, III. 559, 729.
Fehér I. 34, 35, 51.
Fehérváry III. 65.
Fehr. III. 38, 47, 48. 50, 51, 96, 156, 160, 166, 199, 209, 322, 361, 362, 385, 493, 574, 590, 597, 603, 611, 613.
Feith I. 69, 245, 545, III. 272, 278,
Fejérváry Gábor I. 111.
Fekete I. 211, 625.
Fekete Ferencz II. 3, 4.
Fekete Pál II. 467.
Felbermayer III. 244.
Feldmarch III. 645.
Félix II. 502, 519, 524, 528, 529.
Felsenthal III. 722.
Fenyéri Gyula II. 226.
Fényes II. 146. III. 179, 638.
Ferdinand I. 368. III. 151.
Ferdinand V. I. 603, 633.
Ferdinand főherczeg I. 518.
Ferdinandiné II. 137.
Ferencz I. 235. II. 133, 269, 516. III. 238, 658.
Ferencz császár I. 599.
Ferencz főherczeg I. 604.
Ferenczy II. 262, 268. 276. III. 35.
Fessel III. 60.
Fest I. 399.
Festetich I. 30, 396. II. 276, 548. III. 91, 204, 234, 289, 631, 714.
Festetich Antal II. 4. 247. III. 436, 639.
Festetich A-né Máli III. 480.
Festetich Dénes III. 127, 555.
Festetich Gusztáv III. 480.
Festetich György I. 48. III. 630, 639.
Festetich J. II. 213, 224.
Festetich Karolina III. 425.
Festetich L. II. 213.
Festetich László I. 129.
Festetich Leo II. 4, 208, 542.
Festetich Miklós II. 523. 591.
Festetichné III. 419, 420.
Festetich Sándor III. 107.
Festetich Tasziló III. 492.
Festetich Vincze I. 449, 616, 621. II. 235, 284.
Fiáth III. 356.
Figaró II. 224.
Filzmayer I. 454, 455. 461. II. 29.
Fink I. 619.
Fischer III. 200.
Flahault III. 340.
Fletcher és Punchon III. 21. 28, 38, 45, 47, 48, 51, 55.
Foith II. 20.
Forberger I. 461, 491. 493.
Forray III. 46, 632.
Fowles II. 256, 259, 268, 276, 280, 283, 306, 498, 545.
Földváry I. 490. II. 97, 108, 109, 129, 147, 150, 155, 158, 159, 161. 162, 167, 215, 225, 276. 284, III. 637.
Földváry Ferencz I. 141. II. 214.
Förster III. 40.
Frank III. 614, 675.
Franklin II. 501.
Frances II. 623.
Francesconi II. 619, 622.

Digitized by Google

Françoise II. 13.
Friesenhof A. I. 587. II. 342.
Fries Móricz II. 190, 298. III. 126,
Frivalszky I. 232.
Fuchs III. 193.
Füle András I. 232.
Füzeséry I. 227.

Gaar I. 334, 337.
Gabriel III. 689.
Gabrieli II. 132, 146.
Galignani II. 305.
Gamperl II. 112.
Garay III. 306, 642.
Garas Sámuel I. 517.
Garcia Manuel III. 510.
Garcia Paulina III. 510, 608.
Gardner III. 617.
Gatler III. 708.
Géczy Péter II. 188, 193, 210, 637.
Gegő III. 322, 324.
Geibel III. 520.
Gellért I. 196.
Gentz III. 535, 573.
Geringer III. 632, 640, 642.
Garitzer III. 439.
Gerold III. 692.
Gervay Sebestyén II. 603. III. 170, 322.
Geymüller J. H. I. 213, 228, 293, 373, 410, 413, 418, 419, 420, 473, 513, 587, 606. II. 25.
Ghyczy J. II. 204. III. 637.
Ghyka Sándor. II. 140, 206. III. 465.
Gibbon II. 502, 527.
Gigás I. 570.
Gindl Antal. I. 111.
Gise I. 344, 394.
Glaser I. 23.
Gliher I. 623.
Glosius I. 597. II. 108.
Glückswerth I. 597. II. 205, 210, 236, 239, 417.
Goldberg III. 729.
Goldmann I. 13, 14, 15, 22, 26.
Goldschmid II. 427, 429, 550. III. 383, 423, 425, 426, 524.
Goergen III. 642, 652, 660, 665, 686, 729, 747.
Goliáth III. 710.
Gostarovich II. 459.
Gosztonyi II. 148, 161, 222, 528.
Gömöry András II. 42, 183, 224, 298.
Götzl Ferdinand. III. 18.
Götzinger III. 490.
Grabóczky I. 169.
Grassalkovich I. 41, 119. II. 247, 660.
Grassalkovich Antal I. 469, 524. II. 144, 202.
Grassalkovichné II. 178, 256, 259. III. 250, 733.
Graselli III. 444.
Greven I. 401.
Grimm III. 210, 216.
Gritti II. 148, 257.
Gross I. 337, 447. II. 525, 526, 527. III. 33, 285, 376, 505.
Groszschmidt I. 488, II. 131, 135, 137, 157.
Grouchy I. 102.
Grubetits I. 600.
Grund II. 190, 298.
Gund II. 231.
Gunther III. 673.
Gutherz III. 664, 665.
Gutmann III. 665.
Gutzkow III. 676.
Győry Ferencz II. 4, III. 74, 494, 520, 553, 554.
Gyra II. 472, 474, 478, 485, 486, 492, 496, 497, 498, 507, 517, 572, 574, 575, 576, 579, 582, 592, 661, 677, 680, 685, 688, 698, 717. III. 196, 251, 327.
Gyulay I. 146, 202, 630. II. 368.
Gyulay Ignácz I. 117.
Gyurcsányi Gábor I. 111, 158. III. 327.
Gyurman III. 507.

Digitized by Google

Gyurkovich Ödön II. 183, 298.
Gyürky Antal III. 645, 679, 691, 731, 739. 740, 741, 743, 744, 745.
Gyürky Pál II. 247, 279, 284, 531.

Haader III. 36.
Hacker Ferencz I. 443.
Hadick I. 30.
Hafiz I. 336.
Hagen II. 144.
Haggi Theodor Márk I. 552, 558.
Hahnemann I. 162. III. 699.
Haimer Ignácz III. 131.
Hajnik János III. 37, 246, 560, 644, 645, 651, 658, 660, 666, 679, 690, 707, 710, 724, 725, 732, 744.
Hajnik Pál III. 572, 639.
Halbauer II. 215, 505, 532, 535, 536, 539, 540, 544, 547. III. 19.
Haller III. 234.
Haller Ferencz II. 4, 183.
Haller Imre II. 183.
Hanchjens III. 571, 574, 600.
Hanelli III. 580.
Hanny I. 14, 33, 43.
Hansel I. 33.
Hardegg I. 239, 333, 452. II. 659, 688. III. 6, 432.
Harrach I, 612. III. 81.
Haulik György III. 206, 213.
Hauschka III. 433, 445.
Havas József II. 204, 210, 231, 234, 292, 546. III. 153, 191, 218, 219, 224, 226, 227, 228, 235, 236, 239, 253, 256, 257, 280, 281, 282, 286, 324, 325, 326, 329, 493, 500, 552.
Hazzi I. 78.
Heft Antal III. 399.
Hegedűs I. 141. II. 711.
Hegedűs Zsigmond II. 412, 606.
Heinrich János I. 145, 575, 618. II. 42, 93, 146, 150, 177 205, 221, 250, 262, 499, 505, 541, 574, 677. III. 20, 30, 46, 49, 51, 99, 101, 124, 133, 152, 163, 168, 175, 176, 178, 183, 188, 189, 192, 193, 195, 197, 202, 204, 214, 215, 229, 230, 232, 234, 251, 254, 261, 266, 274, 277, 283, 285, 286, 287, 295, 303, 305, 310, 313, 319, 322, 324, 356, 361, 363, 367, 370, 494, 495, 496, 501, 504, 551, 552, 582, 597, 603, 617, 675, 694, 707, 709, 745, 748.
Heinsius I. 336.
Heisler III. 397.
Hekenast II. 143, 495, 496, 514, 579. III. 97, 681, 684, 685, 692, 695, 698, 700.
Helén III. 412, 477.
Helmeczy Mihály I. 197, 198, 199, 235, 302, 337, 378, 396, 486, 582. 613, 623, 624, 625, 626. II. 133. 146, 151, 244, 258. III. 5, 71, 75. 106, 114, 115, 133, 149, 156, 158, 159, 160, 166, 174, 177, 182, 186. 187, 199, 203. 204, 205, 210, 213, 217, 218, 219, 220, 226, 228, 245, 246, 249, 250, 251, 256, 257, 258, 260, 266, 268, 276, 291, 294, 351, 353, 354, 389, 515, 599, 600, 634, 656.
Hengelmüller III. 313, 314.
Henking III. 95, 107, 339.
Hepp II. 532.
Herbert W. I. 149, 150. III. 427.
Hertelendy III. 405.
Hertelendy Dénesné III. 146.
Hertelendy Károly III. 365, 366, 449, 451, 519.
Herz I. 33, 36, 39, 40.
Hessen-Homburg I. 156.
Heusler II. 513.
Hevesi I. 438.
Hevessy Károly II. 339.
Hickmann I. 630.
Hieronymi I. 454, 455, 580, 585. II. 34.
Hiesel III. 685.
Hild II. 136, 233, 234, 238, 239, 268, 276, 286, 292. III. 165, 178, 189, 198, 213, 229, 231, 234, 274. 293, 296.

Digitized by Google

Himfy III. 447.
Hindoglu I. 545, 547, 548, 549, 552, 557, 558, 559, 561, 563.
Hirsch III. 174.
Hirschler I. 37, 38.
Hoffmann I. 305. II. 85, 448, 463, 479, 482, 483, 510. III. 431.
Hojer János I. 443.
Holdmann I. 574.
Holzapfel III. 644.
Holzhammer III. 27.
Homér III. 275.
Horatius Cocles II. 688, 704.
Hormayr József I. 121.
Hornicker II. 698.
Hornschall III. 180.
Horváth III. 637.
Horváth (Kotsi) III. 99, 100, 103, 244.
Horváth Antal III. 108.
Horváth Endre III. 642, 656.
Horváth Ferencz II. 127. 162, 170.
Horváth István II. 143.
Horváth János (disznósi) II. 183, 213.
Horváth József I. 449.
Horváth László III. 120.
Horváth Lázár (Petrichevich) III. 239, 246, 685.
Horváth Vilmos II. 183.
Houcher III. 485.
Howard III. 382.
Hoyos III. 529.
Högyészy II. 371.
Hörmann II. 132.
Hradeczky II. 576. III. 21, 34, 157, 158, 160, 161, 163, 166, 167, 204, 303, 306, 313, 314, 322.
Hrasko I. 617.
Hubay József II. 210, 213.
Hubeny III. 165.
Huckle III. 152, 607.
Hunkár III. 562, 580, 581, 583, 587.
Hunter I. 362, 369, 371, 389, 450, 620. II. 25, 26. 130. 194, 195, 209, 216, 633.
Hunyady I. 73, 101, 395, 495. II. 515. III. 7, 137, 138, 162. 360, 631, 639.
Hunyadiak I. 621.
Hunyady Ferencz I. 448. II. 132.
Hunyady Ferenczné I. 130. III. 183.
Hunyady József III. 34, 316.
Hupf II. 112.
Huszár III. 126, 345, 352, 354.
Hussein I. 300, 301, 308. 310. 314, 317, 318, 523, 531, 555. II. 20, 21, 23, 24.
Hutflösz Sámuel II. 431.
Hügel Károly III. 406, 407.

Illésházy István I. 75, 86. II. 242.
Illich István II. 32.
Illucz Oláh János III, 244.
Imre I. 210.
Imrédy III. 551.
Inhof II. 146.
Inkey III. 631.
Irimy János II. 524.
Irinyi III. 227.
István I. 23. II. 189, 562, 642.
István főherczeg III. 479, 493, 499, 507, 535, 538, 539, 545, 546, 549, 555, 589, 626, 631, 633, 642, 706.
István király I. 195. III. 642.
Izidor III. 509.

Jablanczy Imre II. 639. III. 227 233, 249, 287.
Jackson II. 554.
Jakabfalvy II. 214.
Jakabfalvi Dániel II. 183.
James II. 587.
Jankovics I. 243, 246, 247, 258, 259. II. 155, 156, 258. III. 631.
Jankovics Antal I. 449. III. 592.
Jankovich Izidor II. 4, 132, 239.
Jankovich Miklós I. 226.
János III. 674.
Jantsik I. 324.
Járy III. 634.

Digitized by Google

Jászay Pál III. 487, 488.
Jean Paul III. 701.
Jermy III. 509.
Jerney III. 179, 188.
Jeszenák M. 222. III. 634, 635, 641.
John Lajos II. 177. III. 176, 277, 355, 357.
Jones I. 24, 27, 31, 42, 44, 48, 51, 52, 53, 55, 58. 60, 61, 62, 65, 66, 67.
Jonson II. 145, 146.
Jordán II. 373.
Jordánszky II. 147.
József I. 8, 20, 53, 59, 60.
József császár II. 377.
József főherczeg I. 8, 20, 53. 59, 60, 241, 285, 137, 408, 603. II. 169, 419, 479, 543, 558, 561, 562, 564, 573, 604, 605, 628, 634, 644, 712. III. 392, 439, 639, 642, 706.
Józsika I. 269. II. 284. III. 33, 148, 631.
Józsikáné III. 571.
Julie I. 133. III. 238, 239, 241, 243, 248.
Jungwirth III. 238.
Juranich Antal II. 374.
Juranich Lőrincz II. 374.
Just I. 585.

Kacskovics II. 297, 517. III. 106.
Kada III. 653.
Kager I. 129.
Kalivoda I. 20.
Kállay I. 302, 538. III. 207, 216, 228, 631, 632.
Kalter I. 26.
Kammerlohr III. 155, 180.
Kán II. 298.
Kanicz I. 89.
Kappel I. 353, 524, 574, 615. II. 388, 396, 418, 420, 428, 503, 547, 579, 652, 661. III. 35, 51, 52, 109.
Karácsonyi II. 256. III. 293.
Karagyorgyevics I. 177.
Karajos I. 84.
Kárász III. 516.
Karl I. 122.
Károly X. (francziák királya) II. 241.
Károly herczeg I. 337.
Károly főherczeg I. 603, 604, 607. III. 39, 520.
Károlyi I. 77, 85, 95, 125, 126, 129, 155, 164, 166, 170, 176, 179, 210, 449. II. 112, 277, 284, 287, 554. III. 71, 75, 98, 99, 174, 257, 444, 550, 596, 631, 640, 660, 699.
Károlyi György I. 75, 86, 95, 103, 104, 110, 113, 119, 121, 124, 144, 165, 193, 201, 202, 210, 211, 226, 231, 246, 303, 395, 630. II. 4, 106, 156, 189, 190, 204, 208, 212, 226, 253, 263, 281, 297, 514, 515, 541, 547. III. 6, 13, 101, 182, 236, 267, 279, 323, 380, 389, 428, 437, 551, 722, 726, 728.
Károlyi Györgyné III. 162, 373, 551.
Károlyi Gyula III. 659.
Károlyi István I. 144, 204, 448, 486, 487. II. 12, 157, 204, 210, 295. III. 505, 540.
Károlyi Lajos I. 193, 448, 597. II. 4, 188, 190, 212, 242, 278, 297. III. 122, 236.
Károlyi László III. 311.
Károlyi Viktor III. 540.
Káspár II. 157.
Kasselik III. 192, 193, 198, 200.
Kaufmann I. 630.
Kayser III. 526.
Kazinczy Gábor III. 589.
Kazinczy Ferencz I. 136. II. 198.
Kecskés I. 157. III. 396, 542.
Keglevich I. 125, 400, 401, 495, 570, 580, 638. II. 147, 222, 250, 262, 492, 493, 611. III. 313, 487, 631.
Keglevich Gábor I. 86, 211, 406. II. 4, 215, 332. III. 49, 166, 484, 588.

Digitized by Google

Keglevich István II. 4. III. 6.
Keglevich János II. 146, 153, 157, 222.
Keglevich L. I. 145, 368.
Keglevich László I. 378, 612. II. 4. III. 89, 724.
Keglevich Mathilde III. 6.
Keglevich Miklós II. 721.
Keglevich Sándor II. 4.
Kelemen I. 203.
Kemény III. 637.
Kemény Miklós I. 111.
Kemény Zsigmond III. 244. 396, 397, 523, 598, 600.
Kempis Tamás III. 640.
Kende III. 556.
Kendeffy 163.
Kendeffy Ádám I. 111. II. 4.
Kendeffyné III. 169, 185.
Kendelényi II. 158.
Kesselbauer Vilmos I. 415.
Ketse I. 281, 309, 440.
Khan I. 101.
Khewenhüller herczegné III. 615.
Khuen Mária I. 95.
Kilian György II. 143, 160, 579. III. 657, 695, 703, 704, 705, 709, 711, 716, 725.
Killias II. 641, 648, 653. III. 22, 27, 28, 29, 31, 32, 38, 45, 47, 52, 57, 96, 108.
Kinszky II. 268.
Királyi Pál III. 715.
Kirits II. 593.
Kirk III. 316.
Kis III. 241.
Kis Antal II. 178.
Kis László III. 239.
Kiss Márton I. 16, 23, 41. II. 384. III. 126, 152, 156, 168, 176, 182, 185, 217, 218, 241, 266, 282, 301, 343, 352, 356, 430, 494, 504, 507, 519, 524, 550, 552, 553, 554, 558, 590, 597, 631, 653, 655, 705, 738, 739, 743, 745.
Kiss Erneszt I. 245.
Kiss János I. 334.
Kisfaludy II. 151. III. 260, 642, 655.
Kisfaludy Károly I. 145, 165, 235. II. 278. III. 527.
Kisfaludy Sándor III. 527.
Kissileff I. 251, 260, 262, 282, 299, 300, 308, 315. II. 19, 24.
Klamm II. 585.
Klauzál II. 605, 711, 714. III. 239, 279, 631.
Klebersberg I. 331.
Klée J. I. 291.
Klein III. 272.
Klenge III. 378.
Klentze I. 344.
Kliegl III. 31.
Klopfinger II. 620.
Kloyber III. 312. 355.
Kolb János II. 42, 66, 68, 105, 112, 113, 161, 210, 215, 224, 231, 284, 499, 546.
Koch Anna III. 194, 287.
Kocsi III. 637.
Koleda II. 299.
Koller II. 253, 269, 318, 368, 496, 498, 502, 507, 508, 511, 513, 519, 524, 529, 535, 537, 548. III. 19, 29, 30, 35, 36, 37, 52, 101, 343.
Kolonits II. 284.
Kolowrat-Libsteinsky Ferencz I. 369. II. 431, 584, 585, 597, 602, 604, 607, 608. III. 353.
Kolozsváry I. 86.
Kolozsváry Miklós II. 185.
Komsud I. 51.
Konkoli I. 7.
Kopátsy II. 611.
Kopeczky Ferencz II. 362.
Korher János II. 42.
Kornis II. 224.
Kossuth Lajos III. 115, 121, 154, 207, 210, 211, 212, 216, 218, 219, 222, 223, 228, 233, 235, 236, 244, 247, 249, 258, 260, 309, 326, 330, 333, 452, 461, 503, 523, 557, 562,

Digitized by Google

564, 578, 579, 580. 581. 582, 583, 584, 585, 587, 588, 591, 593, 596, 597, 598, 600, 602, 603, 604, 605, 606, 608, 611, 613, 618. 625, 630, 631, 633, 635, 641, 711, 717, 734.
Kotzebue III. 658.
Kovács (visontai) I. 582. II. 388, 396, 418. III. 282, 585.
Kovács István III. 518.
Kovács József (visontai) 582.
Kovács Lajos III. 396, 437, 487, 488, 490, 492, 493, 496, 506, 507, 508, 523, 550, 552, 554, 563, 565, 569, 574, 575, 580, 584, 586, 587, 588, 589, 590, 598, 599, 602, 605, 610, 611, 612, 613, 634, 655, 661, 686, 744.
Kornis Mihály. I. 86.
Kovács Zsigmond II. 420, 428.
Kovátsy II. 112.
Kölbel I. 236.
Kölber I. 236, 246. II. 264, 285. III. 356.
Kölcsey Ferencz I. 303, 537, 539. II. 114, 278. III. 33, 527, 642.
Kőnig III. 581.
Kőrösi Csoma III. 735, 736.
Kövér II. 171, 565. III. 581.
Kövér János II. 190, 193, 210.
Krachenfeld II. 258.
Krause III. 251, 260.
Kray I. 226, 353, 368, 378.
Kray János I. 616, 621.
Kretsy III. 680.
Kreutzer III. 583.
Kroner III. 593.
Kubinyi I. 141, 597. III. 175, 601, 637.
Kubinyi Ferencz II. 197, 204. III. 173.
Kubinyi Miklós II. 13.
Kubinszky III. 216, 217.
Kudelko III. 432.
Kudzioszky III. 439, 472, 537, 609.
Kulcsár István II. 4, 279. III. 656.
Kukulevich I. 141.
Kunoss Endre III. 235.
Kuntze II. 360, 369, 677. III. 36.
Kübek III. 396, 488, 550, 582.
Külkey Henrik II. 496.
Künel III. 12.

Labody I. 21.
Lacsnyi Miklós II. 177.
Laczi I. 162.
Laczkovich II. 146, 148.
Laffert II. 95, 108, 109.
Laffner II. 505.
Lafitte I. 10, 86.
Lajos I. 193, 352. II. 189.
Lajos főherczeg I. 510. II. 553, 602, 607, 608. III. 290. 408.
Lajos Fülöp III. 523, 598.
Lajos király (XVI.) III. 589.
Lamartine III. 529.
Lamberg I. 129, 520.
Lamberg Rudolf II. 4.
Lamm III. 701.
Lamoriciere III. 598.
Lamotte II. 197.
Lancaster I. 172.
Láncz II. 112.
Lánczy II. 517. III. 637.
Landerer III. 233, 280.
Laportovits I. 61.
Latour II. 86. III. 635.
Lauschmann I. 324, 402.
Lázár III. 714.
Lazarini I. 243, 309. 435, 453, 461, 471, 492, 493, 496, 497, 606. II. 64, 334, 335.
Lechner II. 68, 92, 112, 131, 147, 153, 157, 166, 192, 257, 264, 267, 290, 427, 428, 686, 687, 699, 709.
Lederer II. 157, 512, 519, 540. III. 132, 157, 403, 672.
Le Grand I. 348.
Lajos főherczeg III. 586.
Lászlóné De Caux Mimi III. 536, 540.

Digitized by Google

Lederer III. 251.
Lehmann I. 530. 558. 569. 574. 578. II. 1. 430. III. 595. 598.
Le Jeune I. 484.
Le Noble I. 157.
Leiner Teresia I. 397.
Lemar II. 259.
Leonidas I. 122.
Leopold I. 163.
Lerchenfeld I. 344. 394.
Leuctra I. 195.
Libasinszky II. 132. 146. 153. 239. III. 645.
Lichovényi II. 502. 517.
Lichtel II. 547.
Lichtenstein I. 226. 580. III. 134.
Lichtenstein Alajos I. 396. II. 515. III. 191.
Lichtenstein Ferencz I. 617. II. 507. 515.
Lichtenstein Frigyes III. 706.
Lichtenstein János II. 290. 293.
Lichtenstein Lajos I. 334. II. 290. 552. 675.
Lichtenstein V. I. 164. 188. 395.
Lichtenstein Venczel I. 39. 40. 50. 113. 448.
Liebenberg János I. 1. 4. 6. 10. 12. 16. 19. 23. 26. 50. 56. 109. 179. III. 5.
Lichtl II. 503.
Liebig III. 741.
Liedemann I. 145. 546. II. 705.
Lichnovaky Leokadia I. 96.
Ligne I. 95.
Linas III. 412.
Lindhurst II. 312.
Lingauer János II. 546.
Lipszky III. 179.
Lissovényi I. 154. 158. II. 108. 158. 161. 162. 249. 695. III. 14. 17.
Liszt Ferencz III. 510.
Litsch III. 725.
Lobkovitz II. 585. 659.
Lobmayer III. 558. 562.
Lola Montez III. 596.
Lonovics I. 507. III. 631. 676. 685 688. 738.
Lónyay I. 585. 620. II. 108. 153. 532. 638. 643. 647. III. 234. 312. 313. 314. 322. 389. 582. 583. 631.
Lónyay Emília I. 615.
Lónyay Gábor III. 599.
Lónyay János I. 416. II. 692. 697. 705. III. 631.
Lónyay Menyhért I. 615. III. 560. 562. 581.
Louis I. 8. 21. 36. 37. 48. 52.
Louis Blanc III. 599.
Louise I. 8. 135.
Löwenberg I. 188.
Löwenstein I. 394. III. 159.
Luczenbacher I. 635. III. 241. 242.
Lunkányi I. 1. 575. 595. II. 10. 28. 75. 76. 221. 239. 240. 253. 258. 260. 442. 494. 495. 520. 530. 545. 677. III. 5. 30. 58. 95. 108. 121. 122. 159. 313. 495. 503. 554. 574. 577. 586. 640.

Mackbeth I. 167. III. 635.
Madarász III. 621. 639.
Madersbach II. 482. 483. 510.
Magam Mátyás III. 256.
Magenis III. 403.
Magenzeller I. 611.
Magyari Imre II. 412.
Magyar László III. 652.
Mahomet I. 131.
Majláth Antal II. 147. 631.
Mailáth György I. 86. 579. 580. III. 131. 631. 634. 640.
Majláth Imre II. 385. 642.
Mailáth János I. 185.
Majthényi I. 141. III. 639.
Majthényi Antal I. 111.
Malfatty III. 698.
Malonyay I. 162.
Maltravers III. 37. 695.
Malvieux I. 448. II. 193. III. 197.
Manfredi Angelo III. 374. 440.

Digitized by Google

M. Anna III. 52.
Manolesco I. 232.
Mantinea I. 195.
Manbach Károly II. 4.
Marczibányi Antal. I. 111, 117.
Marczibányi János I. 111.
Marenzeller III. 659, 660.
Marie I. 8, 86, 95, 146, 192, 210. III. 6, 60, 65, 73, 74, 150, 154, 175, 214, 229, 246, 291, 347, 376, 406, 419, 420, 452, 474, 484, 486, 488, 490, 509, 624.
Mária Anna III. 633.
Mária Dorottya I. 137. II. 564, 642,
Mária Louisa II. 179.
Mária Therézia II. 587. III. 633.
Marich III. 436.
Marich Dávid I. 141.
Markovics III. 568.
Marmont I. 474.
Marquest III. 202, 204.
Marschall I. 73.
Marsilli II. 377, 378.
Martinelli II. 296, 298.
Martinich Pompejo. II. 31.
Martinovics I. 118, 401.
Masjon III. 272, 273, 355, 434, 446, 518, 552, 574, 659, 705.
Matkovich II. 154, 170.
Mátray Gábor III. 627.
Mayer III. 684.
Mayer János I. 505, 506. II. 197, 207, 503, 522, 547. III. 126.
Mayer Ferencz II. 4.
Mayerffy Ferencz II. 42, 93, 133, 146, 150, 154, 177, 205, 221, 262, 270, 285, 305,
Mayerhoffer I. 447. II. 278, 36.
Mednyánszky I. 453, 459. II. 67, 68, 72, 73, 532. III. 258, 635.
Mednyánszky Alajos I. 86, 121, 211.
Melanie I. 480. II. 608.
Melpomene III. 667.
Meltzel I. 334. II. 16, 17.
Mephistopheles I. 65. II. 711.
Mercy I. 28, 29, 65.
Mérey II. 98, 107, 231, 239. III. 304, 306.
Mérey Lajos II. 98.
Mérey László II. 239.
Mérey Sándor I. 111. II. 239, 299.
Merry III. 567.
Meskó III. 167. 632.
Meskóné III. 169, 243.
Mészáros Lázár III. 624, 728.
Mesznil I. 7, 10.
Metternich A. II. 420.
Metternich Kelemen I. 76, 129, 146, 147, 153, 161, 178, 230, 238, 239, 254, 265, 266, 273, 301, 310, 313, 315, 316, 331, 333, 375, 376, 385, 386, 401, 418, 432, 434, 450, 453, 467, 471, 472, 476, 481, 483, 488, 489, 506, 522, 526, 548, 550, 555, 559, 565, 568, 592. II. 51, 65, 233, 235, 281, 327, 330, 365, 376, 377, 400, 577, 584, 585, 600, 602, 603, 604, 605, 607, 608, 659. III. 59, 320, 322, 349, 353, 406, 407, 633, 637, 638.
Meyendorff I. 349.
Meyer III. 458.
Mezey I. 622. II. 157.
Mihaleck III. 246.
Mihály I. 129. III. 673.
Millwright II. 27, 216.
Mikes János I. 111. II. 4.
Miklós czár I. 300, 503.
Millenkovich II. 60.
Minorelli I. 414.
Minerva I. 91. 93. 94. II. 269.
Miska Michel I. 104. III. 99, 101, 675, 676, 678, 696, 700, 701, 706, 708, 726, 747.
Miskoltzy I. 141.
Miskolczy István I. 111.
Mitterdorfer III. 384.
Molnár I. 7, 132. III. 345, 352, 354, 446.
Mont-Lear II. 28. III. 314, 315, 322.
Moreau I, 25, 29, 35, 117.
Moreli II. 523.

Digitized by Google

Morion III. 186, 190, 204, 226, 227, 284.
Mozert (Moser) II. 153, 253.
Mraz III. 210, 211, 216, 217, 222, 228.
Mukits II. 104.
Munkácsi II. 282.
Murányi I. 41.
Murczeli II. 499.
Murelli II. 517. III. 35.
Murray Aglája III. 457.
Mückschüczek I. 600, 629. III. 10.
Münchreiter III. 698.

Nádasdy I. 201, 395. III. 209, 631.
Nádasdy Júlia III. 511.
Nádasdy Tamás I. 378, 396. III. 6.
Nagy I. 7, 122, 129. II. 67, 299, III. 46, 241.
Nagy Benedek I. 153, 156, 157, 582. II. 177, 204.
Nagy Ignácz II. 183, 236.
Nagy Ignácz (tordatsi) II. 222. III. 305.
Nagy István II. 183.
Nagy János III. 241.
Nagy Károly II. 15. III. 576.
Nagy L. II. 207.
Nagy Leó II. 209.
Nagy Pál I. 86, 140, 141. II. 172, 196. 608. III. 518, 519, 631.
Nákó Sándor I. 448. II. 284, 450, 526, 527. III. 193.
Nándory II. 626.
Napoleon I. 186, 347. II. 178, 400. III. 63.
Naquet I. 102.
Nassau Károly III. 134.
Nattermann III. 371.
Nathalia III. 9.
Neefe II. 497.
Nemák Ferencz I. 111.
Németh György II. 183.
Német János I. 449, 616, 621.
Németh József II. 183.
Nentwich III. 634.
Nevin I. 623. II. 236, 240, 258, 287, 293, 514, 515, 521, 524, 533, 536, 538, 547. III. 34, 35.
Niazy bej I. 530, 548, 549, 553, 559, 561.
Niclas I. 9, 15.
Niedermann I. 10.
Niesner I. 64.
Nose II. 87, 134, 137, 143, 146, 157, 192, 209, 221, 253, 256, 268, 277, 279, 283, 286, 287, 297. III. 9, 10.
Novák II. 254, 605.
Nyéky II. 137, 153.
Niczky I. 7, 287.
Niczky János I. 111, 580.
Nyiczky Sándor II. 146. III. 108.

Obrenovich Jefrem I. 247.
Obrenovich Milosch I. 177, 179. 210, 212, 238, 243, 247, 250, 260. 274, 278, 308, 319, 402, 413, 432. 492, 550, 553, 554, 556, 557, 562. 566, 567, 568, 569, 576, 581, 586. 601. II. 24, 36, 37, 51, 327, 348. 349, 382. III. 2, 3, 9.
O'Conell I. 316. II. 266. III. 253, 547.
Ocskay II. 250.
Odescalchi Ágost II. 130, 137, 147, 170, 284.
Odry József II. 339.
Oignon I. 619.
Okenfuss I. 449.
Oláh I. 597.
Olga herczegnő III. 631, 633.
Oliver III. 216, 244.
Onoghton I. 154, 155, 156, 157, 158. 159.
Ormay III. 572.
Oppolzer III. 647, 682.
Orczy II. 147, 250, 372. III. 631, 639.
Orczy Elise III. 511.
Orczy György I. 449, 616, 621. II. 42. 249, 412.
Orczy István I. 449, 616, 621.

Digitized by Google

Orczy L. I. 145.
Orczy Lajos I. 448, 616, 621, 639. III. 8, 541.
Orczy László I. 449, 621, 624. II. 4.
Orlov I. 299.
Orosz József I. 218, 623, 624, 625, 626, 632. II. 495, 500, 527, 530, 579, 615, 619, 636, 638, 643, 647, 654. III. 71, 72.
Ossián I. 336.
Ottenfels Ferencz I. 169, 177, 238, 255, 256, 261, 273, 315, 386, 472, 476, 477, 481, 522.
Ottó II. 511.
Ozman I. 259.

Öttingen-Wallenstein I. 344.

Paget II. 221.
Pairs III. 452. 637.
Palásthy Ágoston II. 183.
Palescopa III. 253, 408, 423, 497, 504, 505.
Pálffy I. 73, 101, 102, 103, 227. II. 284. 592, 602, 603, 604, 612. III. 149, 319, 631, 632.
Pálffy József III. 94.
Pálffy Ferencz I. 337. III. 77, 518, 519. 520. 522.
Pálffy Ferdinand I. 129. II. 608, 642.
Pálffy Fidél I. 227. II. 220.
Pálinkás II. 513. 540.
Palladio III. 215.
Palóczy II. 672. III. 207, 635.
Pandora III. 709.
Pap I. 12. 25.
Pap Dénes III. 626.
Pappenheim I. 394.
Páriz-Pápai III. 656.
Pasetti III. 408.
Patatsits III. 104. 111.
Pardoe III. 27.
Patay II. 96, 107, 108, 109, 294, 672. III. 13.
Patay József I. 111. III. 632.
Paur Iván III. 696, 697, 698, 703, 706.
Paziari I. 233, 325, 326. II. 136, 147, 250, 671. III. 38, 578.
Pázmándy I. 287. III. 611, 639.
Pázmándy Dénes II. 188, 193, 197, 210, 626.
Pearson II. 145, 257, 259 265, 276
Pechmann I. 344.
Péchy II. 97, 106, 108, 109, 110, 632.
Péchy Emanuel II. 183, 204, 210, 224.
Péchy Ferencz II. 4.
Péchy Imre I. 86.
Pecsovich III. 216, 217, 226, 240, 557.
Péczeli II. 517, 537.
Péczely József, I. 214. II. 122.
Peel III. 548.
Peen III. 376, 377.
Pegel I. 252.
Pejacsevich I. 58. II. 507.
Pejachevich Péter I. 449, 616, 621, 623. II. 4. III. 583.
Pellegrini III. 421, 422.
Pendoc II. 677.
Penn III. 458.
Percival III. 558.
Perczel III. 207, 216, 228, 278, 639.
Pereira II. 389, 390, 642, 643, 644, 645, 647.
Perényi II. 287. III. 389. 635.
Perényi Gábor II. 197.
Perényi Zsigmond II. 114, 289. III. 612.
Perigaux I. 10.
Perger II. 538. 546.
Perry I. 164.
Péter I. 132, 150.
Petőfi III. 636.
Petronievitsch Ábrahám I. 564, 565, 566, 567, 592, 593. II. 327. 382.
Petrotti I. 630. II. 146. 154. 283.
Petrovics Balázs I. 111.

Digitized by Google

Pfanschmied Ede II. 172, 193, 197, 204.
Pfeffer II. 525, 526, 527. III. 67.
Pfeiffer Ida III. 676.
Philippovich I. 255, 262, 264, 278, 290, 291. 298, 387, 414, 427, 431, 432, 435, 446, 455, 606.
Pidoll I. 450, 452.
Pigai Antal I. 124.
Pilat I. 2, 3.
Pilatus II. 612. III. 459.
Piller III. 508.
Pintér III. 689.
Pinterich III. 417, 418, 433, 571, 617.
Piret Lajos II. 620.
Pistory II. 532.
Platthy II. 151, 152, 611.
Platthy Mihály I. 620, 622.
Plews II. 441, 444, 445, 452, 453, 454, 457, 461, 462, 463, 466, 472, 473, 475, 476, 484, 538, 567, 568, 617, 618.
Plutarch III. 667.
Podhorszky III. 319, 488, 502, 552, 554, 564, 597, 603, 605. 606.
Podiebrad II. 672.
Podmanyiczky II. 162, 284.
Podmaniczkyak II. 660.
Podmanyiczky L. II. 107.
Podmanyiczky Károly II. 4.
Pohl II. 361.
Pollack I. 474. II. 136. 138, 418, 420. III. 193.
Pólya III. 732.
Pongrácz II. 147. III. 243.
Popp H. C. III. 126.
Popovics II. 85.
Popovich Lázár Fot. I. 497. II. 34, 59. III. 1, 2, 3, 9, 11.
Popovszky Alexa I. 184.
Porfiros János I. 551.
Portal I. 348.
Posavetz I. 141.
Potovich III. 316.
Pradt I. 14. III. 662. 717.
Praznovszky I. 94. 456, 457, 458. II. 136, 147, 177.
Precious III. 112, 113, 116, 273. 405, 434, 459, 560, 561.
Pregardt I. 368, 574, 577, 579, 580. II. 138, 146, 147, 176, 205, 206. 207, 215, 221, 235, 252, 501, 514.
Premsperger Pál II. 412.
Prényi II. 197, 284. III. 276.
Pribeck II. 260, 337, 338, 355.
Prisznitz III. 486, 489.
Privorszky III. 174.
Procopius III. 304, 305, 306, 378.
Prohászka I. 367.
Pronay I. 585. II. 163, 223, 263. 270. 271, 276, 284. III. 34, 631.
Prónay Albert II. 96, 107, 249, 677. 713, 720. III. 33, 726.
Prónay Sándor I. 86. II. 108.
Prosky III. 414.
Pugalo III. 10.
Pulszky Ferencz III. 64, 65, 489. 588, 591, 631.
Puthon Rudolf I. 213, 228, 242. 253, 282, 287, 288, 292, 293, 298. 312, 313, 314, 350, 363, 364, 365. 366, 373, 374, 375, 376, 377, 387. 391, 419, 451, 452, 472, 484, 486. 530, 541, 543, 587. II. 51, 130. 131, 249, 259, 286, 288, 309, 383. 420, 530, 535, 548, 674. III. 112. 126, 341, 471, 480, 577.
Putzer III. 51, 201.
Pückler II. 517. III. 27.
Punchon III. 113.
Pyrker László I. 598. II. 224, 251. 283. III. 206, 213.

Querich 578.
Quin II. 191.

Rába III. 583.
Ráday Gedeon II. 95, 96, 107. 108, 109, 137, 153, 162, 158, 159, 223, 225, 226, 249, 270, 271, 274, 275, 276, 282, 283, 284, 717, 721.

Digitized by Google

722, III. 13, 154, 278, 315, 591, 632.
Radanovics Lajos III. 323.
Radely József II. 150.
Badosovich Demeter I. 246, 258, 264, 452.
Radvánszky Albert 517. II. 721.
Ragályi I. 122. III. 140.
Rais I. 614, 630.
Raits II. 252, 269. III. 183, 326.
Rojevitsch I. 566.
Rasselas II. 145, 146.
Ráth II. 502.
Rau II. 146, 192, 204, 297. III. 110, 112, 113, 114, 116, 270, 271, 272, 273.
Rauchmüller I. 585.
Razomovszky I. 7, 9.
Rayené III. 568.
Reade I. 196.
Reden III. 599.
Redl Imre II. 412, 413.
Redl Gyula III. 126, 272, 310, 312.
Regenhardt III. 310, 312.
Reguly Antal III. 207, 266, 267, 268, 275, 276, 294, 297, 298, 707.
Remetsch III. 580.
Rennie György II. 408, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 444, 445, 449, 453, 462, 463, 478, 550, 551, 559, 561, 610.
Rennie János I. 502, 620. II. 26, 408, 409, 415, 416. III. 181.
Révay II. 514, 531. III. 35, 599, 631.
Reviczkyek I. 582.
Reviczky Ádám I. 86, 91, 110, 158, 166, 180, 200, 203, 227, 245, 258, 268, 287, 288, 293, 295. 611, III. 591, 599.
Rey III. 52, 112, 113, 195, 272, 310, 354.
Rezeta III. 487.
Rhédey Ádám II. 319.
Richter F. A. II. 160. III. 672. 673, 675.
Riedlechner III. 671.
Rischel I. 219, 220.
Ritter II. 199.
Robert Lajos III. 126.
Robespier III. 332.
Robinson II. 542. III. 137. 139, 154, 182, 277, 616, 617, 629.
Robitsek Pál II. 204, 412.
Rochan I. 81.
Rohonczy III. 586, 701.
Rohrmann III. 573.
Rosetti III. 249.
Rosner II. 659. III. 97.
Rosty I. 84, 677.
Roth I. 540.
Rothkrepf II. 256.
Rothschild I. 364, 374, 377, 417, 421, 594, 599, 600. II. 115, 116, 262, 418, 427, 428, 484, 472, 473, 548, 550, 603, 718, 719, 720, 723, 724. III. 32, 96, 97, 290, 324, 413, 517, 527.
Rottek Károly III. 100.
Rottenpiller I. 597. III. 634.
Rousseau III. 105.
Rózsa III. 419, 428.
Röntgen III. 57.
Rubens I. 73.
Rudics József I. 111. 261.
Rudnyánszky II. 95.
Rudnyánszky Sándor II. 426.
Rumpelmayer III. 663, 689.
Rumy II. 211.
Russkäfer III. 363. 471.
Rustán III. 197.

Sahländer I. 618, 622. II. 245, 253, 270, 271, 285.
Sakranicsek II. 232.
Sámuel I. 378.
Sándor főherczeg II. 434.
Sándor Móricz I. 81, 84, 112, 129, 144, 185. II. 4, 6, 77, 451, 458, 468, 506, 586, 595, 610, 625.
Sardanapal III. 747.
Sárkány III. 581.
Sárközy II. 108. III. 637.

Digitized by Google

Sartorio I. 451. II. 31.
Sartori I. 574. II. 130, 145, 196, 198, 237, 239, 256.
Sartory I. 117.
Sárvári II. 707.
Sasku III. 419, 423, 497.
Saurau I. 46, 53.
Say I. 23.
Schedel Ferencz I. 197, 199, 234, 378, 537, 539, 577, 580, 635. II. 114, 133, 146, 195, 207, 211, 221, 224, 229, 514. III. 133, 241, 242, 266, 267, 268, 275, 276, 294, 297, 298, 305, 312, 317, 400, 519, 600.
Schedius Lajos I. 413, 435, 441, 442, 579. II. 137, 198, 499, 511, 532, 639, 679, 695, 701, 712, 716. III. 43, 59, 520, 527, 634.
Schernhofer III. 645.
Schindler II. 253.
Schlegel I. 167.
Schleicherstuhl II. 85.
Schlick III. 691.
Schmied I. 42, 243, 253. III. 97.
Schmidl András II. 44. III. 96.
Schneller András I. 251, 269. III. 8.
Schneller Julius III. 573.
Schoeft I. 640. II. 139.
Schönberger III. 659.
Schönerer II. 405, 406, 407, 408, 409, 410, 415, 417, 419, 422, 473, 485. 524.
Schönfeld I. 84.
Schöpf II. 285.
Schuller I. 364, 473, 513, 606, 619. II. 148, 209, 239, 255, 267, 535. III. 29, 233, 234, 577.
Schumayer II. 224.
Schwartner III. 638.
Schwarzenberg A. herczeg II. 449, 566.
Schwartzer III. 674, 678, 679, 680, 733, 742.
Schweitzer III. 396.
Seboldi Albrecht III. 576.
Seeber Károly II. 42, 150, 188, 210, 231, 293, 294, 295, 298, 494, 496, 499, 502, 503, 522, 523, 529, 531, 532, 535, 537, 544, 575.
Seiherne I. 85.
Selters III. 647, 648, 651, 652, 679, 734.
Semsey Jób II. 4.
Semodan I. 334, 337, 352, 367, 388, 447, 578, 596, 614, 621, 622, 624, 631. II. 133, 146, 177, 245, 368. III. 162.
Seneca I. 336.
Sentiment II. 521.
Sermage II. 245.
Shakespeare III. 48.
Simonffy Dániel III. 94.
Simonsits III. 34.
Simonyi József I. 397.
Simonyi Pál III. 520.
Sina György I. 76, 213, 502, 587. II. 112, 203, 262, 303, 373, 389, 390, 391, 395, 401, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 412, 413, 415, 418, 419, 420, 421, 424, 426, 427, 429, 432, 433, 441, 442, 443, 444, 446, 447, 449, 452, 453, 454, 457, 463, 466, 471, 473, 474, 475, 476, 479, 480, 481, 484, 486, 489, 492, 495, 498, 499, 504, 506, 507, 508, 509, 515, 529, 534, 536, 537, 538, 539, 540, 542, 544, 548, 551, 555, 556, 557, 559, 561, 562, 563, 564, 566, 567, 569, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 592, 593, 595, 597, 599, 600, 602, 605, 606, 607, 612, 613, 615, 617, 622, 623, 624, 625, 627, 628, 629, 631, 632, 633, 634, 635, 637, 642, 644, 646, 653, 655, 657, 660, 661, 666, 668, 669, 671, 673, 676, 677, 678, 679, 681, 686, 690, 695, 697, 698, 699, 700, 701, 706, 709, 710, 714, 715, 717, 718, 719, 720, 722, 723, 724. III. 1, 29, 32, 66, 96, 99, 100, 109, 148, 188, 196, 207, 215, 233, 234, 245, 251, 257, 261, 267, 268,

Digitized by Google

274, 290, 297, 305, 324, 343, 351, 372, 409, 419, 423, 470, 472, 523, 524, 525, 527, 553, 567, 569, 570, 571, 573, 577, 579, 582, 594, 596, 623, 656, 659, 661, 662, 663, 673, 679, 684, 688, 690, 693, 696, 701, 724, 726, 730.
Sina János 673, 674.
Skerlecz (bogáthi) Károly III. 146.
Skoda III. 688.
Sloboda II. 112.
Sluha II. 154, 176, 259. III. 562.
Smith III. 547, 548, 576, 721, 722.
Socrates II. 368.
Somogyi III. 506.
Somossy II. 85. III. 10.
Somsich I. 227. III. 581.
Somsits József I. 144, 145.
Somsich Pál III. 608, 629.
Somsich Pongrácz I. 86, 406.
Sophie III. 149.
Sótér I. 582.
Spiegel II. 131.
Spitzer III. 277.
Splényi I. 155, 156, 157. III. 631, 640.
Springer II. 522.
Stahly I. 146. III. 406, 702.
Stahrenberg II. 289.
Stammer III. 483.
Stancsics Mihály I. 407. III. 255, 256, 306.
Stankovich János I. 626. II. 49, 50, 154. III. 339.
Stáray II. 210, 303, 317, 417, 418, 419, 427, 433, 453, 463, 473, 474, 475, 615, 619, 625, 626, 627, 630, 634, 635, 636, 643, 687, 713, 715, 716, 719, 720.
Stáray Albert II. 412.
Stater II. 441, 444, 445, 452, 453, 454, 457, 461, 462, 463, 466, 472, 473, 475, 476, 484, 538, 567, 568.
Stephanovich Vuk. III. 642.
Steigentesch Ágost I. 1, 2, 3, 4, 5, 6.
Steigentesch András I. 2.
Steigentesch Conrad I. 2.
Steinbach II. 268, 269, 276. III. 20, 34, 161, 163, 179, 193, 198, 199. 204, 213, 233, 250, 254, 277, 568.
Stainlein Lajos III. 462.
Stemins II. 455.
Stepanek III. 121, 123.
Stephanovits Tanko I. 554, 555, 579.
Sternberg II. 250.
Stettner György II. 226, 439. III. 121.
Stewert Lord I. 25, 145. II. 533.
Stifft I. 110.
Stoffer III. 634.
Strauss M. III. 582.
Strinkykocsky III. 690.
Stubenrauch III. 60.
Stuller III. 634.
Sturel Kelemen III. 414.
Stürmer I. 279, 294, 300, 307, 522, 525, 526, 530, 531, 548, 549. II. 507, 538, 579. III. 136, 733.
Svaiczer Gábor II. 411.
Sweertz I. 269.
Szabó III. 223, 275, 694.
Szakranitsek II. 252.
Szalai I. 8. II. 224, 533. III. 108, 313, 423, 535, 572, 614, 623, 625, 642.
Szallopek János II. 212, 567, 568, 581, 583, 618, 620.
Szapáry II. 302. III. 631.
Szapáry Antal II. 172, 284. III. 45, 212, 274.
Szápáry Géza III. 172.
Szapáry Ferencz II. 87.
Szapáry József II. 467, 538. III. 36, 701.
Szapáryné, Róza III. 237, 240, 259.
Szapáry Miklós III. 212.
Szápáry Sándor III. 52, 172.
Szász Károly I. 207. III. 631.
Szász Mátyás II. 183.
Szcitovszky János III. 737.
Széchen III. 252.

Digitized by Google

Széchen Antal III. 501, 518.
Széchen Miklós I. 230. III. 428.
Széchenyi II. 284. III. 239.
Széchenyi Béla II. 443. III. 175, 277, 347, 457, 485, 488, 554, 567, 624, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 652, 653, 654, 656, 658, 659, 660, 662, 663, 664, 666, 688, 693, 696, 698, 700, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 716, 717, 722, 726, 730, 732, 734, 735, 738, 739, 740, 743, 748.
Széchenyi Ferencz I. 1. III. 630.
Széchenyi György III. 684, 688, 695.
Széchenyi István I. 1, 2, 4, 13, 39, 58, 70, 71, 77, 78, 79, 86, 88, 90, 91, 93, 95, 96, 97, 126, 104, 121, 123, 126, 128, 130, 137, 139, 141, 147, 153, 177, 181, 186, 197, 207, 214, 216, 218, 235, 262, 320, 324, 337, 346, 391, 395, 397, 401, 408, 435, 448, 460, 495, 503, 512, 561, 571, 573, 582, 594, 599, 625, 635, 639, II. 4, 8, 15, 49, 50, 65, 95, 116, 123, 144, 145, 150, 156, 162, 172, 180, 185, 189, 208, 225, 226, 233, 241, 242, 244, 246, 264, 266, 280, 282, 288, 299, 311, 312, 317, 332, 357, 360, 362, 363, 368, 388, 390, 396, 405, 414, 415, 417, 419, 420, 421, 422, 424, 425, 426, 429, 430, 431, 432, 433, 435, 436, 438, 440, 441, 443, 445, 446, 447, 449, 450, 452, 454, 457, 458, 460, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 471, 473, 474, 475, 476, 478, 481, 483, 485, 488, 491, 493, 495, 497, 499, 502, 503, 504, 507, 509, 510, 513, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 523, 524, 525, 528, 529, 530, 531, 536, 538, 539, 541, 542, 543, 545, 548, 550, 551, 552, 556, 557, 558, 559, 561, 562, 563, 564, 566, 567, 569, 572, 574, 576, 577, 579, 580, 581, 582, 586, 590, 591, 592, 593, 594, 596, 599, 602, 604, 605, 607, 608, 610, 612, 613, 614, 616, 617, 620, 621, 623, 625, 626, 628, 629, 631, 633, 634, 636, 638, 639, 641, 643, 644, 646, 648, 653, 655, 657, 660, 662, 665, 668, 669, 671, 673, 674, 676, 677, 678, 679, 681, 688, 689, 691, 694, 695, 696, 697, 700, 701, 704, 705, 706, 709, 710, 712, 713, 714, 716, 717, 721, 722, 724. III. 1, 2, 5, 23, 71, 122, 134, 146, 165, 170, 186, 190, 210, 211, 213, 217, 219, 220, 223, 225, 226, 232, 235, 237, 241, 255, 257, 262, 275, 297, 300, 301, 319, 320, 330, 333, 334, 335, 349, 354, 362, 388, 442, 446, 447, 448, 480, 505, 515, 517, 523, 541, 542, 549, 580, 589, 592, 618, 626, 627, 656, 657, 663, 666, 692, 715, 723, 724, 741.
Széchenyi Istvánné II. 516. III. 665, 697.
Széchenyi János I. 144. II. 177. III. 674, 690.
Széchenyi Lajos I. 76. II. 443, 511, 517, 519, 534, 678. III. 178, 182, 183, 238, 339, 474, 495, 498, 502, 506, 569, 572, 574, 623, 698.
Széchenyi Ödön III. 347, 488, 624, 645, 647, 653, 654, 658, 659, 700, 704, 706, 707, 708, 717, 732, 734, 743, 748.
Széchenyi Pál I. 4, 7, 8, 9, 10, 23, 25, 30, 33, 35, 43, 45, 46, 53, 57, 59, 60, 62, 64, 69, 75, 84, 86, 129, 145, 150, 193, 352, 612. II. 4, 443, 511, 516, 517, 519, 534. III. 48, 103, 178, 194, 339, 463, 504, 506, 569, 574, 614, 674, 696, 697, 706.
Szedlniczky I. 129. III. 45.
Szegedi I. 145. II. 388, 399.
Szegedy Ferencz I. 86, 406. II. 213.
Szegedy Károly II. 224, 481. III. 78.
Szekrényesy I. 236. II. 136, 154, 190, 213, 277, 501. II. 298, 498, 547. III. 154, 244, 363, 487, 608.

Digitized by Google

Székely Sándor (aranyos Rákoczi) I. 197.
Szemere I. 303. II. 515, 557, 563, 581, 585, 604.
Szemli II. 268.
Szentimrey Izidor III. 515, 523.
Szentiványi Károly III. 494, 553, 586.
Szentiványi Vincze III. 631.
Szentkirályi Móricz II. 714. III. 22, 27, 154, 239, 279, 280, 557, 578, 589, 591, 596, 600, 611, 632.
Szentkirályi Zsigmond III. 118.
Szentpéteri I. 447. III. 145, 150.
Szenvey I. 368.
Szepessy I. 86. II. 112. III. 250, 314.
Szerdahelyi Lőrincz III. 278.
Szerentsy II. 611.
Szilágyi I. 20, 23, 25.
Szilassy II. 108, 171, 481. III. 215.
Szilassy György II. 183.
Szily Kálmán I. 401.
Szirmay I. 124. III. 631.
Szirmay Antal II. 183.
Szluha II. 713, 714.
Szombathelyi II. 605, 717. III. 279.
Szontágh Gusztáv III. 195, 505, 598, 645, 646, 647, 648.
Szögyéni László I. 582. II. 250, 669, 498, 505. III. 640.
Szögyéni Zsigmond I. 336.
Szucsics III. 631.
Szulinyi Antal II. 240.
Szulinyi János II. 183.
Szunyogh Elek III. 424.
Szücs Gyula III. 94.

Tacitus I. 534.
Tahy Károly II. 183.
Tajnay János II. 183.
Takács II. 108.
Takácsy II. 298.
Talakini III. 383.
Talbot II. 191.
Tali III. 693.
Talián III. 548, 550.
Tantalos I. 205. II. 65.
Talmai III. 572, 575, 607.
Tarnóczy III. 581.
Táry (Tretter) III. 154.
Tasner Antal I. 4, 145, 179, 227, 258, 324, 463, 579, 580, 626, 630. II. 128, 134, 143, 144, 151, 156, 167, 262, 494, 495, 497, 499, 503, 504, 507, 508, 510, 513, 515, 516, 518, 519, 521, 522, 524, 525, 528, 529, 530, 531, 534, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 544, 546, 549, 557, 574, 575, 577, 578, 579, 615, 627, 637, 676, 699, 716, 721. III. 7, 10, 71, 98, 107, 121, 140, 159, 168, 229, 231, 237, 248, 288, 289, 303, 389, 390, 395, 398, 419, 428, 527, 553, 627, 628, 652, 675, 678, 687, 689, 696, 723, 725, 741, 742, 749.
Tasner Geza II. 497. III. 697, 699.
Taticheff I. 261, 315.
Tattersall Richard I. 378, 380. II. 124, 125, 393, 405, 406, 410. III. 6.
Teasdale III. 517, 519, 524. 525, 526.
Teisserenc III. 578.
Tekusch I. 76, 86, 95, 171. III. 597, 614.
Teleky I. 145, 153, 154, 176, 192. 198, 205, 231, 235, 240, 524, 539, 577. II. 133, 146, 195, 208, 229, 230, 540. III. 7, 186, 192. 297, 298, 604, 631, 632.
Teleky Ádám II. 4.
Teleky Domokos III. 541.
Teleky József I. 86, 406. II. 107, 544. III. 33, 133, 188, 190, 317, 323, 631, 640.
Teleky Józsefné I. 137.
Teleky László III. 178, 464, 540, 541, 621, 631.
Teleky Lászlóné I. 76.
Teleky Marczel II. 249.

Digitized by Google

Teleky S. II. 249, 276, 284.
Tellford I. 359. II. 688.
Tessedik II. 137.
Thewrewk (ponori) I. 378, 388. II. 211.
Theisz III. 656.
Theyrer III. 483.
Thomas I. 374.
Thurn II. 276, 277, 280, 285.
Tiers I. 346. III. 50.
Tihanyi III. 637.
Tige József II. 114.
Tige Lajos II. 114.
Tihanyi II. 565, 566.
Timoni I. 510. II. 24, 204.
Tisza I. 227.
Tittel I. 196, 197. II. 546.
Toldi Ferencz I. 197. III. 558, 561, 600, 647, 673, 726, 736.
Tolnay III. 339.
Tomola II. 99, 100.
Tomsits I. 454, 461. II. 237, 338, 499, 510. III. 441, 316.
Tormásy III. 581, 583.
Tornai I. 457.
Tóth Lőrincz III. 235.
Tökölyi Péter I. 448, 616, 621.
Tölgyessy III. 314.
Török János III. 106, 427, 428, 598, 628, 631, 632, 650, 656, 663, 675, 677, 679, 681, 682, 683, 688, 690, 693, 702, 709, 715, 716, 717, 722, 734, 743, 745, 746.
Török Gábor II. 192, 193, 210. III. 125.
Trajáu I. 251, 269, 276.
Trattner-Károly I. 77. II. 662, 681.
Traun III. 559.
Trefort Ágoston III. 306, 355, 362, 599.
Tressinszky III. 160.
Tressinszky Ferencz III. 133.
Tretter III. 354, 554.
Trautmannsdorf I. 27, 32. II. 507, 515.
Tretter II. 546.
Trunis I. 9.
Tschurl III. 571.
Turnbull M. II. 169, 191, 231.
Turóczy III. 583, 584.
Turteltaub II. 131.
Tüköry József I. 341, 597. II. 276, 277, 280, 283, 285, 286, 388, 396, 418, 420, 428, 508, 618, 668, 677, 696. III. 21. 28, 36, 51.
Türk III. 286.

Udvardy János (Cherna) I. 225.
Ujházi III. 65, 631.
Ullmann Móricz I. 305, 502. II. 129, 233, 234, 237, 238, 247, 249, 253, 284, 294, 303, 317, 389, 390, 412, 418, 419, 433, 495, 502, 507, 526, 527, 528, 531, 540, 574, 602, 619, 623, 630, 631, 635, 638, 648, 680, 687, 695, 701, 702, 704, 707, 708, 711, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 722, 723, 724. III. 30, 196, 237, 251, 276, 304, 306, 324, 551, 612.
Urbán József II. 183.
Úri I. 449, 585, 598.
Urovich János I. 111. II. 4.
Ürményi II. 284. III. 246, 326. 631.
Ürményi József III. 108.
Ürményi László III. 13, 267, 288, 324.

Vacani II. 481.
Vachot Imre III. 362, 720.
Vághy III. 634.
Vaisz I. 624, 631.
Valero II. 91, 156, 210, 220, 221, 231, 236, 237, 296, 298, 299, 494, 505, 526. III. 22, 32, 33, 35, 38, 39, 45, 47, 51, 155, 201, 204, 221, 313, 314, 322, 500.
Vállas Antal III. 306.
Vallis III. 282.
Vally III. 509.
Várady I. 582.

Digitized by Google

Varga I. 337, 595, 598, 620, 622, II. 132, 158, 194, 198, 278.
Vásárhelyi Pál I. 238, 243, 248, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 275, 281, 282, 283, 309, 319, 333, 334, 335, 338, 339, 347, 359, 362, 363, 366, 386, 388, 389, 392, 393, 394, 398, 399, 401, 409, 410, 411, 412, 428, 429, 431, 435, 444, 445, 446, 452, 454, 455, 464, 472, 473, 474, 491, 492, 493, 508, 511, 530, 545, 546, 547, 558, 580, 585, 598, 601, 619, 630. II. 17, 37, 38, 63, 64, 71, 78, 147, 178, 192, 198, 211, 229, 232, 237, 251, 254, 260, 267, 294, 295, 321, 326, 334, 335, 337, 338, 341, 358, 378, 380, 381, 414, 418, 420, 428, 499, 510, 414, 529, 667, 676, 680, 686, 687, 694, 699, 703, 705, 709, 710, 713. III. 8, 52, 100, 174, 241, 244, 254, 275, 383, 385, 387, 388, 390, 391, 395, 396, 403, 408, 634.
Vass Sámuel I. 391.
Vay II. 284. III. 631.
Vay Ábrahám I. 75, 86. II. 362.
Vay János II. 209.
Vay Miklós I. 111. III. 234, 546, 547, 631.
Vecsey III. 632, 635.
Vécsey Miklós I. 111. II. 695, 704, 708, 711, 712, 715, 716, 718, III. 367.
Vedres István I. 198, 573.
Végh István I. 86, 406, 538. II. 114, 466, 573, 574, 575, 576, 577, 669.
Veidinger II. 112.
Veit III. 352.
Ventzel I. 37, 39, 41, 47, 48, 50.
Veres István II. 278.
Verseghy III. 656.
Verulami Bacco III. 672.
Vestris I. 4.
Veszter Imre I. 340, 410, 411, 438, 443. II. 337, 338, 355.
Vestris I. 4.
Veterani I. 264.
Viardot III. 510.
Viardot-Garcia III. 511.
Viczay I. 39, 396. II. 284. III. 234.
Viczay Adolf I. 96.
Viczay Ferencz I. 95.
Viczay Héder I. 96.
Viczay János I. 449.
Viczay Károly I. 95, 96, 449. II. 4.
Viczay Károlyné I. 95.
Viczayné I. 95.
Vidos József II. 722. III. 599.
Vigyázó II. 148.
Virág Benedek III. 527.
Vilson Tamás I. 599.
Visconti I. 425, 426, 430, 623.
Visegrádi III. 572.
Vizkeleti I. 9.
Vogel I. 81, 116. II. 231, 256, 286.
Vogelhuber III. 689.
Voigt József III. 126, 471, 472.
Voidicsek I. 233. II. 112, 514.
Voltaire II. 527, 537.
Vorauer III. 660. 664.
Vörösmarty Mihály I. 199, 235, 302, 278, 577, 635. II. 133, 138, 143, 161, 211, 257, 258, 278, 520, III. 600, 630, 642, 687.
Vukovich III. 207, 631.

Waldstein János I. 104, 167, 169, 170, 172, 176, 178, 180, 622. II. 8, 30, 312, 313, 314, 317, 410, 593, 634. III. 74, 75, 714.
Wagner Ferencz I. 86.
Wallmoden III. 632, 640.
Walterskirchen III. 126.
Wardrobe III. 135.
Wartensleben Károly II. 4. III. 640.
Watt James I. 221, 354, 355, 356, 362, 369, 372, 389, 417, 419, 420, 421, 425, 130, 451. II. 25, 408, 409, 410. III. 21, 28, 29.
Wassil I. 600.
Wégh István I. 70.
Weisz II. 75, 77.

Digitized by Google

Weisz Bernát III. 508, 583.
Welker Károly III. 100.
Wellington I. 575. II. 312. III. 676.
Wenkheim I. 101, 128, 146, 226. II. 284. III. 222, 279, 315, 634, 637, 639.
Wenkheim Béla I. 449, 516, 621. II. 672. III. 124. 208. 212, 239, 316, 501, 540, 557, 586.
Wenkheim József II. 4.
Wenckheim kisasszony II. 677.
Wenkheimné III. 198.
Wenckheim Rézy II. 677.
Wertheimstein III. 126.
Werther I. 441.
Wesselényi Miklós I. 1, 70, 86, 103, 104, 119, 144, 167, 171, 192, 196, 200, 235, 286, 303, 616. II. 4, 151, 152, 189, 220, 284, 531, 587, 616. III. 5, 50, 101, 102, 127, 197, 319, 397, 591, 631, 635.
Wessely III. 213.
Wetter III. 404.
Whithouse Hoyes II. 25.
Weszter II. 237. III. 581.
Wickmann III. 152, 153.
Wiebeking I. 344.
Wiegand Ottó I. 170, 218.
Wieser III. 617.
Wilkinson I. 422. III. 27, 29, 30.
William I. 23, 25, 32, 60, 63, 65, 66.
Wilson I. 374, 376, 377. II. 25, 27, 195. III. 63.
Wirkner II. 680, 695, 700, 701, 616. III. 38, 521.
Wittmann III. 39.
Witnal György III. 155, 162, 182, 183.
Wodjaner Sámuel II. 303, 317, 411, 412, 418, 419, 420, 422, 423, 433, 434, 435, 436, 438, 441, 442, 449, 454, 463, 464, 472, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 497, 506, 507, 509, 510, 520, 542, 544, 559, 603, 619, 623, 717. III. 96, 97, 178, 197, 200, 208, 245, 319, 322, 364, 383, 578, 613, 655, 661, 707.
Wolfram I. 441. II. 38, 62, 71, 229, 335. III. 8.
Wolter III. 403.
Wurmbrand III. 182.
Wuske Tenhuis G. M. II. 378.

Xantus I. 77.

Záborszky Alajos II. 147. III. 538. 541.
Zádor II. 226.
Zákó III. 207, 228.
Zanoni I. 577. II. 35. III. 8, 9. 10.
Zarka III. 540.
Zay II. 284. III. 162, 207.
Zay Károly III. 319.
Zelinska I. 19.
Zeno II. 368.
Zenobia I. 131.
Zichy I. 170, 402. II. 147. III. 31, 36, 37, 91, 166, 441, 560, 631, 632, 649, 699.
Zichy (Lánghi) 129.
Zichy Adalbert III. 627.
Zichy Albert III. 167, 257.
Zichy Alexandra I. 96.
Zichy Alfred III. 20, 21, 27, 32, 34, 35, 46, 48, 50, 193, 243, 245. 257.
Zichy Amália I. 95.
Zichy Antal I. 121, 141, 147. 186, 207, 460. 503. II. 241.
Zichy Crescence II. 243.
Zichy Domokos III. 162, 261.
Zichy Edmund I. 448. III. 512. 605. 649, 715, 727.
Zichy Emanuel III. 136, 139, 452.
Zichy Felix (Bódog) III. 39, 251, 339, 452.
Zichy Ferencz I. 619. II. 156, 255, 573. III. 252, 485, 502, 542, 560, 614.
Zichy Géza III. 21, 33, 131, 151, 347, 432, 566, 695, 705, 725, 728, 729, 738, 745.
Zichy György I. 129.

Digitized by Google

Zichy Győző III. 706.
Zichy Henrik III. 167, 193, 220.
Zichy Herman III. 167, 562.
Zichy Imre III. 615, 695.
Zichy István III. 167.
Zichy János ifj. II. 4.
Zichy Julia I. 130.
Zichy Károly I. 95, 459, 630. II. 192, 283. III. 10, 172, 279, 432.
Zichy László I. 83, 162.
Zichy Mari I. 83, 162. II. 244. III. 530.
Zichy Mihály III. 29.
Zichy Miklós III. 13, 30, 48, 436.
Zichyné I. 630.
Zichy Ottó III. 167, 221, 257.
Zichy Ödön I. 144. III. 261, 331, 332, 566, 722.
Zichy Pál III. 167, 220.
Zichy Rudolf III. 615, 695.
Zichy Ádám I. 401.
Zimpel III. 315.
Zlinszky II. 108.
Zofahl II. 657.
Zofcsák II. 496.
Zombathy I. 19.
Zoltán III. 637.
Zomborcsevics III. 173.
Zota Anastaz I. 519.
Zöllner II. 516.
Zrinyi Miklós II. 374, 633.
Zsarnay Imre I. 457.
Zsedényi Ede III. 152, 279, 494, 503, 505, 536, 634.
Zsófia főherczegné III. 633, 639.
Zsoldos Ignácz II. 578. III. 130.

Digitized by Google

B) Helynevek.

Abauj megye I. 136, 570. III. 589.
Abdera II. 324.
Abony II. 182.
Acsa I. 219.
Adriai tenger I. 315.
Adrionopol I. 310.
Afrika III. 649.
Agárd III. 267.
Akaszda III. 687.
Albans II. 445.
Alcsút I. 85. II. 559. 657.
Al-Duna I. 608. II. 229, 251, 315, 318, 358, 376. III. 1.
Alexandria II. 30. III. 55. 58.
Alibeg I. 320. II. 378.
Alsó-Fehér megye II. 166, 170.
Amerika I. 116, 379, 389, 499. II. 15, 16, 406, 410, 414, 419. III. 123, 638.
Amsterdam I. 126, 150.
Angolország (Britannia, England) I. 9, 11, 26, 28, 61, 104, 146, 149, 156, 162, 222, 224, 230, 233, 257, 283, 310, 318, 325, 333, 334, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 345, 346, 349, 353, 357, 358, 359, 362, 364, 365, 371, 372, 373, 374, 380, 381, 384, 385, 389, 390, 398, 411, 412, 415, 418, 422, 425, 427, 430, 451, 455, 470, 483, 484, 495, 503, 510, 512, 528, 535, 572, 581, 594, 599, 608, 609. II. 31, 76, 115, 116, 124, 125, 138, 145, 148, 185, 206, 241, 267, 312, 313, 314, 317, 369, 381, 393, 394, 405, 406, 407, 408, 414, 419, 433, 460, 462, 463, 471, 472, 473, 475, 515, 552, 581, 587, 588, 589, 590, 618, 630, 658, 664, 668, 671, 701, 706. III. 6, 21, 43, 56, 57, 68, 383, 401, 406, 419, 458, 526, 565, 584, 587, 639, 647, 722, 734, 735.
Apáthi I. 25, 26, 27, 41, 613. III. 119.
Apatin II. 322.
Aporka II. 106.
Arad I. 397. II. 221, 350, 351.
Arad vármegye II. 373. III. 125.
Argulgrad I. 520, 521.
Árva vármegye II. 81, 82. III. 550.
Aschtonhall I. 422.
Aspern III. 520.
Athen I. 472. II. 30. III. 658.
Attilda III. 685.
Audörfl I. 636. II. 9.
Augarten III. 67.
Augsburg I. 345.
Ausztria (Oesterreich) I. 31, 177, 200, 249, 267, 268, 270, 272, 318, 333, 342, 350, 373, 374, 382, 385, 548, 590, 592. II. 14, 165, 329, 377, 407, 568, 587, 598, 719. III. 40, 57, 273, 576, 631, 632, 639.
Avala III. 706, 707.
Ázsia I. 190.

Babakai I. 429, 438, 440, 455, 460, 590, 540, 541, 558, 629.
Bács I. 229. II. 339. III. 265, 632.
Badacsony III. 446, 447, 450, 461.
Baden I. 449, 450, 455, 459, 466, 467, 471, 477, 480, 497. II. 458, 471. III. 162, 762.
Baja I. 591. III. 93, 546, 547.

Digitized by Google

Bájkert III. 685.
Bajna I. 129.
Bajorország (Baiern) I. 344. III. 64, 66.
Balaton III. 365, 366, 376, 377, 438, 450, 451, 459, 466, 474, 480, 482, 484, 495, 502, 503, 504, 528, 535. 553, 569, 590, 595.
Bálvány-utcza I. 132. II. 536.
Bánát II. 707. III. 632.
Banátus I. 240, 531, 551.
Banger I. 392.
Banovecze I. 491.
Baranya I. 416, 426. III. 131.
Barátok tere III. 287.
Bars megye II. 635. III. 354.
Báziás I. 248. II. 289. III. 117, 707.
Bécs (Vienne, Vienna, Wien) I. 1, 5, 11, 13, 19, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 31, 41, 42, 43, 48, 50, 62, 65, 66, 72, 76, 84, 86, 88, 91, 92, 94, 96, 110, 113, 115, 116, 125, 126, 129, 130, 141, 146, 147, 150, 151, 158, 161, 163, 164, 183, 192, 200, 201, 210, 211, 221, 228, 229, 233, 254, 257, 261, 287, 290, 292, 298, 307, 309, 316, 317, 318, 324, 338, 343, 352, 356, 361, 363, 366, 368, 377, 385, 390, 391, 394, 395, 396, 404, 407, 417, 419, 421, 422, 423, 424, 426, 432, 433, 435, 437, 440, 441, 442, 444, 448, 450, 456, 467, 484, 497, 502, 503, 504, 506, 512, 536, 537, 541, 542, 543, 548, 571, 572, 575, 579, 582, 583, 584, 585, 593, 594, 595, 598, 608, 609, 613, 614, 616, 617, 618, 620, 624, 630, 632, 636. II. 25, 27, 29, 53, 76, 77, 79, 100, 116, 124, 134, 138, 153, 155, 188, 192, 203, 208, 209, 221, 222, 224, 225, 231, 232, 233, 236, 237, 258, 260, 263, 275, 277, 278, 280, 281, 286, 287, 290, 291, 393, 295, 315, 316, 325, 326, 327, 328, 360, 366, 367, 368, 370, 373, 400, 404, 419, 420, 425, 428, 429, 439, 442, 449, 451, 455, 456, 458, 463, 468, 471, 474, 475, 483, 487, 491, 492, 493, 494, 504, 506, 509, 511, 512, 515, 516, 517, 519, 529, 530, 534, 535, 536, 539, 541, 542, 544, 548, 549, 552, 553, 556, 565, 566, 569, 575, 577, 578, 579, 580, 582, 592, 595, 596, 604, 605, 606, 608, 610, 614, 623, 624, 626, 632, 636, 638, 646, 648, 654, 662, 676, 677, 678. 679, 683, 688, 692, 700, 702, 716, 717, 718, 719, 720, 723, 724. III. 6, 7, 15, 21, 28, 38, 41, 50, 51, 52, 54, 61, 93, 94, 100, 102, 103, 113, 117, 118, 141, 142, 153, 154, 155, 159, 168, 176, 178, 181, 182, 184, 185, 188, 192, 233, 242, 243, 251, 256, 258, 265, 269, 270, 277, 288, 297, 301, 304, 305, 306, 312, 314, 324, 329, 338, 340, 343, 344, 346, 349, 353, 358, 365, 371, 372, 378, 379, 383, 385, 387, 390, 391, 392, 395, 396, 397, 404, 409, 419, 423, 428, 430, 440, 442, 446, 452, 454, 458, 461, 462, 463, 476, 477, 481, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 516, 517, 526, 536, 547, 549, 550, 552, 553, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 586, 588, 592, 594, 598, 599, 602, 606, 607, 612, 614, 615, 617, 618, 623, 635, 637, 647, 648, 679, 690, 697, 708, 739, 743.
Bécs-Ujhely III. 536, 618.
Békés megye II. 188, 717. III. 124.
Béla-utcza III. 513.
Belgrád I. 166, 182, 183, 184, 210, 212, 243, 260, 273, 296, 297, 301, 311, 402, 565, 566, 567, 569, 574, 586, 592. II. 22, 36. III. 662, 663, 706, 707.
Berettyó-Ujfalu III. 690.
Berlin I. 124. III. 511.
Berza-Palánka I. 491, 521.
Berzaszka I. 251, 253, 254, 289, 305, 306, 308, 312, 317, 318, 528.

Digitized by Google

Beyrut III. 249.
Bicskei uradalom II. 640.
Bihar megye I. 136. II. 230.
Bing I. 244.
Birmingham I. 356, 366, 392.
Bodajk III. 733.
Bodrog III. 415.
Bogács I. 429, 438.
Boglár III. 446, 447, 450.
Bordeaux I. 43.
Borsod megye I. 93, 517. II. 352.
Bosnia I. 184, 264, 266. II. 327. III. 584.
Bosporus I. 356, 474.
Bóz III. 645.
Borovich II. 321, 336.
Bölön I. 499.
Braila I. 332.
Brighton III. 598.
Bruck II. 718. III. 577, 594.
Brünn I. 455.
Brüssel II. 240.
Buda (Ofen) I. 4, 80, 83, 85, 92, 134, 143, 146, 157, 211, 254, 319, 323, 326, 338, 487, 503, 521, 522, 539, 558, 571, 572, 594, 596, 598, 599, 614, 616, 620, 630. II. 1, 14, 32, 46, 48, 49, 52, 56, 62, 64, 65, 66, 71, 72, 76, 77, 91, 106, 111, 118, 131, 135, 150, 157, 173, 174, 188, 192, 195, 213, 218, 231, 233, 234, 235, 239, 244, 273, 274, 275, 286, 295, 313, 314, 338, 363, 364, 369, 388, 395, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 410, 415, 416, 421, 427, 430, 437, 445, 452, 453, 455, 456, 462, 465, 470, 477, 488, 491, 496, 555, 574, 578, 581, 593, 594, 595, 597, 600, 624, 625, 636, 642, 647, 656, 658, 659, 661, 662, 669, 679, 685, 692. III. 253, 262, 277, 290, 306, 364, 373, 501, 566, 573, 590, 594, 627, 631, 632, 640, 641, 668, 685, 686, 687, 703, 705.
Budapest I. 125, 134, 286, 353, 391, 503, 596, 597. II. 61, 117, 135, 290, 293, 495, 500, 538, 558, 665, 694, 718, 719. III. 73, 95, 163, 315, 606, 607, 631, 668, 687.
Buffalosa II. 555.
Bujukdere I. 474.
Bukarest I. 238, 251, 261, 308, 413, 427, 468, 479, 489, 498, 503, 505 507, 511, 519, 520, 521, 523, 524, 549, 551, 589, 640. II. 24, 140 207, 382. III. 399, 465, 662, 663.
Bulgária I. 313.

Calais I. 354. II. 236, 462.
Calcutta III. 736.
Canada I. 392, 608.
Champagne I. 43.
Coblenz II. 381.
Cotu Dubova I. 438, 473. II. 251.
Cotu Ogredina I. 438, 473. II. 251. 341.
Csanád vármegye II. 373, 374.
Csehország (Böhmen) I. 117, 272, 314. II. 446, 555, 585, 617. III. 394.
Csepel sziget II. 489. III. 595.
Cserna I. 434.
Csetfalva III. 549.
Csobánka II. 580. III. 59.
Csokonya I. 338, 341. II. 28, 443.
Csongrád vármegye I. 638. III. 632
Csór III. 484.
Csány III. 136.
Czenk (Zinkendorf) I. 2, 3, 7, 10, 11, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 24, 24, 25, 26, 30, 31, 32, 33, 40, 41, 42, 43, 46, 48, 50, 53, 54, 59, 60, 65, 66, 69, 72, 75, 77, 79, 83, 84, 86, 94, 95, 96, 124, 127, 146, 182, 226, 325, 334, 395, 396, 449, 456, 512, 613, 617, 622. II. 12, 77, 128, 193, 230, 231, 232, 284, 360, 366, 439, 443, 485, 487, 492, 494, 495, 497, 498, 499, 502, 503, 504, 508, 509, 510, 511, 513, 515, 516, 518, 519, 520, 521, 522, 524, 525, 528, 529, 530, 531, 534, 537, 538, 539

Digitized by Google

540, 542, 543, 544, 546, 547, 548, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 591, 653, 654, 667, 677, 678. III. 2, 21, 22, 29, 52, 53, 64, 73, 74, 91, 95, 107, 120, 139, 157, 164, 165, 168, 172, 175, 176, 182, 184, 269, 277, 283, 286, 290, 296, 298, 303, 312, 329, 353, 355, 357, 360, 361, 503, 504, 517, 518, 521, 611, 614, 616, 617, 618, 622, 634, 638, 642, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 672, 696, 697, 705, 706, 707, 731, 732, 750.
Czigel II. 137.

Dacia II. 329.
Dada-Szederkény III. 429.
Dánia (Dänemark) I. 2, 627. II. 588.
Darna I. 425.
Debreczen I. 9, 214. II. 122, 706, 707, 718. III. 95, 124, 396, 429, 430, 548, 549, 646, 649, 706, 707.
Dégh III. 480, 535.
Deliblatt II. 308.
Delivár III. 690, 697, 705.
Demir I. 244. III. 391.
Dévény (Theben) I. 637.
Dnieper I. 349.
Doberan I. 124. II. 189.
Dobrinje I. 177.
Dolyna dupkova I. 429, 438, 440, 455, 460, 558.
Dorottya-útcza I. 117.
Döbling III. 642, 645, 646, 650, 658, 665, 706, 710.
Dráva I. 19, 21. III. 459, 638.
Drenkova II. 177, 182, 306, 308, 321, 322, 336, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349. III. 118, 244.
Drezda I. 117. II. 241.
Dublin I. 392.
Dubova I. 274, 320, 429. II. 342, 384.
Duna (Danube, Donau) I. 85, 163, 164, 166, 168, 170, 171, 172, 173, 177, 181, 213, 221, 223, 227, 237, 247, 248, 250, 251, 253, 258, 259, 260, 261, 263, 265, 267, 268, 269, 271, 272, 273, 276, 277, 279, 280, 281, 288, 289, 290, 293, 294, 295, 296, 299, 305, 306, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 315, 316, 317, 319, 320, 322, 324, 327, 328, 330, 332, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 345, 349, 350, 351, 355, 357, 358, 359, 372, 376, 385, 388, 392, 394, 395, 398, 403, 404, 406, 423, 426, 427, 432, 440, 450, 476, 478, 481, 482, 491, 503, 505, 513, 514, 516, 520, 521, 528, 530, 538, 540, 541, 542, 544, 548, 550, 558, 569, 571, 572, 573, 579, 581, 583, 588, 589, 609, 610, 618, 624, 640. II. 9, 19, 20, 21, 22, 24, 37, 57, 61, 63, 69, 78, 84, 85, 133, 148, 158, 177, 191, 201, 210, 238, 257, 298, 315, 316, 323, 328, 330, 331, 332, 340, 341, 342, 343, 345, 347, 349, 361, 377, 380, 381, 382, 383, 406, 407, 408, 409, 428, 436, 437, 452, 455, 457, 459, 489, 527, 547, 604, 606, 619, 652, 656, 658, 662, 665, 666, 677, 696, 699, 702, 706, 707, 708, 717, 718, 724. III. 1, 27, 28, 30, 54, 59, 61, 117, 253, 353, 371, 377, 421, 481, 505, 535, 549, 582, 595, 638, 687.
Dunapart II. 242, 273, 603, 713, 718. III. 126, 562.

Edinburg I. 94.
Egyed I. 192, 193. II. 77.
Egyesült Államok (Vereinigte Staaten) I. 432.
Eiberthal I. 322, 474, 515. II. 342.
Elba II. 462.
Eldorádó I. 573. III. 638.
Eörs III. 447.
Eperjes I. 415.

Digitized by Google

Erdély (Siebenbürgen) I. 144, 187, 188, 194, 202. 213, 226, 272, 368, 432, 435, 465, 499, 512, 518, 589, 590. II. 80, 81, 144, 151, 165, 224, 246, 386, 392. III. 6, 95, 134, 632.
Ér-Somlyó I. 136.
Erzerum I. 413.
Észak-Amerika (Nord-Amerika) I. 253.
Eszék (Sissek) I. 451. II. 567. III. 156, 609.
Esztergom I. 591. II. 232. III. 59, 638.
Etelvár III. 688.
Euphrates III. 117.
Europa I. 70, 152, 177, 239, 273, 346, 350, 564, 618. II. 267, 429, 603, 723. III. 117, 582, 596, 623, 631.

Fátra III. 638.
Fegyvernek II. 467.
Fehérvár III. 640.
Fejér megye II. 299. III. 267.
Fejérvár (Weissenburg) I. 117
Fekete tenger (Black sea, schwarzes Meer) I. 164, 177, 181, 273, 289, 293, 306, 328, 331, 349, 350, 351, 357, 361, 372, 385, 387, 403, 422, 472, 541, 587, 588, 608, 609, 610, 618. II. 325.
Ferék III. 450.
Fertő III. 290, 405, 485.
Fertő-Szt-Miklós I. 140.
Fetislan I. 243. 569.
Fidisch III. 119.
Fischament I. 470, 611, 637.
Fiume I. 91, 451. III. 319, 332, 386, 409, 440, 544, 548, 581, 582, 593, 594, 632, 639.
Florenz I. 419.
Foresde III. 687.
Fóth II. 534, 546. III. 178, 540.
Földvár I. 591.
Francziaország (Frankreich) I. 230, 347, 348, 349, 357, 379. II. 305, 381, 588. III. 596, 639, 647.
Frankfurth I. 10, 29, 32, 126, 138, 149, 150, 502.
Freiburg II. 396.
Freiwaldau III. 536, 537.
Futak I. 166.
Fülöp III. 446, 447, 450.
Füred III. 365, 405, 416, 434, 435, 446, 447, 450, 461, 517, 529, 531, 535, 540.

Galacz I. 253, 254, 273, 308, 312, 317, 327, 356, 357, 425, 427, 451, 503, 510, 568. II. 8, 53, 325. III. 747.
Galliczia I. 415.
Gálosháza I. 159.
Gamasa-Siófok III. 447.
Gastein III. 699, 700, 702, 703, 704, 705.
Gänserndorf II. 711, 716, 719, 723. III. 45, 536.
Gellérthegy II. 117, 456, 470, 471 571, 622.
Genf I. 193.
Giorgiovo I. 163, 273, 498, 505, 510, 519, 520.
Girincs III. 532, 533.
Gladosicza I. 250, 268.
Gladova I. 281, 297, 569. II. 84.
Glocknitz III. 372.
Göd III. 234, 305, 312, 313, 314 315, 322, 325.
Gödöllő II. 235, 522, 677, 709.
Gönyő I. 292. II. 485, 519, 520, 529, 535, 545, 546, 575. III. 110, 121, 187, 357, 549, 594, 614.
Görögország II. 98.
Grácz II. 170, 446, 555. III. 331, 393.
Gräfenberg I. 71. III. 31, 452, 457, 474, 477, 484, 486, 520, 523, 536.
Greben I. 252, 440, 444, 523, 529, 558.
Grief I. 129.

Digitized by Google

Griesing III. 673.
Gurundi I. 107.
Győr (Raab) I. 221, 224, 228, 229, 289, 290, 291, 292, 305, 327, 459. II. 77, 359, 431, 458, 474, 475, 483, 492, 517, 573, 576, 578, 718. III. 39, 547, 577, 594.
Győr vármegye I. 102. II. 577.

Hainburg I. 687.
Hamburg I. 110, 126, 393, 394. II. 462.
Hammersmith II. 556.
Hanság II. 573.
Háromszék I. 499.
Haslan I. 637.
Hausdorf III. 537.
Havanna III. 701.
Haynauda III. 687.
Heiligstein I. 30, 38, 60.
Herczegovina I. 548.
Herren-Gasse II. 141, 535, 556.
Hessen-Cassel I. 2.
Heves megye I. 235. II. 721.
Hídja I. 456.
Híd-utcza II. 303.
Hidvég III. 446, 450, 451, 474.
Hildesheim I. 2.
Hohebrücke III. 745.
Hohenstadt III. 536, 537.
Holitsch I. 22, 23.
Holland I. 149.
Hongkong III. 687.
Hont vármegye I. 633, 634. II. 99, 290. III. 265, 682.
Horpács III. 95, 155, 182, 360, 698.
Horvátország Croatien I. 117, 264, 548. III. 175.
Hosszu-utcza I. 180.
Höflein I. 193.
Hunvár III. 685.

Igló II. 219.
Ikermart III. 690.
Ikervár III. 263, 269, 273.
Ilmitz III. 275.
India I. 156, 316.
Irland II. 149.
Ischl I. 193. III. 365, 540.
Istvándi III. 685.
Istvánhely III. 685.
Istvánhid III. 685.
Islas I. 244, 248, 259, 268, 281, 289, 305, 311, 347, 348, 359, 361, 362, 388, 393, 404, 419, 430, 431, 440, 441, 444, 455, 464, 508, 509, 510, 523, 545, 546, 569, 585, 610. II. 57, 62, 84. III. 12.
Izmail I. 472.

Japán III. 734.
Jägerzeile I. 42.
József-tér II. 47, 693.
Jutz I. 523, 529, 558. II. 62, 84.

Kalafat I. 521.
Káloz III. 537.
Kanizsa I. 61, 110. III. 373.
Kapi I. 244.
Kaposvár II. 374.
Kapuvár II. 77.
Karánsebes II. 307.
Karczag III. 559.
Karlovicz I. 281.
Károlyváros (Carlstadt) I. 451. II. 31, 428.
Karlsbad III. 702.
Karlsruhe III. 573.
Kassa III. 90, 124, 638.
Kazán I. 274, 276, 279, 284, 296, 309, 320, 335, 340, 429, 439, 460, 473, 493, 500. II. 251, 322, 335, 336, 337, 341, 369.
Kazáni-út II. 579.
Kecskemét II. 106.
Kecskeméti-utcza II. 511.
Kehida III. 269.
Kenese III. 446, 450, 461.
Kerepesi-út II. 48.
Keszthely II. 77, 219. III. 446. 447 450. 461.
Khiesd II. 690.

Digitized by Google

Kigyó-utcza I. 574.
Király-Helmecz I. 486.
Kis-Czenk III. 307.
Kis-Jenő II. 307.
Kis-Marton (Eisenstadt) I. 129, 408. III. 638.
Kladova III. 9.
Kladrub I, 381.
Klagenfurth I. 41.
Klein-André I. 51.
Koblenz I. 146.
Kohány I. 460.
Kolozsvár I. 499. II. 118.
Komárom (Komorn) I. 404. II. 181, 188, 213, 279, 297. III. 20, 153, 547, 687.
Konstantinápoly (Constantinopel, Stambul) I. 104, 166, 167, 168, 177, 178, 181, 182, 184, 212, 241, 249, 253, 254, 278, 279, 294, 300, 312, 316, 317, 319, 330, 341, 342, 351, 352, 468, 471, 472, 474, 476, 479, 481, 483, 489, 492, 495, 512, 522, 523, 525, 530, 537, 539, 540, 541, 543, 548, 549, 559, 567, 588, 589, 639. II. 23, 24, 30, 53, 325, 316, 343. III. 1, 2, 6, 7, 8, 58, 61, 62, 249, 287, 316, 658, 687.
Koppenhága I. 116, 627.
Koronázási tér II. 662.
Kosla (Cozla) I. 554, 618, 628, 629. II. 35, 37, 61, 84.
Köpcsény II. 504, 578.
Kőrös II. 106.
Kőröshegy III. 474.
Kőszeg (Güns) III. 97, 638.
Kövecses III. 616.
Közép Szolnok I. 71. III. 293, 303.
Közép-tenger I. 541, 543.
Kragujevácz I. 566.
Krajova I. 498.
Kraszna vármegye II. 247.
Kreutz I. 38.
Krivián I. 93.
Kubin I, 258.
Küküllő vármegye II. 80.

Ladány III. 551.
Lajosda III. 687.
Láng III. 535.
Lehelde III. 687.
Leipzig I. 186.
Lengyelország I. 190. III. 95, 584. (Galiczia).
Lietava III. 550.
Linz I. 314, 349, 361. III. 55. 58, 93.
Lipcse I 117, 217. III. 68, 530.
Lipótváros III. 343, 384. 513, 516.
Liverpool I. 389, 392.
Loir I. 347.
Lombardia II. 446, 555.
London I. 29, 126, 150, 223, 356, 368, 372, 394, 423, 424, 429, 513, 542, 599. II. 27, 115, 141, 195, 207, 230, 241, 410, 415, 461, 463, 475, 556. III. 6, 29, 136, 376, 377, 510, 526, 660, 687, 721, 748.
Losing I. 96.
Lőcse (Leutschau) I. 181.
Lőrinczi II. 250, 270.
Lövő (Schützen) I. 30.
Lugos II. 372.
Lüttich I. 228.

Madeira I. 43.
Madrid III. 687, 732.
Magellan szoros III. 276.
Magasda III. 687.
Magyarország (Hungary, Hongrie, Hungarn, Ungarn, Hunnia) I. 31, 70, 79, 88, 119, 122, 132, 133, 134, 147, 148, 149, 154, 155, 177, 183, 229, 261, 297, 313, 322, 323, 342, 345, 512, 535, 541 575, 576. II. 2, 9, 50, 76, 83, 140, 164, 165, 191, 269, 275, 279, 290, 303, 305, 330, 364, 365, 387, 398, 409, 431, 448, 482, 483, 489, 495, 516, 571, 585, 587, 588, 589, 596, 597, 598, 601, 604, 606, 608, 610, 613, 619, 621, 629, 649, 664, 707, 711 III. 15, 61, 62, 95, 135, 134, 141, 142, 143, 144, 170, 298, 299, 334,

Digitized by Google

349, 350, 365, 372, 384, 394, 407, 432, 448, 449, 452, 456, 457, 461, 466, 467, 468, 472, 491, 509, 532, 535, 548, 572, 588, 591, 592, 599, 612, 630, 631, 632, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 641, 663, 669, 678, 682, 722, 748.
Magyar-Óvár (Altenburg) I. 637. III. 551.
Maina I. 344.
Mainz I. 394, II. 621. III. 6.
Malta II. 30.
Manchester I. 366, 392.
Mannswerth I. 637.
Marengo II. 198. III. 608.
Margate I. 354.
Marienbad III. 534, 702.
Marokkó III. 722.
Maros (folyó) II. 431, 720.
Maros-Vásárhely II. 80, 81, 184.
Martinschitza I. 629.
Mátra III. 638.
Mátraalja II. 279.
Mauthausen II. 568. III. 573.
Mehadia I. 251, 258, 259, 260, 264, 299, 309, 407, 434, 631. II. 18, 61, 380, 333. III. 2, 10, 11, 706, 707.
Meklenburg I. 147, 151. II. 588.
Memmingen I. 117.
Mérleg-utcza II. 561, 659.
Mezőhegyes I. 294, 312.
Milano (Mailand) I. 1, 49, 64. II. 301. III. 403, 699.
Milanovacz I. 249, 554.
Miskolcz 517.
Mohács I. 254. II. 1, 306, 307, 308, 322. III. 547, 582, 594.
Moldva (Moldova) I. 248, 251, 253, 288, 290, 291, 305, 413, 418, 426, 427, 428, 436, 438, 445, 446, 450, 455, 462, 464, 485, 491, 587, 610, 611, 612, 629. II. 26, 31, 33, 58, 60, 62, 84, 85, 86, 87, 126, 177, 293, 308, 309, 361, 378, 380, 383, 478. III. 7, 8, 11, 93, 244.
Morvaország (Mähren) I. 272.
Mosony I. 573, 623. II. 494, 577. III. 361, 551, 592, 594.
Munkács I. 32.
Mur I. 314.
München (Monachia) I. 79, 121, 126, 344, 352, 394. II. 138. III. 381, 576.
München-Grätz I. 316.

Nádor sziget III. 701.
Nagy-Becskerek II. 68, 69.
Nagy-Czenk I. 107.
Nagy-Magyar I. 84.
Nagy-Sziget II. 56.
Nagy-Szombat II. 179.
Nagy-utcza II. 319.
Nagy-Várad II. 319. III. 638, 706.
Námény III. 421, 549.
Nápoly I. 4. II. 30. III. 6, 687.
Németország (Deutschland, Teutonia) I. 314, 344, 357, 379. II. 148, 381, 653. III. 510, 675.
N.-Ujhely III. 348.
Neustadt II. 458.
New-York I. 435. II. 15.
Nézsa I. 157, 158, 159, 162.
Niagara I. 72.
Nicápoly I. 273.
Nikla I. 139, 529.
Nissa I. 184.
Nógrád I. 158, 162.
Nógrád vármegye I. 638. II. 624, 626, 637, 638.
Norvégia I. 2.
Nyergesújfalu II. 574.
Nyitra I. 624, 635.
Nyugati tenger I. 125.

Ó-Buda II. 131, 137, 166, 248, 277, 574. III. 54, 112, 147, 399, 459, 471.
Ó-budai sziget I. 488. II. 52, 276, 277, 280, 285, 305.
Ó-budai telep III. 163, 172.
Ó-budai uradalom II. 56.
Odessa I. 212, 282, 299, 330, 356,

Digitized by Google

. 387, 413, 472, 489. III. 659.
Ogredina I. 274, 296, 320, 429, 629. II. 327.
Ohio I. 404.
Oláhország (Valachie, Walachei) I. 261, 243, 251, 252, 262, 266, 267, 271, 282, 299, 309, 311, 313, 315, 316, 351, 387, 413, 428, 467, 478, 480, 489, 492, 499, 500, 503, 505, 506, 510, 520, 535, 538, 554, 562, 567, 589, 590. II. 18, 19, 191, 327, 382. III. 583, 638.
Olaszország (Italien) I. 3, 117, 379. II. 246, 517. III. 155, 510, 609.
Olmücz III. 536.
Ó-Moldova (Alt-Moldova) I. 438. II. 337.
Ó-Orsova (Alt-Orsova) I. 267, 438, 563. II. 58, 340.
Oravicza I. 239, 259, 436. II. 26, 33.
Oroszország (Russie, Russland) I. 21, 190, 260, 261, 289, 346, 350, 351, 373, 379, 384, 413. II. 588. III. 632, 659.
Orsova I. 166, 210, 212, 237, 238, 240, 241, 243, 245, 246, 251, 258, 259, 262, 263, 267, 268, 269, 271, 272, 278, 281, 284, 288, 293, 295, 296, 299, 301, 302, 303, 304, 308, 309, 310, 316, 321, 323, 340, 345, 398, 399, 404, 407, 408, 409, 416, 417, 419, 424, 425, 427, 428, 438, 445, 446, 450, 455, 461, 462, 464, 473, 474, 478, 479, 483, 486, 487, 488, 490, 491, 494, 500, 505, 509, 511, 522, 523, 528, 531, 532, 545, 546, 553, 554, 555, 557, 558, 565, 567, 568, 574, 576, 577, 583, 584, 585, 593, 609, 610, 611, 619, 622, 623, 628, 631. II. 9, 21, 22, 26, 27, 30, 32, 34, 38, 41, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 68, 84, 85, 88, 126, 127, 142, 182, 246, 262, 267, 277, 293, 306, 307, 308, 309, 322, 323, 325, 327, 331, 354, 357, 360, 367, 376, 378, 382, 401, 403, 449, 462, 478, 510. III. 6, 7, 9, 10, 11. 12, 65, 93, 244, 273, 430. 706, 707.
Oxford Street II. 26.

Paks I. 591.
Palánka I. 281, 404. III. 117.
Palota III. 31, 37, 48, 535.
Pancsova I. 243, 248, 285, 305, 527. II. 308, 376.
Pápa II. 75. III. 315, 638.
Parasztag II. 39.
Parendorf I. 334, 573. II. 258, 271, 276, 285, 287, 536, 574.
Páris I. 10, 21, 30, 126, 129, 144, 202, 388, 613. II. 141, 179, 194. 201, 203, 216, 243, 281, 381. III. 340, 687.
Passarovicz I. 301, 310.
Passau I. 18.
Péczel II. 107, 158.
Pécs III. 146, 582, 690.
Pécsvárad I. 416, 419.
Penczing III. 673.
Pera I. 317.
Peschiera I. 534, 535.
Pest I. 18, 76, 78, 81, 83, 85, 88, 102, 103, 104, 115, 116, 124, 127, 128, 134, 141, 142, 143, 144, 146, 156, 164, 172, 176, 177, 178, 179. 180, 181, 183, 192, 193, 194, 196. 197, 198, 199, 200, 201, 210, 212. 216, 224, 229, 231, 236, 238, 240. 246, 254, 287, 290, 291, 292, 305. 317, 325, 327, 333, 334, 337, 351. 356, 357, 378, 395, 396, 400, 413. 419, 422, 423, 424, 425, 442, 447. 448, 449, 450, 453, 455, 459, 474. 486, 487, 491, 497, 523, 524, 533. 537, 539, 542, 566, 569, 570, 571, 572, 574, 575, 577, 580, 584, 585. 586, 594, 596, 597, 598, 599, 611. 613, 614, 615, 617, 619, 620, 622, 624, 629, 630, 631, 632. II. 1, 2. 8, 14, 34, 45, 46, 48, 52, 65, 69. 72, 76, 77, 88, 89, 99, 103, 104,

Digitized by Google

105, 106, 113, 114, 115, 116, 118, 130, 135, 137, 138, 142, 150, 151, 153, 156, 157, 162, 168, 169, 170, 173, 174, 176, 188, 193, 213, 217, 218, 221, 231, 233, 235, 238, 239, 240, 241, 246, 254, 259, 263, 264, 268, 273, 276, 279, 280, 282, 285, 286, 287, 288, 293, 296, 298, 299, 302, 303, 305, 307, 310, 313, 314, 318, 322, 327, 333, 334, 354, 357, 362, 363, 364, 367, 368, 369, 372, 384, 388, 395, 402, 403, 405, 406, 407, 408, 410, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 435, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 458, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 471, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 481, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 501, 502, 506, 507, 508, 509, 511, 513, 515, 516, 517, 518, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 533, 537, 539, 540, 543, 544, 545, 546, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 573, 574, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 586, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 599, 600, 602, 604, 605, 607, 608, 609, 610, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 631, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 646, 647, 648, 653, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 665, 668, 669, 671, 675, 676, 677, 679, 680, 681, 684, 685, 688, 689, 692, 695, 696, 699, 703, 704, 705, 706, 707, 709, 716, 717, 718, 719, 721. III. 1, 2, 3, 11, 12, 16, 17, 19, 21, 22, 27, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 40, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 70, 71, 73, 89, 93, 95, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 110, 112, 113, 121, 125, 132, 133, 135, 152, 155, 157, 158, 162, 165, 167, 175, 178, 180, 182, 185, 187, 188, 189, 192, 247, 249, 252, 253, 254, 256, 258, 262, 263, 266, 268, 269, 272, 278, 285, 287, 296, 297, 298, 302, 305, 307, 309, 310, 312, 317, 323, 329, 342, 353, 356, 357, 361, 362, 363, 365, 383, 385, 399, 400, 409, 412, 414, 419, 423, 424, 425, 426, 428, 430, 486, 488, 489, 490, 495, 499, 505, 507, 508, 511, 514, 515, 519, 521, 524, 526, 527, 529, 530, 536, 540, 548, 550, 551, 552, 553, 556, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 573, 574, 578, 581, 582, 589, 591, 594, 597, 604, 606, 607, 608, 610, 611, 614, 618, 621, 626, 635, 641, 646, 647, 648, 649, 650, 652, 655, 668, 679, 685, 687, 688, 690, 693, 694, 695, 703, 706, 707, 709, 711, 712, 723, 725, 734, 738, 739, 748.

Pest-Buda II. 156, 276, 482. III. 353, 700.

Pesti part II. 684. III. 54.

Pesti sziget II. 310, 439, 503, 565. III. 54, 253.

Pestmegye I. 219, 458, 460, 495. II. 1, 48, 95, 109, 128, 129, 136, 144, 152, 155, 159, 274, 285, 538, 582, 642, 647, 677, 704, 714, 719, 721. III. 309.

Pétervárad (Peterwardein) I. 238, 246, 254, 281, 445. II. 307, 308, 549, 552, 646, 648.

Petronel I. 637.

Philadelphia II. 15.

Philippopol I. 178, 180, 181.

Place de la bourse II. 243.

Plavisevitza I. 427, 443, 444, 461, 546, 610, 629. II. 37, 57, 87, 198,

Digitized by Google

327, 510. III. 7, 9.
Pócs Petri I. 157, 159.
Podiebrad II. 703.
Pojana I. 520.
Pola I. 83.
Poroszország (Preussen) II. 588.
Portus II. 147.
Porvár III. 685.
Posarevácz I. 178, 179, 184, 557, 561, 562, 564, 566.
Pozsega I. 501.
Pozsony (Pressbourg, Pressburg) I. 19, 59, 178, 180, 201, 224, 226, 229, 245, 271, 287, 292, 320, 323, 326, 333, 339, 384, 395, 396, 397, 404, 406, 408, 413, 419, 423, 432, 437, 441, 442, 445, 446, 449, 451, 457, 458, 485, 494, 508, 512, 530, 537, 538, 542, 566, 577, 578, 595, 609, 610, 611, 613, 618, 620, 636, 638. II. 40, 41, 62, 64, 118, 121, 124, 126, 128, 131, 133, 169, 232, 236, 247, 257, 264, 265, 266, 366, 384, 451, 468, 506, 568, 610, 636, 642, 653, 654, 657, 658, 660, 661, 662, 666, 668, 669, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 679, 680, 681, 684, 685, 686, 688, 692, 694, 695, 696, 697, 698, 700, 701, 704, 705, 706, 709, 710, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724. III. 3, 6, 8, 9, 22, 33, 39, 45, 71, 94, 124, 154, 158, 166, 172, 176, 180, 187, 188, 189, 262, 273, 274, 303, 329, 330, 347, 348, 486, 508, 509, 517, 521, 536, 537, 542, 547, 548, 552, 553, 569, 577, 592.
Pozsony megye II. 290, 711, 722. III. 32.
Pozzo di Borgo I. 346.
Pölöske III. 625, 701, 707.
Prága II. 515, 553, 680. III. 137, 362, 363, 365.
Prater I. 637. II. 553. III. 351.
Pultava I. 349.
Puszta-Karácsony II. 184.
Puszta-Rákos III. 35.

Ragúza III. 700.
Rajna I. 117. II. 145, 381.
Rákos II. 677. III. 518, 572.
Rakpart III. 12.
Rakpiacz II. 246.
Rappolt III. 673, 675.
Regensburg I. 32, 394. II. 241. III. 6.
Rénus I. 342, 343, 344, 346, 394, 404.
Reznek II. 10, 13.
Rhone I. 346, 347.
Rideau I. 608.
Ringelsbrunn I. 637.
Rio Janeiro I. 100.
Rogacs I. 320, 473. II. 251.
Roma III. 562.
Rotterdam I. 394. II. 25, 381.
Russberg II. 57, 307, 463, 479.
Rust I. 1.
Rustsuk I. 254, 261, 273, 313, 332, 446. III. 8.

Ságh III. 704, 707.
Sahara III. 605.
Sajó I. 595.
Saltzburg III. 638.
Sárosmegye I. 93, 97. III. 478.
Sáros-patak III. 415, 416, 424, 538, 549.
Sárvár I. 107. III. 685.
Sátor-Alja-Újhely III. 90. 416.
Sáva I. 319.
Schuschanovatz I. 508.
Schweicz I. 2, 193.
Scótia. III. 649.
Scythia I. 151.
Shupanek I. 323, 492, 511, 531, 532, 538, 569, 589, 600. II. 59.
Sibó I. 84, 144, 205.
Silistria I. 169, 212, 273, 312, 332, 414.
Simmering I. 19, 396, 448. III. 4.

Digitized by Google

372.
Sió III. 535.
Sistov I. 173, 281, 282, 296, 301, 310. II. 9.
Skela I. 427. II. 85.
Skela Gladova I. 253, 254, 262, 263, 268, 317, 318, 423, 425, 491, 503, 504, 505, 506, 513, 519, 551. II. 53, 61, 62, 84, 87, 126, 282, 293, 327, 331, 383, 478. III. 11.
Smyrna I. 413, 472, 588, 589. II. 30, 257, 315, 316. III. 58, 61, 62, 249, 658.
Soho I. 356, 364, 368.
Somlyóvár III. 315.
Somogy I. 40, 51, 84, 85, 86, 146, 337, 396, 577. III. 313, 434, 447, 450, 451.
Soprony (Oedenburg) I. 2, 25, 27, 31, 50, 61, 68, 199. II. 76, 77, 216, 241, 258, 318, 458, 492, 493, 495, 504, 509, 542, 546, 553, 638, 675, 677. III. 53, 55, 60, 91, 95, 120, 124, 175, 305, 329, 342, 360, 361, 373, 504, 517, 524, 529, 536, 577, 605, 614, 615, 624, 638, 659, 706, 726.
Sopron megye I. 140, 159, 456. II. 75, 185, 371, 372, 484, 573, 577. III. 76, 78, 79, 80, 91.
Soroksári országút I. 604. II. 42.
Spaa III. 702.
Spanyolország II. 191. III. 510.
Sperlinggasse III. 513.
Sporn I. 636.
Staching III. 673.
Stajerország (Steyermark) II. 585, 619.
Steinbruch III. 583.
Steinsporn I. 637.
Stenka I. 248, 321.
Strassburg I. 346.
Stuttgart I. 126, 345.
Styria (Stajerország?) II. 665. III. 393.
Svédország (Svède) I. 21.
Swinitza I. 500, 628. II. 35, 57.
Szabadka III. 582.
Szabolcs megye I. 93.
Szalánkemén III. 549.
Szamos III. 549.
Szarka-utcza II. 528.
Szatmár I. 205. III. 437, 443, 549.
Száva III. 609, 610, 638.
Szeben I. 117. II. 207.
Széchenyi-liget III. 567.
Szeged (Szegedin) I. 110, 225, 304, 428, 573. II. 69, 174, 248, 249, 303, 718, 719, 721. III. 409, 415, 416, 418, 438, 480, 481, 549, 646, 707.
Szegszárd III. 535.
Székesfehérvár II. 144. III. 707.
Szél-utcza II. 496.
Szent-Gellért hegye II. 150.
Szent-Miklós III. 243, 251, 257, 294, 470.
Szentpétervár (Pétervár, Petersburg) I. 126, 166, 300, 315, 403, 413. II. 415, 416. III. 1. 266, 268, 722.
Szent-Pölten I. 100.
Szepes megye II. 219, 385.
Szepes-Olaszi I. 319.
Szerbia (Serbien, Servien) 177, 183, 184, 212, 238, 242, 249, 250, 252, 262, 263, 268, 269, 285, 301, 413, 478, 492, 565, 569, 576, 579, 581, 592, 593, 596, 601. II. 36, 41, 51, 58, 59, 191, 329, 382. III. 583.
Szerdahely I. 456.
Szered I. 103.
Szerém III. 581.
Szil-Sárkány II. 185, 370, 371.
Szinház-tér II. 693.
Szirák III. 540.
Szirinya I. 248, 558.
Szolnok II. 174, 718, 719, 721. III. 416, 423, 537, 539, 549, 551.
Szombathely (Steinamanger) II. 575, 576. III. 92, 638.
Szücsi I. 235.

Digitized by Google

Tahtalia I. 244, 248, 252, 282, 440, 444, 509, 523, 529.
Tallós I. 84, 193.
Tambuktu III. 690.
Tata III. 638.
Tátra III. 638.
Tekie I. 324.
Temesvár I. 278, 279, 294, 493, 522, 527, 528, 546, 558, 584. II. 60, 61, 207, 307. III. 124, 173, 174, 706, 707.
Temerin III. 1.
Themse I. 223.
Theresiopel II. II. 90.
Tiról I. 2. III. 638.
Tisza I. 309, 573. II. 69, 259, 360, 547, 718, 720, 724. III. 368, 375, 376, 386, 388, 396, 403, 415, 416, 419, 420, 421, 423, 424, 429, 438, 441, 480, 481, 537, 538, 544, 549, 584, 638.
Tisza-Bő III. 416.
Tisza-Dob III. 441.
Tisza-Újlak III. 422, 438, 538, 549.
Tisza-vidék II. 707, 711, III. 432, 474, 532, 542. 547.
Tiszavölgy III. 389, 390, 410, 411, 540.
Tisuvicza I. 331, 424.
Titel I. 166, 238, 241, 243, 247, 309, 436, 440, 463, 464, 492. II. 33.
Titel-telek III. 368.
Tó-Almás II. 274.
Tokaj I. 422. 543. III. 415, 416, 421, 438, 480, 481, 538, 539, 549.
Tolna I. 591. II. 242, 548.
Tolna vármegye I. 456. III. 259, 527.
Torna megye I. 570, 571.
Torontál megye I. 401, 560. II. 175.
Tótország (Slavonien) I. 264, 544, 548, 549. II. 567, 581, 584, 604, 618, 619, 620, 637.
Törökország (Türkey) I. 186, 232, 289, 403, 487, 478, 504, 522, 535, 541, 571. II. 191.
Török-Szent-Miklós III. 423.
Törtel I. 199.
Trapezunt III. 58.
Trebizond I. 413. III. 249.
Triest I. 83, 293, 221, 356, 363, 368, 372, 390, 402, 403, 417, 419, 423, 424, 426, 435, 450, 451, 452, 459, 461, 572, II. 25, 27, 29, 31, 195, 425. III. 6, 7, 70, 150, 175, 562, 608, 697.
Tschernecz (Csernecz) I. 260, 282, 289, 308, 312, 328, 418, 425, 427, 528, 549, 551. II. 378, 380.
Tübingen III. 573.

Ugocsa vármegye II. 356.
Újkér I. 30.
Új-Moldova II. 308.
Új-Orsova (Neu Orsova) I. 245, 248, 493, 501, 553. II. 20.
Új-Palánka II. 322.
Új-Szerbia (Neu-Serbien) I. 251.
Újvidék II. 307. III. 638.
Ungh vármegye I. 104. II. 226.
Uri-utcza II. 678.
Uttica I. 74.
Üdvlak III. 685, 687.
Üllői ország-út I. 604, II. 42.
Ürmény III. 138.

Vácz I. 591. II. 126, 718. III. 638.
Váczi-útcza II. 368. III. 513.
Várad-Olaszi II. 319.
Varasd III. 373.
Vári III. 549.
Városliget II. 560. III. 375.
Vásárhely III. 632, 640.
Vasas I. 426. II. 137.
Vaskapu (Iron Door, Porte de fer, Eisernes Thor) I. 177, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 244, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 259, 260, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 289, 294, 296, 299, 301, 305, 306, 308, 310, 311, 312, 317, 320, 321,

Digitized by Google

341, 348, 350, 359, 361, 387, 388, 393, 404, 419, 422, 423, 424, 427, 430, 431, 440, 444, 453, 455, 459, 461, 462, 467, 471, 475, 476, 477, 478, 479, 481, 482, 483, 485, 489, 491, 492, 493, 495, 499, 500, 509, 510, 513, 521, 523, 526, 529, 531, 534, 546, 549, 550, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 561, 567, 569, 576, 587, 601, 610, 631. II. 20, 62, 64, 84, 87, 288, 307, 309, 323, 327, 329, 377, 381, 382.
Vasmegye I. 207. II. 577, 722, 724. III. 76, 78, 79, 80, 91, 97, 605.
Vásony III. 535.
Velencze III. 21, 33, 149, 150, 176, 408, 409, 418, 492, 591, 632.
Ventúr utcza I. 180.
Verőcze III. 581.
Veszprém II. 577, 578, III. 447, 450.
Veszprém megye II. 712. III. 297, 435, 484.
Veterani barlang (Veteranische Höhle) I. 264.
Vicchaye III. 309.
Vidin (Widdin) I. 212, 273, 281, 297, 300, 308, 310, 313, 317, 332, 402, 413, 468, 479, 480, 489, 519, 521, 522, 523, 525, 530, 531, 532, 537, 539, 545, 548, 550 552, 553, 555, 557. II. 20, 21, 24, 33, 322, 327.
Vidra domb II. 306.
Villány I. 10.
Visegrád II. 213. III. 59, 117.
Vizálló I. 107. III. 616.
Vojvodina III. 632, 655.
Vörösvár 521.
Vöslau III. 58, 154.
Vukovár II. 132. III. 580, 582, 589, 591, 594.

Wagram I. 102.
Warsó III. 272.
Waterloo I. 102.
Wetzlár I. 2.
Wiesenberg III. 537.
Wolfersmauer I. 637.
Wolfs I. 50.
Wolfsthal II. 366.
Würtenberg II. 588.

Zágráb III. 432.
Zahara III. 299.
Zala I. 80, 216, 217. II. 577. II. 263, 434, 447, 450, 460.
Zavar II. 290.
Zemplén megye I. 93, 195, 486. II 637, 638. III. 428.
Zibru Palanka I. 529.
Zimony (Semlin) I. 166, 172, 176, 178, 228, 229, 238, 246, 247, 248, 251, 290, 293, 304, 305, 327, 413, 435, 436, 445, 451, 461, 491, 525, 527, 545, 547, 548, 549, 552, 557, 559, 562, 563, 569, 573, 574, 578, 583, 584, 592, 611. II. 31, 32, 60, 85, 306, 308, 322, 327, 384. III. 583, 609.
Zólyom II. 188, 221.
Zólyom megye II. 321, 721.
Zsibó III. 397, 424.
Zsidosticza I. 551, 618. II. 85.
Zuckermandel I. 509.
Zugliget (Sauwinkel) I. 85.

Digitized by Google

TÁRGYJEGYZÉK.

Aczél-ház II. 230.
Adó fizetés I. 203, 216, 555. II. 105, 281. III. 259, 261, 265, 283, 317, 336, 564, 576, 582, 593, 645.
Ágyuk I. 263, 385.
Akadémia (m. tud. társ.) I. 79, 84, 92, 95, 103, 110, 115, 125, 136, 142, 143, 145, 153, 172, 174, 175, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 201, 202, 203, 207, 208, 211, 220, 226, 227, 230, 231, 240, 302, 303, 333, 342, 353, 368, 388, 406, 486, 494, 524, 537, 538, 539, 577, 580, 583, 598, 608, 611, 612. II. 15, 16, 106, 114, 115, 150, 171, 205, 224, 230, 295, 433, 517, 540, 545. III. 8, 33, 69, 133, 134, 140, 147, 149, 172, 186, 190, 228, 242, 245, 275, 278, 294, 297, 317, 323, 327, 337, 342, 345, 473, 476, 518, 519, 520, 521, 522, 558, 559, 572, 573, 579, 591, 600, 615, 623, 631, 634, 642, 673, 676, 685, 709, 718, 719, 720, 724, 726, 727, 731, 732, 735.
Akna munkálat II. 57.
Alagút (Tunel) III. 568.
Alapitványi levél III. 441.
Alkotmány (constitutio) III. 588, 630, 643.
Állattenyésztés I. 119, 121, 145, 595, 597, 602, 603, 604, 607, 618.
Állattenyésztő társaság I. 457. II. 42. 43, 44, 45.
Allgemeine Zeitung II. 191, 305. III. 50, 53, 103, 157, 158, 160, 164, 518, 524.
Amnestia III. 50.
Andrássy-féle istálló II. 516.
Arany toll II. 163, 392.
Argo gőzhajó I. 388, 412, 422, 424, 425, 427, 430, 431, 483, 504, 505, 506, 510, 514, 515, 516, 519, 521, 529, 541, 551, 585, 587, 588, 589, 590. II. 19, 20, 53, 54, 85, 382. III. 9.
Árpád gőzhajó II. 277, 485.
Arrov gőzhajó I. 354, 472.
Árvizkönyv III. 31, 32.
Astrea gőzhajó 421.
Athenaeum II. 517, 520. III. 53, 103, 427.
Auróra (hirlap) III. 96.

Bajor Akademia I. 575.
Balaton gőzhajózási társaság III. 439, 446, 449, 451, 452, 453, 459, 465, 466, 467, 469, 471, 472, 474, 479, 480, 481, 482, 484, 516, 529, 562, 571, 613, 655.
Balaton lecsapolás III. 482.
Bank II. 210, 527. III. 474, 613.
Bánya II. 568.
Battavier gőzhajó II. 25.
Bazár II. 693.
Bécsi ujság II. 497.
Béke szerződés II. 343, 345, 346.
Beobachter hirlap I. 622. III. 50.
Biztositás I. 329, 373, 374, 387, 398, 530. II. 536.
Biztositó intézet II, 493.
Borászati Lapok III. 679, 691.
Börze III. 286.
Börze épület II. 242.
Buda (hajó) III. 348.

Digitized by Google

Budai ujság III. 169, 174.
Budapesti Hirlap III. 654, 655, 738.
Buvárhajó II. 356.
Buvárharang I. 412, 423, 425, 429, 430, 445, 451, 459, 461, 509, 510, 529, 547, 581, 611. II. 26, 294, 422, 574.

Casino I. 76, 78, 79, 81, 84, 86, 91, 94, 95, 103, 109, 110, 113, 115, 116, 117, 119, 120, 125, 126, 143, 144, 145, 147, 149, 150, 151, 152, 162, 166, 172, 189, 191, 193, 194, 201, 202, 210, 226, 233, 236, 245, 337, 342, 353, 367, 456, 458, 466, 517, 560, 577, 578, 579, 580, 585, 597, 611, 612, 613, 617, 620, 622, 623, 635. II. 2, 3, 4, 5, 6, 68, 69, 80, 81, 101, 102, 103, 118, 119, 120, 121, 123, 136, 138, 145, 146, 152, 153, 154, 157, 170, 172, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 197, 200, 205, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 222, 223, 224, 232, 233, 235, 237, 239, 240, 242, 252, 258, 268, 276, 279, 295, 298, 303, 319, 320, 370, 386, 387, 449, 455, 500, 501, 502, 517, 518, 519, 521, 522, 525, 526, 527, 528, 531, 537, 590, 591, 655. III. 6, 13, 20, 30, 34, 36, 37, 66, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 94, 95, 149, 235, 244, 246, 274, 341, 395, 398, 400, 473, 486, 487, 494, 637, 638.
Casino könyv II. 193, 199, 206, 245, 499. III. 29, 31, 32.
Cassino szabály II. 269.
Casinói album III. 40.
Casinói nagygyülés III. 12.
Catarakták I. 250, 277, 289, 295, 308, 312, 321, 328, 339, 344, 345, 347, 349, 403, 529.
Cava fango I. 257.
Cenzura I. 584, 623. II. 49, 50, 144, 154. III. 68, 519, 520.
Cholera I. 190, 191, 192, 193, 194, 195, 198, 199. II. 12.
Coburgháza II. 502, 563.
Code Napoleon III. 165.
Cométa I. 358.
Concrete I. 368, 493.
Congregatio II. 498.
Corpus juris II. 539.
Corvinusi vállalat III. 35.
Crescence (hajó) II. 545.
Császár fürdő III. 702.
Csatornák I. 114, 163, 166, 168, 173, 271, 273, 281, 282, 295, 301, 305, 311, 328, 346, 351, 354, 385, 393, 430, 441, 455, 472, 478, 529, 545, 546, 573, 576, 585, 610, 637. II. 69, 70, 174, 285, 384, 704. III. 11, 18.
Csempészet I. 582. II. 379.
Csónakda III. 172. 277.
Culpa I. 83.
Czimer II. 452.
Czukorgyár III. 326.

Demonstratio (tüntetés) II. 418, 420.
Desdemona (gálya) II. 8.
Diarium I. 172.
Disznószállitó hajó III. 110, 111, 117.
Dordogne I. 347.
Dschirit I. 269.
Duna fürdő I. 583.
Duna gőzhajó I. 258, 293, 308, 309, 319, 330, 341. II. 85, 87, 346, 347, 348, 379.
Dunagőzhajózás I. 212, 213, 222, 224, 227, 228, 229, 230, 238, 243, 244, 248, 254, 258, 260, 261, 273, 279, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 298, 307, 308, 311, 312, 316, 317, 322, 324, 327, 329, 330, 332, 338, 339, 341, 342, 344, 345, 351, 355, 359, 364, 365, 372, 376, 385, 387, 389, 390, 393, 394, 402, 403, 408, 416, 418, 424, 426, 427, 430,

Digitized by Google

471, 472, 474, 479, 482, 489, 496, 504, 510, 514, 516, 526, 530, 535, 536, 541, 556, 588, 590, 592, 640. II. 19, 20, 21, 30, 33, 36, 49, 51, 52, 53, 54, 56, 61, 79, 83, 86, 87, 121, 124, 126, 132, 142, 166, 177, 178, 181, 227, 260, 268, 315, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 332, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 348, 350, 364, 365, 376, 377, 380, 381, 382, 383. III. 113, 116, 468.

Dunagőzhajózási társaság II. 51, 53, 54, 87, 133, 247, 254, 310, 381. III. 55, 58, 270, 288, 312, 384, 421, 422, 434, 438, 439, 459, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 480, 537, 539, 546, 609, 610.

Dunai hajóhad II. 85.

Duna munkálat I. 221, 223, 224, 403, 404, 429, 476, 491, 529, 544, 545, 549, 550, 556, 558, 569, 570, 581, 583, 601, 610, 618, 619, 629. II. 17, 20, 24, 63, 70, 71, 78, 87, 88, 125, 229, 261, 267, 326, 328, 330, 338, 341, 354, 355, 358, 360.

Duna szabályozás I. 170, 210, 212, 227, 237, 243, 244, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 265, 268, 270, 273, 276, 279, 294, 299, 300, 315, 322, 327, 339, 342, 343, 344, 359, 366, 384, 392, 395, 399, 468, 475, 501, 513, 525, 529, 544, 554, 557, 562, 574, 605, 608, 609. II. 19, 21, 23, 24, 46, II. 52, 63, 64, 237, 292, 304, 329, 336, 339, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 428, 652, 656, 660, 661, 696. III, 2, 55, 129.

Duna térkép I. 558. II. 87, 177, 197, 277, 293, 378.

Egésségügy I. 306, 328, 329, 331, 589, 590. II. 23.

Egésségügyi hivatal I. 452, 500, 501, 504, 506.

Egyetem II. 115. III. 190, 635, 687.

Emelő gépek I. 360, 404, 412, 423, 429, 446, 451, 461, 509, 510, 529, 547, 581, 619. II. 46.

Emlékiratok I. 422. II. 237, 326.

Építés I. 171, 213, 321, 474. II. 35, 434, 441, 448, 449, 473, 481, 605, 618, 656, 658, 662, 666, 669, 671, 686, 687, 688, 693, 694, 697, 709.

Erdélyi Hiradó II. 80, 256.

Erőműgyár III. 574.

Erős (gőzhajó) III. 56.

Értesitő II. 496.

Fáklyászene III. 551.

Fegyvergyár III. 618.

Fegyverszünet III. 621.

Felhivás II. 479, 480, 492, 712.

Ferdinand I. (gőzhajó) II. 82, 83.

Ferencz csatorna III. 582.

Ferencz I. (Franz. I.) gőzhajó 230, 246, 292, 293, 313, 317, 318, 330, 333, 417, 427, 488, 515, 516, 541, 629. II. 41, 62, 84, 85, 86, 131, 134, 277, 288, 305.

Ferenczesek II. 255.

Ferencz Károly (hajó) III. 112.

Ferman II. 19, 20, 343. III. 2.

Fesel-ház III. 288.

Figyelő II. 482, 517, 527. III. 53.

Fillértár I. 353.

Flottille I. 263.

Folyam kotrás I. 283.

Folyóirat II. 517.

Forradalom III. 636, 637.

Főrendiház III. 24, 198, 598, 612, 613.

Főudvarmester II. 511.

Fővám II. 472.

Futár I. 279, 384, 601.

Függő-hid II. 472, 477, 626. III. 102.

Fürdő I. 434. II. 18.

Fütőkészülék III. 406, 407, 414.

Galignani (hirlap) III. 50, 53, 103.

Gát-épités I. 508. II. 52. III. 163.

Gazdasági egyesület II. 93, 295, 640, III. 36, 427, 654, 731.

Digitized by Google

Georgicon II. 219.
Gépek I. 282, 283, 339, 354, 362, 363, 369, 372, 386, 390, 412, 417, 419, 423, 424, 425, 451, 455, 470, 475, 512, 593. II. 25, 31, 297, 381, 424, 587. III. 524.
Gépgyár III. 449, 493.
Gépszállitás I. 356, 363, 372, 418, 425, 429, 451, II. 25, 27. 29, 31.
Gőzgépek I. 339, 355, 356, 362, 365, 369, 417, 421, 425, 430, 450, 470. II. 76, 149. III. 21, 28, 93, 127.
Gőzhajó II. 425, 449, 511, 518, 533, 535, 545, 548. III. 6, 7, 10, 11, 20, 21, 31, 32, 38, 45, 50, 51, 52, 53, 56, 66, 93, 111, 121, 153, 154, 155, 156, 160, 165, 169, 178, 179, 192, 199, 200, 202, 204, 205, 206, 211, 218, 220, 234, 249, 252, 270, 274, 280, 281, 282, 283, 286, 289, 308, 337, 342, 352, 355, 363, 365, 366, 390, 409, 416, 418, 424, 430, 434, 435, 438, 439, 450, 451, 454, 458, 459, 460, 466, 479, 481, 482, 505, 535, 537, 539, 540, 547, 549, 573, 574, 587, 599, 600, 605. 613, 614.
Gőzhajó épités I. 222, 386, 419, 470, 593. II. 348.
Gőzhajó igazgatóság I. 478. II. 53, 54, 384.
Gőzhajói vállalat II. 439.
Gőzhajók jelzése I. 591.
Gőzhajó társaság II. 546, 654. III. 53, 61, 62, 126.
Gőzhajózás II. 439. III. 109, 659, 662,
Gőzhajózási részvény III. 9.
Gőzhajózási ügynökség I. 589. II. 297. III. 9, 11.
Gőzkazán III. 111, 127.
Gőzmalom II. 1, 76, 77, 216, 276, 620, 633, 648, 661. III. 20, 21, 27, 32, 39, 56, 57, 67, 97, 133, 168, 189, 196, 201, 202, 337, 342, 449, 500, 524, 574.
Gőztutaj II. 257.
Gyapju raktár II. 450.
Gyár épités II. 157.
Gyep-bér III. 3.
Gyepkönyv I. 583. II, 499, 616. III. 33, 317.
Gyorskocsi III. 32.

Háború I. 385.
Habsburg (gőzhajó) II. 83.
Hadi tanács III. 8.
Hadparancsnokság III. 1.
Hajó II. 606, 620. III. 6. 12, 20, 27, 54, 56, 93, 94, 110, 111, 112, 116, 117, 118, 273, 274, 275, 277, 289, 290, 295, 345, 355, 357, 404, 405, 417, 418, 434, 436, 438, 447, 450, 485, 517.
Hajó épités I. 306, 309, 311, 333, 339, 348, 355, 471, 492, 515, 589, 593. II. 53, 54, 57, 154, 247, 305, 316, 348.
Hajóépitőhely I. 453, 471. II. 56, 247, 280, 285, 306, 310, 342.
Hajógyár II. 439.
Hajóhid II. 571, 625, 626.
Hajóhid-pénz II. 571.
Hajókázás I. 18, 75, 164, 166, 273, 275, 296, 304, 306, 315, 316, 349, 351, 357, 360, 391, 424, 430, 431, 636. II. 9, 19, 21, 431.
Hajó megrendelés I. 356.
Hajó-sülyesztés II. 22.
Hajó telelés I. 454, 459, 470, 471, 488. II. 52, 56, 181, 188, 342.
Hajózási rend II. 346.
Handschuhmacher-ház III. 655.
Hanság szabályozás II. 573.
Harminczad I. 328, 329, 331, 452, 462, 466, 473, 474, 500, 510, 511, 524, 528, 546, 547, 558, 567, 632, II. 18, 30, 32, 38, 46, 47, 48, 85, 86, 128, 129, 130, 136, 194, 267, 268, 304, 324, 332, 334, 339, 340, 341, 358, 692, 693, 697.
Hasznos Mulatságok (Hirlap) II. 253.

Digitized by Google

Határigazitás I. 324.
Hazai Tudósitások (Hirlap) II. 194, 297.
Henger-malom II. 641. 650. III. 29, 47, 56, 103, 104, 105, 127, 180, 209, 223, 348, 473.
Hermina (hajó) III. 93, 112.
Hid I. 85, 144, 146, 226. 258, 284, 321, 338, 365, 366. 400, 474, 493. II. 21, 61, 65, 66, 67, 68, 71, 72, 74, 77, 88, 89, 90. 91, 92, 105, 108, 109, 111, 112, 118, 125, 126, 130, 145. 153, 156. 157, 171, 172, 173, 174, 176, 188, 189, 190, 192, 194, 196, 197. 198, 204, 206, 209, 210. 212, 213, 214, 216, 217, 218, 220, 222, 223, 224, 226, 236, 245, 249, 259, 262, 265, 266. 271, 272, 273, 280 283, 284, 286. 287. II. 288, 289, 290, 291. 292, 293. 294, 297, 298, 303, 305, 313. 314, 330, 361, 362, 363, 364, 365. 368. 369, 388. 389, 390, 391, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 403, 405, 406, 407. 408, 410. 411, 413, 416, 421, 427, 430, 437, 444, 445, 447, 448, 449, 452, 453, 455, 456, 457, 458, 462, 463, 465, 470, 472. 474, 476, 477. 482, 485, 490, 491, 493, 508, 539, 550, 555, 563, 570, 571, 572, 579, 580, 583, 584, 592, 595, 597, 600, 602, 604, 605. 606, 608, 609, 610, 612, 613, 614, 617, 618, 619, 622, 623, 624, 625, 626, 628, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 637, 642, 644, 646, 648, 654, 656, 658, 659, 660, 662, 663, 665. 666, 668, 669, 671. 672, 677, 679, 680. 682, 684, 685. 688, 691, 692, 697, 699, 701, 702. 703, 704, 709, 716. III. 17, 18. 21, 36, 38, 41. 42, 43. 44. 66, 88, 103, 128. 129. 133, 157, 163, 168, 172. 176. 180, 188. 196, 226, 228. 238, 245, 251, 252, 286, 288, 291, 295, 301, 325, 327, 337, 347, 354, 381, 382. 383. 399, 417, 418, 420, 421, 426. 449, 450. 461, 524, 536, 550, 552, 555, 573, 574, 590, 595, 603, 605, 606, 637. 638, 641.
Hid bizottság I. 617, 623. II. 55. 61, 117, 126, 361, 364, 401, 402. 413, 419, 487, 495, 498, 499, 502. 504, 506, 508, 509, 562.
Hidépitési vállalkozás II. 401, 402, 403, 405. 408, 410, 412. III. 525.
Hidjövedelem II. 77. III. 16.
Hid-minta II. 483.
Hidmunka III. 14, 555, 557.
Hidpénz. 433, 434. II. 370. 414, 478. 538.
Hid részvények II. 396. III. 38. 95, 96, 98. 99, 274, 277. 281. 343, 577.
Hidszerződés I. 454.
Hid tervek II. 412.
Hid-ügy II. 417, 420, 421, 433. 441, 449. 482, 485, 486, 504, 510. 537. 542, 545, 547, 549, 558. 565, 573, 577, 582, 603, 627, 634, 645. 678, 681. 700. 704. 710, 711. III. 17, 72, 96.
Hid ülés II. 75, 151, 152, 176. 534. III. 523, 625.
Hidvám fizetés I. 454, 594. II. 67, 218, 272, 273, 370, 406, 410, 446. III. 721.
Hidvám-jog III. 42.
Himfy (hajó) III. 485.
Hiradó III. 563.
Hirlap III. 115, 122, 123, 124, 166. 260, 261, 264, 266, 278, 279, 282, 283, 286, 287, 293, 295, 301, 302, 305, 351, 352, 354, 390, 427, 430, 611, 634, 647, 649, 650, 652, 653, 654, 659, 661, 679, 692, 694. 700, 727.
Hirlapi czikkek I. 625. 627. II. 132, 143, 145, 147, 151, 162. 305. 482, 520, 530, 634, 636. III. 156. 159, 162, 164, 178, 181, 258, 261. 351, 390, 485, 589, 599, 611, 649, 650.

Digitized by Google

Hirnök (folyóirat) II. 517, 634, 636, 637, 638, 643, 647. III. 32, 53, 71. 103, 157, 224, 225, 227, 252, 279.
Hitel I. 148, 162, 163, 164, 166, 170, 181, 185, 202, 214, 233, 290, 291, 325, 329, 330, 339, 357. 364, 366, 376, 389, 401. II. 210, 428, 438, 449, 488, 493, 529, 638, 658, 669, 670, 682. III. 650, 732.
Honderű (hirlap) III. 239, 246, 301, 685.
Hölgyfutár III. 690.
Hulda (gőzhajó) I. 569. II. 29.
Hunnia I. 534, 571, 574, 575, 595, 597. II. 133, 146, 151, 163, 170, 204.

Ilkei-ház II. 563.
Illésházy ház II. 636.
Illustrirte Zeitung III. 530.
Insurrectio III. 68.
Ipar I. 148, 276, 332. III. 631, 641.
Ipartanoda III. 442, 462.
Irodalom I. 136, 167, 198, 199. 336. III. 631, 637.
Iskolák I. 114. II. 426, 689. III. 631, 633, 635, 733.
István (hajó) III. 118.

Javaslat II. 480. III. 16, 17.
Jégtorlódás I. 323.
Jegyzőkönyv (Protocoll) II. 418, 419, 421, 448, 570.
Jelenkor (hirlap) I. 353, 447, 473, 580, 611, 612, 626, 627. II. 133, 153, 167, 168, 170, 199, 244, 253, 254, 279, 495, 517, 615, 619, 647. III. 53, 71, 103, 106, 107, 156, 162, 166, 177, 183, 184, 186, 187, 191, 194, 195, 199, 203, 204, 205, 217, 218, 219, 224, 226, 227, 228, 230, 235, 240, 244, 245, 249, 251, 252, 256, 265, 279, 282, 283, 287, 301, 303, 319, 321, 351. 35., 390, 515, 523, 549.
Jobbágyság I. 106, 190.
Jockey-club III. 408.
Josephinum III. 66.
Joseph-malom III. 101.
Jószág rendezés I. 107, 108.
József-hengermalom társaság III. 477, 478.

Kaimakán I. 545, 548, 549, 553, 553, 555, 556, 557, 559, 562, 563.
Kardetterház II. 47.
Károly Ferencz (hajó) III. 93.
Karzat II. 451, 460, 643.
Katonaság I. 74, 156.
Kazán III. 57.
Kelet I. 366.
»Kelet népe« III. 95, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 131.
Kemnitzerház II. 303.
Képes ujság III. 739.
Kerepesi kapu II. 202.
Kereskedelem I. 84, 114, 147, 148, 173, 176, 224, 227, 267, 270, 272, 273, 275, 289, 290, 297, 301, 305, 306, 307, 309, 311, 316, 319, 323, 327, 329, 342, 349, 428, 473, 504, 520, 535, 557, 583, 589, 592, 602. II. 1, 9, 22, 250, 340, 343, 347, 378, 380, 383. III. 635,
Kernthnerthor II. 141.
Kézirat I. 186. II. 143. III. 591.
Kiegyezési ajánlat I. 442, 443.
Kikötő I. 453, 471, 488. II. 53, 56, 131, 133, 166, 137, 211, 280, 286, 287, 310, 321, 322, 336, 343, 344, 349, 439, 565, 613, 711. III. 257, 277, 281, 290, 295, 303, 306, 386, 387.
Kikötő-épités II. 420.
Kincstári raktár II. 656, 701.
Királyi tábla II. 528.
Kisajátitás II. 71, 136, 151, 152, 205, 249, 259, 262, 265, 271, 291, 638.
Kisdedóvó II. 130, 264. III. 731.
Kisfaludy (gőzös) III. 404, 434,

Digitized by Google

435, 446, 447, 450, 452, 454, 518, 528, 617, 655.
Kisfaludy társaság II. 228.
Kórház II. 496, 505, 523.
Kormány II. 446, 486, 527, 555, 575, 579, 581, 585, 588, 592, 593, 597, 598, 599, 600, 601, 603, 606, 610, 611, 612, 614, 629, 630, 635, 637, 645, 657, 666, 167, 707, 710, 719. III. 24, 25, 40, 41, 50, 58, 64, 265, 308, 316, 318, 320, 321, 322, 328, 342, 349, 350, 358, 372, 380, 388, 390, 396, 402, 423, 456, 461, 466, 468, 542, 543, 544, 545, 593, 599, 602.
Kormány védelem I. 366, 385, 386, 428.
Koronaőr választás II. 171.
Koronaőri tisztség I. 634.
Koschova (keleti szél) II. 309.
Kotró gép I. 360, 361, 369, 370, 371, 386, 389, 390, 391, 410, 413, 421, 425, 450, 451, 470. II. 27, 29, 149.
Kotró gép-hajó 503.
Költségvetés I. 221, 222, 223, 282, 335, 361, 362, 363, 370, 425, 475, 493, 513. II. 251, 260, 261, 428.
Könyvek I. 78, 80, 82, 83, 91, 106, 126, 127, 163, 164, 176, 214, 233, 325, 326, 334, 412, 499, 572, 573, 582, 583, 584. II. 15, 116, 122, 185, 207, 224, 241, 252, 295, 362, 363, 370, 495, 506, 511, 513, 519, 521, 522, 527, 578. III. 14, 22, 31, 33, 50, 53, 257, 260, 268, 278, 283, 305, 306, 351, 353, 400, 487, 488, 496, 505, 506, 507, 529, 530, 541, 560, 573, 576, 577, 578, 580, 584, 591, 592, 593, 594, 599, 628, 632, 634, 637, 640, 644, 650, 651, 652, 657, 662. 663, 671, 674, 675, 676, 677, 678, 681, 682, 684, 688, 689, 690, 691, 692, 694, 695, 696, 697, 698, 700, 703, 705, 708, 709, 710, 711, 712, 729, 730, 746.
Könyvtárak II. 115, 159, 282, 537, 578. III. 21, 22, 568, 634, 646, 656, 698.
Kőszén I. 312, 329, 331, 332, 374, 416, 419, 424, 426, 427, 446, 452, 474, 479, 482, 501, 515, 587, 588. II. 1, 85, 137, 279, 342. III. 516.
Követ visszahivás II. 95, 96, 97, 106, 108, 109.
Közinség II. 501.
Közlekedés I. 317, 341, 347, 348, 404, 418, 420, 447, 583. II. 9. 61, 370, 378, 402, 430, 453, 559. 595. III. 95, 545, 635.
Közmunka I. 346.
Köztársaság III. 598, 600.
Közteher I. 217.
Krisztina templom II. 244.
Kutatás I. 311, 424, 430, 431, 459, 464, 492.
Kutatási előmunka I. 440, 461.
Kutató készülék I. 440, 444.
Küldöttség I. 188. II. 61, 89, 217, 418, 419, 424, 425, 448, 464, 475, 477, 478, 480, 481, 482, 483, 484, 486, 492, 493, 508, 549, 561, 563, 569, 570, 571, 572, 579, 581, 582. 585, 596, 598, 601, 602, 603, 605, 606, 611, 613, 614, 627, 692.

Lajos (hajó) III. 112.
Lánczhid (bécsi) I. 637.
Lánczhid (csehországi) II. 446, 555.
»La Russie« III. 162.
Lejtmérés 492.
Leltár I. 607.
Levéltár III. 463.
Ló-árverés II. 533.
Lóiskola II. 450, 502. III. 46, 49, 51.
Lombard-hid II. 555.
Lótenyésztés II. 587, 588. 589, 615. III. 576.
Lovak I. 15, 17, 23, 24, 25, 27, 28, 31, 33, 40, 42, 44, 46, 50, 52, 53. 56, 57, 61, 65, 67, 69, 73, 74, 75, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88. 89,

Digitized by Google

95, 103, 110, 112, 113, 121, 128, 129, 163, 164, 170, 182, 187, 188, 226, 280, 294, 310, 325, 335, 378, 395, 396, 399, 495, 498, 532, 573, 618, 620, 622, 623, 628. II. 6, 14, 215, 220, 230, 231, 240, 242, 258, 270, 276, 285, 286, 287, 293, 298, 302, 372. III. 3, 4, 6, 11, 33, 34, 576, 578, 607, 616.
Lovar egylet III. 436, 441, 442.
Lóvasut III. 566.
Lóverseny I. 22, 27, 32, 75, 76, 84, 95, 103, 110, 117, 119, 120, 128, 129, 135, 142, 143, 145, 161, 162, 163, 164, 182, 187, 188, 189, 193, 194, 201, 210, 226, 227, 342, 353, 378, 395, 396, 448, 495, 580, 585, 604, 607, 611, 612, 614, 617, 618, 621, 622, 623, 628, 630. II, 7, 14, 42, 43, 44, 124, 220, 221, 251, 276, 287, 290, 295, 451, 459, 460, 495, 497, 499, 504, 507, 513, 514, 515, 520. 532, 533, 541, 553, 554, 558, 589, 590, 615. III. 51, 52, 71, 102, 136, 137, 149, 191, 192, 222, 277, 295, 316, 337, 344, 398, 399, 400, 401, 402, 427, 436, 441, 473, 501. 576, 607, 616, 637, 638, 731.
Lóverseny-bizottság II. 468, 553, 589. III. 487.
Lóverseny dijak I. 447, 448, 449, 575, 604, 605, 607, 614, 616, 617, 621, 622, 623, 631. II. 14, 268, 278, 279, 282, 451, 458, 468, 617. III. 52, 266, 436, 441, 442.
Lóversenytér I. 587, 604, 605, 618. II. 42, 44, 45, 92, 93, 133, 150, 250, 262, 285, 616.
Ludovica akad. II. 282. III. 615.

Magyar bank részvények, I. 615.
Magyar Gazda (hirlap) III. 103, 106, 107, 227, 427.
Magyar Kurir I. 582.
Magyarositás I. 103.
Magyar Pósta III. 654.
Mahmoud (gőzhajó) II. 83.
Majna-Duna részvények II. 193.
Malom III. 108, 127, 313, 325, 362, 385, 386, 447, 493, 662, 705, 748.
Malom ügy I. 345, 591. II. 39, 579.
Mária Dorothea gőzhajó I. 402, 417, 419, 425, 426, 450, 451, 468, 471, 472, 474, 482, 514, 515, 587, 588, 623. II. 27, 381.
Márvány I. 439.
Ménes III. 20, 616.
Méneskönyv II. 507, 512, 530, 531.
Mérő hajók I. 501.
Messenger (galignani) II. 305.
Metternich (gőzhajó) II. 83, 420.
Mezőgazdaság emelése I. 602, 604.
Miniszterium III. 597, 604, 606, 618, 624, 634.
Minisztertanács III. 612, 618, 622.
Monumenta Hungarica II. 217.
Marczibányi ház II. 247.
Mozdony III. 28, 29, 38.
Munkások pártfogása I. 444.
Muzeum II. 115, 221, 270, 271, 280, 282. III. 633, 642.
Műegylet III. 731.
Müvészet I. 81. II. 186. III. 19.
Művészet pártolás II. 140. 246.

Nádor (gőzhajó) II. 277, 287, 288, 295, 299.
Nákó-ház II. 246, 563, 583, 619, 622, 656, 659.
Napkelet (hirlap) III. 724.
Napló I. 179. II. 368. III. 635, 646, 650.
Nemzeti Ujság III. 166, 218, 227, 244.
Nyomda III. 599.
Nyomtatványok I. 76, 77, 192. II. 514. III. 76, 77, 78, 79, 80.

Ó-budai kikötő III. 468, 469, 472.
Ofner Zeitung II. 647.
Oklevél II. 443.

Digitized by Google

Opera italien. II. 243.
Orosz gőzhajó I. 474.
Orosz terjeszkedés I. 385.
Orosz udvar I. 567.
Országgyülés (dieta) I. 75, 141, 142, 143, 145, 146, 161, 162, 163, 172, 173, 175, 179, 180, 182, 189, 200, 202, 203, 204, 205, 226, 227, 273, 353, 365, 396, 597, II. 2, 38, 11, 66, 67, 71, 72, 90, 95, 97, 108, 126, 146, 194, 197, 221, 226, 253, 271, 272, 291, 296, 297, 299, 314, 317, 328, 330, 446, 565, 578, 582, 584, 598, 601, 603, 605, 606, 611, 614, 624, 626, 630, 635, 636, 642, 645, 646, 647, 652, 654, 655, 656, 659, 662, 667, 669, 672, 676, 680, 685, 698, 699, 707, 714, 718, 719, 720, 723, 724. III. 1, 2, 6, 15, 18, 20, 25, 31, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 49, 50, 51, 52, 55, 64, 65, 66, 68, 154, 181, 197, 202, 204, 222, 236, 237, 247, 255, 296, 300, 308, 310, 317, 320, 325, 326, 327, 329, 336, 339, 342, 379, 381, 390, 396, 541, 542, 543, 544, 545, 550, 563, 575, 583, 588, 592, 593, 603, 610, 611, 613, 617, 622, 667.
Országgyülési küldöttség II. 706.
Országos épitészeti főigazgatóság II. 427.
Országos küldöttség II. 421, 422, 430, 433, 434, 441, 448, 479, 577, 579, 595, 597, 598, 599, 600, 601, 611, 626, 628, 629, 644, 669, 673.
Orvos és természetvizsgálók gyülése III. 173.
Osztrák császár (gőzhajó) II. 83.
Otkermuito I. 549.
Öntőde III. 362, 386, 500.
Örökváltság III. 564.
Österreichischer Beobachter II. 305.

Páholy III. 36, 46, 70, 259, 380, 381, 508, 670.
Pannonia gőzhajó I. 292, 309, 312, 317, 330, 450, 455, 514, 515, 541, 542, 616, 630, 631, 632, 636, 637. II. 118, 126, 143, 145, 158, 159, 181, 259, 268, 286, 287, 288, 295, 296, 342. III. 93, 348, 405, 415, 416, 418, 421, 547, 549.
Pap-ház III. 494, 495, 496, 500, 502.
Papiros gyár II. 353.
Párbaj I. 639. II. 133, 162. III. 115. 713.
Pénzügyek I. 22, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 55, 57, 58, 62, 64, 66, 69, 85, 94, 96, 109, 110, 112, 113, 116, 123, 139, 140, 145, 201, 227, 236, 245, 335, 353, 364, 368, 369, 388, 409, 410, 410, 411, 413, 418, 420, 421, 425, 428, 429, 446, 454, 462, 515, 529, 547, 563, 574, 595, 596, 597, 612, 619, 622, 624, 629, 631. II. 11, 12, 25, 26, 28, 30, 32, 38, 41, 47, 48, 57, 62, 78, 86, 119. 120, 123, 128, 130, 146, 172, 182, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 209, 214, 215, 221, 222, 224, 232, 239, 240, 253, 254, 257, 260, 267, 282, 304, 327, 341, 354, 355, 358, 360, 361, 369, 373, 396, 397.
Pesther Lloyd III. 659, 727, 728.
Pesther Tagblatt III. 134, 136, 164, 169, 174, 227.
Pesti bank III. 324, 326.
Pesti Hirlap III. 103, 106, 131, 224, 227, 235, 252, 279, 282, 293, 321, 351, 362, 523, 571, 587.
Pesti Napló III. 686.
Pesti ujság II. 517. III. 354.
Pfefferháza II. 525, 563.
Pichelmayer ház III. 367. 368.
Politikai Ujdonságok III. 654.
Porczellángyár II. 548.
Pórzendülés I. 202.
Posta szervezés II. 76, 77, 84.

Digitized by Google

Programm III. 485, 489, 492, 493, 496, 498, 502, 504, 505, 506, 507, 519, 520.
Puska III. 625, 631, 643, 649, 651.

Rábaközi olvasó egyesület II. 370, 371.
Rajzolatok (hirlapi czikk) II. 98, 245, 279, 496, 507, 517, 535.
Rakhajó III. 434, 447, 450.
Raktár II. 35, 53, 57, 85, 177, 580, 581, 583, 584, 585, 660, 662, 679, 685, 688, 693, 702.
Reformatio I. 203, 204.
Regélő (hirlap) II. 240.
Régi nyelvemlékek I. 634, 635.
Rendezkedés I. 10, 11, 12, 13, 198.
Rendjel I. 405, 618.
Restauratio II. 499.
Részvény II. 432, 448, 458, 472, 483, 484, 492, 498, 501, 521, 542, 549, 571, 572, 593, 594, 630, 639, 651, 659, 667, 670, 673, 687. III. 21, 89, 97, 324, 325, 326, 329, 433, 434, 435, 446, 451, 460, 473, 474, 479, 484, 492, 495, 502, 504, 507, 566, 655, 666, 707.
Részvény elhelyezés I. 341, 373, 374, 375, 470, 474, 595, II. 36, 79, 137, 252, 254, 416.
Részvény-társaság II. 420, 427, 432, 558, 572, 574.
Rideau-Canal I. 393.
Robbantás I. 283, 299, 318, 340, 359, 424, 430, 455, 460, 464, 478, 485, 509, 510, 540, 541.
Robbantó szerek I. 485, 510, 528, 540, 628.
Római munkák I. 405.
Román cement I. 368.
Rostély (casino) II. 135, 136.
Röpirat III. 296, 373, 397, 432, 447, 448, 449, 459, 496, 501, 503, 505, 516, 528, 547, 548, 572, 584, 612.
Rudasfürdő (Blocksbad) II. 583, 619.

Safety Fuze I. 439. II. 29.
Schematismus III. 495.
Segélyezés I. 309, 311, 316, 328, 329. II. 24, 219.
»Selyem« III. 71, 79.
Selyemgyár III. 432, 500.
Selyem tenyésztés I. 91. III. 76, 77, 79, 80, 105, 106, 125, 131, 347, 431, 432, 473.
Serbie (hajó) III. 163.
Serleg I. 447. II. 451, 452, 460, 468, 502, 586, 587, 588, 589. III. 490, 492.
Só alap I. 340, 629, 631. II. 78.
Só egyedáruság II. 349.
Staats-Lexicon III. 100.
Stiriai termények I. 313.
Surányi malom III. 101.
Sürgöny-pósta III. 8.
Szabadalom I. 305, 328, 331, 332, 364, 587. II. 218, 257.
Számadásalóli fölmentés I. 459, 466, 511. II. 64.
Számadások I. 433, 441, 446, 455, 473, 484, 598, 605, 606, 619, 620. II. 38, 40, 41, 62, 63, 64, 71, 78, 87, 138, 147, 229, 334, 335.
Század III. 53.
Századunk II. 615, 619, 654.
Szederegylet III. 96, 106, 107, 120, 132, 133, 168, 176, 222, 313, 337, 342.
Szederegyleti gyülés III. 98.
Szederfa-tenyésztés III. 91, 96, 124, 571.
Szederügy III. 101, 105, 121, 123, 125, 197, 224, 227, 234.
Szemlélő (hirlap) II. 253.
Szent-Lőrincz (St.-Laurencz) I. 404.
Szépitő bizottság II. 138, 155, 169. III. 513, 514, 554, 559.
Szerbia megnyerése 582.
Szerb anarchia I. 601.
Szerb zenebona I. 596.
Szerződések I. 282, 296, 297, 298, 300, 301, 305, 310, 331, 403. II.

Digitized by Google

19, 29, 430, 478, 502, 549, 550, 564, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 585, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 610, 612, 613, 614, 619, 627, 629, 630, 635, 638, 642, 645, 658, 661, 694. III. 15, 270, 487, 491, 616.
Szikla áttörés I. 446. II. 17, 32, 57.
Szikla rajzok I. 441.
Szilágyi-ház III. 513.
Szinház I. 144, 146, 191, 210, 326, 490, 525, 533, 534, 539. II. 46, 47, 48, 128, 129, 135, 136, 138, 140, 141, 142, 145, 146, 147, 150, 152, 155, 159, 160, 161, 167, 168, 169, 170, 172, 141, 142, 177, 183, 186, 195, 199, 201, 202, 204, 205, 214, 216, 221, 225, 228, 242, 243, 250, 251, 252, 253, 257, 258, 259, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 271, 275, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 288, 289, 292, 294, 297, 301, 563, 565, 577, 713, 714, 720. III. 6, 19, 36, 88, 123, 125, 128, 129, 169, 177, 185, 186, 188, 191, 229, 237, 240, 242, 259, 394, 403, 499, 634, 667, 668, 669, 670, 671, 721, 725.
Szinjáték I. 189, 303. II. 137, 211.
Szobor III. 289, 708, 724.
»Szolgabirói hivatal« (könyv) III. 130.
Szótár I. 334, 342, 368. II. 160, 170,
Szőnyeg III. 475.

Táblabiróság II. 82, 299.
Tábor-hid II. 446, 555.
Találmány III. 11.
Társalkodó (hirlap) I. 536, 537, 623. 624, 625, 627. II. 49, 132, 136. 144, 151, 154, 160, 199, 250, 269, 279, 298, 516, 517, 530. III. 53, 68, 190, 219, 226.
Tartalékalap III. 41, 42.
Tébolyda III. 641, 642.
Teherhajó III. 453, 454, 460, 468, 469, 471, 472, 482.
Telegraph III. 606.
Telek átengedés I. 544. II. 53, 56, 134, 137.
Telekbérlet II. 137.
Telekvétel II. 258.
Tenger I. 370, 404, 592.
Tengerész-iskola III. 150.
Tenyész sertések I. 242, 285, 324.
Térképek I. 412, 561, 569. II. 260, 261, 284, III. 367, 548, 590, 717.
Természetbuvári társaság III. 169.
Theâtre de l'opera comique II. 243.
Théâtre Italien II. 216.
Timog I. 251, 268, 278.
Tisza gőzhajózás I. 309. II. 259. III. 438, 481.
Tiszai munkálatok III. 441, 444.
Tisza-szabályozás III. 410, 411, 412, 481, 531, 533, 537.
Tisza térképezés II. 337, 338.
Tisztujitás I. 447, 449, 456.
Tolmács I. 301, 310, 412, 522, 523, 525, 526, 527, 545, 547, 548, 552, 553, 557, 558, 563.
Törvény II. 526, 539, 593, 599, 600, 601, 605, 606, 607, 611, 612, 613, 614, 615, 628, 629, 719. III. 623.
Törvénycikk II. 68, 72, 105, 117, 131, 147, 183, 259, 285, 605, 626.
Törvényjavaslat II. 217, 218, 219, 242. III. 40, 612, 613.
Traján hidja I. 251, 558.
Tudománytár I. 232, 234, 235, 368, 635. II. 193, 194, 196, 207, 209, 211, 214, 221, 224, 229, 242, 270.
Tünde gőzhajó I. 317, 318, 418, 426, 427.
Tündér gőzhajó I. 611.

Udvari haditanács I. 450, 453.
Udvari kamara I. 453.
Ugrató verseny III. 34.
Új épület I. 325.
Újságok I. 78, 80, 81, 87, 89, 90,

Digitized by Google

93, 94, 165, 168, 199, 579, 581, 582. II. 474, 479. 481, 492, 495, 497, 524, 535, 542, 579, 615, 619. III. 491, 594, 498, 518, 523, 524, 559.
Ullmann ház II. 168, 247, 528, 563, 581, 625.
Úrbér I. 258. II. 249.
Utak I. 114, 125, 148, 151, 152, 264, 274, 276, 277, 278, 282, 283, 288, 296, 308, 312, 320, 321, 322, 423, 427, 428, 429, 446, 447, 450, 459, 473, 493, 540, 540, 541, 546, 550, 568, 570, 583, 610, 618. II. 21, 37, 57, 84, 182, 251, 267, 289, 327, 337, 348, 370, 378, 379.
Utazás I. 3, 4, 9, 28, 54, 65, 66, 79, 83, 84, 85, 91, 94, 121, 124, 125, 126, 130, 147, 161, 162, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 189, 194, 212, 220, 224, 226, 231, 233, 238, 246, 248, 251, 258, 261, 283, 302, 304, 310, 318, 320, 324, 325, 333, 337, 338, 340, 341, 349, 352, 354, 355. 366, 367, 388, 394, 399, 402, 405, 414, 417, 424, 425, 427, 432, 435, 445, 449, 450, 482, 488, 489, 498, 507, 512, 519, 520, 521, 523, 561, 562, 564, 565, 569, 572, 573, 593, 598, 613, 617, 632. II. 8, 19, 25, 26, 27, 41, 53, 57, 62, 125, 191, 231, 282, 296, 306, 307, 308, 309, 315, 316, 318, 322, 323, 333, 401. III. 1, 11.
Utazási napló I. 636.
Útlevél II. 60, 61, 324.
Ürményi ház II. 247.

Vadászat I. 7, 8, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 27, 30, 37, 39, 82, 129, 142.
Vadászkürt II. 484.
Vállalat (Unternehmen) II. 418, 419, 421, 428, 432, 433, 434, 489, 448, 479, 480, 510, 544, 594, 621, 629, 649, 650, 651, 653, 666, 696, 701, 706. III. 12, 14.
Váltójog III. 22.
Váltótörvény III. 65,
Vám I. 301, 306, 433, 434, 584. II, 30, 291, 446. III. 566.
Vámegyesség III. 122.
Vár II. 496.
Vargaház II. 47.
Városi kút-gépház II. 685.
Vasárnapi Ujság III. 653, 654.
Vasgőzös III. 12.
Vasgyár III. 454, 455, 462.
Vasút. I. 292, 314, 572. II. 249, 266, 400, 430, 471, 472, 474, 481, 603, 638, 668, 672, 678, 679, 680, 684, 685, 692, 700, 702, 706, 707, 708, 712, 714, 715, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724. III. 17, 18, 22, 32, 40, 41, 43, 45, 304, 305, 306, 307, 319, 329, 337, 348, 361, 365, 372, 383, 485, 506, 536, 537, 553, 571, 578, 581, 582, 583, 584, 593, 594, 600, 617, 632, 638, 639, 713.
Vasút-kiváltság II. 458.
Vasút-részvények II. 487, 517.
Vécsey-csatorna II. 707.
Végrendelet I. 578. II. 249. III. 551, 635.
Vesztegzár I. 170, 173, 178, 181, 196, 198, 200, 201, 265, 425, 427, 437, 480, 503, 504, 505, 507, 510, 511, 513, 523, 531, 532, 538, 551, 552, 553, 554, 556, 561, 562, 563, 564, 566, 573, 589, 590, 592, 600. II. 33, 34, 60, 324, 331, 379.
Victory (hajó) II. 188.
Vidra gőzhajó I. 451, 583, 611, 619, 620, 638. II. 63, 131, 148, 149, 153, 157, 158, 195. 211, 254, 257, 267, 277. III. 54.
Világ I. 197, 199, 200, 201. 202, 325. III. 103, 106, 166, 218, 220, 224, 227, 252. 279, 500.
Vivó intézet I. 638, 639. III. 731.

Digitized by Google

Vizállás I. 271, 297, 301, 309, 319, 348, 400, 482, 491, 495, 509, 511, 513, 516, 519, 521, 523, 526, 540, 568, 569, 629. II. 32, 344.
Vizáradás II. 137, 527, 620, 622, 624.
Vizépités I. 321, 347, 348, 453, 473.
Vizhiány III. 30.
Viz-szabályozás III. 364.
Vodiczai malom III. 244.
Vontató III. 434.

Wegweiser II. 497.
Wiener Zeitung III. 53, 103.
Wurmhof II. 277.

Zalay-ház III. 325.
Zene III. 631.
Zongora III. 363.
Zongora-óra II. 516.
Zrinyi (gőzhajó) II. 118. 125. 126, 127, 132, 157, 158, 277, 306. 308, 309, 315, 321.
Zsebszótár I. 325, 353. 388. 624.

Digitized by Google

TARTALOM.

Lap.

Előszó V

LEVELEK:

Aczél Jánoshoz. 1841. 84
Aichenburg Ferencz grófhoz. 1844. 259
Almási Pál grófhoz. 1846. 416
Andrássy Gyula grófhoz. 1846. 415
Andrásy Jánoshoz. 1841. 83
Andrew J. J.-hez. 1840. 60
Apponyi Antal grófhoz. 1841. 87
Apponyi György grófhoz. 1847. . . . . 541. 544
Baloghy Lászlóhoz. 1842. 114
Battha Józsefhez. 1841. 86
Batthyányi K. grófhoz. 1846. . . . . 463.
Batthyányi Lajos grófhoz. 1842—48. . . . . 147, 464, 601, 621
Batthyányi Lajosné grófnéhez. 1840. 23
Beckné hez. 1847. 536
Benvenuti J. B.-hez. 1840. 53
Bertha Sándorhoz. 1859. . . . . 734. 748
Blinkhornhoz. 1842. 137
Breczenheim herczeghez. 1846. 415
Chernel Lajoshoz. 1841. 106
Clark Ádámhoz. 1846. . . . . 376, 406, 419, 425
Clark Vilmoshoz. 1840. 72
Cs. kir. katonai főparancsnoksághoz. 1842. 146
Csányi Lászlóhoz. 1848. 618
Cziráky Antal grófhoz. 1840. 78
Cziráky János grófhoz. 1840. 78
Deák Ferenczhez. 1840—59. . . . . 65. 246, 262, 269. 365, 378. 403, 730
Debreczeni polgári casinóhoz. 1841. 94
Dobbelhof báróhoz. 1846. 472
Döbrentey Gáborhoz. 1840—43. . . . . 49, 140. 151
Dunagőzhajózási társaság igazgatójához. 1844—48. 270. 421, 453. 465, 480. 537, 546. 609

Digitized by Google

Lap.

Ebergényihez. 1840. 76
Eötvös József báróhoz. 1847. 556
Erdődy grófnéhoz. 1842. 119
Esterházy Mihály grófhoz. 1846. 436
Esterházy Pál herczeghez. 1846. . . . . 401, 441. 458
Fabián Józsefhez. 1848. 619
Falk Miksához. 1859. 727
Falkenheyn grófhoz. 1847. 631
Fáy Andráshoz. 1840. 12
Fáy István grófhoz. 1840. 18
Festetich Antal grófhoz. 1846. 479
Festetich László grófhoz. 1844. 311
Festetich Leó grófhoz. 1846. 392
Fletcher- és Punchonhoz. 1840. . . . . 56, 127
Forray Júlia grófnőhöz. 1846. . . . . 384, 387
Friez grófhoz. 1840. 57
Gervay József báróhoz. 1842. . . . . 140, 147
Gervay Sebestyénhez. 1843. 170
Gindly Rudolfhoz. 1847. 537
Goldschmiedhez. 1847. 525
Goodby Róberthez. 1846. 403
Grüne Károly grófhoz, 1847. 545
Gyürky Antalhoz. 1859. . . . . 733, 740, 747, 749
Harrach Ferencz grófhoz. 1840. 81
Haulik Györgyhöz. 1843—46. . . . . 209, 432
Hausenhez. 1842. 136
Havas Józsefhez. 1843—46. . . . . 153, 392
Heinrich Jánoshoz. 1845—59. . . . . 368, 369, 730
Helmeczy Mihályhoz. 1847. 515
Hertelendy Dénesnéhez. 1842. 144
Hertelendy Károlyhoz. 1846—77. . . . . 417, 433, 516
Hoyos Kamilla grófnéhoz. 1847. 528
Ismeretlenhez. 1842—46. . . . . 134, 248, 338, 375
István főherczeghez. 1846—48. . . . . 448, 626
Jankovich Antalhoz. 1848. 592
József főherczeg nádorhoz. 1842—46. . . . . 128, 375, 414, 477
Kalocsa Antalhoz. 1844. 267
Kárászhoz. 1847. 515
Károlyi György grófhoz. 1846—58. . . . . 380, 443, 666
Károlyi Istvánhoz. 1846—47. . . . . 442, 462, 476, 529
Károlyi Lajos grófhoz. 1846. 437
Keglevich Eugenia grófnéhoz. 1847. 533

Digitized by Google

Lap.

Keglevich Gábor grófhoz. 1841. 88
Kis Andráshoz. 1847. 498
Kisshez. 1846. 394
Kiss Pálhoz (nemeskéri). 1840—46. . . . . 80, 386
Kleiléhez. 1846. 458
Klein Károlyhoz. 1841. . . . . 109, 115
Kopácsy Józsefhez. 1846. 455
Kossuth Lajoshoz. 1844—48. . . . . 329, 331, 336, 344, 620
Kovács Lajoshoz. 1846. . . . . 388, 395
Közép-Szolnok rendeihez. 1844. 291
Kudziavszkyhoz. 1847. 539
Lehmann Jánoshoz. 1830. 1
Lichtenstein Lajos herczeghez. 1845. 355
Lissovényi Lászlóhoz. 1840. 16
Lónyay Gáborhoz. 1845. 364
Lunkányi Jánoshoz. 1842—50. . . 120, 614, 616, 617, 622, 624, 629, 642
Magyar tudom. Akademiához. 1858. 718
Majláth Antal grófhoz. 1846. 431
Majláth Györgyhöz. 1846—47. . . . . 395, 493
Malaguzzi grófhoz. 1846. 374
Mária Dorottya főherczegnéhez. 1844. 307
Marichhoz. 1847. 483
Marinihoz. 1843. 148
Masjonhoz. 1846. . . . . 404, 445
Mayer abbéhez. 1840. 79
Medveszky Dánielhez. 1840. 82
Mesko grófnéhoz. 1841. 91
Mészáros Lázárhoz. 1841. 104
Metternich Kelemen herczeghez. 1844—45. . . . . 319, 349
Metternich Melanie herczegnőhöz. 1846. 414
Nagy Pálhoz (felső-bükki). 1840—47. . . . . 77, 133, 148, 520, 521
Novák Ferenczhez. 1843. 221
Özvegy anyakirálynéhoz. 1846. 412
Paleocapa Péterhez. 1846. . . . . 408, 418, 440
Pálffy Ferencz grófhoz. 1846—47. . . . . 408, 522
Paur Iványhoz. 1859. 731
Pázmándy Déneshez. 1848. 626
Péchy Emanuel grófhoz. 1846. . . . . 373, 416
Perényi Zsigmondhoz. 1846. 430
Pesti Hirlap szerkesztőségéhez. 1842. 131
Pest város tanácsához. 1845. 367
Pilát Ludovikához. 1846. 476

Digitized by Google

Lap.
Pinderichhez. 1846. 379
Popovich Lázár Fótához. 1830—46. . . . . 2, 7, 8, 9, 10, 11, 391
Poroszlayhoz. 1846. 429
Pulszky Ferenczhez. 1840. 63
Puthon Rudolf báróhoz. 1844—46. . . . . 271, 471
Putzerhez. 1841—46. . . . . 108, 385
Pyrker J. Lászlóhoz. 1843. 206
Ráday Gedeon grófhoz. 1847. 499
Rákóczyné grófnéhoz. 1846. 392
Renner Györgyhöz. 1846. 407
Rey Jameshez. 1846. 371
Reyer- és Schlickhez. 1840. 70
Rezeta Jánoshoz. 1847. 515
Robinsonhoz. 1842. 137
Rohonczy Ignáczhoz. 1846. 372
Rotschild, Sina és Arensteinhoz. 1846. 410
Rottenbiller Lipóthoz. 1847. 567
Russkäferhez. 1846. 467
Salagar grófhoz. 1847. 530
Salm-Reiferscheid-Krautheim Hugó Károly herczeghez. 1846. . . . 393
Sárosmegyéhez. 1846. 478
Schedel Ferenczhez. 1844. . . . . 315, 327
Schedius Lajoshoz. 1846. 391
Schmidt Sándorhoz. 1840. 70
Schneller és társához. 1842. 126
Sina György báróhoz. 1840—46. 14, 16, 17, 38, 40, 44, 230, 294, 378, 381, 413, 469
Sina János báróhoz. 1846. . . . . 438, 470
Steinlein Lajos grófhoz. 1846. . . . . 462, 465
Stofferhez. 1846. 477
Stubenrauch E.-hez. 1845. 344
Syréhez. 1846. 453
Szapáry-Almásy Róza grófnéhoz. 1844. 237
Szcitovszky Jánoshoz. 1859. 736
Széchényi Béla grófhoz. 1847. 488
Széchenyi Lajoshoz. 1846. 463
Széchenyi Pál grófhoz. 1846. . . . . 449, 473
Szegedy Károlyhoz. 1840. . . . . 76, 79
Szentkirályi Móriczhoz. 1844. 328
Szentkirályi Zsigmondhoz. 1842. 118
Szépészeti bizottsághoz. 1847. 513
Szögyényihez. 1846. 371

Digitized by Google

Lap.
Szombathelyi gazdasági egyesülethez. 1841. 93
Tasner Antalhoz. 1840—59. . . . . 19, 20, 21, 27, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 59, 66, 71, 74, 75, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 131, 132, 133, 152, 154, 155, 156, 157, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 227, 229, 231, 233, 234, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 258, 259, 260, 265, 268, 273, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 285, 287, 288, 289, 293, 296, 297, 301, 302, 303, 304, 309, 310, 312, 314, 315, 317, 318, 321, 323, 325, 326, 327, 329, 343, 345, 346, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 360, 361, 363, 364, 376, 398, 399, 400, 423, 427, 428, 430, 446, 475, 484, 486, 487, 488, 489, 490, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 517, 518, 519, 523, 524, 529, 531, 547, 549, 551, 552, 553, 554, 555, 557, 558, 559, 560, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 572, 574, 576, 577, 578, 579, 580, 582, 584, 586, 587, 591, 595, 596, 598, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 610, 611, 612, 617, 625, 628, 630, 637, 643, 644, 645, 647, 648, 649, 650, 651, 653, 654, 655, 657, 658, 659, 661, 662, 664, 666, 671, 673, 674, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 683, 684, 686, 688, 689, 691, 692, 693, 694, 696, 697, 698, 699, 700, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 711, 715, 716, 717, 723, 725, 726, 728, 729, 732, 735, 738, 743, 744, 745
Tatai Jánoshoz. 1841. 104
Teleky József grófhoz. 1840. . . . . 67, 69
Teleky László grófhoz. 1847. 540
Természetvizsgálók gyüléséhez Temesvárott. 1843. 173
Tomcsányihoz. 1846. 374
Török Gáborhoz. 1842. 124
Török Jánoshoz. 1858. 721
Vásárhelyi Pálhoz. 1845. 367
Viardot-Garcia Paulinához. 1847. . . . . 510, 512
Waldstein János grófhoz. 1844. 340
Vay Miklós báróhoz. 1847. 538
Wenkheim Béla báróhoz. 1842. 138
Wenkheim László báróhoz. 1842. 123
Wesselényi Miklós báróhoz. 1833—48. 2, 5, 127, 298, 308, 316, 336, 346, 369, 424, 575
Wickenburg Mátyás Constantin grófhoz. 1846. 393
Wolter Jánoshoz. 1846. 401
Zempléni Casinóhoz. 1841. 90

Digitized by Google

Lap.
Zerdahelyi Lőrinczhez. 1844. 277
Zichy Adalberthez. 1848. 627
Zichy Carolina grófnőhöz. 1847. 483
Zichy Domokos grófhoz. 1845. 366
Zichy Edmund grófhoz. 1858. 711
Zichy Géza grófhoz. 1843—46. . . . . 149, 444
Zichy Jenőhöz. 1847. 481
Zichy Mária grófnéhoz. 1847. . . . . 508, 509
Zichy Molly grófnéhoz. 1847. 510
Zichy-Pálffy Ludovikához. 1848. 619
Zipser Andráshoz. 1846. 379
Zsedényi Edéhez. 1847. 533
Zsoldos Ignáczhoz. 1842. 181
Névmutató 751
Tárgyjegyzék 792

Digitized by Google

Digitized by Google

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

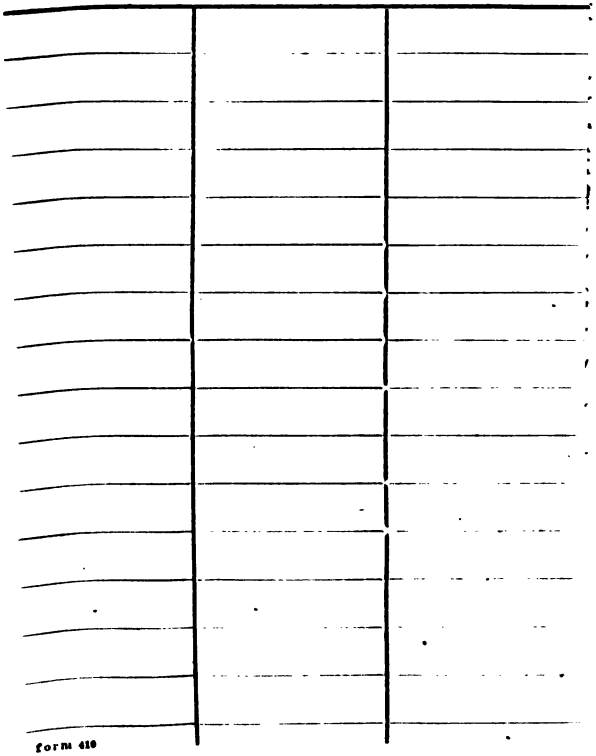

form 410

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google